

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

A. Brehm

Dyrenes Liv

II

Fuglere

1907

* 59.

~~59~~

59.

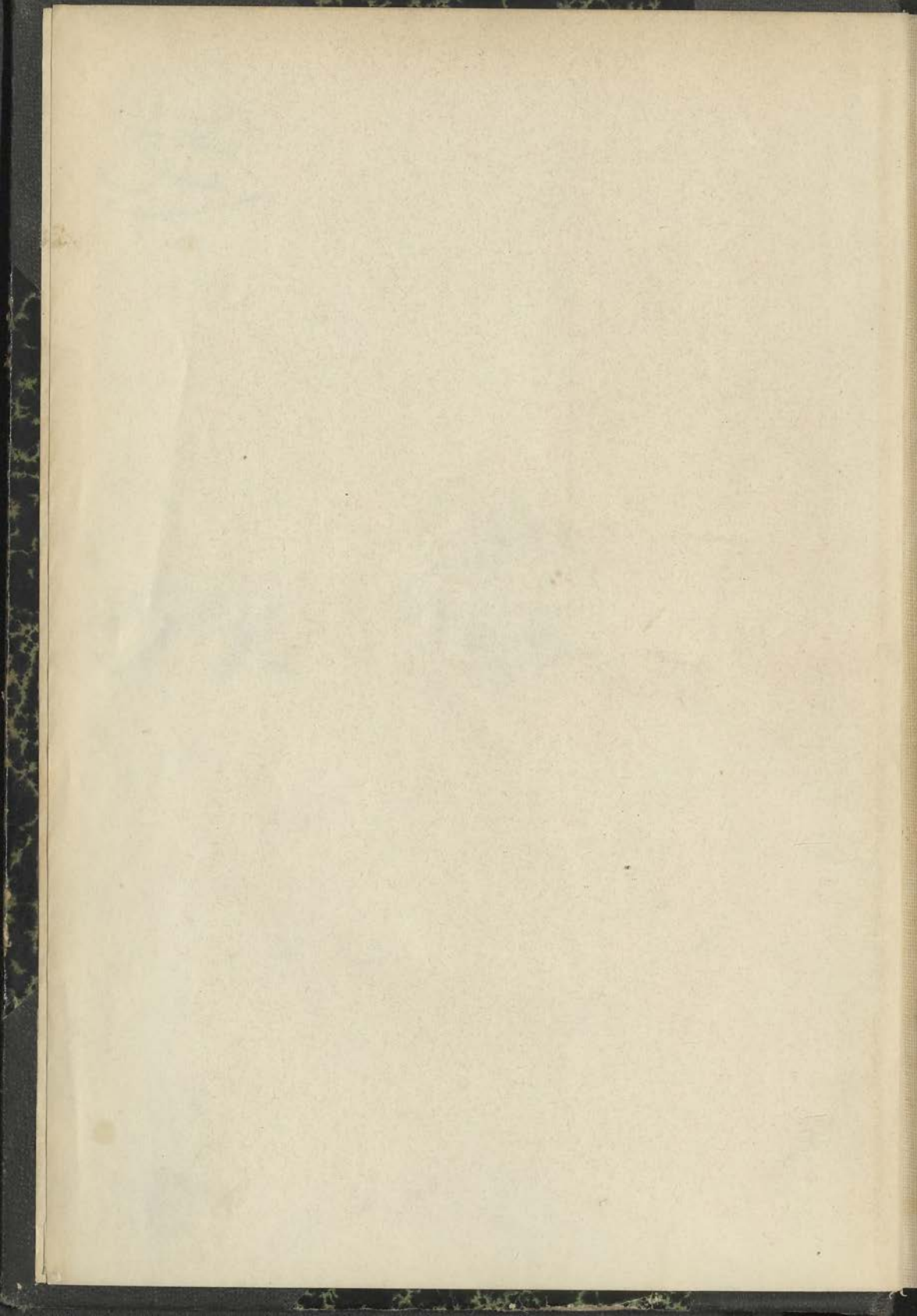

59

P

9/2

90 65 2

A. BREHM

DYRENES LIV

POPULÆR UDGAVE

VED

J. O. BØVING-PETERSEN

MAGISTER SC.

II. FUGLE, KRYBDYR OG PADDER

» F R E M «

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

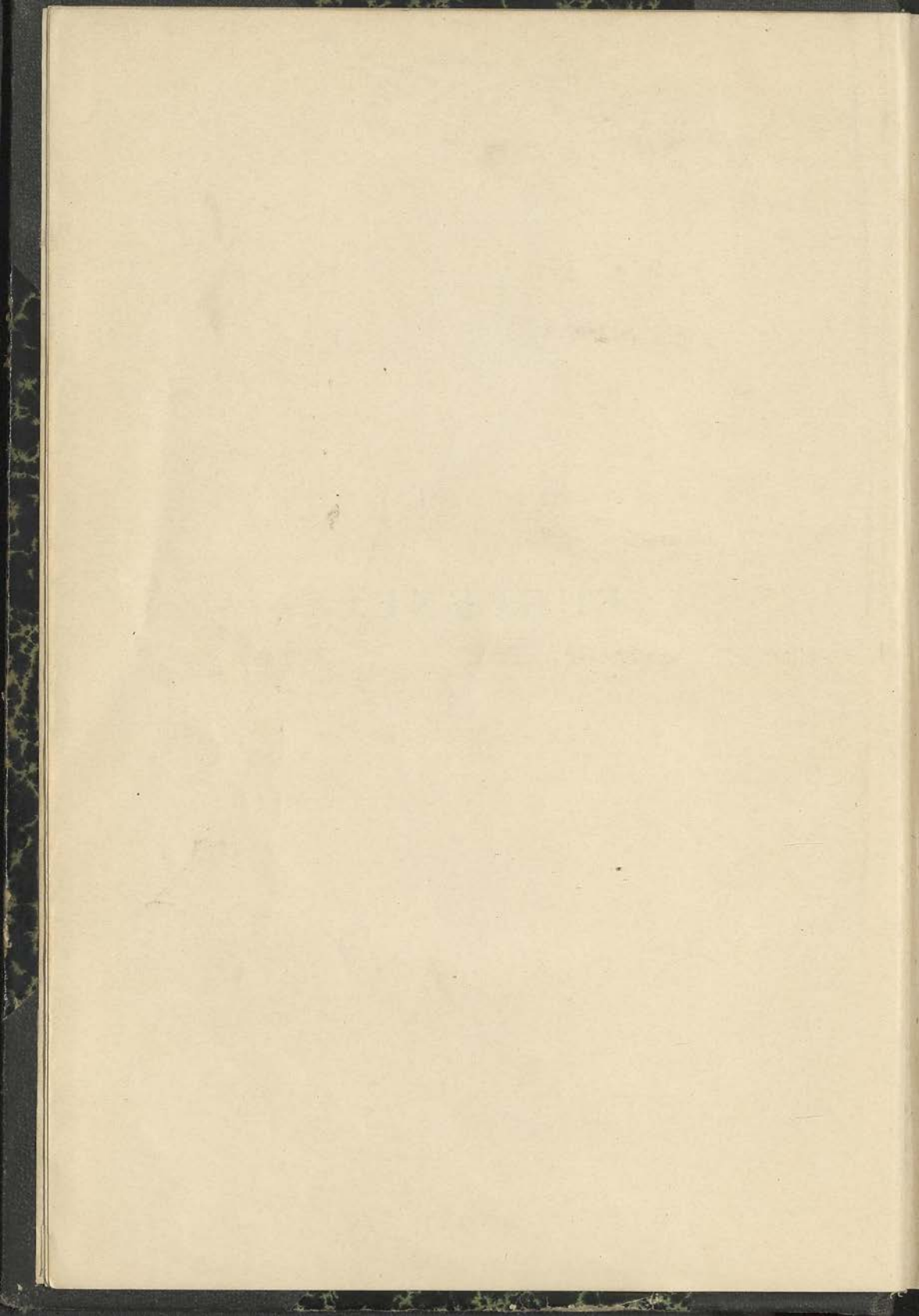
NORDISK FORLAG

1907

FUGLENE.

FØRSTE ORDEN. SPURVEFUGLENE.

OVER Halvdelen af alle Fugle henregnes til Spurvefuglene (*Passeres*). Paa Grund af Mængden og Formrigdommen lader der sig ikke opstille mange fælles Træk. Gennemgaaende er de herhen hørende Fugle smaa, kun enkelte er paa Ravnens Størrelse, de fleste er meget mindre. Mest karakteristisk er Foden, der er en Siddefod, godt skikkaet til med sin store, frit bevægelige Bagtaa, som sidder langt nede, at fatte omkring Grene. Hos de fleste Spurvefugle er Mellemfoden beklædt bagtil og paa Siderne med en dobbelt Hornskinne. Det nederste Luftrørshoved har oftest fem Par saakaldte Sangmuskler; men, som bekendt, er det dog langt fra alle Spurvefugle, der har en virkelig Sangstemme. Udbredelsen er saa stor, at der ikke lader sig sige noget fælles herom, og Levemaaden er ligeledes yderst forskellig. Derfor er ogsaa Næbets Form meget vekslende indenfor Ordenen, og det er netop denne Formforskellighed, hvorpaa man for en væsentlig Del støtter Inddelingen i Familier.

Først vil vi behandle Sangerne (*Sylviidae*), der af nogle Forskere betragtes som de fuldkomneste Fugle, fordi de er den mest ensartede og harmonisk udviklede Gruppe. Legemsformen er hos alle den velkendte, som vi ser t. Eks. hos Droslerne; Næbet er kort, tyndt, temmelig svagt og syldannet eller let buet, Vingerne er veludviklede og spidse, Halen omtrent af Vingernes Længde, og Løbet (Mellemfoden) er noget længere end Midtertaaan. Familien omfatter henved 400 Arter og har Repræsentanter i alle Verdensdele, mest dog i den gamle Verdens tempererede Egne. Den falder i to Afdelinger, hvoraf den ene, Jordsangerne (*Turdinae*) er karakteristisk ved, at Løbet fortil dækkes af en udelt Hornskinne.

Den første Plads blandt Jordsangerne tilkommer den fra Arilds Tid højtberømte Nattergal (*Luscinia*). Den har en slank Legems-

bygning, kraftige Ben med høje Løb, middellange Vinger og Hale og et næsten lige, spidst, syldannet Næb.

Den nordiske Nattergal (*Luscinia philomela*), den i Danmark almindeligste Form, er oventil mørk rustgraa, nedenunder lys gulgraa. Svingfjerene er paa den indre Del af Fanen mørkebrune. Den unge Fugl er plettet paa rødlig graabrun Grund, idet de enkelte Fjer paa Oversiden har lysegule Skaftpletter og sortbrune Rande. Længden udgør 17 Ctm. Hunnen er lidt mindre end Hannen, men ligner den ganske i Farve.

Danske Skovfugle.

- 1 Stor Flagspæt. 2 Skovskade. 3 Træpikker. 4 Allike. 5 og 6 Bogfinker. 7 Kirsebærfagl. 8 Halemejsje. 9 Spætmejsje. 10 Blaamejsje. 11 Musvit. 12 Graamejsje.
(Naar Flagspætten undtages, tilhører de alle Spurvefuglene.)

Nattergalen findes fra Mellemsverrig sydefter i hele Europa samt i Nordafrika og i en stor Del af Mellemasien, indtil henimod Midten af Sibirien. Derimod forekommer den hverken i Norge, paa Færøerne eller paa Island. Denne Art, som er den almindeligste i Tyskland og i det vestlige Europa, forekommer i Danmark især paa Sjælland og Møen, i Jylland og paa Bornholm.

I Østeuropa, men kun hist og her i Tyskland, lever dens nærmeste Slægtning, den i Danmark sjældnere Form, den sydlige Nattergal (*Luscinia vera*). Den er noget mindre og mere rødlig

end den foregaaende, men ligner den forøvrigt meget. I Danmark forekommer den sammen med den nordiske Nattergal paa Fyn, omkring København og paa Møen.

Den nordiske Nattergal lever næsten udelukkende paa lave Steder; dens sydlige Slægtning foretrækker ligeledes Dalstrøg, men skyer dog ikke ganske Bjærgene, hvor der findes Løvtræer og Buske. Skove med megen Underskov eller med lavt Krat, Bredderne af større Vanddrag og Haver med hyggelige Buskadser er dens Yndlingsopholdssteder. Her bor der Par ved Par, dog hvert for sig paa sine Enemærker, som forsvares mod andre. I Spanien er den paa sine Steder saa almindelig, at enhver Hæk og enhver Busk er Bolig for et Nattergalepar, og en Aftenpromenade indenfor Alhambras Ringmure vil aldrig forglemmes af den, der har et Øre at høre med. Hele det store, grønne Sierra Morena kan betragtes som en eneste Nattergalehave, og af saadanne Bjærge gives der mange.

Nattergal.

Hvor Nattergalen tror sig sikker paa Menneskets Beskyttelse, bygger den Rede tæt ved dets Bolig, viser sig snarere dristig end sky og lader sig uden Vanskelighed iagttage. »Nattergalen,« siger Naumann, »røber i hele sin Adfærd et besindigt og alvorligt Væsen. Den bevæger sig med Overlæg og Ro; dens Stillinger forraader Stolthed, og den staar ved disse Egenskaber paa en Maade hævet over alle andre indlandske Sangfugle. Dens Lader synes at vidne om, at den er sig bevidst, at man almindelig indrømmer den Fortrinet fremfor disse. Den er meget fortrolig med Menneskene, bor gerne i disses Nærhed og udmærker sig ved en rolig og stille Færd. Imod andre Fugle viser den sig meget fredsommelig, og den ses kun sjældent kives og slaas med sine Lige.«

Sædvanlig sidder den paa en lav Gren i en temmelig oprejst Stilling med Halen opad og Vingerne dybt nedhængende. Den hopper kun sjældent om paa Grenene, men naar den gør det, sker det

med store Spring; paa Jorden bærer den sig højt oprejst og hopper stolt afsted, bestandig i en Række Spring, som afbrydes ved korte Ophold. Vækker noget dens Opmærksomhed, saa refter den pludseligt Halen opad, og denne Bevægelse foretager den i det hele ved enhver Lejlighed. Dens Flugt er hurtig og let, i stigende og faldende Buer; som oftest flyver den dog kun fra den ene Busk til den anden og om Dagen aldrig over store, aabne Sletter.

Den herlige Sang, ved hvilken Nattergalen fremfor alle andre Fugle har vundet vor Yndest, er i Sandhed enestaaende; der hersker i den en saa stor Fylde af Toner, en saa behagelig Afveksling og en saa henrivende Harmoni, at den langt overgaar al anden Fuglesang. Med ubeskrivelig Ynde veksler bløde Fløjtetoner med overraskende stærke Slag, klagende Strofer med munter Kvidren og smeltende Akkorder med raske, rullende Løb; medens den ene Strofe begynder dæmpet for efterhaanden at tiltage i Styrke og derpaa at hende, indledes den anden med en Række hurtige, kraftigt genlydende Slag, hvorpaa der følger melankolske Satser af de rene Fløjtetoner, som atter gaar over til den muntreste Sang. Opholdene imellem Stroferne forhøjer Virkningen af disse fortryllende Melodier, ligesom ogsaa det fremherskende langsomme Tempo er vel skikket til at lade Tilhøreren opfatte al deres Skønhed. I det ene Øjeblik forbaues man over Mangfoldigheden af disse herlige Toner og i det andet over den uforlignelige Fylde og Styrke, og man formaar ikke at indse, hvorledes en saa lille Fugl er i Stand til at frembringe saa kraftige Slag, eller hvorledes der kan ligge en saa betydelig Styrke koncentreret i saa smaa Strubemuskler. Mange Strofer udstødes virkelig med en saa stor Kraft, at deres gjaldende Toner gør ondt i Øret, naar man hører dem i en altfor kort Afstand. Da den ene Nattergal lærer af den anden at synge, gives der hele Egne, hvor der udelukkende findes slette, middelmaadige eller fortrinlige Sangere. Ældre Hanner synger sædvanligvis bedre end yngre, da Øvelsen ogsaa her spiller en betydelig Rolle. Fyrigst bliver Slaget, naar Skinsygen kommer med i Spillet; thi da søger den ene Nattergal at overbyde den anden.

Den nordiske Nattergals Sang adskiller sig fra den sydlige Nattergals ved en større Dybde i Tonerne og ved et langsomme, af længere Pauser afbrudt Tempo. Dens Sang er stærkere og mere genlydende end dennes, men indeholder ikke en saa stor Mangfoldighed af Strofer. Desuagtet staar dens Sang fuldkomment ved Siden af den sydlige Nattergals Slag, ja enkelte Kendere foretrækker den endog for dennes og fremhæver navnlig dens Klokketoner som noget uforligneligt.

Næringen bestaar af Orme og Insekclarver o. s. v., og om Efteraaret af forskellige Bær. Paa flyvende Insekter gøres der kun sjældent Jagt.

Til Danmark ankommer Nattergalene i Slutningen af April eller i Begyndelsen af Maj og melder sig straks ved stærke Slag. De rejser

om Natten og hver for sig; Hannen indfinder sig altid før Hunnen. Enhver opsøger den Lund, den Have, den Busk, i hvilken den tilbragte den foregaaende Sommer, og unge Hanner søger at fæste Bosaa nær som muligt ved Kuldets Fødested. Straks efter Ankomsten begynder Sangen; i de første Nætter lyder den næsten uafbrudt, formodentlig for at vejlede den kommende Hun i Nattens Mørke eller for at vinde en Mage. Parrene mødes, men ikke uden Modgang og Kamp; thi enhver, endnu ikke bosat Han søger at gøre den anden hans Mage stridig. Ofte forefalder der en hæftig Strid mellem to Medbejlere, inden Pagten mellem et ungt Par bliver sluttet.

Nu begyndes der rask paa Reden. Det er ingen særdeles kunstig Bygning, her er Tale om. En Hob visne Blade, navnlig Ege-løv, danner Grundlaget; Straa, Stængler, Siv o. s. v. udgør det egentlige Materiale, som indvendig fores med fine Rodtrævler, tynde Græsstraa og undertiden med Hestehaar og Plan-teuld. Reden anbringes paa eller tæt over Jorden, paa Tuer og gamle

Nattergal paa Reden.

Muldvarpeskud, eller mellem de fremskydende Grene paa Træstubbe. De 4—6 Æg er af en mat olivenbrun Farve og ligesom besprængte med utydelige, mørke Skjolde eller Pletter.

Naar Rugningen er begyndt, maa Hannen afløse Hunnen nogle Timer henimod Middag; den synger endnu, men sjældnere og næsten udelukkende om Dagen, ikke om Natten. Reden bevogter den omhyggeligt og passer tillige paa, at Hunnen ruger flittigt; Bászler fortæller om en Han, hvis Hun han jog fra Reden, at den straks afbrød sin Sang, satte efter sin Mage og »med vrede Skrig og Hug med Næbet tvang hende til at opfylde sine Moderpligter.« Ungerne,

der opfostres med allehaande Larver, forlader Reden, naar de endnu knapt kan flagre fra den ene Gren til den anden, og forbliver i de Gamles Selskab til henimod Efteraarsfældingen. De Gamle yngler kun paa ny, dersom man tager Æggene fra dem. Opfostringen af Børneflokken synes at lægge Beslag paa al Tiden, og det gør intet Skaar i Parrets Kærlighed til Afkommet, om man tager de Smaa ud af Reden og sætter dem i et Bur, som man ophænger i Nærheden; de trofaste Forældre svigter heller ikke i dette Tilfælde Børnene, men mader dem, som om de endnu befandt sig i Reden.

Kort efter deres Indtrædelse i Verden begynder de unge Hanner at prøve paa at synge; men Læremesteren, den gamle Han, er allerede forstummet, inden de Smaa begynder at stamme. Som bekendt ophører Nattergalesangen ved St. Hansdagstider. Endnu i det næste Foraar er Begyndernes Slag svagt og mangelfuldt; det er først, som det synes, den vaagnende Kærlighed, der bringer dem til at gøre raske Fremskridt i den Kunst, i hvilken de senere er Mestre.

I Juli fælder Nattergalene, og efter Fældingen opløser Familierne sig; i August begiver de Gamle sig paa Rejse, sædvanlig atter forenede i Familier og under visse Omstændigheder i Smaaflokke. De rejser hurtigt og langt bort, men gør sig kun lidet bemærkede i det fjærne Vinterkvarter. Brehm traf dem enkeltvis i Sydnubiens og Østsudans Skove.

Bedst freder man om Nattergalene ved at plante tykke Hække, f. Eks. af Stikkelsbærbuske, som kan tjene dem til Ly og Skjul, og ved at lade alt det visne Løv ligge paa Jorden, da det bliver Samlingsplads for Insekter og Orme og tillige ved sin Raslen forraader enhver Fjende, som nærmer sig.

Til Jordsangerne hører fremdeles Blaahalsen (*Cyanecula*). Hannen er oventil mørk graabrun, nedenunder smudsig hvid, Struben er pragtfuldt himmelblaa. Længden udgør ca. 15 Ctm. Den nordiske Blaahals (*Erithacus suecicus*) har en rød Plet paa den himmelblaa Strube, hvorimod Blaahalsen i det øvrige Europa (*E. cyaneculus*) har en hvid eller slet ingen Strubeplet.

Blaahalsen har hjemme i den nordlige Del af den gamle Verden og besøger derfra Sydasien og Nordafrika. I Danmark er den temmelig sjælden. Dens Yndlingsopholdssteder er tætte Buskadser ved græs- og sivbevoksede Aa- eller Søbredder. Den er en højst tiltrækkende Fugl, som enhver finder en Glæde i at iagttage; thi den behager ikke alene ved sin Skønhed, men ved hele sin muntre og livlige Færd. Den bevæger sig med en rask Hoppen, i hvilken de enkelte Spring følger saa hurtigt efter hverandre, at Øjet ikke faar Tid til at opfatte dem. I det hele tager den sig bedst ud paa Jorden; den holder sig der meget oprejst og ser derfor kæk og stolt ud. Flugten, som gaar for sig i Buer, er hurtig, men ikke videre god. Overfor Mennesket er Blaahalsen sædvanligvis tillidsfuld; men efterstræbes den, bliver den forsigtig og sky. Med andre

Fugle lever den paa den bedste Fod, men overfor sine Lige er den noget trættekær, og naar Skinsyge kommer med i Spillet, forefalder der endog Slagsmaal paa Liv og Død. Ogsaa i Bur kommer Blaahalse undertiden i saa heftig Strid, at den ene hugger den anden ihjel. Sangen er meget behagelig, og næsten alle Hanner optager Toner, ja endog Strofer af andre Fugles Sang, hvorfor Lapperne kalder Blaahalsen »den hundredtunge Sanger«. Føden bestaar af Orme og Insekter, om Efteraaret tillige af Bær. Reden er fortræffelig skjult og vanskelig at finde. Den indeholder midt i Maj 6—7 tyndskallede Æg af bleg blaa grøn Farve, undertiden med en brunlig Marmorering ved den butte Ende. Begge Mager skiftes til at ruge.

Den bekendte Rødhals, paa norsk: Rødfinke, (*Erithacus rubiculus*) er oventil mørk olivengraa, nedenunder graalig; Panden, Struben og Overbrystet er stærkt gulrøde med askegraa Indfatning. Længden udgør 15 Ctm.

Det synes, som om Rødhalsen blot har hjemme i Europa; i alt Fald naar den ikke langt ud over Grænserne for denne Verdensdel. Paa sine Rejser besøger den dog Nordvestafrika og de nærliggende Øer; men Størstedelen af de Rødhalse, der forlader os om Vinteren, drager kun til Sydeuropa. Den indfinder sig tidligt, allerede i Marts, og rejser først i Oktober eller November. Enhver Skov med tæt Underskov og fugtige Steder svarer til Rødhalsens Fordringer, og i den opslaar den sin Bolig.

Det er en tiltrækkende Fugl, med et muntret og livligt Væsen. Paa Jorden holder den sig ligesom Blaahalsen kækt oprejst med Vingerne noget hængende. Den hopper rask afsted med smaa Ophold og flyver med stor Behændighed. For Mennesket er den ikke synderlig bange, men synes at være sig bevidst, at man gerne skaaner den. Mod sine Lige viser den sig kaad og drillelysten og ikke sjældent trættekær. Dog har man ofte haft Beviser paa, at den kan være medlidende og barmhjertig. En Han-Rødhals, som blev fanget paa Reden og tilligemed sine Unger bragt ind i et Værelse, madede og varmede disse ligesom før og opfostrede dem, indtil de blev store. Omtrent otte Dage efter bragte man en anden Rede med unge Rødhalse ind i Værelset til den gamle Han. Da Ungerne blev sultne og begyndte at blive højroastede, kom Hannen hen til dem og saa længe paa dem; derpaa skyndte den sig hen til Skaalen med Myrepupperne og fodrede nu ogsaa disse Unger, som om de havde været dens egne. Nauman havde et lignende Tilfælde, da han vilde opfostre en ung Irisk. Den sultne Fugl vedblev at skrike og vakte derved en i Værelset omkringflyvende Rødhals' Deltagelse. Denne begav sig hen til Buret og blev anraabt om Foder, og nu fløj den hen til Bordet, hentede Brødkrummer og madede Irirken, og dette gentog sig, hver Gang den Forældreløse lod sig høre.

Men Rødhalsen har endnu andre gode Egenskaber, thi den er en af vore bedste Sangere. Dens Melodi bestaar af flere med hinanden vekslende Fløjtetoner og Triller, som foredrages højt og til dels i et langsomt og højtideligt Tempo. Rødhalsen vænner sig let til Fangenskab, faar sin Herre kær og hilser ham med en glad Kvidren og med forskellige venlige Bevægelser. Lokketonen er et skarpt »Snikkerrikik«, der undertiden lyder som en Trille. Hvert Par har sit eget Omraade, fra hvilket det fordriver sine Lige. Reden findes nær ved Jorden, i raadne Træstubbe, Tuer o. desl. Den bestaar af tørt Løv, Mos og Græsstraa og er indvendig beklædt med Rodtrevler, fine Straa, Uld og Fjer. Dersom den Fordybning, hvori den anbringes, ikke tillige dækker den oventil, saa bygges der et Loft over den og dannes et Indgangshul paa Siden. Sidst i April eller først i Maj indeholder Reden 5—7 tyndskallede, hvidgule Æg, oversaaede med rødbrune Punkter og Pletter. Begge Mager ruger skiftevis. I Juni eller Juli yngler Rødhalsen paany, dersom Vejrliget tillader det. I Førstningen makes Ungerne med bløde Larver; senere faar de den samme Næring, som de Gamle tager, nemlig alle Slags Insekter. Disses haarde Skaller opgylpes i smaa Klumper. I Fangenskab vænner Rødhalsene sig efterhaanden til saa godt som alt, hvad Mennesket spiser.

Til Jordsangerne henregnes endvidere Rødstjærten, (*Erithacus titis*). Hos Hannen er Struben sort; Brystet er rustrødt, Panden hvid; paa Hovedet, Ryggen og Underbrystet er Farven mere eller mindre askegraa, paa Bugen hvidlig og paa Vingerne hvidpletlet. De to mellemste Halefjer er mørkebrune, de øvrige rustrøde med et højrodt Skær. Hos Hunnen og den enaarige Fugl er Hovedfarven rustgraa, oventil mørkere end underneden; hos unge Fugle er det Graa mørkpletlet. Længden udgør 16 Ctm.

Mellem- og Sydeuropa, Lilleasien og Persien er denne Fugls Hjem. Den opholder sig gerne i Nærheden af Landmandens Bolig, i Haver og ved kratbevoksede Aa- og Søbredder. Om Vinteren drager den til Sydeuropa, navnlig til Spanien, hvor den da træffes hyppigt i Bjærg egne. Den er en ualmindelig virksom, urolig og flygtig Fugl, som hvert Øjeblik vipper med Halen. Fra Mennesket holder den sig altid i en vis, beskeden Afstand. Den lever alene med sin Mage og taaler ikke nogen af sine Lige paa sine Enemærker; mod andre Smaafugle er den krigersk stemt og slaas ofte med dem. Lokketonen lyder som »Hytik, hytik, tik!« Sangen er ret behagelig, men ikke fri for Mislyd.

Føden bestaar næsten udelukkende af Insekter, især af Fluere, om Efteraaret ogsaa af Bær. Yngletiden er i April. Den temmelig kunstløse, men blødt udforede Rede, der oftest anbringes paa Bygninger, hvor den er nogenlunde beskyttet, indeholder 5—7 tyndskallede, hvidlige eller blaaagronne Æg. Begge Mager ruger. I

Bjærgegne findes Reden undertiden paa Jorden, i en Træstub eller mellem nogle Stene, langt sjældnere i hule Træer.

Haverødstjærten (*Erithacus phoenicurus*) afviger noget i Farvetegningen og er lidt mindre (14 Ctm.). Den er mere udbredt end den nys nævnte Art og findes i ethvert Land i Europa. I Levevis afviger den især fra sin nære Slægtning ved, at den fortrinsvis opholder sig paa Træer. Da den synger bedre end »Husrødstjærten«, holdes den hyppigere som Burfugl.

Af Eng-Digesmutternes Familie (*Pratincola*) anfører vi den brunstrubede Digesmutte, ogsaa kaldet brun Stenpikker, paa norsk: Buskskvætten (*P. rubetra*). Den er oventil sortbrun, med brede, rustgraa Fjerrande, nedenunder gulagtig hvid. En nærbeslægtet Art, den sortstrubede Digesmutte (*P. rubicola*) er noget større og er tillige smukkere farvet. Den er oventil og paa Struben sort, nedenunder rustbrun, paa Siderne af Halsen hvid. I Danmark er den kun blevet set et Par Gange, i Mellemeuropa er den Trækfugl, i Spanien Standfugl, og efter enstemmige Angivelser forlader den nu ikke mere Storbritannien om Vinteren.

Eng-Digesmutten skyr alle øde Steder og findes næsten udelukkende paa dyrket Jord, hvor den hopper med hurtige Spring, gør Holdt paa ethvert ophøjet Sted, bøjer sig rask fremefter og vipper med Halen. Dens Sang er ret smuk. Reden findes vel skjult i Græsset paa Enge, ofte i en lav Fordybning eller under en Busk. I Bur er den sørgmodig og stille, tager kun lidet Næring til sig og lever derfor kun kort.

De egentlige Digesmutter eller Stensmutter paa norsk: Skvætter (*Saxicola*), har et noget længere, ved Roden bredt Næb med stærke Fjerbørster om Mundvigene. Benene er middelhøje, med tynde Løb, og Bagkloen er kortere end Bagtaaen.

Stensmutterne opholder sig paa stenede Steder, paa Heder og Bjærge, sjældnere paa Enge og i Udkanten af Skove. Det er opvakte, muntre, urolige og uselskabelige Smaafugle, som lever parvis og ikke taaler andre af samme Art paa deres Enemærker. Størstedelen er gode, enkelte endog fortrinlige Sangere.

Alle i Norden levende Arter er Trækfugle, men allerede i Syd-europa er nogle af dem Standfugle. De lever væsentligt af Insekter, som de snapper paa Jorden eller i Flugten, desuden fortærer de Bær. Reden findes i Huller, Klipperevner og Stendynger, undertiden i hule Træer eller paa den bare Jord; den er ikke synderlig kunstig og indeholder 4—6 blaalige, uplettede Æg.

Den graa Digesmutte, ogsaa kaldet Stenpikker, paa norsk: Stendylp, Stenskvætte (*Saxicola oenanthe*) er oventil lysegraa, underneden hvid med rustgult Bryst; Panden, Overgumpen og en Stribe over Øjet er hvide; Vingerne er sorte og Halen sort og hvid. Længden udgør 16 Ctm.

Den forekommer saa at sige i hele Europa fra Spanien lige op til Island, og gennemstrejfer paa sin Vinterrejse mere end det halve Afrika. I Danmark opholder den sig fra midt i April til i September. Dens Lokketone lyder som »Giuv, giuv!« hvortil der sædvanlig, naar den bliver forundret eller forskrækket, kommer et snærende »Tak!« Sangen er noget besynderlig og just ikke tiltalende. Hunnen ruger saa godt som alene, medens Hannen formelig holder Vagt ved Reden og omkredser enhver Fjende med ængstelige Skrig.

Graa Digesmutte.

For Fangenskab egner Digesmutten sig ikke; den er vild og sky og venner sig ikke let til Foderet i Bur.

Ved klare Bække, som har en stærk Strøm og derfor ikke fryser til, lever der en højst ejendommelig Fugl med et livligt og fornøjeligt Væsen, den saakaldte Vandstær eller Bækdrossel, paa norsk Fossekall eller Elykonge (*Cinclus merula*). Det er en Fugl af 20 Ctm.s Længde. Paa Grund af den tykke Fjerdrag, der ligesom

hos Svømmefuglene er dannet at meget tætte Dækfjer og dunagtige Underfjer, ser Fuglen rund og fyldig ud, skønt den i Virkeligheden er langstrakt. Næbet er middellangt, sylformet og sammentrykt. Næseborerne kan lukkes med en egen blød, tæt befjeret Hud. Fødderne er middellange, og Tæerne har krumme, smalle og skarpe Kløer. Vinger og Hale er ualmindelig korte, de første stærkt afrundede, den sidste lige afskaaren. Farven er overvejende skifergraa med sorte Fjerkanter; Strube, Hals og Overbryst er mælkevide, Underbrystet er rødbrunt og Bugen mørkebrun.

Vandstæren har hjemme baade i den gamle og i den nye Verden, især ved Bjærgstrømme i Norden. I Danmark er den sjælden om Sommeren; om Vinteren kommer derimod adskillige hertil nordfra. De findes da som oftest ved Mølleaarer og Sluser. Vandet selv er mere end Bredderne Vandstærens egentlige Jagtomraade, og den maa kunne dykke ned i det selv om Vinteren. Derfor holder den sig helst til Vandfald eller Strømhvirvler, som aldrig fryser til.

Mest ynder den det umiddelbart til saadanne Steder grænsende Vand, fordi der deri med Strømmen tilføres den mange Slags Føde. Det er en meget uselskabelig Fugl, og udenfor Parringstiden lever den altid ensom. Den sidder sjældent paa Træer og Buske, men tager sædvanlig Plads paa en Sten eller Pæl, fra hvilken den kan

Vandstær.

iagttage Vandfladen, og styrter sig uforfærdet ned efter sit Bytte, selv hvor Vandet skummer og bruser. Ved Bredden løber den rask hen ad Stenene, idet den vipper med Halen paa Vipstjærternes Vis. Fra Smaastenene vader den dybere og dybere ud i Vandet, indtil dette slaar sammen over den. I Reglen bliver den dog kun 15—20 Sekunder under Overfladen. Naar den svømmer, tager den undertiden Vingerne til Hjælp. Dens Flugt minder om Isfluglens, men har maaske endnu mere Lighed med Gærdesmutterens. Oftest flyver den kun fra den ene Sten til den anden, men naar den forfølges, svinger den sig undertiden op over Trætoppene ved Bredden og forlader da for en kort Tid Vandet.

Vandstæren er overalt, om ikke sky, saa dog højest agtpaagivende. For Mennesket flygter den allerede paa Afstand; men lidt efter kan den dog, hvor der fredes om den, blive ualmindelig fortrolig med det. Ved Vandmøller staar den saaledes gerne paa en venskabelig Fod med Mølleren og hans Folk. Ja i Byen Baden-Baden har man endog haft Eksempel paa, at et Par Vandstære foretog deres Dykkerkunster udenfor de bedst besøgte Gæstgiversteder i alle Badegæsternes Paasyn, fordi de fra tidligere Tider vidste, at de intet havde at frygte.

Det sædvanlige Skrig er et højt »Tserp, tserp!« Hannens Sang er en sagte, behagelig Kvidren, som ligner Blaahalsens og Gærdesmutterens Toner. Selv i streng Kulde synger Vandstæren, naar blot Himlen er klar.

Føden bestaar næsten udelukkende af Insekter og deres Larver. Der forsikres, at Vandstæren om Vinteren fortærer smaa Muslinger og Smaafisk; at den tildels lever af Fisk, er næppe nogen Tvivl underkastet.

Den bygger Rede i Jordhuller ved Aakanter, under Broer og i Vandmøller, sjældnere i hule Træer. Reden bestaar af Mos, Græs, Straa og Løv og har altid et kunstigt eller naturligt Tag og et kort og snævert Indgangsrør. De 4—6 Æg er glinsende hvide; Hunnen ruger saa ivrigt, at den kan tages paa Reden.

En anden Gruppe af Familien omfatter Klippesmutterne (*Monticola*). I Tyskland forekommer der to Arter: Stendroslen og Blaadroslen. Stendroslen eller Bjergdroslen (*M. saxatilis*) er en prægtig Fugl af 23 Ctm.s Længde. Den er smuk, blaagraa paa Hoved, Forhals, Nakke og Overgump; paa Ryggen blaalighvid eller hvid og underneden smuk rustød. Vingerne er sortbrune. Dens egentlige Hjem er Bjergene i Italien og Grækenland. Dens Sang er smuk og afvekslende, hvorfor den ofte holdes i Bur. Blaadroslen (*M. cyanus*) er lidt større end den foregaaende. Hannen er ensfarvet skiferblaa; de mørkere Sving- og Styrefjær har blaa Rande. Den har hjemme i Sydeuropa, Nordafrika og en Del af Mellemasien. I Italien, paa Malta og i Grækenland er den meget

yndet som Stuefugl og betales med et halvt Hundrede Kroner og derover.

Droslerne (*Turdus*) danner en talrig, over hele Verden udbredt Slægt. De hører til de store Sangfugle og er mere eller mindre langstrakte. Næbet er middellangt, næsten lige og skarpkantet; Overnæbet er noget bøjet i Spidsen og har et lille Hak paa hver Side. Kløerne er ikke meget krumme, men temmelig store. Hudskinnerne paa Løbet er sammensmeltede til en eneste stor Plade, en saakaldet Støvle. Vingerne er ikke særdeles lange, men temmelig spidse; Halen er middellang og lige afskaaret eller kun lidt afrundet. Hos de fleste Arter er begge Køn ens tegnede. Ungerne er altid plettede.

Om Vinteren tager Droslerne Bær, om Sommeren Insekter og Orme. De fleste af dem lever selskabeligt, og de er saa godt som alle Trækfugle. Reden er i Almindelighed meget kunstig, og Æggenes Tal er fra 5—7.

Den største af de i Norden rugende Drosler er Misteldroslen, ogsaa kaldet dobbelt Kramsfugl, paa norsk: Bjorktrosten eller Duetrosten (*Turdus viscivorus*), en Fugl af 26 Ctm.s Længde, hvis Hale maaler 11 Ctm. Oventil er den olivengraa og uplettet, Underkroppen er hvidgul, paa Struben med spidse og paa Brystet med aflange, brunsorte Pletter; Sving- og Styrefjerene er sortgraa med lyse Kanter. Hunnen er noget mindre end Hannen. — Misteldroslen findes i Størstedelen af Europa og vandrer regelmæssigt fra højnordiske til sydlige Egne. I Norden yngler den i mange Skove. Æggene er grønne med røde Prikker. Udenfor Europa lever den i Asien indtil Himalaya og enkeltvis i det nordvestlige Afrika.

Ikke ulig den foregaaende, men betydeligt mindre, er Sangdroslen, paa norsk: Sangtrosten, Maaltrosten (*T. musicus*). Dens Længde udgør 22 Ctm. Oventil er den olivengraa, nedentil hvidgul med trekantede eller ægdannede, brune Pletter; de øverste Vingedækfjer har ikke alene en lysere Rand, men smudsig rustgule Spidspletter. — Ligesom den foregaaende forekommer den som Ynglefugl i Størstedelen af Europa. Som Trækfugl kommer den til Nordeuropa i Marts eller April og forlader os i September eller Oktober. I milde Vintre forbliver enkelte her. Sangdroslels muntre, melodiske Sang høres til langt hen paa Sommeren, især i Morgen- og Aftentimerne. Reden, som findes i Træer og Buske, har en halvkugledannet Fordybning, hvis Vægge og Bund bestaar af en glat og fast Masse, dannet af Træsmuld, Jord og Ler. Æggene er blaa-grønne med fine sorte Pletter eller Punkter.

Den alm. Kramsfugl eller Sjæggeren, paa norsk: Graa-trosten eller Fjeldtrosten (*T. pilaris*) er en broget Fugl. Hoved, Nakke og Overgump er askegraa; Ryggen er smudsig, kastanjebrun, Sving- og Styrefjer er sorte, de yderste af disse sidste med hvid

Rand; de underste Dækfjer er hvide. Struben er mørk rustgul med sorte Længdepletter; Siderne af Brystet er brune, Bugen er hvid, Næbet gult og Foden mørkebrun. — Den yngler i det nordlige Norges og Sverrigs Birkeskove og kommer hvert Efteraar til Danmark. Æggene er bleggrønne med matte rustbrune Pletter og Punkter.

Vindroslen, paa norsk: Rødvingen (*T. iliacus*) er oventil olivengrøn, nedentil hvidlig, paa Siderne af Halsen har den en gul-

Sangdroslen.

agtig Plet; Vingernes underste Dækfjer og Siderne er rust-røde; Forhalsen er tegnet med sorte Pletter, Brystet og Siderne med graa-brune Længdepletter. Næbet er sort og Foden rødlig. — Ogsaa den yngler i det høje Norden og besøger flokkevis Danmark om Efteraaret. Æggene er blaa-grønne med rødbrune Pletter.

Ringdroslen, paa norsk; Ringtrosten, (*T. torquatus*) er mat eller brunligsort med lyse Fjerkanter og en stor, halvmaa-

neformet, hvid Plet paa Overbrystet. Næbet er sort, Undernæbet rødgult ved Roden og Foden sortbrun. — Ogsaa denne Drossel findes i Danmark kun paa Gennemrejse til eller fra det nordlige Sverrig og Norge. Sydpaa skal den udstrække sine Vandringer til Atlasbjergene. I Schweiz yngler den ved Sneregionen. Æggene er lysegrønne med rødbrune Pletter og Punkter.

Sortdroslen eller Solsorten, paa norsk: Sorttrosten (*T. merula*) har kortere Vinger og længere Hale end den foregaaende. Hannen er sort med gult Næb og gul Øjenrand; Foden er

mørkebrun. Hunnen har en lysere Strube. — Den bor saavel i Løv- som i Naaleskove, helst paa fugtig Jordbund. I Danmark er den dels Strøg- og dels Trækfugl. Allerede i Sydsverrig overvintrer mange gamle Solsorter, og det er i det Hele kun de unge, der følger det almindelige Drosseltræk sydpaa i Oktober. De vender tilbage i Marts. Solsorten er, ligesom de foregaaende, en klog, forsigtig og sky Fugl. Æggene har omtrent samme Farve som Sjæggerens.

Til Fangenskab egner Droslerne sig kun, naar de kan holdes i det Fri i et stort Fællesbur. Deres kraftige og fuldtonende Sang er for stærk for et Værelses indskrænkede Rum, og deres bestandig Ædelyst drager Følger efter sig, som ikke ganske kan fjernes, selv ved den største Renlighed.

Droslerne er Verdensborgere, der lever i de forskelligste Lande og under de forskelligste Vilkaar. De, som kun er sjældne Gæster i Mellem- og Nordeuropa, kommer hertil fra Sibiriens fjærneste Østen, Kamtsjatka, ja har undertiden endogsaa passeret Beringshavet og gennemfjøljet hele Asien. Alle er livlige, kloge Fugle, med fine Sanser, sangbegavede, muntre og selskabelige, men dog ingenlunde fredsommelige. Fra tidlig Morgen til sildig Aften er de i næsten uafbrudt Bevægelse, og kun Middagstimens Hede afdæmper noget deres Rastløshed. Deres Sanser er mere harmonisk udviklede end de fleste andre Fugles. Selv det mindste Insekt opdager de paa lang Afstand, og at deres Høre- og Smagssans er fintmærkende, fremgaar saavel af deres Sang som af deres Lækkermundethed. Enhver, der kender dem nøje, vil ogsaa vide at vurdere deres Aandsævner. De er ikke blot kloge, men ligefrem snu, ikke blot sky, men beregnende forsigtige; de er dristige, men dog mistroiske; de opfatter hurtigt, bedømmer Forholdene rigtigt og forstaar at benytte alle Midler og Udveje for at undgaa Fare. I Skoven bliver de derved til et Slags Vagtposter, paa hvis advarende Færd ikke blot nære Slægtninge, men ogsaa fremmedartede Fugle, ja selv Pattedyrene lægger Vægt. Alt paafaldende, usædvanligt og nyt vækker Droslernes Opmærksomhed, og de nærmer sig det med tydelig Nysgerrighed for rigtig at tage det i Øjesyn, men holder sig dog stedse paa velberegnet Afstand. — Saa stridbare de end er af Naturen, kan de dog ikke undvære hinandens Selskab, og det Lokkeskrik, en af dem udstøder, høres sjældent af de andre, uden at blive fulgt. Ikke blot med andre af samme Art forener Droslerne sig gerne, men overhovedet med alle Drosler, og undertiden forbliver de lang Tid sammen, rejser sammen og tilbringer Vinteren sammen i det fremmede. I Mangel af bedre tager de endog til Takke med helt andre Fugles Selskab; og hvor vilde de end i Begyndelsen kan være efter at være blevne fangede, lærer de dog snart at se en Ven i den, der behandler dem godt, og slutter sig inderligt til ham.

Alle Drosler vandrer i Selskaber, der undertiden er uhyre talrige, og som allerede samles i Norden; deres Træk foregaar i betydelige Højder, sædvanlig ikke stort under 2000 Meter. Naar disse Flokke, der tæller flere Tusinder, pludselig kaster sig ned over en Skov, kan Vingeslagenes Brus og Luftstrømmenes skarpe Lyd bringe Tanken hen paa et Meteorfald; og selve Nedstyrtningen sker med en saadan Hastighed, at de enkelte Fugle ikke kan ses, før de allerede sidder paa Træerne.

*   *   *

Sangernes anden Underfamilie omfatter Græssmutterne (*Sylvinae*), smaa Sangfugle med slankt, tyndt sylformigt Næb, kort eller højest middellangt Løb, oftest afrundede Vinger og silkeblød Fjerdragt.

Lidt over 100 Arter tilhører denne Underfamilie, der er udbredt over hele den østlige Halvkugle og kun mangler i Amerika. Alle Klima- og Højdebælter, hvor Jorden bedækkes af Vegetation, oplives af disse tiltalende Smaafugle, der smutter behændigt igennem de højeste Trækroner som den tætteste Rørtkning, og hvis Sanser og Begavelse er harmonisk og højt udviklet. De er tillidsfulde, hvor der er Grund dertil, og sky og vagtsomme, hvor de har gjort bitre Erfaringer. Med andre Fugle lever de, saa længe det er dem muligt, i den bedste Forstaaelse, og overfor Ungerne viser de ofte en rørende og opofrende Kærlighed. Alle de i Norden levende Arter er Trækfugle, og de fleste kommer først hertil efter Foraarets Indtræden. Ungerne fodres udelukkende med Insekter, som ogsaa vedbliver at være de gamle Fugles Hovedføde; men hen paa Eftersommeren forsmaar disse dog ikke Bær og anden Frugt. Virkelig Skade gør de imidlertid ikke; men alle gør de mere eller mindre Nytte. Dette i Forening med deres smukke Sang berettiger dem derfor til Fredning.

Brunellerne, paa norsk Jernspurvne (*Accentor*) er kraftigt byggede og har et forholdsvis stærkt Næb. Slægten tæller et Dusin Arter, hvis Udbredelse er indskrænket til Europa og de tempererede Dele af Asien. De fleste opholder sig paa Bjærgene og fortrinnsvis paa Jorden, eller flyver lavt hen over denne, søgende efter Insekter, Bær og smaa Frø. Medens nogle om Vinteren drager længere mod Syd, er der andre, som kun rykker dybere ned ad Bjærgene eller flytter om paa disses Sydside. Kun to Arter lever i Europa.

Den almindelige Brunelle, ogsaa kaldet Graairisken, den store Gærdesmutte og Vinternattergalen, paa norsk: Jernspurven (*Accentor modularis*) er oventil rustbrun eller gulbrun og sortplettet; Hovedet, Forhalsen og Brystet er askeblaa, Bugen er brungul med mørke Stænk, Halen graabrun, og over de brune Vinger gaar der ét, sjældnere to, hvidlige Baand.

Fra 64° n. Br. til Pyrenæerne, Alperne og Balkan synes Brunellen overalt at yngle. Om Vinteren lever den i Sydeuropa, Nordafrika og det vestlige Asien. I Danmark findes den, dog ikke talrigt, fra sidst i Marts til i Oktober. Den foretrækker Naaleskove for Løskove og hopper saa behændigt hen ad Jorden, at man tror at se en Mus smutte forbi. Lokketonen lyder som »Di, dui, dii!« eller »Sri, sri!« I Angst udstøder den et højt »Didy!« Sangen er ubetydelig og bestaar kun af faa Toner. Den store, af Mos byggede Rede findes i Buske og unge Grantræer.

Paa alle Højbjærg i Europa og Mellemasien træffes hyppigt Alpebrunellen (*Accentor collaris*), som har megen Lighed med Lærken. Den er paa Oversiden askegraa med brune Pletter, nederunder askegraa med rødbrune Pletter paa Siden. Den hvide Strube er ligeledes plettet. Sving- og Styrefjærene er sortbrune, de sidste med hvide Pletter i Spidsen. Over Vingen gaar der to hvide Baand.

Paa Alperne findes Alpebrunellen overalt hyppigt. Dens Yndlingsopholdssted er de stenrige Græspletter mellem Træ- og Snegrænsen; men om Vinteren stiger den mer eller mindre dybt ned i Dalene. Lokkestemmen er »Trui, trui!« og Sangen er kortstrofet, men klar og fløjtende. For Mennesker er denne Fugl ikke sky. Den af Mos byggede, halvkugledannede Rede findes i Stenrevner, under Klippeblokke og Buske af Alperoser, som oftest anbragt saaledes, at den beskærmes oventil. Alpebrunellen yngler to Gange om Aaret og vænner sig let til Fangenskab.

Af alle Underfamiliens Slægter er de egentlige Græssmutter (*Sylvia*) den bedst kendte. De er slankt byggede, har temmelig kort Løb, middellange, let afrundede Vinger, temmelig kort Hale og en fyldig, silkeblød Fjerdragt, der som Regel ikke er særlig livligt farvet. Slægten omfatter godt en Snes Arter, der bebor den østlige Halvkugle og særlig dennes nordlige tempererede Egne. De holder til i Løv- og Naaleskove, Buskads og Haver, synger fortrinligt og bygger lidet kunstfærdige Reder lavt nede.

Den er ikke sjældent befæstet paa en saa letsindig Maade, at et stærkt Vindstød kan kaste den ned af Grenene. Det er ikke vanskeligt at fange Græssmutter, og de fleste af dem vænner sig let til Fangenskabet og kan leve i Bur i en Række af Aar. Mange Elskere af Stuefugle foretrækker dem for alle andre Sangere.

Den brystvatrede Sanger eller »Spanieren« (*Sylvia nisoria*) er den største af de europæiske Arter. Dens Længde udgør 18 Ctm. Den er oventil mørk askegraa, sædvanlig med et rustgult Skær, nederunder hvidlig med tætte mørke Tværstriber, der minder om Spurvehøgens Tegning. Halen er graabrun med en hvid Rand paa de yderste Styrefjer.

Man har truffet den fra Sydsverrig til Mellemitalien, England undtaget, og mod Øst til Kasan, men overalt kun hist og her. I Danmark er den fundet ynglende i Kratskove i Østjylland ved

Ordrup i Nærheden af København, samt paa Lolland. I Tyskland hører den i visse Egne til de største Sjældenheder, hvorimod den paa andre Steder, navnlig paa buskbevoksede Bredder af større Floder, er temmelig almindelig. Lokkestemmen er et snærende »Tek«! og Advarselsskriget et ikke mindre snærende »Terr«! Sangen er noget forskellig efter Opholdsstedet, men i Almindelighed velklingende og afvekslende. Reden findes i Hegn, Tornebuske o. s. v.

Den næststørste af de europæiske Græssmutter er Mestersangeren (*S. orphæa*), som ovenil er askegraa med et brunligt Skær og nedenunder hvidlig med en lys Rustfarve paa begge Sider af Brystet. Den har hjemme i Sydeuropa. I Modsætning til de andre Græssmutter opholder den sig helst paa høje Træer. Dens Sang har noget tilfælles med Drosdens Slag.

Nærmest ved den staar Havegræssmutteren (*S. hortensis*). Den er 16 Ctm. lang, ovenil olivengraa, nedenunder lysegraa og paa Strube og Bug hvidlig.

Den er i Danmark en ikke sjælden Trækfugl, der ankommer sidst i April eller først i Maj og rejser i September. Det er en stille, fredsommelig og forsigtig Fugl, som man ikke sjældent ser flyve i Kast fra Træ til Træ. Lokkestemmen er »Tæk! tak!« og Advarselsskriget et snærende »Rarr!« Sit Velbehag tilkendegiver den ved et sagte »Vivævævy!« som blot kan høres i Nærheden. Hannen synger hele Dagen til efter St. Hansdag, og Sangen bestaar i bløde, tildels høje og afvekslende Fløjtetoner, som foredrages i et temmelig langsomt Tempo, i Reglen uden Afbrydelse. Reden er meget løst bygget og indeholder 5—6 lyst graagule eller rødligvide Æg med olivenbrune Pletter, Streger og Punkter. I Bur bliver

Have-Græssmutteren sædvanligvis overordentlig tam og kan ved omhyggelig Pleje leve i Fangenskab i ti, tolv Aar.

Gærdesangeren, ogsaa kaldet Gøgemoderen (*S. curruca*) ligner den foregaaende en Del i Farve, men er mindre, nemlig kun 14 Ctm. lang.

Til Danmark kommer den sidst i April eller i Begyndelsen af Maj og forbliver her til September. Den er hyppigere paa Øerne end i Jylland og opholder sig saavel i Skove som i Haver, naar der blot findes mange Buske og levende Gærder. Dens Sang bestaar af et

Munkefugl.

langt Piano af Kvidren og sagte Fløjtetoner, efter hvilket der som Slutning følger et kortere Forte af ejendommelig klappende Triller (hvoraf det tyske Navn Müllerchen, »den lille Møller.«)

Reden, som hyppigt anbringes i Hvidtjørns- og Stikkelsbærbuske, er let og tyndt bygget og indeholder 4—6 tyndskallede, hvide eller blaaliggørne Æg med graaviolette eller brungule Pletter og Punkter, især ved den butte Ende. Begge Mager ruger skiftevis og er kærlige Plejeforældre for den Gøgeunge, de tit maa opdrætte blandt deres eget Afkom.

Den paa de canariske Øer højt fejrede Sangfugl Capirotten, der sammenlignes med Nattergalen, er ingen anden end vor Munkfugl, ogsaa kaldet Sorthætten, paa norsk: Munken (*S. atricapilla*) en af de mest yndede Sangere i vore Skove og Haver. Den er oventil olivengraa, nedenunder lysegraa; Hætten er hos Hannen sort, hos Hunnen og hos de unge Fugle rødbrun. Længden udgør 15 Ctm.

Munkfuglen bebor hele Europa og træffes hyppigt paa de canariske Øer. Den opholder sig i Skove, Haver og Krat. Lokkestemmen er et behageligt »Tak, Tak!«, hvorpaa der følger en overordentlig blød Tone, som ikke kan betegnes med Bogstaver. Hannens Sang er saa smuk, at den kun staar tilbage for Nattergalens Slag. Hunnen yngler to Gange om Aaret, første Gang i Maj, anden Gang i Juli. Reden, som anbringes i tætte Buske, er bedre bygget end de andre Græssmutters og indeholder 4—6 blegt kødfarvede eller smudsig hvidgule Æg med brunrøde og mørke Punkter, Pletter og Streger.

Munkfuglen bliver let tam og sin Herre hengiven og kan leve 10—12 Aar i Bur. Om en fangen Fugl af denne Art fortælles følgende: »I Hovedstaden paa de canariske Øer har man endnu ikke glemt en Capirot, der tilhørte en forhenværende Nonne. Naar hun daglig fodrede den endnu unge Fugl, plejede hun at kalde den: »Miniño chiceritito!« (Mit allerkæreste Barn!) Disse Ord lærte Fuglen uden alt Besvær at sige højt og tydelig efter.«

Til de i Mellemeuropa ynglende Græssmutter hører endvidere Gransangeren, paa norsk: Graasangeren (*S. rufa*). Blandt sine indenlandske Slægtninge udmærker den sig ved sit langstrakte Legeme, sin forholdsvis lange Hale, sin hvide Strube og ved de rustfarvede Kanter paa de store Vingedækfjer og paa de bagerste Svingfjer.

Den er udbredt over den største Del af Europa, helt op til det nordlige Skandinavien. Til Danmark kommer den sidst i April eller først i Maj og forlader det igen i September. Paa sin Vinterrejse gennemvandreren den en stor Del af Afrika og besøger de canariske Øer. Hannens Sang er meget afvekslende, men ikke synderlig klangfuld.

Rørsangerne (*Acrocephalus*) har en flad og smal Pande, der løber spids ud i Næbet, korte, afrundede Vinger, et noget langstrakt Næb med en tydelig Kant oventil, temmelig stærke Fødder med store Kløer og glatliggende, noget stride Fjer. Hovedfarven er brungraa eller olivengrøn, svarende til Sivets og Rørets Farve.

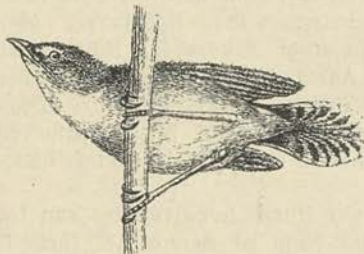

Rørsangerne opholder sig ved Aaer, Floder og Søer eller paa sumpede, siv- og rørbegroede Steder. Sangen er mere paafaldende end velklingende, men iøvrigt ingenlunde ubehagelig og høres helt ud paa Natten. Flugten er vaklende og usikker, og de flyver aldrig langt ad Gangen. Derimod klatrer de fortrinligt op og ned ad lodrette Rør, løber som Mus henad Jorden og smutter rask afsted mellem de tættest voksende Siv- og Rørstængler. Oftest gør de sig usynlige, og saa godt som aldrig forlader de deres Rørskove, hvor deres muntre, noget snærende Kvidren lyder næsten uafbrudt.

Føden bestaar især af Insekter og Larver, som de piller af Rør, Siv og Græs. De i Norden forekommende Arter er Trækfugle, der i Reglen indfinder sig temmelig sent og først yngler, naar Sivene er skudte højt nok op til at yde dem et godt Skjul. Den tykke og

dybe Rede anbringes som oftest over Vandspejlet, enten mellem lodrette Rør og Sivplanter eller i Buske. De har en kunstig, pungdannet Bygning og indeholder 3—6 brogede og plettede Æg, der udryges af begge Mager. I Bur trives Rørsangerne sjældent.

Af Medlemmerne af denne Slægt er Drossel-Rørsangeren, ogsaa kaldet Rørdrosslen og Drossel-Rørsmutten (*A. arundinaceus*) den største. Den bliver 21 Ctm. lang, er paa Over-

Rørsanger.

siden gulagtig rustbrun, paa Undersiden bleg rustgul. Naar undertages Storbritannien har den hjemme i vandrige Egne i Mellem- og Sydeuropa. Den ankommer sidst i April eller først i Maj og drager bort i Begyndelsen af September. Vinterrejsen udstrækker sig gennem hele Afrika, lige til Kap.

Efter sin Ankomst synger Hannen fra Morgen til Aften, ogsaa efter Solens Nedgang og, især i Førstningen, en stor Del af Natten. Sangen bestaar af fulde og stærke Toner og erindrer om Frøernes Kvækken, som Rørsangerne har saa god Lejlighed til at høre og maaske efterligner. Hele Melodien bestaar kun af en snærende eller kvækkende Lyd, og dog er den ikke ubehagelig. Reden anbringes med beregnende Omsigtsfuldhed i en saa stor Højde, at Vandet ikke kan naa den, selv om det skulde stige usædvanligt. Den er ophængt mellem 4—5 Rørstængler og bestaar af tørre Blade og Straa, som indadtil bliver finere og finere. Indvendig er den udført med Plantetrevler, Hestehaar, Traad, Uldgarn o. s. v. De 4—5 Æg, som sjældent er fuldtallige før midt i Juni, er blaalige eller grønligvide med mørk olivenbrune, askegraa og skiferfarvede Pletter og Punkter.

Sivsangeren eller den gule Rørsmutte (*A. schoenobaenus*)

er 14 Ctm. lang. Oventil er den tegnet med mørkebrune Pletter paa olivenbrun Grund, underneden er den lys rustgul og uplettet.

I Danmark er Sivsangeren temmelig almindelig ved rør- og siv-bevoksede Moser, Damme, Søer o. s. v. Den ankommer sidst i April og drager bort i Oktober. Lokkestemmen er »Tæk, hæk, err!« og i Vrede udstøder Fuglen et snærende »Sjarr!« Sangen er meget behagelig og udmærker sig ved en lang Fløjtetrille, der ofte gentages. Flittigst lader Sivsangeren sig høre i Rugetiden; den stiger da syngende tilvejs i skraa Retning og svæver igen løngsomt ned, idet den holder Vingerne saa højt, at Spidserne ofte berører hinanden, eller ogsaa lader den sig falde lodret ned som en Sten, syngende af alle Kræfter, idet den puster sig op.

Den løst og ikke synderlig kunstigt byggede Rede anbringes lavt imellem Græs og Sumpplanter, som oftest paa næsten utilgængelig Mosegrund, men aldrig over Vand. Den indeholder 4-6 smudsighvide, grønlig Æg; Tegningen bestaar af matte og utydelige Punkter og Prikker og sorte Snirkler.

Sivsanger-Rede.

Sumpsangeren (*A. palustris*) opholder sig ikke mellem Rør, men i lave Buskadser ved Vand, og dens Rede findes i højt Græs eller Buske i Nærheden af, men aldrig over Vandet.

En af de ejendommeligste Rørsangere er Busk-Rørsmutten (*Locustella naevia*). I Levemaade adskiller den sig fra sine Slægtninge, idet den opholder sig mere paa Jorden imellem Græs, Rør, Buske og Siv end paa disse Planter selv. Dens Sang er højst besynderlig og har en vis Lighed med Græshoppens.

De uægte Nattergale (*Hypolais*) er forholdsvis store Græsmutter, der er udbredte over Størstedelen af den gamle Verden.

De har et stort, stærkt, skarpt Næb og kraftige Fødder. Den mellemeuropæiske Bastard-Nattergal, ogsaa kaldet den gulbugede Sanger, Gulbugen, Haveirisen (*Hypolais philomela*) er oven- til graagrøn, underneden lysegul; Svingfjerene er sortbrune med grønlig Rand, Halefjerene er noget lysere end disse og har udadtil en lys Rand. Den kommer først her til Norden, naar alle Træer er udsprungne, midt eller sidst i Maj, og rejser sidst i August. I Løvskove kan den vel findes; men den holder sig hellere til Haver, i Nærheden af Menneskets Boliger. Desuagtet er den en ligesaa forsigtig som munter og urolig Fugl. Lokkestemmen er et blødt »Tæk, tæk!« hvortil der ofte føjes et velklingende »Teryt!« Vrede tilkendegiver den ved et Skrig, der lyder som »Hettetet!« Dens Sang bedømmes forskelligt; den er imidlertid ualmindelig afvekslende og bestaar af højst uensartede, tildels meget melodiske Toner. Naar den gulbugede Sanger ikke forstyrres, yngler den kun en Gang om Aaret, sidst i Maj eller først i Juni. Den pungdannede Rede findes i tætte Buske og bestaar af tørre Græsstraa, Basttrevler, Birkebark, Planteuld osv. og er indvendig foret med fine Straa, Hestehaar, Børster og Uld. Den indeholder 4—6 rødlig eller graalig rosenrøde Æg med mørke Pletter og Aarer.

Løvsangerne (*Phylloscopus*) er nøje beslægtede med de foregaaende. Paa faa Undtagelser nær er de smaa, slankt byggede Fugle med længere Vinger end Græssmutterne, med lige afskaaret eller dog kun svagt kløftet Hale, tynde og middellange Fødder og et tyndt, sylformet, ved Roden noget fladtrykt, som oftest lyst farvet Næb. Hovedfarven er oventil grønlig eller brunlig og nedenunder gulagtig.

Løvsangerne opholder sig for Størstedelen i Træernes Kroner og kommer derfra undertiden ned i Buske, men sætter sig sjældent paa Jorden. Næringen bestaar af Insekter, som de piller af Løvet eller henter frem af Sprækker og Blomster eller snapper i Flugten. Bær synes de ikke at holde saa meget af som Græssmutterne. I Norden er de Træfugle, men i Sydeuropa Standfugle. Nogle yngler to Gange, andre kun en i Sommerens Løb. Rederne er kunstigt byggede med 4—7 fintskallede Æg med mørke Pletter paa hvidlig eller svagt rosenrød Grund.

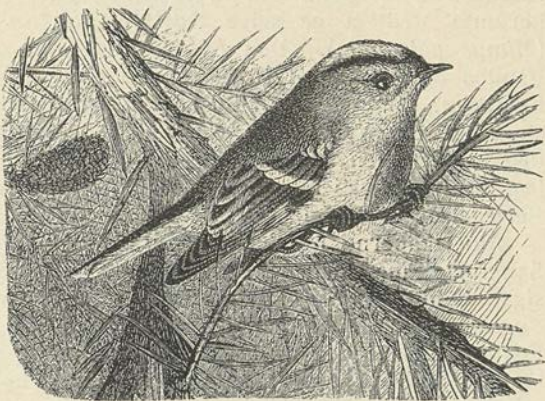
Den almindeligste af vore nordiske herhen hørende Fugle er Løvsangeren, ogsaa kaldet den lille Bladsmutte og Spurvekongen, (*Phylloscopus trochilus*). Den er oventil olivengrøn, underneden hvid, med et graagult Skær paa Brystet. Længden udgør 12 Ctm.

Det er en højst tiltrækkende Fugl, hvis simple og noget melankolske Sang ingenlunde er ubehagelig. Den bestaar af en Række bløde Toner, der omtrent klinger som »Hyid, hyid, hoid, hoid, hoid, hoid!« Dette er dens hele Sang; men Tonernes Blødhed og Stigen og Dalen giver den noget saa ejendommeligt og tiltalende, at

den bliver foretrukket for mange Fugles Slag. Reden anbringes fortræffelig skjult paa Jorden, ofte i smaa Fordybninger, paa Tuer, i højt Græs osv. Hunnen bygger alene, uden Hannens Hjælp, især i Morgentimerne, og vogter sig omhyggeligt for at forraade Stedet ved at opholde sig der mere end nødvendigt. Reden, som bestaar af Mos, vissent Løv, Græsstraa o. l., er oventil hvælvet og indvendig udforet med Fjer, Uld, Hestehaar m. m. Den indeholder 5—7 glinsende, glatskallede Æg med rødbrune Pletter paa hvid Grund. — Alle Løvsangere er lette at fange. Nogle kan leve en Række Aar i Bur og bliver da meget tamme; andre dør allerede i de første Dage af deres Fangenskab.

Meget omstridte i systematisk Henseende og mindende dels om Løvsangerne, dels om Mejerne er de smaa Fuglekonger [(*Regulus*)]. Deres Næb er lige, tyndt og naaleformigt, Løbet slankt og højt, Vingerne korte, stærkt afrundede og brede og Fjerdragten fyldig. Slægten er udbredt over Europa, Asien og Nordamerika. I Europa findes to Arter, den gultoppede og den rødtoppede Fuglekonge.

Fuglekonge.

Den gultoppede Fuglekonge (*R. cristatus*) er oventil olivengrøn, nedenunder lysegraa og paa Struben hvidgraa; Issen er safrangul, tildels omgivet af en sort Stribe. Over Vingen gaar der to lyse Baand. Længden udgør 9 Ctm. I Norden er den ikke sjælden i Træktiden. I Levemaade ligner den saavel Sangerne som Mejerne. Medens den gennemsøger Trætoppene, udstøder den ideligt et svagt »Tsit, tsit!« Lokkestemmen er et fint og noget højere »Si, si, si!« Sangen er ikke ubehagelig. Den begynder med »Si, si!« hvorpaa der følger et Par Toner af ulige Højde og en harmonisk Slutning. Dens boldformede, foroven aabne Rede anbringes omtrent 1 Meter over Jorden i Enden af Naaletræernes Grene. Den bestaar af Mos og Lavarter og er meget vanskelig at finde, da den ganske ligner sine Omgivelser; indvendig er den udforet med Planteuld. De 6—10 smaabitte Æg er lyst gulgraa og graaprikkede.

Den rødtoppede Fuglekonge (*R. ignicapillus*) adskiller sig fra den foregaaende ved en hvid Stribe over og en sort Stribe

gennem Øjet. Issen er i Midten stærk ildrød, mod Siderne mere gul, og den sorte Stribe omkring den er noget bredere end hos den foregaaende. Den er lidt mindre end hin.

Begge Fuglekonger ruger to Gange, første Gang i Maj og anden Gang i Juli. I Bur ser man sjældent Fuglekonger; de taaler bedst Fangeskabet, naar de er flere sammen og bliver da saa tamme, at de æder af Haanden.

Nær Sangernes Familie staar den usikkert begrænsede Familie Timalierne (*Timeliidae*), Spurvefugle med oftest korte, afrundede Vinger og lange, bløde Fjer.

Drosselagtige i deres Udseende og Færd er den bekendte amerikanske Underfamilie Spottedroslerne (*Miminae*), hvis mest berømte Medlem er selve Spottedroslen eller Spottefuglen (*Mimus polyglotta*). Den er 25 Ctm. lang, oventil mørkegraa, paa Panden og Siderne af Hovedet med et brunt Skær; nedentil er den hvidbrun. Den bygger i Buske, Lunde, Skove og Haver og opholder sig, især om Vinteren, i Nærheden af Menneskets Boliger. Naar den hopper hen ad Jorden, udbreder den hvert Øjeblik Halen og lægger den straks igen sammen. Flugten sker i Kast under lignende Bevægelser med Halen.

Amerikanerne udtaler ofte, at Spottedroslen er Kongen for alle Sangfugle; men dette er at gaa altfor vidt. »Sin store Berømmelse,« siger Gerhard, »har Spottedroslen opnaaet ved at efterligne andre Fugles Sang. Da man i den ny Verden kun hører yderst lidt god Fuglesang, er en taalelig Sanger allerede paafaldende, og det er Grunden til, at man har lovprist denne Fugl saa stærkt.« Iøvrigt bekræfter Gerhard fuldstændig de amerikanske Forskeres Angivelser om Spottedrosdens Færdighed i at efterligne. »Den 20de Juni,« fortæller han, »iagttog jeg en syngende Han i vort Nabolag. Som sædvanlig udgjorde den amerikanske Gærdesmuttes Lokketone og Sang næsten en Fjerdedel af dens Melodi. Den begyndte med den omtalte Fugls Sang, gik derfra over til Purpurvalens Lokketoner, skreg pludselig som en Spurvehøg, fløj derpaa bort fra den udgaaede Gren, paa hvilken den havde siddet, og efterlignede i Flugten den tofarvede Mejse og Vandredrosdens Lokkeskrig. Den løb derefter om paa et Gærde med hængende Vinger og Halen rettet i Vejret, sang som en Fluesnapper, en Baltimorefugl og en Tanagra, lokkede som den sorthovede Spætmeise og fløj derfra hen paa en Brombærbusk, snappede et Par Bær og kaldte derpaa som Guldspætten og som den virginske Vagtel, opdagede nu en Kat, der luskede om ved en Træstub, stødte højtskrigende efter den og svang sig dernæst, efter at have slaaet den paa Flugt, under Sang op paa den udgaaede Gren, hvor den begyndte sin Melodi forfra.«

Spottefuglens Sang er i det Hele overordentlig afvekslende. Den

bestaar af korte Takter paa fem, seks Toner. Ofte tror Tilhørerer at høre et Kor af forskellige Fugle, og denne ene Sanger skuffer Jægeren, ja selv de Fugle, som den efterligner. Undertiden bringer den endog Husdyrene i Forvirring. Den fløjter saa skuffende paa Herrens Vis ad den sovende Hund, at denne skyndsomst springer op og søger efter sin Hersker; den bringer Hønsene til Fortvivelse ved at efterabe Kyllingernes Nødskrig; den forfærder det frygtsomme Fjerkræ ved at gengive en Rovfugls Skrig, og den bedrager den forlibte Hankat ved at efterligne Hunkattens ømme Mjaven. — I Fangenskab taber Spottefuglen ingenlunde sine Evner, men blander paa den pudsigste Maade de forskelligste Toner og Lyd i sin velklingende Sang.

Rugeliden falder i Forhold til Stedets Beliggenhed tidligere eller sildigere paa Aaret. Reden indeholder 4—6 Æg med mørkebrune Pletter og Punkter paa lysegrøn Grund.

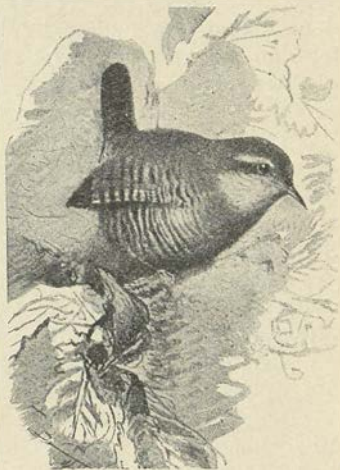
*

*

*

I Form, Levevis og Færd minder Gærdesmutterne (*Troglodytinae*) om Vandstørene. Det er smaa, sluttet byggede, kortvingede og korthalede Sangere med et kort eller middellangt, tyndt og sammentrykt Næb. Fødderne er middellange og Tærne korte; den ligeledes korte Hale er afrundet og blød. Grundfarven er rødbrun med mørke Tværstriber.

Gærdesmutterne er udbredte over alle Verdensdele — dog især Amerika — og opholder sig i Buske og Krat i vandrige Egne. Paa Bjerge finder man dem indtil Trægrænsen, og mod Nord forekommer de endnu indenfor det kolde Bælte. Alle Arter er muntre og overordentlig livlige Fugle; de flyver slet og derfor aldrig ret langt ad Gangen, men til Gengæld er de Mestre i at smutte igennem Buske og Gærder. Deres Sang er meget tiltalende. I det hele har disse nydelige Smaaskabninger en ejendommelig Tillokkelse for Mennesket, hvorefter man kan forklare sig den store Rolle, de spiller i de fleste Nationers Folkesagn.

Gærdesmutte.

Den almindelige Gærdesmutte, ogsaa kaldet Gærdevippe, Gærdekonge, paa norsk: Tomtiten (*Troglodytes parvulus*) er kun 10 Ctm. lang. Den er paa Oversiden rustbrun med sorte Tværstriber, nedenunder rustgraa med mørkebrune Bølgelinier; gennem

Øjet gaar der et brunt Baand, og ovenfor dette er der en brunlig-hvid, smal Stribe. Hunnen er noget lysere end Hannen; de unge Fugle har paa Undersiden flere, men lysere Pletter end de gamle.

Gærdesmutter findes i alle europæiske Lande lige fra det nordlige Skandinavien. Den opholder sig helst i Dale med Skov, Krat og rindende Vand, besøger Landsbyer og Haver og bygger ikke sjældent tæt ved Huse og Gaarde, naar der blot findes Hegn, Buske, Gærder o. l. »Ved Munterhed og Livsglæde,« siger Naumann, »ved Behændighed og Raskhed til at smutte igennem Buske og Krat og ved en vis Kækhed i sin hele Færd udmærker Gærdesmutter sig fremfor de fleste andre europæiske Fugle. Dens Mod er imidlertid af en egen Slags; det forsvinder ved det ringeste Skin af Fare og gaar da pludseligt over til en grænseløs Frygt, men vender straks tilbage. Dens glade Stemning forlader den sjældent. Den hopper bestandigt saa kæk omkring, som om den havde fuldt op af alt, endogsaa midt om Vinteren. Selv naar de mest trofaste af alle Standfugle, vore Graaspurve, er ilde tilpas i en altfor stræng Kulde og ved deres strittende Fjer og sørgmodige Udseende giver Mismod og Mishag tilkende, saa er Gærdesmutter dog endnu munter og glad og synger, som om det allerede var Foraar.« Den hopper saa rask hen ad Jorden, at man næppe kan følge den med Øjet; den undersøger hver Gren, hvert Blad og iler fra den ene Busk til den anden, saa at den næppe har et Øjeblik tilovers. Til at flyve beslutter den sig kun, naar det er ubetinget nødvendigt; thi hvor behændig den ellers er, er dens Flugt kun meget slet. Et Menneske, der er lidt flink tilbeens, kan, som Naumann siger, snart udmatte den i saa høj Grad, at den lader sig gribe med Hænderne, — i Fald den ikke kan smutte ind i et Musehul. Lokkestemmen er et forskelligt betonet »Tser!« eller »Tserts!« Advarselskriget er en Forlængelse af denne Lyd eller et gentaget »Tsek, tsek, tsek!« Dens tiltalende Sang bestaar af mange, smukt afvekslende, høje og klare Toner, der gaar over til en fortræffelig Trille, som mod Slutningen bliver dybere. Sangen er langt stærkere, end man skulde vente af en saa lille Fugl, og gør, navnlig i Vintermaanederne, et oplivende Indtryk.

Næringen bestaar af Insekter og Smaaeddere, hvortil der om Efteraaret kommer Bær.

Den kugleformede Rede er meget kunstig. Den bestaar af grønt Mos eller Tang og har et sirligt Indgangshul højt oppe paa Siden; undertiden bestaar den af Løv og er indvendigt udført med Fjer; i enkelte Tilfælde er den kun en Udbedring af ældre Reder. Den findes paa de forskelligste Steder: i Trætøppe, paa Jorden, i Mursprækker, under Tage, i hule Træer, paa Tuer, Træstubbe o. s. v., men overalt paa en omhyggelig valgt Plads; især gælder dette om den Rede, der bygges om Foraaret, inden Løvet ret er sprunget ud, og i Reglen falder det vanskeligt at opdage den. Det fortjener at bemærkes, at Gærdesmutter undertiden bygger flere Seder, end der behøves til Udrugningen, og at en enkelt Fugl, f. Eks. en Han, som

ikke har faaet nogen Mage, meget ivrigt bygger Rede, som altsaa blot benyttes til at sove i. De 6—8 forholdsvis store Æg er hvide eller hvidgule med smaa, rødbrune eller blodrøde Punkter. Gærdesmatten vænnes ikke let til Fangenskab.

*

*

*

Særligt hjemmehørende i den østlige Halvkugles Himmelstrøg er Cistussangerne (*Cisticolinae*), der hører til de mindste Sangere. De opholder sig i Buske og Græs, klatrer med Lethed op ad Bladstængler og smutter rask igennem det tætteste Krat; derimod er deres Flugt vaklende og usikker, hvorfor de kun ugerne flyver op, men altid søger at skjule sig. De synger kun tarveligt, men kvidrer næsten uafbrudt. I én Færdighed staar de uovertrufne: de bygger de kunstigste Reder af alle Fugle. Thi nogle af dem væver ikke blot Stofferne sammen, men syr dem endog til hverandre med Traade, som de selv tildanner.

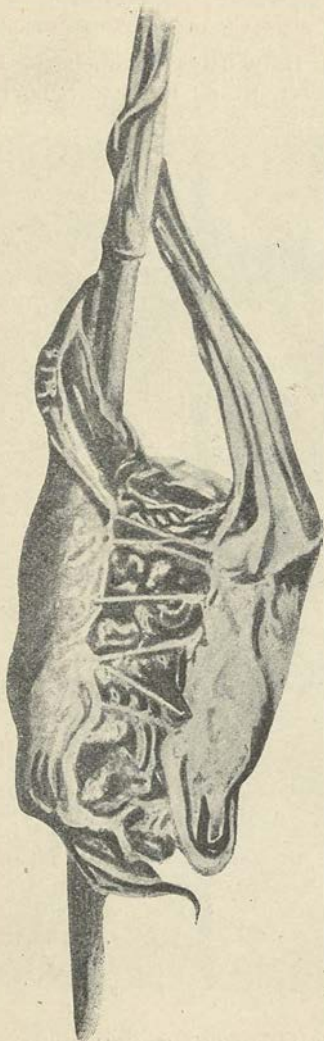
Den europæiske Cistussanger (*Cisticola cursitans*) er 11 Ctm. lang. Oventil er den olivenbrun med mørkebrune Pletter og har tre sortebrune og to lysegule Længdestriber paa Hovedet; Strube og Bug er hvide, Siderne og de underste Haledækfjer rustgule og Vingerne sortgraa.

Den har hjemme i Syd-europa, Indien og Nordafrika. Ejendommelig er den Maade, paa hvilken Fuglen sammenføjer de Blade, der omgiver Reden. I Randen af hvert stikker den nemlig smaa Aabninger, igennem hvilken den trækker en eller flere Traade, forfærdigede af

Afrikansk Cistussanger og dens Rede.

Spindelvæv eller Planteuld. Paa Bunden af den med Uld og Spindelvæv udforede Rede tjener et Lag af smaa, visne Blade og Blomsterkroener til Leje for Æggene. Det runde Indgangshul er anbragt i den øverste Tredjedel af den næsten ægdannede Rede, som findes imellem Blade lavt over Jorden. Det er Hannen, som udfører Størstedelen af Arbejdet, og ikke, som man før har troet, Hunnen.

Skrædderfuglerede.

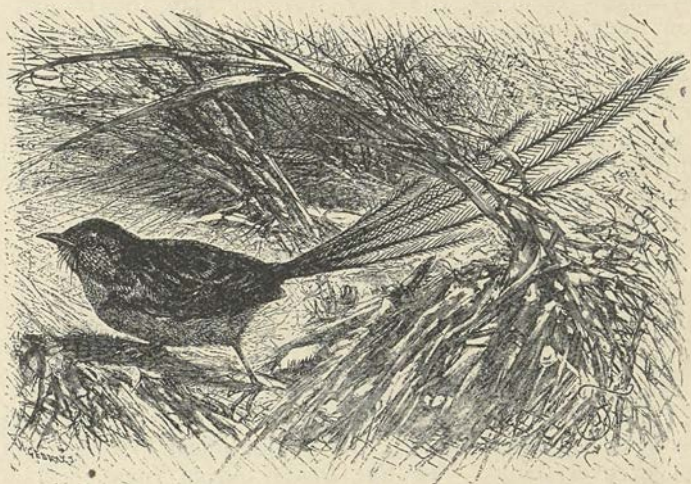
Den egentlige, verdensberømte Skrædderfugl (*Orthotomus bennettii*) er oventil olivengrøn, paa Hovedet rødlig, i Nakken rødgraa og underneden hvid med en udvisket sort Plet paa hver Side af Brystet; Vingerne er brune med grønne Fjerrande, Styrefjenene brune med et grønt Skær, de længste hvide i Spidsen. Længden udgør 17 Ctm.

I hele Indien og paa Ceylon findes Skrædderfuglen overalt, hvor der er Trævækst. Den bebor Haver, Frugtplantninger, Hække, Rør og Buske samt Skove med middelhøje Træer. Sædvanlig lever den parvis, undertiden dog ogsaa i smaa Flokke, og den opholder sig gerne ved Huse, men bliver sky, naar den forfølges. Næringen bestaar især af Myrer, Græshopper, Cikader og Larver, som den piller af Løvet. Naar den hopper eller æder, plejer den at rejse Halen og Fjerene paa Hovedet. Hutton har beskrevet to Reder. »Den første,« siger han, »var meget sirligt bygget af Rør, Bomuld og Brudstykker af Bomuldstraade, alt fast sammenfiltret, udforet med Hestehaar og ophængt mellem to Blade paa en Gren. Begge disse Blade var først lagt sammen efter Længden og i denne Stilling sammenfyede i Randen fra Spidserne indtil noget over Midten med en af Fuglen selv forfærdiget Traad af raa Bomuld. Indgangen til Reden var ved den øverste Ende af Bladene mellem de Bladstilke, ved hvilke de var hæftede til Grenene.« En anden Rede befandt sig i Spidsen af en Gren, omtrent 60 Ctm. over Jorden og

bestod af det samme Materiale. Bladene var ogsaa her sammen-syede dels med Traade, som Fuglen selv havde forfærdiget, dels med tyndt Sejlgarn, som den havde fundet. Denne Rede var saa godt skjult, at den, der havde opdaget den, havde vanskeligt ved at genfinde den for at vise Hutton den. Æggene, 3—4 i Tallet, er hvide med rødbrune Pletter, navnlig ved den spidse Ende.

Nær beslægtet med Cistussangerne er en af de besynderligste Fugle i Australien, Emu-Smutton (*Stipiturus malachurus*), hvis lange Hale kun bestaar af seks Fjer, i hvilke Straalerne i Fanerne ikke hænger sammen, men staar vidt fra hverandre (smlgn. Emuens Fjer). Denne Fugl opholder sig i Mosestrøg i hele det sydlige

Emu-Smutte.

Australien og Tasmanien. Den skjuler sig med utrolig Behændighed i Buske og Krat og flyver kun op, naar den nødes dertil. I Par-ringstiden lader Hannen ofte høre en kort, men behagelig Kvidren, som er vel kendt af alle Kolonister i Australien.

Selve Slægten Timalier eller Skrigedroslerne (*Timelia*) har hjemme i Sydasiens. Rødkappe-Timalien (*T. pileata*), der har Navn efter sin glinsende kanelbrune Isse, er 18 Ctm. lang. Den opliver Javas Skove med sin Sang, der bestaar af de fem Toner c, d, e, f, g, som med korte Mellemlum gentages meget regelmæssigt.

I Afrika og det sydvestlige Asien lever en nærstaaende Slægt (*Crateropus*), hvis abessiniske Art (*C. leucopygius*) er en af de arge-ste Skrighalse, der gives. Man ved ikke, om man skal mere eller

ærgre sig over denne Skraalhals, der bortskræmmer Vildtet ved sine Advarselsskrig, men samtidig er saa pudsigt og underholdende, at man alligevel faar den kær, skønt dens Stemme langt fra er vellydende.

* * *

En temmelig skarpt begrænset Familie danner Mejserne (*Paridae*). Deres Næb er kegleformet, lige og kort. Løbet er kort og stærkt med kraftige Tæer og forholdsvis store, stærkt krummede Kløer. Vingerne er korte og afrundede, Halen er enten kort og lige afskaaret eller lang og tilspidset. Fjerklædningen er tæt og blød og som oftest prydet med livlige Farver.

Mejsernes egentlige Hjem er den nordlige Del af den gamle Verden; dog forekommer de ogsaa i de andre Verdensdele med Undtagelse af Sydamerika. De opholder sig i Skove og tildels mellem Siv og Rør, sjældnere i Buske. Selskabelighed er et saa fremtrædende Træk i deres Natur, at de ikke alene slutter sig til deres Lige og til beslægtede Arter, men til ganske andre Fugle, med hvilke de ofte drager om i Dage og Uger. Mejsernes Færd er højst tiltrækkende, da de hører til de livligste og virksomste af alle Fugle. Egentlig er disse Fugles hele Liv en uafbrudt Jagt. Mindst behændige er de paa Jorden; men til Gengæld hænger de sig i de mest forskellige Stillinger paa Grenene og klatrer ikke daarligt. Flugten, som sker i korte Buer, er snurrende og koster øjensynlig Anstrængelse. Stemmen er en fin, idelig udstødt Kvidren, som minder noget om Musenes Piben. De fleste Mejsere tager foruden Insekter ogsaa Frø. Mest efterstræber de Insekternes Larver og Æg, og deri ligger disse Fugles store Betydning for Trævæksten. Til Held for Skovene formerer de sig meget stærkt. De yngler oftest to Gange om Aaret og lægger hver Gang 7—12 Æg. Denne talrige Yngel forplanter sig allerede næste Foraar. I Bur er Mejserne højst underholdende. De vænner sig overraskende let til Fangenskab, men bliver sjældent egentlig tamme. Med andre Fugle maa man ikke lukke dem inde, da de overfalder dem, klamrer sig fast til deres Ryg og hugger dem ihjel for at æde Hjernen, hvilket de gør med en lige saa stor Begærlighed som den, hvormed Rovfuglen fortærer sit Bytte.

Skovmejserne (*Parus*) kendes paa det kraftige Næb, de stærke Fødder, de korte Vinger, den temmelig lange Hale, og den rige, ofte prægtigt farvede eller tegnede Fjerdragt.

Den mest bekendte Art er Musvit-Mejsen eller Musviten, ogsaa kaldet Tællepikkeren og Flæsketyven, paa norsk: Kødmejsen og Talgoksen (*Parus major*). Den er oventil olivengrøn, nedenunder bleggul med en sort Længdestribe ned over Bryst og Bug. Hovedet og Forhalsen er sort, Tindingerne og Kinderne hvide. Fra Struben til Nakken har den en sort Stribe. Vinger og Hale er blaa-graa, de første med et hvidt Tværbaand. Længden udgør 26 Ctm.

Fra 65° n. Br. findes Musviten overalt i Europa. Den er Stand- og Strøgfugl i Skove og Haver og foretrækker Løvskove for Naaleskove. Det er en livlig, højst nysgerrig Fugl, som betragter alt nyt og paafaldende fra alle Sider for tilsidst forsigtig at nærme sig det og pikke i det med Næbet. Dens Flugt er bedre end de andre Mejsers, men dog usikker, og over store aabne Strækninger flyver den ikke. [Stemmen er det sædvanlige »Sit!«, hvortil der endnu kommer et Par andre Lyde som »Pink, pink!« og »Vidi, vydi!«

Ligesaa selskabelig som Musviten er, ligesaa ufordragelig, ja onskabsfuld er den mod svagere Fugle. Den er kæk, saa længe den føler sig sikker, men overordentlig fejs, naar dette ikke er Tilfældet. Den tér sig som rent ude af sig selv, naar den faar Øje paa en Rovfugl, bliver forfærdelig bange, naar man klapper stærkt i Hænderne eller kaster en Hat tilvejs, idet den sandsynligvis tror at se en Falk i den, naar den falder ned. Dens Myrdelyst viser sig ikke alene mod andre og svagere Fugle, men ogsaa mod Syge af dens egen Art. Ja, den angriber endog større Fugle. Den sniger sig formelig bagpaa dem og søger at sætte sig fast paa deres Ryg, idet den slaar sine skarpe Kløer ind i Brystet paa dem og hugger saa længe løs paa dem med Næbet, at den tilsidst knuser deres Hjerneskal og kan faa fat i deres Hjerne, som er den største Lækkerbidsken for den. Disse slette Egenskaber synes at tage til hos den i Fangenskab. Insekter og deres Larver og Æg er Musvitens Hovednæring, og Frø og Træfrugt fortærer den kun som Dessert. Den synes at være umættelig; thi den æder fra Morgen til Aften. I Nødsfald griber den til en List. Saaledes forstaar den om Vinteren at faa fat i de i Kuben skjulte Bier. »Den tager«, som Lenz fortæller, »Plads ved Flyvehullet og banker paa med Næbet, ligesom man banker paa en Dør. Der opstaar nu en Summen i det Indre, og der kommer snart flere eller færre af Indvaanerne ud for at fordrive Fredsforstyrrelsen med deres Stik. Men denne tager straks fat paa den første af Stadets Forsvarere, som vover sig udenfor, og flyver med Bien hen paa en Gren, tager den mellem Fødderne, hakker den itu, æder med stor Begærlighed dens Indvolde, lader Hudpanseret falde og bereder sig til at søge et nyt Bytte. Bierne har imidlertid, afskrækkede af Kulden, trukket sig tilbage til det Indre. Der bliver nu atter banket ved Flyvehullet og derefter snappes en anden Bi, og saaledes gaar det fra Dag til Dag, fra Morgen til Aften.« Naar der om Vinteren slagtes Svin, er Musviten straks ved Haanden og bemægtiger sig saa store Stykker som muligt; denne Begærlighed efter Kød har givet Anledning til nogle af de folkelige Benævnelser paa denne Fugl.

Reden anbringes i Træhuller; men ogsaa Mursprækker og forladte Egern-, Skade- og Kragereder benyttes til Bolig. Den indeholder 8—14 tyndskallede, glinsende hvide Æg med rødbrune Prikker. Begge Mager skiftes til at ruge.

Sortmejsen, paa norsk; Kulmejsen (*P. ater*), der staar den

foregaaende temmelig nær, bebor Granskovene i den nordligste Del af Norge, Sverrig og Rusland og kommer om Efteraaret og Vinteren til Danmark. Det er en kæk, urolig Fugl, der væsentlig fører samme Levemaade som den foregaaende. Frø af Naaletræer udgør, tilligemed Insekter, dens væsentligste Næring. De i hule Træer anbragte, af Mos og Harehaar byggede Rede indeholder 6—7 hvide, brunt-prikkede Æg.

Blaamejsen (*P. coeruleus*) har en hvid Pande, blaa Isse, Vinger og Hale, blaagrøn Ryg og er nedenunder gul med en sortblaa Længdestribe. Den bebor hele Europa. I Naaleskove ses den ikke, derimod er den næsten ligesaa almindelig som Musviten i Løvskovene. I Foraaret ses den parvis, om Sommeren i Familier, og om Efteraaret i Flokke, som tiltræder kortere eller længere Rejser. Om Vinteren finder man den overalt i Sydeuropa. Blaamejsen bygger Rede i hule Træer, sjældent i Murhuller. Det første Kuld forlader Reden midt i Juni, det andet sidst i Juli eller først i August.

Sumpmejsen, ogsaa kaldet Graamejsen (*P. palustris*) er oventil rødgraa, underneden hvidlig. Den bebor hele Mellemeuropa, især i Nærheden af Vand og Moser. Om Vinteren strejfer den om i Flokke, som oftest i Selskab med andre beslægtede Arter. Den er den vævreste og pudsigste af alle Mejser. Lokkestemmen er »Dia, dia!«, Advarselsskriget er »Spitt, spitt!« hvorpaa den, naar Faren er vel overstaaet, tilføjer et: »Dæh, dæh!«

Topmejsen (*P. cristatus*), kendelig paa Hovedets Fjertop, yngler i Skandinavien, hvor dens Yndlingsopholdssted er Naaleskove. Den er ligesaa munter, urolig og stridbar som de andre Mejser. Dens sædvanlige Stemme 'er et hvislende »Sitt!« Lokketonen er et klart »Tsik gyrr! eller »Glyrr!« og Sangen en kort og ubetydelig Melodi, som Hannen foredrager under de pudsigste Stillinger, idet den idelig rejser og lægger Toppen. Reden findes i Træhuller med en snæver Indgang. Topmejsen er en af de ivrigste Insektjægere og tager kun nødtvungen Frø til sig om Vinteren.

Halemejsen (*Acredula caudata*) kendes let paa, dens hvide Hoved, Hals og Bryst og paa den lange, kiledannede Hale, der er sort med hvide Pletter paa de tre yderste Styrefjer, og længere end den øvrige Krop.

Halemejsen gaar ikke langt mod Syd; allerede i Spanien og Grækenland hører den til Sjældenhederne. Den synes at foretrække Løvskove for Naaleskove og opholder sig gerne i Frugthaver og paa Marker med enkelte Trægrupper. Den er mindre trættekær og begærlig end de andre Mejser. Mod Mennesker viser den stor Tillid, hvorimod den er yderst bange for Rovfugle. Dens sædvanlige Stemme er et hvislende »Sit!«, Lokketonen er et pibende »Tir, tir!« og Advarselsskriget et skærende »Siriri!« og »Ter!«

Næringen bestaar udelukkende af mindre Insekter. Den kunstige, af Lavarter, Mos og Spindelvæv byggede Rede, der udvendig er

beklædt med Puppehylstre, Larvespind o. s. v., er af ægdannet Form med et Indgangshul højt oppe paa Siden. Den ophænges ikke frit, men anbringes mellem Grene. De 9—12, undertiden 15 glinsende Æg er meget smaa, yderst tyndskallede og bestrøede med fine, lysebrune Punkter ved den butte Ende. I Rugetiden faar Hunnen et ejendommeligt Udseende; den maa nemlig bøje den lange Hale til Siden for at komme til at ruge, og denne Krumning beholder Fjere-
rene i hele Rugetiden. Naar Ungerne vokser til, er der saa knap Plads i den lille Rede, at den først udvides og dernæst paa sine Steder rives ilu. Hvis den faar Huller i Bunden, stikker Ungerne, naar de bliver større, næsten allesammen de ubekvemme Haler igennem dem, hvad der ser pudsigt ud. Senere benytter de ogsaa Bundaabningerne paa anden Maade, saa at Moderen har saa meget lettere ved at holde rent om dem.

Til Rørmejsernes Gruppe (*Panurus*) hører Skægmejsen (*Panurus biarmicus*); den er oventil lys kanelbrun, Hovedet er blaagraat; underneden er den bleg rosenrød med hvidlig Strube; Hannen har en sort Kindstribе, Hunnen et kort, hvidt Skæg. Den lange Hale er stærkt kiledannet og af samme Farve som Ryggen.

Skægmejsen har især hjemme i det sydlige og sydøstlige Europa og i Mellemasien. I Norden er den næppe mere end en tilfældig Gæst. Den opholder sig i Rørskove, hvor

den lever parvis eller i Smaaflokke, og bygger en Rede, som minder om Rørsangernes. — Den holdes paa Grund af sin smukke Farvetegning ikke sjældent parvis i Bur, men den maa passes meget omhyggelig, og den enes Død drager bestandig den andens efter sig.

Pungmejsen (*Aegithalus pendulinus*) er oventil graalig rustfarvet, underneden hvidlig, paa Brystet med et rosenrødt Skær.

Den har hjemme i Mosestrøg i Østeuropa og i Størstedelen af Asien. I Tyskland hører den til Sjældenhederne, og i Norden forekommer den ikke. Den opholder sig i Rør, hvor den klatrer behændigt, holder sig godt skjult og næsten uafbrudt lader høre et lydeligt »Tsitt!« Flugten er hurtig og behændig. Om Sommeren

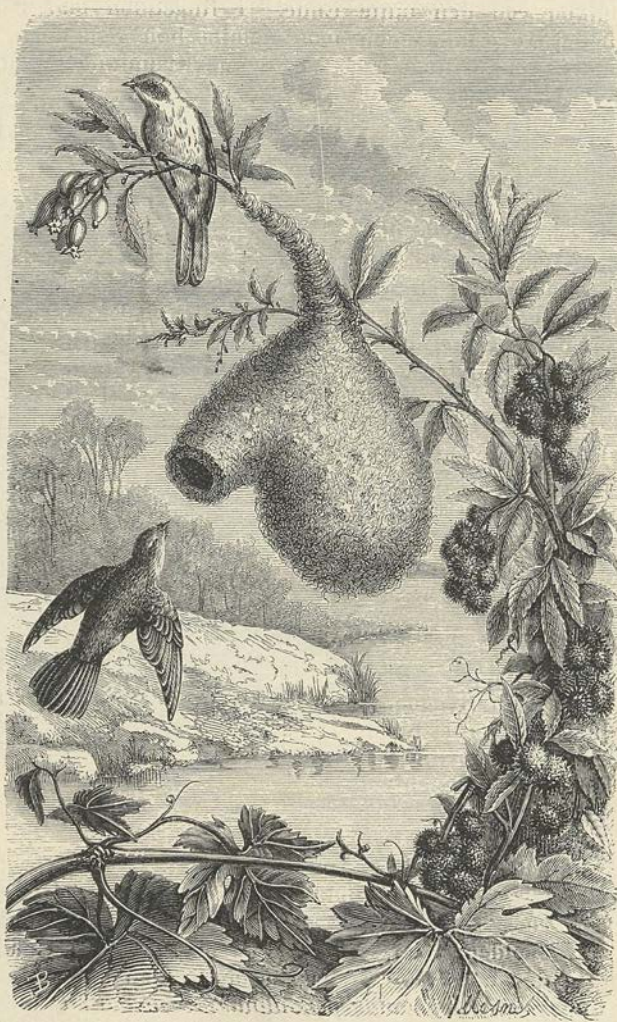

Halemejsen.

lever den især af de Larver og Æg, der findes i Rørskovene; om Vinteren tager den til Takke med Sumpplanternes Frø.

Pungmejsen hører til de kunstfærdigste Redebyggere, vi kender,

Pungmejsen med Rede.

Reden er kun befæstet ved den øverste Ende og hænger ligesom de tropiske Væverfugles Boliger frit ned, som oftest over Vand. Den er boldformet eller pungdannet, bestaar af sammenfiltret Uld, Haar,

Bast og Plantetrævler og er indvendig tykt udforet med Planteuld. Paa Siden har den et Indgangsrør af Form som en Flaskehals. Hele denne kunstfærdige Rede bygges i mindre end 14 Dage. Den findes i Reglen ophængt i Træer 4—5 M. over Jorden ved Randen af Rørskove, sjældnere imellem Rørene selv. Æggene er meget tyndskallede og fintkornede og uden synderlig Glans; Farven er snehvid, men Indholdet giver dem et rødligt Skær. Begge Mager hjælper hinanden med at bygge Reden, ruge og made Ungerne med Smaalarver og Myg.

*

*

*

Til Mejsjerne slutter sig Træløberne (*Certhiidae*), karakteristiske ved deres lange, med slanke Kløer bevæbnede Tær. Familien kan deles i to Underfamilier: Spætmejsjerne og de egentlige Træløberne.

Spætmejsjerne (*Sittinae*) har et lige, langagtig kegledannet, ved Spidsen noget sammentrykt, meget haardt og spidst Næb. Næseborene er tyndt bedækkede af fremadrettede Fjerbørster, Foden har et kort Løb; Vingen er bred og kort afrundet; Svingfjerene er bløde og bøjelige, og den afrundede Hale er kort og blød og aldeles ikke i Stand til at understøtte Klatringen.

Spætmejsjerne findes i alle Verdensdele med Undtagelse af Mellem- og Sydafrika og Sydamerika. De opholder sig fortrinsvis i Skove, hvor de klatrer lige saa vel ned som opad Træerne — en blandt Fuglene enestaaende Ævne.

De er Strøgfugle, hvis Føde består af Insekter og Plantestoffer, navnlig Frø. De bygger Rede i Træ- eller Klippehuller, hvis Indgang de tilklistrer med Ler, dersom den er større, end det behøves, for at de kan smutte derigennem.

Den i næsten hele Europa almindelige Spætmejse, ogsaa kaldet Nøddehakkeren, paa norsk: Nødvækken (*Sitta caesia*) er oventil graablaa, med en sort Stribe gennem Øjet, underneden bleg rustgul og ved Undergumpen rødbrun. Længden udgør 16 Ctm.

Spætmejsen lever bestandig enkeltvis eller parvis eller i alt Fald i meget smaa Familier, ledsagede af andre beslægtede Fugle. Den bebor helst Skove med højstammede Træer, uden Underskov. Den er ikke sky for Mennesker og findes lige saa vel ved Spadsereveje som i den ensomme Skov. Om Sommeren holder den sig til et snævert begrænset Omraade — et eneste Egetræ kan give den fuldt op at bestille i flere Timer; om Efteraaret begynder den sine Strejftog. Intet Øjeblik er den ledig. Lokketonen er et fløjtende »Tyt, tyt, tyt,« den sædvanlige Stemme et kort, skarpt »Sit!« Parringskriget består af meget smukke, høje Fløjtetoner, der kan høres langt bort. Hannen sidder i Trætoppene, drejer sig til begge Sider og udstøder sit »Tyt!« og Hunnen svarer da fra et Træ i Nærhe-

den sit »Tvæt!« Derpaa flyver de begge omkring og jager legende efter hinanden, idet de snart omflagrer Træernes Kroner, snart tumler sig paa Grenene og udfolder alle Slags Klatrekunster, bestandig under høje og glade Skrig. Et eneste Par af disse indtagende Fugle er nok til at bringe Liv i en hel Park.

Føden bestaar af Insekter, Edderkopper, Frø og Bær. Agern og Nødder sætter Spætmejsen fast i Barkrevner, stiller sig ovenover dem med Hovedet nedad og hugger løs derpaa med hele Legemets Vægt for at sønderbryde Skallen og udtage Kærnen. Mod Vinteren samler den sig Forraad, som den anbringer i Træ- eller Barkrevner. Den bringer dog ikke mange Nødder hen paa ét Sted, men stikker dem ind hist og her, uden Tvivl for ikke paa én Gang at miste hele sin Skat.

Den almindelige Spætmejsen.

Reden anbringes i Træhuller og kun undtagelsesvis i Mursprækker eller Klipperevner. Spætmejsen holder ikke af, at Døren til dens Bolig er større end højst nødvendig og tilkliner derfor Indgangen paa et lille Hul nær, som netop er stort nok til, at den kan tvinge sig derigennem. Tilkliningen sker med Ler eller fugtig Jord, et Murerarbejde, ved hvilket Bygmesterens klæbrige Spyt tjener til Bindemiddel. Lervæggen er 2 Ctm. tyk eller derover og saa fast, at man som oftest maa bruge en Mejsel, naar man vil sprænge den, og Fuglen føler sig da ogsaa saa tryk deri, at den ikke engang

flyver bort, naar man banker paa Reden! Denne udfores med Stykker af Bøge- og Egeblade, eller, i Naaleskove, tynde Barkskaller. Paa dette tarvelige Underlag lægger Hunnen sidst i April eller først i Maj 6—9 hvide Æg med røde Prikker. Hunnen ruger alene; men Ungerne makes af begge de Gamle, især med Larver. Efter at de er fløjne ud, følger de endnu i nogen Tid med Forældrene og skilles først fra dem efter Fældingen.

Spætmejsen værner sig let til Fangenskab og er en særdeles fornujelig Stuefugl, især naar man kan lade den opholde sig i et større Rum; thi den beholder hele sit tiltrækkende Væsen i Fangenskab, og med andre Fugle forliges den meget godt.

Klippe-Spætmejsen (*S. neumayeri*) adskiller sig væsentlig fra de andre Arter ved sit Opholdssted, idet den bygger Rede paa de stejle Klippevægge. Den bebor Sydøsteuropa, især Grækenland.

De egentlige Træløbere (*Certhiinae*) er smaa, langstrakte Fugle med et langt, mere eller mindre bøjet, kantet og spidst Næb, med lave og svage Siddefødder. Næseborene er oventil halvt lukkede med en hvælvet Hinde. De temmelig korte Vinger har svage Svingfjer; Halen er temmelig lang, smal og kiledannet samt tvedelt i Spidsen. Dens Fjer er stærke og elastiske. Tungen er fortil noget trævlet og bagtil takket. Sangmusklerne er kun lidet udviklede.

Alle Træløbere er Skovbeboere og klatrer fra Roden op ad Træstammerne ligesom Spætterne, — men aldrig ned ad dem, med Hovedet nedefter, saaledes som Spætmejserne. De fleste lever om Sommeren parvis; om Vinteren gennemstrejfer de Skove og Haver, enten alene eller i Smaaflukke, undertiden i Selskab med Spætter, Spætmejsere og Fuglekonger. Under Klatringen støtter de sig paa den stive Hale, som derfor altid er slidt i Spidsen. Føden bestaar af Insekter, Æg, Larver, Pupper, Edderkopper o. s. v. Næsten alle Arter ruger i Træhuller og bygger der en temmelig stor Rede.

Den almindelige Træløber, ogsaa kaldet Træpikker, paa norsk: Trækryber (*Certhia familiaris*) er oventil brun rustgul og hvidstænket, nedenunder hvidlig. Over Vingen har den et hvidgult Tværbaand og ovenfor Øjet en hvid Stribe. Vinger og Hale er brungraa. Fjerdragten er silkeblød, Længden 13 Ctm.

Den har hjemme i næsten alle skovbevoksede Dele af Europa, Vestasien, Sibirien og Nordamerika. I Forplantningstiden holder den sig til et temmelig lille Omraade; men efter den Tid strejfer den om, ofte i Selskab med andre Fugle; dog er det bestandig kun korte Vandringer, den foretager. Den klatrer hoppende, snart lige opad og snart i Skruelinier, løber hen under vandrette Grene, og undersøger nøje Træmosset og Revnerne i Barken for at finde Insekter. Paa Jorden, hvor den hopper kejtet om, kommer den kun

Træløber.

sjældent. Flugten er ikke jævn, men temmelig hurtig; som oftest flyver den dog kun fra Toppen af det ene Træ ned paa Stammen af det næste, idet den med et eget Sving styrter sig ned, stryger hen over Jorden og hæver sig lidt igen for straks efter at klatre op ad Træet. I smukt Foraarsvejr høres ofte dens korte Sang, som dog næppe fortjener dette Navn og sædvanlig lyder som et sagte »Sit!«

For Mennesket viser Træløberen ingen Frygt, men kommer ofte ind i Haver, klatrer ligesaa vel op ad Bygninger som ad Træstammer, ja yngler ikke sjældent i Hulheder under Husenes Bjælker. Reden findes altid i en Fordybning, Sprække eller Revne som f. Eks. i Træhuller, mellem Stammen og et Stykke løsnet Bark, i Brædestabler osv., og Stedet vælges saaledes, at Indgangen er meget snæver. Eggene, 8—9 i Tallet, ligner Blaamejsernes. Begge Mager ruger, og begge opdrætter med ubeskrivelig Anstrængelse det talrige Afkom. Ungerne bliver længe i Reden, men forlader den i Fare, endnu inden de kan flyve, og søger da at redde sig ved at klatre, idet de skjuler sig med den mest overraskende Hurtighed, saa godt som lige for Iagttagere Øjne — og dog saa fortrinligt, at de er vanskelige at finde. Længe efter, at de er fløjne ud, føres de endnu om af de Gamle, og en Træløberfamilie frembyder da et meget tiltrækkende Skue.

Til Alpernes skønneste og ejendommeligste Fugle hører Murløberne (*Tichodroma*). De har et meget langt, tyndt, fortil spidst og svagt bøjet Næb, tynde Tæer med fine og spidse Kløer, brede, korte, afrundede Vinger, og en kort, af bløde Fjer bestaaende Hale. Tungen har megen Lighed med Spætternes; den er lang, spids som en Naal, besat med fine, børsteagtige Modhager, men kan kun strækkes lidt ud.

Alpe-Murløberen eller Alpe-Spætten (*Tichodroma muraria*) er en prægtig Fugl. Hovedfarven er askegraa, Struben er om Sommeren sort, om Vinteren hvid; Vinger og Hale er sorte, de første med højrøde Baand og hvide og gule Pletter, den sidste med en hvid Rand i Spidsen. Længden udgør 16 Ctm

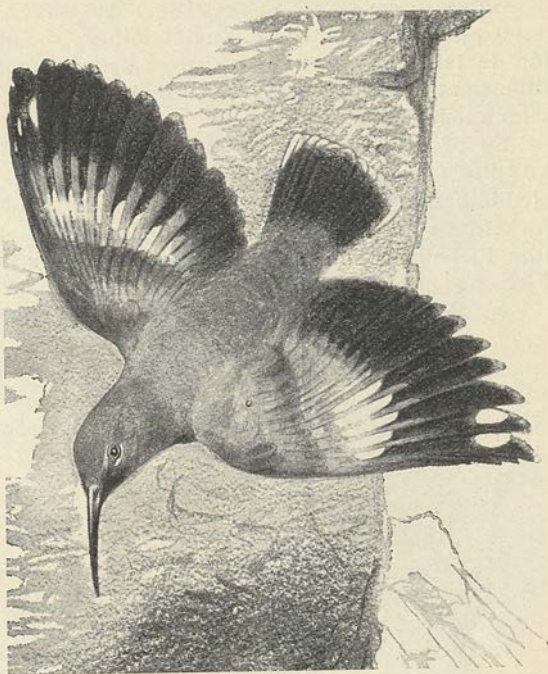
Murløberen findes ikke alene mellem Alperne, men paa alle Syd- og Mellemeuropas Højfjelde og desuden i Abessinien og Himalayas Bjærgene. — Naar Vandreren har overskredet Trægrænsen paa Højbjærgene i Schweiz og træder ind i det øde og vilde Virvar af vældige Stenblokke, hører han ikke sjældent højt oppe fra Klippevæggen en langtrukken Piben, der lyder som »Dy, dy, dy, dyii!« Overrasket og glad ved pludselig at spore et Livstegn i denne tause Stenørken, løfter han Blikket og opdager efter nogen Søgen imellem Stenblokkene en lille Fugl med halvaabnede, rødbrøgede Vinger, som uden Anstrængelse klatrer op ad den lodrette, paa sine Steder endog udhængende Væg. Det er Murløberen, den »levende Alpe-rose«, der færdes i sin Hjemstavn og uden Sky ser ned paa den

stønnende Vandrer, som møjsommeligt har slæbt sig op til dens høje Stade. Den smukke, lille Fugl lever kun paa de stejleste Klipper; paa flad Jord kommer den sjældent. Smaaabiller, som anstiller sig døde og lader sig trille ned ad Stene, og Edderkopper, som i den største Hast firer sig ned ved deres Redningstov, snapper den med Lethed. Den klatrer med en saa stor Kraft og Behændighed, at intet Sted er utilgængeligt for den. Fangne Eksemplarer løber endog med Lethed opad Tapeter i Værelser. — I Forplantningstiden ses Murløberen som oftest parvis, ellers altid ensom.

* * *

Honningsugerne (*Nectariniidae*) — den gamle Verdens »Blomsterfugle«, — er smaa, sirligt byggede Fugle, som til dels straalere i de

Murløber.

prægtigste Farver og derved minder om Kolibrierne. Denne Slægt er udbredt over Afrika, Asien, Ny-Guinea og Nordaustralien; især er den førstnævnte Verdensdel rig paa Arter. — Hvor Honningsugerne forekommer, er de hyppige og derfor en overordentlig Prydelse for Skov, Krat og Haver. Naar Figenkaktus'en staar i Blomst, bliver den Samlingsplads for alle Arter fra den nærmeste Omegn, og det samme gælder for Skovenes Vedkommende om de Steder, hvor der staar en enkelt blomstrende Mimose mellem andre Træer, — kort sagt om alle Træer, hvis Blomster hidlokke Insekter. Thi dem er det, Honningsugerne efterstræber, og de betjener sig dertil af deres lange, rørformede, dybt spaltede Tunge, som kan strækkes ud af Næbet. I Parringstiden bryster Hannerne sig med deres straalende Farver og indtager alle Slags mærkelige Stillinger, medens de gaar paa Frierfødder. Den kunstigt byggede Rede ophænges

paa ganske tynde Grene. De smukke Smaafugle er saa lidt sky, at de lader Mennesket komme ganske nær, — ogsaa en Lighed med Kolibrierne.

* * *

Gummitræerne og Banksierne i Australien frembyder et behageligt Opholdssted for flere Fuglefamilier, navnlig for Papegøjerne og for de talrige Penseltungede (*Meliphagidae*), der tager Insekter, Blomsterstøv og Honning ved Hjælp af deres lange, i Spidsen penseldannede Tunge.

En af de bedste Sangere i Australien er Poë'en eller »Prædikerer« (*Prothemadera novae-seelandiae*), der let kendes paa nogle ejendommelige Fjerbuske paa Forhalsen, hvor Fjerene paa Siden er forlængede og bøjede i Form af Muslinger, saa at der dannes en lille Fjerbusk, som staar udenfor de andre, mørke, metalglinsende Fjer og stikker prægtigt af imod dem ved sin blændende hvide

Farve. Nyseelænderne synes fra de ældste Tider at have holdt denne Fugl i Bur, og morsom er ogsaa dens Lyst og Ævne til at efterligne alle Slags Lyde, snakke, gø, kagle o. s. v.

* * *

Honningsuger.

Lærkerne (*Alaudidae*) opholder sig saa godt som udelukkende paa den flade Jord, og hermed stemmer de uanselige Jordfarver ogsaa godt overens. De har et langstrakt kegledannet Næb, og Bagkloen er sporeagtig forlænget, saa at den ofte er næsten lige saa lang som Taaen.

Lærkerne bebor især Marker, Stepper og Ørkener; enkelte Arter opholder sig i Skove. I Norden er de Trækfugle; men deres Fraværelse er dog meget kort. Af alle Spurvefugle er de de bedste Løbere. Flugten sker i raske Kast; naar de synger, stiger de derimod til Vejrs, snart i lige Linie og snart i Skruelinier, ofte til en anselig Højde; deres Dalen sker svævende, men tilsidst synker de med sammenlagte Vinger som en livløs Genstand til Jorden.

Sangen er fattig paa Strofer, men rig paa Afveksling. Den kunstløse Rede, anlægges paa Jorden i smaa, af dem selv skrabede For- dybninger.

Sanglærken, ogsaa kaldet Marklærken eller blot Lærken, paa norsk: Englærken (*Alauda arvensis*) bebor hele Europa og Størstedelen af Asien indtil henimod Kamschatka. Den indfinder sig, naar Sneen begynder at smelte, i milde Vintre allerede i Januar,

og mod Slutningen af Februar høres dens bekendte Sang overalt. I Parringstiden slaas Hannerne ivrigt, undertiden tre i Tallet, og ikke sjældent blander Hunnen sig i Striden. Hvert Par har sine egne Enemærker paa to—tre Hundrede Skridt i Tværmaal. Paa Kornmarker og mellem Græs eller Lyng findes den kunstløse, af Græsstraa og Haar byggede Rede, som indeholder 4—5 graalige, med graabrune Pletter og Punkter oversaaede Æg.

Lærkefalken er Marklærkens værste Fjende; dens Frygt for den kender ingen Grænser: den søger Tilflugt imod den hos Mennesket, kryber ind under Vogne, mellem Heste o. s. v., ja man har endog haft Eksempler paa, at en haardt forfulgt Lærke har sat sig paa Sadelknappen foran en Rytter. I Bur lever Lærken 3—4 Aar og derover, bliver meget tam og kan lære at fløjte smaa Melodier.

Toplærken eller Vejlærken (*A. cristata*) har paa Hovedet en spids Top af lange og smalle Fjer.

Den bebor næsten hele Europa, Mellem- og Sydasien samt en Del af Afrika. Sangen staar tilbage for Marklærkens. Begge Mager skiftes til at ruge, og Ungerne forlader Reden, inden de endnu kan flyve.

Hedelærken, ogsaa kaldet Skovlærken og Lynglærken, paa norsk: Trælærken (*A. arborea*) er den mindste af alle vore Lærker. Over

Øjet har den et hvidgult Baand, som omgiver de til en afrundet Top forlængede Hovedfjer. Den bebor Mellem- og Sydeuropa samt en stor Del af Mellemasien. I Danmark er den vel ikke saa almindelig som Sanglærken, men forekommer dog ynglende ved Skove, især i Nærheden af Heder og sandede Bakker. Dens Rede findes under Gran- og Enebærbuske eller i Græs og Lyng; Ungerne føres kun en kort Tid om af de Gamle, da disse snart yngler for

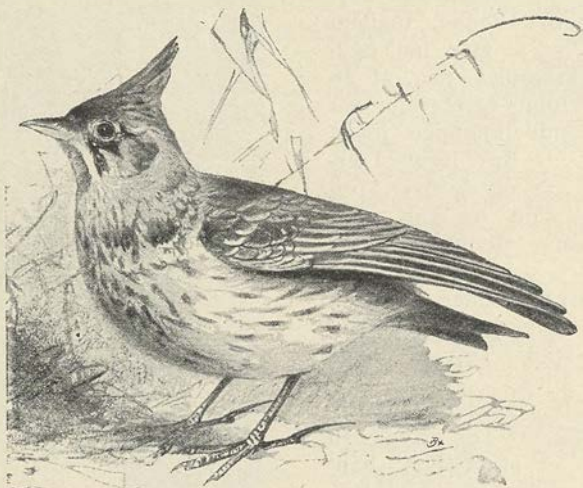

Poë.

anden Gang. Naar dette er sket, samles de med alle de unge Fugle og tiltræder Rejsen enten familievise eller i Smaaflokke paa to eller tre Familier.

En af de smukkeste Lærker er Bjærglærken (*A. alpestris*), som let kan kendes paa sin langstrakte Bygning og paa sin tvedelte Top, der ligner et Par smaa Fjerører paa hver sin Side af Baghovedet.

Den har hjemme i det nordlige Norge og Sverige, det østlige Rusland og hele Sibirien. I Danmark forekommer den kun som

Toplærke.

Trækfugl paa sin Vinterrejse, undertiden i Selskab med Snepurve. Naar den synger, stiger den ikke tilvejs som de andre Lærker, men synger siddende paa en Sten eller Gren.

I Sydeuropa lever Calanderlærken (*A. calandra*), der er meget yndet som Sangfugl. Ørkenlærken (*Ammomanes deserti*) er udmærket beskyttet ved sine Sandfarver. Den findes i Ægypten og Nubien, selv i de saakaldte »Hammadas« (gennemglødede Sandstrækninger), og er en stille, alvorlig Fugl, hvis Sang er tarvelig, og hvis Lokkestemme har noget sørgmodigt ved sig, der passer harmonisk ind i den Fuglen omgivende Natur og gør det lille Dyr afholdt af Ørkenens Beboere.

*

*

*

Til Skovsangernes Famlie (*Sylvicolidae*) hører Vipstjærterne, paa norsk: Erlerne (*Motacilla*). De herhen hørende Fugle har et lige, tyndt og sylformet Næb, hvis øverste Del ved Spidsen har et fint Indsnit. Fødderne er høje og tynde; Vingerne er middellange; Halen er lang og smal og Kroppen meget slank.

Vipstjærterne har kun hjemme i den gamle Verden og findes især i vandrige Egne, da de gjerne opholder sig ved Damme, Aaer og Bække, hvor de vader langs Bredden. De gaar og løber med Færdighed, men altid skridtvis, ikke hoppende, og nikker med Hovedet ved hvert Trin og vipper med Halen paa en ejendommelig Maade. De flyver rask og behændig i store Buer. Stemmen er ikke klangfuld, men Sangen er dog behagelig og tiltalende. Føden bestaar af Insekter og Larver, medens Plantestoffer ganske forsvaars. Den simple Rede bygges i Huller i Mure, i hule Træer o. s. v. De nordiske Arter er Trækfugle, de sydlige Strøgfugle og kun enkelte Standfugle.

Den mest bekendte Art er den hvide Vipstjært, som ogsaa kaldes Stenpikker, paa norsk: Lin-Erle og Ellekongens Datter (*M. alba*). Oventil er den askegraa; Nakken og det bageste af Halsen, Struben og Overbrystet, Vingerne og Halsen er sorte; Bugen, Kinderne, Siderne af Halsen og de underste Haledækfjer er hvide. Iøvrigt gives der mange Farvevarieteter.

Den findes overalt, især hvor der er Vand i Nærheden, bliver let fortrolig med Mennesket og opholder sig gjerne i Nærheden af dets Bolig. Ogsaa i store Byer indfinder den sig af og til.

Skønt den elsker andre Vipstjærters Selskab, finder den dog tit Fornøjelse i at drille sine Ledsagere og jage efter dem, og undertiden kommer det til alvorlige Slagsmaal. Mod andre Fugle viser den liden Tilbøjelighed; Finker, Gulspurve og Lærker angriber den, naar den træffer dem paa Marken, og Rovfugle forfølger den med høje Skrig. Ligesom Kragen og Støren følger den Ploven for at snappe Insekter, Larver o. s. v., og ved Kvæghjorde indfinder den sig regelmæssig. Den efterstræber ogsaa flyvende Insekter. Reden indeholder 5—7 hvide eller graahvide Æg med graa og brune Pletter.

Endnu smukkere end den hvide Vipstjært er den i Bjærgegne levende Bjærgvipstjært eller den sortstrubede Vipstjært (*M. melanope*). Hannen er om Foraaret oventil askegraa, nederunder svovlgul; Struben er sort med Hvidt paa begge Sider, og over Vingerne har den to lysegraa Baand.

I Nordeuropa hører Bjærgvipstjerten til Sjældenhederne, hvorimod den fra Mellemtyskland af træffes næsten overalt sydpaa i Bjærgegne. Den forekommer ligeledes paa mange af de store asiatiske Højdedrag, i Indien og paa Ceylon, ligeledes paa Bjærgene i Nord- og Mellemafrika. Den ruger tidlid i Foraaret, og dens Æg er noget mindre end den hvide Vipstjærts.

Den gule Vipstjært, paa norsk: Gulerle (*M. flava*) er oven-

til olivengrøn med blaa graat Hoved, nedenunder gul; Vinger og Halefjer er sortagtige med lysere Rande, og Næb og Fødder er sorte. I Danmark er den den almindeligste Art. Den vader ikke saa gerne i Vand som den hvide Vipstjært, men er ligesom den en ivrig Insektjæger. Reden, som ligner en Lærkerede, findes i højt Græs paa eller ved Enge og indeholder 5—6 svagt bruntplettede Æg.

Piplærkerne (*Anthus*) er maaske et Slags Overgangsled mellem Vipstjærterne og Lærkerne. De har et langstrakt Legeme, og har

Gul Vipstjært.

temmelig lange Løb med svage Tæer, men store Kløer, af hvilke den bageste, ligesom hos Lærkerne, er forlænget til en Spore, samt et tyndt, lige Næb. Den glatliggende Fjerdragt er jord- og græsfarvet.

Slægten er rig paa Arter og udbredt over hele Jorden. Opholdsstedet er forskelligt; nogle foretrækker Bjerge, andre Sletter, nogle tørre, andre fugtige Steder, og enkelte opholder sig i Skove. Alle Arter tilbringe dog Størstedelen af deres Liv paa Jorden og sætter sig kun af og til paa Træer. Det er bevægelige, muntre og hurtige Fugle, som løber rask omkring, dog ikke hoppende, men Skridt for Skridt. Gangen er let og sikker, og de vipper ofte saa smaat med Halen. De flyver hurtigt og let, i Buelinier, naar det gælder om at tilbagelægge større Strækninger, flagrende og svævende, naar

Lyst til at synge bringer Hannen til at stige tilvejs. Lokketonen er en pibende Lyd, — hvoraf Navnet, — og Sangen er simpel men behagelig. Insekter udgør deres væsentligste Næring; enkelte

fortærer ogsaa Edderkopper, Orme og mindre Vanddyr, ja nogle skal ogsaa tage sine Frøsorter. Den paa Jorden anbragte Rede bestaar væsentlig af Græsstængler og Græsrodder, som forbindes løselig med andre Plantetrævler og indeni udfores med Uld, Haar o. s. v.

Eng-Piplærken, ogsaa kaldet Englærken (*A. pratensis*) er oventil olivenbrun med mørke Pletter; Brystet er lyst rustgult med mørkebrune Længdepletter, Strube og Bug hvidlige. Den er en Trækfugl, som om Vinteren opholder sig i Sydeuropa, Nordvestasien og Nordafrika. Ligesom Lærkerne trækker den om Efteraaret sydpaa i store Skarer og rejser Dag og Nat. Paa Enge og i Hedeegne, ved Moser og Overdrev findes den overalt i Danmark. Den er en munter og selskabelig Fugl.

Træ-Piplærken (*A. trivialis*) forveksles ofte med den foregaaende, men er større, har et stærkere Næb, kraftigere Løb og en kortere og mere krum Klo paa Bagtaen. Om Sommeren lever den i Europas og Sibiriens Skove, om Vinteren i Afrikas Steppeskove og i Skovene ved Himalayas Fod. Til Norden kommer den i April og forlader os atter i August eller i Begyndelsen af September. Den opholder sig helst i Skovkanter og paa aabne Steder i Skove. Sangen er langt bedre end Englærkens og erindrer ved Tonens Fylde og Klarhed om Kanariefuglens Slag. — I Fangenskab holder den sig bedre end den foregaaende.

Vand-Piplærken (*A. spioletta*) opholder sig i Bjergegne og er almindelig paa Alperne og i Riesengebirge.

Mark-Piplærken (*A. campestris*) er det største Medlem af Slægten. Den findes i tørre, ufrugtbare, stenede Egne, hyppigere paa den skandinaviske Halvø end i Danmark. I sine Bevægelser har den ligesaa meget tilfælles med Lærkerne som med Vipstjærterne. Dens Sang er overordentlig simpel. I Yngletiden har hvert Par sine bestemte og temmelig udstrakte Enemærker, paa hvilke det ikke taaler nogen Lige.

Endnu forekommer der i Norden af denne Slægt: Skærpiberen, ogsaa kaldet Strand-Piplærken eller Strandlærken (*A. rupestris*), der fornemmelig opholder sig paa Klippekyster og er langt mere almindelig paa den skandinaviske Halvø end i Danmark, hvor den kun findes i Sommermaanederne.

* * *

Over Størstedelen af Amerika findes der udbredt en talrig Gruppe af prægtigt farvede Smaafugle, som har megen Lighed med Finkerne og de egentlige Spurve, og som man har givet Navn af Farvefinker eller Tangara*) (*Tanagra*). De har et kegledannet Næb; Vinger og Hale er middellange; Fjerdragten er temmelig stiv

*) Disse Fugles brasilianske Navn er Tangara (ikke Tanagra).

og udmærker sig ved brogede og blændende Farver som Blaat, Grønt og Rødt, blandede med Sort og Hvidt. Hunnen har dog stedse en mere beskeden Dragt. Tangaraerne er Skovfugle og opholder sig sjældent i Menneskets Nærhed. De fleste frembringer

kun nogle faa, næppe sammenhængende Toner. Kun faa Arter holdes i Bur, da de i det hele er stille og kedelige Fugle.

* * *

Kærnebider.

Blandt Sangfuglene danner Finkerne (*Fringillidae*) en talrig, ca. 600 Arter omfattende Slægt. De har et kort, stærkt, kegledannet, lige og tykt Næb, hvis Over- og Undernæb er lige lange. Foden er en kort Siddefod, hvis Løb er kortere end Mellemtaaen; Vingen er smal og temmelig spids, Halen som oftest kløftet, og Legemsbygningen hos de fleste noget langstrakt. Hunnerne er mindre end Hannerne, og deres Fjerdragt har mindre levende Farver.

De lever selskabeligt, men ikke al-

tid fredeligt i Skove og Krat. Næringen bestaar af Frø, som de afskaller, og i Sommertiden af Insekter, med hvilke de fortrinsvis mader Ungerne, indtil de bliver store. De yngler i Almindelighed flere Gange om Aaret. De fleste har en behagelig Sang og har fra Arildstid været yndede Stuefugle. Rederne er i Almindelighed kun-

stigt sammenfiltrede, næsten som vævede, og anbringes sædvanligvis paa Træer, sjældnere i Murhuller eller hule Træstammer.

Den stærkeste af alle indenlandske Finker er Kærnebideren eller Kirsebærfuglen (*Coccothraustes vulgaris*). Denne Fugl har et overordentlig tykt og stærkt kegledannet Næb, som har en svagt bøjet Spids og bag den et lille Hak, og Næbet er lige saa højt som Hovedet. Dette er forholdsvis stort og Panden flad. Fuglen er 18 Ctm. lang, graagul paa Forhovedet, brungul paa Baghovedet og Kinderne, askegraa i Nakken, lysebrun paa Ryggen og nedenunder graabrun med sort Hage. Vingerne er sorte med en hvidgraa Plet paa Dækfjerene; Næbet er blygraat med mørkere Spids. Forøvrigt forekommer der mange Varieteter.

Kærnebideren bebor ikke alene hele Europa, men Sibirien til Japan. Kun i strænge Vintre forlader den Danmark.

Den er en listig og forsigtig Fugl, som i Smaaflokke hjem-søger Kirsebærtræerne, paa hvis

Frugter den anretter megen Skade. Den udpiller nemlig Stenene, som den knækker med stor Kraft, under hvilket Arbejde den holder sig skjult og stille i Træernes tætteste Løv. Foruden Kirsebærkærner fortærer den ogsaa Kærner af Slaaen, Hvidtjørn, Rønnebær, Bog, olieholdigt Frø af Urter og undertiden Insekter.

Lokketonen er et skarpt, metallisk klingende »Tsi!« eller »Tsik!« Hannen synger hele Timer igennem for Hunnen, under mange Vridninger og Bøjninger af Legemet; men Sangen er ganske umelodisk. Den af Riskviste kunstigt sammenlagte Rede findes i Bøge- og Kirsebærtræer, i meget forskellig Højde, og indeholder 3—5 grøngraa Æg med mørke Pletter, Streger og Aarer. I Fangenskab bliver Kærnebideren meget tam, men kan paa Grund af sin Trættekærhed ikke holdes i Bur med andre Fugle. Man maa overhovedet tage sig iagt for dens Næb, da den bider stærkt i alt, hvad der holdes frem for den.

Kæmpende Bogfinkehanner.

Ædelfinkerne (*Fringilla*) omfatter en Del i Nord- og Mellem-europa levende Finker, som i sig forener Slægtens væsentligste Egenskaber. De har et langstrakt kegledannet Næb med en temmelig skarp Spids; Vingerne er noget smalle og spidse, og Halen er temmelig lang og som oftest kløftet.

Af de herhen hørende Fugle fortjener Bogfinken (*F. coelebs*) at tages som Type. Dens Fjerdragt er højst tillalende. Hos Hannen er Hoved og Nakke askeblaa, Panden sort og Ryggen brun; nedenunder er den vinrød med hvid Bug. Over Vingen gaar der et hvidt og et gulhvidt Tværbaand. Hunnen og de unge Fugle er oventil olivengraabrune og nedenunder lysegraa.

Bogfinken bebor hele Europa med Undtagelse af dets allernordligste Del. Den opholder sig almindelig i Skove og Haver, men findes ikke i Moseegne. I Rugetiden lever den parvis; efter den Tid samles Parrene i Flokke, der om Vinteren strejfer om med de talrige Skarer af Kvækerfinker og ofte besøger Byerne; en Del af Hunnerne vandrer dog i den strengere Aarstid sydpaa, navnlig til Sydeuropa og Nordvestafrika. Det er en munter, livlig, hehændig, men heftig og trættekær Fugl. Sangen kaldes med Rette Slag, da den bestaar af én eller to afsluttede Strofer. Lokkestemmen er »Pink!« eller »Fink!« som betones paa højst forskellig Maade. I Flugten udstøder Bogfinken ofte et dæmpet »Jypp! jypp?« Advarselsskriget, paa hvilket ogsaa andre Fugle agter, er et hvislende »Siih!« Føden bestaar af Frø, navnlig af Ukrudt, i Rugetiden dog næsten udelukkende af Insekter, med hvilke ogsaa Ungerne mades. Den kunstige, halvkugledannede Rede, som snart anbringes højt, snart lavt, er bygget af Mos, Græsstraa og Rodtrevler, udvendig beklædt med de samme Lavarter som det Træ, hvorpaa den findes, og indvendig udforet med Haar, Fjer Uld, Plantefnug o. s. v. Æggene, 5—6 i Tallet, er blegt blaagrønne med rødbrune Skjolde og større og mindre sortebrune Punkter.

Nærmest beslægtet med Bogfinken er Kvækerfinken, ogsaa kaldet Kvækeren, paa norsk: Bjærgfinken (*F. montifringilla*). Den er sort med rustgul Strube, Skuldre og Bryst; paa Siderne har den sorte Længdepletter; Underryggen er paa Midten hvid, og Bugen er ligeledes hvid.

Om Sommeren bebor Kvækerfinken den nordlige Del af Norge, Sverige og Rusland, hvor den helst opholder sig i Birkeskove, men om Efteraaret og Vinteren gennemstrejfer den hele Europa indtil Spanien og Grækenland og kommer da ogsaa til Danmark, ofte i store Flokke. Den er som alle højnordiske Fugle ikke sky og er derfor let at fange. Dens Rede og Æg ligner Bogfinkens. Kødet er, ligesom dennes, velsmagende, dog med en bitter Bismag.

Paa den gamle Verdens Højbjærge fra Pyrenæerne til Sibirien lever der — om Sommeren stadig over Trægrænsen — en med Bogfinken nærbeslægtet Fugl, Snefinken (*Fringilla nivalis*). Den adskiller sig fra de foregaaende Arter ved en lang sporeagtig krummet Klo paa Bagtaen. Hovedet og Nakken er askeblaa, Ryggen brun, Overvingen halv sort, halv hvid og Struben sort; Bryst og Bug er hvide og Halen hvid og sort.

Snefinkerne ses snart parvis og snart i Smaaaflokke paa Klippetinderne i Højfjeldsregionens næsten udøde Natur. Kun i de

strængeste Vintre stiger de dybt ned i Dalene eller endog i det fladere Land, hvor de dog straks opsøger Højdedragene. I Alpe-Hospitierne fodrer man dem regelmæssigt, hvorfor de ofte flokkes om disse gæstfrie Steder.

Spurvene (*Passer*) er kraftigt byggede, undersætsige Finker med et stærkt Næb, stumpe Vinger og fyldig Fjerbeklædning.

Den velbekendte Graaspurv eller Husspurven (*Passer domesticus*) følger, ligesom Hamsteren, i Kulturens, specielt Agerbrugets Fodspor: I Sibirien indvandrede den først i forrige Aarhundrede, efterat Russerne havde indført vore Kornsorter; i Norge findes den sammen med Marksæden indtil den 66de Breddegrad, men ved Archangelsk forekommer den endnu ikke. Først for kort Tid siden begyndte den at indvandre i nogle Landsbydistrikter i Thüringerwald, men endnu er den her tildels Strøgfugl; og endnu i 1864 havde den ikke naaet de højest beliggende beboede Egne i Schwarzwald. Men overalt søger den at følge Mennesket. En Landsby uden Spurve gør et saa tomt Indtryk som et Hus uden Børn — siger man, — og mange Spurve i en Egn er et Bevis for dennes Velstand; thi hvor der intet spildes, der er der ogsaa kun lidet at tigge. Kun i meget faa Landsbyer fattes Spurven, og disse er da bestandig Skovbyer, som ingen Marker har. Thi hvor meget Spurven end sætter Pris paa Menneskets Selskab, søger den dog først og fremmest et Sted, hvor den uden Vanskelighed kan samle sin Føde. Vor Husspurv er en overordentlig selskabelig Fugl. Kun i Yngletiden lever den parvis, uden dog derfor at træde helt ud af større Samfund. Ofte ruger det ene Par ved Siden af det andet, og hvor skinsyge Hannerne forøvrigt er, søger de, selv medens Hunnerne ruger, bestandig hverandres Selskab. De unge Fugle slutter sig, straks efter at have forladt Reden, til andre jævnaldrende og til beslægtede Fugle og danner Flokke. Saa snart de Gamle er færdige med Rugningen, indfinder de sig ved disse Flokke og deler nu ondt og godt med dem. Om Vinteren indretter de kloge Smaaskabninger sig formelig Senge, blødt og varmt udforede Reder, i hvilke de kryber ind, for at beskærme sig mod Kulden.

Hele Spurvens Liv beviser, at den er en af vore klogeste Fugle. »Dens Legemsbevægelser,« siger Naumann, »er vel noget ubehændige, men dens Klogskab overgaar alt, hvad man kender hos andre Smaafugle, og intet, som kan gavne den eller sætte dens Sikkerhed paa Spil, undgaar dens skarpe Blik. Den mærker snart, hvor den bliver taalt, og bliver der fortrolig, men dog aldrig saa sorgløs, at den kunde have Skade deraf; men hvor den har været udsat for Efterstræbelser, er den bestandig paa sin Post. Bliver der aabnet et Vindue, som ellers holdes lukket, fæster en Person, som forekommer den mistænkelig, sit Blik paa den, eller sigter Nogen efter den, selv om det kun er med en Stok, bliver den straks bange og flyver bort. Menneskets Selskab har heller ikke, saaledes som det

er gaaet med Duen, efterhaanden kunnet tæmme den; det har tværtimod kun gjort den listigere og mere mistroisk.

Spurvene er som bekendt meget snakkelystne og tier sjældent stille. Selv naar de æder, høres hvert Øjeblik deres: »Sjelp, sjelp!« Naar de flyver op, skriger de gjerne »Div, div!« Advarselsskriget er et snærende »Terr!« paa hvilket ogsaa andre Fugle agter. Kommer Spurven i øjeblikkelig Nød, f. Eks. ved det pludselige Syn af en Rovfugl, en Kat eller andre Fjender, saa høres der et hastigt »Tell, terell-tell-tell-tell!« Naar Faren er vel overstaaet, gentager Spurven flere Gange et sagtere »Dyrr!« hvilket Skrig ogsaa, i Forening med »Dii, dii, dii!« er Lokketonen. Naar flere Hanner slaas om en Hun, hvilket navnlig gaar tit paa om Foraaret, gør de megen Støj ved deres »Tell, tell, silp, den, dell, div, sjilk!« o. s. v.

Spurven formerer sig meget stærkt, idet den i det mindste yngler tre Gange om Sommeren. Reden findes i Fordybninger i Mure, ikke sjældent i Træhuller, i Underlaget under Storkereder og i Buske og Træer. Men hvor Reden end findes, er den aldrig andet end en sammenslæbt Hob af Straa, Hø, Blaar, Børster, Uld, Haar, Papirsstrimler, Klude o. s. v., indvendigt udforet med Fjer. Dersom Reden er anbragt i et Hul, røbes dens Tilstedeværelse ofte ved skodesløst udhængende Halmstraa. De Reder, som anbringes frit mellem Grene, er holdformede med et Indgangshul paa Siden, men forøvrigt lige saa løst og uordentlig byggede som de andre. Spurven tager ogsaa gjerne Svalereder i Besiddelse, selv om Svalerne allerede har Æg eller Unger; den frække Røver plejer da uden videre at kaste Æg og Unger ud, uden at ænse Moderens klagende Skrig.

Begge Mager skiftes til at rugge. Som Eksempel paa Spurvenes Kærlighed til deres Afkom fortæller Selby, at han en Gang bemærkede, at et Par Spurve helt ind i Vinteren bar Foder til Reden, og da han undersøgte Sagen, fandt han derinde en Unge, om hvis Foder var viklet en Traad, saa at den ikke havde kunnet flyve ud.

I Almindelighed anses Spurven for en skadelig Fugl, og det lader sig heller ikke nægte, at den fortrinsvis lever af Korn, og at den gjerne pikker i den modne Frugt. Ved Siden heraf gør den Nytte ved at udrydde en Mængde, især for Frugtræerne skadelige Insekter; men denne Nytte formindskes rigtignok i en betænkelig Grad ved, at den forjager de vigtigste insektædende Smaaafugle, Stærene, Mejserne og Sangerne. I Nordamerika, hvortil man med store Forventninger indførte Graaspurven 1864, og hvor man paa alle Maader hægede om den, er man for længe siden bleven grundig ked af den. Den har der formeret og udbredt sig saa stærkt, at den er blevet en ren Landeplage for Landmændene. Og i Australien er det gaaet paa lignende Vis.

I den gamle Verdens sydlige Lande forekommer der nærbeslægtede Arter — eller lokale Varieteter — der dog fører samme Levevis, som den almindelige Huspurv.

Den saakaldte Sten- eller Bjergspurv (*P. petronius*) har megen Lighed med Husspurvens Hun og bebor Sydfrankrig, Spanien, Algier og de kanariske Øer. Den opholder sig gerne i Borgruiner eller i Mangel deraf i Taarne og andre høje Bygninger. Paa Gaderne i Byerne ses den sjældent, da den regelmæssig flyver ud paa Markerne fra sin Yngleplads.

I Mellem- og Nordeuropa lever ved Siden af Husspurven Skovspurven, paa norsk: Pilfinken (*P. montanus*). Den er noget

Republikanernes Reder.

mindre end Husspurven. Hovedet er ovenpaa mørkt rødbrunt, Hagen og en halvmaaneformet Plet paa Kinderne er sorte, det øvrige af Hovedsiderne hvidt. Nedenunder er den lysegraa, og over Vingen har den to hvide Baand. Han og Hun er ens, og de unge Fugle kan næppe skelnes fra dem.

Mod Nord er Skovspurven udbredt omtrent til Polarkredsen; i

Sydeuropa er den sjælden, og i Nordafrika træffes den kun enkeltvis. Den foretrækker Marker og Løvskove for Byer og kommer kun om Vinteren til Menneskers Boliger. Sædvanligt lever den i Flokke og kun i den egentlige Yngletid parvis; Flokkene optager i sig Gulspurve, Lærker, Bogfinker, Sidskener, Stillidser og andre beslægtede Fugle og besøger med disse Markerne og i strænge Vintre Landmandens Gaard eller Gaderne i Landsbyerne. Ved Foraarets Komme deler de sig i Par. Skovspurven er ikke saa klog som Husspurven og derfor lettere at skyde og fange. Dens Rede, som ligner dennes, bygges altid i hule Træer.

En Spurv — og ikke, som det oftest antages, en Væver — er den saakaldte Republikaner (*A. socius*) i det Indre af Sydafrika. Dens Farve er meget simpel: brun og graa, samt sortvattret paa Ryggen. Længden udgør 13 Ctm.

Det mest paafaldende ved disse Fugle er den selskabelige Anbringelse af deres Reder under ét Tag. Naar de har fundet en Rugeplads og begynder at bygge Rede, rejser de først i Fællesskab det Tag, der skal beskytte dem alle. Ethvert Par bygger sin Rede og lægger sit Tag over den; men det ene Par bygger saa tæt ved det andet, at man, naar de alle er færdige, kun tror at se en Rede med et Tag over og utallige kredsrunder Huller paa Undersiden. De samme Reder bruges ikke for anden Gang til at ruge i, men der ophænges da nye under de gamle, saa at saavel Taget som de gamle Reder tjener til Dækning for de nye. Saaledes tillager Massen Aar for Aar i Størrelse og Vægt, indtil den Gren, paa hvilken den hænger, tilsidst knækker over og falder ned. Disse Kolonier findes sædvanligt kun i høje og store Træer; hvor disse mangler, benyttes undertiden den træagtige Aloë.

Iriskerne (*Chloris*) har et kort, kegledannet og spidst Næb. Fødderne er lave og svage med smaa Kløer, Vingerne smalle og spidse, og den middellange Hale er skarpt kløftet.

Grønirirken eller Svensken (*C. hortensis*) er oventil olivengrøn, nedenunder grøngul; Vingen er askegraa og Halen sort. Hunnen er mere brunlig.

Med Undtagelse af de nordligste Egne af Europa mangler Grønirirken intetsteds i denne Verdensdel. I Norden er den langt fra sjælden, men findes ynglende overalt, hvor der er Lunde, Marker, Haver og Enge. Den lever parvis eller i Familier. Sin Føde, især olieholdige Frø, samler den paa Jorden, hvorfra den i Fare flyver op i det nærmeste Træ. Lokketonen, der ofte høres i Flugten, lyder som »Sjik!« eller »Sjæk!«, og Sangen er ubetydelig.

Tornirirken, ogsaa kaldet Graairirken (Hunnen, den gamle Han i Vinterdragt og den yngre Han), Rødirirken (den gamle Han i Sommerdragt) eller Irirken (*Acanthis cannabina*), er forskellig farvet efter Køn, Alder og Aarstid. Den gamle Han hører i

sin Foraarsdragt til vore Pragtfugle. Forhovedet er lyst blodrødt, den øvrige Del af Hovedet, ligesom Siden af Halsen, graa, Ryggen rustbrun, Overgumpen hvidlig, Forhalsen lys graabrun, Brystet skinnende blodrødt og Bugen hvid. Om Efteraaret bliver det Røde brunrødt, og det rustbrune paa Ryggen dækkes da tildels af graa Fjerrande. Hunnen og de unge Fugle har mindre levende Farver, omtrent som Hannen i Vinterdragt.

Tornirisen bebor hele Europa og hører til de almindelige Fugle, der yngler overalt, især i bakkede Egne. Det er en selskabelig, munter, men sky Fygl, som udenfor Yngletiden lever i Flokke. Kun i meget strænge Vintre drager den sydpaa, ellers færdes den i den kolde Aarstid paa Markerne i store Flokke, i hvilke der ogsaa er Grønirisker, Bogfinker, samt Skov- og Gulspurve. Den er en af de bedste Sangere blandt Finkerne; dens Lokketone lyder som »Jæk, jæk!« Tornirisen bliver let tam, gør ikke store Fordringer og synger flittigt; den hører derfor med Rette til de mest yndede Stuefugle.

Nærbeslægtet med den er Bjærgirisen, ogsaa kaldet Bjærgfinken og Majirisen (*A. linaria*). Den er oventil sortbrun med rustfarvede Fjerkanter; Brystet er rustbrunt og brunstribet og Bugen hvid. Hannens Overgump er rød. Bjærgirisen bebor det nordlige Skotland samt den nordlige Del af Norge, Sverige, Rusland og Sibirien. Om Vinteren kommer den i større eller mindre Flokke til Danmark. I Væsen og Færd, Levemaade og Forplantning har den en stor Lighed med Tornirisen, men dens Sang kommer ikke dennes nær.

Nærmest ved Iriskerne staar Siskenerne (*Chrysomitris*), som har et tyndt, svagt kegledannet Næb, lave Fødder og temmelig lange og spidse Vinger.

Graasiskenen, paa norsk: Graasisiken eller Rødkoppen (*Ch. linaria*) er en højnordisk Fugl, som dog kan forekomme meget hyppig i Danmark fra November til Marts. Den gamle Han er smukt farvet. Issen er glinsende rød, Hagen og en Stribe fra Næbet til Øjet er sorte og Brystet og Overgumpen rosenrøde (hos Hunnen gulagtig brunplettede); Hunnen og de unge Fugle forveksles undertiden med Bjærgirisen, med hvilken de har nogen Lighed. Det er en livlig og selskabelig, men noget dum Fugl, hvis Lokkestemme lyder som »Givit!« og »Schiæt!« Den lever især af Birkefrø og klatrer næsten lige saa godt som Korsnæbet. Sangen er ubetydelig og bestaar kun af Lokketonerne, forbundne ved en sagte Kvidren. Reden findes i lave Birke-, Naale- eller Elletræer.

Grønsiskenen, paa norsk: Sisiken (*Ch. spinus*) er den almindeligste Art. Hætten er hos Hannen sort, Overkroppen grønlig og sortpletet, Struben sort, Brystet gult og Bugen hvid. Over den mørke Vinge gaar der to gule Baand. Hunnen er oventil graagrøn

og har ingen sort Hætte, underneden mindre gul og mere hvidlig med mange mørke Pletter.

Fra den mellemste Del af Norge og Sverige forekommer Siskenen i hele Europa, navnlig i Bjærgene. Om Sommeren er den ikke meget almindelig i Danmark, men om Efteraaret og Vinteren gæster den det i store Flokke, især paa Steder, hvor der vokser mange Birke- og Elletræer. I træløse Egne forekommer den ikke.

Den hører til de mest tiltalende Finker, altid munter, væver og kæk, holder stedse sine Fjer smukt, skønt den sjældent lægger dem tæt til Kroppen; den vender og drejer sig rask fra den ene Side til den anden, naar den lokker eller synger. Den hopper og klatrer fortrinligt, kan hænge sig omvendt under Spidsen af gyngende Grene og giver i saa Henseende ikke Mejserne synderligt efter. Flugten er hurtig og let; Lokketonen lyder som »Dideleji«, og dens sædvanlige Stemme lyder som »Tettet, tettet!« Sangen er en livlig Kvidren. Den temmelig dybe, kurveformede Rede findes skjult mellem Naaletræernes højeste Grene og indeholder 5—6 smaa, graa-hvide Æg med rødbrune Pletter og Punkter. Siskenen er en højst selskabelig Fugl og bliver i Fangenskab overordentlig tam.

Den almindelig bekendte Stillids (*Carduelis elegans*) har et langt, kegledannet, kun lidet sammentrykt, i Spidsen ubetydelig bøjet Næb. Den er en af de mest brogede Fugle i vor Verdensdel; det kødfarvede Næb er ved Roden omgivet af en sort Fjerkrans, hvorefter følger en bred, karmoisinrød Krans; Kinden er hvid og Nakken sort, Ryggen brun, Bryst og Bug hvide; dog er Siderne af Brystet lyst læderbrune; Vinger og Hale er sorte med hvide Spejlpletter, de første tillige med en stor, gul Plet.

Stillidsen har en større Udbredelse end de fleste Finker; fra Mellemverige findes den gennem hele Europa, men ogsaa paa Madeira, de kanariske Øer, i Nordvestafrika og en stor Del af Asien. Paa Cuba lever den forvildet, og paa Nyzeeland har man med Held indført den. Om Sommeren findes den i Parker og Haver; om Vinteren strejfer den om i større eller mindre Flokke. Egentlig Skovbeboer er den ikke.

Den er en livlig, urolig, behændig og klog lille Fugl og desuden en god Sanger. Kun sjældent kommer den paa Jorden, men klatrer i Træerne som en Mejse. Flugten er rask og let; overfor Mennesket er den forsigtig, men ikke sky, undtagen hvor den er bleven efterstræbt. Den ses hyppigt sammen med Mejser. Lokkestemmen er »Stiglit!« (deraf Navnet). Dens Føde bestaar af Frø, navnlig Tidslers og Burrs, og om Sommeren tillige af Insekter, med hvilke den ogsaa mader sine Unger. Den kurveformede og dybe Rede, som anbringes i Buske og paa Frugttræer, indeholder 4—5 tyndskallede, hvidlige, blaalige eller grønlig Æg med sparsomme, violetgraa Punkter. Stillidsen yngler to Gange om Aaret. Som Stuefugl bliver den let tam og kan lære flere Smaakunster, som for

Eks. at hejse Føde og Vand op til sig. Den forliges godt med andre Fugle og avler smukke Bastarder med Kanariefuglen.

Over 300 Aar er forløbne, siden Kanariefuglen er bleven tæmmet og ført langt udenfor Grænserne for sin egentlige Hjemstavn. I ældre Tider vidste Naturforskerne kun lidet med Hensyn til Fuglens Fædreland. Alene Humboldt taler med den ham egne Bestemthed om den vilde Kanariefugl, som han i Aaret 1799 lærte at kende under sit Ophold paa Teneriffa; men først Bolle gør den til Genstand for en udførlig Skildring. Han fandt Fuglen paa de fem Skovøer af den kanariske Gruppe, samt tillige paa Madeira, og han antager, at den tidligere maa have beboet flere af de andre, nu skovløse Øer. Den lever nemlig overalt, hvor der findes Træer og Krat, navnlig langs med Vandløbene paa hine Øer, men ogsaa i Haverne omkring Landstederne, ja endog i folkerige Byer.

Den vilde Kanariefugl, som af Spanierne og Portugiserne kaldes *Canario*, (*Serinus canarius*) er noget mindre og sædvanligvis ogsaa noget spinklere bygget end den, der holdes tam i Europa. Hos Hannen er Ryggen gulgrøn med mørke Skafstreger og askegraa Fjerkanter, som næsten danner den fremherskende Farve. Overgumpen er gulgrøn, Hoved og Nakke ligesaa, men med smalle graa Fjerkanter; Panden og en bred Øjestribe er grønlig guldgule ligesom Struben og Overbrystet, Siderne af Halsen er derimod askegraa. Brystet er gulagtigt, bagtil lysere, Bugen hvidlig, Skuldrene smukt grønne med mat sorte og bleggrønne Baand. Svingfjerene er sortagtige og Styrefjerene sortgraa, de første med smalle grønne, de sidste med hvidlige Rande. Denne Fjerdragt findes først hos den to Aar gamle Fugl, og det bør bemærkes, at den i Hovedtrækene stemmer med Farven hos den tamme Kanariefugl, der er bekendt under Benævnelsen den grønne eller den graa.

Den vilde Kanariefugl lever især af Plantestoffer, fine Frø, spæde Blade og saftige Frugter, navnlig Figen. Den flyver ofte, sædvanligt i større eller mindre Flokke, hen at drikke og holder meget af at bade sig.

Den bygger Rede i den sidste Halvdel af Marts, aldrig lavere, men ofte meget højere end 2 Meter over Jorden og især paa unge, stedsegrønne Træer, eller i alt Fald paa Træer, der springer tidligt ud. Reden bestaar af snehvid Planteuld, som blot er gennemflettet med nogle faa tørre Straa; den indeholder i Reglen 5 bleggrønne Æg med rødbrune Pletter. Rugetiden er ikke blevet forandret ved Tæmningen, men er hos den vilde ligesom hos den tamme Kanariefugl omtrent tretten Dage. I vild Tilstand yngler Fuglen 3—4 Gange hver Sommer. Medens Hunnen ruger, sidder Hannen i dens Nærhed, højt tilvejs paa et Træ, som endnu ikke har faaet Blade, og lader herfra sin Sang høre. Intet er mere i Stand til at bringe En til at føle sig hjemme paa disse fjerne Øer end den vilde Kanariefugls Sang, der saa venligt hilser En overalt; thi trods alt, hvad

der kan skyldes Kulturen, er Helhedsindtrykket af den vilde og den tamme Kanariefugls Sang dog det samme. De bedste tamme Kanariefugle opdrættes i Andreasberg og de omliggende Landsbyer i Harzen. Her finder man saa godt som i hvert Hus en egen Stue eller en betydelig Del af Familiens Bolig indrettet til Kanariehæk. — Naar denne Erhvervsgren har udviklet sig der, kan ingen sige; men i hvert Fald begunstiges den af tre Fordele: 1) Tømmerets Billighed, som Følge af hvilken man i det raa Klima altid kan byde Fuglene en varm Stue; 2) den herlige Sommerraps, som man avler paa den ikke langt derfra liggende »Goldene Aue«, og 3) det gode Hvedebrød, som »die goldene Aue« ligeledes yder Stof til.

For at faa godt syngende Fugle maa man anskaffe Hanner og Hunner af en godt syngende Race og paa ingen Maade lade sine Kanariefugle komme i Lære hos Lærker, Finker, Nattergale o. s. v. Hvad de lærer der, er unaturligt og bliver derfor let forglemt. I Andreasberg holder man strengt paa, at de unge Fugle kun lærer af gamle, som har et fortrinligt Slag. Navnlige vaages der over, at de unge Fugle ikke hører Kanariehunner, af hvilke de let lærer korte og mangelfulde Strofer.

Tamme Hanner af Stillidser, Grønsiskener, Gulrisker og Grønirisker parrer sig i Fangenskab temmelig let med Hun-Kanariefugle; men de saaledes avlede Bastarder synger ikke synderlig godt og forplanter sig ikke let.

Kanariefuglen er en meget lærvillig Fugl. Der fremvises undertiden afrettede Eksemplarer, som kan sammensætte opgivne Ord af et foran dem liggende Alfabet eller tage et opgivet Tal frem af en hel Række Cifre; andre synger paa Befaling eller anstiller sig døde, naar der affyres en lille Kanon imod dem, lader sig dernæst af et Par andre føre til Graven paa en lille Vogn, vaagner der paany og synger o. s. v. Kanariefuglen kender og adlyder, naar den er vel afrettet, nøje sin Herre. Ved god Pleje kan den lille Fugl blive en Snes Aar gammel.

Krognæbene (*Pinicola*) har et kort, tykt, hvælvet Næb, hvis Overnæb er stærkt bøjet i Spidsen.

Herhen hører kun én europæisk Fugl, det almindelige Krognæb, ogsaa kaldet svensk (norsk) Papegøje, paa norsk: Konglebiten eller Fjelddompappen (*P. enucleator*). Hannen har en rød eller gul, og Hunnen en graabrun eller gulagtig Farve; Vinger og Hale er sortbrune, de første med to hvide Tværbaand. Det er en højnordisk Fugl, som om Sommeren lever parvis i Naaleskovene og om Vinteren strejfer om i Flokke. I Danmark forekommer den kun i strænge Vintre som Strøg- eller Trækfugl. Den er træg og enfoldig, let at fange og skyde og bliver meget tam i Bur. Sangen er tiltalende og høres især om Natten, hvorfor den ogsaa kaldes »Natvægteren«. Dens Føde bestaar af Naaletræernes Frø og forskellige Slags Bær. Reden findes i tætte Naaleskove.

Dompapperne (*Pyrrhulæ*) har et kort, tykt, hvælvet, kegle-dannet Næb, hvis Overdel er svagt nedadbøjet i Spidsen.

Den almindelige Dompap (*Pyrrhula europaea*) er en smuk Fugl. Den gamle Han er paa Hovedet, Vingerne og Halen glinsende blaasort, paa Ryggen askegraa, paa Over- og Undergumpen hvid og paa Forhalsen, Brystet og Bugen levende lyserød. Hunnen er askegraa paa Underkroppen, og de unge Fugle mangler det Sorte paa Hovedet, men hos alle er Vingen prydet med to graalighvide Baand.

I Europa findes Dompappen overalt; men til sydligere Egne kommer den kun om Vinteren. Paa Jorden bevæger den sig med en temmelig ubehændig Hoppen, men i Træer med langt større Lethed; Flugten er let, men langsom og sker i Buelinier. Lokketonen er et klagende »Dyi, dyi!« som tillige, dog med en forskellig Betoning, tjener til Advarsels- og Nødskrig. Det bliver altid rigtigt forstaaet, hvoraf man ser, at Fuglen har en god Opfattelsesævine. Hannens Sang er blødt fløjtende, men er ikke fri for Mislyd; Hunnen synger ligeledes, men svagere og ikke saa flittigt. Føden bestaar af Frø af Naale-, Elle- og Birketræer, samt af forskellige Græsarter, desuden af Kærnen af adskillige Bær og af Insekter, med hvilke sidste Ungerne makes. Begge Mager opdrætter i Forening Ungerne og forsvarer dem med Fare for deres eget Liv.

I visse Bjærgegne, som f. Eks. Thüningerwald, tages de unge Dompapper ud af Reden, inden de endnu kan flyve, og oplæres til at fløjte forskellige Melodier; nogle lærer uden Vanskelighed to, tre Stykker, medens andre næppe driver det til at lære ét; enkelte glemmer i Fældetiden, hvad de har lært, medens andre erindrer det, saa længe de lever. Saaledes oplærte Fugle bringes af Fuglehandlere til Berlin, Warschau, St. Petersborg, Amsterdam, London, Wien og Amerika.

Dompappen kan i Fangenskab blive overordentlig tam og sin Herre inderlig hengiven. Den besidder i det Hele en meget levende Følelse, og der haves flere Eksempler paa, at den kan dø af altfor stærke Sindsbevægelser. Her blot et Eksempel: En gammel Herre maatte gøre en Rejse, og under hans Fraværelse var hans Dompap meget stille og sørgmodig. Fuglens Glæde kendte ingen Grænser, da dens Ven og Herre kom tilbage; den slog med Vingerne, bøjede sig hilsende for ham, som det var blevet lært den, sang for ham, flagede op og ned i Buret, blev pludselig rolig — og faldt død til Jorden. Glæden havde dræbt den.

I Afrika lever Ørkendompappen eller Ørkentrompeteren, »Moro'en« (*P. githaginea*). Den er omtrent af Størrelse som en Kanariefugl, har et papegøjeagtig hvælvet, skarlagensrødt Næb og en prægtig Fjerdragt, en Blanding af Atlaskgraa og Rosenrødt. Som det ligger i Navnet, bebor den Ørkenen; dog findes den hyppig ynglende paa de kanariske Øer samt i Øvreægypten og Nubien.

De Steder, hvor Ørkentrompeteren skal befinde sig vel, maa være fuldstændig træløse og beskinne af en glødende Sol. Den sky og forsigtige Fugl vil kunne lade sit Blik svæve frit hen over Sletten eller Højdedragene. Den træffes altid familievis elles i Smaaflokke; fra Sten til Sten hopper den muntre Fugl eller svæver forbi i sin, som oftest lave Flugt. Kun sjældent er Øjet i Stand til at følge den langt ud i Rummets; thi de rødgraa Fjer smelter sammen med Stenene og de bladløse Euphorbiastammer. Man vilde snart tabe Fuglens Spor, dersom dens mærkelige Stemme ikke hjalp En til at finde det. En Tone som et Stød i en lille Trompet bæres hen gennem Luften, langtrukken, bævende og forbunden med en sagte, klokkeren Lyd som et Par næppe hørlige Akkorder af en fjern Harmonika. De æventyrlige Toner passer i deres Sælsomhed fuldkomment til de usædvanlige Omgivelser, og disse Trompetstød klinger som Ørkenens egen melankolske Stemme, eller som om Aander talte i Rummets Tomhed og Stilhed.

Hvor Jordbunden kun bestaar af Flyvesand, lader Moroen sig ikke se; derimod ynder den de sorte Lavastrømme med deres gletscheragtigt gabende Revner og Sprækker, paa hvilke der næppe grønnes et Græsstraa, men i hvis Hulheder der findes gode Smuthuller. Føden bestaar af forskellige Slags Frø og maaske ogsaa af grønne Blade og Knopper; men Insekter formaas. Vand maa Ørkentrompeteren derimod have, i det mindste en Gang om Dagen, selv om den skal flyve milevidt for at naa det. Om Vinteren synes den at foretage større Vandringer.

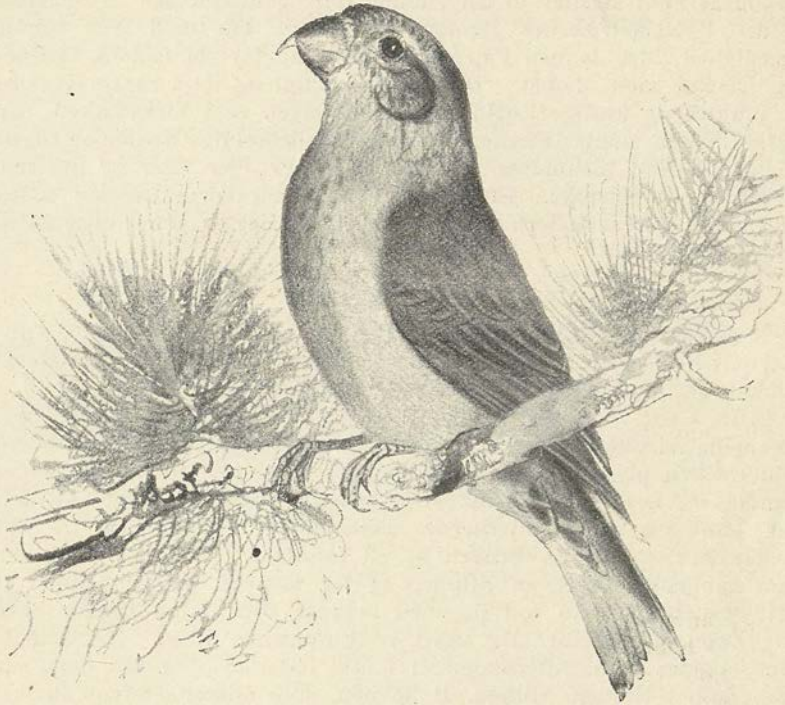
Ikke alene fra Finkerne, men fra alle andre Fugle adskiller Korsnæbene (*Loxia*) sig ved det mærkelige Næb. Det er stærkt, tykt, sammentrykt med skarpe, indtrukne Rande og krogformig nedadbøjet fra Næbroden. Undernæbet, som ved Roden er tykkere og bredere end Overnæbet, er med Spidsen bøjet opad, saa at det krydser dette. Overnæbet gaar hos nogle tilhøjre forbi Undernæbet, hos andre tilvenstre.

Korsnæbene lever i Flokke, som sjældent forlader Naaleskovene, paa hvis Træer de søger Føde, idet de med dets korsdannede Næb aabner Skællene paa Koglerne og piller Frøet med Tungen. Undertiden ser man dem sidde paa Gran- og Fyrrekoglerne med Hovedet nedad. De findes hyppigst i Norden, men er dog ingenlunde bundne dertil; man kan betegne dem som Zigøjnerne blandt Fuglene. De lever overalt og intetsteds; ligesom disse mærkværdige Folk dukker de pludselig op i en bestemt Egn, bliver der i lang Tid, er ganske som hjemme, formerer sig der — og forsvinder saa maaske ligesaa pludseligt, som de er komne. Vandringerne retter sig forøvrigt efter Naaleskovenes Righed til en given Tid; naar Frøet er modent, plejer Korsnæbene at indfinde sig. Som de fleste selskabelige Fugle lader de idelig Lokkestemmen høre, hvorimod Sangen er højt ubetydelig.

I Europa lever der tre-fire Arter og paa Bjærgene i Asien og Amerika omtrent ligesaa mange.

Det store Korsnæb, paa norsk: Furukorsnæbet (*L. pityopsittacus*) er den største af Slægten, nemlig 20 Ctm. lang. Næbet er ligesaa højt som Undernæbets Længde og har en vis Lighed med et Papegøjenæb. Hovedfarven er hos den gamle Han mørkere eller lysere mønje-, zinner-, teglstens- eller ribsrod; Sving- og Styrefjerene er sortgraa med graarød Rand, og Bugen er hvidlig. Hunnen

Det mindre Korsnæb.

er graagrøn, underneden mere graa. Det store Korsnæb kommer jævnlig til Danmark fra den skandinaviske Halvø dog ikke hvert Aar i lige Mængde.

Det mindre Korsnæb eller almindeligt Korsnæb, paa norsk: Grankorsnæbet (*L. curvirostra*) har et mere langstrakt Næb, og Fuglens Længde er kun 17 Ctm. Farven er næsten ganske som den foregaaende Arts. Om Vinteren træffes denne Fugl hyppigere i Danmark end den foregaaende Art og yngler her i adskillige Naaleskove.

Det hvidvingede Korsnæb (*L. bifasciata*) er endnu mindre

og har et svagere Næb. Den er smukt rød og har to hvide Baand over Vingen. Længden udgør 16 Ctm. Det hvidvingede Korsnæb er en russisk og nordasiatisk Art, som i de senere Aar har begyndt at vise sig i Europa, og den forekommer ikke sjældent i Sverrig i Selskab med andre Arter af sin Slægt. I Danmark er den kun fanget nogle faa Gange.

Ved Besøg i store Naaleskove hører man undertiden et »Gøp, gøp, gip, gip!« eller »Tsok, tsok!« Tegnet paa, at Korsnæbene er ankomne og har fæstet Bo. Er Skoven indbydende, yngler de der, i modsat Fald strejfer de en Tidlang om og drager saa til et andet Sted. I Naaletræernes Kroner klatrer de om med den største Færdighed, idet de paa Papegøjernes Vis holder sig fast og hjælper sig fremad med Næbet. De flyver hurtigt og let i raske Kast og er muntre og urolige Fugle, som hele Dagen er i Virksomhed. En Følge af den stadige Færden mellem harpiksholdige Kogler og Grene er, at de ofte tilsmudser sig, saa at deres Fjer faar et ligefrem Overtræk af Harpiks. Efter Døden modstaar deres Legeme endog til en Tid Forraadnelsen paa Grund af, at det er gennemtrængt af dette Stof.

I Amerika, navnlig i Sydamerika, findes de tyknæbede Papegøjefinker (*Coccozorinae*), som staar Kærnebiderne nær, og hvorefter enkelte er berømte for tiltalende Sang og er yndede Stuefugle.

»En Gang i August Maaned,« fortæller Audubon, »da jeg møjsommelig slæbte mig hen langs med Bredden af Mohawkfloden, faldt Natten pludselig paa. Jeg kender kun lidet til denne Del af Landet og besluttede derfor at overnatte, hvor jeg var. Aftenen var smuk og varm; Stjernerne spejlede sig i Floden, og fra det fjærne høstes der en Brusen af et Vandfald. Mit lille Baal var snart antændt under en Klippe, og jeg kastede mig ved Siden af det. I behagelig Ro lod jeg med lukkede Øjne mine Tanker have frit Løb og befandt mig snart i Drømmenes Rige. Da trængte pludselig en Fugls Aftensang ind i min inderste Sjel, saa højt, saa klangfuldt i Nattens Stilhed, at Søvn, som allerede havde sænket sig ned over mine Øjenlaag, atter flygtede. Aldrig har Tonerne Velklang glædet mig mere. Den gennembævede mit inderste og gjorde mig lykkelig. . . .

Længe efter at Tonerne var hendøde, følte jeg mig endnu henrykt over dem, og i denne Henrykkelse slumrede jeg ind.« Den Fugl, om hvilken den digteriske Forsker taler saa begejstret, er den rosenbrystede Kærnebider (*Coccozorina ludoviciana*), en Sanger der er ligesaa tiltalende for Øjet som dens Stemme for Øret. Dens Hoved, Forhals, Nakke, Ryg, Vinger og Hale er glinsende sorte; over Vingen gaar der to hvide Baand; de yderste Halefjers Inderfane, Siderne af Brystet og Bugen har samme Farve, og det nederste af Halsen og Midten af Brystet er pragtfuldt karmoisinrøde. Denne

herlige Fugl har hjemme i de østlige Forenede Stater. Blandt Stuefuglene er den en af de bedste og utrætteligste Sangere.

Den ogsaa i Europa velbekendte Kardinal (*C. virginianus*) er mørkerød, paa Hovedet skarlagenrød, med sort Forhoved og Strube. I Sydstatene og Meksiko er den især almindelig, og den findes lige saavel i Omegnen af Byerne som i den ensomme Skov. Dens af visne Blade og Kviste byggede Rede findes ofte i Træer i Nærheden af Bøndergaarde, ikke sjældent nogle faa Meter fra Spottefuglens.

Den værner sig let til Fangenskabet og er i det hele en haardfør, men noget trættekær Fugl.

Den talrige Slægt, som man har givet Navn af Værlinger (*Emberizinae*), omfatter lutter stærktbyggede Fugle med lange Tæer, af hvilke Bagtaalen har en stor, krum, ofte sporeagtig forlænget Klo, samt et ejendommelig dannet Næb, som er Slægtens Hovedkendetegn. Det er kort, kegledannet og spidst, tykt ved Roden og fremefter meget stærkt sammentrykt; Overnæbet er desuden smallere end Undernæbet, der tildels omfatter det. Kanterne er i Midten stærkt indadbøjede, og Mundvigene bøjer sig næsten lige nedefter; Overnæbet har en haard Knude, som passer ind i en tilsvarende Fordybning i Undernæbet.

Værlingerne har hjemme i Norden og erstattes i Syden af beslægtede Fugle. De lever for Størstedelen i Buske og Rør eller paa Markerne; i Skove findes de sjældent; enkelte bebor Bjerge og Heder. De bevæger sig hoppende; Flugten sker i Buer; Sangen er meget simpel og Lokkestemmen en langtrukken Tone. De i Danmark forekommende Værlinger er, paa et Par Arter nær, Trækfugle; i Parringstiden lever de parvis; udenfor denne samles de i større eller mindre Flokke, i hvis Selskab Finker og Lærker tit optages. De opholder sig gerne i Nærheden af Menneskets Boliger og kommer om Vinteren som Tiggere ind i Gaardene. Om Sommeren lever de af Insekter, navnlig af smaa Græshopper, Biller, Larver, Fluier, Myg o. lgn., om Vinteren af Korn. De æder meget og bliver let fede. Reden bygger de i en Fordybning paa Jorden eller i lave Buske; de lægger 4—6 mørkplettede Æg med mørke Snirkler og Aarer, og begge Mager ruger. I Sydeuropa efterstræbes de stærkt paa Grund af det lækre Kød.

Den største af de hos os forekommende Arter, Kornværlingen eller Bomlærken (*Emberiza calandra*) bliver 19 Ctm. lang. Oventil er den lærkegraa, nedenunder hvid eller hvidgul, med Længdepletter paa Siderne og paa Brystet.

Fra det sydlige Norge og Sydsverige findes den overalt paa Sletter og Marker, følgende Agerbruget, ligesom Graaspurven. Det er en kraftig, men noget klodset Fugl. Lokkestemmen er et skarpt »Tsik!«, Parringstonen et noget blødere »Tik!«, Advarselskriget et

mere langtrukket »Si-ih!« Sangen er hverken høj eller behagelig, men foredrages i de pudsigste Stillingen for at henlede Opmærksomheden paa sig. Den kunstløse Rede af Græs og Straa findes i en Fordybning i Græsset eller i Buske tæt ved Jorden. Kornværlingen yngler to Gange i Løbet af Sommeren; derefter flokkes den og tiltræder sin Vandring.

Almindeligere er Gulværlingen eller Gulspurven (*E. citrinella*), hvis Hoved, Hals og Underkrop er smukt gule, Bryst og Bug med brune Pletter; Ryggen er rustfarvet med mørkebrune Pletter og Overgumpen rødbrun. Gulspurven har hjemme i Mellem-europa og en stor Del af Asien. I Norden er den den talrigste Art af sin Slægt og opholder sig overalt, hvor der er Buske, samt i Udkanten af Skove. Den er behændigere end Bomlærken og synger noget bedre. Reden er ligesaa kunstløs som dennes og anbringes paa lignende Steder.

Mere navnkundig end Gulspurven er dens nære Slægtning Hortulanen (*E. hortulana*), der er noget mindre, nemlig kun 16 Ctm. lang. Hoved og Hals er askegraa med et olivengrønt Skær; Ryggen er tegnet med mørke Længdepletter, underneden er den brunrød. I Danmark er Hortulanen en Sjældenhed, endogsaa som Trækfugl, hvorimod den temmelig hyppigt yngler i det sydlige Norge og Sverige. I Tyskland bebor den især Landene om Nedre-Elben, samt Schlesien og Rhinegnene. Romerne satte allerede Pris paa dens velsmagende Kød og fedede den i dertil indrettede Bure, som om Natten blev oplyst med Lamper. Den samme Fremgangsmaade skal endnu blive anvendt i Italien, Sydfrankrig og navnlig paa de græske Øer. Der fanger man disse Fugle i Massevis, feder dem og forsender dem som Konserver i Pakninger paa 2—400 Stykker, kogte i Eddike med Krydderi.

Fra de foregaaende Arter adskiller Rørværlingen eller Rørspurven, paa norsk: Sivspurven (*E. schoeniclus*) sig i Leve-maade. Hoved og Hals er hos Hannen i Vaardragt sorte (i Vinterdragt graa) med en hvid Nakkering; Ryg og Skulderfjer er sorte (i Vinterdragt med brune Kanter), Overgumpen graa og Underkroppen hvid med brune Skaftstreger. Arten er udbredt over Størstedelen af Europa. I Danmark er den hyppig i fugtige Egne, hvor der vokser Rør, Siv, Ellekrat o. s. v., og her findes ogsaa, skjult imellem Rødder og Græs, dens løst byggede Rede.

Rørværlingen er ikke synderlig sky og kan paa Reden næsten tages med Haanden. Hannen kommer straks flyvende med ynkelige Skrig, naar man nærmer sig dens Yngleplads. Forøvrigt er det en munter og livlig Fugl. Lokketonen er et klart »Tsich!« og Sangen, som iøvrigt ikke er særlig god og køn, lyder fra om Morgenens til langt ud paa Natten. Føden bestaar om Sommeren af Insekter og om Vinteren af Vandplanternes Frø. Rørværlingen er en behagelig Stuefugl og befinder sig vel ved sædvanligt Nattergalefoder.

I det høje Norden findes Laplands-Værlingen eller Spore-

værlingen, paa norsk: Lapspurven (*Calcarius lapponicus*), hvis Bagklo er længere end Bagtaen og kun lidet bøjet. Overkroppen er sort med rustbrune Fjerkanter, Nakken smukt rustrød; fra Øjet strækker et hvidt Baand sig ned imod Struben. Underneden er den graahvid med sorte Længdestriber paa Siderne. I Udseende som i Levevis er Sporeværlingen en Mellemting mellem en Lærke og en ægte Værling.

Den er en højnordisk Fugl, som i Danmark hører til Sjældenhederne og kun træffes paa Vintertrækket.

Mere bekendt er Sneværlingen eller Snespurven og Snefinken paa norsk: Snetitingen (*C. nivalis*). Den er interessant ved sit Farveskifte. Om Sommeren er den hvid med sorte Fjer paa Ryg og Skuldre; Vinger og Hale er sorte og hvide; om Vinteren er derimod de fleste Fjer graa med mørke, halvmånedannede Fjerkanter.

Ligesom den foregaaende Art er den en højnordisk Fugl, som endog yngler paa Spitsbergen og Nowaja Semlja. Om Sommeren lever den i Bjergegne, Reden findes skjult i Klipperevner eller under store Stene og har som oftest et snævert Indgangshul. Faa andre nordiske Fugle rejser i saa overordentlig talrige Selskaber som Snefuglene, og i Rusland kalder man dem i Anledning deraf »Sneflokke«. Sent paa Efteraaret indfinder de sig i store Skarer paa de jyske Heder, hvor de forbliver til ind i Marts. Lokkestemmen er et højt »Fit!« og et velklingende »Tsirr!«; Hannens Sang er en Kvidren med enkelte højtlydende Strofer.

Snespurve i Rigningen paa et Skib.

* * *

I det indre Afrika udgør Væverfuglenes (*Ploceidae*) Reder en ejendommelig Prydelse for Landskaberne. De Træer, der vokser ud over Vand, foretrækkes af disse vingede Kunstnere for alle andre og er undertiden helt bedækkede med Væverreder. Det er nemlig betegnende for disse Fugle, at de altid ruger i større Selskaber; at se en Væverfuglerede paa et Træ er en Sjældenhed; sædvanlig hænger de der i Snesetal. Da Rederne er faste nok til i Aarvis at

kunne trodse Vind og Vejr, findes der undertiden tre, fire Aar gamle Reder i en nybygget Koloni. Ogsaa i Indien, Australien og paa Madagaskar ses Træerne behængte med Vævernes lange, gyngende Reder.

De egentlige Væverfugle (*Ploceinae*) er store eller middelstore Fugle, som oftest af langstrakt Bygning, med et i Reglen temmelig langt Næb, lange Vinger, middellang Hale og ofte meget prægtige Fjer.

Hvor de forekommer, er de talrige og udmærker sig ved, at deres Selskabelighed ikke afbrydes i Rugetiden. Efter den Tid samles de i Flokke, ofte paa mange Tusinder, og kan blive meget ødelæggende for Markerne. De sværmer nu længe om i Landet og vender tilsidst tilbage til det Træ eller den Egn, hvor de først saa Lyset. Her hersker der da i nogle Maaneder det travleste Liv; thi Redebygningen kræver megen Tid, og det saa meget mere, som Fuglene ofte er egensindige nok til at nedrive den næsten færdige Rede for at begynde forfra paa en ny. Rederne er sande Kustbygninger, der sammenvæves af Kviste eller Rodtrævler eller af bøjelige Græsstraa, som maaske yderligere gøres smidige ved Fuglenes Spyt. Hos nogle Arter bygger Hannerne sig særegne Reder, i hvilke de opholder sig, medens Hunnerne ruger; hos andre indeholder de store Reder tre, fire Kamre. I Flertallet af Rederne er der et Rum for Ungerne og et Kammer for den syngende Han. Medens Østafrikanerne betragter disse Fugles Kunstfrembringelser med ligegyldige Blikke, ser andre Folkestammer maaske paa dem med Æventyrdigterens Øjne og fortæller saaledes, at de Lerklumper, der findes i nogle af Rederne, tjener Væverfuglene til deri om Natten at fastklæbe lysende Biller for at oplyse det Indre af Boligerne.

Ungerne er vel bevarede; thi ved de tynde og vaklende Grene, hvori Rederne er ophængte, kan ingen Abe, intet Rovdyr holde sig, — de vilde falde i Vandet, dersom de nærmede sig med slette Hensigter. En enkelt Art indfletter endog til Forsvar spidse Torne i sin Rede.

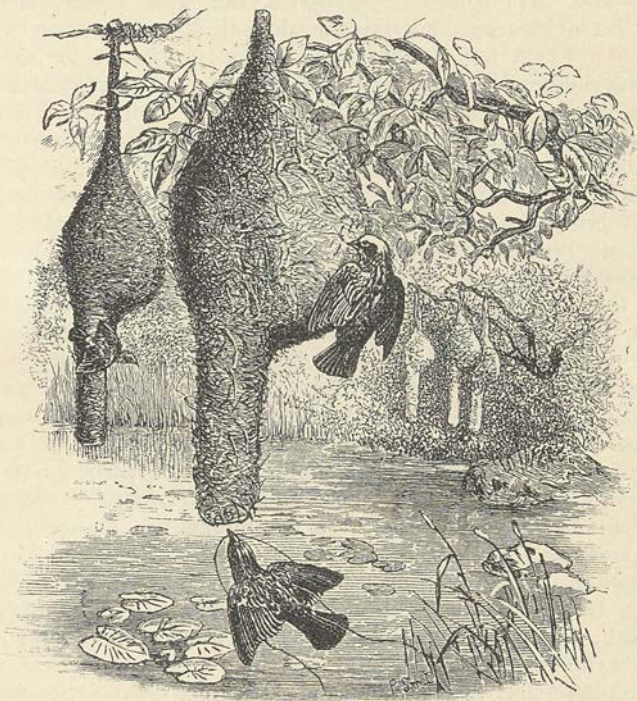
I Abessinien og Østsudan træffer man hyppigt Guldvæveren eller Pirolvæveren (*Ploceus galbula*), der er en meget smuk Fugl: Panden og et Baand om Undernæbet er valmuerøde, Ryggen og Vingedækfjerene grønne med sorte Skaftstreger; Vingerne rødbrune, Styrefjerene gulbrune og Bryst, Bug, Isse, Nakke og Kinder citrongule.

Guldvæveren findes ikke sjældent i Selskab med andre Vævere; dog bygger de forskellige Arter i forskellige Træer. I Buskene om Drikkestederne, hvor de samles i Flokke paa Tusinder, gaar det livligt til, da de skriger og støjer paa samme Maade som vore Spurve, for pludselig alle tilsammen at styrte ned til Vandet, drikke og atter saa hastigt som muligt ile tilbage til Buskene. De har god Grund til at skynde sig; thi deres værste Fjender, Spurvehøgene

og Smaafalkene, lurar paa dem og slaar pilsnart ned, naar de forlader de beskyttende Buske.

Naar de begynder at bygge Rede, danner de først et Slags Stativ af lange Græsstraa, som fæstner de til Grenene. Man ser allerede deraf Redens Form, men den er endnu overalt gennemsigtig. Alle Straa indflettes ovenfra nedefter for at danne et Tag, der er saa vandtæt som muligt, og mod Syd anbringes det runde Indgangshul. Reden ligner da en afstumpet Kegel, der er anbragt ovenpaa en

Væverfugle (Bayaer) med Reder.

Halvkugle; men endnu er den ikke fuldført. Der skal nemlig dannes et Indgangsrør; dette hæftes til Indgangshullet, føres ned over hele Ydervæggen og forbindes fast med den. Ved Rørets nederste Ende findes det Hul, ad hvilket Fuglene flyver ind. Det er saa godt som udelukkende Hannerne, der bygger, medens det til Gengæld er Hunnerne alene, der ruger. Naar Ungerne vokser til, hersker der en overordentlig Travlhed. De store Træer, i hvilke den ene Rede hænger tæt ved Siden af den anden, ligner da ganske Bistader, idet Fuglene uophørlig flyver ud og ind.

Den mest bekendte af alle Væverfugle er Bayaen (*P. baya*) fra Sydasien. Den er paa Oversiden mørkebrun med en lys Kant paa alle Fjer, især paa de store Vingedækfjer, hvorved Grundfarven bliver betydelig lysere. Nedenunder er den hvidgul, paa Brystet med et brunt Skær og med mørke Skaftstreger. Hovedet er ovenpaa gult og Forhalsen sort. Bayaens Føde bestaar af Ris og forskellige Slags Frø, navnlig af Græsarter.

Dens lange, retortlignende Rede er i Reglen ophængt paa Palmer, sjældnere paa andre Træer og da helst, naar Grenene hænger ud over Vand. I Forindien ses Reden kun paa Træer, hvorimod Fuglen i Birma ogsaa skal fæstne den til Straatage paa Huse og Hytter, uden Frygt for Menneskene. I Rangun findes der ofte 20—30 af disse lange Reder paa en enkelt Hytte, og paa et større Hus havde en Gang en hel Flok af Bayaer bygget Reder, saa at disse hængte ned fra Taget i et Antal af over Hundrede. Forøvrigt synes Fuglen i visse Egne af Indien at foretrække at opholde sig i Nærheden af Landsbyerne, medens den i andre trækker sig tilbage til de ensomste Skovegne. Det hører med til Ejendommelighederne ved Bayaens Redebygning, at den hvert Aar fæstner en ny Rede til den fra det foregaaende Aar, saa at der undertiden ses Reder fra tre eller flere Aar hængende under hverandre. Paafaldende er det ogsaa, at denne Fugl bærer en Klump Ler ind i sin Rede. Hensigten dermed er sandsynligvis at holde Reden i Ligevægt og at forhindre, at den gynger altfor stærkt for Vinden. Unge Bayaer kan afrettes til forskellige Kunststykker ligesom Kanariefugle, og selv i Bur lægger de deres Færdighed i at bygge for Dagen.

Den af alle Væverfugle, der hyppigst føres til Europa, er Blodnæbsvæveren eller Dioch (*Quelea sanguinirostris*). Dens Næb er brunrødt og Foden blegro; Fjerklædningen retter sig efter Kønnet og Aarstiden. I Foraarsdragten er et smukt Rødgult Hovedfarven. I Sudan træffes denne Fugl i uhyre Flokke, og i det hele hører den til de almindeligste Fugle i Mellemafrika. Den taaler godt Fangenskab, og naar man giver den forskelligfarvede Traade, fletter den dem sammen til et kunstigt Væv, der ofte udmærker sig ved et prægtigt Mønster. Straa befæster den med Fodderne og glatter det med Næbet. Under Byggearbejdet ligger Magerne i stadig Strid; Hannen arbejder sædvanligvis udvendig og Hunnen indvendig, idet de rækker hinanden Plantetrevlerne og Straaet. Reden er kuglerund, fortild lodret afskaaret, og her findes Indgangen paa Midten. Fuglene arbejder kun 3—4 Timer tidligt om Morgenen og bygger Reden færdig paa mindre end otte Dage.

Naar den grønne Durrah modnes ved Nilbredde i Sydnubien, tildrager en livlig Kvidren sig Opmærksomheden, og man ser da paa en af de højeste Frugtkolber en prægtig Fugl, der ligner en lille, straalende Flamme. Det er den Sanger, hvis Kvidren man hørte. Dens Toner finder Genklang, og over den hele Mark viser der sig Snese, ja Hundreder af de ildrøde Fugle, hvis Fjerpragt

straaler i det Grønne. I det næste Øjeblik forsvinder de alle for straks efter atter at komme tilsyne. Disse Fugle er de saakaldte Ildfinker (*Euplectes franciscanus*). Udenfor Parringstiden bærer alle Ildfinker, Hanner, Hunner og unge Fugle, en ligesaa beskedne Fjerdragt som Spurven; men henimod Yngletiden faar Hannen bløde og fløjelsagtige Fjer, tildels af en paafaldende Længde. Den er da fløjelssort paa Hoved, Bryst og Bug, forøvrigt næsten zinnoberrød med brune Vinger med en gulbrun Tegning. Ildfinken bebor alle vandrige Egne fra Mellemnubien til dybt ind i det Indre af Afrika. Naar Markerne er høstede, strejfer den om i Landet. Rederne er vel kunstigt sammenvævede, men dog løsere end de andre Væverfugles.

De saakaldte Bøffelvævere udmærker sig ved deres ejendommelige Levemaade. Den mest bekendte Art er Bøffelfuglen (*Textor erythrorhynchus*), hvis Fjer er sorte, paa Vingerne med hvide Fjerkanter. Alektofuglen (*T. albirostris*) har en Knude ved Næbroden, og en tredje i Abessinien opdaget Art (*T. dinemelli*) er ret livligt farvet: hvid paa Hoved, Hals, Bryst og Bug, chokoladebrun paa Ryg, Vinger og Hale og skarlagensrød paa Gumpen. Alle tre Arter lever fortrinsvis paa Græsgange, helst i Nærheden af Kvæghjordene og som oftest i Selskab med Oksehakkere. A. Smith bemærker følgende om Bøffelvæveren: »Først Nord for den 25de Grad s. Br. traf vi denne Fugl, og den skal ogsaa kun sjældent findes sydligere af den simple Grund, at der kun lever faa Bøfler der. Hvor vi traf den, saa vi den altid i Selskab med Bøfler, paa hvis Ryg den sad, eller mellem hvilke den fløj om. Den hoppede omkring paa Dyrene, ligesom Oksehakkeren, ivrig beskæftiget med at søge sin Føde, som navnlig bestaar af de Tæger, der sætter sig fast paa Bøflerne. Dette viste sig tydeligst ved at aabne Fuglenes Mave. De gavner ikke alene Bøflerne ved at rense dem for Utøj, men advarer dem tillige, naar der nærmer sig noget mistænkeligt. Ved Fuglenes Skrig løfter alle Bøflerne Hovedet og flygter. Paa samme Maade advarer Oksehakkeren Næsehornet.«

Nærmest beslægtede med Væverfuglene er Enkerne (*Vidua*). Det er middelstore, finkelignende, mørke Fugle, hvis Halefjer før Parringstiden antager en ejendommelig Form og opnaar en uforholdsmæssig Længde.

Alle Enker har hjemme i Afrika. I Yngletiden lever de fleste parvis; enkelte dog, som det synes, i Polygami. Efter Yngletiden og Fældingen samles de i store Flokke. De lange Styrefjer nøder i Parringstiden Hannerne til at løfte Halen, naar de gaar paa Jorden, og er dem meget til Hinder i deres Flugt, idet de med Besvær slæber dette Appendiks gennem Luften og ofte standses deraf i stærk Blæst. Næringen, Plantefrø og Insekter, søges især paa Jorden; men i Yngletiden opholder Hannerne sig dog mere paa Træer og søger deres Føde der. Rederne ligner Væverfuglenes.

Hos den slæbbærende Enke (*Vidua caffra*) er de taglagte Halefjer saa stærkt forlængede, at Fuglen i stormfuldt Vejr har saa svært ved at flyve, at den skal kunne gribes med Hænderne.

Hos Paradisenken (*V. paradisea*) er Hannen sort paa Hoved, Ryg, Nakke og Hale; paa Bryst og Rug ild-rød. Hunnen er derimod uanselig jordfarvet. Fuglens Længde udgør, Halen fraregnet, 15, men med denne 30 Ctm.

Paradisenken opholder sig i Mellemafrikas tynde Steppeskove, og bærer sin Fjerpragt i omtrent 4 Maaneder. Dens Sang er simpel, men ret behagelig, og den kan leve 12—15 Aar i Fangenskab.

Enken.

I Afrika, Sydasien og Nyholland opholder der sig en Mængde smaa, ofte broget farvede Finker med et mere eller mindre tykt Næb, middellange Vinger, kort, som oftest tilspidset Hale, hvis to mellemste Fjer undertiden er betydelig forlængede, samt forholdsvis svage Fodder. Disse selskabeligt levende Finker, Pragtfinkerne (*Habropyga*) er vævre Fugle, som væsentlig bidrager til at oplive deres Hjemstavn. De behor fornemmelig de tynde Steppeskove, og mange Arter opholder sig i Siv og højt Græs. Hannerne synger ivrigt, om just ikke videre smukt, næsten hele Aaret igennem. Undertiden plyndrer Pragtfinkerne Markerne og maa fordrives fra dem, naar de indfinder sig i Flokke paa mange Tusinder. Mange af de herhen hørende Fugle føres til Europa under Navn af »Bengalier« og kan leve længe i Bur.

En af de mest bekendte er Baandfuglen eller Halsbaandsfinken (*Spermestes fasciata*), hvis Han har et bredt, prægtig kar-moisinrødt Halsbaand, som gaar fra det ene Øje til det andet over den hvide Strube.

Baandfuglen har ikke alene hjemme i Senegal, hvorfra den sædvanligvis udføres, men ogsaa i Østafrika, hvor den træffes i Flokke paa 10—40 Stykker. I Bur lever den lige saa kærligt som Turtelduer; enhver af Magerne søger at glæde den anden og overvælder den med Kærleg. Faa udenlandske Finker bringes lettere til at yngle end Baandfuglen. Reden bygges af Straa, Hø og Planteuld; den er melonformet, oventil lukket og har et Indgangshul paa Siden.

Som asiatisk Repræsentant for Gruppen maa anføres den bekendte Risfugl (*S. oryzivora*), der meget ofte ses afbildet paa gamle

kinesiske Malerier. Dens Hovedfarve er askegraa med et rosenrødt Skær. Hoved og Strubé er fløjelssorte, Kinderne hvide og Vingerne graa; Halen er sort, Øjelaaget rødt og Næbet levende rosenrødt i Spidsen og ved Randene perlehvidt. Foden er rødlig.

Risfuglen er udbredt over hele det sydlige Asien og bebor i Mængde Sumatra og Java. Den opholder sig udelukkende i dyrkede Egne, hjemsøger ofte Rismarkerne i store Flokke og anretter ikke ubetydelig Skade paa dem. »I de Egne,« fortæller Bernstein, »som især hjemsøges af disse bevingede Tyve, rejser man midt paa

Risfugle.

Marken et paa fire høje Bambuspæle hvilende lille Vagthus, fra hvilket der i alle Retninger løber Snore til nogle, i en vis Afstand fra hverandre over hele Marken anbragte Bambusstokke, ved hvilke der er ophængt store, tørre Blade, brogede Klude, Dukker, Klapremøller o. s. v. Naar nu den Indfødte, der sidder i Vagthuset som en Edderkop i sit Væv, trækker i Snorene, da rasler i samme Øjeblik de tørre Blade, da rører Dukkerne sig, og da klaprer Møllerne, saa at de ubudne Gæster forskrækkede tager Flugten. Den halvkugledannede, af Græsstraa byggede Rede findes snart i Trætoppe og snart imellem de Snylteplanter, med hvilke Arengapalmens Stamme er bedækket. Den indeholder 6—8 glinsende Æg. I Bur

er Risfuglen trættekær og bliver sjældent rigtig tam. Dens Sang er højst maadelig, og den anbefaler sig egentlig kun ved sine smukke Fjer.

De tynd- og smaanæbede Pragtfinke, »Astrilderne« er mere langstrakte og langhalede end de foregående, men ligner dem i Levemaade. De bebor ligesom de egentlige Pragtfinke Afrika fra 18° n. Br. til henimod Kaplandet. Herhen hører Blodfinken eller den »lille Senegali« (*Habropygga minima*), der spiller en lignende Rolle i Mellemafrika som Graaspurven hos os og ikke fattes i nogen By eller ved nogen Hytte. Den lever selskabeligt og bygger Rede under Tage. Æggene er smaa og hvide.

*

:

*

Trupialerne (*Icteridae*) lever selskabeligt i Buske og Skove i Sydamerika, men forekommer ogsaa i den sydlige Del af Nordamerika. De synger smukt, har som oftest prægtige Farver, bygger særdeles kunstige Reder og er yndede Stuefugle.

I Brasilien og Guyana findes et af de smukkeste Medlemmer af Slægten, den saakaldte Soffre (*Icterus jamaicæ*), hvis prægtig ildfarvede Fjerdragt er en af de største Prydelser for Træernes tætte Kroner. Den er livfuld og altid i Bevægelse, og dens Sang er afvekslende og mangfoldig.

Af de nordamerikanske Arter er især Baltimorefuglen (*I. galbula*) bekendt. Sort og Orangegult er dens Hovedfarve, og dens Længde udgør 20 Ctm. Den opholder sig især ved Flodbredder, og dens Rede er indrettet paa forskellig Maade, eftersom den Del af Landet, i hvilken Fuglen boer, er varmere eller koldere; den ophænges dog altid paa en tynd Gren og er kunstig vævet. I Sydstatene bestaar den af det saakaldte »spanske Mos« og er der saa løst sammenføjet, at Luften overalt let kan trænge igennem; det Indre indeholder ingen varmende Stoffer, og hele den lette, gyngende Bygning er tilmed ophængt paa Nordsiden af Træerne. I Nordstaterne ophænges den derimod mod Syd og beklædes indvendig med de blødeste og varmeste Stoffer. Fuglene retter sig altsaa nøje efter Klimaet. Ungerne klynger sig ofte, inden de kan flyve, til Ydersiden af Reden og smutter ud og ind som Spætter. Baltimorefuglen æder Frugter og Insekter og holdes ofte i Bur.

En af de mest forhadte Fugle i Nordamerika er den saakaldte Boblink eller den nordamerikanske Risfugl (*Agelaius oryzivorus*), hvis Han i Vaardragt er sort paa Hoved, Forhals, Bryst og Bug; Nakken er brungul, og Overryggen samt Vinger og Hale er sorte med brede, gule Fjerkanter. Den er en Trækfugl, som paa sin Rejse besøger Mellemaamerika og Vestindien samt den nordligste Del af Sydamerika. Reden staar paa eller tæt over Jorden. Medens Hunnerne ruger, synger Hannerne deres vekslende Melodier, ofte i

talrigt Kor. Efter Yngletiden hjemsøger disse Fugle Rismarkerne i umaadelige Flokke og skydes i Tusindvis. I Bur er de meget tiltalende og underholdende.

Til Sumptrupialerne hører den ligesaa hyppige Majstiv (*A. phoeniceus*), som er sort med skarlagensrøde Skuldre og blaa-ligsort Næb og Fod. Ogsaa den anretter megen Skade paa Markerne, hvor den indfinder sig i Hærskarer, som formørker Luften og døver Øret ved deres Skrig.

Af Kofuglene er Kostæren (*A. pecoris*) den mest bekendte. Dens Hoved og Hals er rustbrune; forøvrig er den sortebrun med blaa og grøn Metalglans. Længden udgør 19 Ctm. Kostæren er udbredt over en stor Del af Nordamerika og er meget hyppig i visse Egne; den opholder sig især paa Græsgange imellem Hornkvæg og Heste. I den nordlige Del af de Forenede Stater ankommer den i Smaaflokke sidst i Marts eller først i April og forlader igen disse Egne sidst i September. Næringen er væsentlig den samme som Stærenes, og ligesom den almindelige Stær sætter den sig ofte paa Kvæget for at afpille de Snyltedy, af hvilke det hjem-søges. Den udmærker sig dog først og fremmest ved, at den lige-som Gøgen lægger Æg i andre Fugles Reder. De er lyseblaa, brunplettede og tegnede med korte Streger og er mindre, end man skulde vente efter Fuglens Størrelse. Ifølge Audubon lægger Kostæren aldrig mere end ét Æg i en Rede; men den lægger sikkert nok flere i Løbet af Yngletiden. Plejeforældrene anstrænger sig af al Magt for at opdrætte Ungen og vise den den største Omhu.

Kofuglene nær staar Pungstærene (*Cassicus*), der i Amerika til Dels erstattes af de europæiske Ravne. Stemmen er meget høje-lig, og i Følge Schomburgk kaldes visse Arter af dem »Spottefugle« paa Grund af deres Efterlignelsesævn. De yngler bestandig i større eller mindre Kolonier og ophænger en Mængde pungdannede, kunstige Reder paa et og samme Træ. Rederne benyttes i flere Aar, men udbedres omhyggelig, hver Gang de skal bruges. De er saa luftigt vævede, at man kan se den rugende Fugl gennem Maskerne.

I Sydamerika lever Japuen eller Toptrupialen (*C. cristatus*), en Fugl af Størrelse som Alliken. Fjerene er overvejende glinsende sorte, Gumpen og Underryggen rødbrune, de mellemste Styrefjer sorte og de øvrige gule. Disse Fugle er højst selskabelige, og i Yngletiden ophænger 30—40 eller endnu flere Par Rederne i de høje Træer i Skovene. Rederne er pungdannede, 1—1,5 M. lange, 13—17 Ctm. i Tværmaal og er foroven stærkt befæstede til en fingertyk Gren; ved denne befinder sig det langagtige, ubeskyttede Indgangshul. Fuglene sammenfletter og sammenfiltrer dette kunstige Væv af Tillandsia- og andre Plantetraade, og det er saa stærkt, at det kun med Besvær kan sønderrives. I Bunden findes Mos, tørt Løv og Bast til Underlag for Ungerne. Et Træ, der er fuldt af disse lange, for hvert Vindpust gyngende Reder, og paa hvilket de

store og livlige Fugle færdes ud og ind, frembyder et højst tiltrækkende Skue. De repræsenterer sammen med Trupialerne i Amerika den gamle Verdens Stære.

*

*

*

Stærene (*Sturnidae*) er middelstore Fugle med et langstrakt, slankt Næb, hvis lange Tunge i Spidsen er forsynet med fine Børster. Fødderne er temmelig stærke og Vingerne middellange.

Stærene holder sig samlede i større eller mindre Flokke, tildels endog i Rugetiden. Alle Arter er livlige, urolige og virksomme Fugle. Den store, uregelmæssigt byggede Rede anbringes i Træhuller, Klipperevner, Murhuller o. s. v., og Æggenes Tal er 4—7.

Den almindelige Stær (*Sturnus vulgaris*) forekommer fra Island og Færøerne af i Størstedelen af Europa, skønt ingenlunde overalt som Standfugl. I Nordeuropa er den som bekendt Trækfugl, der indfinder sig først i Marts eller undertiden allerede i Februar og rejser i Oktober; i meget milde Vintre kan den dog overvinde her. Sine Rejser udstrækker den til Nordafrika; men Hovedmassen af Stære bliver i Sydeuropa og strejfer om der mellem Ravne og Drosler.

Der gives maaske ingen muntre Fugl end Stæren. Naar den ankommer til Norden, er Vejret endnu barsk; af og til hvirvler Sneflokkene ned fra Himlen, og Næringen er knap. Desuagtet synger den straks fra den første Dag og sætter sig som altid paa de højeste Steder, hvor Blæsten uhindret kan omsuse den. Sangen er ikke meget værd, den bestaar endog tildels af ubehagelig snærende Toner; men den foredrages paa en saa livlig Maade og under saa ejendommelige Bevægelser med Hoved, Vinger og Hale, at man dog hører den med Fornøjelse. Andre Fugles Stemme efterligner Stæren med Lethed og indfletter paa den pudsigste Maade de laante Toner i sin Sang. Den benytter Aar for Aar den samme Bolig; som oftest yngler den endog to Gange i Løbet af Sommeren, og Ungerne føres kun i tre, fire Dage om af de Gamle; derpaa slutter de sig sammen med andre Jævnaldrende og danner Flokke, der strejfer rundt om i Landet. Naar det andet Kuld har forladt Reden, opsøger de Gamle tillige med disse det første Kuld. Fra nu af sover de Gamle ikke mere paa Ynglestedet, men enten i Skove eller, senere, i Rør, hvor den høje Kvidren høres ud paa Natten.

Føden bestaar af Insekter, navnlig Larver og Pupper samt Snegle; i Følge Lenz's Beregning fortærer en Stærefamilie daglig Snegle i Hundredvis. Dertil kommer forskellige Slags Frø, Korn og Bær, særlig Kirsebær og Morbær.

I Fangenskab viser Stæren sig, for at bruge Naumans Ord, »saa klog som en Hund, agter paa sin Herres Miner og forstaar at se, om han er vred eller mild«. Den er desuden yderst lærvillig til

at fløjte smaa Melodier, der gentages for den, samt til at eftersnakke enkelte Ord og Sætninger.

Rosenstæren eller Rosendroslen (*Pastor roseus*) bliver ca. 22 Ctm. lang. Hannen har en lang, hængende Nakketop, og Hoved, Hals og Forbryst er glinsende sortblaa, Vinger og Hale sortbrune med et sortblaa Skær; men forøvrigt er Farven bleg rosenrød. Hunnen har en mindre Top og en mere brunlig Farve. De unge Fugle er oventil isabellafarvede, nedenunder graabrune, og de har ingen Top. Fra Afrika og Mellemasien, Fuglens egentlige Hjem, kommer den regelmæssigt til Sydrusland, Ungarn og Grækenland, sjældnere til Spanien, Frankrig og Tyskland. I Danmark vides den kun at være set nogle faa Gange. I sin Levemaade har den meget tilfælles med den egentlige Stær, med hvilken den ofte flokkes. Lokketonen er et behageligt »Suit!« eller »Hurvitt!« hvortil der føjes et skurrende »Kritch!« Føden er fortrinsvis Græshopper, og Vandregræshoppen har sin farligste Fjende i Rosenstæren.

Rosenstær.

De syd- og mellem-afrikanske Oksehakker (*Buphaga*) er meget ejendommelige ved deres Levevis. De færdes i Smaaflokke paa 6—8 Stykker, altid i Nærheden af store Pattedyr, følger alle Hjorde af Hornkvæg og Kameler og sætter sig ofte skarevis paa et og samme Dyr. Paa lignende Maade gæster de Elefanten og Næsehornet. De opsøger især Dyr, der har aabne Saar, ved hvilke Fluerne hidlokkes. Bremselarver fremdrager de under Huden, hvor de har boret sig ind, og blodopfyldte Tæger afpiller de fra alle Steder af Legemet. De Pattedyr, som kender Fuglene, lader dem

raade uden nogensinde at røbe, at de falder dem besværlige, hvorimod de Dyr, som ikke kender dem, bliver aldeles ustyrlige. Ehrenberg bemærker meget træffende, at disse Fugle klatrer om paa Dyrene som Spætterne paa Træerne. Oksehakkeren hænger sig fast under Bugen, stiger op og ned ad Benene, sætter sig paa Snuden o. s. v., og Dyrene finder sig deri, som om de vidste, at den øjeblikkelige Smerte var til deres Bedste. For Mennesker er Oksehakkeren sky, flyver allerede paa lang Afstand op og advarer derved Dyrene.

De pragtfuldt farvede afrikanske Glansstære eller Glansdrosler (*Lamprotoris*) er livlige, selskabelige Fugle, som viser Kvæghjordene en lignende Tjeneste som Oksehakkeren. Herhen hører bl. a. den i Nordvestafrika temmelig hyppige Glansstær (*L. chalybeus*), en Fugl af 27 Ctm.s Længde. Hovedfarven er bronze-gul, men paa Kinderne, Gumpen og Bugen er den blaa og ligeledes paa Spidsen af Skulderfjerene. Disse Farver straalere i forskellige Belysninger paa en Maade, som næppe kan beskrives.

*

*

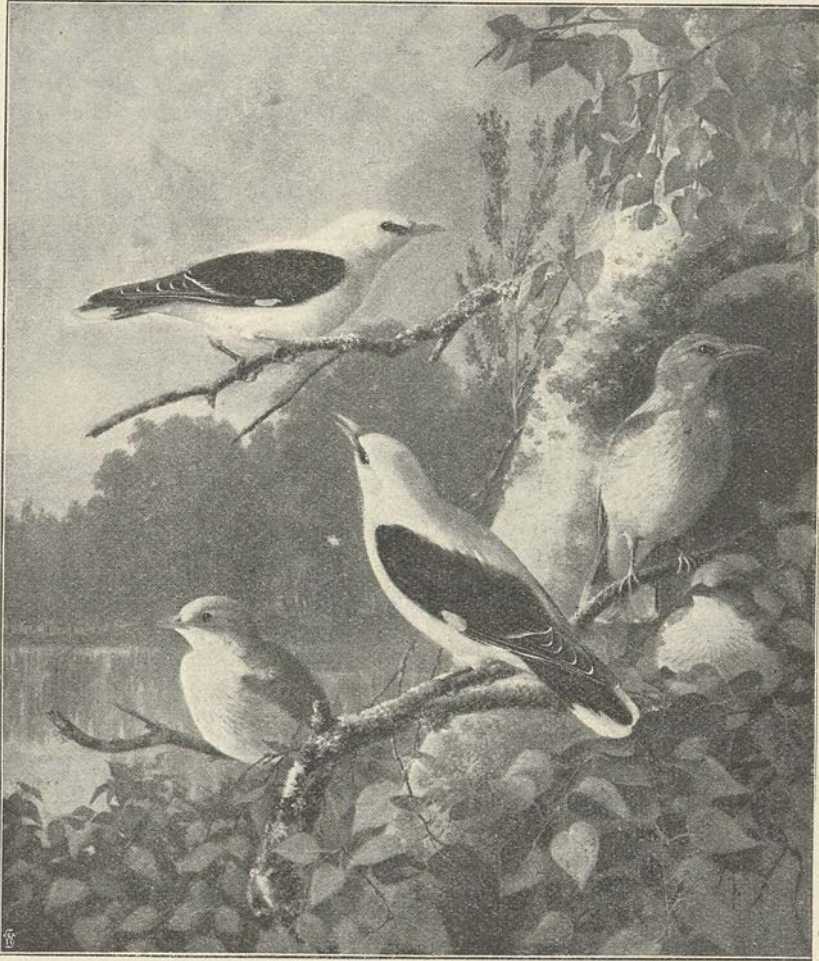
*

De til Pirolerne (*Oriolidae*) hørende Fugle er Skovfugle, som for det meste opholder sig paa Træer. Næbet er langagtigt kegledannet og svagt bøjet.

Den egentlige Pirol eller Gulddrossel (*Oriolus galbula*) er om Sommeren almindelig i Mellem- og Sydtyskland, hvorimod den i Norden hører til Sjældenhederne. Den er 25 Ctm. lang. Hannen er prægtig gul med sorte Vinger og Hale og en sort Stribe gennem Øjet; Vingefjerene har en lysere Rand, og Halefjerene er gule i Spidsen. Hunnen er ligesom de unge Fugle oventil olivengrøn og nedenunder hvidlig med sorte Længdepletter. Pirolen tilbringer kun Sommermaanederne i Mellemeuropa og forlader det allerede i August. I Mellemasien er den ligeledes en Trækfugl. Den opholder sig navnlig i Løvskove paa Sletter, men strejfer dog tit ind i Haver, især i Kirsebærtiden. »Den er,« siger Nauman, »en sky, vild og ustadig Fugl, som bestandig søger at unddrage sig Menneskenes Blik, skønt den tit bor i deres Nærhed. Den hopper og flager stedsom i Træernes tætteste Løv og bliver aldrig længe paa det samme Træ eller den samme Gren; dens Uro driver den bestandig hid og did. Dog kommer den kun sjældent i lave Buske og endnu sjældnere paa Jorden undtagen for at snappe et Insekt. Den er en modig og trættekær Fugl, der bestandig slaas med sine Lige, og navnlig i Parringstiden er der altid Kiv og Strid.« Lokketonen er et højtlydende »Gjæk, jæk, jæk!« I Skræk udstøder den et ubehageligt, skærende »Quer!« I Parringstiden høres der et blødt »Hio!« og »Byllo!« efter hvilken sidste Lyd Fuglens Navn er dannet. Hannens Sang, der ligner Droskens, er høj, fuldtoneende og ualmin-

delig velklingende. Reden, som er meget kunstig og altid ophænges paa en tynd, gaffeldannet Gren, er dyb, kurveformet og indvendig udforet med fine Græstrævler eller med Uld og Fjer. Begge Mager arbejder paa at bygge den. De 4—5 glatte Æg er hvide med spar-

Piroler.

somme, rødlige og mørkebrune Pletter og Punkter. Føden bestaar af Insekter, navnlig Larver og Sommerfugle, samt af Orme og Bær.

Af Drongøerne (*Dicrurus*) som er udbredt over Afrika, Syd-asien og Nyholland, er den mest bekendte den indiske Bikonge

(*D. paradiseus*) der er ensfarvet sort med staaiblaa Glans; paa Forhovedet er Fjerene forlængede til en fremadrettet Top. Halen iberegnet er Fuglen 60 Ctm. lang.

Drongoerne hører til de mest fremtrædende Fugle, hvor de har hjemme. De fleste er hele Dagen i Virksomhed; nogle hører dog til Tusmørkefuglene og jager ligesom vore Mursvaler længe efter Solens Nedgang og i Morgentimerne. Naar Fuldmaanen staaer paa Himlen, er de, om ikke i Virksomhed, saa dog vaagne og muntre hele Natten; man hører dem da kalde paa hverandre til alle Tider. De flyver i Buelinier med faa Vingeslag, efter hvilke der følger en længere Svæven, og drikker og bader sig i Luften paa Svalernes Vis. Den almindelige Stemme er en ubehagelig Piben eller Snærren, men i Rugetiden synger Hannerne meget smukt. De er ikke alene

Bikonge.

kloge og livlige, men kække og modige Fugle, hvoraf en indisk Art angriber og forfølger alle Krager, ja endog alle Falke, som kommer ind paa dens Enemærker. De synes at leve udelukkende af Insekter, navnlig af Bier og dermed beslægtede Dyr; ved det gode Haabs Forbjærg kalder man dem i den Anledning Bislugere, og ifølge Le Vaillants Forsikring fortjener de med Rette dette Navn. Han giver en højst livlig Beskrivelse af Jagten paa Bier. »I Reglen«, siger han, »efterstræber Drongoerne disse flittige Insekter om Aftenen ved Solens Nedgang og om Morgenens før dens Opgang. I dette Øjemed forener Beboerne af en Skov sig paa et enkeltstaaende Træ, helst paa et udgaaet eller i alt Fald paa et, der har mange tørre Grene, og her oppebier de Biernes første Udflugt eller deres Hjemkomst. Naar Bierne indfinder sig, gaar det meget livligt og støjende til i Nærheden af et saadant Træ, og det hele frembyder,

set paa Afstand, et ejendommeligt Skuespil. Henimod tredive Fugle omflagrer uophørlig Træet, idet de alle gør en Mængde Svingninger og flyver i Zigzaglinier for at fange Bierne, som flygter for de velbekendte Fjender. De Drongoer, der forfejler et Bytte, forfølger straks en anden Bi og gør undertiden fem, seks prægtige Svingninger i Træk, snart tilhøjre og snart tilvenste, snart opad og snart nedad, indtil de enten har gjort en god Fangst, eller er trætte af deres Anstrengelser. Næsten hver Bevægelse ledsages af en heftig Skrigen, og alle Deltagerne i Jagten skriger paa samme Tid og i forskellige Toner . . . Under Træet finder man en Mængde Levninger af Maaltider, Bier, af hvilke den ene Halvdel er borte, og andre, som er faldne til Jorden efter at have været snappede, og endnu lever, afrevne Vinger o. s. v. Først ved den Tid, da Rovfuglene begynder deres Jagtudflugter, slutter Drongoerne deres Arbejde«. Rederne anbringes temmelig højt og er løst og aabent byggede. I Fangenskab bliver Drongoerne meget tamme og kan fodres med raat Kød, smaa Firben og Insekklarver. Hos Fuglehandlerne i Kalkutta ser man dem altid i Bur, da de er meget afholdte Stuefugle, bl. a. fordi de saa godt efterligner de forskellige Toner og Lyde.

*

*

*

Først i de senere Decennier har vi faaet nøjere Kundskab om nogle prægtige Fugle, som har hjemme paa Ny-Guinea og de omliggende Øer, hvorfra der allerede gennem Aarhundreder er blevet udført Fugleskind med afskaarne Fødder, — en Lemlæstelse, der har givet Anledning til de besynderligste Sagn: Man gav denne smukke, tropiske Fugleslægt Navn af Paradisfugle, fordi man antog, at de nedstammede umiddelbart fra Paradis, at de som et Slags Sylfider opholdt sig i det uendelige Lufthav og nærrede sig i Flugten, idet de kun af og til hvilede nogle Øjeblikke ved at hænge sig paa Grenene ved deres lange traadformede Halefjer. Det hjalp ikke, at en af Magelhaens Ledsagere, som 1522 ankom til Sevilla, erklærede det for en Fabel, at hine Vidunderfugle manglede Fødder — Folket fastholdt sin mystiske Anskuelse.

Paradisfuglene (*Paradiseidae*) er prægtige, med vore Ravne beslægtede Fugle, fra en Skovskades til en Lærkes Størrelse. Næbet er middellangt, sammentrykt og ved Roden dækket med en fjerklædt Hud; under hvilket Næseborene ligger skjulte. Fødderne har stærke Tæer og skarpe, krumme Kløer. Hannerne udmærker sig ved ejendommelige Fjerprydelser og straalende Farver.

Rosenberg har beskrevet, hvorledes de Indfødte tilbereder Skindene: »Papuaerne fælder Hannerne og undertiden ogsaa Hunnerne med Pile og trækker den tykke Hud af dem efter at have gjort et Tværnit over Ryg og Bug. Derpaa afskærer de Fødderne tilligemed den bageste Del af Bughuden, udriver de store Svingfjer og spænder Skindet over en rund Stok, saa at denne stikker nogle

Centimeter frem af Næbet, der med en Snor befæstes til Stokken. Derpaa ophænger de det med Træaske indgnedne Skind over Ildstedet i Hytten for at tørre det i Røgen og bevare det for Utøj. Købmænd opkøber Skindene og bringer dem til deres Hjem eller til Singapore, hvorfra de igen udføres til Europa eller Kina.

Paradisfugl.

Paradisfuglene i snævrere Forstand udmærker sig ved, at Hannen har en Busk af uhyre lange Dunfjer, som vokser frem af en tommelang Hudfold under Vingen, og som vilkaarligt kan udbredes og lægges sammen. Begge de mellemste Halefjer bestaar af overordentlig lange og næsten faneløse Fjer.

Paradisfuglen, som Linné for at forevige det gamle Sagn gav Navnet den fodløse (*Paradisea apoda*), er omtrent paa Størrelse med en Krage. Dens fremherskende Farve er smuk kastanjebrun, Panden er fløjelssort med et smaragdgrønt Skær; Hætten og og Forhalsen er citrongule, Struben guldgrøn og Forhalsen violetbrun. De lange Dunfjer paa Siderne er orange-gule med purpurrøde Stænk ved Enden. Hunnen mangler alle forlængede Fjer og har en mørkere Farve. Denne Art synes alene at forekomme paa Aruøerne.

Papuaernes Tsiankar eller Vumbi (*P. minor*) er noget mindre, omtrent 38 Ctm. lang. Den har ligeledes prægtige Farver og er hyppig paa den nordlige Halvdel af Ny-Guinea.

Sebum eller den røde Paradisfugl (*P. rubra*) er kun 33 Ctm. lang. Baghovedet er smykket med en guldgrøn Fjerbusk, der kan rejses, og Dunfjerene paa Siderne er prægtig røde og mod Enden kredsformigt bøjede. Denne Art er hidtil alene fundet paa to mindre Øer, Vaigi og Batanta.

Alle tre Arter er livlige, muntre og kloge, men behagelystne Fugle, som synes at være sig deres Skønhed bevidste og at kende den Fare, den medfører. De er Strøgfugle, der drager ned til Kysten eller ind i det Indre af Landet, eftersom Frugterne modnes paa det ene eller det andet Sted. Deres Skrig er hæst, men kan

høres langt bort og klinger som »Vuk, vuk, vuk!« paa hvilket der følger en skrattende Lyd. De er bestandig i Bevægelse, flyver fra Træ til Træ, bliver aldrig længe siddende paa ét Sted og skjuler sig ved den ringeste Støj i det tætte Løv. Om Aftenen samles de i Flokke for at overnatte i Toppen af de høje Træer. Der ses bestandig flere Hunner end Hanner, sandsynligvis fordi de sidste bliver mest efterstræbte. »For at bemægtige sig Paradisfuglene,« fortæller Rosenberg, »bærer de Indfødte paa Ny-Guinea sig ad paa følgende Maade: I den tørre Aarstid mærker de sig først de Træer, paa hvilke Fuglene overnatter, og som sædvanligvis er de højeste i Skoven; her bygger de sig mellem Grenene en lille Hytte af Blade og Kviste. Omtrent en Time før Solens Nedgang klatrer en øvet Skytte med Bue og Pil op i Træet, skjuler sig i Hytten og oppebier i Stilhed Fuglene. Saasnart disse kommer flyvende, skyder han dem, den ene efter den anden, og en af hans Kammerater, som staar skjult ved

Seksfjeret Paradisfugl.

Foden af Træet, opsamler derpaa de skudte Fugle.« I Følge Lesson fanger de Indfødte ogsaa Paradisfugle med Lim af Brødrugtræet.

Om de fangne Fugles Færd fortæller Bennett følgende: Paradisfuglen bevæger sig paa en let, legende og tiltrækkende Maade. Naar en Besøgende nærmer sig Buret, danser den for ham; thi den er afgjort behagesyg og synes at ville beundres. Den bader sig to Gange om Dagen, taaler ikke det ringeste Smuds paa sine Fjer og udbreder ofte Vingerne og Halen for at se paa sin Pragtklædning. Hver Gang den har udbredt sine Fjer, pynter den længe paa sig.

Solskin synes at være den meget imod og den søger at unddrage sig det, saa godt den kan. Stemmen minder En om Ravnens Skrig, men er langt mere afvekslende; de enkelte Lyde bliver udstødt med en vis Hæftighed og gentages ofte; paa samme Tid hopper Fuglen livlig om fra den ene Pind til den anden, og det ser ganske ud, som om den vilde hilse paa Tilskueren. Undertiden lyder Stemmen næsten bjæffende; de enkelte Toner er da højere end ellers og saa stærke, at man skulde tro, at de blev udstødt af en langt større Fugl. Naar man vilde prøve paa at gengive dem med Stavelser, kunde man bedst udtrykke de svagere Lyde ved »Hi,

ho, hei, hov!« og de stærkere ved »Hæk, hæk, hæk, hæk!« Fangne Eksemplarer fodres med kogt Ris, haardkogte Æg og Plantestoffer samt levende Græshopper; døde Insekter forsmåar de aldeles. Til Jorden kommer de kun, naar de vil bade sig.

Til de saakaldte Snirkelhaler hører Konge-Paradisfuglen (*Lophorina regia*), der omtrent er saa stor som en Drossel. Begge dens mellemste Halefjer er faneløse til ud imod Spidsen, hvor de er besatte med runde, skiveformede Smaafaner, som drejer sig næsten lyreformigt ud til Siden. Hannen er oventil rubinrød; Hætten er orangefarvet, Struben gul og Bugen graalighvid; et metallisk grønt Baand adskiller Forhalsens mørke Farve fra den lyse Bug; Sidefjerene er graa med en hvidlig og rødlig Tværstreg og et glinsende smaragdgrønt Endebaand. Konge-Paradisfuglen er den mest udbredte af sin Slægt, og det er den, om hvilken Skribenterne i tidligere Dage fortalte den Fabel, at den altid svævede i Luften og levede af Dug, og at Hunnen lagde Æggene paa Hannens Ryg og udrugede dem der.

Hos andre Paradisfugle er Fjerene paa Nakken, Overryggen og Brystet forlængede til en Krave, hvorimod de lange Dunfjer paa Siderne og de faneløse Mellemstyreffer mangler her. Krave-Paradisfuglen (*L. superba*) er sort og Brystkraven glimrende staalgrøn. De lange Skulderfjer, som kan rejses, ligger som en Kaabe over Ryggen. Den pragtfulde Fugl lever paa Ny-Guineas Bjærge i en Højde af mindst 2000 M.

En smuk, mærkelig og sjælden Fugl er den saakaldte seksfjerede Paradisfugl (*Parotia seppennis*), der bliver saa stor som en Drossel og paa hver Side af Hovedet bag Øret har tre langskafte Fjer, som blot i Spidsen er besatte med en kort Fane. Den er sort med et gyldentgrønt Skjold paa Brystet. Ogsaa den lever paa Ny-Guinea.

En mærkelig Gruppe australske Fugle er de saakaldte Løvhyttefugle (*Chlamydoderinae*), blandt hvilke nogle Arter bygger sig formelige Lysthuse, som de pryder med glimrende og farverige Genstande. Særlig berømt er Atlaskfuglen (*Chlamydodera holosericea*), der har hjemme i de tætte Kratskove i Ny-Sydwailes. Den gamle Han er en pragtfuld Fugl, hvis blaasorte Fjer har en egen Atlaskglans, medens Vinger og Hale er fløjlsorte og blaa i Spidsen.

Det mærkeligste ved Atlaskfuglenes Levemaade er den Ejendommelighed, at de til deres Fornøjelse bygger sig et Slags Løvhytter, i hvilke de leger med hverandre. Gould lærte først disse Anlæg at kende i Musæet i Sidney, hvorhen et af dem var blevet bragt af en Rejsende, og han foresatte sig nu at undersøge, hvorledes det forholdt sig dermed, og iagttog i længere Tid Fuglene ved Arbejdet. »Da jeg gennemstrejfedes Cederbuskadset i Liverpoolkredsen,« fortæller han, »fandt jeg flere af disse Løvhytter eller Legepladser.

De er i Reglen anlagte under en Skærm af nedhængende Trægrene i den ensomste Del af Skoven og altid paa Jorden. Her dannes Grunden af tæt sammenflettede Kviste, og paa hver sin Side deraf bygges den egentlige Løvhytte af finere og mere højelige Kviste, der er anbragte saaledes, at Spidserne mødes oventil. For hver Ende af Plantningen er der en Indgang. En særegen Prydelse faar Løvhytterne ved, at de pyntes med stærkt farvede Genstande som brogede Halefjer af Papegøjer, Muslingeskaller, Sneglehus, Smaa-stene, afblegede Knogler o. s. v. Fjerene stikkes ind mellem Gre-nene, og Knoglerne og Sneglehusene lægges ved Indgangen. Alle Indfødte kender Fuglens Tilbøjelighed til at stjæle glimrende Gen-stande og søger derfor først og fremmest efter tabte Sager ved de her omhandlede Løvhytter. Jeg fandt ved Indgangen til en saadan en smukt forarbejdet Sten af 4 Ctms. Længde samt flere Lapper af blaat Bomuldstøj, som Fuglene rimeligvis havde snappet i en eller anden langt bortliggende Koloni.«

Det er endnu ikke fuldkomment forklaret, i hvilket Øjemed Løvhytteluglene danner disse Anlæg. Egentlige Reder er de vistnok ikke; de synes kun at være Forlystelsessteder for begge Køn, som spøgende og legende smutter igennem og rundt om Løvhytterne. Som det lader til, benyttes de i Parrings- og Rugetiden til ømme Stævnemøder, og rimeligvis bruger Dyrene dem flere Aar efter hver-andre. Ogsaa i Fangenskab bygger disse Fugle Løvhytter. Begge Køn arbejder i Forening paa Anlægget af deres Brudehæk, men Hannen er dog den egentlige Bygmester.

Kravefuglen (*Chlamydodera maculata*) er nærbeslægtet med Atlaskfuglen og udmærker sig ved samme Ejendommelighed som denne. Den er 28 Ctm. lang. I Fjerdragten er Brunt den fremherskende Farve; underneden er den hvidgraa; et smukt Nakkebaand af forlængede rosenrøde Fjer danner et Slags Vifte hos Hannen.

Kravefuglene behor udelukkende det Indre af Nyholland og er især talrige i det lave Krat ved Randen af Sletterne. De er meget sky og bliver derfor sædvanligvis slet ikke set af de Rejsende. Deres Løvhytter er endnu kunstigere og mere broget udpyntede end Atlaskfuglenes. Mange er over en Meter lange. Udvendigt bestaar de af Riskviste, som er smukt belagte med lange Græsstraa. Prydelserne er overordentlig rige og mangfoldige; man finder der Mus-linger, Hovedskaller og Knogler af mindre Dyr m. m. Til at plante Kvistene i bruges Dynger af Smaastene, der ordnes paa en meget kunstig Maade. De ligger paa hver sin Side af Indgangen og er fordelte saaledes, at der opstaar en Fodsti mellem dem, medens Prydelserne danner en Hob foran begge Indgange. Ved enkelte af disse Anlæg fandt man næsten en halv Skæppe Knogler, Muslinger o. s. v. foran hver Indgang, og disse Løvhytter var sandsynligvis blevne benyttede i flere Aar. Af den Afstand, i hvilken de laa fra de Floder, hvor Muslingerne maatte være hentede, kunde Jagttageren

Plettet Kravefugls Løvhytte.

slutte, at Fuglene undertiden slæber Prydelserne til deres Anlæg sammen fra en milevid Omkreds. I Valget af de dertil brugelige Genstande synes Bygmestrene at være meget kræsne; de tager kun afblegede, hvide eller stærktfarvede Ting. Gould overtlydede sig om, at slige Brudehække benyttes til Stævnemøder af flere Kravefugle; thi da han engang lagde sig paa Lur ved et af disse Anlæg, skød han kort efter hinanden to Hanner, som smuttede ud af samme Indgang.

*

*

*

Beslægtede med Paradisfuglene er Ravnene (*Corvidae*), der tæller Ordenens største Medlemmer iblandt sig. Deres Næb er stort, tykt og stærkt, ved Roden lige, udefter sammentrykt og noget buet; Næseborene er ovale og tildels dækkede af fremadrettede Fjerbørster. Fødderne er kraftigt byggede, Vingerne lange eller middellange og Halen af forkellig Længde. Ravnene bebor alle Dele af Jorden, og de fleste er Standfugle. De bebor i Almindelighed Skovene, men samler Næring paa Markerne. Med Undtagelse af selve Ravnen er de højst selskabelige Fugle, flyver let, udholdende og temmelig rask, har vel udviklede Sanser, navnlig en fortrinlig Lugt, og staar i Forstand ikke tilbage for de øvrige Sangfugle. De er saa godt som altædende.

Ravnen, paa norsk ogsaa kaldet Korpen (*Corvus corax*) er ensfarvet kulsort med Purpurglans. Hannens Længde udgør 64 til 66 Ctm; Hunnen er lidt mindre og har en mindre stærk Glans. Forøvrigt gives der forskellige Farvevarieteter, af hvilke den færingske Ravn, der er hvidsprængt eller næsten hvid, er den mærkeligste.

Af hele sin Familie synes Ravnen at være den mest udbredte Fugl. Den bebor Europa og Størstedelen af Asien og Nordamerika. I Danmark er den ikke længer almindelig. Den opholder sig helst i Skove, fra hvilke den kan flyve ud over Mark, Eng og Vand. Med Mennesket staar den ikke paa nogen fortrolig Fod, og den findes derfor som oftest kun i svagt befolkede Egne. Den lever i Reglen parvis, men træffer et Par et andet, følges de gerne ad i nogen Tid. De enkeltvis levende Ravne er uparrede unge Fugle, der strejfer om; thi begge Mager holder troligt sammen for Livstid, naar de først en Gang har parret sig. Flugten er overordentlig smuk, ofte i længere Tid svævende under de smukkeste kredsformede Bevægelser, idet Vinger og Hale holdes stærkt udbredte. Undertiden tumler Fuglen forsættelig nogle Fod nedad, saa at uerfarne Jægere maa tro, at de har truffet den. Paa Jorden bevæger den sig med en komisk Værdighed og nikker med Hovedet ved hvert Trin. Medens de andre Ravnefugle nærer et stærkt Venskab for hverandre og blander sig mellem hverandre uden at gøre hinanden Fortræd, hades og forfølges Ravnene af deres Slægtninge. Kommer der en Ravn ind imellem en Flok Krager, opstaar der som Regel en Støj, som

om der viste sig en Høg eller en Musvaage iblandt dem. Den er meget sky og forsigtig, og nærmer et Menneske sig dens Rede, forlader den straks sit Afkom og vender kun tilbage med den yderste Forsigtighed, hvor højt den end elsker sine Unger.

Føden bestaar ikke alene af Korn, Frugt og andre Plantestoffer, men Ravnen er tillige en Rovfugl af første Rang, og det er ikke blot Insekter, Snegle, Orme o. s. v., den fører Krig med; den angriber ogsaa dristig Pattedyr og Fugle, der er større end den selv. Den plyndrer ikke alene værgeløse Sangfugles Rede, men hjemsøger ogsaa de store og stærke Maager. Fra Haren til Musen og fra Urhønen til den mindste Fugl er intet Dyr sikkert for den; Frækhed og List, Kraft og Behændighed forener sig for at gøre den til en

farlig Røver. Ved Stranden samler den Muslinger, Søstjerner o. s. v., ja den forstaar endog at trække Eremitkrebsen ud af dens Bolig, Sneglehuset. Dens Yndlingsret er dog Aadsler, som den med sine skarpe Sanser opdager i lang Afstand.

Allerede sidst i Februar eller først i Marts udbedrer eller bygger Ravnen sin store Rede paa Klipper eller i Toppen af høje Træer. De saa godt som umættelige Unger mades med Regnorme og Insekter, Mus, Smaafugle, Æg og Stykker af Aadsler. Sidst i Maj eller først i Juni forlader de unge Fugle Reden, men bliver først selvstændige om Efteraaret.

Unge Ravne bliver let tamme, og disse Fugles Forstand skærpes paa den mærkeligste Maade ved Omgang med Mennesket. De lader sig f. Eks. afrette som Hunde, ja de kan endog pudses paa forskellige Dyr. Dog gør de sig stedse uværdige til en

Ravn.

mere udstrakt Frihed. De stjæler, navnlig glimrende Genstande, og skjuler det stjaalne; de ombringer Kyllinger og Gæslinger, hugger barbenede Folk i Fødderne og kan undertiden blive farlige ved at rette deres Angreb mod smaa Børn. Med Hunde indgaar de undertiden et varmt Venskab og piller ufortrødent Lopperne af dem. Ravnen lærer fortræffeligt at tale, give Ordene den rette Betoning, ja anvender dem undertiden med Skønsomhed, kan gø som Hunde,

le som et Menneske, kurre som en Due o. s. v. Men hvor morsom den end er, maa man altid være fattet paa, at den af og til spiller En et slemt Puds. Visse Folk, f. Eks. Araberne nærer stor Ærefrygt for Ravnene, der jo ogsaa har spillet en stor mytologisk Rolle.

Kragerne adskiller sig fra Ravnene ved deres mindre Næb og ved deres afrundede, ikke tilspidsede Hale samt ved deres løsere og mindre glinsende Fjer. I Norden findes der to hinanden meget nærstaaende Arter: Den sorte Krage eller Ravnekragen, paa norsk: Sortkraaken, (*Corvus corone*) og den almindelige graa Krage, paa norsk: Kraaken, (*C. cornix*). Begge parrer sig ikke sjældent, hvorfor nogle blot betragter den sorte Krage som en Afart af den graa Krage.

I Levemaade adskiller de sig ikke fra hinanden. Begge er Stand- eller i det højste Strøgfugle. De holder parvis sammen og opholder sig i et større eller mindre Distrikt, som de kun sjældent forlader; dog bringer streng Vinterkulde de i Norden levende Arter til at gøre smaa Strejftog mod Syd. De er højst selskabelige, vel begavede Fugle. De gaar godt, om end lidt rokkende, har en let og udholdende, om end mindre behændig Flugt end Ravnene og har skarpe Sanser.

Kragernes daglige Liv, er omtrent følgende: De flyver op før Daggry og samles, inden de drager ud efter Næring, i et højt Træ eller paa en stor Bygning. Derfra fordeler de sig over Markerne, hvor de er ivrigt beskæftigede med at søge Føde. De følger Plovfuren for at opsamle Oldenborrelarver, lurar ved Muschuller, spejder efter Fuglereder, undersøger Aabredder, gennemstrejfer Haver og har kort sagt nok at bestille overalt. Paa saadanne Udflugter mødes de med andre Krager og færdes en Tid lang sammen med dem. Tildrager der sig noget Paafaldende, er de sikkert nok de første, der bemærker det, og tilkendegiver alle andre Væsener det. En Rovfugl hilses med høje Skrig og forfølges saa ivrigt, at den ofte bliver forstyrret i sin Virksomhed. Henimod Middag søger Kragerne hen til et løvrigt Træ og skjuler sig mellem dets Grene for at holde Middagshvile. Om Eftermiddagen flyver de for anden Gang ud efter Næring, og henimod Aften samles de i stor Mængde paa bestemte Steder, ligesom for gensidig at drøfte Dagens Begivenheder. Derpaa begiver de sig til Sovepladsen, en bestemt Del af en Skov, hvor alle Krager mødes fra hele Omegnen. Her indfinder de sig med den største Forsigtighed efter flere Gange at have sendt Spejdere i Forvejen. De kommer ved Mørkets Frembrud, flyver stille til Stedet og sætter sig under en saa dyb Tavshed, at man kun hører Lyden af deres Vingeslag. Efterstræbelser gør dem i høj Grad sky. Reden bygges sidst i Marts eller først i April i høje Træer. Ofte udbedres blot en Rede fra det foregaaende Aar; den ligner Ravnens, men er betydelig mindre. Hunnen ruger alene men forlades kun af Hannen, naar denne maa søge Næring.

Begge Kragearter lader sig let tæmme og kan lære at tale. De har den samme Tilbøjelighed som Ravnene til at stjæle glimrende Genstande og anretter ligesom den Ødelæggelser blandt det tamme Fjerkræ. Høns- og Duereder opdager de snart og plyndrer dem med den største Frækhed.

Kragerne nærer et dødeligt Had til den store Hornugle, sandsynligvis fordi den overfalder dem om Natten, naar de er saa godt som værgeløse. Man ved i det mindste, at Hornuglen er en stor Ven af Kragekød. Lader en af disse Natrovfugle sig se ved Dag, opstaar der et mægtigt Oprør over hele Eggen. Alle Krager flyver til og hugger med eksempelløst Raseri efter denne Mørkets Søn i Fugleskikkelse. Paa dette Had grunder der sig en egen Jagtmetode: Den saakaldte Kragehytte er en, tildels under Jorden anlagt Bygning med Skydeskaar, fra hvilke flere, i en vis Afstand plantede, udgaaede unge Træer kan beskydes. Hytten selv anlægges paa et Sted, som man af Erfaring ved, at Krager og Rovfugle daglig flyver hen over. En levende Hornugle anvendes som Lokkefugl; den bindes foran Hytten og røber ved at vende sine store Øjne Kragernes og Rovfuglenes Komme. Disse søger ogsaa straks at tilfredsstille deres Had til Uglen og bliver nu skudt fra Hytten.

Kornkragen eller Raagen, paa norsk: Kornkraaken (*C. frugilegus*) er slankere bygget end de egentlige Krager, har et mere langstrakt Næb, noget længere Vinger og en mere afrundet Hale. Hos ældre Fugle er hele Partiet om Roden af Næbet bart og bedækket med en hvidlig, nøgen Hud, i hvilken der ses hæmmede Rodspirer af Fjer. Denne bare Plet er en Følge af disse Fugles idelige Roden i Jorden. Længden udgør ca. 50 Ctm. Den gamle Fugl er glinsende blaasort; de unge Fugle er mat sorte.

Raagen er mere frygtssom end de andre Krager og endnu selkabeligere end disse; den slutter sig gjerne til Alliker og Stære og forlader straks en gammel Rugeplads, naar en Ravn finder paa at bygge Rede der. Da den er en af de bedste Udryddere af Oldenborrer, Oldenborrelarver og Snegle og desuden en ivrig Musejæger, erstatter den rigelig den Skade, den anretter ved at fortære Korn og Frugter.

I Yngletiden samles der Tusinder af disse Fugle paa et lille Rum. Det ene Par bor ved Siden af det andet, og paa et eneste Træ findes der undertiden 15—20 Reder og flere. Der hersker stadig om disse Fugles Yngleplads en utaalelig Larm af ud- og hjemflyvende, skrigende Krager, og desuden bliver alle Omgivelser tilsmudsede paa den ubehageligste Maade.

Mindre end de hidtil omtalte Ravnefugle er Alliken, ogsaa kaldet Kaaen, paa norsk: Kajaen (*C. monedula*). Hætten, Vingerne, Ryggen og Halen er sorte; forøvrig er den sortegraa med askegraa Nakke og Tindinger. Øjet er sølvhvidt, og Næb og Fødder er sorte. Længden udgør kun 33 Ctm. Hvide eller hvidgule Alliker er ikke helt usædvanlige.

Hvor denne Fugl forekommer, er den hyppig; men i mange Egne mangler den ganske. I Danmark opholder den sig bl. a. paa flere af vore Slotte, Kirker og andre store Bygninger. Den er en livlig og klog Fugl, som altid er fornøjet og derfor bringer Liv i den Egn, hvor den opholder sig. Den er overordentlig selskabelig, lever altid i store Flokke og slutter sig gerne til Kornkragen, og Føden er omtrent den samme som dennes. I de Bygninger, der tjener til Rugeplads, findes der en Rede i hvert Murhul, begge Mager ruger, og Ungerne makes med Insekter og Orme. Naar en Ugle, en Glente eller en Musvaage lader sig se, bryder hele Hæren op med høje Skrig og forfølger den milevidt.

Glanskragen (*Anomalocorax splendens*), ligner i Størrelse og Farve vor Allike. Fra Himalaya til Ceylon findes den i hver By og ernærer sig af Affaldet fra Husene. Denne indiske Fugl er lige saa tyvagtig som vor Ravn.

Skaderne (*Pica*) har et kortere og mere buet Næb end Kragerne, noget højere Løb, en lang og paa Siderne trappeformig tilspidset Hale, og korte, afrundede Vinger. De lever mere paa Træer og mindre paa Jorden end de egentlige Ravne, og de samler sig sjældent i store Flokke, men holder sammen i mindre Selskaber eller Familier. De bygger en ovnformet Rede, er lette at tæmme og kan lære at udtale enkelte Ord.

Skade.

Den almindelige Skade, paa norsk: Skæren (*P. rustica*) staar Ravnene nærmest. Tegningen er simpel, men smuk; Skuldrene, Underbrystet og Bugen er hvide, den øvrige Fjerklædning sort med et blaåt, grønt og karmoisinrødt Skær.

Skaden er udbredt over hele Europa og Størstedelen af Nordasien og erstattes i Nordafrika af nærbeslægtede Arter. Den er hyppig i visse Egne, men mangler ganske i andre. Den skyer aabne Sletter og store Skove og opholder sig helst i Skovudkanter og Haver, lever gerne i Menneskets Nærhed og bliver højst fortrolig eller rettere paatrængende, hvor den skaanes. Den er en Standfugl, der kun om Vinteren strejfer lidt om. Den bevæger sig i Skridt, idet den løfter den lange Hale og vipper med den som Droslen eller Rødhalsen. Flugten er tung og foregaar med hurtige Vingelag; en nogenlunde stærk Blæst gør den allerede usikker og langsom. Den slutter sig gerne til Krager og strejfer ogsaa om med Skovskader; helst forener den sig dog med andre af sin Art i mindre

Flokke. Skadens sædvanlige Stemme er et hæst »Sjak!« eller »Krak!« som ofte forbindes til »Sjakerak!« Disse Lyde er snart Lokketoner, snart Advarselsskrig og belones efter Omstændighederne. Om Foraaret plyndrer den ubarmhertig alle Smaafugles Reder og røver smaa Kyllinger, Ællinger og Gæslinger.

I Toppen af høje Træer eller undtagelsesvis i lavere Træer eller ogsaa paa Tage bygger Skaden i Februar eller først i Marts sin Rede. De sidste Steder vælger den kun, hvor den tror sig sikker. Underlaget bestaar af tørre Grene og Kviste, ofte af Tjørn; indvendig er Reden overtrukket med et Lag Ler og Dynd og omhyggelig udforet med fine Rødder og Haar. Oventil er Reden, hvis Indgangshul findes paa Siden, dækket med et Lag Tjørnegrene og tørre Kviste, som vel er gennemsigtigt, men dog sikrer den mod mulige Angreb af Rovfugle. I Reglen benyttes den gamle Rede fra det foregaaende

Aar; men hvis man berøver Skaden dens Æg eller Unger, bygger den en ny Rede og yngler anden Gang. Faa Fugle nærmer sig Reden med større Forsigtighed end Skaderne, og de anvender al mulig List for ikke at forraade den.

Unge Skader bliver meget tamme og kan afrettes til forskellige Kunststykker og lære at fløjte Melodier samt at sige enkelte Ord. Ved sin Lyst til at stjæle og skjule glimrende Genstande bliver den tamme Skade dog let ubehagelig.

Skovskaden, paa norsk: Nødde-skriken eller Kornskriken (*Garrulus glandarius*) har et kortere Næb og svagere Fødder, og Fjerene er silkeagtige og forlængede paa Hovedet. Hovedfarven

Skovskade.

er graarøddig eller lys graabrun, oventil mørkere end underneden; Vingedækfjerene er livligt farvede med sorte, blaa og hvide Baand. Længden udgør 34 Ctm.

Med Undtagelse af de nordligste Dele af Europa findes Skovskaden i alle Skove i denne Verdensdel og desuden i hele Mellemasien og i Nordvestafrika. Særlig forekommer den i alle Skove og Lunde, hvor der vokser mange Egetræer. I Foraarstiden lever den parvis sammen og strejfer om. Det er en urolig, livlig og overordentlig listig Fugl, der for sin egen Fornøjelse antager de mangfoldigste Stillinger og efterligner de forskellige Stemmer. Den er højst behændig paa Træernes Grene og gaar ogsaa meget godt paa Jorden; Flugten er derimod uregelmæssig og tung, hvorfor den sjældent flyver hen over aabne Strækninger. Dens sædvanlige Skrig er et hæst og ildelydende »Rætsch!« eller »Ræe!« og Angstsskriget et ikke synderlig smukkere »Kæe!« eller »Kræe!« Med disse Natur-

lyde nøjes den imidlertid ikke, men laaner alle de Toner og Lyde, som den kan høre, hvor den færdes. Den efterligner saaledes ikke alene Musvaagens Skrig, men ogsaa Kallens Mjaven, et Føls Vrinsken, en Hanes Galen, en Hønes Kaglen o. s. v. Rosenheyn har endog hørt den efterabe Spættens Banken og Drosdens, Stærns samt Tornskadens Sang.

Denne muntre og pudsige Fugl er en af de værste Redeplyndrere og er i videste Forstand altædende. Fra Musen eller den unge Fugl til det mindste Insekt er intet Dyr sikkert for den, og den forsmaar heller ikke Frugter eller Bær. Om Efteraaret udgør Agern, Bog og Hasselnødder ofte hele Uger igennem dens vigtigste Næring. Agern opbløder den i Kroen, hvorpaa den opgylder og kløver dem; Nødder hamrer den, ikke uden Besvær, itu med sit stærke Næb. Ifølge Lenz fortærer den ogsaa smaa Hugorme, hvorefter den skal udrydde en Mængde.

I Marts eller først i April bygger den sin Rede i Toppen af unge Bøge, paa unge Naaletræer eller i Tornebuske. De 5—7 blegt blaagrønne Æg er overalt bestrøede med graabrune Stænk og Punkter, som er kransstillede ved den butte Ende.

I Fangenskab kan Skovskader gøre deres Ejer megen Fornøjelse ved deres Efterlignelsesevne. At de ikke kan holdes i Bur sammen med mindre Fugle er det næppe nødvendigt at bemærke.

Nord og Øst for de Egne, i hvilke den almindelige Skovskade opholder sig, lever der en beslægtet Fugl, Ulykkesskaden (*G. infastus*), hvis Hovedfarve er lys rustgraa, med en rustrød Plet paa Vingerne og rustrøde Styrefjer, af hvilke dog de mellemste er graa. Den bebor de højnordiske Skove, især i visse Egne af Rusland og Sibirien; i Norge og Sverrig er den ikke hyppig. I Væsen og Færd ligner den sine Slægtninge; men den er saa lidt sky, at den undertiden skal sætte sig paa Brændehuggerens Hat. Henimod Vinteren anlægger den Forraadskamre, i hvilke den undertiden samler en ikke ringe Mængde Korn.

Af Syd- og Østasiens Prægtfugle slutter Kittærne sig nær til Skovskaderne. Halekittænen (*Cissa erythrorhyncha*) bliver ca. 50 Ctm. lang, hvorefter Halen udgør langt over Halvdelen. Denne smukke, overvejende blaa og hvide Fugl, findes i den vestlige Del af Himalaya, paa de indiske Bjerge og i Kina. Den er et klogt, opmærksomt Dyr, hvis skarpe Skrig »Pink, pink, pink!« ofte advarer mod Rovdyr, navnlig mod Leopard, og ofte spolerer disses Jagt.

Den kun lidet talrige Slægt af Nøddekriger (*Nucifraga*) har et lige, langstrakt Næb, som er længere end Hovedet og ender i en noget stump Spids. Bagtaen er ualmindelig stærkt udviklet, og Klørerne er store og meget krumme.

Den almindelige Nøddekriger, paa norsk: Nøddekraaken (*N. caryocatactes*) er mørkebrun med hvide Stænk; Længden udgør 36 Ctm. Skovene i Mellemeuropas Højbjerge og i det nord-

lige Europa samt i en stor Del af Asien er denne Fugls egentlige Hjem. Fra det nordlige Norge og Sverige kommer den undertiden til Danmark paa sine Strejftog i Vintertiden. Paa Bornholm er den dog Standfugl. Den ser klodset ud, men er desuagtet en munter og behændig Fugl. I Sommertiden bestaar dens Næring for Størstedelen af Insekter, navnlig af Larver, som den paa Spætternes Vis hamrer frem af Barken med sit skarpe Næb. Om Efteraaret strejfer den om i Smaaflokke paa 7—8 Stkr. og lever af Egens og

Nøddekrige.

Bøgens Frugter samt af Hasselnødder. Disse holder den i Kløerne medens den hugger Hul paa den brede Ende af Skallen for at komme ind til Kærnen. Reden anbringes i Toppen af Grantræer i tætte Skove.

*

*

*

Hos Tornskaderne (*Laniidae*) minder Næbet om Rovfuglenes. Mundvigene er omgivne af stive Fjerbørster og Næseborene næsten ganske bedækkede af Pandens Børster. Kløerne er krumme og spidse. Vingerne er temmelig korte, Halen lang og bred. De opholder sig helst i Lunde, der omgives af Marker og Enge. De nordiske Arter er Trækfugle, som udstrækker deres Rejser til Afrika.

Til Trods for den ringe Størrelse hører Tornskaderne til de modigste, mest rovgerrige og myrdelystne Fugle. Flyveevnen er ikke stor, men desuagtet forstaar de at overraske og ombringe ikke alene Insekter, men smaa Pattedyr, ja endog Fugle, som er mere behændige end de selv.

Den store eller graa Tornskade, paa norsk: Klaverten, (*Lanius excubitor*) bliver 26 Ctm. lang. Den forekommer i alle europæiske Lande og i en stor Del af Asien som Standfugl eller

Strøgfugl. Om Vinteren sidder den ofte iblandt Spurvene og soler sig med dem, idet den udser sig en af dem til Bytte. Pludselig kaster den sig med en højeagtig Bevægelse over sin Nabo og dræber den med Hug af Næbet og ved at slaa Kløerne i den. Derpaa slæber den med Næb og Kløer sit Offer til et sikkert Sted, spidder det paa en Torn og piller i Ro og Mag Kødet af det. Undertiden udstøder den et højt og kort Skrig ligesom Smaafugle, der er i Fare, men sidder samtidig ganske rolig, som om den ved sit Angstskrig vilde kalde nysgerrige Fugle til for at vælge sig et Bytte blandt dem. Reden anbringes i Buske eller Smaatræer. Først i Maj kryber Ungerne ud og mades af begge de gamle med Biller, Græshopper, Larver o. s. v. og senere med Smaafugle og Mus.

Due- og Spurvehøge er Tornskadens værste Fjender. Den kan

Almindelig Tornskade.

ikke altid lade være at drille dem og bliver ved slige Lejligheder tit et Bytte for disse stærkere Rovfugle.

Den almindelige eller brune Tornskade, paa norsk: Hantvark (*L. collurio*) er kun 18 Ctm. lang. Den findes i næsten hele Europa. Tykke Hække synes at være en Nødvendighed for Fuglens Velbefindende, thi udryddes disse, forlader den Egnen. Den er en dristig, munter, urolig Fugl, som idelig vender Hovedet til alle Sider og vipper op og ned med Halen. Naumann har set, at den ombragte og bortslæbte Græssmutter, gule Vipstjerter, Piplærker o. s. v., at den angreb Fugle, der var fangne i Snarer og søgte at trække Finker ud af Buret. Denne Fugl har i endnu højere Grad end de andre af Familien den Sædvare at spidde alt, hvad den har fanget, paa en Torn, inden den fortærer det. Nauman holdt undertiden flere Tornskader i en Havesal, i hvilken han havde indrettet en

lille Galge til dem, det vil sige et Tværtræ, besat med spidse Naale og Søm. Til disse Fanger bragte den fortræffelige Iagttager levende Fugle, især Spurve. De blev snart fangede af Tornskaderne, og derpaa altid stukne paa Naalene, hvorefter Kødet blev pillet af dem. Til sidst var hele Galgen fuld af Skeletter.

I Afrika og Indien lever Skov- eller Busk-Tornskaderne (*Malacornotos*), som adskiller sig fra de foregaaende ved et længere, mindre bøjet og mindre tydelig tandet Næb. Hertil hører Skarlagen-Tornskaden (*M. erythrogaster*), der er en sand Prydelse for de mellemafrikanske Skove. Dens højrrøde Bryst straal'er imellem Grenene og Løvet, og den er en saa meget mere paafaldende Fugl, som den ikke alene er meget livlig og bevægelig, men ogsaa gerne lader sin Stemme høre. I Bjergegne afløses den af Fløjte-Tornskaden (*M. aethiopicus*). Begge Arter lever parvis, og ethvert Par har sit lille Distrikt, som det forsværer imod alle Uvedkommende. Skarlagen-Tornskadens Skrig har noget tilfælles med Piro-lens; Fløjte-Tornskadens bestaar af tre klokkerene Toner, som ligger i samme Oktav. Disse tre Toner høres alene af Hannen; derpaa følger Hunnens Svar, der bestaar i en ubehagelig Hvinen eller Hvæsen. Skarlagen-Tornskadens Hun svarer først, naar Magen tier; men Fløjte-Tornskadens Hun falder sædvanligvis allerede ind ved den anden Tone. Hos begge Arter spores der en mærkværdig Taktsans; Hunnen lader saa godt som aldrig vente paa sig. Under-tiden begynder hun, og da skriger hun fra tre til fire Gange, inden Hannen falder ind. Derpaa gaar Vekselsangen videre med sædvanlig Regelmæssighed.

*

*

*

Hos Fluesnapperne (*Muscicapidae*) er Legemet langstrakt, Halsen kort og Hovedet noget bredt. Næbet er stærkt og kort, ved Roden bredt og fladtrykt og oventil kantet; Overnæbet er fint bøjet i Spidsen og har et Udsnit bag denne. Fjerdragten er løs og blød med Fjerbørster ved Roden af Næbet.

Fluesnapperne opholder sig i Skove og Haver og lever mere paa Træer end i Buske og Krat og kommer kun højst sjældent ned paa Jorden. Siddende paa en fri Gren lur'er de paa Insekter, flyver efter dem, tager dem i Næbet og vender som oftest tilbage med dem til deres tidligere Stade. I daarligt Vejr tager de til Takke med Bær, især medens de har Unger at forsørge. Overfor Mennesker er de kun lidet sky, og mod Rovfugle viser de sig meget dristige.

Den graa Fluesnapper (*Muscicapa grisola*) er oventil graa-brun; Længden udgør 14 Ctm. I Europa mangler Fluesnapperne kun i de nordligste Lande. Den graa Fluesnapper, som er den almindeligste Art, ankommer først i Maj og forlader os i September. I smukt Vejr skaffer den sig Føde med en legende Lethed, men i

daarligt Vejr maa den ofte ligesom Svalerne lide Nød og tager da til Takke med Bær. Nauman meddeler et rørende Eksempel paa dens Kærlighed til sit Afkom: »Engang fangede en Dreng en gammel Hun paa Reden, i hvilken der var fire endnu temmelig spæde Unger, og bar hele Familien ind i Stuen. Næppe havde den gamle Fugl undersøgt Vinduerne uden at finde nogen Udvej til Flugt, førend den fandt sig saa godt i sin Skæbne, at den fangede Fluor, madede Ungerne dermed og fortsatte denne Jagt saa ivrig, at den i meget kort Tid rensede Stuen derfor. For ikke at lade Fuglen og dens Smaa sulte ihjel, bar Drengen Reden ind til en Nabo; ogsaa her blev Stuen snart rensat. Nu bar han den ind til en anden Nabo, med hvis Fluor Fuglen ligeledes gjorde kort Proces. Han bar den nu videre, og saaledes gik Fluesnapper-Familien rundt i Landsbyen fra den ene Stue til den anden og befriede Beboerne for de besværlige Husfluor. Ogsaa til mig blev den bragt, og af Taknemlighed udvirkede jeg senere, at hele Familien blev sat paa fri Fod. Ungerne var voksede godt til ved den rigelige Næring og lærte snart selv at fange Fluor.« Reden, der bestaar af Mos og Rodtrævler, udforet med Hestehaar og Uld, findes i hule Træer eller mellem tykke Grene inde ved Træstammen, under Tage o. s. v.

Den brogede Fluesnappers (*M. atricapilla*) Fjerdragt varierer efter Køn, Aarstid og Alder. I Levemaade og Færd ligner den ganske det Foregaaende.

En anden Art, den hvidhalsede Fluesnapper (*M. collaris*), varierer ligeledes meget i Farve. Den har hjemme i Italien og Grækenland og kommer kun som en tilfældig Gæst til Norden. Det sidste er ogsaa Tilfældet med den lille Fluesnapper (*M. parva*), som i Størrelse og Udseende har en Del Lighed med Gransangeren.

Fluesnapperne hører til de mest yndede Stuefugle, da deres Sang er afvexlende, om end noget svag, og da de let bliver meget tamme.

Silkehalerne har et kort, bredt og fladtrykt Næb; Overnæbet er bøjet i Spidsen og har bag denne et lille Udsnit. Løbet er temmelig kort og stærkt og Bagtaen bred, Klørerne er sammentrykte, krumme og spidse. I Europa findes der kun én Art, den almindelige Silkehale (Sidensvands) (*Bombycilla garrula*). Dens Hovedfarve er rødgraa, noget lysere paa Undersiden. Panden og et Baand gennem Øjet og Struben er sorte. Paa Hovedet har den en Fjerbusk, som den vilkaarlig kan rejse og lægge. Vingerne er sorte, prydede med Hvidt, Gult og Rødt; Halen er sort med et gult Baand i Spidsen og med rødbrune Underdækfjer.

Silkehalens egentlige Hjem er de store Fyrre- og Birkeskove paa den nordlige Halvkugle, og den forlader dem kun, naar haard Frost og stærkt Snefald tvinger den til at vandre sydpaa. Til Danmark kommer den under saadanne Forhold ikke saa sjældent, undertiden endog i Mængde, og opholder sig her til hen i Foraaret.

Som alle højnordiske Dyr viser den sig straks efter sin Ankomst dum eller i det mindste altfor tillidsfuld. Den er imidlertid ikke saa enfoldig, som den kunde synes at være, og ved gentagen Forfølgelse bliver den meget snart forsigtig og sky. Om Vinteren lever den af Bær, navnlig Rønnebær, Enebær og Hyldebær; om Sommeren skal den for Størstedelen leve af Insekter, især af Myg, af hvilke der som bekendt i det høje Norden findes utrolig store Sværme paa denne Aarstid. Insektjagten siges den at drive paa

Silkehale.

Fluesnapperens Vis, idet den lurker paa en Gren og snapper sit Rov i Flugten. Mærkeligt er det imidlertid, at den i Fangenskab ikke bryder sig om de Insekter, man lægger for den.

*

*

*

Svalerne (*Hirundinidae*) er udbredte over alle Verdensdele. Deres Udseende er kendt af enhver. Man kalder med Rette Svalerne ædle Dyr; thi saavel i aandelig som i legemlig Henseende er de vel begavede. De er ikke alene muntre og selskabelige, men kloge og forstandige, ikke alene modige, men dristige Smaafugle, hvis hele Færd det er en Lyst at iagttage. De forfølger og snapper især Fluere og Myg, men tager ogsaa Smaabiller. Deres Jagt sker i Flugten; til at afpille siddende Insekter er de ikke i Stand.

Landsvalen eller Forstuesvalen, paa norsk: Ladesvalen (*Hirundo rustica*) repræsenterer i Europa Hussvalernes Gruppe. Den er oventil blaasort med metallisk Glans, paa Panden og Strubben smukt kastanjebrun.

Den findes ynglende i hele Europa med Undtagelse af det højeste Norden. — Gennem Skildringer af Landsvalen lærer man tillige dens nærmeste Slægtninge at kende, da de alle fører samme Leve-maade. Det er den, der fra den fjerneste Oldtid frivillig har sluttet sig til Mennesket og gjort dets Hus til sit; det er den, der, hvor det tillades den, opslaar sin Bolig lige saavel i Paladset som i Hytten, og kun, hvor der ikke er menneskelige Bygninger, tager den til Takke med naturlige Gesimser paa stejle Klippevægge. Ved sin Tillid til Mennesket er den bleven vor Yndlingsfugl, og dens Ankomst og Bortdragen har fra Arildstid gjort den til Bebuder af gode og onde Dage. Hvor langt den udstrækker sin Vinterrejse, kan ikke siges med Bestemthed; men det er sandsynligt, at den drager helt ned til de tempererede Egne i Sydafrika. Landsvalen er en overordentlig flink, dristig og munter Fugl, som altid ser pyntelig ud, og hvis glade Stemning blot kan afbrydes af daarligt Vejr og den deraf følgende Mangel paa Næring. »Skønt den har en fin og blødagtig Natur,« siger Naumann, »viser den dog i mange af sine Handlinger en Fylde af Kraft; dens Flugt og dens Færd, medens den flyver, dens Drillerier mod sine Lige, og det Eftertryk, hvormed den forfølger Rovfugle og Rovdyr, godtgør denne Paastand. Af alle Svaler er den vor hurtigste og behændigste Flyver, den, der gør de mangfoldigste og mest overraskende Vendinger; den svømmer og svæver rask igennem Luften eller flyver flagrende, den smutter lynsnart til Siden eller op og ned, daler i en kort Bue næsten lige ned til Jorden eller til Vandspejlet og svinger sig med samme Lethed i Vejret til en betydelig Højde, — alt dette med en Færdighed, som sætter En i Forbavselse; ja den kan endog gøre formelige Saltomortaler i Flugten . . . Den skyder med stor Lethed igennem snævre Aabninger uden at støde imod; den forstaar ogsaa den Kunst at tage et Bad i Flugten, idet den stryger tæt hen over Vandspejlet, dypper sig et Øjeblik i Vandet, ryster dette af sig og flyver videre. Denne Neddyppen, som kun afbryder Flugten i nogle Sekunder, gentager den flere Gange i Træk, og dermed er Badet færdigt. Til Hvilepunkter vælger den fremragende Steder, som den bekvemt kan søge hen til og atter forlade; her soler den sig, pudser sine Fjer og synger. Dens Udseende er da altid glat og net, og den ser sig kløgtig, næsten polisk omkring, drejer ikke sjældent Brystet fra den ene Side til den anden, slaar glad kvidrende med Vingerne eller strækker de trætte Lemmer.« Paa den flade Jord sætter den sig nødig, oftest kun for at hente Bygningsmateriale til Reden.

Alt efter Vejret og Tiden paa Dagen jager Svalen i højere eller lavere Luftlag og betragtes derfor som Vejrprofet. I smukt Vejr er der altid fuldt op med Insekter, og den er da glad og veltilmode, hvorimod den ofte lider Mangel i daartigt Vejr og bliver stille og sørgmodig. Hvad den har fortæret, fordøjer den rask; de ufordøjelige Dele, som Vingedækker, Brystskjolde og Ben opgylpes i smaa Klumper.

Hvor det kan lade sig gøre, bygger Landsvalen sin Rede saaledes, at den beskærmes oventil. Den er dannet af Dynd eller fed, klæbrig Jord, hvori der anbringes fine Straa og Haar, medens Fuglens Spyt dog er det egentlige Bindemiddel. I smukt Vejr fuldfører et Par Svaler Reden paa mindre end otte Dage. Indvendig udfores den med Straa, Haar og Fjer. En Rede, som er ophængt paa et vel beskyttet Sted, benyttes i en Række af Aar, maaske endog af flere Slægter. Tilfældige Beskadigelser bliver der bødet paa før Rugetiden, og den indre Udføring fornyes hvert Aar. I smukt Vejr bringer Hannen sin rugende Mage Næring; men i fugtigt Vejr maa hun ofte forlade Æggene i hele Timer for at skaffe sig Føde, og da udklækkes Ungerne ofte senere end ellers (12 Dage). De spæde, bredmundede Unger makes flittig af begge de Gamle; snart begynder de at titte ud over Kanten af Reden, og de kan, naar alt gaar godt, følge Forældrene tre Uger efter, at de er krøbne ud af Ægget. Endnu i nogen Tid makes de udenfor Hjemmet, men føres i Begyndelsen hver Aften hjem i Reden; senere bringes de til Ro i det Fri, og endelig overlades de til Skæbnen. De Gamle yngler nu for anden Gang, sædvanlig i Begyndelsen af August. Under heldige Omstændigheder har det sidste Kuld forladt Reden, længe førend det sig nærmende Efteraar opfordrer til Vinterrejsen. Nu samles de unge Fugle tilligemed Forældrene og andre Svalefamilier samt med Vipstjerter og Stære i Rør og Siv ved Damme og Søer og udhviler sig der, indtil der kommer en Nat, da de velsete Smaagæster forsvinder.

Bysvalen, paa norsk: Tagsvale (*Chelidonaria urbica*) kendes let paa den mindre stærkt kløftede og ikke hvidplettede Hale og paa de befferede Fødder og Tæer. Oventil er den glinsende blaasort, nedenunder og paa Overgumpen hvid.

Bysvalen har omtrent samme Udbredelse som Landsvalen; dog yngler den noget længere mod Nord. Den foretrækker Købstæderne for Landet og opslaar sin Bolig paa Kirker og andre større Bygninger; paa Landet, hvor den er mindre hyppig, holder den sig helst til grundmurede Gaarde og Huse. Til Danmark ankommer den noget senere end Landsvalen, men opholder sig ogsaa noget længere her. Den ankommer enkeltvis; men før den drager bort, samles den i store Flokke, der undertiden vokser op til talløse Sværme, som sætter sig paa Tagene af høje Bygninger og tiltræder Rejsen derfra kort efter Solens Nedgang.

I mindre tæt befolkede Lande bygger Bysvalen skarevis paa dertil skikkede Klippevægge. Reden adskiller sig fra Landsvalens ved, at den ikke er aaben oventil, men lukket overalt med Undtagelse af Indgangshullet. I Reglen har den Form af en Halvkugle; dog ændres den paa mange Maader efter Sted og Lejlighed. Dens Bygning er et langvarigt Arbejde, som sjældent fuldføres i mindre end 12—14 Dage. Under heldige Omstændigheder forlader Ungerne efter omtrent 16 Dages Forløb Reden, til hvilken de i

Begyndelsen hver Aften vender tilbage. »Fader, Moder og Børn«, skriver Naumann, »trykker sig sammen deri, ofte 7—8 i Tallet, og der er da hver Aften saa knap Plads, at det varer længe, førend Familien kommer til Ro, saa at man tit maa undre sig over, at Reden kan taale de mange Slagsmaal uden at revne eller falde ned. Striden bliver ofte meget alvorlig, især naar de unge Fugle, som det ikke sjældent sker, hvor der er mange Reder sammen, forvilder sig ind i en fremmed Rede, ud af hvilken de da bestandig kastes baade af Gamle og Unge, som tappert forsvarer Besiddelsen af deres lovlige Ejendom.«

Lærke- og Dværgfalken, især den første, er Bysvalens værste Fjender; men ogsaa Graaspurven viser sig som en slem Nabo. Den indlogerer sig frækt i Bysvalens Rede, og i Bevidstheden om sin overlegne Styrke bryder den sig kun lidt om de ængstelige Skrig, med hvilke de Fordrevne omflagrer den. Man har endogsaa iagttaget, at en Spurv har hugget unge Svaler ihjel og kastet dem ud af Reden, inden den tog den i Besiddelse. Det er uden al Tvivl en Fabel, at Svalerne i saadanne Tilfælde indmurer Spurven af Hævn. Den vilde vel næppe vente saa længe. Svalernes eneste Værn er at gøre Indgangshullet saa snævert, at Spurven, som er noget tykkere end de, ikke kan komme igennem.

Digesvalen paa norsk: Strandvalen (*Clivicola riparia*) er oventil askegraa eller snavset brun og paa Undersiden hvid med et bredt graabrunt Baand over Brystet. I Europa mangler den ikke i noget Land, skønt den vel næppe yngler i det høje Norden. I det hele ynder den at være nær ved Vand og findes derfor som oftest ved Damme, Søer og Strandbredder, paa Klinter samt i Jord- og Sandskrænter, især naar disse Steder ligger noget afsides. Den graver med stort Besvær dybe Huller i Jorden, som oftest ved det øverste af Skraaningen eller Jordvæggen, men ialtfald i en saa stor Højde, at selv en stærk Oversvømmelse ikke kan naa derop. Paa alle Rugepladser findes der hele Kolonier af Reder. Mindre end 5 Par Digesvaler træffes der ikke let sammen, men ofte endog Hundreder; 20—40 Par turde dog være det almindeligste. »Det grænser til det utrolige«, siger Naumann, »og maa vække vor Beundring at se en saa finbygget lille Fugl med saa svage Lemmer fuldføre et saadant Kæmpeværk og ovenikøbet i saa kort Tid; thi paa to, tre Dage foretager den et Par Udhulinger af en fra 1—2 M. lang Gang, som fortil er 4—6 Ctm. vid, og som, vandret eller i skraa Retning opefter fører til en Udvidelse, i hvilken Reden findes. Svalernes Iver og Travlhed under dette anstrengende Arbejde grænser til det komiske, især naar man iagttager, hvor møjsommelig de med de smaa Fødder bortskaffer den løsnede Jord, idet begge Mager troligt staar hinanden bi. Hvorfor de ofte opgiver Arbejdet, naar det er halvt færdigt, og fuldfører en anden Gang, uden dog at bygge Rede der, men først paa et tredje Sted, er og bliver en Gaade; thi til Soveplads benytter hele Familien kun én Gang, nemlig

den, hvori Reden findes. Under Gravningen synes Digesvalerne at være forsvundne fra Egnen, thi de er da alle inde i Jorden; men stamper man med Fødderne i Græsset ovenover Hullerne, styrter de frem af disse og opfylder Luften med deres Skrig. Naar Hunnen ruger, flyver den kun ud, naar Gangen beskadiges; den er derfor let at fange. Ved den bageste Del af det rørdannede Hul, ca. 1 M. fra Indgangen, findes Reden i en ovnformet Udvidelse. Den bestaar kun af et Lag Straa, Hø og Plantetrevler og er indvendig klædt med Fjer, Haar og Uld.*

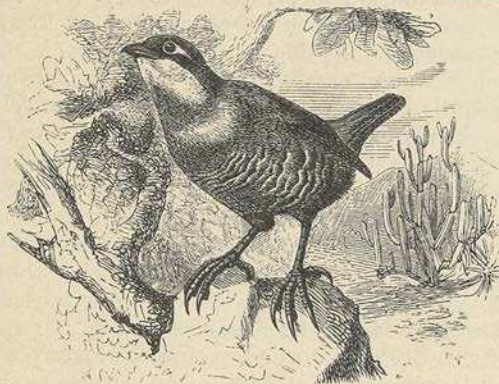
*

*

*

Myrefuglene (*Formicivora*) danner en talrig Familie, som fortrinsvis har hjemme i Sydamerika. Det mest betegnende for disse Fugle er, at deres Fødder er stærkt udviklede paa Vingernes Be-

kostning. De flyver da ogsaa kun daarligt, men kan løbe omkap med en Hund og springer med Lethed fra Jorden op paa Træernes Grene. Føden bestaar især af Insekter.

Tapacolo.

En af de mest kendte Arter er Ildøj (F. *domicella*), der findes i alle Brasiliens Skove, hvor den smutter om i Buskene. Den er en ivrig Myrejæger.

En mærkelig Art er Chilenernes Tapacolo

d. v. s. »Dæk din Bag!« (*Hylactes megapodius*), en brunlig Fugl, der er et af Landets mest ejendommelige Dyr. »Hvor skjult denne Fugl end plejer at holde sig,« siger dens Opdager, Kittlitz, »røber den dog for enhver Iagttagelse sin Tilværelse paa de bambusbevoksede Skrænter ved sine besynderlige snærende og skingrende Skrig, der følger efter hverandre med uregelmæssige Mellemrum. Tapacoloen og de med den beslægtede Arter frembyder ofte et overraskende Skue, naar de i rask Løb, som de understøtter med de smaa Vinger, der er for korte til at flyve med, pludselig bryder frem af Tykningen og et Øjeblik, paa vore Gærdesmutters Vis lader sig se paa et eller andet fremragende Punkt, til hvilket de har svunget sig op med et umaadeligt Spring, for kort efter at forsvinde ligesaa pludseligt med et lignende Spring.«

Darwin skriver om den: »Der behøves ikke megen Indbildningskraft for at tro, at Fuglen er sig sin latterlige Form bevidst og

skammer sig over sig selv. Naar man første Gang ser den, fristes man til at udbryde: Det maa være en slet udstoppet Fugl, der er flygtet fra et Musæum og paa ny er blevet levende. . . . De forskellige høje Toner, den udstøder, er lige saa besynderlige som dens hele Udseende. Den skal bygge sin Rede i en dyb Hule under Jorden. Jeg skød flere, og den meget muskuløse Mave indeholdt Biller, Plantetrevler og Smaasten. Ved Benenes Længde, Skræbefødderne og Næseborenes Hudbedækning synes denne Fugl at danne Overgangen mellem Drosler og Hønsfugle.«

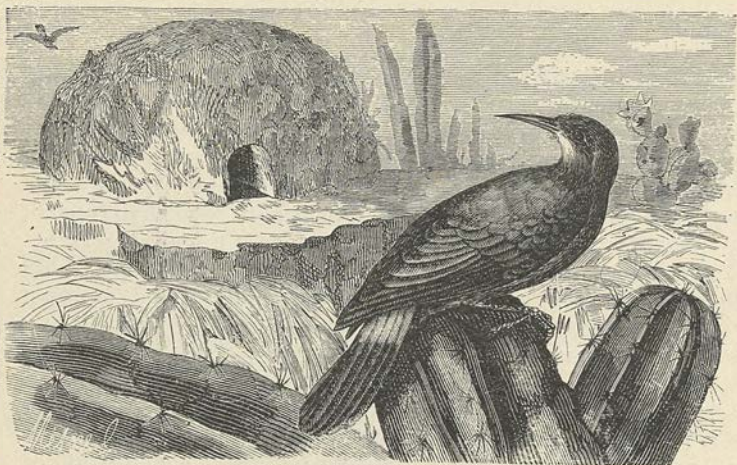
* * *

De sydamerikanske Pottemagerfugle (*Furnarius*) udmærker sig ved den højst mærkværdige Rede, efter hvilken Slægten har faaet Navn. Den adskiller sig fra alle andre Fugles Bolig og har derfor bestandig tildraget sig saavel de Indfødtes som de Rejsendes Opmærksomhed. Saaledes fortæller Burmeister: »Naar man har overskredet de høje Bjærgkæder i Brasilien, ved hvilke den skovrige Kyststrækning adskilles fra de indre Campossletter, og rider ned i Rio das Velhas Dalen, ser man overalt ved Vejen i høje, enkeltstaaende Træer ved Siden af Kolonisternes Huse store, melonformede Lerklumper, som er anbragte paa armtykke, vandrette Grene, og som oventil danner en regelmæssig Hvælving. Ved første Øjekast har disse Lerklumper noget overraskende ved sig. Man anser dem i Begyndelsen for Termitboliger, skønt den indbyrdes Lighed i Form og Størrelse taler derimod; men naar man først har opdaget det store, ovale Indgangshul paa den ene Side og maa-ske oven i Købet set en lille, rødgul Fugl smutte ud og ind, saa begriber man, at den sælsomme Bygning er en Fuglerede. Den er ogsaa virkelig et Værk af Pottemagerfuglen, som enhver Brazilianer kender under Navn af »Lerhans« (João de Barro) og betragter med en særlig Velvilje.«

Pottemagerfuglen eller Ovnfuglen (*Furnarius rufus*) findes bestandig parvis; sædvanligvis sidder begge Mager paa et Hus eller Træ og lader deres besynderlige, skrigende Stemme høre paa én Gang, men paa forskellig Maade, idet Hannen skriger hurtigere, og Hunnen betydelig langsommere og en Terts dybere. Naar man staar stille og taler med en, begynder Pottemagerfuglene straks at skringe. De er alt andet end sky og nærmer sig med en paafaldende Dristighed, da der overalt fredes om dem. I Brazilianernes Øjne gælder Pottemagerfuglen for en hellig Fugl, fordi den »aldrig arbejder om Søndagen og altid vender Indgangshullet paa sin Rede mod Øst.« Reden selv er virkelig beundringsværdig. Den bygges af begge Mager, der henter Stoffet fra de lerede Veje, som netop i Begyndelsen af Yngletiden er opblødte af de første Regnskyl. Fuglene danner runde Smaaklumper som Geværkugler af Leret og bærer dem op til det Sted, hvor de bygger, for der at udbrede Leret

med Næb og Fødder. Naar Grundlaget har opnaaet en Længde af 20—22 Ctm., bygger Fuglene ved hver Ende en opstaaende; 5 Ctm. høj, lidt ud ad hældende Væg, som de lader tørre. Saaledes vedbliver de, idet de lader enhver Ring tørre, inden de fortsætter Arbejdet. Efterhaanden gøres Ringene mindre, hvorved hele Bygningen kommer til at danne en Kuppel; Indgangshullet, der i Førstningen synes at være rundt, forandres under Arbejdet, saa at det faar Form af en hvælvet Port. Naar Reden er færdig, ligner den en lille Bagerovn; den plejer at være 15—18 Ctm. høj, 12—15 Ctm.

Ovnfuglen med sin Rede.

lang og 10—12 Ctm. dyb. Lervæggen har en Tykkelse af ca. 3 Ctm., og hele Ovnen vejer 4,5 Kilo. I denne Lergrotte anlægger Fuglen sin egentlige Rede af Græsstraa, Fjer, Uld o. s. v., efter at den først har bygget en lille Skilleveg indenfor Indgangen. De 2—4 Æg ruges af begge Mager. Byggearbejdet udføres i Slutningen af August.

* * *

Tyrannerne eller Konge-Tornskaderne (*Tyrannidae*) er Navnet paa en Slægt af amerikanske Skovfugle, som egentlig har mere tilfælles med Fluesnapperne end med Tornskaderne. De findes saavel i Nord- som i Sydamerika, hyppigst dog paa den sydlige Halvkugle af Jorden, og tildrager sig Enhvers Opmærksomhed. Kongefuglen (*Tyrannus carolinensis*) har paa Forhovedet en prægtig højrød og gul Top, og er en af de Forenede Staters smukkeste Sommergæster. Saasnaart Hunnen har begyndt at ruge, viser Hannen sig fuld af Iver og Mod. Den sidder paa en Gren i Nærheden af sin Mage og synes kun at leve for at beskytte og forsvare denne.

Faar den Øje paa en Krage, en Grib eller en Ørn, flyver den straks op, søger hen til den farlige Modstander og angriber den med Raseri. Skønt den kun er 21 Ctm. lang, styrter den sig ned paa sin Fjende, udstøder sit Kampskrig, hugger den ene Gang efter den anden den større og mindre behændige Fugl og forfølger den ofte paa denne Maade en hel engelsk Mil. Derpaa flyver den, bestandig kvidrende, tilbage til Reden. Kun faa Falke nærmer sig Kongefuglens Rugeplads; selv Katten, denne fødte Fuglefænger, trækker det korteste Straa i Kampen imod Tyrannen, der er ligesaa uforfærdet som den dristigste Ørn. Den lille Fugl bringer den nemlig ved rasende Angreb fra alle Sider saa ganske ud af Fatning, at Mis tager Flugten og lusker slukøret hjem. Kun i den fortrinligt flyvende Purpursvale har Tyrannen en overlegen Modstander.

En af de mest bekendte Tyranner i Brasilien er den gule Bentevi (*T. sulfuratus*), der er meget almindelig i Sydamerika. Dens Skrig er for længe siden blevet oversat i forskellige Sprog (i Brasilien udtydes det som: *bem-te-vii!* Jeg saa Dig nok! og Fuglen er paa Grund af disse Fortolkninger bleven almindelig yndet.

Ogsaa Klokkefuglene (*Chasmorhynchus*) er Sydamerikane. Den saakaldte Smed (*C. nudicollis*) er almindelig i Brasilien. Denne mærkelige Fugl er saavel ved sin blændende Hvidhed som ved sin klare, højt klingende Stemme en af Ejendommelighederne i de prægtige brasilianske Urskove og tildrager sig sædvanligvis straks og fremfor alt Andet den Fremmedes Opmærksomhed . . . Dens Stemme ligner Lyden af en fint klingende Klokke; hver Tone udstødes for sig, holdes en Tid lang og gentages ofte med korte Mellemrum. Det lyder da ganske, som naar Smeden gentagne Gange slaar med Hammeren paa Ambolten. Disse Toner høres langt bort paa alle Timer af Dagen. Sædvanligvis opholder der sig flere Fugle i den samme Egn; de svarer da hverandre indbyrdes, hvorved der opstaar en højst besynderlig Koncert.

De pragtfulde, orange- og purpurfarvede Klippehøns (*Rupicola crocea*) har hjemme i bjergfulde Egne i Guyana og Brasilien, især i Nærheden af Vandfald. Mange Reisende har skildret disse sælsomme Fugles Levemaade. »Efterat vi havde besteget en stejl Høj,« siger Richard Schomburgk, »traf vi en lille, næsten ganske flad Plads, hvor der hverken var Buske eller Græs. Indianerne gav mig Tegn til at tie og til at skjule mig i det nærmeste Krat, ligesom de ogsaa selv skjulte sig der uden den ringeste Støj. Næppe havde vi ligget stille nogle Minutter, før jeg hørte en Stemme, som saa ganske lignede en Mjaven, at jeg antog, at det gjaldt om at fange et eller andet Pattedyr. Næppe var Lyden ophørt, førend jeg hørte en af Indianerne gentage den paa den mest skuffende Maade. Svaret fra det Fjærne kom nærmere og nærmere, indtil Skriget tilsidst blev besvaret fra alle Sider. Skønt Indianerne havde givet mig at for-

staa, at jeg skulde holde mig færdig til at skyde, overraskede den første Klippehøne mig dog saa stærkt, at den slap uskadt bort. Med samme Hurtighed som vor Bekkasin kom den prægtige Fugl flyvende igennem Krattet, satte sig et Øjeblik for at se efter den, der lokkede ad den, og forsvandt ligesaa hurtigt, da den havde set, at den tog fejl.« Efter at have fortalt, at han og hans Ledsagere senere var saa heldige at skyde syv Stykker, vedbliver han: »Om jeg end var kommen i Besiddelse af disse Fugle, havde jeg endnu ikke set deres Danse, om hvilke saavel min Broder som de Indianere, der ledsagede mig, havde fortalt saa meget. Efter flere møjsommelige, men rigt lønnende Dagsrejser naaede vi endelig en Egn, i hvilken vi skulde blive Vidne til dette Skue. Under et Øjebliks

Klippehanens Dans.

Hvile hørte vi ved Siden af os Tonerne af flere lokkende Klippehøns, som Indianerne snege sig afsted efter med Bøsserne. Men snart efter kom en af dem tilbage og gav mig Tegn til, at jeg skulde følge ham. Efter at vi med den største Forsigtighed og fra min Side tillige med den mest spændte Nysgærrighed var krøbne nogle Tusind Skridt frem imellem Buskene, saa jeg de andre ligge fladt udstrakte paa Jorden og saa tillige Klippehønsenes straalende orange-gule Fjer skinne igennem Buskene. Forsigtig lagde jeg mig ned ved Siden af Indianerne og blev nu Vidne til et af de mest tiltrækkende Skuespil. Et helt Selskab af hine herlige Fugle holdt netop deres Dans paa den glatte Overflade af en mægtig Klippeblok, og med inderlig Glæde saa jeg saaledes mit længe nærde Ønske opfyldt. I Krattet omkring Klippeblokken sad der ialt nogle og tyve, saavel

Hanner som Hunner, aabenbart beundrende Tilskuere af en Han, som under de sælsomste Trin og Bevægelser i alle Retninger trippede hen over den jævne Stenflade. Snart bredte den legende Fugl Vingerne halvt ud og kastede imidlertid med Nakken til alle Sider, snart kradsede den med Fødderne i den haarde Sten op hoppede mer eller mindre hurtigt i Vejret paa et og samme Sted for straks efter at slaa Hjul med Halen og derpaa atter trippe om paa Stenen med en behagelysten Holdning, indtil den syntes at være træt og udstødte et særegent Skrig, hvorefter den fløj hen paa den nærmeste Gren og blev afløst af en anden Han, som ligeledes lagde sin Færdighed i at danse for Dagen, indtil den, ligeledes udmattet, gjorde Plads for en ny Danser.« Schomburgk bemærker desuden, at Hunnerne ufortrødent ser til ved dette Skuespil og udstøder en Art Bifaldsskrig, naar Hannen kommer træt tilbage fra Dansen.

Fangne Klippehøns synes at høre til Indianernes Yndlingsfugle, og de prægtige Skind staar i høj Pris. Indianerne bereder sig en fantastisk Fjerpynt deraf, og Kejseren af Brasilien har ved højtidelige Lejligheder en Kaabe af Klippehanens Skind.

*

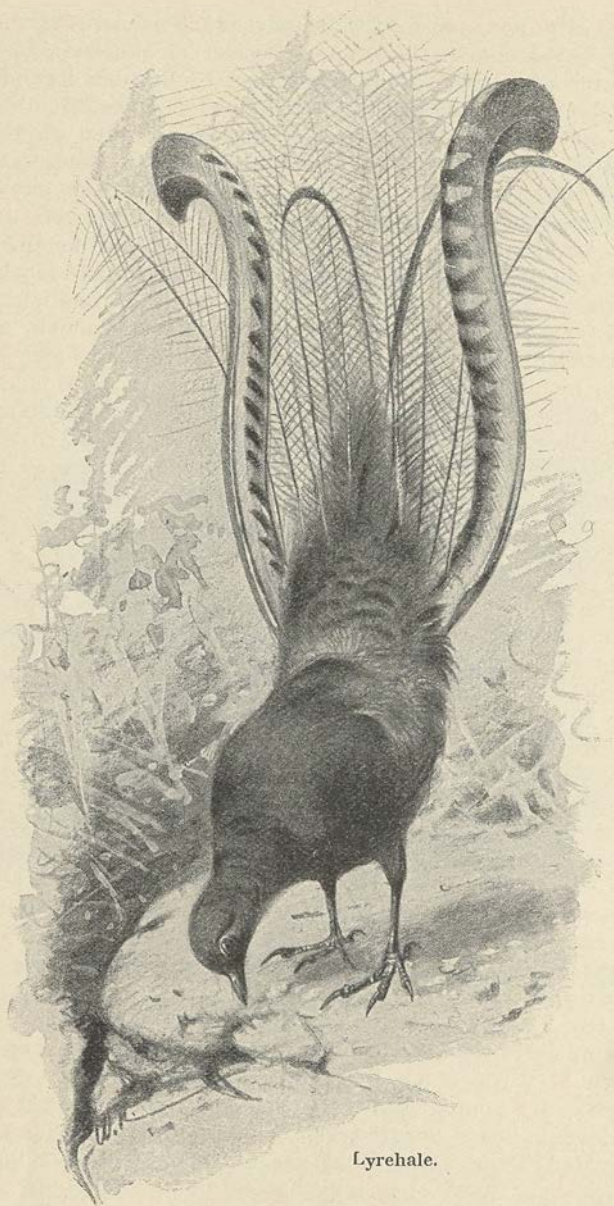
*

*

Af alle Nyhollands Fugle har ingen fremkaldt mere Strid iblandt Naturforskerne end Lyrehalen (*Menura superba*). Før henregnede man den til Fasanerne, om hvilke den ogsaa minder baade i Størrelse og i det almindelige Udseende. Dens Fødder er høje, alle tre Fortæer er næsten lige lange, og Kløerne er stumpede. Den har korte og afrundede Vinger, medens Hannens Hale er meget lang og ejendommelig. Dens seksten Fjer er dannede paa forskellig Maade: I de tolv egentlige Styrefjer kan Fanernes Straaler ikke hænge sammen, medens de to mellemste og de to yderste Styrefjer derimod har sammenhængende Faner; de første er meget smalfannede, de sidste S-formig krummede og med smal Yderfane og bred Inderfane. Fuglens Grundfarve er mørk brungraa, med fine Skatteringer i Rødt, Graat, Hvidt og Sort. Hannens Længde er 130 Ctm., hvoraf Halen udgør de 70 Ctm. Hunnen er meget mindre og dens Farver mere smudsig brungraa.

Lyrehalen har hjemme i Ny-Sydwailes. I visse Egne er den meget almindelig; dog er det ikke let at iagttage den og endnu vanskeligere at skyde den. Rejsende og Jægere skildrer dens Yndlingsopholdssteder som næsten utilgængelige, tætte Kratskove. Paa saadanne Steder høres den overalt; men den høres kun: Gould opholdt sig hele Dage i Krattet og var omgivet af disse Fugle; men det lykkedes ham først efter lang og taalmodig Venten og ved Anvendelsen af den yderste Forsigtighed at faa Øje paa dem. Lyrehalen tilbringer Størstedelen af sit Liv paa Jorden og bekvæmmer sig kun overordentlig sjældent til at flyve. Løbende gennemiler den umaadelige Skovstrækninger, hopper over omstyrtede Træstammer,

Lyrehale.

smutter rask imellem Grenene, klatrer hurtigt op ad stejle Klippe-
vægge, springer pludselig en 3 Meter eller mere i Vejret, styrter sig
med et langt Spring ned fra en Klippeblok og gør kun Brug af sine

Vinger, naar den vil flyve ned i en dyb Kløft. Overfor andre levende Væsener viser den stor Forsigtighed, og Mennesket skyer den endnu ængsteligere end Dyrene. Den træffes aldrig i Flok, men kun parvis, og naar to Hanner mødes, kommer de øjeblikkelig i den heftigste Strid og jager hinanden omkring i Krattet. Under rask Løb holder Lyrehalen sig som en Fasan med Legemet fremadbøjet og Halen sammenlagt og lige udstrakt efter sig. I Yngletiden kan disse Fugle ses trippe om paa runde Smaahøje, som de selv skraber sammen, og hvor de indtager lige saa pudsige Stillinger som en skogrende Urhane, idet de holder Halen i Vejret og udbreder den paa det skønneste, medens de udtrykker deres Følelser ved forskellige Toner, der som Regel er tillærte. »Denne Fugl,« siger Becher, »besidder maaske den største Gave til at efterligne Toner af alle Slags. I Gippiland, nær ved det sydlige Affald af de australske Alper, ligger der en Savmølle. Der høres der, naar alt er stille om Søndagen, i nogen Afstand i Skoven Hundeglam, menneskelig Latter, Sang, Kvidren som af mange Fugle, Børneskrig, og imellem alt dette den bekendte, øresønderrivende Lyd, som opstaar, naar man filer en Sav. Alle disse Toner og Lyde frembringes af en og samme Lyrehale, som har sin Hvileplads ikke langt fra Savmøllen.« Henimod Rugetiden fordobles Lyrehalens Lyst til at lade sin Stemme høre, og den er da, ligesom Spottefuglen i Amerika, ligesaa god som en hel Hær af Sangfugle. Næringen bestaar for Størstedelen af Insekter og Orme; man har især fundet Tusindben, Biller og Snegle i Maven paa skudte Eksemplarer. Reden findes sædvanligvis imellem tætstaaende, unge Træstammer, der tilsammen danner en Tragt, og den ser paa Afstand ud som et Knippe tørre Grene. Indgangshullet er paa Siden. Hunnen siges at gaa baglænds ind med Halen lagt op over Ryggen. Lyrehalen lægger blot et eneste Æg, der er saa stort som et Andæg.

ANDEN ORDEN. SKRIGEFUGLENE ELLER SPÆTFUGLENE.

I denne Orden sammenfattes dels Klatrefuglene, der har to Fortæer og to Bagtæer (Klatrefod), dels de egentlige Skrigefugle og Duerne, der har svage Siddefødder. Fra Spurvefuglene afviger de bl. a. ved at mangle Sangmuskler og egentlig Sang. Forøvrigt er Levevis og Bygning yderst forskellig indenfor Ordenens enkelte Grupper. Flere af disse hører til de varme Landes mest karakteristiske Fugle.

De fuldkomneste af alle Klatrefugle er Spætterne (*Picidae*). De har et stærkt, i Spidsen kileformig sammentrykt Næb, hvis Næsebor er dækkede af Fjerbørster. De korte og stærke Fødder er ægte Klatrefødder, hvis Klør er skarpe og halvmaaneformede. Halen er en Støttehale; hvis Styrefjer besidder stor Elasticitet. Af de indre Deles Bygning er Tungens den mærkeligste. Den er smal, i Spidsen hornagtig og besat med Modhager, og den kan, ved Hjælp af Tungebenets overordentlig lange, fjederagtig elastiske Horn, som under Huden løber hen over hele Hjerneskillen lige til Grunden af Overnæbet, strækkes meget langt ud af Munden.

Hele denne Bygning kommer Spætten overordentlig til Gode. Med sine skarpe Klør klatrer den uden Vanskelighed opad lodrette Træstammer, og Halen understøtter den i denne Stilling og forhindrer den fra at glide ned. Det stærke og skarpe Næb bruges som en Mejsel, og Tungen er tynd nok til at trænge ind i alle Smaahuller og kan skydes frem med en Styrke, der er tilstrækkelig til at spidde Larver og andre Insekter paa dens haarde Spids.

Spætterne er udbredte over alle Dele af Jorden med Undtagelse af Australien og Madagaskar. Alle Spætterne fører væsentlig

samme Levemaade. De tilbringer Størstedelen af deres Liv med at klatre; selv naar de sover, hænger de sig i Klatrestilling paa Indervæggene i Træhuller, altsaa paa lodrette Flader. Til Jorden kommer de sjældent og hopper da omkring med ubehændige Spring. De flyver som oftest kun fra Træ til Træ, sænker sig i Flugten dybt ned og begynder deres Undersøgelser langt nede paa Stammen, lavt over Jorden; de klatrer i store, rask paa hinanden følgende Spring enten lige opad eller i Skruelinier rundt om Træstammen, derimod aldrig med Hovedet nedad saaledes som Spætmejsen. I Forhold til Fuglens Størrelse afhugges der større eller mindre Stykker Bark; Insekterne bringes derved for Dagen, spiddes paa Tungen og sluges. Enkelte Arter fortærer dog tillige Frø, ja anlægger endog Forraad deraf. Den sædvanlige Stemme er en kort, velklingende Lyd, og Glæde udtrykkes ved et Skrig, der næsten lyder som en høj Latter. Desuden frembringer Hannerne en ejendommelig Musik i Skoven ved at banke rask med Næbet paa løs Bark, — en Trommen, hvorved de kalder Hunnerne til sig. Spætterne er Stand- eller Strøgfugle, aldrig Trækfugle. De yngler i trøskede Træer, som de selv udhuler. De er i høj Grad nyttige Dyr.

Sortspætten, paa nork ogsaa kaldet Gertrudsfuglen (*Dryocopus martius*) er mat sort med højrodt Hætte (Hannen) eller Nakke (Hunnen). Længden udgør 47—50 Ctm.

I Europa findes Sortspætten til henimod 680 n. Br., mod Syden bliver den sjældnere, og kun i Norge, Sverige og Rusland forekommer den nogenlunde hyppig i de store Naaleskove. Den er meget sky og holder sig ængstelig borte fra Mennesket; dog kan et eneste hult Træ fængsle den til en Egn, saa at den først forlader den, naar Træet er fældet. Forøvrig er den en munter, behændig og stærk Fugl, der, foruden træborende Larver og Insekter, ikke sjældent tager Myrer. Parringen foregaar i Marts og April. Reden, eller rettere Rugehulen, findes i Træstammen, i en betydelig Højde over Jorden og dannes ved, at Fuglen med sit Næb udhugger ofte forholdsvis meget store, indtil 15 Ctm. lange Spaaner, især hvor Grene er brudte af. Arbejdet volder den i Begyndelsen utrolig Møje, saa længe den ikke har tilstrækkelig Plads til at bevæge sig. Hullet, som er 40 Ctm. dybt og 15 Ctm. i Tværmaal, tilvejebringes først efter henved fjorten Dages strængt Arbejde; men det benyttes ogsaa flere Aar i Træk som Rede. Paa Bunden deraf lægger Hunnen 3—4 smaa, glatskallede, glinsende hvide Æg. Begge Mager ruger i omtrent 16—18 Dage.

Grønspætten, paa norsk ogsaa kaldet Gulspætten (*Picus viridis*) er oventil græsgrøn, nedenunder lys graagrøn. Hætten er karmoisinrød paa graablaa Grund, Panden og en Plet om Øjet sort. Længden udgør 31 Ctm.

Grønspætten har hjemme i saa godt som hele Europa. Den

findes mere i Løvskove end Sortspætten og har altid et eget Distrikt, paa hvilket den ikke taaler andre.

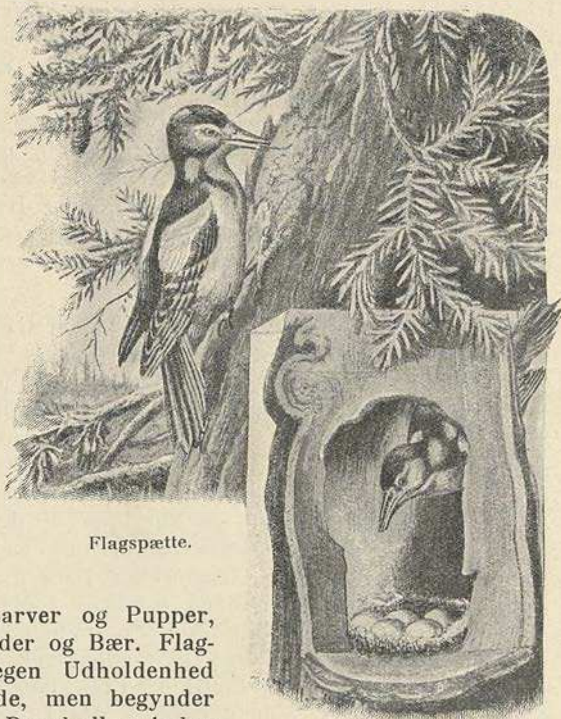
Den store Flagspætte (*Dendrocopus major*) er det mest kendte Medlem af Gruppen. Dens Fjerdragt er broget sort og hvid med prægtig karmoisinrødt Baghoved og Undergump. Den er 23—25 Ctm. lang.

Denne velkendte Fugl har hjemme i hele Europa og er i Danmark utvivlsomt den hyppigst forekommende Spætte. Den findes saavel i større Skovstrækninger som i Lunde og kommer om Efteraaret og Vinteren ind i Haver; Fyrreskove foretrækker den for alle andre. Om Sommeren taaler den ingen af sine Lige paa sine Enemærker og kommer straks til, naar den hører en Banken paa et Træ, hvoraf den kan slutte, at der har indfundet sig en Spætte. Om Efteraaret og Vinteren strejfer den om i Selskab med Spætmejser, Træløbere, Mejser og Fuglekonger. Dens Føde bestaar af Insekter, navnlig Myrer og deres Larver og Pupper, men dog ogsaa af Nødder og Bær. Flagspætten viser ikke megen Udholdenhed i Anlægget af sin Rede, men begynder altid at udhule flere Rugehuller, inden den gør noget færdigt. Helst opsøger den et Hul, hvori Individet af dens egen Slægt eller nærstaaende Fugle har ynglet.

Nær beslægtet med den store Flagspætte er et Par mindre, nordiske Arter, hvis Levemaade imidlertid intet frembyder af særlig Interesse.

Gøgespætter (*Colaptes*) kaldes de amerikanske Spætter, hvis Næb er tydelig bøjet, og hvis Fjer er mere eller mindre vatrede.

I de nordamerikanske Sydstater og Mellemamerika lever Kobberspætten (*C. mexicanus*), hvis Svingfjer har orangerøde Skafter.

Flagspætte.

Den lever selskabeligt og samler sig Forraad til den tørre Aarstid, idet den, ofte fra milevid Afstand, henter Agern, som den opbevarer i Huller, hvilke den selv borer i Agavens Blomsterskaft. I den tørre Aarstid tager den de opbevarede Agern frem, borer Hul i en Yuccas Bark, sætter Egefrugterne derind, hugger dem itu og fortærer deres Indhold.

Den sydamerikanske Markspætte (*C. campestris*) lever især af Myrer og Termiter og ses ofte i fuldt Arbejde paa de, et Par Meter høje, kegledannede Termitboliger eller paa de runde, sortbrune Termitreder.

Vendehalsene (*Jynghinae*), de svagest byggede Medlemmer af Spætternes Gruppe, har hjemme i den gamle Verden. Deres Næb er svagere, kort og spidst; Skafterne i Styrefjerene er bløde og uskikkede til at understøtte Klatringen; Tungen er lang og smal, men har ingen Modhager.

Det er stille og fredsommelige Fugle, som hopper om paa Grene og Træstammer for at søge efter Larver. Paa Jorden færdes de ogsaa hyppigt for at efterstræbe Insekter, navnlig Myrer. De opholder sig i Skovegne, hvor de bygger Rede i hule Træer.

Den almindelige Vendehals (*Jynx torquilla*) er oventil askegraa med fine, mørke Bølgelinjer og Punkter, underneden hvid med sparsomme, mørke, hjertedannede Pletter, er altsaa i det hele barkfarvet eller jordfarvet. Dens Længde udgør 18 Ctm.

Vendehalsen har hjemme i Mellem-europa og Mellemasien, men forekommer ogsaa udenfor disses Grænser. I Danmark, hvor den i Modsætning til de egentlige Spætter, er en Trækfugl, der ankommer sidst i April og allerede drager bort i August, hører den til de sjældne Fugle. Den opholder sig i Nærheden af Lunde og Haver, især i fugtige Egne. Mennesket skyer den ikke, og den yngler undertiden i hule Frugttræer, umiddelbart ved Bygninger. Den er en træg Fugl, som kun bevæger sig, naar det er nødvendigt. I at dreje Halsen er den dog en Mester, og denne Evne er det, som har skaffet den dens Navn. »Den strækker ofte Halsen langt ud,« siger Naumann, »rejser Fjerene paa Hovedet til en Top og udbreder Halen som en Vifte, alt under gentagne langsomme Bøjninger; eller ogsaa strækker den hele Legemet, saa langt den kan, og bøjer sig,

Vendehals.

især naar den er vred, langsomt fremefter, vender Øjnene og bevæger Struben som en Frø under en sælsom, dump Lyd. Naar man vil tage den i Haanden, gør den en saa besynderlig Figur, at Enhver, som aldrig har set den før, forbavses, om ikke forskrækkes. Med rejst Top og halvlukkede Øjne udstrækker den Halsen paafaldende langt og snor den ganske langsomt som en Slange, saa at Hovedet flere Gange drejes rundt, hvorved Næbet snart kommer til at vende fremad og snart bagtil.« Uden Tvivl vil Fuglen derved forskrække sine Angriber; men forøvrigt stoler den paa sine godt beskyttende Dækfarver. Dens Føde bestaar af Larver, Kaalorme og Pupper, samt fremfor alt af Myrer, hvilke sidste den bemægtiger sig paa Myreslugernes Vis, idet den stikker sin lange, ormformede, klæbrige Tunge ned i Ridser og Aabninger paa Myretuer og venter, indtil den er fuld af Myrer, for derpaa med et pludseligt Ryk at drage hele Ladningen ind i Næbet. Puppen spidder den paa Spidsen af Tungen. Reden, der anbringes i hule Træer, fortjener næppe dette Navn, da den kun bestaar af et løst Underlag af Mos, Haar og Uld. Æggene, 7—11 i Tal, er glinsende hvide, runde og tyndskallede. Hunnen ruger saa godt som alene i omtrent 14 Dage.

*

*

*

De sydamerikanske Tukaner eller Peberfugle (*Rhamphastidae*) kendes let paa deres uforholdsmæssig store Næb, der er tre Gange længere end Hovedet, tyndt som Papir og indvendig hult. Dets Masse er opfyldt med en Mængde Smaaceller, og det er derfor overmaade let. Den hornagtige og flade Tunge er paa Siderne trevlet, saa at den ligner en Fjer.

Næst efter Papegojerne er Tukanerne de almindeligste Fugle i de brasilianske Skove, hvor de færdes enkeltvis eller i Smaaflokke. De lever især af saftige Frugter, men er dog nærmest altædende. Fangne Eksemplarer snapper idetmindste alt, hvad der er blødt nok til at kunne sluges helt, efter at de med deres lange, svage Næb har kastet det i Vejret og atter grebet det for at bringe det i en bekvem Stilling. I vild Tilstand siges Tukanerne ogsaa, klaprende med Næbet at jage gamle Fugle fra Rederne for at fortære Æg og Unger, hvilke de med deres Næb tager ud af hule Træer. Flugten er høj og gaar ofte over lange Strækninger, altid i store, flade Buer. I Fangenskab bliver de meget tamme og lægger en overraskende Klogskab og Behændighed for Dagen. Naar de sover, lader de Fjerene paa Bugen gaa ned over deres Fødder og holder Næbet lige ned for sig eller stikker det ind under Fjerene paa Ryggen; Halen staar da lige i Vejret, og i det hele bevæges Styrefjerene ofte op og ned paa en ejendommelig Maade, som om de var forbundne med Kroppen ved et Hængsel. Kødet spises, og af de prægtige Tukanhalse bruges Skindet til Besætning paa Klæder o. s. v.

Arassarier (*Pteroglossus*) kalder man de Arter, hvis Næb ikke er højere end Hovedet og har en stump, afrundet Rygkant. Halen er hos disse Fugle tilspidset. En af de mest udbredte er Brasilianernes Arassari (*Pt. atricollis*), hvis Hoved og Hals er sorte, medens Ryg, Vinger og Hale er sortgrønne; underneden er Farven svovlgul; Underryg og Overgump er karmosinrøde, og over Bugen gaar der et bredt, rødt Baand. Længden udgør 44 Ctm.

»Arassarien,« siger Prinsen af Wied, »forekommer i Mængde i alle de af mig berejste Urskove. Den lever parvis og udenfor Par-ringstiden i Smaaflokke, der drager om efter Frugter. Kødets er godt og i den kolde Aarstid ogsaa fedt. Disse Fugle flyver i Buer og Kast som alle Tukaner og slaar ikke hyppigt med Vingene. Naar de sidder i Ro, vipper de med Halen som vore Skauder. Om Rovfugle, navnlig Ugler, flokkes de straks for at drille dem.« Schomburgk fortæller, at Arassarien hyppig fanges og tæmmes af Indianerne.

Tukan.

De egentlige Peberfugle (*Rhamphastus*) har et Næb, der er højere end Hovedet og er forsynet med en smal Rygkant; deres Hale er lige afskaaren. Den største af disse Fugle er den 57 Ctm. lange Kæmpetukan eller Tokoen (*Rh. magnirostris*). Dens Hovedfarve er sort; Strube, Kinder og Forhals er hvidgule; Overgumpen er hvid og Undergumpen rød; Næbet er orangegult, men sort i Spidsen og ved Roden. Tokoen bebor de højtliggende Egne i Sydamerika fra Guyana til Paraguay. Ogsaa nærstaaende Arter findes saavel i Syd- som i Nordamerika.

Alle Peberfugle fører den samme Levemaade. De opholder sig sædvanligvis i Træernes højeste Toppe og lader idelig deres skratende eller pibende Stemme høre, især, efter hvad de Indfødte paa- staar, imod Regn. Alle Arter er muntre, urolige og sky, men paa den anden Side højst nysgerrige. Tukaner, der opdrættes fra Unger, hører til de mest tiltrækkende Husfugle. »I Levemaade og Aandsevner,« siger Humboldt, »ligner denne Fugl en Ravn. Den er et modigt Dyr, som det er let at tæmme. Dens lange Næb tjener den til Forsvarsvaaben. Den gør sig til Herre i Huset, stjæler, hvad den kan faa fat i, bader sig ofte og fisker gerne ved Flodbreder.« Schomburgk giver følgende Bidrag til en tam Peberfugls Karakteristik:

»Blandt de mange tamme Dyr, jeg fandt, havde jeg navnlig megen Fornøjelse af en tam Peberfugl, som havde gjort sig til uindskrænket Herre ikke alene over alt Fjerkræet, men ogsaa over større og mindre Pattedyr, deriblandt endog en Næsebjørn. Opstod der et Slagsmaal imellem de tamme Trompeterfugle og Hokoerne, Jakuerne eller andre Hønsfugle, saa løb de ufortøvet fra hverandre, saasnart den kraftige Tukan lod sig se. Ja, dens Herskesyge gik saa vidt, at den ubarmhertig lod enhver fremmed Hund, som kom dertil med Indianerne fra Omegnen, gøre føleligt Bekendskab med sit Næb, idet den huggede den og jog den rundt i Landsbyen. De pinte Undersaatter blev dog, samme Dag, som jeg rejste, befriede fra deres Plageaand. En stor, fremmed Hund satte sig nemlig ganske rolig i Besiddelse af nogle henkastede Ben, uden at spørge Tukanen om Tilladelse. Denne sprang straks ned paa den Frække og huggede den nogle Gange i Hovedet. Den revsede Hund begyndte at knurre, og da Fuglen ikke ændsede det, men vedblev at hamre løs paa den med sit vældige Næb, vendte Hunden sig pludselig om og bed Tukanen i Hovedet, saa at den kort efter døde.« Bates fortæller om en tam Peberfugl, at den snart lærte Spiseværelset og Spisetiderne at kende og regelmæssigt deltog i alle Maaltider. Da den blev altfor nærgaaende, satte man den i et Gaardsrum, der var omgivet med en høj Mur, men den klatrede over Muren og indfandt sig punktlig ligesom tidligere. En Dag, da den spadserede udenfor Døren, blev den stjaalen, og Bates ansaa den allerede for tabt; men to Dage efter gav den Møde i Spisetiden; — den var lykkeligt sluppet bort fra en uretmæssig Besidder.

*

*

*

Honninggøge (*Indicator*) er Navnet paa nogle gøgelignende Fugle, der, paa to sydasiatiske Arter nær, alle lever i Afrika, hvor de opholder sig parvis i skovrige Egne og gjerne lader deres velklingende Stemme høre. Af alle afrikanske Fugle hører de til de mest yndede, og i de Egne, hvor de har hjemme, kendes de af enhver. De har den Ejendommelighed, at de, saasnart de opdager noget ualmindeligt, søger at meddele det til andre Dyr, men fremfor alt til Mennesket, idet de nærmer sig med paafaldende Dristighed og ved Skrig og de sælsomste Lader opfordrer til at følge med. Dog mener Sparmann, at det er af Egennytte, at Honninggøgen fører Mennesket hen til Birederne; »thi«, siger han, »Honning og Bilarver er dens kæreste Føde, og den véd, at der ved en Plyndring af Birederne altid falder noget af til den, eller at man forsættelig efterlader den noget som Belønning«. Mod Biernes Stik er denne Fugl vel beskyttet, da dens Hud er saa haard, at deres Braad ikke kan trænge igennem den.

De sydafrikanske Honninggøge anbringer deres Æg i Tornskaders, Spætters eller Pirolers Reder. Hunnen lægger sit glinsende hvide

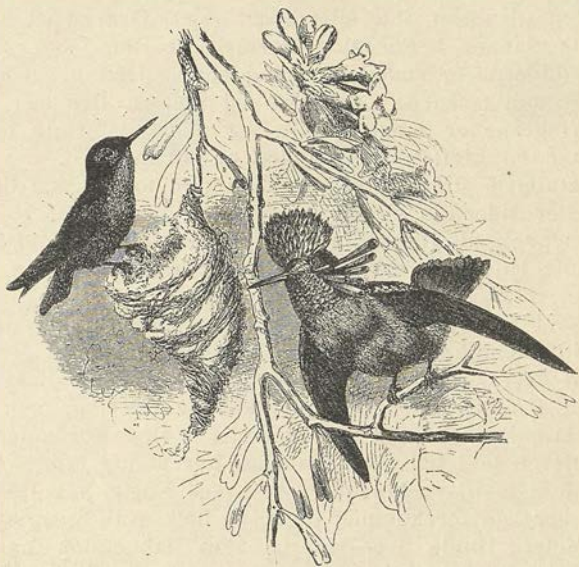
Æg paa Jorden og bærer det derpaa i Næbet hen til den fremmede Rede, efter at den først har kastet et Æg ud af denne.

*

*

*

»Af alle levende Væsener er Kolibrierne (*Trochilidae*) de smukkeste i Form og de prægtigste i Farve. De Ædelstene og Metaller, som tildels har vor Kunst at takke for deres Glans, kan ikke sammenlignes med disse naturlige Juveler. Lethed, Hurtighed, Behændighed og rig Farvepragt, — alt er blevet Naturens lille Yndling til Del. Kolibrien bebor kun de Egne, i hvilke Blomsterne uophørlig fornyes, thi de Arter, der om Sommeren kommer ind i det tempererede Klima, bliver der ikke længe. De synes at følge Solen, at gaa frem og tilbage med den og at vandre paa Zephyrvinger i Følge med et evigt Foraar.« Saaledes har Buffon udtalt sig i sit maleriske Sprog, men alle senere Naturforskere, og det selv de mest prosaiske, har delt hans Henrykkelse over disse Pragt-fugle. »Hvem maa vel,« spørger Audubon, »ikke

Kolibrier (Pragtalfer) ved deres Rede.

standse, fortabt i Beundring, naar han for første Gang ser en af disse indtagende Smaaskabninger fare summende gennem Luften, holde sig svævende paa ét Sted som ved Trylleri eller ogsaa flyve fra Blomst til Blomst, glimrende som et Stykke Regnbue eller med andre Ord lige saa straalende som Lyset selv.« — »Kolibrien,« siger Waterton, »er den sande Paradisfugl. Man ser den flyve afsted gennem Luften med Tankens Hurtighed. Nu er den en Armslængde fra Ens Ansigt, i samme Øjeblik er den forsvunden, og i det næste leger den om Knopper og Blomster. Snart ligner den en Rubin, snart en Topas, snart en Smaragd og snart funklende Guld.« — »Der gives ingen smukkere farvet, sirligere bygget og talrigere Fugleslægt paa Jorden,« skriver

Burmeister, »end denne, som i enhver Henseende er den mærkeligste og ejendommeligste af de amerikanske Fugleformer. Man maa have set disse vidunderlige Skabninger levende i deres Hjemstavn for fuldstændig at kunne fatte alt det fortryllende i deres Natur.«

I én Henseende, nemlig hvad deres Flugt angaar, afviger Kolibrierne fra alle andre Fugle. Deres Vingeslag er saa hurtige, at de ikke kan følges med Øjet, og at der opstaar en Summen ligesom ved Biernes Flugt. Naar de sidder, tager de sig ud som alle andre Fugle, men naar de flyver, ligner de Insekter i Fugleskikkelse. Nogle Kolibrier er saa store som en Vipstjert, andre er ikke synderlig større end en Oldenborre. Skønt den lange Hale, som de fleste besidder, giver dem et slankt og langstrakt Udseende, er de i Virkeligheden af en sluttet og kraftig Bygning. Næbet er tyndt, sylformet, fint tilspidset, lige eller noget bøjet; Overnæbet omfatter Undernæbet og danner i Forening dermed et Rør, som udfyldes af Tungen. Fødderne er smaa og paafaldende sirligt byggede; Klørerne er overordentlig skarpe og spidse og næsten lige saa lange som Tærne. Vingerne er lange, smalle og noget leformig bøjede; nogle Arter har en kløftet Hale, andre en afrundet o. s. v. Fjerene er sædvanligvis stive og hos Hannen ofte forlængede til en Top, en Krave eller lignende Prydelse. Tungen bestaar af to ved Grunden sammenvoksede Rør, som dog ikke er aabne i Spidsen, men ender i en lille Hudflade, der paa Siden er besat med fine Takker.

I Stedet for at fortabe os i Enkeltbeskrivelser af nogle af de 400 kendte Kolibriarter, vil vi foretrække at give et Helhedsbillede af deres, forøvrigt vistnok meget ensartede Levevis.

Kolibrierne bebor udelukkende Amerika, men er ingenlunde indskrænkede til det varme Bælte. Den nordamerikanske Kolibri er bleven set i Labrador, ja man har endog fundet enkelte Eksemplarer af disse tilsyneladende saa svage Fugle paa Ildlandet. Paa Andesbjærgene forekommer de ogsaa helt op til Snegrænsen, indtil 4—5000 Meters Højde over Havet. Man har endog fundet dem ynglende i denne Højde, hvor Sne og Hagl omsusede den videbegærlige Forsker, saa at han troede, at der ikke gaves andre levende Væsener end han og Kondoren i disse Regioner. Overalt, hvor der vokser Blomster paa den vestlige Halvkugle, findes ogsaa Kolibrierne. Hver Egn har imidlertid sine bestemte Arter. Nogle opholder sig udelukkende paa Bjærgene, andre i Dalene, nogle i Skovene og andre paa Stepperne. De sidste Arter er nemlig bundne til bestemte Blomster. Adskillige besøger over Halvdelen af deres Hjemstavn Blomster; enkelte holder sig derimod blot til de Blomster, der findes paa de øverste Grene, medens andre blot henter Næring fra dem, der vokser tæt ved Jorden. Kort sagt, Kolibriernes Afhængighed af bestemte Planter kan ikke bestrides. Det er derfor intet Under, at visse Øer har deres særegne Arter. Rigest paa Former er Meksiko, hvor over en Femtedel af alle Kolibrierne har hjemme,

og hvor Iagttageren overalt ser sig omsvævet af disse farveglødende Smaaavæsener.

Det er endnu ikke afgjort, om de Kolibrier, der ikke er Trækfugle, maa anses for Standfugle. Det sandsynligste er, at de strejfer om udenfor Yngletiden; alle Iagttagere, som har opholdt sig længe paa det samme Sted, er i det mindste enige om, at visse Arter kun indfinder sig paa bestemte Aarstider.

Naar man ret vil forstaa disse Smaafugles Liv, maa man først og fremmest studere deres Flugt.

Bearbejderen af dette Værk har haft gunstig Lejlighed hertil, og har samlet sine Iagttagelser i følgende Linjer:

» . . . . At beskrive eller at afbilde flyvende Kolibrier ligger egentlig uden for Mulighedens Grænse. Man maa selv have krydset

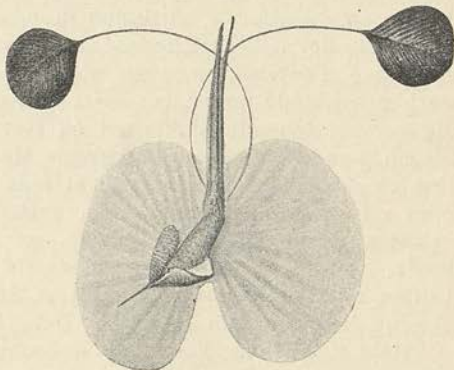
Atlanten og set dem i deres Hjemstavn for at kunne beundre dem fuldt ud efter Fortjeneste. Hvor meget man end i Forvejen har læst om dem, hvor mange udstoppe- de Eksemplarer eller nok saa fortrinligt udførte Billeder man kan have set, hvor vel forberedt man i det hele taget end er paa Mødet med Blomsterkysseren, — i det Øjeblik man pludselig staar over for et af disse virkelige Naturens Vidundere, føler man alligevel noget af en Aabenbarings hemmelighedsfulde Overraskelse. Ikke en eneste af de Rejsende, der af

Selvsyn beskriver Kolibrier, — hans Stil være ellers nok saa tør og knap — kan afholde sig fra Udbrud af Begejstring og Beundring over disse gudbenaadede Smaaavæsener. Jeg ved intet Naturfænomen, der i den Grad forener Begreberne Skønhed, Kraft og Ynde som en Flok Kolibrier, omsværmende en Orangelunds hvide, duftende Blomstersne. I Sammenligning dermed er Sommerfuglenes Dans holdningsløs og slap, Biernes Stormløb plumpe og klodsede; — ja selv Guldsmedens og Svalens Jagt gennem Luften synes langsom.

Enhver anden Fugl ser man tydeligt nærne eller fjerne sig — kun ikke Kolibrien: den er der allerede, inden man opdager den. Og før man ved af det, kan den atter være sporløst borte, selv om den kun var en Armslængde nær.

Dens Flugt er hurtig som et Lyn, uberegnelig som et Lune.

Allerbedst, medens man staar hensunken i Beskuelse af et blomstrende Træs Skønhed, hører man ganske tæt ved sig en surrende Lyd, omtrent som af en Bi, men stærkere. Foran en Blomst hænger

Svævende Kolibri (efter Fotografi).

da i Luften, som baaret af en usynlig Traad, en af disse Lilleputfugle, hvis Farvepragt har aflokket Iagttagerne saa mange Sammenligninger, snart med alle mulige Ædelstene, snart med Regnbuen eller med selve Solens Lys.

Foran Blomsten — men uden at hvile sig paa denne, saaledes som Insekterne gør, — »staar« Kolibrien, medens dens lange Tunge undersøger, om der i Blomstens Indre er Honningsaft. Paa hver Side af den lille straalende Krop tegner Vingeslagene en uklar Halvcirkel i Luften, et uroligt svirrende og flimrende Taagehjul. Aldeles forbavsende er denne Kolibriens Ævne til at holde sig svævende nøjagtig paa samme Plet, medens de suger Honning. Aldrig forfejler de Retning, naar de efter lynsnar Fart i mindre end et Nu standser foran en Blomst; aldrig mister de Balancen, medens de nogle Sekunder svæver foran den, indtil de i næste Nu kaster sig hen foran en anden Blomst. I disse tilsyneladende Hvilestillinger, der i Virkeligheden maa kræve en uhyre Kraft, fremkalder Kolibrien Forestillingen om et vidunderlig sindrigt Miniaturmaskineri, arbejdende under den højst mulige Spænding. At den tilfulde er sig sin enestaaende Sikkerhed og Hurtighed bevidst, lægger den for Dagen paa en næsten udfordrende Maade. Frejdig og sorgløs svirrer den en om Hovedet, saa nær, at man uvilkaarligt fristes til at gribe efter den; — men dens smaa, vagtsomme, sorte Øjne opdager den ringeste mistænkelige Bevægelse, og ilsom som en Tanke er den borte, — omme paa den modsatte Side af Træet, højt oppe i Luften eller farende som en Pil af Sted til et andet Træ, hvor den paa ny begynder sin lunefulde Dans fra Blomst til Blomst.

Hele Kolibriens Væsen er koncentreret i dens Flugt, og hvilket poetisk Indtryk denne gør paa den umiddelbare Iagttager, viser ikke blot den brasilianske Benævnelse Blomsterkysseren, men ogsaa den smukke Legende hos Indianerstammen Tupi, hvorefter den afdødes Sjæl tager Bopæl i en Blomst, indtil Guanumby, »Himlens Fugl«, suger den til sig og bærer den bort. I et syd-amerikansk Syndflodssagn er det da heller ikke Duen men Kolibrien, der bringer det overlevende Indianerpar den første Genhilsen fra Livet. . . .

Naar Kolibrier sætter sig i hastig Bevægelse, frembringer deres Vingeslag en ejendommelig, skarp Summen, hvorefter hele Slægten har faaet det engelske Navn Humming birds (summende Fugle). Til at hvile sig paa vælger de gerne en bladløs Gren; paa Jorden er de ligesaa ubehændige som Mursvalerne og kommer der ligesaa sjældent; dog kan man se dem sætte sig der f. Eks. for at drikke.

Tidligere antog man, at disse prægtige Smaafugle levede af Blomsterhonning. Badier opdagede dog allerede i 1778, at Insekter udgør deres egentlige Næring, og denne Iagttagelse bekræftes af senere, navnkundige Forskere. Blandt andre bemærker Audubon: »Føden bestaar fortrinsvis af Insekter, især af Smaabiller. Der findes sædvanligvis ogsaa Biller i deres Mave sammen med Smaa-

fluer; de første pilles af Blomsterne, de sidste snappes i Flugten. Den Nektar eller Honningsaft, der opsuges af forskellige Blomster, er sikkert utilstrækkelig til at nære Kolibrien, men tjener maaske til at slukke dens Tørst.« Gosse siger ogsaa om en Kolibris Fluefangst: »Jeg kunde tydeligt skelne de Smaaflyer den forfulgte, og hørte gentagne Gange dens Næb slaa sammen.« Bearbejderen har gentagne Gange undersøgt Kolibrimaver og fundet dem fyldte med Smaaflyer og Moskitos.

Nogle Rejsende taler om »Flokke af Kolibrier«, andre siger, at disse Fugle kun træffes enkeltvis. Begge Parter kan have Ret, idet en talrig Forsamling af Kolibrier kun finder Sted, naar et Træ i Begyndelsen af Blomstringstiden paa én Gang har aabnet en Mængde af sine Blomster. Der indfinder sig sædvanligvis kun en Fugl ad Gangen, og ingen af dem bliver længe paa det samme Sted. Om Kolibriernes Stridbarhed bemærker Gosse: »To Hanner af samme Art holder aldrig Fred, men kommer øjeblikkelig i Kamp og Slagsmaal med hinanden; ja enkelte slaas endog med alle andre Kolibrier, der kommer i deres Nærhed, og med mange andre Fugle. Enkelte af disse Smaafugle kan formelig tage et Træ i Besiddelse og angriber enhver anden Fugl, som kommer det nær, om den end er ti Gange større end de. »Kamp og Strid,« siger en Iagttager, »synes mig at være Kolibriernes væsentligste Beskæftigelse. Næppe har en af dem stukket sit lange Næb ind i en Blomst, før en anden faar Lyst til den samme Blomst, og saa begynder Slagsmaalet paa Stedet. Undertiden flyver de ved saadanne Lejligheder højt op i Luften som to omkring hinanden hvirvlende Ildgnister fra en Smedesse og tabes snart efter af Syne.« Overfor Mennesket viser Kolibrierne sig slet ikke sky; de lader sig betragte i ringe Afstand, flyver uden Betænkning tæt forbi Iagttageren og sysler aldeles uforstyrrede, saalænge denne forholder sig rolig. De flyver ofte ind i Værelser, hidlokkede ved Buketter eller blomstrende Potteplanter. Salvin fortæller, at Hannen af et Par, der var i Færd med at bygge Rede, saa at sige stjal Bomuld ud af Hænderne paa ham, ja man har endogsaa haft Eksempler paa, at de har bygget Rede i Stuer, til hvilke man uforstyrret lod dem have Adgang.

Alle Kolibrier bygger smaa, sirlige Reder, der indbyrdes ligner hverandre, og lægger kun to hvide, forholdsvis meget store Æg (omtr. som en Ært). Som oftest bestaar Grundlaget af Planteuld, i hvilken der er indvirket fastere Plantedele som Lavarter, brune Skæl af Bregnestængler osv. Rederne anbringes paa forskellige Steder som imellem vandrette Grene, i den nedhængende Top af mandshøje Bregner, mellem lodrette Græsstraa eller tynde Kviste og i Slyngplanter, der hænger ned over Vand. Ungerne kommer nøgne og blinde til Verden og er ligefrem komisk grimme. Efter fire Ugers Forløb forlader de Reden, som bygges større af Moderen, efterhaanden som Ungerne vokser.

Om Kolibriernes Liv i Fangenskab foreligger der forskellige

Iagttagelser. Englænderen Gosse gjorde forgæves Forsøg paa at bringe Kolibrier levende til Europa. Af hans udmærkede Iagttagelser over fangne Kolibrier i Amerika skal vi gengive følgende: »Mange af disse Fugle blev fangne af mig og mine Tjenere ved Hjælp af et sædvanligt Sommerfuglenæt. Naar vi holdt Nættet beredt til at fange dem, fløj de ofte ikke af Stedet, men kom tværtimod nærmere og gjorde lang Hals for at betragte dette Redskab. Men mærkeligt nok døde de fleste af de saa let fangede Smaafugle, inden vi kom hjem, skønt de slet ikke var beskadigede, og de, der tilsyneladende i bedste Velbefindende kom hjem, døde regelmæssig den følgende Dag. Først satte jeg de frisk fangede i Bur; men de gik tiltrods for al Forsigtighed regelmæssig til Grunde. De faldt pludselig ned paa Bunden af Buret og laa ubevægelige med lukkede Øjne. Tog man en af dem i Haanden, syntes den at leve op for nogle faa Øjeblikke; den drejede da Hovedet eller rystede det som under store Smerter, udbredte Vingerne, aabnede Øjnene, rejste Fjerene paa Brystet og døde uden nogen Krampetrækning. — I Efteraaret fik jeg to unge Hanner, som jeg lod flyve frit om i mit Arbejdsværelse, hvis Døre og Viduer jeg havde spærret. De var livlige, men ikke vilde, viste Lyst til at lege og var saa fortlørlige mod mig, at de f. Eks. af og til uden videre satte sig paa en af mine Fingre. Naar jeg bragte Blomster ind til dem, gennemsøgte de dem, medens jeg endnu holdt dem i Haanden. Skønt de ofte nærmede sig Vinduerne, stødte de dog aldrig mod Ruderne. Efter nogen Tids Forløb faldt den ene pludselig til Jorden i en Krog og døde. Den anden bevarede sin Livlighed. Da jeg frygtede for, at Blomsterne skulde være udtømte, fyldte jeg et Glas med Sukkervand og stak en Pennepose, paa hvilken jeg havde anbragt en nedentil afskaaret Blomst, igennem Proppen. Fuglen kom øjeblikkelig flyvende og sugede Penneposen tom. Den lærte endnu samme Dag denne at kende, selv om den ikke var prydet med nogen Blomst. Den følgende Morgen fløj den uheldigvis til min store Ærgrelse bort igennem en aaben Dør.

»Tre Hanner, som var blevne fangede i April, gjorde sig øjeblikkelig fortlørlig med deres nye Bolig. Den ene fandt snart et Glas Sukkervand og sugede gentagne Gange deraf. En døde; de andre blev saa tamme, at den ene, endnu inden Dagen var tilende, fløj mig ind i Ansigtet, satte sig paa mine Læber eller min Hage, stak sit Næb ind i Munden og sugede mit Spyt. Tilsidst blev den ligefrem altfor nærgaaende; den stak sin langt udstrækkelige Tunge helt ind i min Mund, snart op imellem Tænderne og Kinden, og snart ind under Tungen o. s. v. Naar jeg vilde belønne den, tog jeg lidt Sukker i Munden og kaldte paa den med en svag Lyd, som den snart lærte at forstaa. . . . Hver af disse to Kolibrier valgte en bestemt Plads paa de Snore, der var trukne tværs over Værelset og søgte bestandig tilbage dertil. Den dristigste af mine Smaafanger angreb ofte sin mere fredelige Kammerat, som altid trak sig tilbage.

Efter saadanne Bedrifter satte den sig straks og udstødte et fornøjet »Skríp!« Efter et Par Dages Forløb blev den forfulgt dog ked af Legen og blev nu paa sin Side til den tyranniserende, idet den drev den anden bort fra Glasset med Sukkervandet.

»Fra denne Tid og til Slutningen af Maj fik jeg omtrent 25 Kolibrier — næsten alle Hanner. Deres Væsen var højst forskelligt. Nogle viste sig vrede, misfornøjede og trodsige, andre meget frygt-somme, og atter andre indtagende, venlige, tamme og fortrolige lige fra det første Øjeblik. Naar Kurven med nylig fangede Fugle blev aabnet, fløj disse sædvanligvis mod Loftet, sjældnere mod Vinduerne. Kort efter fløj de mod Væggene og berørte dem med Spidsen af Næbet eller med Brystet. Ved skarp Iagttagelse kunde man let se, naar de var trætte og begyndte at dale. Da fandt de sig i Almin-

Kolibrier (Pragtalfer) ved deres Rede.

delighed i, at man tog dem og satte dem paa Fingeren. Havde jeg dem først der, tog jeg lidt Sukker i Munden og bragte deres Næb ind mellem mine Læber. Undertiden begyndte de straks at suge, manges en Gang var det dog nødvendigt oftere at indbyde dem dertil. Havde en af dem først en Gang taget Sukker af min Mund, var den altid senere beredt til at suge. Efter denne første Lære satte jeg min Fange forsigtigt paa en af Snorene, og naar Fuglen var af dem med et mildt Væsen, blev den ogsaa roligt siddende. Siden rakte jeg den i Stedet for mine Læber et Glas Sukkervand og havde den suget et Par Gange deraf, fandt den det let, ogsaa naar det stod paa Bordet, og kunde nu anses for tæmmet. Dens Tid blev fra nu af tilbragt dels med korte Udflugter i Rummet og dels med Ophold, under hvilke den hvilede sig paa Linen. Ofte

hændte det ogsaa, at to forfulgte hinanden i Flugten — altid, som det syntes mig, i Leg.

»Ved nøjere Iagttagelse overtydede jeg mig om, at den bestandige Bortflyven fra Snoren skete i den Hensigt at fange smaa, for det menneskelige Øje næsten usynlige Insekter. Jeg hørte meget ofte Næbet slaa sammen, og et Par Gange saa jeg ogsaa en Flue blive snappet, som netop var stor nok til at kunne ses af det menneskelige Øje.

Nogen Tid efter satte jeg fem af mine Smaafanger i et stort Bur, hvis ene Side var forsynet med et Staaltraadsgitter. Jeg havde frygtet meget for denne Forandring og bragte dem derfor om Aftenen i Buret i det Haab, at Natten vilde berolige dem. De var først ved Hjælp af Glasset med Sukkervandet blevne vant til at flyve derind, saa at det ikke var dem noget ubekendt Rum. Efter at Døren var lukket, flagrede de en Smule; men den følgende Dag saa jeg med Glæde, at de alle sad roligt paa Pindene og af og til sugede af Glasset. Snart efter satte jeg endnu to Hanner og en Hun ind til dem. Jeg nærrede nu det bedste Haab om at kunne bringe dem levende til England; men dette Haab blev snart skuffet. En Uge efter, at de var satte i Bur, begyndte Ødelæggelsen. Undertiden døde der to paa én Dag. Ugen efter havde jeg kun én tilbage, som snart gik samme Vej. Jeg søgte forgæves at erstatte dem med ny. Aarsagen til Døden var vistnok Mangel paa Insektnæring; thi Sukkervandet var ikke i Stand til at opholde deres Liv. Alle de Døde var ogsaa paafaldende magre, og deres Maver var saa sammen-skrumpede, at de næppe var kendelige. I det større Rum havde de endnu kunnet fange Insekter — i Bur havde det været dem umuligt.«

Den engelske Rigmand Gould, der ejede Verdens største Kolibri-samling, fodrede Kolibrier med en Blanding af Sukker og raa Ægge-blommer, og de befandt sig saa vel derved, at han bragte dem lykkeligt over Oceanet. De døde imidlertid, saa snart de kom indenfor Grænserne af det europæiske Klima; kun én naaede levende London, men den døde allerede den følgende Dag. Den gamle Verdens Fastland har aldrig været betraadt af nogen af disse prægtige Smaafugle.

*

*

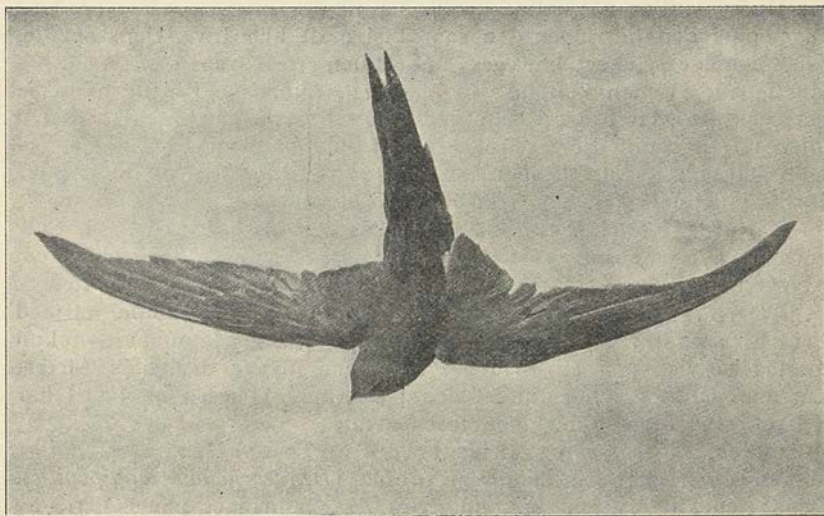
*

Tidligere blev Sejlerne (*Cypselidae*) henregnede til Svalerne, med hvilke de har megen Lighed i Udseende og Levemaade. Mangelen af Sangmuskler henviser dem imidlertid til den her omhandlede Orden. De er middelstore eller smaa Fugle med et langstrakt Legeme, kort Hals og et bredt, temmelig fladt Hoved, som ender i et meget kort, indadtil bredt og fladt Næb, hvis Mundvige naar til midt under Øjnene, saa at Gabet bliver meget stort. Fødderne er korte og fjerklædte næsten ned til de stærke Tæer, og Klørerne er

sammentrykte, krumme og spidse. Vingerne er lange, smalle og sabelformede, og Halen er oftest kløftet.

Sejlerne er udbredte over alle Dele af Jorden og findes i alle Bælter med Undtagelse af det kolde. De befolker mere end alle andre Fugle Lufthavet og er i Virksomhed fra tidlig om Morgenens til ud paa Natten. De synes aldrig at udmattes, og deres Nattero indskrænker sig til nogle faa Timer. Fortræffelige Flyveredskaber sætter dem i Stand til uden Besvær daglig at gennemflyve Strækninger, som tilsammen maa udgøre Hundreder af Mile. De flyver sædvanligvis temmelig højt. Vingerne ligner, naar de er udbredte, en Halvmaane og bevæges rask, næsten paa Insekternes Vis. Under tiden styrer de dog deres Flugt i flere Minutter blot ved at holde

Mursvale.

Flyveredskaberne paa forskellig Maade eller ved en umærkelig Bevægelse med Halen. Desuagtet skyder de ogsaa i saadanne Øjeblikke pilsnart gennem Luften. De udfører med Lethed alle mulige Drejninger og Svingninger, men har ikke den Ynde i Bevægelserne som Svalerne. Paa Jorden er de saa hjælpeløse, at de snarere kryber end gaar; derimod klatrer de ret godt paa Mure og Klippevægge. Deres Rastløshed kræver et rigeligt Stofferbrug, og de er da ogsaa yderst graadige og fortærer daglig Smaaainsekter i Tusindvis. Det er selskabelige, men stridbare og trættekære Fugle. I det tempererede Bælte er de Trækfugle og i det varme Bælte i det mindste Strøgfugle. Den i høje Mure eller paa Klipper anbragte Rede er overtrukket og sammenkittet med et klæbrigt Spyt og indeholder 2—4 Æg, som alene udruges af Hunnen.

Vor almindelige Mursejler eller Mursvalen (*Cypselus apus*) er mørk sodbrun, næsten sort, med grønlig Glans; kun Struben er hvid. Alle fire Tæer er rettede fremad (Klamrefod.) Fuglen er 18 Ctm. lang.

Mursvalen indfinder sig med en mærkværdig Regelmæssighed den 1ste eller 2den Maj og bliver til først i August. Den holder sig helst til Kirker, Taarne og andre høje Bygninger; i det hele synes den at foretrække Købstæder for Landet. Til det indre Afrika ankommer den allerede faa Dage efter sin Afrejse. Som det synes, vandrer Mursvalerne altid i store Selskaber. De ankommer i store Flokke, og en smuk Foraarsdag bemærker man dem pludselig i Snese, ja i hundredevis, skønt der den foregaaende Dag ikke var en eneste at se. De forlader ogsaa en By i en og samme Nat.

Mursvalen er en livlig, urolig og flygtig Fugl. Luften er dens Rige, og i den tilbringer den saa at sige sit hele Liv. Dens smalle, sabeldannede Vinger bevæges undertiden med saa stor Kraft og Hurtighed, at man kun faar et utydeligt, flimrende Billede af dem; derpaa udbreder Fuglen dem pludseligt og svæver prægtigt afsted uden nogen synlig Bevægelse. Dens Gang er derimod saa slet, at man har paastaet, at den ikke var i Stand til at hæve sig fra Jorden; dette er dog en Overdrivelse.

I Norden er Lærkefalken Mursvalens værste Fjende. I Syd europa, hvor de unge Fugles Kød gælder for en Lækkerbidsken, bygger man Rugetaarne til dem for at kunne tage Ungerne af Reden.

Klippesejleren eller Alpesvalen (*C. melba*) er sodfarvet med hvid Strube, Bryst og Bug. Nord for Alperne forekommer den kun undtagelsesvis; paa sin Vinterrejse gennemflyver den hele Afrika, saa man endogsaa har fundet den paa Kap. I Væsen og Færd har den en stor Lighed med den foregaaende.

Indien, Australien og Afrika beboes af Træsejlerne, af hvilke en Art efter sit Skrig kaldes Klecho (*Dendrochelion longipennis*). Dens Rede, hvori der kun findes ét Æg, anbringes paa et Træ og er saa lille, at Fuglen, naar den ruger, maa sidde paa den nærmeste Gren og blot kan bedække den med Bugen. Klechoen forekommer paa Java, men er ikke hyppig, hvilket let forklares af dens ringe Formeringsevne.

Salanganer kalder man de Svaler, som bygger de bekendte spiselige Reder. Det er smaa Fugle med et meget lille, krumbøjet Næb, svage Fødder, lange Vinger og en middellang, lige afskaaret eller svagt kløftet Hale. Spytkirtlen er stærkt udviklet.

Den egentlige Salangan (*Collocalia nidifica*) er omtrent paa Størrelse med vor Mursvale. Den er mørk graabrun, underneden lysere og har sortladne Vinger og Hale samt en hvid Plet foran Øjnene.

Tidligere troede man, at Salanganen kun boede paa Sundaøerne; men senere har man ogsaa fundet den mellen Bjærgene i Assam, i Dekans Kystbjærge og paa Ceylon. Der er blevet fortalt mange

Fabler om denne Art, f. Eks. at Reden bestaar af Kød af en stor Blæksprutte, der tilberedes af Svalerne paa en eller anden Maade, medens andre har forsikret, at Havet i hine Egne er bedækket med en klæbrig Hinde, som optages af Svalerne!

Rederne har samme Form som Fjerdedelen af en Æggeskal, og deres bageste Væg dannes af den Klippeflade, til hvilken de er befæstede. I det Stof, hvorfra de bestaar, ses der bølgeformede Tværstriber, som vidner om, at Stoffet er anbragt Lag for Lag. De brunlige og billigere Reder er af ældre, de hvidlige af nyere Op-

Salanganreder.

rindelse. Bernstein har fundet, at Salanganernes Spytkirtler i Yngletiden svulmer op til store Knuder, som afsondrer en tyk sejg Slim, der samler sig ved disse Kjerlters Udførselsgang under Tungen. Denne Slim har megen Lighed med opløst Gummi, størkner straks i Luften og er da, selv naar den ses under Mikroskopet, i ingen Henseende forskellig fra det Stof, hvorfra Rederne bestaar. Disse anbringes altid i Klippehuler, i hvilke Salanganerne overnatter ogsaa udenfor Rugetiden.

Af Besøg, Junghuhn har aflagt paa deres Redepladser, skal vi meddele følgende Træk: Hvor Oceanet, selv i stille Vejr, slynger sine vældige Brændinger mod Javas stejle Sydkyst, har det i Aartusindernes Forløb dannet dybe Grotter og Huler ind i Kalkfjældene

og ganske undermineret disse. Talløse Skarer tumler sig her og farer med stærke Vingeslag ud og ind og tværs igennem Brændingens Skumsprøjt, hvori de snapper de Smaadyr, der slynges med op fra Havet. I Forbjærget Øst for Rongkap findes en stor Salanganhule, hvis Indgang ikke kan ses oppe fra Klippens Rand, men som tydeligt nok markeres af Fuglesværmene dybt nede ved Havets Overflade. Med tordenagtigt Bulder vælter Brændingen ind gennem Hulens snævre Port, ganske fyldende denne med sin Vandmasse for kort efter at blive sprøjtet langt bort af det indre Rums sammenpressede Luft, saa at en skummende Vandstraale staar indtil 100 M. horisontalt ud fra Kysten. De kortvarige Mellemrum mellem de indtrængende Søer forstaar Salanganerne at benytte med aldrig svigtende Sikkerhed til at smutte ud og ind mellem Havet og Hulen. Denne, der er en af de tættest befolkede kendte Redepladser, er naturligvis utilgængelig for Mennesker, men dels helt inde midt paa Øen, dels langs dens Kyster findes andre Salangankolonier, der — i hvert Fald i Ebbetid — er tilgængelige ved Hjælp af Reb og Stiger, lavet af Spanskrørspalmernes stærke, bøjelige Stængler. Ofte er der dog stor Fare forbunden med Høsten af Rederne, og »Redeplukkeren« maa være en baade behændig og modig Klatrer; thi et eneste Fejltrin kan bringe ham Døden i Brændingens Malstrøm eller paa den mørke Klippehules Gulv. Forinden han stiger ned til sit farefulde Arbejde, bringer han da ogsaa Brændingens Beherskerinde *Loro* eller *Durga* Ofre og ydmyge Bønner, — en Rest fra Brahmalæren, som endnu har holdt sig blandt de muhamedanske Javanesere. Ogsaa udenfor Rugetiderne har Salanganerne deres sikre Tilhold i disse Huler og dybe Kløfter, som de ofte deler med Flagermusene, uden at Kontubernalerne imidlertid kan genere hinanden det mindste; thi naar den ene Part drager ud til sit Dagværk, vender den anden tilbage fra sine natlige Ekspeditioner, og saaledes forstyrrer de aldrig hinandens Søvn! Ved Solopgang vaagner Salanganerne, farer lynsnart fra det klamme Tusmørke ud i det blændende Dagslys og spredes saa for alle Vinde, uden at det er muligt at følge deres Færd. Sikkert strejfer de mange Mile om paa deres Jagter efter forskellige smaa Havdyr, inden de om Aftenen, undertiden først to—tre Timer efter Solnedgang, vender tilbage til Nattekvarteret, — sædvanligvis alle paa nøjagtig samme Tid. Hvor bælgmørkt det end kan være, suser de som Pile gennem de snævraste Kløfter og Huller uden en eneste Gang at tørne imod hinanden eller Omgivelserne. At de daglige Togter ikke drejer sig om Smaaafstande fremgaar af, at de i Javas Indre levende Salanganer to Gange daglig maa tilbagelægge 70 Kilometer blot for at naa ud til selve Kysten og tilbage igen. Efter de Indfødtes Udsagn lever de kun i ringe Grad af Insekter og da fornemmelig Myg; Havdyr er ubetinget Hovednæringen. I Rugetiden flyver kun Halvdelen ud, medens Resten har Vagt. Hanner og Hunner skal da afløse hinanden regelmæssig hver sjette Time. Forud for hver Rugeperiode

(hvoraf der aarlig skal kunne være indtil fire) bygges en ny Rede, hvilket Arbejde varer en hel Maaned. De gamle Reder bliver ilde-lugtende og bløde og falder efterhaanden ned paa Bunden af Hulen, der i Aarenes Løb dækkes med et af Ekskrementer, opløste Reder og Lig af nedstyrtede Unger dannet, mere eller mindre flydende Guanolag, som kan naa en halv Snes Meters Dybde og derover, og hvorfra der naturligvis udstømmer en ulidelig Stank, som vilde gøre Besøget i Hulen uudholdeligt, hvis ikke den Besøgendes hele Opmærksomhed var saa stærkt optagen, dels af at være forsigtig, dels af de opskræmte Fugleskarers Vingeslag, der »lyder som Stormens Susen gennem et Skibs Rigning« (Legge). Man »høster« tre—fire Gange aarligt, og en Mængde Æg og ikke flyvefærdige Unger gaar hver Gang til Grunde; men alligevel formindskes Koloniernes Indbyggerantal ikke. Man kender paa Java en enkelt mindre Hule (Karang-Bolong), hvori, efter det aarlige Høstudbytte, at dømme, over 33,000 Salanganer maa bygge Rede. En saadan Hule er en ren Guldgrube, og af dem gives der mange ved de indiske Øers og Fastlandes Kyster. Nogle af de største er vel Gomanton Hulerne paa Borneo, der er indtil 2—300 Meter høje. Man vil da forstaa, hvor besværligt og farefuldt det er at samle de under Loftshvælvingerne siddende Kolonier. Men det er til Gengæld en lønnende Høst, thi allerede paa Borneos Nordkyst faar Redeplukkerne (1885) mindst 50 Mark for et engelsk Pund af de hvide, nybyggede Reder, og i Hongkong er Prisen steget til 200 Mark! Paa et Pund gaar omtrent 70 Stykker, og der beregnes til Suppen 3 Stk. pro persona, altsaa for 8—9 Reichsmark. Langt billigere er de mørke, ældre og urene Reder. — Da der aarligt udføres uhyre Mængder af spiselige Salanganreder fra Indien, bliver det Værdier, som maales i Millioner, som de uanselige Smaafugle hvert Aar skænker Befolkningen — i deres Spyt!

*

*

*

Pragtfuldt farvede, men af en mærkværdig døsigt Natur er *Surukuerne* (*Trogonidae*), der er udbredte over Vendekredslandene saa vel i den gamle som i den nye Verden. De fører en højst flegmatisk Levemaade, idet de sidder stille paa en Gren, indtil et tæt forbiflyvende Insekt lokker dem til at anstille en ganske kort Jagt, paa hvilken de iøvrigt udfolder stor Behændighed. Naar Byttet er snappet, vender de tilbage til deres Hvileplads. De lever dog ikke alene af Insekter, men ogsaa af Frugter. Reden findes i hule Træer. Den overordentlige Farvepragt, ved hvilken deres Fjerdmærker sig, taber sig lettere end hos nogen anden Fugl.

Hos de amerikanske Arter, der udgør de egentlige Grundtyper for Slægten, er Næbet bredt og højt, Overnæbet hvælvet, i Spidsen lidt krogformigt bøjet og i Randen forsynet med et Indsnit, Vingen kort og afstumpet, Halen tilspidset og Fjerdragten blød og løs.

Her skal blot nævnes den afbildede Paafugletrogon eller Quesal (*Calurus resplendens*), der har en hjelmformet Top og en overordentlig stærk Udvikling af Dækfjerene. Den er oventil og paa Overbrystet glinsende gulgrøn, underneden karmoisinrød. De mellemste Styrefjer er sorte og de yderste hvide med sorte Tvær-

baand. Næbet er gult og Foden brun. Kroppens Længde udgør 24 Ctm., Halefjerenes 65 Ctm.

Denne farvestraalende Fugl har hjemme i Mellem-amerikas Bjergskove, i en Højde af omtrent 2000 M. over Havet. Naar den flyver, bølger de lange Halefjer efter den uden at hindre dens Bevægelser. Lokketonen lyder som et klangfuldt »Viu, viul« Forøvrigt

Quesal (Han).

er Stemmen raa og ubehagelig. Føden bestaar mere af Frugter end af Insekter.

* * *

Den gamle Verdens Repræsentanter for Tukanerne er Næsehornsfluglene (*Bucerotidae*), som iøvrigt i flere Henseender adskiller sig fra hine. Deres lange, meget tykke, mere eller mindre bøjede og med særegne Udvækster eller »Horn« forsynede Næb danner et saa betegnende Mærke for disse Fugle, at de ikke godt kan forveksles med andre.

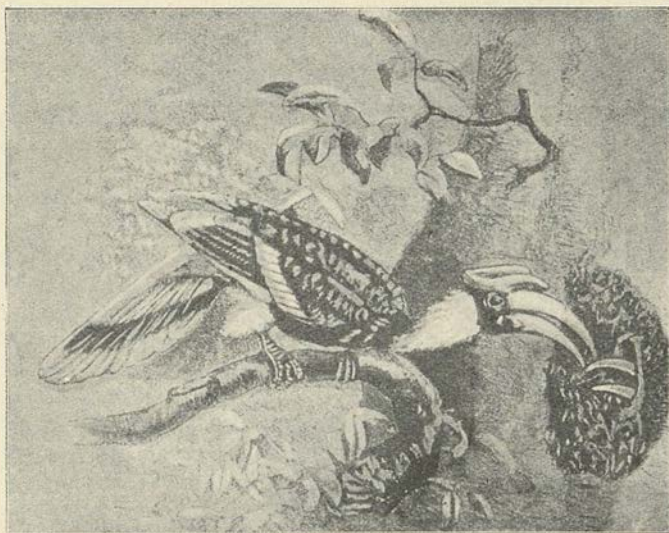
Næsehornsfluglene har hjemme i Sydasien, paa de malayiske Øer og i Mellem- og Sydafrika. De findes fra Kysten til en Højde af ca. 3000 M., altid i tætte, højstammede Skove. Alle Arter lever parvis, men er selskabelige Dyr, som ikke alene slutter sig til deres Lige, men til beslægtede, ja endog til andre Arter, naar de blot fører samme Levemaade. Ligesom Tukanerne tilbringer de Størstedelen af deres Liv paa Træer. Flugten er ret god, men saa støjende, at den høres en Fjerdingvej bort. Det er sky, forsigtige, agtpaagivende og i det hele kloge Fugle. Stemmen er en dump En- eller To-stavelleslyd, som ofte høres og væsentlig bidrager til at oplive Skovene i disse Fugles Hjemstavn. Føden er meget blandet. De fleste Næsehornsflugle angriber smaa Hvirveldyr og Insekter, ja de forsmåer ikke en Gang

Aadsler og tager tillige Korn og Frugter til sig. Højest ejendommeligt er Næsehornsflugenes Forplantningsmaade. De yngler i hule Træer, og medens Hunnen ruger, indmurer Hannen den fuldstændig paa et rundt Hul nær, igennem hvilket den kan stikke Næbet ud og modtage Næring. Rugehulen bliver saaledes bogstavelig til et Fængsel for den, i hvilket den maa opholde sig, indtil Ungerne er krøbne ud, ja maaske endog til de kan flyve. Imidlertid slæber Hannen ivrig Føde til Reden og anstrenger sig derved i saa høj Grad, at den imod Slutningen af Rugetiden er svunden ind til »Skind og Ben.«. I Fangenskab bliver disse Fugle meget tamme.

Til Glathornsfuglene, de mindste Medlemmer af Slægten,

Næsehornsfugl med Rede (Hannen bringer sin indemurede Mage Føde).

hører den afrikanske Tok (*Rhynchoceros erythrorhynchus*), en sort og hvidbroget, 46 Ctm. lang Fugl. I alle Skove i Mellem-, Vest- og Sydafrika hører disse Fugle til dem, der ses hver Dag. Deres Navn er dannet efter den velklingende, ofte gentagne Lyd, de udstøder, hver Gang ledsaget af en Bøjning af Hovedet. De er ligesaa nysgerrige som vore Ravne. Naar man har fældet et Stykke Vildt, kommer de straks flyvende, sætter sig paa det nærmeste Træ og meddeler skrigende denne Begivenhed til alle Skovens Beboere. Ikke alene Fugle, men Pattedyr agter nøje paa deres Færd, og de nyder i det hele Anseelse blandt de øvrige Dyr, formodentlig fordi de ofte røber dem, at en Leopard eller et andet Rovdyr sniger sig gennem Krattet.

De store indiske Dobbeltthornsfugle udmærker sig ved en

høj og bred Udvækst paa Overnæbet, som naar hen over den første Tredjedel deraf og bagtil er afrundet, medens den fortil deler sig i to stumpe Spidser. Den saakaldte Homray (*Buceros bicornis*) er sort med hvide Tværbaand paa Hals, Vinger, Bug og Hale. Næbet og dets Udvækst er rødt og voksgult. Længden er 1,2 M., og Næbet er 26 Ctm. langt.

Homrayen bebor de indiske Skove og det tætte Junglekrat indtil en Højde af 1500 M. over Havet. Den er i Almindelighed en temmelig stille Fugl, som dog, naar den samles med sine Lige, udstøder høje og ildelydende Skrig. Saarede Fugle af denne Art skal skrigе meget højt og paa en forbausende Maade, som nærmest kan sammenlignes med et Æsels Skryden.

Om disse Fugles Forplantning har man flere Beretninger. Saaledes fortæller bl. a. Tickell: »Jeg erfarede af Beboerne i Landsbyen, at en stor Næsehornsflugl rugede i et i Nærheden voksende hult Træ, hvori et Par af disse Fugle allerede havde ynglet i nogle Aar. Jeg besøgte Ynglestedet og bemærkede, at Rugehulen befandt sig i Stammen af et næsten lige Træ, som ingen Grene havde i indtil 15 Meters Afstand over Jorden. Hulen var lukket med et Lag af Ler paa en lille Aabning nær, gennem hvilken Hunnen kunde stikke Næbet og blive fodret af Hannen. En af Landbybeboerne klatrede med stort Besvær op i Træet, idet han drev Bambusstokke ind i Stammen, og begyndte derefter at afpille Leret. Medens han var beskæftiget hermed, udstødte Hannen høje, ligesom rallende Toner, fløj til og fra Træet og strøg ofte tæt forbi os. De Indfødte syntes at være bange og paastod, at de vilde blive angrebne af den. Jeg havde derfor min Nød med at faa dem til at lade være at dræbe den. Da Hullet paa Træstammen var blevet tilstrækkelig stort, stak den Mand, der var klatret op i Træet, sin Arm derind, men blev bidt saa hæftig af Hunnen, at han hastigt trak Armen til sig og nær var falden til Jorden. Efter at han havde svøbt nogle Klude om Haanden, lykkedes det ham dog at trække Fuglen ud, — en stakkels, hæslig og smudsig Skabning af et ynkeligt Udseende. Den blev bragt ned og sluppen løs paa Jorden, hvor den, ude af Stand til at flyve, hoppede omkring og truede de omstaaende med sit Næb. Endelig klatrede den op i et lille Træ og blev siddende der, da den var meget for stiv til at kunne bruge sine Vinger for at flyve hen til Hannen. Paa Bunden af Hullet i Træet, omtrent 1 Meter fra Indgangen, laa der et eneste, smudsig lysebrunt Æg paa Trøske, Barkstumper og Fjer. Desuden var Rugehulen opfyldt med en Mængde halvraadne Bær.«

*

*

*

Til de mest paafaldende Skrifefugle i den gamle Verden hører Hærfuglene (*Upupidae*), som har et langt, tyndt, noget bøjet Næb. Fødderne er korte og stærke, Vingerne middellange og Halen temmelig lang og lige afskaaren. Fjerdragten er meget broget.

Den europæiske Hærfugl, ogsaa kaldet Hærpop (*Upupa epops*) har en stor, rustgul Fjertop med sorte Spidser; Ryg og Vinger er sorte med gulagtig hvide Tværbaand; underneden er Farven stærk lergul med sorte Længdepletter paa Siderne; Halen er sort med et hvidt halvmaaneformet Baand; Længden udgør 29 Ctm.

Hærfuglen har hjemme i Størstedelen af Europa, i Nordafrika og Mellemasien. I Norden er den en Trækfugl, der ankommer sidst i April eller først i Maj og drager bort sidst i August eller først i September. I Danmark bliver den Aar for Aar sjældnere; i Norge forekommer den endog højt mod Nord, men er der sjælden.

Den opholder sig helst i Egne, hvor Marker og Enge afveksler med Smaaskove og Lunde.

Hærpoppen er en meget underholdende Fugl. I Danmark er den forsigtig og sky, men i Syden slutter den sig temmelig fortrolig til Mennesket og lader sig iagttage i ringe Afstand. En overordentlig Frygtsomhed danner dog Grundtrækket i dens

Karakter; en

Hund gør den allerede betænkelig, en Kat bringer den til at holde sig i forsigtig Afstand, en forbiflyvende Krage gør den urolig, og en uskyldig Aadselgrib indjager den en forfærdelig Skræk. Ved Synet af den trykker den sig ned mod Jorden, udbreder Vinger og Hale i en Kreds, bøjer Hovedet tilbage, holder Næbet lige iveau og bibeholder denne Stilling, ved hvilken den søger at skuffe Fjenden, indtil Faren er forbi. I Almindelighed bærer den Fjerbusken sammenlagt; i Vrede slaar den den op og i, og den udfolder den kun, naar den sidder rolig paa et Træ, eller naar den udstøder sit Parringsraab »Hup, hup, hup!« eller sit Glædesskrig »Væk, væk, væk!« Selskabelig er Hærfuglen ikke, skønt Familiens Medlemmer holder sammen, og til andre Fugle slutter den sig ikke; paa de

Hærfugl.

Steder, hvor der bor flere Par sammen, ligger de i stadig Kiv og Strid. Dens Føde bestaar af Insekter, som den opsamler paa Jorden eller henter frem af Huller. Den synes at foretrække Skarnbasser og Aadselgravere, Spyfluelarver og andre i Gødning og Affald levende Insekter, men forsmaaer dog ikke Oldenborrer, Guldbasser, Græshopper, Faarekyllinger, Myrepupper, Kaalorme o. s. v. Biller støder den saa længe med Næbet mod Jorden, at de haarde Vingedækker springer af; derpaa kaster den dem iverjret for igen at snappe dem og lade dem glide ned. Reden, som har et Underlag af Træsmuld, hvorover der lægges Kogødning og noget Mos, findes i hule Træer eller Murhuller. Ungernes Skarn fjernes ikke fra Reden; saa længe de mades, hænger der som Følge deraf en ubehagelig Lugt saa vel ved Reden som ved Fuglene. I Fangenskab bliver Hærfulgen saa tam som en Hund, kommer, naar man kalder paa den, og følger sin Herre igennem alle Værelser; i Bur kan den dog ikke holdes, men maa løbe frit omkring.

*

*

*

Biæderne (*Meropes*) hører til den gamle Verdens Pragtfulge. De er næsten lige saa fortrinlige Flyvere som Svalerne og har i Levemaade megen Lighed med Fluefangerne. Paa Jorden kommer de kun sjældent. Føden bestaar af Insekter, navnlig af Bier, Hvepse og Humlebier, som de sluger i Flugten, ofte i stor Mængde, uden at bide Brodden af. De sidder ikke sjældent i hele Timer ved Bistader og Hvepsereder og snapper Bierne og Hvepsene, saa snart de kommer ud. De unge Fugle skal, inden de ret kan flyve, have den mærkelige Sædvane at gaa baglængs, og det med stor Færdighed. Det samme siges de gamle undertiden at gøre.

De ruger selskabeligt i vandrette Gange, som de graver i stejle Jordskrænter, og som fører ind til en ovnformet Udvidelse, hvori de 4—7 rent hvide Æg lægges paa den bare Jord eller i det højeste paa lidt Straa, hvortil der efterhaanden kommer opgyldede Klumper af ufordøjelige Insektdele.

Den europæiske Biæder (*Merops apiaster*) hører til de større Arter. Den er 26 Ctm. lang, har en højgul, sort indfattet Strube, hvid Pande, grønt Forhoved, kastaniebrunt Baghoved, Nakke og Overryg, straaagule Skuldre, græsgrønne Vinger med blaa Yderrande og sorte Spidser, samt blaagrønne Styrefjer med sorte Spidser paa det forlængede mellemste Par; Bryst, Bug og Gump er smukt spanskgønne, og gennem Øjet gaar der en sort Stribe.

Denne brogede Fugl har hjemme i Sydeuropa, Asien og Afrika. I Landene om Middelhavet og det sorte Hav er den Trækfugl; undertiden kan en enkelt eller et Par paa sine Strejftog efter Yngle-tiden komme til Danmark. Den er saaledes bleven skudt i Sjælland, Fyen og ved Limfjorden. Det er en meget selskabelig Fugl, der oftest jager flokkevis. De i Jordskrænter gravede Gange, i hvis

inderste, udvidede Del Reden findes, er 1—2 Meter dybe og træffes ofte i Mængde ved Siden af hverandre.

I den østlige Halvkugles varme Lande findes mange pragtfulde Arter.

*

*

*

Efter en af de smukkeste Fugle i vor Verdensdel har en hel Familie faaet Navn af Isfugle, skønt det langt overvejende Antal har hjemme i Egne, hvor man hverken kender Is eller Sne.

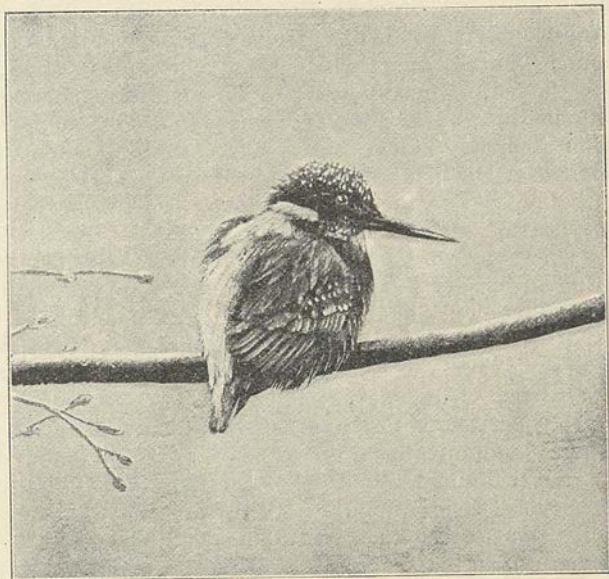
Isfuglene (*Alcedininae*) har en kraftig Bygning, kort Hals, stort Hoved, korte Vinger, en kort eller i det højeste middellang Hale og en glat, sædvanligvis i prægtige Farver spillende Fjerdragt. Næbet er langstrakt, lige, skarpt og tilspidset. Mundvigen er stor og naar hen under Øjet.

Isfuglene er Verdensborgere, men dog stærkest repræsenterede indenfor det varme Bælte.

Alle Arter opholder sig i Nærheden af fiskerige Vande, som de følger helt op mellem Bjærgene. De gaar slet, flyver daarligt, men styrter sig pilsnart fra Grene, Pæle o. s. v. ned under Vandskorpen og snapper Fisk, Insekter, Krabber o. s. v. I stejle Jordskrænter graver de rørformede Gange, hvis bageste Del udvides til Rugekammer. Her lægges Æggene paa opgyldede Klumper af Fiskeben.

Den almindelige Isfugl (*Alcedo ipsida*) har smukke og ejendommelige Farver. Hætten og Vingedækfjerene er mørkegrønne med lyst blaagrønne og blaagraa Pletter; Ryggen og Halen er smukt lazurblaa; Underkroppen og et Baand under Øjet er rustrøde, Længden udgør 17 Ctm.

Hele Europa, fra Jylland, Livland og Estland mod Syd samt den

Isfugl.

vestlige Del af Mellemasien er Isfuglens Hjem. I Danmark forekommer den enkeltvis eller parvis, dog ingenlunde almindelig, ved Aaer, Bække, Damme, Søer; bedst træffes den ved Mølleaaer i det sydøstlige Jylland, ofte i Selskab med Vandstøren. Ligesom denne opholder den sig om Vinteren ved Vandløb, der har et saa stærkt Fald, at de ikke fryser til. Sædvanligvis ses den kun, naar den pilsnart flyver hen over Vandet; thi dens Siddeplads, en Gren, en Sten eller en Pæl, er som oftest saa godt skjult, at man maa vide Besked for at finde den. Denne Plads, paa hvilken Fuglen tilbringer halve Dage, er altid valgt saaledes, at den derfra kan holde Øje med Vandet. Naar man taalmodig iagttager Isfuglen, ser man den pludseligt strække Halsen, bøje sig nedefter og styrte sig i Vandet uden at bruge Vingerne. Sædvanlig forsvinder den helt under Vandet, men arbejder sig igen med nogle Vingeslag op til Overfladen, svinger sig derfra op paa sin Siddeplads, afryster Vanddraaberne, pudser Fjerene lidt og indtager sin forrige Stilling. Kun naar den flere Gange har dykket forgæves, eller naar den slet ikke har faaet Øje paa nogen Fisk, flyver den til et andet Sted. Flugten er tung, og de korte Vinger maa, for at bære Kroppen, bevæges saa hurtigt, at man næppe kan skelne de enkelte Vingeslag. Gangen er yderst besværlig og indskrænker sig i Reglen til nogle faa Skridt; Isfuglen bruger Fødderne saa godt som udelukkende til at sidde med, idet den sjælden eller aldrig ses paa Jorden.

Hvert Par har sit eget Omraade, paa hvilket det ikke taaler andre af sin Art. Kun Vandstøre og Vipstjærter kan undertiden findes paa Isfuglenes Enemærker. I Yngletiden, naar den har et talrigt Afkom at forsørge, kan man af og til se den anvende nogle ejendommelige Flyvekunster, idet den da under sin Flugt lavt hen over Vandet pludseligt staar stille i Luften som en Falk eller Ørn for at tage et Bytte i Øjesyn, inden den styrter sig ned efter det. Dens Føde bestaar af Smaafisk, som den fanger med Næbet alene, aldrig med Fødderne, samt af Vandinsekter og i Nødsfald Iglar. I vedholdende Regnvejr lider Isfuglen ofte Nød, da Vandet bliver uklart, saa at den ikke kan spejde efter Fisk. Om Vinteren mister mange af disse Fugle Livet ved at komme ind under Isen. I stejle, tørre, lerede Aabredder, paa hvilke ingen Vandrotte eller Væsel kan klattre op, hakker Isfuglen 30—60 Ctm. fra Overkanten et 5 Ctm. bredt, rundt Hul, som gaar lidt opefter, indtil en Dybde af $\frac{1}{2}$ —1 M., og som bagtil udvider sig til en lille, rund Hule. Her lægger Hunnen i Maj paa opgyldede Klumper af Fiskeben 6—7 meget store, glinsende hvide Æg. Naar Isfuglen ikke forstyrres, benytter den sin Rede i flere Aar; men dersom den finder Indgangshullet udvidet, anlægger den en ny. Hullet til Isfuglens Rede kan let skelnes fra Vandrottens og andre mindre Pattedyrs Smaahuler ved den stærke Fiskelugt, der trænger ud deraf. Mærkværdigt er det, hvor nødigt en rugende Isfugl forlader Æggene eller de spæde Unger. Man kan banke paa Jordskrænten, ja endog udvide Ind-

gangshullet, — den kommer dog ikke ud; først naar man rykker den ganske nær paa Livet, forlader den sit Alkom.

Stødfiskerne (*Ceryle*) har længere Vinger end Isfuglene og mindre prægtige Farver. Herhen hører de stærkeste og graadigste Arter af Familien, de saakaldte »Fisketigre«.

En af disse, Graafiskeren (*Ceryle rudis*) er en sort og hvid, 26 Ctm. lang Fugl, der har hjemme i Afrika og i Asien. Den sidder ofte paa Træværket ved Vandingshjulene, som sættes i Gang af Okser, og den er saa lidet sky, at den hyppigt bliver siddende saa nær ved den Dreng, der driver Okserne, at han gjerne kunde naa den med sin Pisk. Den sidder ikke paa Lur som Isfuglen, men fisker bestandigt ved at flyve lavt hen over Vandet, staa stille i Luften, naar et Bytte tildrager sig dens Opmærksomhed, og styrte sig ned paa det. Naar Vandet stiger i Nilen, bliver det saa plumret, at den ikke kan se Smaafiskene; den forlader da sin kære Flod og holder sig til de mange Kanaler. I Palæstina ruger den selskabeligt og anlægger Redekolonier i skraa Jordvolde, ganske som Digesvalerne.

Nærmest til Isfuglene slutter sig Halcyonerne (*Halcyones*), som dog adskiller sig fra dem ved deres bredere Næb, stærkere og længere Fødder og mere udviklede Flyveredskaber. Fjerene er blødere og ikke saa glatte som Isfuglenes. Medlemmerne af denne talrige Gruppe har hjemme i Afrika, Sydasien og Australien. I Amerika og Europa mangler de ganske. De er alle Skovbeboere, og kun de færreste røber nogen Forkærlighed for Vandet. Mange findes endog netop i de tørreste Egne, naar der blot ikke mangler Træer, thi Træer synes at være aldeles uundværlige for deres Velbefindende. De flyver godt, kommer sjældent paa Jorden og lever af Insekter, navnlig af Græshopper og store Biller; de stærkere Arter forgriber sig ogsaa paa Krabber og mindre Hvirveldyr af alle Klasser. Enkelte forfølger Slinger, og andre har Ord for at være slemme Redeplyndrere.

Den nyhollandske Jægerfugl eller Kæmpeskør (*Halcyon giganteus*), der er ca. 45 Ctm. lang, er navnlig bleven bekendt ved Goulds Iagttagelser. »Den er højst paafaldende«, siger denne Forfatter, »saavel ved sin Størrelse som ved sin ejendommelige Stemme. Dertil kommer, at den ikke er sky, men straks nærmer sig, naar noget vækker dens Nysgerrighed. Den sætter sig saaledes ofte paa en udgaaet Gren af det Træ, under hvilket de Rejsende har lejret sig, og betragter med den største Opmærksomhed, at der tændes Ild og laves Mad. Dog opdager man sjældent dens Tilstedeværelse, førend den opslaar sin spottende Latter, — Toner, der er saa paafaldende, at ingen, som har skrevet om Sydwaales, har glemt at omtale den.« Denne Latter begynder med en sagte og dyb Tone, bliver stadig stærkere og ender som en skraldende Haanlatter. Kaptejn Sturt siger, at den lyder som et Kor af onde

Aander og bringer den Rejsende til at gyse, da han uvilkaarlig maa tro sig stedt i en eller anden Fare, som onde Mennesker gør sig lystige over. Denne sælsomme Lyd høres Morgen, Middag og Aften.

*   *   *

Hos Gøgene (*Cuculinae*) er Næbet svagt bøjet, temmelig bredt ved Roden og sammentrykt ud imod Spidsen. Benene er korte eller i det højeste middellange, Vingerne lange, smalle og spidse og Halen lang. Medlemmerne af denne Familie er udbredte over den gamle Verden og Nyholland. I Indien og Afrika er de talrigt repræsenterede, men i Norden kun af en eneste Art. De er alle

Almindelig Gøg.

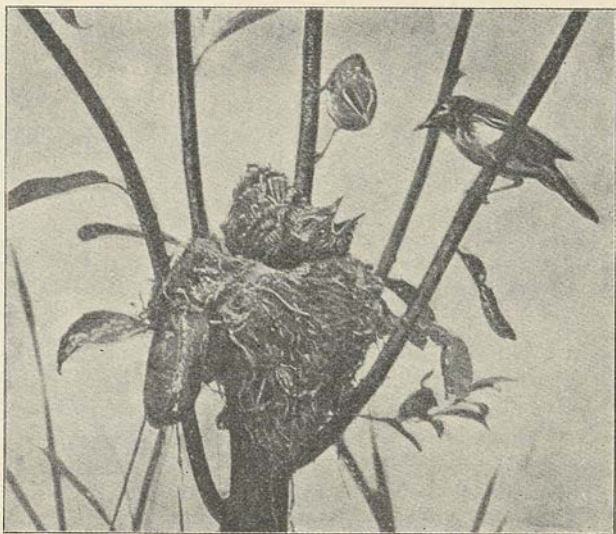
Skovfugle, og de nordiske Arter er Trækfugle, de sydlige Strøgfugle. Det er urolige, heftige, sky og uselskabelige Dyr, som har en let og rask Flugt, og hvis Næring bestaar af Insekter, navnlig haarede Larver, som forsaas af andre Fugle. Den ruger ikke selv, men lægger sine forholdsvis smaa Æg i mindre, insektædende Fugles Reder, hvor Ungerne med stor Anstrængelse opfores af de smaa Plejeforældre, hvis eget Afkom altid gaar til Grunde.

Den almindelige Gøg (*Cuculus canorus*) er oventil blaagraa; Bryst og Bug er hvide med mørke Bølgelinier, Halen sort med hvide Pletter. Ethvert Par har sit bestemte Omraade, som forsvares mod alle Naboer og Fremmede. Fortrænges en Gøg, ned-sætter den sig ved Siden af Erobreren og slaas daglig med ham. Parringsraabet er det bekendte »Kuk, kuk!«, som af Hunnen besvares

med en Lyd, der ligner en høj, fnisende Latter. Gøgen flyver godt, men gaar daarligt og kan slet ikke klatre. Den er overordentlig graadig, og da Føden næsten udelukkende bestaar af Larver, hører den til vore nyttigste Fugle.

Hunnen lægger sine 4—6 Æg, som ikke er større en Spurvens, i Græs-, Gærde- og Digesmutters, Vipstjærters og over 100 andre Sangeres Rede, dog kun et i hver og efter et Mellemrum af et Par Uger. Ægget lægges i Reglen kun i Reder, i hvilke der allerede findes Æg. Naar Hunnen paa Grund af Redens Form ikke kan komme til at sætte sig paa den, lægger den Ægget paa Jorden, tager det i Næbet eller rettere i Svælget og bærer det saaledes til

Gøgeunge og dens Plejeforældre, to Sangere (efter Fotografi).

den valgte Rede. Paafaldende er det, at de mindre Sangfugle, som ellers ophører med at ruge efter enhver Forstyrrelse af deres Rede, ikke kaster Gøgeægget ud, som de gør med alle andre fremmede Æg, der lægges i Reden, men tværtimod vedbliver at ruge. Gøgeungen udklækkes efter femten Dages Forløb; den er højst hjælpeløs, har et uformelig tykt Hoved og ser hæsleg ud, men har en overordentlig god Appetit og vokser hurtigt. Plejeforældrene bringer den med rørende Iver alle Slags Smaaainsekter, men uden at kunne stoppe Munden paa den og bringe dens evindelige hæse »Sis, sissis!« til at forstumme. Den skubber snart sine Plejesøskende ud af Reden, og naar denne bliver for lille til den, flytter den ud paa en Gren, hvor den med lydelige Skrig vedbliver at forlange Føde, saa

at Smaafuglene, hvis Afkom er gaaet til Grunde, ofte selv maa lide Nød. Desuagtet følger disse troligt deres Plejebarn hele Dage igen, efter at det har forladt Reden. Undertiden hænder det, at Gøgeungen ikke kan komme ud gennem Indgangshullet til Reden, og da opholder Plejeforældrene sig hos den til langt ud paa Efteraaret. Man har saaledes iagttaget en Han-Vipstjært, som opdrættede en Gøgeunge, længe efter at alle dens Lige havde tiltraadt Rejsen til Syden.

Til de afrikanske Skadegøge hører den 40 Ctm. lange Skadegøg (*Coccyzus glandarius*), som af og til strejfer over til Sydeuropa.

I Levemaade har den kun lidet tilfælles med sin europæiske Slægtning. Flugten ligner vel dennes, men forøvrigt adskiller Fuglen sig væsentligt fra den. Stemmen er et Skrig, der lyder som en Latter og ligner Skadens, og efter paalidelige Undersøgelser, som er blevne anstillede i Ægypten og Spanien, lægger Skadegøgen sit Æg i Krage- og Skadereder.

De prægtigste af alle Gøge, Guldgøgene, har hjemme i Tropiclandene i Afrika og Asien samt i Nyholland. Den egentlige Guldgøg (*Chrysococcyx cupreus*) er oventil metallisk grøn med Kobberglans. Den bærer i Næbet sit Æg ind i smaa insektædende Fugles Rede.

I Nyholland lever den største af alle Gøge, Kæmpegøgen (*Scythrops novae hollandiae*), hvis Næb snarere ligner en Tukans end en Gøgs. Den er 65 Ctm. lang.

Højest ejendommelige Gøgefugle er de mellem- og sydamerikanske Løppeædere eller Anu'er (*Crotophaga*), der navnlig kendes paa det stærke Næb, hvis Rygkant danner en høj og skarp Kam. Overnæbet er indvendig hult, og i dets Masse findes der en Mængde luftfyldte Rum ligesom hos Peber- og Næsehornsflugene. Løppeæderne lever selskabeligt ligesom vore Krager og Skader, og opholder sig lige saavel i Nærheden af menneskelige Boliger som i det Indre af Steppeskovene. Hyppigst findes de dog paa fugtige Enge, i Nærheden af Kvæghjorde, hvilke de befrier for Utøj og Snyltre; men iøvrigt er de nærmest altædende, som vore Krager og Skader. Deres Forplantning frembyder den Ejendommelighed, at flere Hunner lægger Æg i en fælles, stor Rede og ligeledes ruger og mader Ungerne i Fællesskab. Brasilianerne kalder dem efter Stemmens Lyd Anu og skelner imellem »sorte« og »hvide« (d. v. s. graa) Anuer.

* * *

Natravnene (*Caprimulgidae*) er saa mærkelige Fugle, at de overalt har tildraget sig Menneskenes Opmærksomhed og givet Anledning til de besynderligste Antagelser. Legemet er langstrakt, Hovedet bredt og fladt og Øjet stort og temmelig stærkt hvælvet. Næbet er som Svalernes bagtil temmelig bredt, men meget kort og er ualmindelig fladt; Mundvigene naar hen bag Øjet, og Gabet er

derfor større end hos nogen anden Fugl. De rørformede Næsebor er omgivne af lange Fjerbørster. Fødderne er meget korte og fjerklædte til ned mod Tærne, som er korte og svage; Bagtaalen kan drejes fremad. Vingerne er lange, smalle og spidse, og Fjerklædningen er blød som hos Uglerne og ligesom hos disse mørk, men med en overordentlig fin og regelmæssig Tegning.

Der findes Natravne i alle Egne og Lande udenfor det kolde Bælte. I Europa forekommer der kun to Arter, de fleste findes i Nordafrika, Mellemamerika og Asien. Gennemgaaende opholder disse Fugle sig i Skove eller paa Heder. Standfugle er kun de tropiske Arter; de øvrige er i det mindste Strøgfugle, og de nordligst levende Arter Trækfugle. Om Dagen holder de sig skjult

Natravn.

ligesom Natuglerne; om Aftenen, henad Morgenstunden og i maanelyse Nætter flyver de lydløst om efter deres Næring, som bestaar af Insekter af forskellig Art. Visse sydamerikanske Arter, jager dog om Dagen, endog i klart Solskin. Hos os skyer de Menneskets Nærhed; men i Syden opholder de sig umiddelbart ved Landsbyerne, især i store Haver. Flugten er let og smuk; men paa Jorden ligger de mere, end de sidder. Æggene, et eller to i Tal, lægges uden Underlag paa den bare Jord, i hvilken der ikke engang kradses en Fordybning. Nogle Natravne tager i Fare Æggene i det mægtige Gab og slæber dem hen til et sikkert Sted.

Den europæiske almindelige Natravn, paa norsk: Kvældkнарren (*Caprimulgus europæus*) er oventil spraglet graabrun og underneden lysegraa med sortebrune og rustgule Bølgestriber. Læng-

den udgør 26 Ctm. Den ankommer sidst i April eller først i Maj og bliver til Slutningen af September. Den findes især i Naaleskove og i de jyske Heder og Hedeskove. Stemmen lyder som »Hejt!« eller »Jist!« Naar den jager efter Næring, flyver den med vidt aabent Næb, og de Insekter, den træffer paa sin Vej, bliver da let opsnappede af dens store, klæbrige Gab. I Parringstiden udstøder Hannen en Lyd, som bedst kan sammenlignes med Hjulets Snurren paa en Spiderok. Fuglens latinske Navn, *Caprimulgus*, Gademalker, hidrører fra den Folkeovertro, at den med sit store Gab om Natten skulde malke Geder, Køer o. s. v.

I Sydspanien erstattes den af den rødhalsede Natravn (*C. ruficollis*).

En af de mærkeligste afrikanske Arter er den saakaldte Firvinge (*Macrodipteryx longipennis*), hvis Vinger er meget lange, og i hvilke den anden Svingfjer rager langt bagud. En anden nærbeslægtet Fugl, (*Cosmetornis vexillarius*) har ikke en, men to Svingfjer forlængede langt ud over de andre. Hvor sælsomt et Skue disse Fugle frembyder, naar de flyver, fremgaar af Russeggers Ord: »Dersom jeg var bleven opdragen i et Harem, vilde jeg have troet, at det, vi saa for os, var Hekseri; thi hvad vi bemærkede i Luften, var besynderligt. Snart saa vi fire Fugle, snart tre, snart to og snart igen kun én, der imidlertid tog sig ud, som om den havde fire Vinger . . . Begge de lange Fjer, der paa Grund af Skafternes ringe Styrke bliver et Spil for ethvert Vindpust, besværer ikke alene Fuglens Flugt, men foranlediger ved deres Flagren de omtalte Skuffelser, og det saa meget lettere som Firvingen kun flyver i Tusmørket og i og for sig har en uregelmæssig og usikker Flugt.«

I dybe Klippehuler i Mellemamerikas Bjerge lever der en besynderlig Fugl, Guacharoen eller Fedtfuglen (*Steatornis caripensis*). Den har i det væsentlige Natravnenes Bygning; Næbet er imidlertid kun bredt ved Roden; fra Midten er det sammentrykt, og bag den krogdannede Spids har det to Takker. Undernæbet er betydelig kortere end Overnæbet; det uhyre Gab strækker sig hen bag Øjnene og er omgivet af Fjerbørster. Fuglens ene Navn hidrører fra et Fedtlag, der omgiver Indvoldene i saa stor en Mængde, at de ligefrem kan siges at være indlejrede i Fedt. Længden udgør 55 Ctm.

Alexander Humboldt opdagede Guacharoen i den store Klippehule ved Caripe i Andesbjergene, og giver følgende malende Skildring: »I et Land, hvor man har megen Forkærlighed for det vidunderlige, er en Hule, i hvilken der udspringer en Flod, og i hvilken der lever Tusinder af Natfugle, med hvis Fedt man laver Mad i Missionerne, naturligvis en uudtømmelig Genstand for Samtale . . . Guacharohulen aabner sig i en lodret Klippevæg. Dens Indgang vender mod Syd og er en 25 M. bred og 22 M. høj Hvælving. Paa Klippen over Grotten vokser der kæmpemæssige Træer, og hele

Indgangen er omgivet med en rig tropisk Plantevækst, som endog strækker sig langs med Floden, 30—40 Skridt ind i Hulen. — Først 430 Skridt indenfor Indgangen behøvede vi at tænde vore Fakler. Hvor Daglyset begyndte at forsvinde, hørte vi Natuglernes hæse Skrig. Man kan ikke gøre sig nogen Forestilling om den frygtelige Støj, som disse Tusinder af Fugles Skrig frembragte, idet det gav Genlyd fra Klippehvælvingen og kom tilbage som Ekko fra Hulens Inderste. Indianerne bandt Fakler paa lange Stænger og viste os Rederne, som fandtes 20—23 M. over vore Hoveder i tragtformede Huller, af hvilke Lofthvælvingen vrimlede. Jo dybere vi trængte ind i Hulen, og jo flere Fugle, der opskræmmedes ved Skinnets af vore Fakler, desto stærkere blev Støjen. Var der et Par Minutter lidt stille om os, lød Fuglenes Klageskrig os imøde fra det Fjerne fra andre Grene af Hulen. Skarerne skiftedes formelig til at skrige. — Guacharoen forlader Hulen ved Mørkets Frembrud, især naar det er Maaneskin. Den æder haarde Frø, og Indianerne forsikrer, at den hverken fortærer Biller eller Sommerfugle. Ved St. Hansdagstider gaar Indianerne hvert Aar ind i Hulen med Stænger og ødelægger de fleste Reder. Der dræbes hver Gang flere Tusinder af Fugle, under hvilket Blodbad de Gamle med frygtelige Skrig flyver Indianerne om Ørerne, som om de vilde forsvare deres Afkom . . Paa »Fedthøstens« Tid, som man kalder det i Caripe, bygger Indianerne sig Hytter af Palmeblade i den forreste Del af Hulen. Her smelter man Fedtet af de nylig dræbte Fugle og kommer det i Lerkar; det er halvt flydende, klart, uden Lugt og saa rent, at det kan opbevares i over et Aar uden at blive harskt. Til Guacharoslægtsens Held, vover Indianerne sig af Overtro aldrig langt ind i Hulen; desuden synes Fuglene ogsaa at rekruteres fra nærliggende, for Mennesket utilgængelige Huler.

De sydasiatiske og nyhollandske Uglesvaler (*Podargidae*) har et temmelig stærkt, haardt Næb, og en af dem, Dværgnattravnen (*Aegotheles novae-hollandiae*), minder en Del om vore Natugler. Den opholder sig om Dagen i hule Gummitræer og titter ud, naar man banker paa Stammen. Kæmpenattravnen (*Podargus australis*) er brun- og graaspraglet og saa stor som en Krage. Den lever især af Græshopper, hvilke den dog ikke fanger i Flugten, men piller af Blade og Grene. Om Dagen er den dorsk og doven, og dens Søvn er saa fast, at man kan skyde den ene af to Mager ned af en Gren, uden at den anden lader sig forstyrre deraf. Om Natten er den imidlertid livlig, munter og virksom.

*

*

*

Ellekragerne (*Coraciidae*) er temmelig store, brogede Fugle, der alene findes paa den østlige Halvkugle. Næbet er middellangt, stærkt, har skarpe Rande og er i Spidsen bøjet ned over Undernæbet.

Om Mundvigene staar der stive Fjerbørster, og den prægtigt farvede Fjerdragt er stiv og strid. De opholder sig helst i store, fritstaaende Træer, paa isolerede Kippeblokke og ubeboede Bygninger, fra hvilke de kan se sig om, og i hvis Hulheder de bygger Rede. Det er urolige, sky og uselskabelige Fugle, som lever af Insekter, Orme og mindre Krybdyr. Stemmen er høj og skrattende.

Den almindelige Ellekrage, paa norsk: Blaaraaken (*Coracias garrula*) er en af de prægtigste skandinaviske Fugle. Hovedfarven er glinsende spanskgrøn. Ryggen lys brunrød; Pande og Hage er hvidlige, Svingfjerene sorte med et blaat Skær, de

Ellekrage.

mindre Vingedækfjer glinsende violblaa og Styrefjerene sortblaa, de to yderste dog lyseblaa. Længden udgør 30—32 Ctm.

Ellekragen forekommer overalt i Europa og gennemstrejfer i Træktiden det halve Afrika og hele Sydasien. I Danmark er den derimod temmelig sjælden, men om Sommeren træffes den dog hist og her i Skovegne. Udenfor Yngletiden er den højst ustadig og flygtig, flyver hele Dagen fra det ene Træ til det andet og spejder fra udgaaede Grene efter Bytte. I klart Solskin tumler den sig ofte legende i Luften og styrter sig af og til fra en betydelig Højde hovedkulds ned mod Jorden, for straks efter langsomt at arbejde sig op igen, eller ogsaa flyver den med en dueagtig Flugt skyndsomt afsted, tilsyneladende uden al Grund. Naar den hopper omkring i Træer, tager den Vingerne til Hjælp for at komme fra Gren til Gren. Insekter fanger den paa samme Maade som Fluesnapperne,

idet den rask flyver til og snapper dem i Luften, hvorpaa den vender tilbage til sin Plads. Paa Jorden kommer den næsten aldrig. Den er en stridbar og trættekær Fugl, der blot i Yngletiden og paa Vinterreisen kan forliges med sine Frænder. Stemmen, som den ofte lader høre, er et højt og skrattende gentaget: »Rak, rak, rak!« Foruden Insekter tager den undertiden en Frø, et Firben, en Mus og maaske en lille Fugl. I Grækenland er Figen dens Yndlingskost.

Den bygger i hule Træer en Rede af Kviste og Straa, udforet med Fjer og Haar, og Ungerne ligger i en Mængde Snavs og Skarn, da de Gamle ikke holder Reden ren.

* * *

Papegøjerne (*Psittacidae*) danner en afsluttet, skarpt begrænset Familie. Ved første Øjekast ligner deres Næb Rovfuglenes, men det er forholdsvis betydelig kortere og højere og er krummet lige fra Roden samt forsynet med en lang, krogformet Spids. Det næsten skaalformede Undernæb er meget kortere end Overnæbet, men er lige saa højt; det er mer eller mindre hvælvet paa Siderne og har fortil en Udbugtning, som svarer til en stump Tak eller Tand, der næsten altid findes midt paa Overnæbets Rand. Papegøjernes Klatrefødder er tykke og stærke og tjener ikke alene til at klatre med, men bruges som hos Uglerne til at føre Næringen til Munden. Fjerene er snarere stive end bløde, temmelig store og har som oftest livlige og afstikkende Farver. Halen er blød og af højest forskellig Form. Tungen er tyk, kødfuld og som oftest blød og er da et godt Føleredskab; undertiden er den dog i Spidsen besat med en Krans af Børster eller ender i et lille brusk- eller hornagtigt Legeme. Det nederste Luftrørshoved er forsynet med tre Par Muskler, hvilken Bygning i Forbindelse med den bløde og kødfulde Tunge gør det let for Papegøjerne at efterligne den menneskelige Stemme, Dyrenes Røst og andre Lyde. Det naturlige Skrig er imidlertid, i alt Fald med Undtagelse af Kakaduernes, hæsligt og ildelugtende.

Naar Papegøjerne klatrer, hvilket de i Modsætning til andre Klatrefugle gør med en ejendommelig, afmaalt Langsomhed, betjener de sig ikke alene af Fødderne, men ogsaa af Næbet, idet de strækker det langt frem og hager sig fast dermed, hvorpaa de trækker Legemet efter sig; naar de derpaa har klamret sig fast med Fødderne, tager de atter fat med Næbet og saaledes fremdeles. Paa Jorden er de i det hele, med Undtagelse af de nyhollandske Jordpapegøjer, ubehændige; nogle gaar ikke alene paa hele Mellemfoden, men tager endog af og til Overnæbet til Hjælp for at støtte sig paa det.

Der kendes over 400 Arter Papegøjer, som er udbredte over alle Verdensdele med Undtagelse af Europa; men de har dog fortrinsvis hjemme i Tropelandene.

En amerikansk Art gaar mod Nord indtil 43° n. Br., og mod

Syd endog til 54⁰ s. Br. Andre Arter forekommer over Trægrænsen paa Andesbjergene i en Højde af 3000 Meter over Havet. Som almindelig Regel gælder det dog, at jo rigere Plantevæksten er, desto hyppigere optræder de. Nogle Steder er de lige saa almindelige som vore Krager, andre Steder som vore Spurve, — og de forstaar den Kunst at gøre sig bemærkede. De pryder Skovene og opfylder dem med deres Skrig. »Det er umuligt,« forsikrer Gould, »at beskrive det fortryllende i det Skue, som visse Papegøjer, navnlig de højrøde Arter, frembyder, naar de flokkevis tumler sig i Australiens sølvbladede Akacier. Deres herlige Fjer stikker da prægtigt af imod Omgivelserne.« »Om Morgen og om Aften,« bemærker Schomburgk, »ser man talløse Sværme af Papegøjer drage hen over sig i en betyde-

Papegøjer.

lig Højde og hører deres idelige, utaalelige Skrig. En Eftermiddag saa jeg et saadant kæmpemæssigt Tog kaste sig paa Træerne ved Flodbreden. Grenene bøjede sig dybt under Vægten af utallige Fugle.«

Udenfor Yngletiden lever Papegøjerne selskabeligt, ofte i overordentlig talrige Flokke, hvis Medlemmer troligt holder sammen og deler godt og ondt med hverandre. Til Soveplads vælges en tæt Trækroge, en hullet Klippevæg eller hule Træer. Gode Skjulesteder er dem vigtigere end Ly i daarligt Vejr. »I den heftige tropiske Tordenregn, som undertiden formørker Luften,« skriver Prinsen af Wied, »ser man ofte Papegøjerne sidde ubevægelige paa de øverste

udgaaede Grene, og deres Stemme lyder nok saa munter, medens Vandet driver af dem. I Nærheden er der tæt Løv og tykke Grene, under hvilke de kan finde Ly; men de foretrækker den varme Tordenregn og synes at befinde sig vel derved. Saa snart Regnen er forbi, skynder de sig rigtignok med at tørre Fjerene. I smukt Vejr foretrækker de derimod afgjort de mest løvrige Kroner, hvad enten det nu er for at beskytte sig mod Solstraalerne eller for at skjule sig. Det sidste gør de ufejlbarlig, saasnart de aner Fare.

Papegøjernes Næring bestaar af saftige og haardskallede Frugter af Palmer og andre tropiske Planter, men i det hele er det ikke usandsynligt, at de større Arter æder mere dyrisk Føde, end man tror. Det er morsomt at iagttage Papegøjernes røveriske Overfald paa Frugttræer og Marker, og navnlig ved saadanne Lejligheder minder disse Fugle om Aberne. Den List og Snildhed, med hvilke de udfører deres Røvertog, er enhver iagttagers paafaldende. Naar de plyndrer en Majsmark, skriver Pøppig, »betvinger de deres Tilbøjelighed til at skrige, og der høres da kun undertrykte, ligesom knurrende Lyde, medens Ødelæggelsens Værk gaar for sig. Ikke let formaar en Jæger at liste sig bagpaa de fiffige Tyve; thi der udstilles altid et Par af de ældste som Vagt paa de højeste Træer. Det første Advarselsskrig besvares med et almindeligt, halvhøjt Udraab af de forskrækkede Tyve, og ved det andet Signal flygter hele Sværmen under bedøvende Skrig, — men blot for at vende tilbage, naar Faren er overstaaet.« Efter Maaltidet flyver Papegøjerne hen for at drikke og bade sig; de basker ogsaa gerne med Vingerne i Sand og Støv ligesom Høns.

I Reglen yngler Papegøjerne i hule Træer; nogle amerikanske Arter ruger imidlertid i Klippehuler, og flere langhalede, indiske Arter yngler i Fordybninger i gamle Bygninger som Pagoder, Gravminder o. s. v. Kun Jordpapegøjen lægger sine Æg paa den bare Jord. Som oftest ruger Papegøjerne i større Selskaber, ofte i uhyre Skarer. De finder dog ikke altid Rugehullet i et Træ fuldfærdigt, men maa gøre Brug af det stærke Næb for at udvide den altfor snævre Indgang. I Almindelighed ruger Hunnen alene og fødes i den Tid af Hannen, som underholder den med en fortrolig Smaasnakken. Papegøjen forsvares sit Afkom med den største Opofrelse, og enkelte Arter tager sig kærligt af Forældreløse, endogsaa af andre Slægter. I Gennemsnit synes de allerede i det andet Aar at opnaa den fulde Fjerpragt. De lever imidlertid meget længe, og gennem fangne Eksemplarer har man i saa Henseende gjort de mærkeligste Erfaringer. Ofte har de levet meget længere end den Familie, hos hvilken de tilbragte deres Ungdom; de har endog, som der gaar et Sagn om i Sydamerika, set et helt Indianerfolk uddø og forgaa. »Det er sandsynligt,« bemærker Humboldt, »at den sidste Familie af Aturerne er uddød for ikke overmaade lang Tid siden; thi i Maypures lever der endnu en gammel Papegøje, om

hvilken de Indfødte siger, at man ikke kan forstaa den, fordi den taler Aturenes Sprog.«

Mærkeligt nok har Papegøjerne, rigtignok uvilkaarlig, været en væsentlig medvirkende Faktor ved en verdenshistorisk Begivenhed: Amerikas Opdagelse. Pinzon, den store Genuesers Ledsager og Undergivne, bad en Dag indstændig denne om at forandre Skibenes hidtil fastholdte Kurs. »Jeg føler«, forsikrede han, »som en Indskydelse ovenfra, at vi maa styre en anden Vej.« Herom bemærker Humboldt i sin «Kosmos»: »Denne Indskydelse havde Pinzon, som en gammel Matros fortalte Columbus's Arvinger, en Flok Papegøjer at takke for, hvilke han om Aftenen havde set flyve mod Sydvest for, som han formodede, at sove i en Kratskov paa Land.«

Til Trods for mange Unoder er Papegøjerne vel sete Gæster i vore Værelser, og Tæmningen af dem gaar meget langt tilbage i Tiden. Alexander den Store bragte allerede tamme Papegøjer med sig tilbage fra Indien, hvor han havde forefundet dem som Husdyr hos de Indfødte. Senere førtes disse Fugle hyppigt til Rom, hvor man satte dem i Bure af Sølv, Skildpadde og Elfenben og lod dem give Undervisning af særegne Lærere. Til Tyskland førtes Papegøjerne først omtrent ved Korstogenes Tid. De første Opdagere af Amerika fandt allerede tamme Papegøjer i de Indfødtes Hylter, og endnu lader man disse Fugle i tæmmet Tilstand flyve frit om uden at stække deres Vinger. I de indianske Skovbyer er de lige saa uundværlige Husdyr som Hønsene i vore Bøndergaarde. Paafaldende er de tamme Papegøjers og Abers Forkærlighed for Børn; der ses kun sjældent en Flok legende Indianerbørn, uden at der har sluttet sig Aber og Papegøjer til dem.

Af de mange Arter Papegøjer skal her kun nævnes nogle karakteristiske Typer. En af de mest bekendte er den saakaldte Jako eller Graapapegøje (*Psittacus erithacus*), hvis Hale er zinnoberrød, medens de øvrige Fjer er askegraa eller graablaa med lysere Kanter. Dens Hjemstavn strækker sig fra Vestkysten af Afrika dybt ind i det Indre af denne Verdensdel. Skønt den af alle Papegøjer er den, der hyppigst føres til Europa, ved man kun lidt om dens Leve-maade i de store, tætte Sumpskove. I Fangenskab er den derimod blevet desto nøjere iagttaget, da den er en af de mest yndede af alle Stuefugle.

Ikke blot over dens Forstand og Hukommelse, ogsaa over dens Følelse er der blevet anstillet mærkelige Iagttagelser. Wood fortæller saaledes om en Ven af sig, der havde en Fugl af denne Art, som paa den kærligste og utrætteligste Maade madede nogle forladte Bogfinkeunger, hvis Forældre var fløjne bort fra et Indelukke i Haven af Skræk for den store fremmede Fugl. Da de Smaa kunde forlade Reden, sad de ofte paa deres Plejemoders Hoved og Nakke, og da gik Polly — det var Fuglens Navn — meget alvorlig om med sin Byrde. Dog høstede Papegøjen kun liden Tak; thi

da Svingfjerene var voksede ud hos Plejebørnene, fløj de bort for bestandig.

Af de amerikanske, korthalede Papegøjer føres der især to Arter til os: den grønne Papegøje og den brogede Amazonpapegøje (*Androglossa amazonica*). Begge Arter er vidt udbredte i Sydamerika. Amazonpapegøjen skyer Kystskovene og opholder sig i Skove og Krat i højereliggende Egne, medens den grønne Papegøje er den almindeligste i de brasilianske Kystegne. Allerede i Omegnen af Rio findes den i Mængde overalt, hvor der er store Skove.

Til de mest indtagende af alle Papegøjer hører Dværgpapegøjerne (*Psittaculæ*), som har Fjer paa Kinderne og en kort, smal, afrundet Hale. Turtelduerne staar langt tilbage for dem i gensidig Ømhed. »Hos dem,« siger Schomburgk, »hersker der den mest fuldkomne Harmoni: æder den ene, saa gør den anden det med; bader den ene sig, følger den anden dens Eksempel; skriger Hannen, saa istemmer Hunnen øjeblikkelig dens Skrig; bliver den sidste syg, saa fodrer dens Mage den, og om der er nok saa mange af disse Fugle forsamlede paa et Træ, forlader de sammenhørende Par dog aldrig hinanden.« Som bekendt kan disse nydelige Smaadyr kun holdes parvis i Fangenskab; Hunnerne overlever sjældent eller aldrig Hannernes Død, men bukker snart under for Længsel og Savn. I Handelen er disse Fugle ogsaa bekendte under Navn af »Selskabspapegøjer«. De findes udbredte over Afrika, Asien og Sydamerika. En af de smukkeste er den mellemamerikanske Dværgpapegøje (*Agapornis swinheriana*), hvis Hovedfarve er grøn med azurblaa Underryg og Overgump. Spurvepapegøjen (*Psittaculu passerina*), er den mindste af de brasilianske Papegøjer, idet den kun er saa stor som en Kanarieflugl. Farven er livlig grøn og grøngul med blaa Skulder og Gump samt en blaa Plet paa Vingerne. Denne Flugl hører til de almindeligste i Brasilien og kommer flokkkevis ind i Haverne. I Fangenskab bliver den snart tam; men den lever aldrig længe i Bur. Ikke større end en Sidsken er Sidskenpapegøjen (*Nasiterna pygmæa*), der lever paa Ny Guinea.

I Indien og paa de sydasiatiske Øer lever de korthalede Lorier (*Trichoglossinae*), prægtigt straalende Fugle, som har et langt, forholdsvis svagt Næb, hvis Undernæb kun er lidet bøjet og i Spidsen stærkt sammentrykt. Tungen er ikke synderlig kødfuld og ender i et Bundt hornagtige Trævler, som bruges til at opsamle den søde Saft, der udsondres af Træernes Bark, Blade og Blomster. Ikke desto mindre kan disse Fugle leve i mange Aar i Bur ved almindeligt Papegøjefoder. Ogsaa de kan læres til at tale, men er i det hele stille og kedelige.

I Buske og Krat i Australien lever der forskellige Smaapapegøjer af en slank Bygning, med et forholdsvis lille Næb og en middellang Hale. Herhen hører den brogede Lorikit (*Psittuteles versicolor*) der lever paa Nordsiden af Nyholland og kaster sig, ofte i uma-

delige Flokke, over Gummitræerne for at suge Honning med sin Penseltunge.

Blandt de mange Papegøjearter, som befolker Australien, indtager Kakaduerne (*Plissolophinae*) en høj Rang. De egentlige Kakaduer har en kort Hale, middellange Vinger og et kort, højt, i Randen tandet Næb, hvis Overnæb ender i en stor, krogformet Spids. Hovedet er som oftest prydet med en Top, der kan rejses, og som udmærker sig ved levende Farver, der dog i Almindelighed er skjulte paa Undersiden af Fjerene.

I Væsen og Levemaade ligner Kakaduerne de øvrige Papegøjer, men hører til de mest indtagende af dem alle. Allerede det blødt

Kakaduer.

udtalte »Kakadu!«, af hvilket denne Gruppe har faaet Navn, gør disse skønne Fugle saa indtagende. Kakaduerne slutter sig gerne til Mennesket og viser mindre Lumskhed end de andre Papagøjer; kun slemme Erfaringer gør dem mistroiske og hadefulde. De lever i fri Tilstand i Flokke, og Natten tilbringer de skjulte i de tætteste Trækroner. Morgenens hilser de med Skrig, der høres langt bort; derpaa flyver de op og søger hen til en Mark eller Have, hvor der er rigelig Næring. De yngler i hule Træer eller i Fordybninger i visse stejle Klippevægge, som aarligt besøges af Tusinder af disse Fugle.

De Indfødte gør Jagt paa Kakaduerne paa en egen Maade. »Maaske,« fortæller Kaptajn Grey, »gives der ikke noget mere fængslende Skue end Nyhollandernes Jagt paa Kakaduer. De benytter

dertil den ejendommelige Bumerang, et næsten leformet, fladt Redskab af haardt Træ, som med Haanden kastes over 30 M. langt, idet det gennemkrydser Luften i smaa Kredse og til Trods for dets mange Afvigelser fra den rette Linie dog rammer Maalet med stor Sikkerhed. Den Indfødte sniger sig hen til et Sted, hvor høje, prægtige Træer omgiver et Vand, og hvor han ved, at Kakaduerne samles i talløse Skarer. Han iagttager den største Forsigtighed, lister sig fra det ene Træ til det andet, kryber fra Busk til Busk og gør sig al Umage for saa lidt som mulig at forurolige de aarvaagne Fugle. Men hvor lydløs hans Gang end er, opdager Kakaduerne ham dog, og et almindeligt Oprør tilkendegiver nu, at den farlige Fjende nærmer sig. Næppe træder Forfølgeren frem ved Vandet og lader sin mørke Skikkelse komme frit tilsyne, førend Fuglene som en hvid Sky svinger sig i Vejret med et øresonderivende Skrig, og i samme Øjeblik slynger Nyhollænderen sit Vaaben ind blandt dem. Bumerangen, som kastes med fuld Kraft, danser i de besynderligste Spring og Vendinger hen over Vandet, hæver sig højere og højere i Buer og naar tidsnok ind iblandt Fuglene. Et andet, tredje og fjerde Vaaben af samme Art sendes straks bag-efter. Forgæves søger de ængstede Fugle at undfly; Kastevaabnets tilsyneladende regelløse Bane forvirrer dem og lammer deres Flugt. Den ene efter den anden kommer i Berøring med Bumerangen og bliver fældet, idet den enten faar Halsen knækket eller en Vinge slaaet over. Skrigende af Smerte og Raseri styrter den ene Fugl efter den anden til Jorden, og først naar den mørke Jæger har opnaaet sin Hensigt, besinder Flokken sig og flyver forskrækket bort eller søger Tilflugt i Træernes tætteste Løv.* Man har haft Eksemplarer paa, at Kakaduer har levet over 70 Aar i Bur; de er ikke vanskelige at holde, da de efterhaanden vænner sig til alt, hvad Mennesket spiser.

De egentlige Kakaduer (*Plissolophus*) er hvide, undertiden med et rosenrødt Skær og har en af to Rækker lange, smalle, taglagte Fjer bestaaende Top, som vilkaarlig kan rejses.

Paa Nyzeeland lever Nestoren (*Nestor*), en meget broget Fngl, som staar paa Overgangen til Jordpapegøjerne og udmærker sig ved sit stærkt forlængede, leformigt bøjede Overnæb, der gaar langt nedenfor Undernæbet. Dens Føde bestaar af saftige Rødder, som udgraves med Næbet, hvorfor dette ofte findes tilsmudset med Jord.

De største Papegøjer, Araraerne*) (*Sittace*) har hjemme i Urskovene i det østlige Sydamerika, hvor de færdes i Smaaflokke i de højeste Trætoppe og væsentlig lever af Frugter. I deres Hjemstavn efterstræbes de paa Grund af deres overordentlig prægtige Fjer.

I Levemaade og Forplantning ligner disse smukke Fugle de fleste andre Papegøjer. Hvor gærne de end lader sig høre, tier de dog stille, naar de har opdaget et Træ med indbydende Frugter. Medens

*) Som Regel henævnes de med det forkerte Navn Ara'er.

Flokken sidder og æder, høres kun den raslende Lyd af de nedfaldende Frugthylstre, eller i det højeste veksler Fuglene nogle sagte Toner, som har en vis Lighed med Klangen af en menneskelig Samtale. Men forstyrres de i Maaltidet af en Jæger, der har sneget sig hen til Træet, svinger Flokken sig til Vejrs med et bedøvende Skrig, som bedst kan gengives med Ordet »Arara«. Fra de ældste Tider synes Indianerne at have haft fangne Araraer om sig, og allerede ved Amerikas Opdagelse var det Columbus paafaldende, at de Indfødte paa Antillerne holdt store Papegøjer i Stedet for Høns og spiste deres Kød.

Til Parakitterne (*Conurus*) hører den eneste Papegøje, der forekommer i Nordamerika, og som efter en Del af sin Hjemstavn kaldes Carolinaparakiten (*C. carolinensis*). Den forekommer imidlertid indtil 43° n. Br., og Wilson forsikrer, at han til sin store Overraskelse i en Snestorm i Februar Maaned har set en Flok af disse Fugle flyve højtskrigende hen langsmed Ohios Bred. Undertiden kaster denne Papegøjeart sig massevis over Plantagerne ved Mississipp i og anretter betydelig Skade.

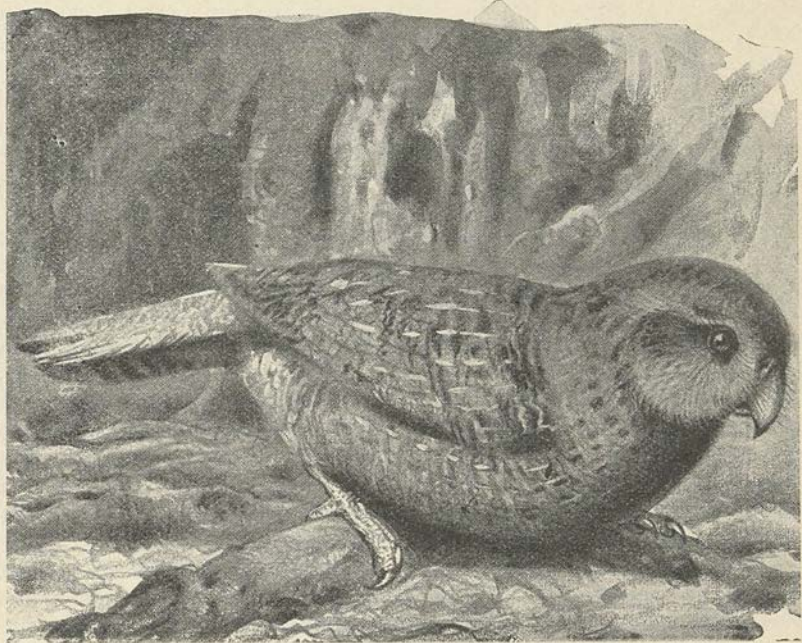
Den af alle Papegøjer, som egner sig bedst til Stuefugl, er den vatrede Papegøje (*Melopsittacus undulatus*), der ikke saa meget udmærker sig ved sine Fjers Pragt som ved sit indsmigrende og tiltalende Væsen. Dens Hovedfarve er græsg grøn, oventil fint brunplettet og brunvatret og underneden ensfarvet grøn. Den lever i uhyre Skarer paa Græssletterne i det indre af Nyholland, og næsten ethvert Skib, der kommer fra Australien, medbringer den i Hundredevis i smaa Rejsbure, hvis Pinde er anbragte amfiteatralsk, for at et saa stort Antal Fugle som muligt kan finde Plads i det snævre Rum. Strid og Kiv iagttages der aldrig mellem dem. Dog hører de ikke til de saakaldte »Selskabsfugle«, der dør af Sorg, naar de mister deres Mage. Til deres øvrige gode Egenskaber kommer den, at deres Smaakvidren næsten kan kaldes Sang, og at de aldrig skriger paa nogen støjende eller ubehagelig Maade. De er desuden meget nøjsomme og kan leve Aar ud og Aar ind ved Hirse og Kanariefrø samt af og til lidt Grønt, navnlig Kaalblade. Ved passende Pleje bringes de let til at yngle i Fangenskab.

En af de mærkeligste Papegøjer er Kakapoen eller Uglepapegøjen fra Nyzeeland (*Stringops habroptilus*). Den minder, paa Klatrefodderne nær, i en paafaldende Grad om Uglerne: Fjerene er ligesom hos disse bløde og løse og danner en Art Slør; Vingerne er korte og afrundede, Næbet langt og bøjet og ligesom hos Natrovfuglene halvt skjult mellem Fjerbørster. Farven er mørkegrøn med en temmelig regelmæssig Baandtegning og med enkelte gule Pletter. I Størrelse nærmer Kakapoen sig Hornuglen, men den er meget slankere bygget.

Den findes kun i afsidesliggende Dale paa den sydlige af de

nyzeelandske Øer. Paa den nordligste er den udryddet. Om dens Levemaade skriver Haast: »Kakapoen lever i Huler under Træernes Rødder og i Fordybninger under udhængende Klippeblokke. Da Rødderne af mange af Nyzeelands Træer tildels hæver sig over Jorden, er der sædvanligvis Huler under dem; hvor vi traf Kakapoen, syntes de os dog udvidede, skønt vi ikke kunde opdage den udkradsede Jord. Hulerne havde ofte to Aabninger, og undertiden var Træerne hule et Stykke over dem. Om Dagen ses Kakapoen kun, naar den med Hunde drives ud af sine Smuthuller. Før Ind-

Uglepapegøje.

førelsen af Hunde plejede de Indfødte at fange dem om Natten ved Fakler. Nogen udelukkende natlig Levemaade fører Kakapoen ikke; thi vi traf den et Par Gange i Begreb med at æde om Dagen og meget agtpaagivende paa enhver Fare. I Reglen plejer den at løbe paa Hønsfuglenes Vis, idet den løfter Vingerne en Smule.« Dog har andre set den flyve, rigtignok kun fra Træ til Træ. Dens Føde bestaar af Bregnerødder, Knopper og Blade. Stemmen er en hæs Skrigen, der gaar over til en ildelydende Hvæsen, naar Fuglen er vred eller sulten. Æggene, 1—2 i Tal, er hvide og lægges inde i Hulen i en lav Fordybning i det Træsmuld, hvormed Jorden er bedækket.

Jordpapegøjen (*Pezoporus formosus*) minder i flere Henseender om Uglepapegøjen eller Kakapoen. Dens Fjer har omtrent de samme Farver, og dens Levemaade ligner i flere Henseender dennes. Den er udbredt over hele det sydlige Nyholland og Van Diemens Land, lever enkelt- eller parvis og opholder sig næsten udelukkende paa Jorden. Uden Hunde er den vanskelig at finde. Den løber godt, og naar den opskræmmes, flyver den overordentlig hurtigt afsted, udfører forskellige Zigzagvendinger i Luften, daler snart igen og løber skyndsomt videre. De hvide Æg lægges paa den bare Jord og ruges af begge Mager.

*

*

*

Duerne (*Columbidæ*) har et kort eller middellangt Næb, som ved Roden er tyndt og blødt og i Spidsen haardt og hvælvet. Fødderne er bløde og fyldige Siddefødder, Vingerne som oftest lange, og Halen er lige afskaaret eller afrundet. Mærkeligst ved den indre Bygning er det, at Spiserøret udvider sig til en Kro, hvis Vægge i Yngletiden bliver tykke og frembyder et Næt af Folder og Celler, i hvilke der, under en forhøjet Virksomhed af Blodkarrene, afsondres et mælkeagtigt Stof, med hvilket Ungerne mades, medens de er smaa.

Duerne er livlige og kloge Fugle. De gaar, om ikke godt, saa dog ret udholdende, men nikker ved hvert Skridt, da deres Fødder er temmelig korte. Enkelte udenlandske Arter løber dog rask paa Hønsfuglenes Vis, men er da som oftest daarlige Flyvere. Det overvejende Antal har derimod en meget hurtig, kraftfuld og behændig Flugt, under hvilken de kan gøre de raskeste Vendinger, og som i Reglen ledsages af en ejendommelig pibende Lyd, som af og til bliver klaprende, naar de slaar Vingerne sammen over Hovedet, I vild Tilstand er Duerne forsigtige og sky.

De fleste lever selskabeligt og holder sig parvis sammen; men om et Par virkelig lever i kærlig Forening for Livstid, som man sædvanligvis antager, er et stort Spørgsmaal. For sit Afkom viser Duen ingen stærk Hengivenhed; den forlader nemlig ikke alene sine Æg, men ogsaa de allerede udkrøbne Unger, naar den forstyrres og bliver ængstelig. Duernes Havesyge er saa stor, at de ofte dækker den fundne Føde med Vingerne, medens Hønsene, naar der er rigelig Næring tilstede, kalder andre til.

Duerne er i ca. 400 Arter udbredte over alle Verdensdele; i Norden er de alle Trækfugle, i Syden dels Strøg- og dels Standfugle. Skønt Duerne i det hele er Skovfugle, findes de ogsaa undtagelsesvisbyggende paa nøgne Klippevægge, og skønt de helst opholder sig i vandrige Egne, mangler de dog ikke ganske paa tørre Stepper, thi den store Flyveevne sætter dem i Stand til daglig at søge hen til fjærne Drikkesteder. Sin største Farverigdom opnaar Gruppen paa Øerne i det stille Hav. Føden hentes næsten udelukkende fra Planteriget; vel har man fundet Smaasnegle, Orme og

Larver i enkelte Arters Kro, men det Bidrag, som Dyreriget yder til deres Underhold, er dog kun meget ringe. Alle Duer yngler mere end én Gang om Aaret. Den flade og løst sammenføjede, af tørre Riskviste byggede Rede anbringes mellem Trærnes Grene, ofte og maaske endog fortrinsvis i Naaleskove, snart lavt og snart højt til Vejrs, undertiden ogsaa i Klippehuler og i hule Træer, men sjældent paa den flade Jord. De to glinsende hvide Æg ruges af begge Mager, og medens Hunnen ruger, fodres den af Hannen. Efter 14—20 Dages Rugning kryber Ungerne ud; de er hjælpeløse, blinde, sparsomt dunbeklædte Skabninger, som bliver i Reden, indtil de kan flyve. I Begyndelsen makes de med det ovenomtalte mælkeagtige Stof af Kroen, senere med opblødt og tilsidst med haardt Frø. De fleste Arter er allerede avledygtige, naar de har fyldt deres første Aar.

Ringduen (*Calumba palumbus*) er blaagraa med en hvid Plet langs med Forranden af Vingen og paa hver Side af den metallisk glinsende Hals; Halefjerene er skifersorte med et hvidt Tværbaand og en stor, hvid Plet. Længden udgør 43 Ctm. Denne Due, der er den største europæiske Art, ankommer sædvanligvis til Skandinavien fra April til Midten af Maj; den overvintrer ikke sjældent, naar der ikke falder megen Sne. Den er en ægte Skovfugl, som helst opholder sig i Naaleskove, hvis Frø tilligemed Bøgefrugter udgør dens kæreste Næring. Det er bekendt, at den har bestemte Yndlingstræer, paa hvilke den kan træffes hver Morgen. Stemmen lyder som »Rukuku, kuku!« Reden, der bestaar af Kviste og Ris, er flad og saa slet og løst bygget, at man undertiden kan se Æggene nedenfra. Mærkelig er Ringduens ringe Omhu for disse; jages en rugende Ringdue en Gang fra Reden, kan man lige saa godt tage Æggene med, thi den forlader dem ganske sikkert. Mod Ungerne lægger den større Kærlighed for Dagen, uden at denne Følelse dog er saa stærk som hos andre Fugle.

Skovduen (*Columba oenas*) er ligeledes blaagraa, men har intet Hvidt paa Vingerne; Længden udgør 32 Ctm.

Den viser sig tidligere end Ringduen, men forekommer mindre hyppig end den foregaaende. Den opholder sig i Skove af enhver Art, naar den blot kan finde hule Træer, navnlig Ege, i hvilke den kan sove og bygge Rede. Den er mindre sky, end Ringduen, og Stemmen lyder som et kort »Hu!« der ofte gentages.

Den vigtigste af alle Duer er Klippeduen (*C. livia*); thi fra den nedstammer vor Husdue, der ikke alene ligner den i Ydre, men ogsaa i sit hele Væsen og let igen forvildes. Klippeduen er ligesom de foregaaende blaagraa, men har to sorte Tværbaand over Vingen. Længden udgør 34 Ctm. I Modsætning til de andre Duer, skyer Klippeduer Træer og opholder sig paa Klipper eller i gamle Mure. Den findes saaledes i Huler ved Stranden paa Vestkysten af Skotland og paa Færøerne samt paa nogle Øer i Nærheden af Stavanger;

endvidere paa alle passende Steder om Middelhavet og paa Klippevæggene i Nærheden af Katarakterne i Ægypten, samt i Ørkenen. I Øvreægypten gives der mange Landsbyer, som synes at være byggede mere for Duer end for Mennesker. Kun den nederste Etage af de noget pyramideformede Huse bebos af Bønderne; den øverste, sædvanligvis hvidtede og paa anden Maade prydede Del, tilhører Duerne, og desuden opføres der ikke sjældent høje, kuppelformede Taarne ene og alene for denne Fugl. Murværket paa alle disse Bygninger eller Dueslag bestaar ikke af Mursten men, fra en vis Højde, af store, ovale Krukker med tykke Vægge, som er anbragt

Forskellige Dueracer og deres vilde Stamform. 1. Kropdue. 2. Højstjært. 3. Klippedue. 4. Brevdue. 5. Mæfik. 6. Parykdue.

over hverandre og forbundne med Kalk eller Nildynd. I hver Krukke er der udattil et Hul, som dog ikke er stort nok til, at en Due kan komme derigennem, men alene er bestemt til at skaffe Lys og Luft. Indvendig fra er derimod enhver Krukke let tilgængelig og har Plads til en Rede. Indgangene til disse Dueslag er temmelig store og omgivne af indmurede Knipper af Riskviste i Stedet for Flyvebrædter. At denne Indretning er hensigtsmæssig, viser den store Mængde Duer, som stadig omsværmer disse Huse.

Til de mange tamme Afarter af Klippeduen hører den for sin hurtige Flugt bekendte Brevdue, hvis største Hurtighed beløber sig til 30 Meter i et Sekund.

Den berømte Vandredue (*Ectopistes migratorius*) er oventil blaagraa og sortplettet, nedenunder rødliggraa med hvid Bug. Fra Hudsonsbay til den meksikanske Bugt og fra Klippebjærgene til Østkysten findes Vandreduen i alle de nordamerikanske Stater, men ingenlunde overalt i lige Mængde. »Vandreduen,« siger Audubon. »bevæger sig med overordentlig Hurtighed under rask gentagne Vingeslag. Dens Vandringer sker udelukkende for at søge Næring, og ikke for at undgaa Vinterkulden eller for at søge en passende Rugeplads. En overordentlig Flyveæвне sætter den i Stand til at udføre det utroligste. Man har saaledes i Omegnen af New York dræbt Vandreduer, hvis Kro var fyldt med Ris, som de blot kunde have fortæret paa Georgias og Carolinas Marker. Da deres Fordøjelse er saa hurtig, at det Foder, de har ædt, er fuldstændig opløst paa tolv Timer, maatte man slutte, at de havde tilbagelagt mellem tre- og firehundrede (engelske) Mil i seks Timer eller en Mil i Minuttet. . . . Da jeg red over den tørre Slette, bemærkede jeg en Flok Vandreduer, der fløj fra Nordost til Sydvest. Deres Antal synes mig at være større, end jeg nogensinde tidligere havde set, og jeg fik Lyst til at tælle de Sværme, som i Løbet af en Time kom mig for Øje. Jeg steg derfor af, satte mig paa en Tue og gjorde med Blyanten en Streg paa Papiret for enhver Flok, der drog forbi; men Arbejdet blev snart uoverkommeligt, da Fuglen indfandt sig i utallig Mængde. Jeg rejste mig derfor, talte Stregerne og fandt, at jeg paa 21 Minutter havde skrevet 163. Jeg fortsatte min Vej, men Masserne blev stedse større og større. Luften var bogstavelig opfyldt af Duer og Eftermiddagssolen formørket; Skarnet faldt i Masser som Sneflokke, og den stærke Susen af Vingeslagene udøvede en bedøvende Virkning paa mine Sanser. Det er umuligt at beskrive Skønheden af Duernes Svingninger i Luften, naar en Falk prøvede paa at snappe en af Flokken. Paa én Gang styrtede de sig da, sammenpakkede i en fast Masse, under en tordenlignende Bulder ned som en levende Strøm, trængte tætsluttede fremad i Bølge- og Zigzaglinier, dalede helt ned mod Jorden, strøg med uforlignelig Hurtighed hen over den, steg derpaa lodret i Vejret som en mægtig Søjle og udviklede sig paany efter at være komne til Vejrs i en Linie, lig en uhyre, kæmpemæssig Slange. . . . Hele Folket var under Vaaben. Langs Bredderne af Ohio vrimlede det af Mænd og Dreng mellem hverandre, og alle fyrede uophørlig mod de fremmede Gæster, der her, hvor de vilde krydse Floden, fløj lavere. Masser af dem blev tilintetgjorte; en Uge og længere nød Befolkningen ikke andet end Duekød og Duefedt, og der taltes ikke om andet end om vilde Duer. Luften var imidlertid som mættet med en ejendommelig Uddunstning «

Ifølge Audubon indeholder et Træk af Vandreduer ofte over 20 Millioner Fugle, og det kan indtage en Strækning af 8—10 engelske Mil. Wilson beregner Antallet af Duer i et Træk, som han saa i Nærheden af Indiania, til 2000 Millioner. Rugepladserne strækker

sig ofte i en Bredde af 4—5 engelske Mil som en mange Mil lang Stribe gennem Skovene, og i hvert Træ findes der ikke sjældent paa en saadan Plads 50—1000 Reder, hver dog kun med én Unge. Paa saadanne Rugepladser er Jorden vidt og bredt bedækket med Grene, som er afbrudte ved Vægten af de mange Fugle, der har sat sig ovenpaa hverandre, og det hvide Skarn ligger i et tykt Lag hen over Skovbunden. Førend Ungerne forlader Rederne, strømmer Beboerne i stor Mængde til fra Omegnen og fylder paa faa Timer en Mængde Sække med Duer og sender mange Vognlæs af disse Fugle til Torvene, saa at hele Befolkningen ikke alene lever af Duer og nedsalter dem til Vinterforraad, men ogsaa langvejs fra driver Svin til Rugepladserne og feder dem med de nedfaldne Unger. I Stedet for Smør bruges i lang Tid Fedtet af de unge Duer i Husholdningerne; til Trods for dette Slagteri i det store aftager Vandreduerne dog ikke i Tal, og deres Mængde formindskes kun ved at rydde Skovene.

Turtelduerne (*Turtur*) er i Almindelighed rødlige; de fleste har et sort eller perlepletet sort og hvidt Nakkebaand. De findes talrigst i Asien og Afrika, som oftest i Kratskove eller fugtige Skove. Alle Arter er selskabelige, og enkelte danner ligesom de nordamerikanske Vandreduer overordentlig talrige Flokke. Reden, der sædvanligvis anbringes i Buske, er ligesaa løst bygget som de andre vilde Duers. I Nordafrika og Indien anses Turtelduerne for hellige Fugle; ingen gør dem Fortrød, og de lever derfor paa den fortroligste Fod med Mennesket.

Den europæiske Turteldue (*Turtur communis*) er udbredt over en stor Del af Europa og Asien og gennemrejser i Løbet af Vinteren meget lange Strækninger sydpaa. Højt mod Nord gaar den derimod ikke; i Danmark hører den allerede til de sjældnere Fugle, og i Sydsverrig og Norge forekommer den kun en enkelt Gang. Stemmen er en monoton, men klangfuld Lyd. I Levemaade ligner den Ringduen.

Næst efter Turtelduen bliver, bortset fra Klippeduen, ingen anden Art af denne Orden hyppigere holdt tam end den nærbeslægtede Skoggerdue (*Turtur risorius*). Den er isabellagul med sortagtige Svingfjer og et sort Nakkebaand. Indien, Arabien og en stor Del af Østafrika er Skoggerduens Hjem, og der findes den i talrige Flokke i tørre og ørkenagtige Steppeegne. Stemmen ligner Turtelduens Kurren, ledsaget af Lyde, der sammenlignes med en Latter, fordi de klinger som »Hi, hi, hi!« Ved god Pleje kan Skoggerduen leve 16—20 Aar i Bur.

En af de skønneste af alle Duer er Kraveduen (*Caloenas nicobarica*), hvis lange, tilspidsede Halsfjer hænger ned som paa Gaardhanen. Hoved, Hals, Bryst, Bug og Vinger er sortgrønne, Fjerene paa Undersiden har blaa Kanter; de længste Hals- og Vingdæksfjer,

samt Ryg og Overgump er græsgrønne med Metalglans, de korte Fjer i Kraven guldgule og Styrefjerene hvide. Denne prægtigt farvede Due har hjemme paa Nicobarøerne, Molukkerne, Ny Guinea og Philippinerne, hvor den især opholder sig paa smaa, ubeboede Øer.

De største af alle Duer, Kronduerne, lever paa Ny Guinea og udmærker sig ved deres betydelige Størrelse, som endog overtræffer Hønsenes, samt ved deres store, viftedannede Top, der kan rejses. Deres Bygning er noget klodset og Fjerdragten blød og af fremherskende skiferblaa Farve. De bedst kendte Arter er selve Kronduen (*Megapelia coronata*) og Vifteduen (*L. victoriae*). Den førstes Fjer er skiferblaa, paa Skuldrene kastaniebrune, og over Vingen gaar der et hvidt Baand; Halefjerene ender i et askegraat Baand.

Krondue.

Hos Vifteduen er Skiferblaat ligeledes den fremherskende Farve, men underneden er Farven kastaniebrun; over Vingen gaar der flere blaagraa Baand, og Halen ender i et bredt, hvidgraat Tværbånd. Fjerene i Toppen ender hos begge i smaa Faner, der har Form af langagtige Trekanter. Kronduen er 76 Ctm. lang og Vifteduen endnu større.

Kronduen lever i Mængde paa Kysten af Ny Guinea og nærliggende Øer. I Levemaade ligner den Fasanerne, idet den i Smaaflokke strejfer om i Skoven og helst opholder sig paa Jorden. Vifteduen synes at være sjældnere og bebor de sydlige Egne af Guinea.

En anden Jorddue, som i høj Grad har tildraget sig Forskernes Opmærksomhed, fordi den i Henseende til Næbets Bygning afviger fra alle nulevende Arter og nærmer sig den store uddøde Dronte, er Tandduen eller Samoaduen (*Didunculus strigirostris*). Dens

Næb er meget højere, end det er bredt, og Overnæbet ender i en skarp, krogformet Spids, der gaar ned over Undernæbet. Dets Rand har ingen Tand eller Udbugtning, hvorimod Undernæbet fortil er skævt afstumpet og paa hver Side har tre Tænder. Foden er kraftig. Farven er overvejende sortgrøn og rødbrun. Tandduen lever i Flokke paa Jorden i det Indre af Samoaøerne. De Indfødte kalder den Manumea eller »den røde Fugl« og sætter saa stor Pris paa dens Kød, at de hvert Aar foretager et længere Jagttog mellem Bjærgene, for at fange Manumeaer.

Til denne Gruppe af Duer henregnes i Almindelighed den nu uddøde Dronte (*Didus ineptus*), en stor og klodset Jorddue, som ikke kunde flyve, og som levede paa Øerne Madagaskar, Mauritius

Dronte.

og Bourbon. Den var højere end en Svane, og vejede 12—13 Kilo. Hovedfarven var graa, Vinger og Halefjer gule. Dronten, der allerede i 1497 af Vasco de Gamas Ledsagere blev forefundet i Mængde paa de nævnte Øer, eksisterede der endnu i det 17. Aarhundrede. 1683 blev der saaledes forevist et levende Eksemplar i London. Henimod Slutningen af Aarhundredet (omtrent 1690) synes Fuglene at være blevne udryddede af Portugiserne og Hollænderne. De paa de maskarenske Øer landende Søfolk dræbte dem i Mængde med

Knipler og fortærede dem ferske eller nedsaltede dem.

Af en anden Dronteart, Eneboeren (*D. solitarius*), medtoges 1666 fra Øen Bourbon to Eksemplarer til Ludvig XIV; de døde dog snart. Denne Art var saa stor som en Gaas, kunde ikke flyve og var hvid med sorte Ving- og Halespidser. Kødet var velsmagende. Af begge disse udryddede, usædvanlig store Duearter haves der Skeletdele i det zoologiske Musæum i København.

TREDIE ORDEN. ROVFUGLENE.

Rovfuglene (*Accipitres*) karakteriseres let ved følgende typiske Træk: De er alle af en kraftig og sluttet Bygning, og Vingerne er stærke og forraader ved hver Bevægelse en Fylde af Kraft. Næbet er kort, stærkt og sammentrykt; Overnæbet er ved Roden beklædt med en nøgen »Vokshud«, og Spidsen er krogformig bøjet ned over Undernæbet. Dette omslutes af Overnæbet, hvis skarpe Rand undertiden yderligere skærpes ved en Horntand eller Tak, som befinder sig over Spidsen af Undernæbet. Foden er kort og stærk med tre Fortæer og en Bagtaa, alle i samme Plan, og alle med ru Taaballer, som gør dem vel skikkede til at gribe og fastholde Byttet. Kløerne er stærke, krumme og spidse, oventil afrundede og underneden svagt udhulede, hvorved der opstaar to næsten skærende Kanter. I Fjerdragten er mørke Farver de fremherskende.

Rovfuglene er udbredte over hele Jorden; de findes under alle Breddegrader og i meget forskellig Højde over Havet. Flertallet af dem opholder sig helst i Skove; dog mangler de hverken i øde Bjærg-egne, paa Stepper eller i Ørkener.

Hvirveldyr af alle Klasser, Fugleæg, Insekter, Orme og Snegle udgør Rovfuglenes Næring. Byttet gribes med Fødderne og sønder rives med Næbet. Fordøjelsen er overordentlig stærk. Knogler, Sener og Senebaand opløses til en Vælling; Haar og Fjer opgylpes fra Tid til anden i Klumper. Ekskrementerne bestaar af en flydende, kalklignende Masse, der udkastes i en Straale. Alle Rovfuglene kan paa én Gang tage overmaade meget til sig, men kan ogsaa sulte i længere Tid. Med Undtagelse af Mennesket har de kun faa Fjender.

Rovfuglene omfatter to store Afdelinger: Dagrovfuglene og Natrovfuglene. De første søger deres Føde om Dagen; Øjnene vender til Siden, ikke fremefter, og Legemets Beklædning bestaar af tætte og stive Fjer.

Falkene (*Falconidae*) har et kort og stærkt Næb med en nøgen Vokshud ved Roden; Overnæbet er med en skarp Krog bøjet over Undernæbet og har en Tak, som passer ind i en Udskæring i i dette. De lever i Almindelighed kun af Bytte, som de selv fanger.

Blandt alle Rovfuglene indtager Ædelfalkene (*Falco*) den første Rang, da de mest afgjort besidder Rovfuglenes Præg. De kan slaa ned paa flyvende Fugle, hvorimod de uædle Falke kun tager siddende Fugle, Mus o. s. v. Flugten er overordentlig hurtig, udholdende og behændig. De gennemflyver store Strækninger i utrolig Hast og kaster sig undertiden, naar de vil angribe, fra en betydelig Højde saa hastig til Jorden, at Øjet ikke faar Tid til at opfatte Le-

gemets Form. Før Parringen stiger de op til en meget stor Højde og svæver der om i prægtige Kredse, idet de til deres egen Fornøjelse og til Opmuntring for Hunnen holder de herligste Flyveøvelser.

Hvirveldyr, navnlig Fugle, udgør den væsentligste Næring. Det fangede Bytte fortæres sjældent der, hvor det bliver grebet, men føres som oftest til et Sted, hvor der er fri Udsigt, og først der bli-

Jagtfalke.

ver det plukket, til Dels flaaet og derpaa fortæret. Morgen- og Aftentimerne er Falkenes egentlige Jagttid. Om Middagen sidder de stille og ubevægelige med fyldt Kro paa et højtliggende Sted for med halvt rejste Fjer og i en døsigt Tilstand at hengive sig til Fordøjelsesprocessen.

Om Sommeren lever Falkene parvis paa et Omraade, indenfor hvilket de ikke taaler nogen anden Rovfugl. Reden anlægges paa stejle Klippevægge, høje Bygninger eller i Toppen af de højeste Skovtræer. Ædelfalkene hører til de skadeligste Dyr i vore Skove. Derimod er de fra de ældste Tider blevne benyttede til Jagt, hvilket endnu sker i mange Dele af Asien og Afrika.

De til Falkejagt hørende Redskaber er: En Læderhætte, der

ikke maa trykke Øjnene, en ganske kort og en 2 Meter lang Læderrem, der fæstes til Fuglens Fodbeklædning, som ligeledes er af Læder. Lokkebilledet er et ovalt Legeme, til hvilken der er fæstet et Par Fuglevinger. Tykke Handsker sikrer Falkonerens Hænder mod Falkens Kløer. Saasnart Afretningen skal begynde, faar Fuglen Hætten paa, bliver bundet og maa sulte i 24 Timer, hvorpaa den sættes paa Haanden og trakteres med en Fugl, efter at Hætten er taget af den. Vil den ikke æde, faar den igen Hætten paa, og tages ikke for igen før 24 Timen efter, og selv om den i hele fem Dage ikke frivillig skulde æde paa Haanden, faar den hver Gang ubarmhjærtigt Hætten paa og bindes igen, saa sulten som den er. Jo oftere den iøvrigt i denne Tid bliver befriet for Hætten og baaret om, desto før bliver den tam og æder frivillig paa Haanden.

Er den kommen saa vidt, saa begynder de egentlige Læreøvelser. De bestaar i, at Fuglen uden Hætte sættes paa en Stoleryg og derfra maa flyve et længere og længere Stykke hen paa Falkonerens Haand for at æde; derpaa gentages det samme i det Frie, idet Falken ved en lang Snor hindres i at flyve bort. Under disse Øvelser stiller Falkoneren sig saaledes, at Fuglen maa flyve mod Vinden, da den som andre Fugle ikke gerne flyver med Vinden. Naar den gør sine Sager godt, sættes den om Aftenen med Hætte paa i et frit ophængt Tøndebaand og gynes hele Natten igennem, saa at den ikke kan sove. Den følgende Morgen gentages Øvelserne: den maa æde paa Haanden, bliver baaret til om Aftenen og derpaa igen gynget hele Natten i Tøndebaandet. Man bærer sig ad paa samme Maade den tredje Dag og den tredje Nat; den fjerde Dag gentages det hele, og først nu forundes der Falken Ro om Natten. Den følgende Dag sættes den uden Snor, kun med Bibeholdelse af den lange Rem, frit paa Jorden og maa for at æde flyve op paa Haanden; flyver den forbi, gaar man efter den og lokker saa længe ad den, at den til sidst kommer. Denne Øvelse gentages nu ofte i det Frie, og Fuglen vænnes til at flyve op paa Haanden af Jægeren, selv om han er til Hest, og den afrettes i det hele til hverken at være bange for Mennesker eller Hunde.

Nu kommer de egentlige Forberedelsesøvelser til selve Jagten: man kaster en død Due op i Luften, lader den i en lang Snor tilbageholdte Falk flyve efter den og første Gang æde lidt af den. Senere bliver Duen straks taget fra den, og den faar nu noget at æde paa Haanden. Den samme Øvelse gentages den følgende Dag med levende Fugle, hvis Vinger er noget stækkede; derpaa opsøger man med Hønsehund Agerhøns, helst en enkelt, tager rask Hætten af Fuglen, naar Agerhønen flyver op, og lader Falken flyve efter den. Skulde den slaa ned ved Siden af Agerhønen, lokker man den til sig med en levende Due, hvis Vinger er stækkede, eller med Lokkebilledet. For at vænne den til ogsaa at angribe stærkere Fugle, som Hejrer og Traner, øver man dem først paa unge Fugle af denne Art, eller paa gamle med stækkede Vinger, hvis Næb er

stukket i en Skede; i Begyndelsen lader man den ogsaa anstille sine Forsøg i Selskab med en god, gammel Falk. De til disse Øvelser bestemte Hejrer og Traner faar et Hylster af tyndt Læder om Halsen, for at de ikke saa let skal blive ombragte. Falkene søger, idet de svinger sig rask i Vejret, at komme op over Hejren for oven fra at kunne slaa ned paa den; Hejren søger imidlertid ligeledes at stige højere i Vejret og byder med forbavsende Hurtighed Fjenden den skarpe Spids af sit Næb, for at Rovfuglen kan spidde sig selv, idet den slaar ned. Endelig gribes den dog og styrter ned fra det Høje med sin Modstander. De tililende Jægere gør hurtigt Falken løs, rækker den til Belønning en Lækkerbidsken og plukker de smukkeste Fjer af Hejren. Derpaa lægges der denne en Metalring om Benet, paa hvilken Aarstallet og Fangststedet er indgravet, og derpaa slippes den atter løs. Mange Hejrer er blevne fangede flere Gange, tit med et Mellemrum af en Række Aar, og er derfor prydede med flere Ringe. Skal en Falk øves i at slaa ned paa Harer, lader man Falken nogle Gange fortære sit Maaltid paa en udstoppet Hare; dernæst binder man Kød paa den udstoppede, paa Hjul anbragte Figur og lader den trække hurtigere og hurtigere af Sted, først af et Menneske og derpaa af en rask Hest, og lader Falken sætte efter den.

Paa den mest storartede Maade er Falkejagten fra gammel Tid bleven drevet i Mellemasien. Endnu drives den ivrigt af Perserne og Hinduerne, hvilke sidste anser »Shahin« eller den kongelige Falk for den fortrinligste af alle Jagtfugle.

De egentlige Jagtfalke bebor det høje Norden. De kendes bl. a. paa deres betydelige Størrelse, det forholdsvis stærke, i en skarp Bue krummede Næb, det indtil to Tredjedele af Længden befjerede Løb og paa den i Sammenligning med Vingerne lange Hale.

Den gamle Jagtfalk eller islandske Falk (*Falco candicans*), er overalt tegnet med mørke Længdepletter paa ren hvid Grund; i en høj Alder bliver den helt hvid paa Undersiden og har smaa, mørke Pletter paa Ryggen. Den unge Fugl er oventil brun, nederunder hvidgul med brune Længdepletter.

Jagtfalken har hjemme paa Island, i det nordlige Norge og Sverige, samt i den nordligste Del af Amerika; helst bygger den i Nærheden af Fuglebjerge, hvor der om Sommeren samles Hundredetusinder, ja Millioner af Søfugle for at ruge, og hvor den er en sand Svøbe for alt Fugleliv. I ældre Tider blev der aarlig af den danske Regering sendt et eget Skib, »Falkeskibet«, til Island for at hente Ædelfalke, og Falkefangsten var da en af Øens Herligheder, der indbragte 4—6000 Kr. om Aaret. De gamle Jagtfalke er Standfugle; de yngre drager derimod ofte om Vinteren til sydligere Egne, bl. a. Danmark.

Vandrefalkene staar Jagtfalkene nær og skelnes kun fra disse ved deres ringere Størrelse, stærkere bøjede Næb, mindre befjerede Løb og korte Hale. Den almindelige Vandrefalk eller Due-

falk (*F. peregrinus*) er som gammel lys skifergraa paa hele Oversiden, med mørke, trekantede Pletter af samme Farve, ved hvilke der frembringes en baandagtig Tegning. Vokshuden og det nøgne Sted om Øjet er gule; Næbet er lyseblaat og Foden gul. Den gamle Hun bliver ca. 50 Ctm. lang, Hannen noget mindre.

Vandrefalken fortjener sit Navn, thi den strejfer om næsten i hele Verden og er udbredt over største Delen af Europa, Asien, Afrika og Nordamerika. Dens Flyveevne er saa overordentlig stor, at Rejser paa over hundrede Mil kun er mindre Udflugter for den.

Den findes i Skovstrækninger, i Bjærgegne, ja endog i store folkerige Byer. Unge Fugle kommer paa deres Strejftog bl. a. jævnlig til København og søger da Ly i Hovedstadens Taarne.

Alle de Fugle, der angribes af Vandrefalken, kender den godt og søger at redde sig, saa snart de faar Øje paa den. Naar den forfølger et Bytte, flyver den saa hurtigt, at man hører en Susen og ser et mørkt Legeme fare ned gennem Luften, uden at kunne skelne, at det er en Falk. Denne Voldsomhed i Angrebet er formodentlig Grunden til, at den kun sjældent slaar ned paa siddende Fugle; thi den vilde derved komme i Fare for at knuse sig selv. Det forsikres, at den undertiden, naar den forfølger Ænder, finder sin Død i Vandet, idet dens Nedslag er saa mægtigt, at den kommer dybt under Vandfladen og maa drukne. For øvrigt griber den kun sjældent fejl, men jager med en legende Lethed.

Mærkeligt er det, at alle Ædelfalke straks lader deres Bytte fare, naar de ser sig angrebne. Selv til den fejge Glente, som en modig Høne kan holde borte fra Kyllingerne, overlader Falken sit Bytte.

I Asien og Afrika lever der flere Slægtninge af den europæiske Vandrefalk, deriblandt den rødhalsede Falk (*F. rusticollis*), den mindste, men smukkeste af alle Ædelfalke.

Lærkefalken (*F. subbuteo*) er kun 31 Ctm. lang og har et Vinge-fang af 78 Ctm. Oversiden er mørk blaagraa eller mørkebrun og Nakken hvidpletet. Denne, den ædleste af vore Ædelfalke, har hjemme i hele Europa og i den tempererede Del af Asien. Det er en munter, kæk og behændig Rovfugl, som er Marklærkernes Skræk og endog bliver farlig for de hurtige Svaler. Sædvanligvis flyver den lavt hen over Jorden, og naar Lærkerne om Sommeren ser den komme langt borte, stiger de hastigt i Vejret til en saa stor Højde, at det menneskelige Øje næppe kan skelne dem, og slaar der rolig deres Triller; thi de ved, at Falken ikke angriber dem der, fordi den maa endnu højere op for at kunne slaa ned paa dem. Svalerne gør megen Støj ved Lærkefalkens Komme, samler sig i en Flok og stiger skrigende til Vejrs. Paa de enkelte lavere flyvende gør den Jagt og fanger dem, idet den slaar ned efter dem indtil en halv Snes Gange. Griber den fremdeles fejl, saa opgiver den Jagten og flyver bort. Reden anbringes i høje Træer. Lærkefalken anretter ligesom Vandrefalken megen Skade, og man har beregnet, at den mindst fortærer 1095 Smaafugle om Aaret.

Rødfalkene, til hvilke Taarnfalken og dens sydeuropæiske Slægtninge hører, adskiller sig fra Ædelfalkene ved deres kortere og tykkere Tæer, længere Hale og løsere Fjerdragt.

Taarnfalken (*Falco tinnunculus*) er en meget smuk Fugl af 33 Ctm.s Længde. Hoved, Nakke og Hale er askegraa, den sidste med et bredt, blaasort, hvidkantet Baand; paa Ryggen er den smuk rustbrun, med en trekantet Plet i Spidsen af hver Fjer; under Struben er den hvidgul, paa Bryst og Bug rødgraa eller bleggul, med sorte Længdepletter.

I Europa og Asien synes Taarnfalken intetsteds at mangle, aller-

Lærkefalk.

mindst i Bjergegne. I Danmark er den vel ikke sjælden, men træffes dog heller ikke meget hyppig. I Borgruiner bygger den ofte, og den opholder sig ogsaa i de fleste store Byer. Mus og Insekter udgør dens vigtigste Næring; af og til snapper den ogsaa en Fugleunge. Skadelig kan den imidlertid ikke kaldes, da den fortærer langt flere besværlige end nyttige Dyr. Taarnfalkene er mere muntre og livlige end Ædelfalkene. De er overmodige og drillelystne, og for større Rovfugle, navnlig Hornugler, bliver de ofte meget besværlige ved ivrig at forfølge dem. Den sydeuropæiske Taarnfalk forfølger de store Sværme af Vandregørshopper.

Nær beslægtet med Taarnfalkene er den ligeledes insektædende,

meget smukke sydeuropæiske Rovfugl, Rødfod- eller Aftenfalken (*Falco vespertinus*). Bug og Bukser er rustbrune, den øvrige Fjerdragst er ensfarvet skiferblaa; Vokshuden og Fødderne er teglstensrøde, Næbet bagtil gult og i Spidsen blaaligt. Aftenfalken har hjemme i det sydøstlige Europa og i hele Mellemasien. Derfra vandrer den hver Vinter til Indien. I sin hele Færd har den en stor Lighed med Taarnfalkene, og den bliver ligesom disse meget tam i Fangenskab.

De mindste af alle Falke bebor Sydasien. Det er Rovfugle af en Lærkes Størrelse, som dog til Trods for deres Lidenhed kappes i Dristighed med de stærkeste Ædelfalke. Disse nydelige Smaafalke er ejendommelige for Indien og de malayiske Lande og er udbredte der i [henimod en halv Snes Arter. Den mest bekendte af disse, Muti'en (*Hierax coerulescens*), er en Fugl af i det højeste 20 Ctns. Længde. Navnet Muti betyder »en Haandfuld« og kommer af, at den lille Falk paa Jagt bæres i den hule Haand og som en Sten kastes efter Byttet, navnlig efter Vagtler.

*

*

*

Ørnene (*Aquila*) er store Fugle med et stærkt, ved Roden lige Næb. Nakkefjerene er enten tilspidsede eller forlængede til en Top; Øjet er stort og faar et ejendommeligt, dristigt Udtryk ved, at Pandebenet springer langt frem over det.

Ørnene er udbredte over hele Jorden. De nordiske Arter er for største Delen Vandrefugle, alle i det mindste Strøgfugle, som udenfor Rugetiden gør kortere Rejser. Om Sommeren taaler de ikke noget andet Par indenfor deres Enemærker; kun paa Rejser om Vinteren eller ved et Maaltid, som er tilstrækkeligt for flere, samles der adskillige. Med andre Fugle staar de ikke paa selskabelig Fod, dog tillader de undertiden Gæster, f. Eks. Finkearter, at opslaa Bolig i Redens Underlag. Det kan overhovedet ikke nægtes, at Ørnene af og til viser en lignende Højmodighed som den, Løven under visse Omstændigheder lægger for Dagen. Paa faa Undtagelser nær gør de deres Rygte Ære og er virkelig ædle Fugle. Deres Flugt er udmærket skøn og har ikke det urolige, som er karakteristisk for Ædelfalkenes og Høgenes Flugt; Gangen er ubehændig, og en Ørn tager sig bedst ud, naar den sidder paa en Gren; da holder den sig opret og gør et virkelig ophøjet Indtryk.

I fri Tilstand ernærer Ørnene sig fortrinsvis af Dyr, de selv har fanget, navnlig af Hvirveldyr; ikke en eneste af de almindelige Arter forsmaar dog Aadsler, og det er ugrundet, naar man har paa-staaet, at kun Sult tvinger Ørnene til at tage saadan Føde til sig. De foretrækker levende Dyr for døde, men finder det meget bekvemt at tage til sig ved et allerede dækket Bord. Overhovedet er de ingen Kostforagtere; dog synes kun faa Arter at tage til Takke med Krybdyr. Ørnen svinger sig i Vejret med sit Bytte og bærer

det, hvis den er i Stand dertil, til en bestemt Plads. Ved Angrebet udfolder den hele sin Kraft og viser Tegn paa en Ophidselse, som kan gaa over til formeligt Raseri.

De nordiske Ørnearters Forplantning foregaar i Aarets første Maaneder. Reden, der er anbragt i høje Træer eller paa utilgængelige Klippetinder, er en mægtig Bygning, lav, men meget bred og med en forholdsvis ringe Fordybning. Underlaget bestaar af Grene, hos de større Arter af armtykke Knipler; den øverste Del dannes af tyndere Grene eller Kviste, undertiden indvendig udforede med blødere Stoffer. De to, sjældent tre, Æg, som Reden indeholder, udruges af Hunnen alene. Ungerne makes af begge de Gamle, og efter at de er fløjne ud, nyder de en Tid lang omhyggelig Undervisning; derpaa bliver de i Ordets egentlige Forstand stødt ud i Verden, hvor de i flere Aar fører et omflakkende Liv, indtil de har fundet sig en Mage og bygget Rede.

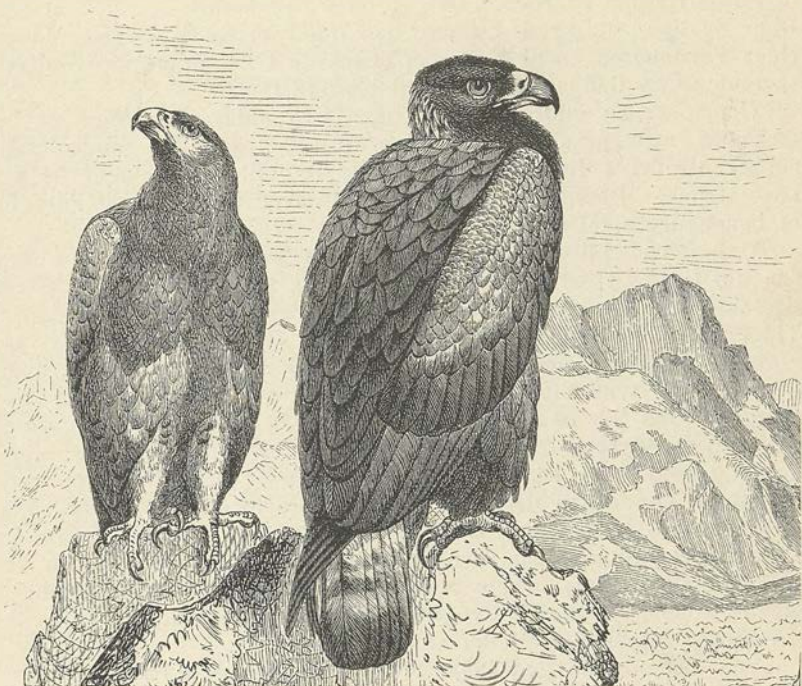
Ørnene har ingen anden farlig Fjende end Mennesket, men mange Modstandere. Alle Smaafalke, Tornskader, Ravne, Svaler og Vipstjærte hader dem og lægger det for Dagen ved Angreb, som vel er magtesløse, men falder de stolte Røvere saa besværlige, at de sædvanligvis tager Flugten for at blive den ubehagelige Sværm kvit.

Kongeørnen, paa norsk: Landørnen eller Fjeldørnen, (*Aquila chrysaëtos*) er den største og stærkeste Ørn. Dens Længde udgør 80—95 Ctm. og dens Vingefang 2 Meter og mere. Det første Maal gælder for Hannen, det sidste for den noget større Hun. Hos den gamle Fugl er Hoved og Nakke brungule, den øvrige Fjerdragt er mørkebrun. Haleroden er hvid, forøvrigt er Styrefjerene tegnede med sorte Baand eller Pletter og har en sort Spids. Kongeørnen opholder sig helst i Bjærgene og hører derfor til Sjældenhederne i Danmark. Paa sine Vinterstrejftog kommer den dog undertiden dertil. Den holder sig med stor Stadighed til sit engang valgte Omraade, der altid er vidt udstrakt, da den behøver megen Næring. Den forlader først sit Nattekvarter længe efter Solens Opgang og svinger sig, kredsende i betydelig Højde, hen over sine Enemærker. Over Bjærgtinder flyver den dog temmelig lavt. Magerne plejer at gøre Jagt i Fællesskab; dog kan et lækkert Bytte fremkalde Strid selv hos det kærligste Ørnepar. Jagten varer til henimod Middag; derpaa hviler Ørnen i Nærheden af Reden eller paa et andet sikkert Sted. Dette sker altid, naar den har gjort en god Fangst. Den sidder da med fyldt Kro og skodesløst strittende Fjer og fordøjer i Ro og Mag. Efter Hvilen flyver den hen at drikke. Man har paa-staaet, at dens Ofres Blod var den nok; men enhver fangen Ørn beviser det modsatte. Den drikker meget og behøver desuden Vand for at bade sig. Efter Badet begiver den sig atter paa Jagt, og henimod Aften plejer den at more sig med Flyveøvelser højt oppe i Luften. Ved Mørkets Frembrud bliver den sky og begiver sig uden Skrig til sit, altid med stor Forsigtighed valgte Sovested.

Naar den i Luften kredsende Ørn opdager et Bytte, sænker den

sig i Skruelinier for at tage det i nærmere Øjesyn; derpaa lægger den Vingerne sammen og styrter, susende med fremstrakte Fødder ned paa det paagældende Dyr og slaar Kløerne i det. Ørnen skaaner ikke engang den bidske Ræv; smaa Børn er ikke sjældent blevne angrebne af den og baarne bort, naar de ikke var for tunge. Den anfalder endog undertiden af egen Drift voksne Mennesker, paa hvilket Nordmann fortæller et morsomt Eksempel: »Jeg fik engang,« siger han, »en Kongeørn, hvis Fangst ledsagedes af følgende

Kongeørne.

ualmindelige Omstændigheder: Den forsultne og dumdristige Fugl slog ned i en Landsby paa et stort, frit omkring løbende Svin. Dyrets høje Skrig satte straks Byens Indvaanere i Bevægelse. En tililende Bonde fordrev Ørnen, som dog nødigt opgav sit tunge Bytte. Idet den forlod den brede Svineryg, slog den straks ned paa en Kat og satte sig paa et Gærde med sin nye Fangst. Det saarede Svin og den blødende Kat istemte en hjerteskerende Duet. Bonden vilde nu ogsaa redde Katten, men dristede sig ikke til ubevæbnet at nærme sig den store Rovfugl og skyndte sig derfor ind efter en ladt Bøsse; men da Ørnen for tredje Gang saa den, der havde

forstyrret den i dens Maaltid, lod den Katten falde for at slaa Kløerne i Bonden, og nu skreg de alle tre omkap, den overrumplede Jæger, det fede Svin og den gamle Kat. Nogle andre Bønder ilede til, greb Ørnen med Hænderne og bragte Synderen bunden til en Ven af mig.«

Byttet plukkes kun overfladisk, inden det fortæres. Derpaa begynder Ørnen at æde fra Hovedet af og sluger Knoglerne, dersom den kan knuse dem. Den æder med stor Forsigtighed, ser sig fra Tid til anden om og lytter til alle Sider. Efter Maaltidet hvæsser den omhyggelig sit Næb. Det er en Fornødenhed for den at æde Haar og Fjer; de synes at være den uundværlige til at rense Maven. Naar Fordøjelsen er til Ende, opkastes de i Klumper; sædvanligvis sker dette en Gang hver femte til ottende Dag.

Ørnen ruger omtrent i fem Uger. De udkrøbne Unger er bedækkede med graalighvide, uldne Dun. Begge de gamle Fugle slæber til deres Ernæring saa mange Dyr til Reden, som de kan faa fat paa. Bjærgboerne ved det og skyer derfor ingen Fare for at bemægtige sig Ungerne.

Unge Ørne bliver snart tamme i Fangenskab og vænner sig i saa høj Grad til deres Herre, at de endog kan savne ham. Saaledes skriver Grev Lázár: »I mine Drengaar havde jeg i længere Tid en levende Kongeørn. I Begyndelsen forgreb den sig ofte paa vore Høns; men efter at den i denne Anledning havde faaet nogle Slag med en tynd Stok, vogtede den sig vel for at gentage sine Streger. Den løb til sidst om i Gaarden og Haven uden at tilføje noget af Husdyrene den ringeste Overlast. Mig kendte den meget godt og kom, naar jeg kaldte den ved dens Navn, Pluto. Fremmede og Hunde kunde den derimod ikke lide; de første angreb den, naar de nærmede sig den, og Hunde søgte den altid at holde sig fra Livet. Dens Angreb paa Mennesker var just ikke farlige, men dog meget følelige. Den brugte nemlig sine Kløer paa den uskadeligste Maade, men uddelte til Gengæld Slag med Vingerne, efter hvilke der stedse fulgte blaa Pletter.«

Ved nogenlunde god Pleje lever Ørnen længe i Fangenskab. I det kejserlige Slot i Wien, hvor der i Følge gammel Skik i det habsburgske Hus blev holdt Ørne i Fangenskab, levede en Guldørn fra Aaret 1615—1719, og i Schönbrunn døde i Aaret 1809 en Ørn af samme Art, som næsten havde tilbragt 80 Aar i Fangenskab.

Hos Mongolerne bruges Sving- og Styrefjerene af alle store Ørne til Pile og til Offergaver til Guderne og betales derfor højt. Hos Indianerne i Amerika staar ligeledes Halefjer af Ørne i høj Pris, da de bruges som Tegn paa Heltegerninger, idet de Vilde pynter sig med en Fjer for hver Fjende, de har nedlagt.

Hyppigere end Kongeørnen og den dermed nær beslægtede Kejsørørn (*A. melanaëtus*) findes i Mellemeuropa et andet Medlem af Slægten, nemlig Skrigeørnen (*A. pomarina*). Den er betydelig mindre end de foregaaende, opholder sig især i Mosestrøg og byg-

ger som oftest Rede i Skove af Løvtræer. Det er den fejgste og uskadeligste Ørn, man kender. Dens Føde bestaar af mindre Hvirveldyr, især Frøer og Mus.

Dværgørnen (*A. pennata*) forekommer i Syd- og Østeuropa om Sommeren; om Efteraaret drager den til Ægypten og Skovene ved den øvre Del af Nilen.

Dværgørnen er meget kærlig mod sin Mage og afløser hende flere Gange om Dagen under Rugningen; i denne Periode viser den sig dumdristig og angriber alle større Rovfugle med Raseri. »Et Par Dværgørne,« fortæller Wodziki, »havde bygget Rede ikke langt fra en Havørns Bolig og forstod at indgyde den store Røver en saa høj Grad af Agtelse, at Havørnen til sidst aldrig vovede at flyve til den Side, hvor Dværgørnene boede. De Kampe, der daglig gentog sig for mine Øjne, var meget tiltrækkende. Senere, da Hunnen rugede, holdt Hannen alene Vagt. Glenter og Lærkefalke blev ligeledes forjagede.« Mod Hornuglen lægger Dværgørnen det dødeligste Had for Dagen. Herom fortæller Grev Lázár følgende: »Jeg vilde en Gang skyde Skrigeørne og opstillede derfor min Hornugle paa en afmejet Eng, idet jeg skjulte mig bag en Høstak og ventede. Da saa jeg en lille, brun Rovfugl komme flyvende i saa stor Hast, at jeg næppe fik Tid til at gribe min Bøsse. Dværgørnen, som jeg nu opdagede, at det var, slog af al Magt ned paa Uglen. Bøssen knaldede, men Fuglen fløj uskadt derfra. Dog bortfjærnedes den sig ikke, men hævede sig kun til en Højde af omtrent 150 M. og kredsede der en halv Time over Uglen. Endelig slog den ned paa ny og kom mig godt paa Skud; men jeg havde faaet Jagtfeber, jeg skød — og skød igen forbi. Da Ørnen nu svang sig i Vejret, havde jeg opgivet alt Haab; men efter 10 Minutters Forløb kom den endnu en Gang tilbage, omkredsede igen Stedet og slog for tredje Gang ned. Da strakte jeg den til Jorden.«

Havørnene (*Haliaeetus*) danner en vidt udbredt, skarpt afsluttet Gruppe. De herhen hørende Ørne er som oftest meget store Rovfugle. Halen er sædvanligvis og Hovedet ofte hvidt.

Paa alle Søkyster af Europa findes hyppig den hvidhalede Havørn (*H. albicilla*), en mægtig Fugl af i det mindste 85—95 Ctm., men sædvanligvis af 1 M.s Længde og et Vingefang af 2,5 M. Den gamle Fugls Fjer er blegbrune, paa Hoved og Hals graabrune, paa Vingespidserne sortagtige, paa Halen hvide. I Nordamerika erstattes den af den hvidhovedede Havørn (*H. leucocephalus*), der er noget mindre. I Levemaade og Adfærd ligner alle Havørne hverandre.

Audubon beskriver den hvidhodede Art paa følgende Maade: »For at danne os en Forestilling om Fuglens Væsen, vil vi hense til Mississippis Bredder, naar den sig nærmende Vinter hidfører Millioner af de nordlige Egenes Svømmefugle, som i Syden vil søge et mildere Klima. Ørnen sidder oprejst i den højeste Top

af det største Træ, og den lytter opmærksomt efter enhver Tone, som fra det Fjærne naar dens Øre. Af og til sænker den sit Blik mod Jorden, og ikke en Gang en uhørlig omkringsnigende Hjortekalv vilde undgaa den. Dens Mage sidder i et Træ paa den modsatte Bred, og naar alt er stille, skriger den undertiden over til sin ventende Ledsager. Paa dette Skrig aabner denne sine brede Vinger, bøjer Legemet fremad og svarer i Toner, som minder om en Vanvittigs Latter. I det næste Øjeblik indtager den sin forrige Stilling, og der indtræder atter en dyb Stilhed . . . . Forskellige Ande-

Havørne, der slaar ned paa en Delfin.

arter trækker ilsomt forbi, idet de følger Strømmens Løb; men Ørnen foruroliger dem ikke. I det næste Øjeblik høres den klangfulde, trompetagtige Tone af en fra det Fjærne kommende Svane. Et Skrig fra Hunørnen lyder over Strømmen for at gøre Hannen opmærksom. Denne ryster sig pludselig og ordner Fjerene med Næbet. Nu kommer den hvide Fugl tilsyne; dens lange Hals er fremstrakt, og Øjet ser sig spejdende om, paa Vagt mod enhver Fjende. De lange Vinger bærer, som det synes, kun med Vanskelighed Legemets Vægt og er derfor i uafsladelig Bevægelse; de brede Svømmefødder hidrager til at styre Flugten. Det af Ørnen udkaarerede Bytte nærmer sig . . . . I det Øjeblik, da Svanen drager forbi

det frygtede Par, svinger Havørnen sig i Vejret fra sit Stade med et skrækindjagende Skrig, som lyder endnu frygteligere i Svanens Øre end et Bøsseskud. Nu udfolder Ørnen sin fulde Kraft. Den farer gennem Luften som et Stjernesud og styrter som et Lyn ned paa det skælvende Vildt, der i Dødsangst og Fortvivelse ved de forskelligste Flyvekunster søger at undgaa sin grusomme Modstanders dødbringende Angreb. Svanen stiger i Vejret, vender sig og vilde styrte sig i Strømmen, dersom Ørnen ikke kendte alle dens Kunstgreb og tvang den til at blive i Luften. Svanen opgiver Haabet om at undkomme, Frygten overmander den, og dens Kraft svigter den over for dens Modstanders Mod og Hurtighed. Endnu et fortvivlet Forsøg paa at undfly, — og Ørnen slaar sine Kløer i den under Vingerne og tvinger den med uimodstaaelig Kraft til at sænke sig med den henimod den nærmeste Bred . . . . Nu bliver man Vidne til den Grusomhed, der lægges for Dagen af den frygteligste Fjende af alle beffjerede Skabninger. Staaende oprejst over sit Offer, der udaander under den, trykker den sine mægtige Rovfodder sammen og driver de skarpe Kløer dybt ind i Hjertet paa den døende Fugl. Den jubler af Henrykkelse i samme Øjeblik, som dens Bytte vaander sig krampagtig under den. Hunnen har hidtil fulgt enhver af sin Mages Bevægelser, og naar den ikke kom ham til Hjælp, var det kun, fordi den følte, at Hannens Kraft og Dristighed var fuldkomment tilstrækkelige. Nu svæver den over til ham; de vender den ulykkelige Svanes Bryst opad og begynder paa Maaltidet. «

Havørnene er, som Navnet antyder, fortrinsvis Kystfugle, og i det indre af et Fastland forekommer gamle Havørne kun ved store Floder og store Søer. De unge træffes derimod ofte langt fra Havet, da de vandrer i den Tid, der ligger imellem deres Udflyvning fra Reden og deres Parring. Af Svømmefuglene er Dykkerne mere udsatte for deres Angreb end de ikke dykkende Fugle. Disse sidste flyver straks op ved Synet af den frygtede Røver og undviger saa hurtigt, de kan; de første stoler derimod ofte for meget paa Dybet, afventer rolig Ørnen, dykker og tror sig sikrede, medens Fjenden dog blot lurar paa det Øjeblik, da de igen maa komme op. De undgaar maaske Faren to, tre Gange, men naar de ved deres fjerde Opdukkelse er nær ved at kvæles og maa vente et Øjeblik for at trække Vejret, da gribes de og fortæres kort efter. Paa Fugleklipperne i Norden indfinder Havørnen sig regelmæssig og trækker i Ro og Mag Fuglene ud af Rederne; unge Sæler bortsnapper den lige ved Siden af deres Mødre, og Fiskene forfølger den som Styrtegykker.

I Marts Maaned foregaar Havørnens Parring. Det er sandsynligt, at ogsaa den lever trofast sammen paa Livstid med sin Mage; dog har den haarde Kampen at bestaa med enhver forbidragende Han. Reden er en mægtig Bygning, 1,5—2 M. i Tværmaal og fra 30—100 Ctm.s Højde og derover. Den benyttes Aar for Aar af det samme

Par og forhøjes i Tidens Løb betydelig ved aarlige Udbedringer. Underlaget bestaar af armtykke Knipler, det øvrige af tynde Grene. Den meget lave Fordybning er bedækket med tynde Kviste og beklædt med nogle af Hunnens Dun. Ungerne forlader først Reden efter ti til fjorten Ugers Forløb, og først henimod Efteraaret skilles de fra de Gamle.

Havørnen er altid sky og derfor vanskelig at skyde. I Bur er den først meget vild og ustyrlig, men bliver snart tam og lærer at skelne sin Herre fra alle andre.

I Afrika lever en af de prægtigste af alle Rovfugle, Skrige-Havørnen (*Haliaetus vocifer*). Hos den gamle Fugl er Hoved, Hals, Nakke og det øverste af Brystet samt Halen blændende hvide, Ryggen og Vingerne blaaligsorte og Vingeranden prægtig rødbrun. Dens egentlige Hjem er Urskovene i Sudan. Et Par af disse Fugle, siddende paa et af Slyngplanter bedækket, udover Floden hældende Træ, frembyder et herligt Skue, og hvor forvænt Naturforskerens Øje end bliver i disse Egne, der er saa rige paa farvesmykkede Fugle, vækker denne statelige Rovfugl dog altid Beundring. I Levemaade og Færd ligner Skrige-Havørnen ganske sin nærmeste Slægtning. Dens Føde bestaar af Fisk og Aadsler, som den bærer over paa en eller anden Ø og æder tæt ved Vandet. Brehm meddeler følgende Iagttagelse herover: En Skrige-Havørn havde taget en stor Fisk op af Vandet og fortærede den paa en ligeoverfor os liggende Sandbanke. Ved Hjælp af en god Kikkert kunde vi se enhver af dens Bevægelser. Fisken blev først flaaet, og derpaa blev Kødet omhyggelig pillet af den. Under denne Beskæftigelse indfandt der sig en lille Vadefugl, Krokodilvogteren (*Hyas aegyptiacus*), som begyndte at dele Maaltidet med Ørnen. Det var højst tiltrækkende at betragte den lille, modige Snyltegæsts Adfærd. Saa hastig som Lynet styrtede den hen til Ofret, snappede rask en Bid og fortærede den i nogen Afstand. Ørnen drejede af og til Hovedet om efter den, tilsyneladende med en vis Godmodighed, og gjorde ingen Mine til at angribe den. Desuagtet havde Krokodilvogteren kun sin Hurtighed og Behændighed at takke for, at den forblev uskadt. Dens Bestilling hos Krokodillen havde vel lært den, hvorledes den skulde forholde sig ved de Stores Bord.

Et vidt bekendt Medlem af Ørnefamilien er den ved sin Form og Levemaade lige paafaldende Flodørn eller Fiskeørn (*Pandion haliaetus*). Den er kun 53—56 Ctm. lang, men kraftig bygget, Vingerne naar ud over Halespidsen, og Benene er kun befjerede til Løbet. Betegnende for Flodørnen er desuden dens glatliggende, fedtede Fjer.

Flodørnen kan træffes i alle Verdensdele. Saa længe Taagen om Morgenens udbreder sig over Vandene, ser man den ikke; sædvanligvis indfinder den sig først i Formiddagstimerne; den kommer da svævende i store Kredse, og først naar den har overbevist sig

om, at der ingen Fare er, sænker den sig lavere ned og stryger nu frem og tilbage omtrent 20 Meter over Vandet, idet den af og til staar stille i Luften for at tage en Fisk, den har opdaget, i nøjere Øjesyn; derpaa slaar den med langt fremstrakte Fødder i skraa Retning ned paa Vandet, forsvinder under Overfladen, men arbejder sig rask op igen, hæver sig med nogle elastiske Vingeslag paa Vandfladen, afryster Draaberne saa godt som muligt og forlader derpaa for en Tid Vandet, lige meget om den var heldig i sin Fangst eller ikke. Den slaar Klørerne saa haardt ind i Ryggen paa Fisk-

Fiskeørn med Bytte.

sken, at den ikke er i Stand til straks at faa dem ud, og det kan derfor ske, at den finder Døden, idet en altfor stor og tung Fisk drager ned med i Dybet. Alle Svømmefugle kender Flodørnen, betragter den paa en vis Maade som en af deres og skyr ikke dens Nærhed. Derimod maa Flodørnen døje meget ondt af andre Rovfugle. Næst efter Odderen er den det Dyr, der gør Fiskeriet det værste Afbræk.

*

*

*

Paa begge Halkugler af Jorden og næsten under alle Himmelstrøg træffes der store eller middelstore, noget plumpt byggede Rovfugle, som man efter de i Skandinavien forekommende Arter kalder Musvaager (*Buteones*). Deres Næb er kort, bøjet fra Roden og uden tydelig Horntand ved Randen. Kroppen er tyk og plump, Vingen temmelig bred og Fjerdragten tyk og løs; i Reglen er mørke Farver de fremherskende, dog ofte med en stærkt plettet og vekslende Tegning. Den almindelige Musvaage, paa norsk: Baspipen eller Ormehøgen (*Buteo vulgaris*) bliver 50—56 Ctm. lang

og varierer saa stærkt i Farve, at det er vanskeligt at finde to ganske ensfarvede Eksemplarer. Den har hjemme i Størstedelen af Mellemeuropa og Mellemasien og trækker i Selskaber paa over hundrede Stykker, som dog ikke danner tætte Flokke. Den er den almindeligste skandinaviske Rovfugl, og undertiden overvintrer den her endog, naar der ikke falder megen Sne. Den er langsom og ubehændig, og dens Skrig ligner en Kats Miaven. Musvaagerne hører ligesom Uglerne og Taarnfalkene til de nyttigste Fugle, idet de væsentlig lever af Mus, af hvilke en Musvaage undertiden forærer indtil 40 paa én Dag. Blasius har taget 30 Stykker ud af

Musvaage.

Maven paa en eneste, og Martin har aabnet omtrent hundrede Musvaager og i dem alle fundet Mus. »Regner vi,« siger Lenz, »i Gennemsnit daglig ti Mus for hver Musvaage, saa udgør det 3650 Stykker om Aaret.« Men man kan i det mindste regne 20 Mus for hver Musvaage, og følgelig løber Antallet op til omtrent 7000 Stykker skadelige Gnavere, der udryddes af en eneste af disse Fugle. Musvaagen gør tillige Jagt paa Rotter, Slinger og Insekter. Lenz fortæller om et Par unge, kun til to Tredjedele af deres fulde Størrelse udvoksede Musvaager, som var opdrættede i Fangenskab og aldrig havde set en Slange, at de straks styrtede løs paa en umaadelig stor Snog og angreb den i hans Stue, hvor han havde sluppet den løs. Snogen rullede sig sammen, hvislede truende og spærrede Gabet op imod begge sine Fjender. Da Lenz vilde skaane

Snogen for dens Størrelses Skyld, ombyttede han den med en mindre, og den ene Musvaage greb den øjeblikkelig midt om Livet. Snogen omsnoede dens Fødder, saa at Fuglen maatte støtte sig paa Vinger og Hale for ikke at falde. Den arbejdede dog med Spidsen af Næbet, men brugte henved 12 Minutter til at sønderrive den sejge Hud; derpaa sled den Snogen i Stykker og slugte disse enkeltvis. Nogle Dage efter gav Lenz hver af sine Musvaager en uskadelig Staalorm, som straks blev slugt levende. Da den første var færdig med Staalormen, lagde han en giftig Hugorm for den. Musvaagen rejste straks Fjerene, løftede Vingerne højt i Vejret og skreg af alle Kræfter, men fo'r dog i Bevidstheden om sin Overlegenhed løs paa sin Fjende, greb den midt om Livet og vedblev skrigende at slaa med Vingerne. Dens Angreb og dens hele Færd var højt forskellig fra den Maade, hvorpaa den plejede at angribe giftløse Slangar. Den holdt Hovedet højt og syntes at sigte. Hugormen snoede sig om dens Fødder, hvislede og bed som rasende til alle Sider, men i Blinde, saa at den huggede i Luften eller kun traf Fuglens Svingfjer. Pludselig faldt der et kraftigt og sikkert Hug af Rovfuglens Næb paa dens Hoved, som paa Øjeblikket var sønderknust. Endnu snoede Slangen sig ynkkelig i Bugter; men dens Modstander ventede, idet den nøje fulgte alle dens Bevægelser, indtil den næsten var livløs, og slugte den da hel og holden med Hovedet forrest. Lenz vedbliver derpaa saaledes: »Nu saa den sig om, og dens Øje syntes at udfordre en ny Fjende. Jeg lagde en ung Hugorm for den. Slangen fik Tid til at rulle sig sammen; dens Hvislen, dens Hug henimod Rovfuglen, dens funklende Øjne, med hvilke den kun syntes at se denne alene, beviste tydelig, at ogsaa den, der vel aldrig før havde set en Musvaage, straks kendte sin Dødsfjende og forudsaa en Kamp paa Liv og Død. Mig værdigede den ikke et eneste Blik. Kampberedt, men forsigtig og med opløftede Vinger nærmede Rovfuglen sig og ventede paa, at Fjenden skulde blotte sig. Da kastede jeg et fedt Frølaar hen paa Hugormen; Rovfuglen sprang til og greb med sine mægtige Klør paa én Gang Frø og Slange. Denne sidste krummede sig, hvislede og bed rasende om sig. Fuglen slog som før med Vingerne for at forvirre den og holdt Hovedet højt, snappede derpaa med et pludseligt Hug dens Hoved og trykkede det kraftigt sammen. Slangen rev imidlertid Hovedet løs og søgte, halv bedøvet, atter at bide, skønt dens Bid nu var aldeles usikre. Da sønderrev Musvaagen aldeles dens Hoved, ventede atter, ligesom før, indtil dens Kræfter var ganske udtømte og slugte derpaa ogsaa denne Slange helt med Hovedet forrest. Om Aftenen, Tredjedagen efter, havde den endnu ikke udspytet nogen Klump; jeg gav den derfor en Korsnæb, som den fortærede stykkevis med Hoved og Fjer. Den følgende Morgen opgylpede den en Klump af Størrelse som et lille Hønsæg. Slangens Gifttænder var ikke deri; den bestod kun af Korsnæbets Fjer, haardeste Knogler og Næb samt af nogle faa af Slangens Bugskjolde.« For at forstaa det farlige i saa-

danne Kampe maa man vide, at Musvaagen ingenlunde er uimodtagelig for Hugormens Gift, men ufejlbarlig bukker under for dens Bid, dersom dette træffer en blodrig Legemsdel.

Den loddenbenede Musvaage, paa norsk: Fjeldvaagen (*Buteo lagopus*) er en højnordisk Fugl og besøger kun Danmark Foraar og Efteraar paa Gennemrejse. Den skiller sig fra alle andre Vaager ved sine, ligesom hos Ørnene, helt ned til Tærne befjerede Fødder. Den efterstræber Mus og især Højfjældenes Lemming, der er bekendt for sine Udvandringer i store Skarer.

Slangevaagerne (*Circaëtus*), som af mange Naturforskere henregnes til Ørnene, maa her nævnes i anden Række. Deres lange Mellemfod er beklædt med ru og skarpe Hudskæl. I Europa lever der kun én Art, Slangeørnen (*Circaëtus gallicus*), en Fugl af 70 Ctm. Længde. Sit Navn fortjener den med Rette, da den fortrinsvis lever af Krybdyr. Dens Færdighed i at ombringe Slinger synes at være medfødt. Mecklenburg skriver derom. »Min fra Unge opdrættede Slangeørn kaster sig lynsnart over enhver Slange, den være nok saa stor og rasende, griber den med den ene Klo i Nakken og sædvanligvis længere nede paa Legemet med den anden, alt under høje Skrig og stærke Vingeslag; med Næbet hugger den tæt nedenfor Hovedet alle Sener og Baand over, saa at Slangen ligger modstandsløs i dens Kløer. Nogle Minutter efter begynder Maaltidet, idet den sluger den sig endnu stærkt krummende Slange med Hovedet forrest, og idet den ved hver Bid hugger Rygraden over. Paa én Formiddag har den i faa Timer fortæret tre store Slinger, hvoriblandt en næsten 4 Fod lang og meget tyk. Den sønderriver aldrig en Slange for at fortære den stykkevis. Skællene udspyr den senere i Klumper. Naar jeg samtidig bragte den levende Slinger, Rotter, Fugle og Frøer, fo'r den straks løs paa Slangerne, selv om de var længst fra den. Mecklenburg lod forøvrigt en Gang en Slangeørn bide i Brystet af en Hugorm. Fuglen mistede straks sin Munterhed og døde Tredjedagen efter.

I hele Afrika fra den 16de Grad n. Br. til det gode Haabs Forbjerg findes der en højst mærkelig Rovfugl, Tumleren eller Gøgleren (*Helotarsus ecaudatus*), karakteristisk ved sine lange Vinger men overordentlig korte Hale; Hunnen er 58 Ctm. lang, dens Hale kun 13 Ctm.

Ikke uden Grund har denne Rovfugl faaet Navn af Gøgleren; thi som en saadan bevæger den sig gennem Luften. Den svæver, tumler, leger og flyver kort sagt, som om det var for at more sig og ikke for at søge Næring. Undertiden styrter den en Strækning ned, idet den heftigt slaar Vingerne sammen, som om den havde brækket den ene af dem og maatte falde til Jorden. Ja, man har endog set den gøre formelige Luftspring, og dens Flugt lader sig egentlig ikke beskrive, men er enestaaende i sit Slags. Dens Bytte bestaar især af Slinger og Firben. Som alle krybdyrædende Rov-

fugle i Mellemafrika kommer den straks til fra det Fjerne, naar Græsset paa Stepperne bliver antændt; da jager den bestandigt op og ned langs Ildlinien og skyder ofte igennem de tykkeste Røgskyer, tæt hen over Flammerne, for at snappe det Kryb, som flygter for Steppebranden.

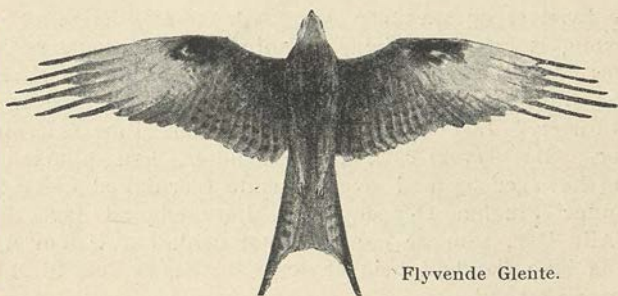
* * *

I hele Europa med Undtagelse af de nordligste Lande lever Bihøgen eller Hvepsevaagen (*Pernis apivorus*), der opnaar en Længde af 59—62 Ctm. og et Vingefang af 135—140 Ctm. Den er underkastet mange Farveforandringer; undertiden er den ensfarvet brun med tre store og flere mindre Baand paa Halen; men Bugen er dog ofte hvidplettet eller hvid med brune Tværstriber.

I Danmark er denne Rovfugl en temmelig sjælden Trækfugl, som opholder sig her fra April til Oktober. Bier, eller rettere Hvepse, udgør en væsentlig Del af dens Føde, og den forstaar behændigt at afbide Brodden.

* * *

Glenterne (*Milvus*) udgør en talrig Slægt, der er udbredt over alle Dele af Jorden. De er som oftest af langstrakt Bygning; Vingerne er lange, smalle og spidse, Halen er meget lang og oftest dybt kløftet, Næbet er svagt, sædvanligvis bøjet fra Roden, og har

Flyvende Glente.

en stor, krogformet Spids, men kun undtagelsesvis en lille Tak, og mellem Øje og Næb er Huden besat med Fjerbørster.

Alle Glenter flyver godt; deres Flugt er dog ikke hurtig og udmærker sig heller ikke ved pludselige Vendinger, men mere ved en rolig og jævn Svæven uden Vingeslag. De er listige og sky, men ikke forsigtige, rovgærrige, men ikke modige og dog paa samme Tid frække og paatrængende. De lader gerne andre Rovfugle arbejde for sig, idet de frajager dem det erobrede Bytte; de er kort sagt snarere Tyve end Røvere.

I det sydøstlige Tyskland, Ungarn, Rusland og Mellemasien indtil Japan lever den sortbrune Glente (*Milvus migrans*), en

Fugl af 55—58 Ctm.s Længde. I Danmark er den sortbrune Glente yderst sjælden. Til Nordtyskland, hvor den allerede er ualmindelig, kommer den sidst i Marts eller først i April. Den holder sig især til Skove, i Nærheden af hvilke der findes Floder og Søer, og lever navnlig af Fugle, Mus og Rotter, men tager ogsaa Hareunger og Muldvarpe og er en temmelig god Fisker. I Mangel af anden Føde nøjes den ogsaa med Aadsler.

Den almindelige røde Glente (*M. regalis*) er ca. 70 Ctm. lang og har rustbrune Fjer, overalt med sorte Skafstregere. Hoved og Hals er lysere, især paa de unge Fugle. Den ankommer undertiden sidst i Februar, i Reglen dog først mod Slutningen af Marts eller i Begyndelsen af April, og rejser atter i Oktober. Naar den trækker bort, sker det ofte i Flokke paa 50—200 Stykker, som synes at blive sammen hele Vinteren. Det er en dorsk, temmelig klodset og meget fejg Fugl, som dog er fræk nok til at snappe ungt Fjerkræ bort fra Gaardsrum. Dens Føde bestaar især af Mus, Fugle, Fugleunger, Krybdyr, Fisk, Insekter og Orme. I Nød tager den, ligesom den foregaaende, til Takke med Aadsler. Dens af tørre Grene byggede, store og flade Rede, der ofte indvendig er udforet med Klude og Papir, findes snart anbragt i høje Skovtræer og snart i tæt Ellekrat.

* * *

Høgene (*Accipitrinae*) skelnes fra Falkene ved at have kortere og mere afrundede Vinger, længere Hale og længere Løb. Næbet er mindre hvælvet og stærkere sammentrykt end Falkenes og Takken sædvanligvis mindre tydelig og anbragt noget længere indefter.

Høgenes Familie er udbredt over alle Verdensdele. I Modsætning til Falkene opholder Høgene sig næsten uden Undtagelse i tætte Skovstrækninger. List og Myrdelyst er deres mest fremragende Egenskaber. De flyver rask og behændigt, kan pludselig skifte Retning og bevæger sig med overraskende Færdighed i det tykkeste Krat. Under Flugten stryger de i Almindelighed lavt hen over Jorden. Alle Dyr, som de kan faa Bugt med, har i dem frygtelige Fjender; og ikke sjældent bringer deres Rovbegær dem til at glemme deres egen Sikkerhed.

Til Høgene i videste Forstand hører Topørnene (*Spizaetus*), der er slankt byggede med forholdsvis korte Vinger, lang Hale og lange, men kraftige Fødder; paa Baghovedet har de en mere eller mindre iøjnefaldende Top. I Afrika lever det største Medlem af denne Gruppe, Kampørnen (*Spizaetus bellicosus*), en mægtig Fugl af næsten 1 Meters Længde. Den vælger gerne et enkeltstaaende Træ til sit Opholdssted og gennemstrejfer derfra et stort Omraade. Dens sædvanlige Bytte bestaar af smaa Antiloper, Harer og Steppenhøns.

Omtrent i samme Egn bor den nærbeslægtede, men meget mindre Topørn (*S. occipitalis*), der sidder hele Timer dorsk og ube-

vægelig paa en Mimosegren og leger med sin Top, idet den gravitetisk rejser og lægger den; men naar den ser et Bytte, forfølger den det ivrig igennem Busk og Krat og griber det næsten ufejlbarligt.

De sydamerikanske Spurvehøgsørne (*Morphnus*) har Ørnenes Størrelse og stolte Holdning men Høgenes Form. Den mest bekendte er *Morphnus guyanensis*, hvis Hovedfarve er hvid med sortebrune Svingfjer med smalle Tværbaand. Den efterstræber saavel Pattedyr som Fugle og kendes let i Flugten, da dens blændende hvide Fjer stikker stærkt af imod den mørkeblaa Himmel. Den sidder hele Timer rolig i udgaaede Trætoppe og retter da undertiden sin prægtige Nakkebusk i Vejret.

I et vist Slægtskab til den her omtalte Rovfugl staar den mægtigste af alle de Høgefugle, der lever i Sydamerika, Harpyen (*Harpyia destructor*), som er 1 Meter lang. Den er stærkt bygget, Hovedet er stort, Halen bred og lang, men Vingen kort og afstumpet. Næbet er ualmindelig kraftigt med stærkt bøjet Spids og skarp Rand. Foden er stærkere end hos nogen anden Rovfugl, og Tærne er væbnede med store, tykke, meget krumme Kløer. Fjerdragten er rig og blød, næsten som hos Uglerne, og i Nakken er Fjerene forlængede til en lang og bred Top, som kan rejses. Hoved og Hals er graa, Nakkefjerene, Ryggen, Vingerne, Halen, det øverste af Brystet og Siderne af Kroppen er skifersorte. Bugen har enkelte sorte Stænk paa hvid Grund, og Bukserne er vatrede med fine, mørke Bølgelinier.

Fra Meksiko til midt i Brasilien og fra det atlantiske til det stille Hav synes Harpyen ikke at fattes i nogen større Skovstrækning. Den er i sin Hjemstavn en velbekendt, fra de ældste Tider i høj Anseelse staaende Rovfugl, om hvis Liv og Virksomhed man har givet de urimeligste Fabler til Bedste. Saaledes fortæltes der, at Harpyen næsten er saa stor som et Faar, at den, selv i tam Tilstand, angriber Mennesket, og at et eneste Hug af dens Næb er tilstrækkeligt til at knuse Hovedskallen paa en voksen Mand. Senere Iagttagere har imidlertid for længe siden gendrevet disse Overdrivelser.

Harpyen opholder sig helst ved Flodbredder, hvor der rører sig et mangfoldigt dyrisk Liv. Hyppig er den dog intetsteds, sandsynligvis af den Grund, at den fra de ældste Tider er bleven stærkt efterstræbt af Indianerne, som sætter megen Pris paa dens Fjer til Pynt. Den sidder i Almindelighed paa Duehøgens Vis ikke i Toppen af Træerne, men paa deres nederste, tykke Grene. Derfra svinger den sig næsten lodret til Vejrs med korte Vingeslag og med en pilsnar, men ikke jævn Flugt; oppe i Luften kredser den nogle Minutter og styrter dernæst, naar den er heldig nok til at øjne et Bytte, af al Magt ned derpaa. Nogle Iagttagere mener, at den kun angriber Pattedyr, navnlig Aber og Dovendyr; men Tschudi har iagttaget, at den ogsaa efterstræber Fugle. »Ingen Rovfugl« siger

han »frygtes saa meget af Indianerne, som Harpyen. Dens Størrelse, Mod og Forvovenhed gør den i Virkeligheden til en af de farligste Fjender ved Plantagerne i Peru, og den forfølges med den største Iver overalt, hvor den lader sig se. I mange Skovegne er det Indianerne aldeles umuligt at holde Fjerkræ eller Smaahunde, fordi den umættelige Rovfugl bortfører dem med den beundringsværdigste Dristighed. Vi har set, at en Harpy i næppe tre Skridts Afstand

Harpy med Dovendyr.

fra en Indianer slog ned paa en af dennes Høns og bar den med sig. I Skovene finder den rigelig Næring i de talrige Penelope- og andre Høns; den anretter ogsaa betydelige Ødelæggelser blandt Egern, Pungrotter og Aber. Naar en Flok af disse sidste sporer, at en Harpy er i Nærheden, udstøder de et Jammerskrig og flygter, hvis det kan lade sig gøre, op i et Træ og søger der at skjule sig i det tætteste Løv.

Reden, som er noget større end en Storkerede, findes i de højeste Træer og benyttes efter Indianernes Sigende i en lang Række Aar. D'Orbigny fortæller, at Harpyen meget ofte tages af Reden af Indianerne og opfødes af dem, for at de kan komme i Besiddelse

af de højt vurderede Fjer paa en lettere Maade end ved at fælde den gamle Fugl. Den Indianer, som ejer en levende Harpy, bliver desuden en anset Mand. Det paahviler Kvinderne at fodre Fuglen og paa Vandringerne at bære den gennem Skoven. Saa snart Fangen har faaet den gamle Fugls Fjerdragt, begynder dens Lidelser; thi Ejermændene berøver den da to Gange om Aaret dens Sving- og Styrefjer for at pryde sine Pile dermed eller for at faa sig en smuk Hovedpynt. Disse Fjer er et af Indianernes vigtigste Omsætningsmidler, og behændige Harpyjægere tilhandler sig ved Hjælp deraf alt, hvad der har Værd for en Indianer.

Efter disse Udlændinge følger vor kun altfor hyppige Spurvehøg (*Accipiter nisus*), som er Medlem af en Slægt, der er udbredt over hele Jorden. Den er omtrent 32 Ctm. lang, men Hunnen er 8—9 Ctm. længere. Hos de gamle Fugle er hele Ryggen mørk askegraa og Bugen hvid med rustbrune Bølgelinjer og Streger.

I Europa synes Spurvehøgen intetsteds at mangle, og i største Delen af Mellemasien turde den ligeledes være Standfugl. I Danmark er den, næstefter Musvaagen, den almindeligste Rovfugl. Man kender ikke faa Eksempler paa, at Spurvehøge er blevne fangne i

Huse, idet de har forfulgt deres Bytte med en saa stor Begærighed, at de glemte alt andet. Ja, det hændte endogsaa en Gang, at en Spurvehøg forfulgte en Fugl ind i en Kupé i et Jærnbanelog for fuld Fart.

Fra Agerhønen til Fuglekongen synes ingen Fugl at være sikker for dens Angreb, og mindre Pattedyr forsmærker den heller ikke. Dens Dristighed er undertiden forbausende. »Jeg gik en Gang,« fortæller Naumann, »i min lille Lund og saa efter en Hejre, som rolig vilde flyve bort over Trætoppene. Pludselig styrtede en Spurvehøg frem fra de tætteste Grene paa et af de yderste Træer

Spurvehøg.

og greb den forskrækkede Hejre i Halsen, hvorpaa de begge under høje Skrig tumlede ned fra Luften. Jeg løb straks til, men blev for tidlig bemærket af Spurvehøgen. Den forskrækkedes og slap Hejren, som nu rolig fløj sin Vej. Jeg gad nok vide, hvad der vilde være blevet af denne ulige Kamp, dersom jeg ikke havde forstyrret dem. Mon den lille, dumdristige Røver virkelig kunde have overvældet og ombragt Hejren? Med sin Klogskab forbinder Spurvehøgen den største List. Den lurar formelig paa Fuglene og jager dem, baade naar de flyver, sidder og løber. Spurvene kryber af Frygt for den i Musehuller, da de véd, at de er fortabte, dersom de flyver; andre Smaafugle kaster sig fladt ned paa Jorden, holder sig ubevægelige og bliver derved ofte overseet.

Reden er anbragt i Tykninger, sjælden synderlig højt over Jorden, men godt skjult, ofte paa Naaletræer tæt inde ved Stammen. Begge Forældrene bringer Ungerne Føde; dog er kun Hunnen i Stand til at dele den paa den rette Maade. Man har iagttaget, at Unger, hvis Moder var bleven skudt, omkom midt i den største Overflod, fordi Hannen ikke forstod at udstykke Føden til dem.

Duehøgen, ogsaa kaldet Hønsenhøgen, paa norsk: Duefalken og Storhøgen (*Astur palumbarius*) er en stor Rovfugl af 55 Ctm. Længde og med et Vingefang af 1 Meter. Ryggen er mørk graabrun med et askeblaat Skær, Bugen hvid; Fjerene er tegnede med sortebrune Længdepletter og Bølgelinjer.

Duehøgens Hjemstavn er omtrent den samme som Spurvehøgens. Den bebor dog maaske mere nordlige Egne og er en fastere Standfugl end denne. I Danmark, hvor Duehøgen er meget almindelig, synes de gamle Fugle at overvinde. Den er en vild, dristig, ensom og uselskabelig Fugl, som kun i Parrings- og Rugetiden lever sammen med sin Mage. Dens Flugt er hastig, især naar den slaar ned, ellers ofte svævende. Paa Jorden er den ubehændig. Stemmen er et stærkt, ildelydende Skrig, der dog ikke høres ret ofte.

Duehøgen er i Bevægelse paa alle Tider af Dagen, selv i Midt-dagstimerne. Dens forbausende Graadighed tvinger den til næsten altid at gaa paa Jagt; fra Trapper og Urhøns til de mindste Finker er ingen Fugl sikker paa den, og lige saa lidt de Pattedyr, den tror at kunne magte. Den slaar ned paa Harer for at ombringe dem; den tager de bidske Væseler op fra Jorden og Egernet ud af Reden. En umaadelig Skræk bemægtiger sig alle værgeløse Dyr, naar de ser den i Nærheden; dens Myrdelyst er saa stor, at den ikke kender til Skaansel. Navnlig er den stadig paa Jagt efter Duer. Disse tager skyndsomst Flugten, naar de bliver Høgen va'r; men denne styrter i skraa Retning pilsnart ned iblandt dem og søger at snappe en. Dette sker i saa stor Hast, at der opstaar en Susen, som kan høres i hundrede til halvandet hundrede Skridts Afstand. Lykkes det den ikke at røve Duer ved Forfølgelse, saa griber den til en List. Grev Wodzicki meddeler følgende derom: »Paa mit Gods i Podolien blev der holdt mange Duer, saa at Dueslagene var

overfyldte. Det store Antal Duer lokkede da snart alle Høge og Falke til fra Omegnen, og mine Duer blev saa stærkt forfulgte og tog saaledes af i Antal, at de snart ikke vovede at flyve ud paa Marken, men søgte deres Foder imellem Bygningerne. Duernes Erfaring og Klogskab ansporede Rovfuglene til List. De forlod kun sjældent Skjulene, fløj stedse lavt hen over Jorden og fjærned sig aldrig langt fra Gaarden. Dette sæsomme Spil varede en Uge, og Rovfuglene trak nu det korteste Straa; kun to fiffige Høge forstod ved deres Snildhed hver Dag at faa Bytte. Den ene sad hele Timer igennem med strittende Fjer halvt skjult paa et Straatag, med stærkt sammenbøjet Hals, idet den aabenbart efterlignede en Ugles Stilling. Duerne blev snart tillidsfulde nok til at sætte sig paa det samme Tag, og Røveren rørte sig ikke af Pletten; men saasnart Duerne fløj ud eller ind, skød den som en Pil løs paa dem og forføjede sjældent sit Bytte. Derpaa fløj den hver Gang ind i Frugthaven med det, da den vel havde gjort den Erfaring, at der aldrig blev afskudt en Bøsse der, da Haven ligger imellem Bygningerne. Den anden Høg var endnu klogere, modigere og mere opfindsom. Den indfandt sig hver Dag paa en bestemt Tid, drev Duerne ind i Dueslaget og anstillede derpaa en formelig Klapjagt. Den satte sig nemlig først paa Flyvebrættet, løb rundt om Dueslaget, stillede sig med udbredte Vinger paa den ene Side deraf og bankede saa længe paa det, idet den dansede omkring paa det samme Sted, at den omsider drev en Due ud, som den saa straks forfulgte.« Hareunger ombringer Duehøgen let; de Gamle angriber den planmæssig. Naar Haren søger at redde sig ved Flugt, slaar den gentagne Gange ned paa den, og naar Haren da er saaret og udmattet, griber den fat paa den og dræber den lidt efter lidt med Næbet og Klørerne. Denne Kamp varer sædvanligvis længe, og man har set Eksempler paa, at Haren en Tid lang har boltret sig rundt med Høgen, uden at denne slap den, skønt den ofte kom til at ligge underst. Blandt fangne Høge finder der Familiemord Sted i videste Omfang. Den stærkere Høg fortærer regelmæssig den svagere, selv om det er dens Mage, dens Barn eller en af dens Forældre. Kort sagt, Høgen æder ethvert Dyr, som den kan magte, eller ombringer det i det mindste. Den bliver da ogsaa modtaget med et ubeskriveligt Had, saasnart den lader sig se. Navnlig er Kragerne utrættelige i at forfølge den og hugger efter den med en sand Dødsforagt. De kan let følge den, naar den flyver, men naar den slaar ned, bliver de langt tilbage, tilsyneladende ganske forbavsede. Naar en Høg har taget en Due, er det ikke sjældent, at Kragerne forfølger den saa hidsigt, at den maa slippe sit Bytte. De smaa Ædelfalke slaar ned efter den, og Svalerne gør sig altid en Fornøjelse af at følge den med advarende Skrig.

Reden anbringes paa høje Skovtræer, helst paa tykke Grene inde ved Stammen. Hunnen ruger med den største Udholdenhed, og begge Mager tilsammen angriber endog Mennesker, naar de klatrer

op i det Træ, hvor Reden findes. Ungerne vokser rask og æder saa utrolig meget, at begge de Gamle har nok at gøre med at stille deres Sult, og Reden ligner derfor en sand Slagtebænk.

* * *

Mosehøgene eller Kærhøgene (*Circus*) er middelstore, slankt byggede Rovfugle med smalle og lange Vinger, lang Hale og et lille, svagt, krumbøjet Næb med en lang, kroget Spids og en stump Horntand. Ansigtstjerne er delvis udviklede til et Slør i Lighed med Uglernes, og Fjerdragten er løs og blød. Alle Mosehøge flyver lavt og langsomt hen over Mark, Eng og Vand og fanger kun løbende eller svømmende, aldrig flyvende Vildt.

Den rødbrune Mosehøg, ogsaa kaldet Rørfalken (*Circus rufus*) har kun en Antydning af Slør; den gamle Han er ofte meget broget. Længden udgør 55 Ctm. Den findes overalt i den gamle Verdens tempererede Bælte, men kun i vandrige Egne. I Danmark er den temmelig almindelig, ankommer i Marts og rejser i Oktober. Om Vinteren opholder den sig i store Skarer i Sydeuropa, Ægypten og Indien, hvor den er den almindeligste af alle Rovfugle. Den af Rørstængler, Siv og Kviste byggede Rede findes blandt Rør og Siv eller i Buske i og ved Vand.

Mindre almindelig end den foregaaende er den blaa Mosehøg, ogsaa kaldet Hedefalken (*C. cyaneus*). Hovedet har et tydeligt Slør. Den opholder sig paa Heder og i Egne, hvor der i Nærheden af Kornmarker findes Moser og Enge.

Endnu sjældnere er den graa Mosehøg eller Engfalken (*C. cineraceus*), hvis Fjerkrans er mindre tydelig end den foregaaendes. Den holder sig mere til Enge og Moser end den foregaaende og bygger ikke som den sin Rede i Kornmarker.

I Levemaade ligner de to sidste Arter hinanden. De er rastløse, kække og listige; Flugten er rolig og svævende, men noget vaklende og usikker og fremskyndes kun sjældent ved hurtige Vingeslag. Hovedføden er Mus, og Aadsler synes de aldrig at røre. Reden bygges paa Jorden imellem højt Siv og Græs, og Reden bestaar af tørre Kviste, Græs, Halmstraa o. s. v.

* * *

I de sydlige Dele af Afrika lever der en Rovfugleslægt, som i hele sin Færd har lige saa meget tilfælles med Falkene som med Gribbene og derfor træffende kaldes Gribbefalke (*Polyborinae*). De træder ikke alene i Stedet for Gribbene, men erstatter ogsaa Ravne, Krager og Skader, en Gruppe af Fugle, der ganske fattes i Sydamerika. Hvor man end betræder dette Fastland, fra Strandbredden til Andeskædens Højbjerge, overalt træffer man denne Slægt, som formelig paanøder Mennesket sit Selskab.

Det er let at kende Gribbefalkene i Flugten, da deres Vinger har et ejendommelig firkantet Udseende, fordi Svingfjerene, naar de er udbredte, synes at være lige lange.

En af de mest udbredte Arter er Chimango'en, som Brasilianerne kalder den, (*Ibycter crotophagus*). Græsgange med Kvæg er dens Yndlingsopholdssted, og da ingen gør den Fortræd, kommer den ogsaa menneskelige Boliger meget nær. Der er næppe nogen anden Rovfugl, som lever af saa højst forskellige Stoffer som Chimangoen. Dens Stemme er en fin, skingrende, ofte gentaget Piben, som næsten virker bedøvende i de Landsbyer, hvor disse Fugle flokkes i store Skarer.

En anden Art, Gribbevaagen (*I. australis*), bebor den sydligste Del af Amerika og er især almindelig paa Falklandsøerne. Om dens Levemaade meddeler Darwin følgende: »Disse Rovfugle lever af Aadsler og Sødyr. Paa enkelte Øer maa Havet levere al deres Næring. De er i høj Grad frygtløse og søger rundt om Husene efter Affald. Naar et Jagtselskab skyder et Dyr, samles der straks en Flok af dem for, siddende paa Jorden, taalmodig at oppebie, om der ikke falder noget af til dem. De angriber ogsaa saarede Dyr; en anskudt Skarv, som var flygtet ind til Strandbredden, blev øjeblikkelig angrebet af flere af dem og dræbt. Officererne paa et Krigsskib, der om Vinteren besøgte Falklandsøerne, fortæller, at disse Fugle kastede sig over en Hund, som laa og sov ved Siden af Selskabet, og at de var nærved at snappe de anskudte Gæs bort fra Jægerne.«

Den mest udbredte Art er Carancho'en eller Traro'en (*Polyborus brasiliensis*), der findes hyppigt fra Florida til Sydspidsen af Amerika. Dens Længde er 70 Ctm. og Vingefanget 125 Ctm. De sortbrune Fjer paa Issen og Baghovedet kan rejses til en Top. Caranchoen bebor parvis Stepperne, men ses ikke i Urskovene eller paa Bjærgene. Naar en Flok Faar ikke er bevogtet af en god Hund, er det ikke sjældent, at Caranchoen overfalder de nyfødte Lam og river Tarmene ud af Livet paa dem. Har en enkelt Fugl ikke Mod dertil, kalder den fire, fem andre til og bliver da en farlig Røver. Paa Aadsler er den en regelmæssig Gæst. Af Landbefolkningen er den meget forhadet, fordi den bortraner det Kød, der er ophængt til Tørring. Yderst komisk er den Stilling, Caranchoen antager, naar den skriger. Den lægger da Hovedet helt tilbage paa Ryggen og raaber skrattende »Tra—a!« Derpaa løfter den Hovedet med et hæst »Ro—o!«, som ligner Lyden af en Dør, der knager. Dette Skrig, efter hvilket man har kaldt Fuglen Traro, høres langt bort og er meget ildelydende.

*

*

*

Paa Overgangen til Gribbene staar fremdeles Slangefalken eller Sekretæren (*Serpentarius secretarius*), der er en af de mærk-

værdigste Rovfugle. Dens Fødder er højst paafaldende byggede, idet Løbet er uforholdsmæssig langt som hos en Vadefugl, Tærne korte og Klørne kun lidet krummede, men stærke. Fjerdragten er rig, og paa Baghovedet har den en Top af seks Par Fjer, der kan

Slangefalk.

rejses. Farven er simpel, men tiltalende. Et lyst Blaagraat er fremherskende; Issen, Fjerbusken, Nakken og Vingerne er sorte, Bugen lysegraa og sort, Bukserne sorte med hvide Baand, Halen er sort, dog er de mellemste Styrefjer graablaa med hvid Spids og Dækfjerene under Halen lysebrune. Længden er 1,15—1,25 M.

Slangefalken har hjemme paa de Stepper, der strækker sig over største Delen af det indre Afrika. Den skyer saavel Skove som Bjerge og efterstræber kun Dyr, der lever paa Jorden. De lange Ben forstaar den fortræffelig at bruge, og ingen anden Rovfugl har en saa let Gang som den. Højt oprejst vandrer den, tilsyneladende med Værdighed, milevidt afsted uden at trættes. Naar den flygter, løber den med fremstrakt Legeme næsten ligesaa hurtigt som Trappen eller en anden Løbefugl, og kun ugærne beslutter den sig til at bruge Vingerne. For at hæve sig i Vejret maa den først tage et Tilløb; men naar den saa har svunget sig op til en vis Højde, svæver den let og smukt afsted, sædvanligvis uden at bevæge Vingerne paa længere Strækninger. I Flugten strækker den Benene bagud ligesom en Stork og faar derved et saa ejendommeligt Udseende, at den ikke kan forveksles med nogen anden Rovfugl. Almindelig er Slangefalken intetsteds; men den indfinder sig dog overalt, ofte endog i større Antal, naar Steppegræsset tilfældigvis bliver antændt før Regntiden. Branden strækker sig da milevidt og opskræmmer alle Steppens Dyr; og ved slige Lejligheder er Slangefalken i fuld Virksomhed, idet den timevis snart løber og snart flyver foran den hastigt fremrykkende Flammelinie.

Den færdes parvis, lever især af Krybdyr, men forsmaar hverken andre Hvirveldyr eller Insekter. Dens Ædelyst er forbavsende, og den er fra de ældste Tider berømt som Slangedrydder. Den angriber uden Betænkning de farligste Slinger og forfølger dem, naar de flygter, saa rask, at det ser ud, som om den svævede hen over Jorden. Naar Slangen indhentes og sætter sig hvislende til Modværge, breder Fuglen den ene Vinge ud, holder den som et Skjold for Benene, slaar dermed mod den sig nærmende Slange, hopper frem og tilbage og gør de besynderligste Krumspring. Slangens Bid opfanger den med Vingen, udtømmer saaledes sin Fjendes Kræfter, slaar den ned med den haarde Kant af den anden Vinge, bedøver den, kaster den derpaa med Næbet op i Luften, knuser Hovedet paa den og sluger den tilsidst, hel eller stykkevis. Drayson siger, at man ogsaa ser Slangefalken jage flyvende: »En af disse Fugle svæver hen i en Højde af 60 Meter over Jorden, standser pludselig i Luften, daler ned og løber hen til det opdagede Bytte. Den faar da meget travlt, breder Vingerne ud, hugger angribende med Næbet, bøder for sig med Vingerne og hæver sig undertiden med høje Spring op i Luften, sandsynligvis naar Modstanderen, hvis Lumskhed den kender, gør et heftigt Udfald. Derpaa daler den igen ned i omtrent 6 Meters Afstand fra Modstanderen og fornyer Angrebet, indtil den vinder Sejrr.

Heuglin saa en Slangefalk knuse Ørkenskildpadden med et Slag af sin kraftige Klo. Om Fuglen bukker under for et virksomt Bid af større Giftslanger, eller om den i en vis Forstand er uimodtagelig for Gift, kan endnu ikke angives med Sikkerhed; vist er det, at den uden Betænkelighed sluger dræbte Giftslanger samt disses Tænder

og altsaa udsætter sig for at blive indvendig saaret og muligvis forgiftet.

Navnet »Sekretæren« har Slangefalken fra gammel Tid haft, idet man har sammenlignet dens Top med en Pen, som Skrивeren har stukket bag Øret.

*

*

*

Den anden Hovedafdeling af Dagrovfuglene dannes af Gribbene (*Vulturinae*). De er de største af alle Rovfugle, og selv de mindste iblandt dem er saa store som en middelstor Ørn. Fjerdragten lader sædvanligvis enkelte Dele af Hovedet være nøgne; Næbet er langt, og kun Spidsen af Overnæbet er krogformig bøjet; Vingerne er overordentlig lange, brede og afrundede; Fødderne er kraftige, men Tærne svage med korte, lidet bøjede og stumpe Klør, saa at de ikke kan bruges som Angrebsvaaben. Spiserøret udvider sig til en anelig Kro, der, naar den er fyldt, træder frem paa Halsen som en nogen Hudsæk.

Gribbenes Holdning er, naar de sidder paa Jorden, foroverbøjet, og de store Vinger bæres udstaaende, medens Fjerene kun sjældent er omhyggelig ordnede; Flugten er langsom, men udholdende; dog mangler her Falkenes Behændighed og Evne til at slaa ned med Lynets Hast. Deres Væsen er en Blanding af de forskellige og mest modsatte Egenskaber; man fristes let til at anse dem for rolige og stille Fugle, men ved nærmere Betragtning viser det sig, at de hører til de lidenskabeligste af alle Rovfugle. Kun faa angriber levende Dyr; de fleste fortærer kun det Affald, som et heldigt Tilfælde overlader dem. Med Undtagelse af Nyholland findes der Gribbe i alle Verdensdele, lige saa vel paa varme, gennemglødede Sletter som paa de højeste Bjærgtinder. Efter hvad der hidtil er bekendt, stiger de højere op i Lufthavet end nogen anden Fugl.

Et Billede, hentet fra umiddelbar lagttagelse, vil bedst anskueliggøre Gribbenes Levemaade: Ved Udkanten af Ørkenen ligger der en død Kamel. Skønt Driverne allerede den foregaaende Dag tog Byrden af det udmattede Dyr, skulde det dog ikke naa Nilen, men styrtede for aldrig al rejse sig mere. Dets Herre lod det ligge urørt, fordi hans Tro forbyder ham at benytte noget af et Dyr, som ikke er slagtet efter de behørigte Forskrifter. Den næste Morgen ligger den døde Kamel endnu ufortæret, da der tilfældigvis ikke har været Hyæner i Nærheden om Natten. Forraadnelsen begynder sit Værk. Da viser der sig tidlig om Morgenen en Ravn over den nærmeste Bjærgtop. Dens skarpe Blik opdager allerede i det Fjerne Aadslet; den skriger og nærmer sig med hurtige Vingeslag, omkredser nogle Gange det styrtede Dyr, daler ned ikke langt derfra, hopper hen imod det, idet den lægger de spidse Viuger sammen og gaar flere Gange forsigtigt spejdende rundt om det. Andre Ravne følger Eksemplet, og snart efter er der samlet et helt Selskab af denne allestedsnærværende Fugl. Nu indfinder der sig ogsaa andre Kød-

ædere. Den almindelige Snylteglente og Aadselfuglen kredser hen over Stedet, en Rovørn nærmer sig, og flere Marabustorke svinger sig fra en svimlende Højde ned i Skruelinjer imod den Ret, der ogsaa vinker dem. Men endnu fattes Forskærerne. Det hidtil indtrufne Selskab hakker vel hist og her i det døde Dyr, men den tykke Hud er det meget for sejt; kun det Øje, der vender opad,

Øregribbene.

er blevet hakket ud af en Aadselfagl. Klokken er imidlertid bleven ti, de store Medlemmer af Familien har nu udsovet og har én for én forladt Sovestedet. Først er de fløjne lavt hen over Bjærgene; men da de ikke har kunnet opdage noget spiseligt, har de hævet sig i Vejret til en overordentlig Højde. Her har de beskrevet store Kredse, den ene følgende den anden, faldende og stigende med

den, og alle spejdende til alle Sider. Fra denne Højde overskuer Gribben et uhyre Rum, og dens Syn er saa skarpt, at intet undgaar den. Næppe ser den Vrimmelen dybt under sig, før den véd, at den har fundet, hvad den søger. Nu sænker den sig i Skruelinjer og undersøger Sagen nærmere; pludselig lægger den de mægtige Vinger ind til Kroppen og styrter susende Hundrede, ja maaske Tusinde Meter nedad. Den vilde blive knust, dersom den ikke endnu i rette Tid aabnede Vingerne halvt for at hæmme Faldets Voldsomhed og styre dets Retning.

Efter den første Grib følger der adskillige andre. Man hører hvert Minut den Susen, de frembringer ved Nedstyrtningen; man ser i alle Retninger Legemer, som hurtigt bliver større og større, falder ned, skønt man faa Minutter i Forvejen ikke kunde se den mægtige Fugl, ja ikke en Gang kunde øjne den som et mørkt Punkt paa Himlen. Nu lader Gribbene sig ikke mere forstyrre, ikke en Gaug af en Jæger. Saa snart de har sat Foden paa Jorden, iler de med fremstrakt Hals, løftet Hale og halvt udbredte Vinger løs paa Aadslet. De mindre Fugle gør ærbødigt Plads, og imellem de lige stærke opstaar der en rasende Kamp og Strid. To, tre Hug sønderriver Aadslets tykke Hud og baner Vej for den indesluttede, fordærvede Luft. Derpaa kaster de Arter, som har et stærkere Næb, sig over Muskellagene, medens de lettere bevæbnede stikker deres lange Hals ind i Bughulen for at faa fat i Indvoldene, idet den ene Grib bestandig søger at fortrænge den anden. Lever og Lunge bliver sjældent udrevne, men fortæres inde i Legemet selv. Tarmene bliver derimod trukne ud og slæbte længere og længere bort under en baglæns Hoppen, der vanskelig kan beskrives, og derpaa bliver de efter en rasende indbyrdes Kamp sonderrevne og slugte. Der kommer imidlertid bestandig flere og flere sultne Gribbe ned fra Luften iblandt de allerede ædende, og dette giver stadig Anledning til nye Slagsmaal, ny Larm, Huggen om sig og forbitret Hvæsen. De svagere Gæster sidder, saa længe de store Herrer er til Bords, beskudent rundt om Gruppen, men giver nøje Agt paa, hvorledes alt gaar for sig, da de véd, at der undertiden falder en Bid af til dem i Kampens Hede. Ørne og Glenter svæver ogsaa frem og tilbage over den ædende og kæmpende Klynge og styrter sig undertiden, som om de vilde støde paa et flyvende Bytte, ned i Vrimlen, snapper et af Gribbene løsnet Stykke Kød i Klørne og bortfører det, inden disse kan faa Tid til at straffe Røveriet.

Efter endt Maaltid bliver disse Fugle siddende hele Timer i Nærheden af Valpladsen og afventer Fordøjelsesprocessen. Senere flyver de hen at drikke og tilbringer nu flere Timer med at bade sig, hvilket er meget nødvendigt, da Fjerene, naar Fuglene forlader Maaltidet, stritter af Urenlighed, Blod og Smuds. Efter Badet hensesynker de i dorsk Ro og lægger sig tit med udbredte Vinger paa Sandet. Til Sovestedet begiver de sig først i Eftermiddagstimerne. Tidligere antog man, at det kun var Lugtesansen, der ledede Grib-

bene til at finde Aadslerne, men det fremgaar af mange Iagttagelser, at Synet er deres vigtigste Sans. Skjulte Aadsler opdager de saaledes kun ved Ravne og andre lavere flyvende Fugles Hjælp, selv om de stinker af Raaddenskab.

Paa Overgangen mellem de ægte Rovfugle og Gribbene staar Lammegribben (*Gypætus barbatus*). Dens Næb er ved Roden omgivet af Fjerbørster, Hovedet er beklædt med smaa Fjer, Halsen med store, og Fødderne re befjerede helt ned imod Tærne. Hunnen er 1,15 M. lang med 2,67 M.s Vingefang. Hannen er noget mindre.

I Europa bebor Lammegribben Højalperne, Siebenbürgen, Pyrenæerne, de højeste Bjærg paa de sydeuropæiske Halvøer samt Kaukasus og Atlas. I Asien og Afrika forekommer den ligeledes. Ethvert Par har hjemme i et Distrikt af mange Kvadratmiles Udstrækning, som daglig gennemflyves, endog med en vis Regelmæssighed, i en Højde af omtrent 50 Meter. Naar Lammegribben søger Føde, lader den sig ikke forstyrre, men flyver ofte forbi Vandreren i nogle faa Meters Afstand. Opdager den noget, sænker den sig ned imod det i Skruelinjer, og dens Mage slutter sig da straks til den. Viser det opdagede sig tilstrækkelig lønnende, daler Fuglene efterhaanden dybere og dybere, sætter sig tilsidst paa Jorden og

Lammegrib.

løber som Ravne hen til den attraaede Genstand. »Marvknogler,« siger Simpson, »er de Lækkerbidskener, som Lammegribbene holder mest af, og naar andre Gribbe har pillet Kødet af et Aadsel, finder den sig ved Slutningen af Festen og sluger Knoglerne eller sønderbryder dem og sluger da Stykkerne, naar den ikke er i Stand til at faa Marven ud paa anden Maade. Knogler slaar den itu, idet den flyver højt i Vejret med dem og lader dem falde ned paa en Sten. Man finder Ben, Skildpadder og lignende Lækkerier i Nærheden af Reden. Dog indskrænker den sig ikke dertil — en Gang imellem er ogsaa et Lam, en Hare eller en Høne velkommen, skønt dens Næb forholdsvis er svagt, og den ikke er i Stand til at sønderrive sit Bytte med samme Lethed som Ørnen.» Et saadant

større Bytte dræber den ved at flyve ind derpaa og styrte det ned fra Klipperne. Reden maaler 1,5 M. i Tværmaal og er 1 M. høj. Underlaget bestaar af lange Grene af en Barnearms Tykkelse; det indvendige er beklædt med Baststrimler, Ko- og Hestehaar. Rundt om Reden er hele Klippefladen bedækket med et snehvidt Lag af Skarn.

* * *

Gribbene i snævrere Forstand (*Vultures*) er mere plumpt byggede end Lammegribben. En Del af deres Hoved og Hals er ikke beklædt med egentlige Fjer, men kun sparsomt bedækket med haaragtige Dun eller ogsaa fuldstændig nøgen.

Den graa Grib (*Vultur monachus*), der har hjemme paa de tre sydeuropæiske Halvøer, er den største af vor Verdensdels Fugle og kommer paa sine Strejftog vidt omkring. Den er saaledes nogle Gange bleven set i Slesvig, hvor et ved Frederiksstad anskudt Eksemplar blev holdt levende i halvandet Aar. Hannens Længde udgør 1,1 M. Fjerdragten er mørk graabrun, og de nøgne Steder paa Halsen blygraa. Denne Grib synes udelukkende at bygge Rede i Træer.

I det indre Afrika erstattes denne Fugl af den mere brogede Topgrib (*V. occipitalis*), som i hele sin Levemaade har den største Lighed med sin europæiske Paarørende.

Til de stærkest byggede Medlemmer af Familien hører Øregribben (*V. auricularis*), som paa Bugen og paa Benene er beklædt med hvidgraa Dun, blandt hvilke der stikker enkelte lange og smalle Fjer frem. Hovedet og det meste af Halsen er nøgne, og en lys graabrun Farve er fremherskende i Fjerklædningen. Øjet er mørkebrunt, Næbet mørkt, Foden blygraa, den nøgne Hals graa og den ligeledes nøgne Fod violet. Øregribben er udbredt over hele Afrika; i Indien erstattes den af en nærbeslægtet Art (*V. calvus*). Ingen af disse er bange for Mennesket, men kommer dristig ind i Landsbyerne. Fra Aads'er fordriver de alle Gribbe, undtagen de stridbare Gaasegribbe, og Hunde forstaar de at holde i Afstand.

Gaasegribbene (*Gyps*) har en lang, gaaseagtig Hals, der er sparsomt besat med hvidlige, dunagtige Børster. De er udbredte over alle tre Dele af den gamle Verden. I Europa lever den brune Gaasegrib (*Gyps fulvus*), en Fugl af 1,12 M.s Længde. Den er almindelig i Sydeuropa og endnu hyppigere i hele Nordafrika og i det nordvestlige Asien. I Indien og Mellemafrika afløses den af nærstaaende Arter.

Alle Gaasegribbe synes fortrinsvis at være Klippebeboere. De lever i store Flokke og slutter sig ofte til andre Medlemmer af Familien; dog er de altid Urosliftere og vækker megen Strid. Anskudte Fugle forsvarer sig med det største Mod; de gaar som glubske Hunde løs paa Mennesket, springer i Vejret og hugger under en forbitret Klapren med Næbet efter Modstanderens Ansigt. Ved Bortfjernelsen af

Aadsler besørger de en bestemt Del af Arbejdet, idet det er dem, der aabner Bughulen og fortærer Indvoldene ved at stikke Halsen saa langt ind i det døde Dyr, som de kan. I Klippeegne findes der sædvanligvis flere Reder paa samme Strøg i en indbyrdes Afstand af 100—200 Skridt. Mærkelig nok taaler de dog, at Lammegribben og andre Rovfugle, ja endog at den sorte Stork bygger midt iblandt dem. I hver Gribs Rede findes der kun ét tykskallet Æg af et Gaaseægs Størrelse, som skiftevis ruges af begge Mager. Paa Træer bygger denne Grib aldrig.

Den gamle Verdens mindre Gribbe kan sammenfattes i en egen Gruppe, Aadselfuglene (*Cathartæ*), som adskiller sig fra de større Arter ved deres lange, tynde Næb, spidsere Vinger og svagere Fødder. De bygger Rede, ofte i store Kolonier, paa Klipper eller i Træer og lægger kun et eller i det højeste to Æg.

Blandt alle Medlemmer af Gruppen har intet opnaaet en saa stor Berømmelse som den egentlige Aadselfugl (*Neophron percnopterus*), den fra ældgammel Tid bekendte og beskrevne ægyptiske Aadselgrib, ogsaa kaldet den hellige Grib o. s. v. Det er den, hvis Billede forekommer saa ofte paa de gammelægyptiske Bygninger. Den adskiller sig fra de andre Arter ved sin ravneagtige Skikkelse. Hovedfarven er smudsig hvid med graa Skulderfjer og sorte Svingfjer. Aadselfuglen forekommer overalt i Sydeuropa, om end ikke almindeligt; i største Delen af Asien og Afrika er den Standfugl. I Egne, hvor den endnu ikke har maattet undgælde for Europæernes Jagtlyst, er den ikke bange for Mennesket. Det er ingenlunde nogen dum Fugl, og under vanskelige Omstændigheder griber den ofte til List for at skaffe sig det daglige Brød. Doven er den heller ikke; den er tværtimod næsten altid i Bevægelse; kun naar den har ædt sig mæt, sidder den længe paa ét Sted. I smukt Vejr stiger den undertiden op til en Højde af 1000—1200 M. Træer undgaar den helst, og i store Skove mangler den ganske; derimod ser man den hvile sig paa Klipper, Tempelruiner, Moskeer og Huse. Det er en selskabelig Fugl, der næsten altid viser sig i større eller mindre Flokke, i hvilke der aldrig hersker Kiv og Strid. Over for de store Gribbe holder Aadselfuglene sig beskedent tilbage. Vel indfinder de sig i Reglen først ved ethvert Aadsel, da de er meget almindelige overalt; de prøver ogsaa, for saa vidt som deres Kræfter tillader det, at tage for sig af Retterne — navnlig pikker de Øjnene ud — men hvad de faar, er dog kun meget lidt. De venter derfor, indtil de store Gribbe har ædt sig mætte; men som oftest efterlader disse dem intet. Aadselfuglene maa derfor hjælpe sig paa anden Maade og tager til Takke med Smaakryb og alt Slags Affald ved de større afrikanske Byer. Tillige med Ørkenravnen er Aadselfuglen Karavanernes trofaste Ledsager; lejlighedsvis tager den ogsaa mindre Pattedyr og Fugle.

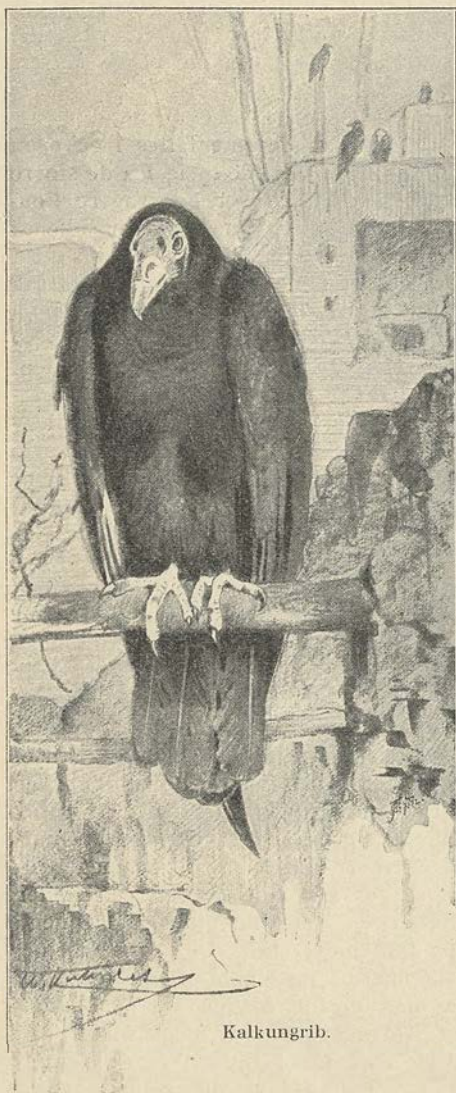
Til disse Fugle slutter sig i Mellem- og Vestafrika den nær-

beslægtede Munkegrib (*Neophron pileatus*), som halvt om halvt kan henregnes til Husdyrene, da den er endnu dristigere end vor Krage og Graaspurv. Den opholder sig saa nær som muligt ved Køkkenerne og falder Slagterne besværlig paa Slagtepladserne. Vil

den hvile sig, flyver den kun til det nærmeste Træ. Af Aadsler kan den kun tage for sig, naar Forraadnelsen er saa vidt fremskredet, at den tykke Hud begynder at opløses.

* * *

Kalkungrib.

I hele Amerika er der fuldt af Smaagribbe Urubuer og Gallinazoer, som de kaldes i Sydamerika. Urubuen eller Kalkungribben (*Catharista aura*) udmærker sig ved et forholdsvis kort, tykt Næb, hvis Vokshud naar helt ud mod Spidsen, ved sin tilspidsede Hale og sine temmelig korte Løb. Hovedet og den nøgne Hals er kødfarvede med gule Rynker, Fjerene sortbrune med grøn Metalglans. Længden udgør 78 Ctm. Gallinazoen (*C. atrata*) har et længere Næb og længere Fødder. Hoved og Hals er nøgne og skifergraa, Fjerdragten matsort med et brunt Skær og Længden udgør 60 Ctm. Begge disse Arter ligner hinanden i Levemaade og er meget almindelige. »Enhver Europæer,« siger Tschudi, »som for første Gang sætter Foden paa Perus Kyst, forbaves over den utrolige

Mængde af Aadselgribbe, som han træffer over alt ved Strandkanten, ved alle Veje og i alle Landsbyer, og over den Dristighed og Tillid,

med hvilken de nærmer sig Mennesket.« Det samme gælder om den øvrige Del af Sydamerika og om største Delen af Nordamerika og de vestindiske Øer. I alle sydamerikanske Byer overtager disse Fugle Sundhedspolitiets Tjeneste ved at befri Gader og Veje fra al den Urenlighed, som bestandig kastes ud derpaa. De gaar i en temmelig oprejst Stilling og har derfor en vis Lighed med en Kalkun — deraf deres Navn. Flugten er let og svævende.

Gallinazoen bygger Rede paa Tage, Kirker, i Ruiner o. s. v. Saavel den som Urubuen lægger kun to Æg. Den sidste bygger

ingen Rede, men kradser kun en Fordybning i Jorden under en Busk, ofte ved Siden af Hejrer og andre Vadefugle.

* * *

Kamgribbene (*Sarcoramphus*) maa anses for de ædleste Medlemmer af Familien, og af disse fortjener især Kondoren (*S. gryphus*) en nøjere Omtale.

Den gamle Fugls Fjer er sorte med staalblaa Glans; Hovedet og Struben er, ligesom de vortede Hudfolder paa begge Sider af Hannens Hals, af en levende rød Farve; Fjerkraven bag paa Halsen er hvid, og over Vingen gaar der et hvidt Baand. Vingefanget maaler 2,75 M., og der opgives endnu større Maal.

Kondoren har hjemme i Sydamerikas Højbjærge og opholder sig helst i en Højde af 3—5000 M. over Havet; ved Magelhaensstrædet og paa Kysten af Patagonien stiger den dog ned til Havet og bygger Rede paa de stejle Klipper ved Stranden. Den er imidlertid intelsteds hyppig undtagen i de højere Regioner, og man antager, at den af alle Jordens Fugle er den, der hæver sig højest i Luften. Ifølge Humbolt ser man den ofte svæve over Chimboraço, seks Gange højere end det Skylag, der ligger hen over Sletten, eller 7000 Meter over Havet. Den lever selskabelig i Flokke, ofte paa 40—50 Stykker; men i Rugetiden opløser Selskaberne sig i Par. Ligesom de andre Gribbe lever den fortrinsvis af Aadsler. Reden findes paa de utilgængeligste Klipper blandt Kordillernes Højderygge; ofte lægger dog Hunnen sine to store, hvidgule, brunplettede Æg paa den bare Jord.

Indianerne fanger mange Kondorer ved at fylde Aadsler med bedøvende Urter, saa at Fuglene, efter at have ædt sig mætte, tumler om som berusede og let kan gribes. Man anvender ogsaa følgende Fangstmaade: En frisk Oksehud, ved hvilken der hænger flere Stumper Kød, udbredes paa Jorden. Under Okse huden ligger der en Indianer, som er forsynet med en Del Snore. Denne skyder den Del af Huden, paa hvilken han føler, at der sidder en Kondor, som en Sæk op om Fødderne paa den og binder en Snor om den. Naar nogle af Fuglene er bundne paa denne Maade, kryber han frem; andre Indianere springer nu til, kaster Kapper over Kon-

dorerne og bærer dem til Landsbyen, hvor de bruges til at hidse Tyre med. En Uge før Begyndelsen af den grusomme Fornøjelse faar de intet at æde. Paa den bestemte Dag bliver der bundet en Kondor paa Ryggen af hver Tyr, efter at den først med Landser er stukket blodig. Den sultne Rovfugl sønderflænger med Næbet det forpinte Dyr, der nu til Indianernes store Glæde som rasende farer rundt paa Kamppladsen.»

Kongegribben (*Sarcorampus papa*) er nær beslægtet med Kondoren. Det er dens smukke, levende Farver i Forbindelse med den Agtelse, den forstaar at indgyde de mindre Arter af sin Familie, som har givet den Navn. En fuldt udvokset Kongegrib bærer ogsaa en prægtig Fjerdragt. Ryggen og de øverste Vingedækkfjer er bleg-røde, Bugen og de nederste Vingedækkfjer rent hvide og Vingerne og Halen

Kondorer ved en død Lama.

sorte. Halskraven er graa; det næsten nøgne Forhoved er kød-farvet med mørkerøde Vorter bag og under Øjet; Vokshuden, Halsen og Baghovedet er lysegule, og Kammen er sortagtig.

Kongegribben har hjemme i alle Sydamerikas Dale fra 32° s. Br. indtil Meksiko, Teksas og Florida. Dens Yndlingsopholdssted er Urskove eller Sletter med enkeltstaaende Trægrupper. Paa træløse Stepper og skovløse Bjerge findes den ikke. Sædvanligvis er det de overalt hyppige Urubuer, der ved deres støjende Flokke tilkender Kongegribben, hvor der ligger et Aadsel. Men de maa straks forlade Bordet, naar deres Konge laver sig til til at begynde Maaltidet, og de viger straks Pladsen, selv om de i Hundredevis er forsamlede om et Aadsel.

*

*

*

Natrovfuglene, som kun omfatter Uglernes Familie (*Strigidae*) har tilsyneladende et tykt, men i Virkeligheden slankt og lidet kødfuldt Legeme. Vingerne er lange og brede og Benene sædvanligvis befjerede helt ud til Kløerue. Den yderste Taa er en Vendetaa, som kan rettes udad og bagtil. Fjerdragten er blød og rig. Den ejendommelige Krans om Øjnene, Sløret, bidrager væsentlig til at give Hovedet et katteagtigt Udseende. Den første, anden og tredje Svingfjer har en frynset eller ligesom savtakket Yderfane, der er en af Aarsagerne til Uglernes lydløse Flugt. Fjerdragstens Farve er i Reglen mørk og lidet paafaldende. Øjnene er overordentlig store og Hornhinden saa stærkt hvælvet, at den næsten danner en Halvkugle. Den Benring, af hvilken Øjnene er omgivne, er saa høj, at den antager Form af et lille Bæger eller Rør. De indre Dele af Øjet er ubevægelige og Pupillen udvider sig og trækker sig sammen ved hvert Aandedræt. Øreaabningen er hos Uglerne meget stor og foran den findes der en bevægelig Hudlap, som opfanger Lyden og træder i Stedet for et ydre Øre, idet den bageste Del af Sløret kan rejses.

Uglerne er Verdensborgere i Ordets videste Betydning. De har hjemme i alle Verdensdele og under alle Breddegrader. De fleste begynder først at jage i Tusmørket, og deres Øjne, som ser meget skarpt i kort Afsand, deres gode Hørelse og bløde Fjerbeklædning gør dem i det hele skikkede til at færdes om Natten. Lydløst stryger de i en ikke betydelig Højde hen over Jorden; Ingen Susen af deres egen Flugt forstyrrer dem i at lytte, de hører den svageste Lyd, den ringeste Puslen paa Jorden og skælner til Trods for Mørket det mindste Pattedyr. Af Dagslyset paavirkes Uglernes Øjne meget stærkt, hvorfor de næsten lukker dem helt, naar de bliver udsatte for Solskin. At de skulde være blinde om Dagen, er derimod en aldeles ugrundet Paastand. I fri Tilstand fortærer de kun selverhvervet Bytte og rører aldrig Aadsler. De fleste Ugler kan i lang Tid undvære Vand, idet deres Slagtofres Blod synes at være dem nok. Dog drikker de til andre Tider gerne Vand og behøver det i alt Fald til at bade sig i. Knogler, Haar og Fjer opspyr de i Klumper, »Uglegylp«, under ejendommelig komiske Bevægelser. Den yderst simple Rede anbringes i hule Træer, Klipperevner, Mur-

aabninger eller i mindre Pattedyrs Jordhuler. Æggenes Antal er fra to til syv; de er runde og hvide. Uglerne har mange Fjender. Hele Skoven kommer i Bevægelse, naar der opdages en Ugle; den ene Fugl kalder paa den anden, og den stakkels Natrovfugl maa da døje meget ondt. Især bliver Falkene som rasende, naar de faar Øje paa en Hornugle. Ogsaa af Menneskene maa Natrovfuglene udstaa meget, idet det ikke hører tii Sjældenhederne, at der skydes Ugler; Landbrugere og Forstmænd gør imidlertid vel i at frede om dem, da de hører til de nyttigste af alle Fugle.

Til de mærkeligste Ugler hører Sløruglerne (*Strix*). Ørclappen er meget stor, og Sløret, der i Reglen er hjertedannet og ikke rundt, er meget udviklet. Fjerdragten er silkeblød. De er udbredte over hele Jorden. I stærkt befolkede Egne holder de sig helst til menneskelige Boliger, navnlig Kirketaarne, Kirkeløfter og Ruiner.

Slørugle.

Sløruglen, paa norsk Perleuglen (*Strix flammea*) er 32 Ctm. lang. Oventil er den prydet med fine sorte og hvide Længdepletter paa askegraa Grund, Sløret er rustbrunt, lysere nedefter; Bugen er brun og hvidpletlet paa mørk, rustgul Grund; Sving- og Styrefjere rustbrune med sorte Baand.

Sløruglen er en Standfugl i Ordets egentligste Forstand. Kun unge Fugle lader sig se udenfor de gamles Jagtdistrikt — de skal jo først erhverve sig en Bolig. I Danmark er Sløruglen ingenlunde sjælden, og navnlig strejfer den om Vinteren rundt i de forskellige Dele af Landet. Om Dagen sidder den rolig paa Bjælker i

Kirketaarne eller i en Krog paa et Kirkeloft, i Murnischer o. desl. Den lader sig ikke forstyrre af Kirkeklokkernes Ringen ved Siden af sin Soveplads, og dersom den har taget Bolig i et Dueslag, hvilket undertiden sker, kan Duerne flyve ud og ind, uden at den bekymrer sig derom. Som man tit nok har bemærket hos fangne Eksemplarer, er Sløruglernes Søvn imidlertid meget let; Mennesker kan aldrig komme bag paa dem; den ringeste Støj er tværtimod nok til at vække dem. Ved Synet af en Beskuer plejer de at rette sig i Vejret og at rokke langsomt frem og tilbage med hele Overkroppen, idet de paa en næsen abeagtig Maade skærer Ansigter med deres bevægelige Slør. Det ser ganske ud, som om den ene Ugle stødte til den

anden for at gøre sig lystig over Tilskueren, og en Gruppe af disse Fugle har i saadanne Øjeblikke noget saa komisk ved sig, at ingen kan bare sig for at le.

Mus, Rotter, Spidsmus, Smaafugle og større Insekter udgør Sløruglens Næring. At den, som der fortælles, skulde anrette Ødelæggelser i Dueslag, modsiger Naumann paa det bestemteste, og derimod taler ogsaa den fuldstændige LigeGYLDIGHED, som Duerne lægger for Dagen overfor denne sælsomme Gæst. Sløruglens Rugetid angives i Reglen at falde i April og Maj; men man har gentagne Gange fundet unge Slørugler ogsaa i Oktober og November, ja man har endog truffet Æg, som Fuglen rugede paa ved samme Tid.

Naar Slørugler opfostres fra Unger i Fangenskab, bliver de meget tamme, og disse smukke, godmodige og tillige pudsige Dyr er de mest underholdende Ugler, man kan have i Bur.

Natuglerne (*Syrnia*) har et stort, rundt Hoved uden Fjerbusk, en ualmindelig stor Øreaabning, et tydeligt Slør og afrundede Vinger. De er udelukkende Natfugle, som sover Dagen bort og synes at blændes af Sollyset.

Natuglen, ogsaa kaldet Skovuglen, Husuglen og Katuglen (*Syrnium aluco*), den største herhenhørende Art, har hjemme fra 67° n. Br. til Palæstina. I Sommertiden sidder den om Dagen i løvrige Trætoppe, trykket tæt op til Stammen, og ved Vintertid skjuler den sig om Dagen i Taarne, paa Loftet, i Ruiner o. s. v., sjældent derimod i hule Træer. Den er en af de langsomste og mest lyssky Fugle; Flugten er let, men vaklende og alt andet end hurtig. I Almindelighed tuder Hannen sit uhyggelige »Hu, hu, hu!« og Hunnen lader kun sjældent høre et mere vellydende »Tivit!« Den fortærer især Mark-, Skov- og Spidsmus, Muldvarpe og unge Fugle; dog tager den ogsaa Insekter, navnlig Sommerfuglelarver. De 2—3 aflange, ruskallede, hvide Æg lægges i et hult Træ, hvor de er beskyttede mod Regn; Hannen hjælper til at made Ungerne. I Fangenskab kan Natuglen blive meget tam.

Høge- eller Daguglerne (*Nyctea*) har et smalt Ansigt uden egentligt Slør, temmelig lange, forholdsvis spidse Vinger og en lang, kiledannet Hale.

Den største af alle Høgeugler, Sneuglen, paa norsk: Gysugle, Gysfugl, Lemænsgris (*Nyctea scandiaca*) har hjemme i det høje Norden, især i den gamle Verden, men forvilder sig om Vinteren og i Foraarstiden undertiden til sydligere Egne.

Sneuglens Fjerdragt er tæt, men ikke saa blød som de andre Ugler. Udseendet er forskelligt efter Alderen; Hovedfarven er hvid med mørke Længdepletter paa Hovedet og Tværpletter paa Legemet. Unge Fugle har talrigere og mørkere Pletter end de gamle. I en høj Alder bliver Sneuglen ganske hvid. Øjet er prægtig gult og Næbet sort. Længden udgør 68—71 Ctm. I Dristighed overgaar Sneuglen alle andre Ugler. Naar den saares, flyver den

tit løs paa Jægeren for at hævne sig. Hunde angriber den med stor Voldsomhed og slaar ned paa dem næsten som en Falk. I Europa udgør Lemmingerne dens vigtigste Vildt. Den følger disse Gnaveres Tog og bygger kun Rede i Egne, hvor de er almindelige. I Mangel af Lemminger fortærer Sneuglen Egern og Bæverotter.

Stenuglerne (*Carine*) er smaa Ugler med korte Vinger, kort Hale og sparsomt befjerede Ben. Minervas Ugle ogsaa kaldet Stenuglen og Kirkeuglen (*C. noctua*), er paa Ryggen graabrun med uregelmæssige, hvide Pletter, Ansigt og Bug er hvidgraa, den sidste med brune Længdepletter; Vinger og Hale er rustfarvede med hvide Pletter, der danner utydelige Baand. Længden udgør kun 21—22 Ctm.

Sneugler.

hed imellem Træernes Grene. Undertiden lader den sig af et tændt Lys lokke ind i Stuer, hvor den da som oftest, til Forfærdelse for frygtsomme Personer, slukker Lyset med sine lydløse Vingeslag. Dens Blik har noget listigt, men ikke onskabsfuldt ved sig, og den er en af de bedst begavede af alle Ugler. Den efterstræber Flagermus, Spidsmus og almindelige Mus, Lærker, Spurve, Græshopper, Biller o. desl. I en passende Fordybning mellem Stene eller i Ruiner lægger den 4—7 runde, hvide Æg paa Jorden og ruger i fjorten Dage saa ivrig, at den næsten ikke lader sig fordrive fra Reden.

Italienerne holder den hyppig som Husdyr og lader den med stækkede Vinger løbe frit om i Gaarde og Haver.

Spurveuglen, ogsaa kaldet Dværguglen (*Microptynx passerina*) har hjemme i Norden, men findes ogsaa paa Alperne og i

Fra Sydsverige er den udbredt over hele Europa og en stor Del af Asien. Om Dagen skjuler den sig som oftest i mørke og ensomme Smuthuller, som f. Eks. i Hvælvinger, Ruiner, Kirketaarne, paa Lofter og i hule Træer; dog ses den undertiden ved højlys Dag siddende sammenkrøbet i et Lydhul paa en Kirke eller i et Gravhul paa en Ladebygning. Overhovedet er den en af de mindst lyske Ugler. Dens egentlige Virksomhed begynder dog først efter Solens Nedgang. Den flyver da i raske Kast og smutter med stor Let-

Kaukasus. Den nydelige lille Fugl bliver kun 17—19 Ctm. lang og er den mindste Ugle. Den er paa Ryggen musegraa med hvide Pletter, paa Bugen hvid med brune Længdepletter; Halen og Vingerne er prydede med hvide Baand. Dværguglerne er de livligste og muntreste af alle Ugler. Deres Skrig lyder som »Kirr, kirr!«

Huleuglerne (*Speotyto*), der udmærker sig ved at have lange Ben med korte Tæer, har hjemme paa Amerikas Stepper og tildrager sig Opmærksomhed ved ganske særegen Levemaade. I Sydamerika lever Brasilianernes Curuja (*S. cunicularia*) og i Nordamerika Prærieuglen (*S. hypogaea*). Huleuglerne er Dagfugle, og den Rejsende, der betræder de træfattige Pampas-, Campos- og Llanos-Stepper i Syden eller Prærierne i Norden, ser den mærkelige Fugl selv ved højlys Dag sidde parvis paa de Smaahøje, der dannes af den af Murmeldyrenes eller Præriehundenes Huler udgravede Jord. Disse Huler er Uglens Hjem, og den bebor det ofte i Selskab med den retmæssige Ejer eller med hans frygteligste Fjender, Giftslangene. I Brasilien ruger disse Ugler i Myreslugernes og Bæltedyrenes Boliger, i Nordamerika i Præriehundens saakaldte »Byer«.

En anden Gruppe af Ugler udmærker sig ved en Busk opretstaaende Fjer over hvert Øre. De herhen hørende Arter, som man har givet Navn af Hornugler (*Buboninae*), er indbyrdes af en højst forskellig Størrelse. Hovedet er sædvanligvis stort, Vingerne middellange, Halen kort og næsten lige afskaaren; Fødderne er tæt befferede. Øjet er paafaldende ved sin Størrelse og kun lidet hvælvede Overflade.

Den store Hornugle, paa norsk: Bjærguglen, Hubroen o. s. v., (*Bubo ignavus*) er den største af alle Ugler og bliver 63—77 Ctm. lang. Dens tætte Fjer er paa Ryggen mørkebrune med sorte Bølgelinier, paa Bugen rustgule med sorte Længdepletter. Strube og Slør er lyse; Næbet er mørkt blaagraat og Øjet prægtig guldgult med rødlig Yderrand. I Europa er den mere eller mindre almindelig; ligeledes i hele Nordasien. Den opholder sig helst i Bjærg- eller Skovegne, hvor den finder de bedste Smuthuller. Ved Dag ses den sjældent; dens Fjerklædnings Farve stemmer saa nøje med Klippegrunden og med Træernes Bark, at det er vanskeligt at faa Øje paa den ubevægelige Fugl. Om Foraaret, i Parringstiden, skræmmer den ofte Nattevandreren ved sin høje, fjærntlydende Tuden, og der er næppe nogen Tvivl om, at det er dens natlige Strejftog, der har fremkaldt Sagnet om den vilde Jagt. Man hører den Tuden snart hist og snart her i Skoven; dette er dens Lokketoner og Elskovssang, hvorimod en rasende Fnysen, en uhyggelig høj Hvæsen, ledsaget af Klapren med Næbet, er Udtrykket for dens Vrede eller Harne. Hornuglen efterstræber de forskellige, store og smaa, Hvirveldyr. Dens Hovedføde er Rotter og Mus; men den forgriber sig ogsaa paa Harer, Kaniner, Ænder, Urhøns, Ager-

høns og Gæs, ja efter Sigende endog paa Ræve og Hjortekalve. Selv med Ørne skal den undertiden bestaa en natlig Kamp. Forplantningen foregaar i Marts Maaned. Med Reden tager den det ikke saa nøje; naar det lader sig gøre, opslaar den sin Bolig i en forladt Høge-, Ravne- eller Storkerede, og i Nødstilfælde lægger den

Stor Hornugle.

saa godt som paa den bare Jord 2—3 runde, hvide, ru-skallede Æg. Medens Hunnen ruger, bringer Hannen den Føde. I Fare forsvarer de Gamle Ungerne til det yderste, ja man har endog haft Eksempel paa, at de hele Maaneder igennem har fodret deres fangne, i Bur indespærrede Unger. Hornuglerne hades og forfølges af saa godt som alle Dagfugle, endog af andre Ugler.

Skov-Hornuglen, ogsaa kaldet den almindelige Hornugle og den lille Hornugle, (*Asio otus*) adskiller sig fra den store Hornugle ved en mere langstrakt Krop, længere Vinger, forholdvis større Fjerører, vel udviklede Hudlapper ved Ørerne og et meget tydeligt Slør. I Farven er den noget lysere end den store Hornugle. Næbet er sort og Øjet højgult. Længden udgør 34—35 Ctm. Den er udbredt over hele Europa og er især almindelig i Mellemeuropa. I Danmark hører den ligesom Natuglen til de hyppigst forekommende Ugler, navnlig i Vintertiden, da den i Smaaflokke kommer dertil fra Norge og Sverige. Den fortjener sit Navn;

thi den findes i Reglen kun i Skove, hvor den opholder sig i hule Træer. Om Natten kommer den ind til Byerne, og om Dagen træffes den af og til paa en Gren i tæt beplantede Frugthaver; dette er imidlertid kun Undtagelser. I sin Levemaade og Færd adskiller den sig ikke uvæsentlig fra den store Hornugle. Den er saaledes langt selskabeligere og mindre vredsladen og trættekær end den. Kun i Rugetiden lever den parvis; saa snart Ungerne er

blevne store, slutter den sig til andre af sin Art i Flokke paa en Snes Stykker og flere. Om Dagen sidder slige Selskaber ofte og sover tæt ind til Stammen af et og samme Træ. Uagtet denne nyttige Fugl ikke sjældent forfølges, er den kun lidet sky. Naar den om Dagen sidder paa et Træ, kan man gaa ind under den, uden at den flyver op. Først naar man ryster Træet eller banker stærkt paa det, forlader den det. Dens Føde bestaar næsten udelukkende af Mus og Spidsmus. Dens 4—5 hvide Æg findes sædvanligvis i gamle Krage- og Duereder, undertiden i Egernreder, men sjældent i hule Træer. Ungerne bliver let tamme og er meget pudsige.

Sumpuglen, ogsaa kaldet den kortørede Ugle, Museuglen og Hedeuglen (*Asio accipitrinus*) ligner i saa høj Grad Skov-Hornuglen, at den ofte er bleven forvekslet med den. Den udmærker sig især ved to Ting: Ved Valgét af den flade Jord til Hvileplads og ved sin utrolige Vandrelyst. Burmeister traf en af disse Ugler i rum Sø, vest for de capverdiske Øer, hvor den satte sig udmattet paa Skibet og blev fanget af en Matros. I Nordeuropas og Sibiriens Mosedrag lever den i saa stor Mængde, at den kan kaldes almindelig. I Danmark er den temmelig hyppig, navnlig paa de jyske Heder. Den tilbringer Dagen paa Jorden i Buske og Krat.

Dværg-Hornuglerne (*Pisorhina*) har hjemme i Sydamerika, Asien, Afrika og er i Forhold til deres ringe Størrelse, 15—18 Ctm., dristige Rovfugle. Deres Bytte bestaar af smaa Hvirveldyr, navnlig Mus, men ikke, som man skulde tro, af Insekter. Endogsaa i Fangenskab angriber de Smaafugle.

FJERDE ORDEN: HØNSEFUGLENE.

De typiske Medlemmer af denne Orden er kraftige, endog noget plumpt byggede Fugle med korte Vinger, stærke Fødder og en rig Fjerdrag. Næbet er sædvanligvis kort og hvælvet, og Overnæbets Rande griber ned over Undernæbet. Hovedet er som oftest besat med særegne Prydelser som Hudlapper, takkede Kamme, Hjelme, Fjerbuske o. s. v. Benene, Hønsfuglenes vigtigste Bevægelsesredskaber, er altid kraftigt byggede; Bagtaen er i Almindelighed lille og sidder højere oppe end Fortæerne, saa at den kun berører Jorden med Spidsen; Klørne er korte, men stærke, som oftest hvælvede samt underneden udhulede og vel indrettede til dermed at kradse i Jorden. Vingerne er korte og afrundede med stive, stærkt hvælvede Svingfjer. Halen er højst forskellig dannet, og ikke sjældent opnaar Hals- og Haledækfjerene en ejendommelig Udvikling, saa at navnlig de sidste bliver den vigtigste Prydelse for visse Arter. I Reglen adskiller Hannerne sig paafaldende fra Hannerne, der optræder i en mere beskeden Drag.

Ordenen tæller ca. 400 Arter, der er udbredte over hele Jorden, dog især i Asien. De findes saavel i Skove som paa træløse Stepper, saavel over Snegrænsen i Alperne som paa de mosbegrøede Højsletter i Norden; men de hører ikke til de rigt begavede Væsener. I Flyveevne kan de ikke kappes med de fleste andre Fugle, paa Træer føler de sig ikke hjemme og Vandet skyer de alle. Deres Rige er den flade Jord; thi de er fuldendte Løbere, og kun de, hvis Flyvefærdighed er størst, slaar i denne Henseende tilbage. Undertiden tages Vingerne til Hjælp under Løbet, dog mest for at holde Kroppen i Ligevægt. Til at flyve beslutter Hønsfuglene sig i Reglen kun, naar de ubetinget bliver nødte dertil.

Selv de tilsyneladende fredeligste Hønsfugle er lidenskabelige. Hønerne, som bliver trofaste Mødre; endog for ganske andre Fugleunger, naar de blot er kaldte til Live ved Varmen fra deres Hjærte, kender ingen Medfølelse, ingen Barmhjærtighed, ingen Velvilje mod

Kyllinger, der tilhører andre Høner, men dræber dem uden videre med Hug af Næbet, naar de blot har den fjærneste Mistanke om, at de kunde gaa deres eget Afkom for nær. Stærkest fremtræder dog denne Lidenskabelighed hos Hanerne i Parringstiden og fører til Kampe med Medbejlerne, som føres med den højeste Forbitrelse.

Alle Rovdyr, saavel store som smaa, efterstræber ivrigt Hønsfuglene, og til disse naturlige Fjender slutter Mennesket sig som den værste af dem alle, idet der overalt gøres mere Jagt paa Høns end paa alle andre Fugle tilsammen. Paa den anden Side har Mennesket ogsaa fra den fjærneste Oldtid søgt at knytte nogle af disse nyttige Fugle til sig og har fra Sydasiens Skovstrækninger udbredt dem over hele Jorden.

*   *   *

Ørken- og Steppenhønsenes Familie (*Pteroclidac*) danner i mange Henseender en Overgang imellem Duerne og Hønsfuglene. Fødderne er temmelig korte og fjerklædte indtil de korte Tæer; Fortæerne er til det første Led og derover forbundne med en Hud eller næsten sammenvoksede, Bagtaalen er overordentlig lille og sidder højt oppe eller mangler ganske, og Klørne er korte, svagt bøjede, afstumpede og brede. Vingerne er meget lange og spidse, og ogsaa Halen er lang. Farven er en ægte »Ørkenfarve«, der svarer nøje til Jordbundens, og Tegningen er overordentlig regelmæssig og afvekslende.

Ørkenhønsene bebor Ørkenerne i Afrika og Asien og mangler heller ikke ganske i Europa. De fleste Arter er Standfugle; men deres overordentlige Flyeevne sætter dem i Stand til uden Besværlighed at tilbagelægge Tusinder af Kilometer, og de kan derfor undertiden vandre ind i Lande, hvor man ikke tidligere har bemærket dem. Midt i de tørreste Ørkener, paa Steder, hvor kun den stille og lette Ørkenløber og den tungsindigt klagende Sandlærke krydser den Rejsendes Vej, flyver en støjende Skare Ørkenhøns skrigende og støjende op for ham. De er udprægede Ørkendyr, men maa dog, førend de gaar til Ro, foretage en lille Udflugt til Drikkestederne, som for os vilde være en hel Dagsrejse og mere. Naar den talrige Flok under Skriget »Khadda, khadda!« flyver afsted, maa enhver bemærke den; men ellers er det ikke let at blive dem vaer, da deres ørkenlignende Dragt yder dem en saa fortræffelig Beskyttelse, at de, ved at trykke sig mod Jorden og holde sig rolige, gør sig usynlige selv for et øvet Øje.

I Parringstiden opløser Flokkene sig i mindre Skarer og disse igen i enkelte Par. Hønen lægger sine saa Æg i en af den selv udkradset Fordybning og hengiver sig derpaa med Iver til Rugningen. Efter at have ynglet én eller to Gange samles Parrerne igen i Flokke.

Slægten Ørkenhøns (*Pterocles*) adskiller sig fra Slægten Steppehøns bl. a. ved, at Fortæerne kun ved Roden er forbundne med en Hud. Kønnene har en meget forskellig Farve.

Gangaen eller Ørkenhønen (*Pterocles arenarius*) er udpræget sandfarvet, og Hannen bliver 37 Ctm. lang. Den bebor Landene om Middelhavet og er hyppig i Tyrkiet og Palæstina. Arabernes Khata (*P. alchata*) er noget mindre og har livligere Farver. Smukkest er Sandhønen (*P. exustus*), der er rødlig isabellafarvet med et grønt Skær paa Ryggen. Denne Farve adskilles ved et smalt, sort Baand fra den mørkebrune Farve paa Underbryst og Bug; Vingedækfjerene har i Spidsen et mørkebrunt Baand, og Svingfjerene er sorte med hvid Spids og Inderfane.

I Europa kan blot Spanien betragtes som Ørkenhønsenes regelmæssige Hjem. De bebor kun Ørkener og Stepper, og paa Marker ses de blot, naar Sæden er høstet. De med det tørre afrikanske Steppegræs, Halfa, bedækkede Sletter er Ørkenfuglenes Yndlingsopholdssteder, og i Spanien lever de i lignende Egne. Udstrakte Skove undgaar de, hvorimod de befinder sig ganske vel, hvor Jorden dækkes af et sparsomt, lavt Krat. Gangen er let og smuk, men noget trippende, og de nikker ved hvert Skridt ligesom Duerne. Flugten er susende og minder ligeledes om Duernes. Det arabiske Navn »Khata« eller rettere »Khadda« er dannet efter det Skrig, de udstøder i Flugten; paa Jorden udstøder de en langt sagtere Lyd »Gluk!« eller »Pluk!« De er overordentlig selskabelige og holder godt sammen; dog finder der af og til alvorlige Tvekampe Sted iblandt dem. Æggene lægges uden alt Underlag i en lille Fordybning i Sandet og er beskyttede ved en skuffende Jordfarve.

En egen Gruppe danner Steppehønsene, som ligner de foregaaende, men har stærkt forlængede, smalle Svingfjer og fjerklædte, korte, næsten forkrøblede Fødder.

Den egentlige Steppehøne (*Syrrhaptes paradoxus*) er, uden at medregne de forlængede Mellemstyreffer, 39 Ctm. lang. Ogsaa den er ægte ørkenfarvet: lys rødgullig med sorte Pletter og Baand.

Stepperne øst for det kaspiske Hav er denne Fugls egentlige Hjem. Endnu medens Sneen breder sig over Vidderne paa Højstepperne, i Midten af Marts, ankommer Steppehønen syd fra og lever da i Smaaflokke, om end allerede parret. Reden er højst kunstløs, og flere Par, dog aldrig mange, ruger ved Siden af hverandre. De fire aflange Æg er jordfarvede, og Fuglen ruger som oftest to Gange hver Sommer.

I 1860 viste der sig enkelte Steppehøns i Mellemeuropa. Der blev skudt flere imellem de hollandske Sandklitter og i England, ja endog ved Mandal i Norge. Det samme Efteraar indfandt der sig en hel Hær af Steppehøns i Nordkina. En langt betydeligere Skare af disse Fugle viste sig i Europa 1863. Den udbredte sig over de fleste af de nordlige Lande, var brudt op fra Mongoliet og var

indvandret over Ungarn og Gallizien. En ny, stor Indvandring skete i 1888.

I Jylland har disse Fugle ruget efter at have lagt deres 2—3 Æg i Smaaafdybninger i Sandet, hvilket de havde klædt med Lyng;

Kirgisiske Steppenhøns.

men de udklækkede Kyllinger døde snart. Der er dog næppe nogen Tvivl om, at disse Fugle kunde have bosat sig i hine Egne, dersom de ikke var blevne fordrevne ved hensynsløs Efterstræbelse.

*

*

*

Den righoldigste Gruppe blandt de mere egentlige Hønsfugle er Aarfuglene (*Tetraoninae*). Foden er lav eller middelhøj og be-
fjeret til Tærne, som er belagte med hornagtige Halvringe; Vin-
gerne er temmelig lange, men stærkt afrundede, og deres forreste
Svingfjer meget smalle; Halen er afrundet, sjældent kløftet. Den
rige Fjerdragt lader kun enkelte Steder være fri, navnlig findes der
ofte en nøgen, rød Stribe over Øjet. De bebor Skove, Marker og
Bjærg egne, især paa den nordlige Halvkugle.

Urhønsene (*Tetraones*) har en bar Plet over Øjnene, og deres nøgne, røde Øjelaag er tæt besat med højrode Smaaavorter. Hos mange er Tærne langs Siderne besatte med ejendommelige frynsede Hornudvækster, der maa anses for hæmmede Fjer.

Den nordlige Del af Jorden er Urhønsenes Hjem. De udbreder sig fra Himalaya over hele Asien og Europa og er talrigt repræsenterede i Nordamerika. De fleste opholder sig i Skove, enkelte dog paa Stepper eller i Bjæregne, helt op imod Snegrænsen. Alle er de Standfugle og lever i Yngletiden parvis eller enkeltvis og udenfor den i mindre Flokke. Føden bestaar af Skovfrugter, Bær, Knopper, Blade, Naale af visse Naaletræer, Frø og Insekter. De bevæger sig rask i Skridt; men deres Flugt er tung og støjende, og de flyver aldrig højt eller længe ad Gangen. De fleste Arter lever i Polygami, og Hanerne giver i Parringstiden under de mest paafaldende Lader og Manerer de besynderligste Toner fra sig, hvad der i Jagtsproget kaldes at »skogre«. Kønssforskellen er meget udpræget. Hunnen lægger 8—16 glatskallede, brunplettede Æg i en lav, af den selv udkradset Fordybning, som den løselig klæder med Riskviste og af og til med nogle Fjer. Den ruger ivrig og forlader kun Reden, naar den trues af den øjensynligste Fare. Kyllingerne plejes omhyggeligt, indtil de kan flyve. I Lande, hvor der ikke er indført et ordnet Forstvæsen, og hvor der ikke bliver fredet om Urhønsene, gaar disse stærkt efterstræbte Fugle en Udryddelse imøde.

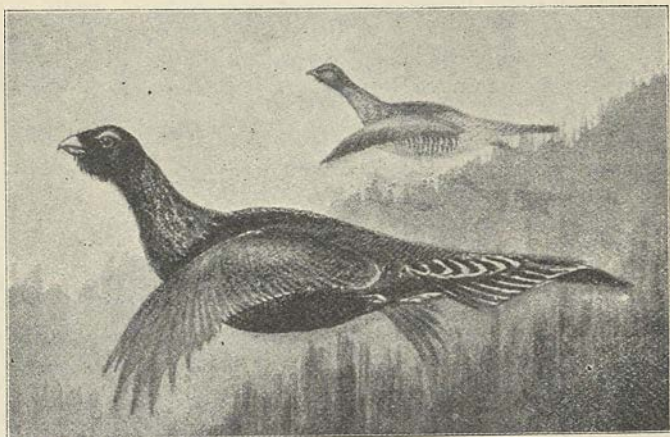
Den største af alle Urhøns er Tjuren (*Tetrao urogallus*), en af de største Landfugle i Europa, en Prydelse for Skovene og en Glæde for Jægeren. Hanen er sortagtig med Metalglans, dens Hals dog graavatret og Vingerne brunvatrede. Hønen (Røj) er rustgul, sort- og hvidspættet. Hanens Længde udgør 90—112 Ctm.; dens Vægt 3,5—6 Kilo; Hønen er en Tredjedel mindre.

Tjuren findes i alle Europas Høj- og Mellembjærg; men kun i Norges, Sveriges og Ruslands Skove forekommer den hyppigere og ligeledes i Nordasien. Den opholder sig helst i Bjærgskove og er en Standfugl, som blot i haard Frost og efter et stærkt Snefald tyer ned i et lavere Bælte. Dagen tilbringer den sædvanligvis paa Jorden, hvor den smutter om i et lavt Krat for at søge Næring og kun flyver op, naar den skræmmes af noget usædvanligt; om Natten sover den paa Træer, sædvanligvis i den nederste Del af Kronen. Hanen tager, i det mindste i Parringstiden, tiltakke med grovere Føde end Hønen, og i dens Kro findes ved denne Tid kun Naale af Gran- og Fyrretræer.

Tjuren er i Reglen overordentlig sky, og saa vel Hanen som Hønen benytter sig af de skarpe Sanser til allerede i lang Afstand at undgaa enhver Fare. Den gamle Hane er en stridbar og ofte ondskabsfuld Fugl, som Aar ud og Aar ind ligger i Strid med andre Haner og derfor nødvendigvis maa føre et Eneboerliv. Dog kan der undtagelsesvis om Efteraaret findes flere Haner sammen.

Tjurens »Spil« eller Parringsleg begynder henimod Midten af April om Morgenens ganske tidlig, saa snart de første hvide Lysstriber viser sig i Østen, omtrent Kl. 3 eller lidt senere. Idet den begynder at »skogre«, løfter den Halen, udbreder den vifteformig og holder de noget sænkede Vinger ud fra Legemet; den rejser tillige Fjerene paa Hovedet og Struben og tripper om paa Grenen. Dens første Slag lyder som »Tød, ød, ød, ød!« o. s. v., indtil det saakaldte Hovedslag kommer, der lyder som »Glak!« og klinger højere end de foregaaende Skrig. Derpaa følger der en ejendommelig Lyd, der varer henimod fire Sekunder og omtrent klinger som den Støj, der frembringes, naar man hvæsser en Le. Imidlertid er Hanen som ude af sig selv og ænsrer intet. Det gaar saa vidt, at den ikke en Gang flygter for Knaldet af en Bøsse, selv om Skuddet har væ-

Flyvende Tjurer. Han og Hun.

ret rettet imod den, naturligvis forudsat, at den ikke er bleven truffet af noget Hagl.

Naar Dagen er brudt frem, forlader Hanen sin Gren og begiver sig til Hønerne, der tripper om i nogen Afstand. I den tredje eller fjerde Uge af Legetiden vender Hanerne tilbage til det sædvanlige Opholdssted, som ofte ligger langt fra Legepladsen, og Hønerne skrider nu til at bygge Rede. Denne findes i en lav Fordybning ved en gammel Træstub, under et ungt Naaletræ eller imellem Bregner og er løselig udforet med Riskviste. Unge Høner lægger 6—8 Æg, ældre 10—12 forholdsvis smaa, gulgraa Æg med mørkere Pletter og Punkter. Hønen ruger i den sidste Del af Rugetiden saa trolig, at man kan tage den op af Reden og atter sætte den paa den, uden at den røber Tegn til Frygt eller flyver bort. Man sætter derfor ofte en Indhegning ved de mest udsatte, ved Veje anlagte Reder, idet man sørger for at lade et Hul aabent, som er stort nok

for Hønen til at smutte igennem; deri finder denne sig ganske rolig. Nogle Timer efter, at Ungerne er krøbne ud, løber de, saa snart de blot er behørig tørre, med Moderen, og denne passer dem nu med den største Omhu og Kærlighed. Træffer man uventet paa en Tjurfamilie, er det rørende at iagttage, med hvilke Skrig og hvilken Støj Hønen modtager En; i et Nu er alle Ungerne forsvundne, og de forstaar at skjule sig saa godt, at det er vanskeligt at opdage nogen af dem. Imod Ræven anvender Hønen den velbekendte List halvt at løbe og halvt flagre et Par Skridt foran den paa en Maade, som om den ene Vinge var lammet, for saaledes at lokke den bort fra Ungerne. Disse opfødes næsten udelukkende med Insekter, navnlig med Myrepupper. Ud paa Efteraaret adskiller Familiens Medlemmer sig efter Kønnene; Hunnerne bliver hos Moderen, og de unge Hanner strejfer om i Forening, lader af og til deres Stemme høre, slaas en Gang imellem og begynder allerede næste Foraar at føre de Gamles Levemaade. Tjuren har, foruden Ræven og Høgen, Fjender i Ørnen og den store Hornugle, og Æg og Unger efterstræbes af en Mængde mindre Rovdyr. Af egentlige Jægere skydes kun Hanen, og det blot i Legetiden.

Den næststørste europæiske Aarfugl, Urfuglen, udmærker sig ved Formen af Hanens af 18 Fjer bestaaende Hale; den er nemlig saa dybt kløftet, at de længste Underdækfjer rager ud over de korte Mellemstyrere. Af disse er de tre mellemste Par lige lange, de yderste tillægger i Længde og bøjer sig halvmaaneformig udefter, saa at hele Halen faar en vis Lighed med en Lyre.

Den almindelige Urfugl (*Tetrao tetrix*) er sort med prægtig staalblaa Glans, et snehvidt Baand over Vingen og en hvid Undergump. Næbet er sort og det nøgne Sted om Øjet højrødt; Tærne er graabrune. Længden udgør 60—65 Ctm. Hunnen er rustgul og rustbrun med sorte Tværbaand og Pletter og har to hvide Tværbaand paa Vingen.

Urfuglen har omtrent den samme Udbredelse som Tjuren, men gaar ikke saa langt mod Syd og maaske noget længere mod Nord. I Tyskland findes den overalt, hvor der gives passende Skove, hvad enten det er i Dale eller mellem Bjerge. Tidligere var den meget hyppig paa de jyske Heder, hvor den fandt Tilhold i det høje Lyng; men nu er den paa mange Steder fortrængt ved Opdyrkning, navnlig ved Hedebrændingen, og paa andre aldeles udryddet ved en hensynsløs Efterstræbelse. Talrigst findes den mellem Klitterne ved Vesterhavet. I Sverige og Norge findes den i Mængde; den er ligeledes almindelig i Rusland og i Sibirien indtil Amurlandet. Den opholder sig helst i lavt Krat, især hvor der er Lyng; dog træffes den ogsaa i Moseegne. I Mellemtyskland er Urfuglen en Standfugl, om ikke i strængeste Forstand; fra Højbjergene og i Norden tiltræder den derimod temmelig regelmæssige Vandringer. Vel er ogsaa den noget plump bygget ligesom Tjuren; dog løber den bedre

end den, og til Trods for de korte Vinger er Flugten god, rigtignok noget støjende, men dog lettere og mere udholdende end Tjurens. Lokketonen er en kort, afbrudt Fløjten, Ømhed udtrykkes ved et sagte »Bak, bak!« og fra Ungerne lyder en fin Pippet; i Parrings-tiden udvikler Hannen en Rigdom af Toner, som man ikke skulde tiltro den ellers saa tavse Fugl.

Føden er gennemgaaende af finere Beskaffenhed end Tjurens og

Skogrende Urhane.

bestaar af Knopper, Blade, Bær, Korn og Insekter. Om Sommeren æder Fuglen Blaabær, Tyttebær, Hind- og Brombær, Elle-, Pile- og Bøgeskud. Af dyrisk Næring tager den Smaasnegle, Orme, Myrelarver, Fluer, Biller o. s. v. til sig, og Ungerne makes saa godt som udelukkende med Smaainsekter.

Begge Køn lever næsten altid sammen, i det mindste regelmæssig om Efteraaret og Vinteren. Parringstiden begynder midt i Marts eller noget senere og varer til ind i Maj. Til sin Skogren vælger

Urhanen altid en fri Plads i Skoven; thi den udfører »Danse«, som fordrer et stort Rum. Hvor Fuglene er hyppige, samles der ofte paa passende Pladser 30—40, ja 100 Stk. Her plejer Dansen at begynde ved Morgenens Frembrud, og i Følge Tschudi ligeledes i Højbjærgene. Parringsraabet udstødes først fra et ophøjet Sted, fra et Træ eller en Klippeblok; derpaa flyver Fuglen ned paa Jorden, hvor den i ustyrlig Lidenskab og under de pudsigste Bevægelser udstøder først pibende og hvæsende, derpaa skogrende og klukkende Toner, idet den rejser Halsfjerene, udbreder de brogede Vinger og med raske Sæt springer om i Kredse og opfører sig som rent ude af sig selv. Det er imidlertid sjældent Tilfældet, at Urhanen, saaledes som Tjuren, glemmer alt omkring sig og bliver som døv og blind. Hefstigst bliver Bevægelserne, naar der indfinder sig flere Urhaner paa samme Sted; thi da bliver Danserne til rasende Stridsmænd; men til Trods for det tilsyneladende Raseri, med hvilket de kæmper, saarer de dog sjældent eller aldrig hinanden, og det synes, som om den ene kun vil fordrive, ikke skade den anden. I Jylland er Urhønsene ikke altid talrige nok til, at Hanen kan have mange Høner; i Sverige og Norge samles der derimod ikke sjældent 30—40 eller derover paa Parringspladserne. Dog er det ikke altid Tilfældet, at Hønerne indfinder sig, naar Hanerne skogrer, og undertiden maa disse flyve langt efter dem.

Reden, som anlægges midt i Maj imellem nogle Buske eller i højt Græs, bestaar af en lav, af Hønen udskrabet Fordybning, belagt med nogle Riskviste; den indeholder 7—10, undertiden 12 Æg, som er tæt bestrøede med mørkegule, rustgule og graa Pletter og Punkter paa graagul eller rødliggul Grund.

Urhønsene efterstræbes af en Mængde Rovdyr, og af Mennesket gøres der overalt ivrig Jagt paa dem. Paa Højbjærgene og i Norden skydes de hele Aaret rundt med Undtagelse af Yngletiden, og i Tyskland skyder man de gamle Haner paa Parringspladserne og de unge om Efteraaret paa Klapjagt.

Den saakaldte Rakkelhane (*Tetrao urogallotrix*) er en Bastard af en Tjurhøne og en Urhane. Tjurhønerne indfinder sig nemlig paa Urhanernes Parringspladser, naar Tjurhanerne er bortskudte, hvilket Tilfælde let indtræffer, da Tjurhanerne, som ovenfor bemærket, er saa godt som blinde og døde under deres Skogren. Denne Bastardform ligner en tykhovedet Urhane med afstumpet Hale og er sort med et blaat Metalskær og har sortbrune Vinger. Den forekommer især i Sverige.

Ved Siden af Tjurerne og Urhønsene lever der i de europæiske Skove et tredje Medlem af Familien, nemlig Hjerpen (*Tetrao bonasia*). Den er oventil rustgraa og hvidpletlet samt tegnet med mørke Bølgelinier; Vingedækfjerene er prydede med hvide Længdestriber og Pletter; Struben er sort med en lys Indfatning; Svingfjerene er graabrune med rødlig hvide Pletter, og Styrefjerene har

et bredt, sort Tværbaand. Længden udgør ca. 45 Ctm. Hunnen er mindre og mangler den sorte Strubeplet. Fra Alperne og Pyrenæerne til Polarkredsen og fra Norge og Sverige til Østsibirien forekommer Hjerpen mere eller mindre hyppig. Dens Yndlingsopholdssteder er store Bjærgskove af Eg, Birk, Elle- og Nøddetrær; i Naaleskove er den derimod sjælden.

Hjerpen lever i Monogami, holder sig gerne skjult og bemærkes derfor ikke synderlig. Den løber og springer godt, flyver kun korte

Hjerpe.

Strækninger ad Gangen og skjuler sig ved enhver Fare i Græsset. Flugten, som har megen Lighed med Agerhønsenes, er surrende og forbunden med en stærk Støj, men raskere end Tjurens og Urhanens. Stemmen er højst afvekslende og forskellig for begge Køn. Hanen skogrer, men danser ikke saaledes som Tjuren og Urhanen. Hønen lægger sine 8—10 smaa, brungule, rød- og mørkebrunt plettede Æg i en lav Fordybning paa et skjult Sted under Buske eller bag Stenblokke og ruger i tre Uger saa ivrigt, at man kan komme den ganske nær, inden den skræmmes op. Ungerne forstaar ypperligt

at skjule sig. Saa snart de kan flyve, indfinder Faderen sig hos dem, og hele Familien lever nu sammen til Efteraaret.

I Nordamerika findes der flere Aarfugle, som, paa Størrelsen og Farvefordelingen nær, ligner vore europæiske Tjurer og Urhøns; andre har derimod et selvstændigt Præg. Til disse hører Præriehønen (*Tetrao cupido*), der paa hver Side af Halsen har en lang, af omtrent 18 smalle, tilspidsede Fjer dannet Fjerbusk, som bedækker en nøgen Plet, fra hvilken der udgaar en blæreagtig, i Forbindelse med Luftrøret staaende Hudsæk. Oventil er den sort-, bleg rød- og hvidspraglet, nedenunder brun- og hvidtribet. Begge Køn er omtrent ens. Længden udgør 45 Ctm.

Præriehønen var forhen saa hyppig, at den f. Eks. i Kentucky blev skudt og fanget i Mængde; nu har den, ligesom Indianerne, mere og mere trukket sig mod Vest for at undgaa de Hvides Efterstræbelser. Den opholder sig paa tørre og træløse Stepper og samler sig om Vinteren i større Flokke. Naar den ikke forstyrres, yngler den kun én Gang om Aaret.

En af de mærkeligste Grupper af Familien er Ryperne (*Lagopus*). De har en sluttet Bygning, middellange Vinger, en kort, afrundet eller lige afskaaren Hale, et middellangt og middelstærkt Næb og korte Fødder, hvis Løb og Tæer er beklædt med børsteagtige Fjer, samt en meget rig Fjerdragt, hvis Farve varierer med Aarstiden. Klørerne er længere om Vinteren end om Sommeren og fældes mod Slutningen af denne. Ryperne har hjemme i den nordlige Del af Europa, Asien og Amerika. Mod Syd danner Pyrenæerne og Alperne, de mellemasiatiske Bjerge og Klippebjergene Grænsen for deres Udbredelse; mod Nord strækker den sig saa langt, som Plantevæksten rækker. Man har endog fundet disse nøjsomme Skabninger under 80° n. Br.

Dalrypen (*Lagopus albus*), der er ca. 40 Ctm. lang, er om Vinteren blændende hvid med sorte, hvidkantede og ved Roden hvide Styrefjer; de 5—6 forreste Svingfjer har et brunt Skaft. I Sommerdragt er den graabrøn med fine, sorte Bølgelinjer; Skulder-, Ryg- og Mellemstyrefjer er sorte, halvvejs tegnede med rustbrune Baand og alle Fjer med hvide Kanter, Haandsvingfjerene er hvide og Armsvingfjerene brune; Kinder og Strube er rustrøde og sædvanligvis uplettede; midt paa Brystet er Fjerene sorte med rustfarvede og hvide Pletter, og Bugen og Benene er hvide. Mange Naturforskere antager, at Ryperne fælder to Gange: den ene Gang om Efteraaret, en Fælding af alle Fjer, den anden Gang i Foraaret, en Fælding af de mindre Fjer. Amerikanske Forskere tror imidlertid at have iagttaget, at de mindre Fjer ikke ombyttes med nye om Efteraaret, men simpelthen taber Farven. Denne Proces skal da begynde i Spidsen af Fjerene og tage saa hurtig Overhaand, at Farveskiftet sker i Løbet af 8—10 Dage.

Dalrypen er udbredt over hele Norden i den gamle og ny Verden. Hyppigst forekommer den i Sverige og Norge helt op til Nordkap, samt i Finland og Rusland helt ned til Lithauen. I Nordamerika bebor den Pelsegnene imellem 50 og 70° n. Br. og er dér tildels Strøgfugl. Højsletter og Bjærgaffald er Rypens sædvanlige Opholdssted; i Dale ses den kun sjældent, da den er bunden til Birke- og Pilearter, hvis Rige først begynder ovenfor Naaleskovens Grænse. Her bor der Par ved Par, og i Foraarstiden forsvarer Hannen ivrig sit Omraade imod alle sine Lige, men naar Kyllingerne er voksede til, samles Familierne i større Flokke, som gennemstrejfer vide Strækninger. Dalrypen løber godt og har en let og smuk Flugt. Den graver sig dybe Gange i Sneen for at komme til sin skjulte Næring, og naar den forfølges af en Rovfugl, styrter den sig lodret ned fra Luften og dukker formelig ned under det lette Dække. I bidende Blæst findes der undertiden hele Flokke nedgravede under Sneen, saa at kun Hovederne stikker op. Om Vinteren bestaar Føden hovedsagelig af Bladknopper og fortorrede Bær, om Sommeren af fine Blade, Blomster, Skud, Bær og forskellige Insekter.

I Norge fanges Dalrypen i stor Mængde, og Handelen med dette Vildt udstrækker sig ikke alene til Stockholm og København, men ogsaa til Tyskland og England.

Storbritanniens Mosedrag tjener til Opholdssted for den saakaldte skotske Rype (*L. scoticus*), som ligner den foregaaende, men mangler alt Hvidt paa Vingerne og har graa Fjer med brune Pletter paa Fødderne. Paa Grund af det milde Klima paa de britiske Øer ses den aldrig i hvid Vinterdragt.

Fjeld- eller Alperypen (*L. mutus*) er saa forskellig efter Aarstiden, at dens Farve i Sommertiden kan siges at variere hver Maaned. Paa alle Aarstider er Hannen hvid paa Bug, Undergump, de øverste Vingedækfjer, Svingfjer og Løb; Svingfjerene har mørke Skafter og Halen er sort. Midt i April kommer der hist og her mørke Fjer frem, og Fuglen bliver da hvidspraglet; først i Maj er Hoved, Hals, Ryg, de øverste Vingedækfjer og Brystet sort, rustfarvet og hvidspraglet; paa Struben og Siderne af Halsen træder det Hvide stærkest frem. Efterhaanden afbleges Fjerene, saa at Ryggen sidst i August eller September er lys askegraa og sortprikket, og at de rustfarvede Baand paa Hals og Hoved næsten er blevne ganske hvide. Hos Hunnen er alle disse Dele sort- og rustgult-bølgestribede og Baandene bredere og tydeligere. — Om Vinteren er Hannen blændende hvid med et bredt sort Baand fra Næbroden

Rype i Sommerdragt tilhøjre, i Efteraarsdragt foroven, i Vinterdragt tilvenstre.

til bag Øret og med sorte Styrefjer, hvilke sidste dog nu har et lyst Endebaand. Over Øjnene ses der en rød, vortet, oventil takket Hud; Næbet er sort. Længden udgør 35 Ctm.

Fjelddrypen bebor Alperne, Pyrenæerne, det skotske Højland, alle højere Bjærgkæder i Norge og Sverige samt Islands og fremdeles Nordasiens Bjærg og den nordligste Del af Amerika og Grønland. Den opholder sig paa aabne Steder ovenfor Skovbæltet, nær ved den evige Is og Sne. Saavel i Norden som i Alperne viser Ryperne sig saa lidet sky og forsigtige, at de af Jægerne betragtes som enfoldige og dumme. Føden bestaar ligesom Dalrypens fortrinsvis af Plantestoffer. I Maj er alle Fjeldryper parrede, og begge Mager forbliver sammen, saa længe Rugetiden varer. De 9—14 rødgule og brunplettede Æg lægges i en af Hønen udkradset, lav Fordybning, som udfores med vissent Løv. Naar Ungerne er krøbne ud, drager Hannen højere op mellem Bjærgene og tilbringer der den varmeste Sommertid; den deltager hverken i Rugningen eller i Ungernes Ledelse.

*

*

*

Agerhønsene (*Perdiciæ*) adskiller sig fra Aarfuglene ved deres mere langstrakte Bygning, forholdsvis mindre Hoved og ubefjærede Løb. Næbet er kort, tykt, noget sammentrykt og har ved Roden en Vokshud, af hvilken Næseborene, som ligger tæt ved Næb-roden, er halvt dækkede. Vingerne er korte og har krumme Svingfjer; Halen er kort, bred og nedadbøjet.

Med Undtagelse af det høje Norden bebor de alle Lande i den gamle Verden, fra Kysterne til højt op mellem Bjærgene. De fleste Arter opholder sig, som det ligger i Navnet, paa aabne, skovløse Steder. Agerhønsene flyver noget tungt, men dog temmelig hurtig, om end sjældent højt og langt; de løber ganske fortrinlig, klatrer godt paa Klippevægge, men undgaar saa meget som muligt at sætte sig paa Træer. De er forholdsvis kloge, ja endog listige og lægger Mod og Kamplyst for Dagen. Saa vidt man véd, lever alle Arter i Monogami; Hannerne tager ingen Del i Rugningen, men hjælper ivrig til at føre Ungerne. Hønen lægger et stort Antal Æg i en højt kunstløs Rede og viser sig som en trofast Moder for sine Kyllinger. Naar Ungerne er voksne, forener flere Familier sig ofte i smaa Samfund. Agerhønsene efterstræber ivrig Insekter og Larver samt foretrækker Korn og Frø for andre Plantedele.

I Sydeuropa, Vest- og Mellemasien samt Nord- og Vestafrika lever de saakaldte Rødhøns (*Caccabis*), som fortrinsvis opholder sig paa Bjærg eller øde Sletter og undgaar Skovene.

I det 16de Aarhundrede forekom Stenhønen (*C. saxatilis*) i Bjærgene ved Rhinen; men nu træffes den først i Alperne. Hyppigst er den i Grækenland, Tyrkiet, Lilleasien, Palæstina og Arabien. Dens Farve er oventil og paa Brystet blaa-graa med et rødligt Skær;

et Baand om den hvide Strube, en Stribe over Panden og en lille Plet paa Hagen er sorte; Siderne er tegnede med rødbrune og sorte Baand, forøvrigt er Farven underneden rustgul; Svingfjerene er sortbrune med rustgule Striber paa Yderfanen, og de yderste Styrefjer rustrøde. Længden udgør 35 Ctm. Stenhønen, som i Syden ogsaa opholder sig paa Sletter, udmærker sig ved Behændighed, Klogskab, Mod og Kamplyst. Om Efteraaret samles den i talrige Flokke, og Jagten giver da et rigt Udbytte. Oldtidens Folk kendte allerede dens Kamplyst og holdt den i Bur for at lade Hanerne kæmpe sammen til Tilskuernes Fornøjelse. Det samme sker endnu i Indien og Kina.

I Sydvesteuropa og Atlaslandene lever den røde Agerhøne (*C. rubra*), som har en fremherskende rødlig Farve oventil, og hvis Halsbaand bagtil opløser sig i Pletter; den hører allerede til Sjældenhederne paa Malta, og længere mod Øst findes den sandsynligvis slet ikke. Derimod har man indført den i nogle af de østlige Grevskaber i England. Den opholder sig helst i Bjærgegne, som afveksler med Marker, og har i sine Bevægelser megen Lighed med Agerhønen. Største Delen af Aaret træffes den i Flokke paa 10—30 Stkr. I Parringstiden skydes den i Spanien ved Hjælp af en Lokkefugl, som Jægeren fører med sig i et saakaldt Klokkebur.

Agerhøns.

Den almindelige Agerhønes, paa norsk: Raphønens (*Perdix cinerea*) fine og godt beskyttende »Jordfarver« kendes af alle. Paa den hvide Bug har Hannen en stor, hesteskoformet, kastaniebrun Plet. Hunnen er mindre ren i Farven, og den brune Plet paa Bugen er ikke saa stor.

Mellemeuropa og en Del af Mellemasien er Agerhønens Hjem; i Syden findes den kun hist og her. Den foretrækker Sletter for Bjærg og opholder sig helst i dyrkede Egne, hvor den vel fæster Bo paa Marken, men dog behøver Buske og Krat til sin Beskyttelse. Der gives faa Fugle, som holder sig fastere til den engang valgte

Egn end Agerhønen. Unge Fugle bliver i Reglen boende paa den Mark, hvor de er komne til Verden, og naar Agerhønsene udryddes paa et Strøg, varer det længe, inden der indfinder sig enkelte Par fra de nærmeste Enemærker og atter befolker den øde Egn. Dog har man i Nordtyskland bemærket, at der næsten hvert Efteraar indfinder sig vandrende Agerhøns, undertiden i store Flokke. Man vil have iagttaget, at disse Høns, som af Jægerne kaldes Trækhøns, er mindre end de saakaldte Standhøns.

Agerhønen er udbredt over alle Dele af Danmark, men træffes hyppigst mellem Klitterne i det sydvestlige Jylland. Hvor stærkt den end efterstræbes, bemærkes der ingen kendelig Aftagen i dens Talrigheid. Den er ogsaa en Mester i at skjule sig og trykker sig i Nødstilfælde ned paa den flade Jord og bliver da let overset. Flugten er egentlig ikke tung, men kræver betydelig Anstrængelse, hvorfor Fuglen snart trættes. I Særdeleshed falder det den vanskeligt at svinge sig i Vejret, hvilket som bekendt sker med en ejendommelig Støj; den flyver heller ikke højt eller langt ad Gangen, allermindst i Blæst.

Flokkene, der trolig holder sammen om Vinteren, opløser sig i Februar i Par. Nu hører man om Morgen og om Aftenen Hænnernes udfordrende Skrig og ser af og til to kæmpe sammen. De springer imod hinanden som kæmpende Gaardhaner og søger gensidig at saare hinanden med Næb og Kløer. Den svagere maa vige, og Sejrherreren vender jublende tilbage til Hønen. Der paastaas, at en engang indgaaet Forbindelse mellem to Mager er uopløselig. Sidst i April eller i Almindelighed først i Maj begynder Hønen at lægge Æg. Reden er en simpel Fordybning i den flade Jord, udforet med nogle Straa. Undertiden skjules den af en Busk, men som oftest findes den paa Hvede-, Ærte-, Raps- og Kløvermarker eller i højt Græs paa Enge. De 9—17 Æg er pæredannede og glat-skallede, lidet glinsende og af en beskyttende, olivenbrungraa Farve. Hønen ruger omtrent tre Uger, og det saa vedholdende, at den efterhaanden taber saa godt som alle Fjerene paa Bugen. Medens den ruger, holder Hannen Vagt og advarer sin Mage for enhver Fare. Ungerne er nogle smukke, gulbrune Smaaskabninger, hvis Tegning bestaar af uafbrudte Pletstriber. De bevæger sig fra den første Dag med stor Behændighed og forlader Reden, inden de er fuldkomment tørre eller befriede for alle vedhængende Smaastumper af Æggeskallerne. Begge Mager tager ivrig Del i Kuldets Opfostring. »Det er rørende«, siger Naumann, »at iagttage Forældrenes ubegrænsede Omhu for disse Smaa. Ængstelig spejdende efter, fra hvilken Side Ulykken truer, løber Faderen frem og tilbage, medens Moderen med et kort Advarselskrig samler Ungerne om sig, befaler dem at krybe i Skjul og rask anviser enhver af dem et Smuthul i Kornet, Græsset, Buskene, Hjulsporene o. s. v. og, saa snart hun tror dem alle godt gemte, opbyder alt for i Forening med Faderen at skuffe eller vildlede Angriberne. Modig stiller

begge Forældrene sig Fjenden i Møde, men angriber ham dog ikke i Bevidstheden om egen Svaghed, søger blot at bortlede hans Opmærksomhed fra Ungerne og selv at tildrage sig den for at føre ham længere og længere bort fra de Smaa, indtil de tror, at han er langt nok borte. Derpaa flyver Moderen først tilbage til Kyllingerne, som imidlertid ikke er vegne saa meget som en Fodbred bort fra Smuthullet, og søger skyndsomst at bringe dem et Stykke længere bort. Naar Faderen endelig ser alle sine i Sikkerhed, skuffer han ikke Forfølgerne længere, men flyver ligeledes bort. Saa snart alt igen er roligt, lader han sit Skrig høre, hvilket Moderen straks besvarer, hvorpaa han iler hen til Familien. Intet Rovdyr kan overløbe de lige saa aarvagne som ømme og omhyggelige Forældre, og det hverken ved Nat eller Dag. De Smaas ubetingede Lydighed og indtagende Vedhængen ved Forældrene har man ligeledes ofte Lejlighed til at beundre.« Efterhaanden som Kyllingerne vokser til, bliver de imidlertid selvstændigere og handler mere og mere efter eget Skøn. Nærmer der sig nu en Fjende, saa flyver de alle op og kaster sig først et Stykke længere borte; opskræmmes de paany, saa opløser Flokken sig. Mener Faderen, at Faren er forbi, begynder han at lokke; det ene efter det andet af Børnene svarer, og de trofaste Forældre samler nu hele Børneflokken om sig, idet Faderen henter Kyllingerne én for én og bringer dem hen til Moderen, som har taget de allerede forenede under sin Ledelse. Senere maa Hanekyllingerne overtage en Del af Faderens Bestillinger ved at staa paa Vagt og at holde Udkig. Naar unge Agerhøns mister Forældrene, søger de straks at slutte sig til en anden Flok.

I den spæde Barndom æder Agerhøns saa godt som udelukkende Insekter, derpaa ligesom Forældrene ogsaa mange Plantestoffer, og undertiden holder de sig udelukkende til disse. Indtil Høstens Tid færdes Flokkene væsentligst paa Kornmarkerne; senere holder de sig til Kartoffelmarkerne eller Kaalhaverne, fordi de der finder det bedste Skjul. Vinteren er en slem Tid for Agerhønen, da Sneen, der dækker dens Næringsmidler, undertiden bliver saa haard, at den ikke kan bortskræbes. I sin Nød glemmer Agerhønen da sin Sky for Mennesket, nærmer sig Landsbyerne og søger Ly og Næring i Haver, ja endog i Gaarde og Forstuer. Men næppe har Tøvejret hist og her bortslettet Sneen, førend Hønsene er frelst, og naar de blot nogle Dage i Træk har ædt sig mætte, vender Livslysten straks tilbage hos dem. De har mangfoldige Fjender. Alle firfødgede Rovdyr truer Æggene og den spæde Yngel; Høge og Ædelfalke forfølger baade Unge og Gamle, og Spurvehøge, Musvaager, Mosehøge, Ravne og Skovskader bortsnapper Æggene. Man gør derfor vel i at frede om Agerhønsene ved at plante tætte Hegn og Smaabuskadser, som kan yde dem et Tilflugtssted. De skader ingen, men bidrager væsentlig til at oplive vore Marker og gør især som unge megen Nytte ved at fortære en Mængde for Sæden

skadelige Insekter, ligesom de ogsaa senere gør Gavn ved at æde meget Ukrudtfrø.

I Sydasien og Afrika forekommer der ved Siden af Agerhønen nærbeslægtede Fugle, Frankolinerne (*Plernistes*), som har et noget længere Næb, noget længere Fødder med en eller flere Sporer samt en længere Hale og en tykkere Fjerdragt. De lever par- eller familievis paa Jorden i Egne med tæt Krat, er altædende og løber og flyver godt. I Mellemafrika jages de ivrig med Mynder, Slynger og Garn. Endnu for tredive Aar siden forekom Frankolinen (*Pt. vulgaris*) paa Sicilien, paa nogle af de græske Øer og i Valencia. Nu synes den at være udryddet i Sydeuropa. Hannen er en smuk Fugl med sort Forhoved, Kinder og Bryst, et rødbrunt Halsbaand og hvide Stænk paa det sorte Bryst; Ryggen er sort og hvidpletet med rødbrune Fjerkanter, og underneden er Hovedfarven brunlig.

*

*

*

Vagtlernerne (*Coturnix*) er mindre end Agerhønsene, men af en kraftigere Bygning, har forholdsvis lange, spidse Vinger og en blød, meget kort og afrundet Hale, som næsten ganske skjules af de forlængede Dækfjer, og en temmelig rig Fjerdragt, som fuldstændig bedækker Hovedet, og hvis Farve kun varierer lidt efter Køn og Aarstid. De er videre udbredte end de andre Afdelinger af Ordenen og især stærkt repræsenterede i de malayiske Lande og i Australien. Visse Arter, som den almindelige Vagtelt, forekommer bogstavelig over den halve Jord. De lange Vinger sætter Vagtlernerne i Stand til at foretage længere Rejser, og deres dermed forbundne Vandrelust over en betydelig Indflydelse paa hele Levemaaden. De er kun lidt selskabelige og slutter sig kun sammen i større Flokke, naar Vandredrift eller Sult bevæger dem dertil. Føden er omtrent den samme som de andre mindre Hønsefugles; dog tager de maaske flere dyriske end vegetabiliske Stoffer til sig.

Den almindelige Vagtelt (*C. communis*) er oventil brun med rustgule Tvær- og Længdestriber; Struben er rustbrun, Midten af Bugen gulagtig hvid og Siderne af Bryst og Bug rustrøde med lysegule Længdestriber; en lys, gulbrun Stribe gaar fra Roden af Overnæbet hen over Øjet, ned ad Halsen og omfatter Struben; Haandsvingfjerene har rustrøde Tværpletter paa sortbrun Grund, og den første Svingfjer har udvendig en smal, gulagtig Rand; de rustgule Styrefjer har hvide Skafter og sorte Pletter. Længden udgør 20 Ctm.

I Europa forekommer Vagtelen overalt fra 60° n. Br.; i Mellemasien lever den i et noget sydligere Bælte, hist og her endnu hyppigere end i Europa, og den gennemstrejfer hele Nordafrika til Ækvator og hele Sydasien, ja det er endog sandsynligt, at den drager igennem det varme Bælte ned til de sydlige tempererede Egne. Vagtlernes Vandringer er i enhver Henseende mærkelige. De gaar aarligt for sig, men afviger paa en ikke væsentlig Maade fra andre

Fugles Træk. Enkelte Vagtlter synes næsten hele Aaret at være paa Vandring, og de, som om Sommeren opholder sig i en bestemt Egn for Forplantningens Skyld, forlader den ingenlunde paa samme Tid. Enkelte indfinder sig allerede sidst i August i Ægypten, et større Antal ankommer dertil i September; men i samme Maaned findes der endnu ikke sjældent i Mellemeuropa rugende Hunner eller dunklædte Unger. Hovedtrækket foregaar imidlertid i September; det vedvarer hele Oktober, ja undertiden ind i November. Forsamlinger synes der ikke at finde Sted før Afrejsen, men under Vejs slutter den ene Fugl sig til den anden, og inden Vagtlterne er komne til Sydeuropa, danner de talrige Flokke. Fra Begyndelsen af September vrirmler det af Vagtlter langs med alle Kyster af Middelhavet. Allerede i Sydfrankrig og endnu hyppigere paa de tre sydeuropæiske Halvøer overvintrer der aarlig mange af disse Fugle. Alle vandrende Vagtlter følger Fastlandet, saa langt de kan, og samles derfor i overordentlig talrige Skarer paa Spidsen af de sydlige

Vagtel.

Halvøer. Med ugunstig Vind, det vil sige Medbør, standser Trækket; men naar der atter indtræder Mødvind, hæver hele Sværmen sig og flyver ud over Havet i sydvestlig Retning. Opstaar der en Storm, kaster dødt trætte Vagtlter sig paa enkeltstaaende Klipper eller paa Skibenes Dæk og ligger der lang Tid uden at røre sig, inden de fortsætter Rejsen. Hvor mange der omkommer i Havet, ved man ikke. Paa den nordafrikanske Kyst er man i Træktiden ikke sjældent Vidne til Vagtlternes Komme. Man bemærker en mørk, lavt over Vandet svævende Sky, som nærmer sig rask og samtidig dermed sænker sig mere og mere. Umiddelbart ved Strandkanten styrter den dødt trætte Masse til Jorden og ligger der flere Minutter som bedøvet og

uden at røre sig. Men denne Tilstand varer ikke længe. Nogle af de ankomne strækker sig, og snart løber hele Sværmen over Sandet for at søge bedre Skjulesteder. Fra nu af træffes der overalt Vagtlere i Nordøstafrika, men kun enkeltvis. Ved Foraarets Begyndelse tiltræder de Tilbagerejsen. Til Danmark kommer de i Maj og forlader det atter i September. Sit Sommerophold tager Vagtelen helst paa frugtbare, kornrige Sletter; Bjærgene skyer den, og ligeledes Mosedrag. Umiddelbart efter sin Ankomst opholder den sig helst paa Hvede- eller Rugmarker; paa sine Vandringer kaster den sig undertiden i Krat, men i Sommertiden forlader den ikke Markerne.

Vagtelen er hverken smuk eller begavet, men alle hører gerne dens bekendte, vidtklingende Parringsskrik »Bik, vervik! Bik, vervik!« som bidrager til at oplive Landskabet. Den gaar rask, men med sammenbøjet Hals og hængende Hale og nikker ved hvert Skridt; den flyver hurtigt, men snurrende og stødvis, og tilbagelægger udenfor Træktiden kun korte Strækninger ad Gangen. Naar den forfølges, bærer den sig højest taabeligt ad og synes at indbilde sig, at den ikke kan ses, naar blot Hovedet er skjult. Føden bestaar af forskellige Slags Korn, Blade, Knopper, Frø og Insekter. Sandsynligvis lever Vagtelen i Reglen i Polygami; Hanen er meget skinsyg, og slaas paa Liv og Død med sine Medbejlere. Hønen kradser helst paa Ærte- og Hvedemarken en lav Fordybning, forer den med tørre Plantestoffer og lægger 8—14 forholdsvis store Æg, som afviger meget, saavel i Tegning, som i Farve. Ungerne kan straks løbe af Sted med Hønen; i den anden Uge flager de allerede saa smaat, og i den femte eller sjette opnaar de deres fulde Størrelse og faar tilstrækkelig Flyveevne til at kunne tiltræde Efteraarsvandringen.

Øen Capri er bekendt som et af de Steder, hvor der fanges de fleste Vagtlere. I Rom skal der undertiden være blevet fortoldet 17,000 Stk. paa en Dag, og paa den spanske Kyst er Fangsten ikke mindre indbringende.

*

*

*

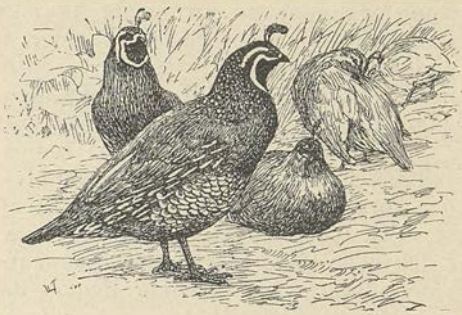
Agerhønsene repræsenteres i Amerika af Træhønsene (*Odonophorinae*), som har et kort, meget højt, sammentrykt, ofte tandet Næb, høje Løb uden Sporer og lange Tæer. De opholder sig paa Marker og i Krat eller Skove, løber rask, har en let, om ikke udholdende Flugt og færdes behændigt mellem Grenene.

Fremfor alle andre amerikanske Hønsefugle fortjener især den kaliforniske Topvagtler (*Callipepla californica*) og Hjelmvagtlen (*G. gambeli*) at blive indført i Europa. Begge udmærker sig ved en særegen Hovedprydelse, som er mere udviklet hos Hannen end hos Hunnen. Midt paa Issen hæver der sig nemlig 2—10, i Reglen 4—6 Fjer, som er smalle ved Roden, brede ud imod Spidsen

og leformigt fremadbøjede. Fjerdragten har ret livlige, tiltalende Farver. Længden er ca. 24 Ctm.

Om Topvagtelen Levemaade bemærker Gampel følgende: »Denne prægtige Fugl, der er saa overordentlig hyppig i hele Kalifornien, forener sig om Vinteren i talrige Flokke, ofte paa Tusinde og derover. Lige saa hyppig som i Skoven findes den paa kratbevoksede Sletter og paa Højenes Skraaninger. Naar den pludselig opskræmmes, flyver den sædvanligvis op i et Træ og trykker sig som et Egern fladt ned paa en vandret Gren; Fjerens Lighed med Trærnes Bark gør det da meget vanskeligt at faa Øje paa den. I den under en Busk eller ved Foden af et Træ udskrabede, med Blade og tørre Græstraa belagte Rede findes 15—24 Æg, i sidste Tilfælde maaske lagt af to Høner.* Den er en Standfugl, som graver sig lange Gange under Sneen.

Kalifornisk Topvagtel.

* * *

Ingen af de til Hønsfuglenes Orden hørende Grupper angaar os nærmere end Fasangruppen, der har skænket os de tamme Høns.

Asien og det indiske Ørige er disse Hønsfugles Hjem. Enhver Art har sin, som oftest meget indskrænkede Udbredelseskreds og er navnlig henvist til et bestemt Højdebælte. Alle Arter bebor Skovene og fortrinnsvis de tykkeste og uigennemtrængeligste og fører i det hele et upaaaagtet Liv, skønt de forøvrigt kan gøre sig meget bemærkede ved deres Stemme.

Det nærmeste Krav paa at være Stammoder til vor tamme Høne har Bankivahønen, Malayernes Kasintu (*Gallus bankiva*). Hanen er en prægtig Fugl. Hovedet, Halsen og de lange Nakkefjer spiller i det Guldgule, Ryggen er purpurbrun, i Midten orangegul med gulbrune Fjerkanter. Haledækfjerene har samme Farve som Kraven; de midterste Vingedækfjer er levende kastaniebrune, de store spiller i det Sortgrønne, og de sorte Brystfjer har en gyldengrøn Glans. Svingfjerene er mørke og rustfarvede og Styrefjerner sorte. Øjet er rødgult, Hovedprydelserne røde, Næbet er brunligt og Foden skifersort. Længden udgør med den 27 Ctm. lange Hale 65 Ctm. Hønen er mindre og har en mere vandret Hale; den besidder kun Antydninger af Kam og Hudlapper, dens lange Halsfjer er sorte med hvidgule Kanter, oventil er den forøvrigt brun- og sortspraglet og

underneden isabelfarvet. Den ceylonske Junglehøne (*G. stanleyi*) ligner den foregaaende, men har et rødbrunt Overbryst med sorte Længdepletter; Malayernes Gangégær (*G. furcatus*) er endnu smukkere end Bankiva- og Junglehønen.

Sonneratshønen (*G. sonnerati*) har lange og smalle Halsfjer, som for Enden er afrundede og ikke tilspidsede saaledes som de foregaaendes; deres Skaft udbreder sig nemlig henimod Enden og danner en rundagtig Hornskive, bliver derpaa igen smallere og udvider sig en Gang endnu paa lignende Maade. De halvmaanedannede Haledækfjer er glinsende mørkegrønne.

Alle disse Hønsearter bebor Indien og de malayiske Lande. Paa Indiens Fastland forekommer Bankiva- og Sonneratshønen, paa Java den første og Gangégæren ved Siden af hinanden; Junglehønen synes at være indskrænket til Ceylon. Alle Arter opholder sig fortrinsvis i det tykke Bambuskrat paa Bjærgene uden dog at sky den tyndere Skov eller lavere liggende Egne. Bankivahønen er sjælden i Mellemindien, hvorimod den er hyppig i den østlige Del og ligeledes i det nordlige, bølgeformede Land.

Det er ikke let at iagttage disse Hønsearters Levemaade; den udførligste Beretning derom giver Bernstein: »Begge Arter af de paa Java levende vilde Høns,« siger han, »er meget sky og derfor vanskelige at iagttage. Dette gælder især Gangégæren, da den næsten stedse unddrages Iagttagerens Blik af de Tykninger, som den bebor, og desuden straks ved den første mistænkelige Støj skjuler sig uden at flyve op og løber hen imellem Alang-Alangstraaene. Fuglene vilde forblive aldeles ubemærkede, dersom Hanen ikke en Gang imellem forraadte sig ved sit Skrig. Men hvor ofte man end hører dem, faar man dem dog kun sjældent at se. Lettest lykkes dette tidlig om Morgen, fordi de da tror sig sikre, forlader Tykningerne og søger ud paa aaben Mark for at hente sig Næring: Knopper, forskellige Slags Frø samt fremfor alt Insekter. De æder især gjerne Termiter og opsøger dem derfor meget ofte.« Andre Iagttagere fortæller, at de vilde Høns i den hele Færd ligner de tamme, men maa dog tilstaa, at nogle allerede adskiller sig fra dem ved deres Skrig. Alle Arter bidrager væsentlig til at oplive Skovene.

Om Forplantningen foreligger der flere Beretninger. »Bankivahønen,« skriver Jerdon, »ruger fra Juni til Juli, alt efter Stedets Beliggenhed, og lægger 8—12 Æg af mælkevid Farve, ofte under en Bambusstængel eller i en tyk Busk, efter maaske i Forvejen at have skrabet nogle visne Blade eller lidt forlørret Græs sammen og dannet en kunstløs Rede deraf. Sonneratshønen ruger noget senere og lægger 7—10 Æg.« Bernstein har fundet Gangégærhønen Rede. »Den var,« siger han, »anbragt i det høje Alang-Alanggræs i en Fordybning i Jordmonet, bestod simpelthen af løse, visne Blade og af Straa af den nævnte Græsart og indeholdt fire gulagtighvide Æg, som der allerede i nogen Tid havde været ruget paa.« Hanen

bekymrer sig ikke om Kyllingernes Opfostring, men Hønen viser sig som en lige saa øm Moder som dens tamme Slægtning. Jerdon forsikrer paa det bestemteste, at der ofte forekommer Krydsninger imellem de ved Siden af hinanden levende Hønsarter.

Alle vilde Høns efterstræbes kun lidet, fordi deres Kød, som med Undtagelse af den hvide Laarmuskel har en brunlig Farve, ikke skal være synderlig velsmagende. De her omtalte Høns lader sig alle tæmme, men vænner sig ikke ikke saa let til Fangenskabet som man skulde tro. Det vil blive os en evig Gaade, hvorledes Mennesket har baaret sig ad med at gøre de frihedselskende vilde Høns til sine fuldstændige Slaver. Ingen Historie, intet Sagn giver os Oplysning om det Tidspunkt, da den første Tæmning foregik. Allerede de første Skribenter omtaler den tamme Høne som en Fugl, der ikke mere var noget paafaldende. Fra Indien er den bleven udbredt over hele den østlige Del af Jorden. De første Søfarende, som besøgte Øerne i det stille Hav, forefandt den allerede der; i den historiske Tid er den kun indført i Amerika. Mærkværdigt er det, at den intet Steds har forvildet sig. Man har søgt at indføre den i dertil skikkede Egne og at befolke Skovene med den; men alle saadanne Forsøg er bestandig slaaet fejl. I det indre Afrikas Steppebyer, ja endog ved Hytter midt i Skoven lever der tamme Høns flokkevis; de søger selv deres Føde, ruger under en passende Busk ved Hytterne og sover om Natten paa Træer i Skoven — men intet Steds ses de forvildede; de vender stedse tilbage til Menneskets Bolig.

*

*

*

Nærmest beslægtede med Hønsene er Fasanerne. Deres Hoved har ingen Kam, men er ofte prydet med en Fjerbusk; Hannernes Sporer er smaa eller mangler ganske, og de lange Styrefjer er taglagte, den ene over den anden. Fjerdragten, navnlig Hannernes, udmærker sig ikke alene ved de prægtigste Farver, men ofte ved den fineste og regelmæssigste Tegning. Fasanerne danner en talrig Gruppe, som har hjemme i Asien. De lever i Krat og Lunde, sjældent i større Skovstrækninger, da det synes at være en Forudsætning for dem at strejfe om paa Marker og Enge; enkelte Arter opholder sig i Bjærgene. Alle er Standfugle, som vel strejfer om efter Yngletiden, dog i en altfor indskrænket Kreds til at kunne kaldes Strøgfugle. De gaar godt, men flyver slet og svinger sig derfor kun i Vejret i yderste Nødtilfælde. Gangen er værdig og gratios; Halen holdes næsten vandret, og hvor lang den end er, ser man den sjældent eller aldrig slæbe. Hver Han gaar i Reglen i Spidsen for en Del Hunner; dog træffes der ogsaa blandede Flokke, bestaaende af flere Haner og mange Høner. De lever sædvanligvis fredelig sammen; men i Parringstiden finder der dog ikke sjældent blodige Kampe Sted imellem Hanerne. Føden bestaar foruden af

Plantedele ogsaa af mindre Hvirveldyr; navnlig efterstræbes Smaafrøer, Firben og Smaaslanger.

Paa Overgangen mellem de vilde Høns og Ædelfasanerne staar

Sølvfasan.

Sølvfasanen (*Euplocomus nychthemerus*), der har en lang, af løse Fjer bestaaende, hængende Top og en kile-dannet, lang, taglagt Hale, hvis midterste Fjer ikke bøjer sig ud til Siden, men kun ganske svagt nedad. Det er en prægtig Fugl, som oventil er hvid og vatret med fine, mørke Zigzaglinjer; Vinger og Hale er ligeledes hvide med en fin, mørk Tegning, og Top og Forhals, Bryst og Bug sorte med et blaalt

Skær. Næbet er blaalt hvidt, Kindpletten skarlagensrød og Foden lak- eller koralrød. Længden udgør 110 Ctm., Halelængden 67 Ctm. Hunnens Fjer er fint graasprængte paa rustbrun Grund, Kindpletten er hvidgraa, og Underbryst og Bug er hvidlige med rustbrune Pletter og sorte Tværstriber.

Sølvfasanen har hjemme i Kina og Japan, hvor den meget ofte holdes tam. Før det 17de Aarhundrede er den næppe bleven ført til Europa, hvor den selv ved tarvelig Pleje trives godt. Den flyver nødig og blot korte Strækninger ad Gangen; derimod løber den fortrinligt. Stemmen er forskellig efter

Rugende Fasan.

Aarstiden. Om Foraaret, i Parringstiden, høres der en dump Kaglen, til hvilken der, naar Fuglen kommer i heftig Sindstilstand, føjes en langtrukken, klangfuld Fløjten. Hønen lægger 10—18 Æg,

som enten overalt er rødgule eller bestrøede med med smaa, brune Pletter paa hvidgul Grund. Efter 25 Dages Forløb kryber Kyllingerne ud, nogle smaa, allerkæreste Skabninger med en højst tiltalende farvet Dunklædning. De vokser hurtigt, men opnaar dog først i det andet Aar de Gamles Størrelse og Dragt. Kødet er velsmagende, især naar Fuglen nyder større Frihed.

Ædelfasanerne (*Phasianus*) har en taglagt, lang Hale, hvis mellemste Fjer er seks eller otte Gange saa lange som de yderste, og hvis forlængede Overdækfjer enten er afrundede eller dunagtige; i Stedet for en Top har de forlængede Ørefjer, som, naar de rejses, danner to Smaahorn. Iøvrigt ligner de den foregaaende.

Ædelfasanen eller den almindelige Fasan, paa norsk: Jagtfasanen (*Phasianus colchicus*) er paa Hoved og Hals grønblaa, underneden rødlig kastaniebrun med sorte Fjerkanter og oven-til ligeledes rødbrun med hvide Halvmaanepletter indenfor de mørke Fjerrande. De lange Haledækfjer er mørkt kobberøde, Svingfjerene brune med rustgule Baand og kastaniebrun Rand. Næbet er brungult, Øjepletten rød og Foden rødgraa eller blyfarvet. Længden udgør 80, Halelængden 40 Ctm. Hunnen er jordgraa med sorte og mørkebrune Pletter og Baand.

Den almindelige Fasan havde oprindelig hjemme i Kystlandene ved det kaspiske Hav og Vestasien. Ved Phasis i Landet Kolchis fandt de Grækere, der foretog Argonautertoget, den pragtfulde Fugl, opkaldte den efter Hjemstedet og førte den med sig til Grækenland. Derfra skal den have udbredt sig over Sydeuropa, og af Romerne, der satte megen Pris paa dens Kød, skal den være bleven ført til Sydfrankrig og Tyskland. I Mellemeuropa og i Danmark lever den i vild Tilstand; i Ungarn og Sydrusland er den hyppig, i Italien sjælden, i Spanien meget sjælden og i Grækenland, hvor den tidligere var almindelig, gaar den sin Udryddelse i Møde.

I Henseende til Levemaade, Næring og Forplantning adskiller alle Fasaner sig ikke væsentlig. De færdes hele Dagen paa Jorden, lister sig fra Busk til Busk, gennemkryber Tjørnehække, begiver sig ind i Skovudkanter og fra disse tilbage til Markerne for der at æde frisk Sæd eller moden Frugt. Ved Mørkets Frembrud flyver de op i et Træ for at sove der. Deres Begavelse er ringe; egentlig tamme bliver de aldrig, fordi de ikke er i Stand til at skelne den, der plejer dem, fra andre, men ser en Fjende i ethvert Menneske. »Man vil vanskelig finde et Slags Vildt,« siger Winkell, »som saa let bringes ud af Fatning. Overraskes en Fasan ved det uventede Syn af et Menneske eller en Hund, saa synes den øjeblikkelig at glemme, at Naturen har givet den Vinger. Den bliver, hvor den er, trykker sig ned og skjuler Hovedet eller løber, ude af sig selv, om paa kryds og tværs. Befinder den sig ved Randen af en stigende Flod, bliver den staaende og stirrer stivt ned for sig, indtil dens Fjer er gennemblødte og dens Vægt saa stærkt forøget, at den ikke kan svinge sig i Vejret. Den gaar derpaa til Grunde som Offer for sin

Dumhed.« »Dens Frygtssomhed« siger Naumann, »kender ingen Grænser. En forbiløbende Mus gør den meget forskrækket, ja, en Snegl, der kommer krybende, er nok til at skræmme Fasanhønen bort fra Reden, og viser der sig en virkelig Fare, bliver den liggende som død.«

Cuvier har først udtalt den Mening, at den højtberømte Vidunderfugl *Phoenix* turde være Guldfasanen (*Ph. pictus*), og vist er det, at flere ældre latinske Digte om *Phoenix* nøje passer paa denne Fugl. Den er i Sandhed en Pragtfugl. Hannen har en rig Busk af guldgule Fjer paa Hovedet, og Fjerene i Kraven er orangegule med fløjelssorte Kanter, hvorved der opstaar jævnsidesløbende, mørke Striber; Overryggen er guldgrøn med sorte Fjerkanter, Underryggen og Dækfjerene paa Overgumpen er højgule, Kinderne og Siderne af Halsen hvidgule, Overbrystet og Underkroppen saffrangule, Vingedækfjerene kastaniebrune, Svingfjerene graabrune med rustrøde Kanter, Skuldrene mørkeblaa, Halefjerene sort marmorerede paa brun Grund og de forlængede, smalle Haledækfjer mørkerøde. Øjet er guldgult, Næbet hvidgult og Foden brunlig. Længden udgør 85, Halelængden 60 Ctm. Hunnens Hovedfarve er mørk rustrød og underneden graagul.

Pragtfasanen (*Ph. amherstiae*) giver ikke den foregaaende noget efter i Skønhed. Syd-Taurien og den østlige Del af Mongoliet til henimod Amurlandet samt Mellemkina er Guldfasanens Hjem; Pragtfasanen har sandsynligvis hjemme i Japan. I Levemaade har Guldfasanen den største Lighed med sine omtalte Slægtninge. Den lader sig dog lettere tæmme end disse og kan lære sin Oppasser at kende.

Af alle Indiens Hønsfugle er Argusfasanerne (*Argus*) maaske de mærkeligste. Ikke alene er de paafaldende ved deres betydelige Størrelse — Hannen af den almindelige, her skildrede Art (*A. giganteus*) maaler fra Næb til Halespids næsten to Meter, — men ogsaa Hannernes Fjerbeklædning og Livsforhold frembyder overordentlig Interesse. Ved Vingerne er der for det første den i hele Fugleklassen enestaaende Ejendommelighed, at Fjerenes Længde ikke, som ellers, tillager fra Overarmen udad mod Haanden, men netop forholder sig modsat, saaledes at Armens Fjer (Svingfjerene af 2den Orden) er tre Gange saa lange som Haandens (Svingfjerene af 1ste Orden). Farvetegningen er ikke særlig straalende; i Henseende til Pragt og Glans staar den tilbage baade for Paafuglens og mange Fasaners; men ved sine fine Nuanceringer og smagfuldt sammenstemte Toner er den alligevel af en sjælden dekorativ Virkning. De lange Svingfjer er — som Argusnavnet antyder — prydede hver med en Række store »Øjne«, hvori hvidt, gult, rødbrunt og sort er Hovedfarverne (som i det hele hos Fuglen), og disse er saa ejendommeligt skatterede, at »Øjnene«, naar Hanen under Frierdansen løfter og breder sine Vinger, træder frem som Kugler, der

ligger hver i sin Fordybning og udøver deres Trolddomsmagt over den beundrende Hun. Det er efter Studiet af denne fine, noble Farvetegning, at Darwin udtaler følgende: »Den, som tror, at han rolig kan frakende Dyrene Smag og Skelneevne, maa benægte, at Argusfasanens Hun kan skatte saadan raffineret Skønhed; men han

Dansende Argusfasan.

vil da ogsaa blive nødt til at indrømme, at de mærkværdige Attituder, i hvilke Hannen stiller sig, naar den bejler, og ved hvilke dens Fjerdragts vidunderlige Skønhed stilles fuldt til Skue, er meningsløse; og det er den Slags Slutninger, som jeg for mit Vedkommende aldrig vil gaa ind paa.

Argusfasanens Liv i Bagindiens og Sumatras Skove er kun lidet kendt. Hvad man ved derom, skyldes væsentlig William Davisons

Iagttagelser: De to Køn lever adskilte, og Hunnerne synes ikke at have noget fast Opholdssted, men flakker omkring i Skovene og besøger blot lejlighedsvis Hannen i dens *drawing-room* eller Danseplads, — et jævnt Sted, udvalgt enten paa Bunden af en dyb Kløft, skjult af tæt Krat og Rørbevoksning, eller paa Toppen af en Bakke, hvor Juglen er mere aaben. Har Hannen først fundet sig et passende Standkvarter, anvender den al sin Omhu paa at indrette det saa fint som muligt. Paa et Areal af 6—8 Kvadratmeter bortfjernes hvert eneste Straa, hver Gren, hvert Blad og hver lille Sten, indtil Jorden ligger bar og jævn som et Stuegulv. Og falder en Kvist eller et vissent Blad ned derpaa, fjernes det øjeblikkelig. I den tidlige Morgen genlyder Skovene af Argusfasanernes Skrig, der kan høres et Par Kilometer borte og lyder uens for Hannernes og Hunnernes Vedkommende. De sidste er mindre husligt anlagte end Hannerne og danner sig kun en ganske primitiv Rede mellem tætte Rør, som de efter Rugetidens Ophør forlader for atter at genoptage det omflakkende Zigøjnerliv. . . . At den aabne Plads virkelig er en Danseplads har man ganske vist ikke direkte Beviser for; men Argusfasanernes Danse i Fangenskab gør dette utvivlsomt.

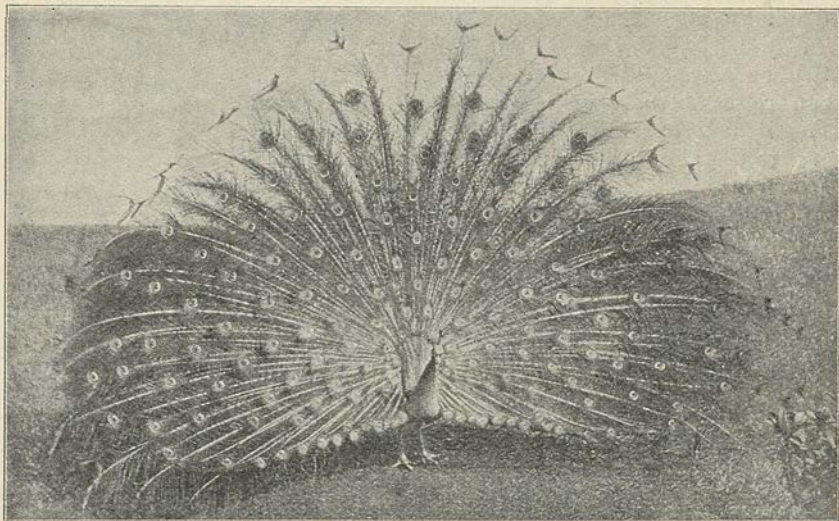
Paafuglene (*Pavo*) adskiller sig som bekendt fra andre Hønsfugle ved deres overordentlig stærkt udviklede Haledækfjer. De er de største af alle Hønsfugle, har en temmelig lang Hals, et lille Hoved, korte Vinger, høje Ben og en lang Hale. Hovedet prydes af en Fjerbusk af smalfannede eller kun i Spidsen med Fane forsynede Fjer.

Den almindelige Paafugl (*Pavo cristatus*) er paa Hoved, Hals og Bryst prægtig purpurblaa med et gyldent og grønt Skær, paa Overryggen grøn med kobberfarvede Fjerkanter, paa Vingen hvid med sorte Tværstriber, paa Underryggen mørkeblaa og paa Bugen sort. Sving- og Styrefjerene er lyst nøddebrune; de Fjer, som danner Slæbet, er grønne og prægtig prydede med Øjenpletter; de 20—24 Fjer i Fjerbusken har kun Faner i Spidsen. Hunnen er oventil brun, underneden hvid, og Fjerbusken paa dens Hoved er kortere og mørkere end hos Hannen.

Paafuglen har hjemme i Ostindien og paa Ceylon og afløses i Assam og paa Snndaøerne, navnlig paa Java, af en nærstaaende Art. Begge Arter opholder sig i Skove og Junglekrat især i Bjærgegne, dog fattes de paa Himalaya. I mange Egne af Indien anses Paafuglen for en hellig Fugl, og i Nærheden af ikke faa Hindu-templer opholder der sig store Flokke af halvvilde Paafugle, som det paahviler Præsterne at sørge for. Tennent forsikrer, at kun den, der har set Paafuglene i deres ensomme Hjemstavn, kan gøre sig det rette Begreb om deres Skønhed. I de Dele af Ceylon, som sjældent besøges af Europæerne, er de saa overordentlig hyppige, at man ofte om Dagen paa én Gang ser dem i hundredevis, og at man om Natten ikke kan sove for deres uafsladelige, høje Skrig.

Prægtigst tager Paafuglen sig ud, naar den er fløjet op i et Træ, og dens lange Hale, der snart halvveis skjules af Løvet og snart bredes ud, bliver til en uforlignelig Pryd for Træet selv. Williamson paastaar, at han i enkelte Dele af Indien har set 12—1500 Paafugle paa én Gang, men sædvanligvis har truffet dem i Flokke paa 30—40 Stkr. Naar Paafuglen forfølges, søger den saa længe som muligt at redde sig ved hastigt Løb, og først naar den har vundet et vist Forspring, beslutter den sig til at flyve. Flugten er tung og støjende; Fuglen hæver sig i Almindelighed ikke over Skudhøjde og flyver sjælden langt. For Hunde eller store, firfødede Rovdyr er den langt mere bange end for Mennesket, og erfarne indiske Jægere kan

Paafugl.

straks af dens hele Færd med Sikkerhed se, om der findes Tigre i Nærheden.

Føden bestaar af alt, hvad vore Høns ædre; men Paafuglen er ved sin Størrelse og Styrke i Stand til at magte kraftigere Dyr, navnlig mindre Slinger, som den tildels fortærer. Hanen mister sit Slæb i September og faar det først igen i Marts. Nu udfolder den sin fulde Skønhed for Hønen og tér sig overhovedet ligesom sine tamme Efterkommere. Den af tynde Grene og visne Blade uordentlig byggede Rede findes sædvanligvis paa et noget opøjet Sted under en stor Busk og indeholder 9—15 Æg, som Hønen kun forlader i yderste Nødstilfælde.

Naar Paafuglen først er bleven bragt til Europa, vides ikke bestemt. Aleksander den Store beundrede den meget, da han paa sit Tog til Indien første Gang saa den i vild Tilstand, og bragte,

som Sagnet beretter, læmmede Eksemplarer med sig tilbage til Europa. Ved de romerske Kejseres Gæstebud spillede Paafluglen en stor Rolle, og der opvartedes med en Ret, lavet af disse Fugles Hjerner og Tunger samt af de kostbareste indiske Kryderier. I Tyskland og England synes den at have været meget sjælden endnu i det 14de og 15de Aarhundrede. Stoltthed og Forfængelighed er de mest fremtrædende Træk i Paafluglens Væsen, og i Hønsegaarde gør den ofte Skade ved uden Grund at overfalde, mishandle, ja endog dræbe svagere Dyr.

De i den nordlige og østlige Del af Nordamerika fra Kanada til Landtangen Panama udbredte Kalkuner (*Meleagrinae*) er store, slankt byggede Hønsefugle. Hoved og Forhals er nøgne og vortede, fra Roden af Overnæbet udgaar der en elastisk Kødlap, og fra Struben hænger der en slap Hud ned. Halen er noget afrundet og kan rejses. Paa Brystet har Hanen en Dusk af tynde Fjerskafter, som ligner Hestehaar og er længere end de andre Fjer.

Den almindelige Kalkun (*Meleagris gallopavo*) er oventil brungul med sorte Fjerkanter; Underryg og Overgump er nøddebrune med grønne og sorte Baand; Brystet er gulbrunt, paa Siden mørkere, Bugen brungraa og Undergumpen sort; Svingfjerene er sortbrune, hvidgraa og brune med hvide Baand, Styrefjerene sortvatrede, tegnede med mørke Baand og fint spraglede, ligeledes paa brunlig Grund. De nøgne Steder paa Hoved og Hals er himmelblaa, under Øjet ultramarinblaa og Vorterne lakrøde. Længden udgør 100—110 og Halens Længde 40 Ctm.

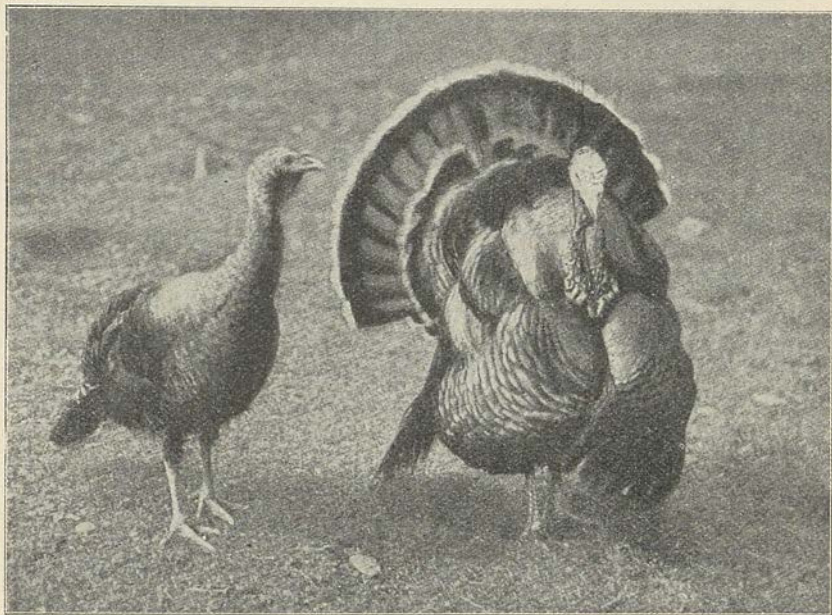
Hønen er noget mindre og har mindre smukke Farver.

I Meksiko erstattes Kalkunen af en lignende Art, og i Guatemala lever Spejl- eller Paafuglekalkunen (*M. ocellata*), som besidder Paafluglens Farveskønhed og Kalkunens Form.

Skovene i de mindre befolkede Stater bebos endnu af vilde Kalkuner, medens de i de tætbefolkede Stater er udryddede. De lever en Del af Aaret i store Flokke og tiltræder uregelmæssige Vandringer, idet de om Dagen strejfer om paa Skovbunden og om Natten sover paa Træerne. Henimod Oktober, naar der endnu kun er faldet faa Træfrugter ned, drager de til de lavere Egne om Ohio og Mississippi. Hanerne slutter sig sammen i Selskaber paa 10—100 og søger Næring for sig alene, medens Hønerne og de halvvoxne Kyllinger samles i næsten lige saa talrige Skarer for senere at tage den samme Vej. Ved en bred Flod standser en Kalkunflokk ofte i flere Dage og synes ligesom at holde Raad, indtil et eneste »Gluk!« af den ledende Hane giver Signalet til at flyve op. I frugtbare Egne blander Unge og Gamle sig mellem hverandre. I Parrings-tiden, midt i Februar, slaar Hanerne Hjul, kaster Hovedet tilbage paa Skuldrene, lader Vingerne slæbe og udstøder den sæsonne Lyd, som vi kender saa godt fra de tamme Efterkommere. Ved denne Tid opstaar der ikke sjælden Kampe paa Liv og Død mellem to

Haner. Midt i April lægger Hønen i en vel skjult og med Fjer løselig belagt Fordybning 10—15 eller endog 20 graagule Æg med røde Punkter. Den forlader aldrig Reden uden at tildække Æggene med visne Blade og nærmer sig den altid saa forsigtig som muligt for ikke at blive bemærket. Undertiden lægger flere Høner Æg i en og samme Rede. Naar Kyllingerne er udklækkede, begiver Hønen sig til det højeste Sted i Eggen, da den véd, at dens Smaa mindst af alt taaler Fugtighed. I August samles Gamle og Unge og tiltræder atter deres Vandring. Kalkunen tager, foruden Plante-føde, Insekter, navnlig smaa Græshopper. Næst efter Mennesket er

Kalkuner.

Lossen, Sneuglen og den store Hornugle dens farligste Fjender. Den fanges, ofte endog i Flokkevis, i dertil opførte Skure, som er tækkede med Riskviste, og udenfor hvilke der er strøet Majs; naar de lidet begavede Fugle har fulgt Majsstriben ind ad Døren, kan de ikke finde ud igen, og den følgende Dag henter Fuglefængerer hele Selskabet. Kort efter Amerikas Opdagelse blev Kalkunen allerede bragt til Europa; men i 1557 var den dog endnu saa sjelden, at Magistraten i Venedig traf Bestemmelser om, paa hvis Bord der maatte sættes »indiske Høns!«

Et mytologisk Sagn beretter, at Meleagers Søstre, utrøstelige over deres Broders Død, forvandlede til Fugle, hvis Fjer syntes

at være besprængte med Taarer. Vi erfarer deraf, at allerede de gamle Grækere og Romere kendte de Fugle, vi kalder Perlehøns (*Numidinae*). Perlehønsene har en kraftig Bygning, korte Vinger, en middellang Hale, forlængede Haledækfjer, et mer eller mindre nøgent Hoved og Hals, som er prydet med Fjerbusk, Top, Hjelm, Krave eller Hudlapper, samt en meget ensartet Tegning: lyse Perlepletter paa mørk Grund.

Alle Perlehøns har oprindelig hjemme i Afrika, men findes nu ogsaa i forvildet Tilstand i Mellemamerika, Vestindien og paa Sundaøerne.

I Levemaade ligner de alle hverandre. Den almindelige Perlehøne (*Numida meleagris*) holder sig til i Egne, som er be-
dækkede med Krat, imellem hvilket der er aabne Pladser; den bebor

Perlehøne.

ogsaa Skove med tæt Underskov, Stepper, paa hvilke Græsarterne ikke har fortrængt alle andre Planter, og Bjergegne med yppig Vegetation. Perlehønsene er Standfugle, om ikke i strængeste Forstand. De er meget sky, ikke alene for Mennesker, men ser en Fjende i enhver større Skabning. I Reglen smutter de om imellem Klippeblokke og Buske i lange Rækker efter hverandre, og hvad den ene foretager sig, det gør de andre med. Enkelte Par ses sjældent, men i Almindelighed Flocke af 6—8 Familier. Opskræmmes et saadant Samfund, flyver de enkelte Høns hver sin Vej efter at have løbet et Stykke, inden de svinger sig i Vejret.

En gammel Høne leder Selskabet og giver det efter enhver Forstyrrelse Signal til atter at samles; den sætter sig i dette Øjemed frit paa en Klippeblok og istemmer sit mærkelige, trompetagtige Skrig.

*

*

*

Højest ejendommelige Hønsefugle er Hokkoerne (*Cracidae*), der deles i to Familier: de egentlige Hokkoer og Jakuhønsene.

Hos Hokkoerne (*Crax*) er Næbet højt, langs Rygkanten stærkt bøjet og ved Roden beklædt med en Vokshud og prydet med Kødudvækster, som svulmer op i Parringstiden; Fjerene paa Issen og Baghovedet er forlængede til en fremskudt kruset Fjerhjelme, og Foden, hvis Tæer alle sidder i samme Plan, har ingen Sporer.

Alle Arter af Familier bebor Syd- og Mellemafrika, deri indbefattet den sydlige Del af Meksiko.

De er Skovfugle; dog ses de ofte paa Jorden, hvor de løber godt, naar Grunden er jævn. Den meste Tid tilbringer de dog paa

Træer, i Parringstiden parvis og udenfor den tre, fire og flere sammen. Imellem Grene bevæger de sig langsomt, men ikke behændigt; Flugten er lav, vandret og ikke synderlig udholdende. Stemmen er højst ejendommelig; nogle brummer, andre piber eller knurrer, og atter andre skriger. Føden bestaar væsentlig af Frugter. I Mod-sætning til de andre Hønsefugle skraber Hokkoerne og Jakuhønsene

Hokkohøne.

aldrig Føden frem af Jorden. Om Redebygningen siger Martius: »De befæster den flade, af Riskviste dannede Rede mellem Grene, ikke synderlig højt over Jorden, og Hunnen lægger altid kun to hvide Æg, som er noget større end Hønseæg.«

Hokkoerne efterstræbes ivrigt i Sydamerika, da Kødet er meget hvidt og velmagende. De fangne Eksemplarer, som træffes overalt

blandt Indianernes Hytter, er udklækkede af Æg, der er tagne fra Skoven og udrugede af Høns; thi i Fangenskab forplanter Hokkoen sig ikke let. Derimod lader den sig uden Vanskelighed tæmme. Sonnini saa i Guayana hele Flokke af tamme Hokkoer løbe om paa Gaderne uden Frygt for de Forbigaaende, og Bates meddeler om et fanget Eksempel, at det betragtede sig som Lem af Familien, løb fra den ene til den anden for at lade sig fodre ved Bordet og gned Hovedet mod sine Venners Skuldre og Kinder. Om Natten sov den ved Siden af en Hængemaatte, hvori der laa en lille Pige, hvem den især holdt af.

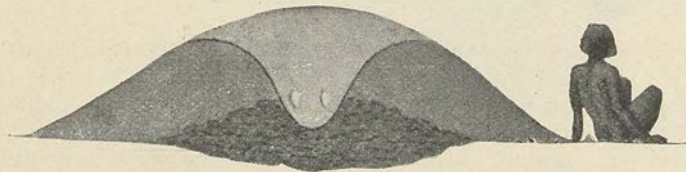
Jakuhønsene (*Penelope*), som har faaet Navn efter deres Skrig, adskiller sig fra Hokkoerne ved deres meget langstrakte Bygning, længere og stærkt afrundede Hale, kortere Ben og lavere Næb, der ved Roden er beklædt med en bred Vokshud. Deres Hovedfjer er vel forlængede, men danner ingen Fjerhjelm som hos Hokkoerne.

Familien er rig paa Arter, der har hjemme i alle højstammede Skove fra det sydlige Teksas til Paraguay og Chile. De enkelte Arter lever tæt ved Siden af eller iblandt hverandre, nogle ved Kysten, andre i Bjærgegne indtil over 2000 M. over Havet. De større Arter lever enkeltvis, de mindre i Flokke paa hundrede Stykker og derover, i Spidsen for hvilke der staar en Han, som alle lyder. Alle disse Fugle har en sælsom Stemme, og det fortælles endogsaa, at enkelte Arter næsten bedøver de Rejsende med deres Skrig.

Jakuhøns, der tages af Reden, bliver snart tamme; de forplanter sig imidlertid kun vanskelig i Fangenskab, og da de ligesaa lidt som Hokkoerne taaler det europæiske Klima, egner de sig ikke til at indføres i vore Hønsegaarde. Kødet er fortrinligt.

* * *

Australiens, især Nyhollands Tallegalahøns udmærker sig fremfor alle andre Fugle ved den Maade, hvorpaa de ruger. De

Tallegallafugls Rugehøj i Gennemsnit.

anbringer nemlig deres ualmindelig store Æg i en af Jord og Blade sammenskrabet Rugehøj, i hvilken der ved Plantestoffernes Gæring udvikler sig en saa høj Varmegrad, at Æggene udklækkes. Ud af

det smutter Kyllingen fuldstændig befjeret og saa vel udviklet, at den kan sørge for sig selv. En af de mest bekendte Arter er Krat-Kalkunen eller Buskhønen (*Cathelurus lathami*), der er oventil smuk brunviolet, nedenunder lysebrun med sølvgraa Fjerkanter; det nøgne Hoved og Halsen er skarlagensrøde og de nedhængende Kødflapper højgule. Længden udgør 80 Ctm. Angaaende dens Rugehøje bemærker Gould: »I Begyndelsen af Foraaret skraber Buskhønen en overordentlig stor Dyngge visne Plantedele sammen til Underlag for sine Æg og overlader Kyllingernes Udrugning til den Varme, der frembringes ved Gæringen af Plantedelene. Dyngen,

Krat-Kalkun.

som dannes flere Uger, førend Æggene bliver lagte, er tueformet og indeholder 2—4 Vognlæs; den synes at blive benyttet flere Aar i Træk, idet den bliver gjort brugbar ved, at der blandes nye Plantestoffer i den. Rugehøjen ophobes paa den Maade, at Fuglen løsskraber en vis Mængde Stof med Fødderne og kaster det bagud mod et fælles Midtpunkt. De renser ved dette Arbejde Jordbunden saa fuldstændig, at der ikke bliver et eneste Blad eller Græsstraa liggende i Nærheden. Æggene lægges i en Kreds midt i Højen i en Afstand af 25—30 Ctm. fra hverandre, omtrent en Arms Længde under Overfladen, alle med den brede Ende opad, hvorpaa de tildækkes med Blade. Undertiden skal der kunne tages en Skæppe

Æg ud af en saadan Høj. Ungerne er, straks naar de kryber ud, bedækkede med Fjer, og deres Vinger er tilstrækkelig udviklede til, at de kan flyve op paa Træernes Grene. Sclater skriver, at Hannen tildækker Æggene og efterlader en rund Aabning, gennem hvilken den nødvendige Luft kan faa Adgang, paa samme Tid som den overflødige Varme finder en Udvej. I varmt Vejr skal den endog to, tre Gange om Dagen skrabe saa godt som hele Tildækningen bort.

Lignende mærkelige Udklækningsforhold træffes hos Megapoderne (*Megapodius*), som i Bygning har en vis Lighed med

Tinamu.

Vandhønen. De bebor Philippinerne, Ny Guinea og Australien. Den australske Megapod (*M. tumulus*) er omtrent saa stor som en Fasanhøne, oventil rødbrun og underneden graa med sortbrune Sving- og Styrefjer. Det er en sky og forsigtig Fugl, som bor i Tykninger ved Kysten og lever af Rødder og Insekter. Æggene, der næsten er saa store som Gaaseæg, nedgraves hvert for sig ved Strandkanten i Dynger af Sand, Muslingeskaller, Dynd og tørt Træ; disse Dynger kan opnaa en Højde af 5 og et Omfang af indtil 50 M. De største af disse mærkelige Rugehøje er sandsynligvis et Værk af flere paafølgende Slægter, idet de Aar for Aar benyttes og gøres større. Æggene ligger 2 M. dybt og overlades til sig selv.

*

*

*

Paa Overgangen mellem Hønsfuglene og Vandhønsene staar de sydamerikanske Tinamuer (*Crypturiformes*). De har en plump Krop, en lang og slank Hals, et lille Hoved, et langt, tyndt og noget nedbøjet Næb, høje Ben med tynde Fortæer og en lille, højtsiddende Bagtaa, af hvilken hos enkelte Kloen alene er tilbage. De korte, runde Vinger naar kun til ned paa Underryggen, og Halen bestaar af 10—12 korte og smalle Fjer, som skjules af de lange Dækfjer. Hos nogle mangler Styrefjerene endog ganske.

De mindre Arter opholder sig paa aaben Mark, de større i Skov og Krat. De løber godt, men flyver tungt og ugerne; i Skræk trykker de sig hellere fladt ned paa Jorden eller skjuler sig i Græsset. Deres pibende Stemme er højst ejendommelig og tildrager sig straks Opmærksomheden. Næringen bestaar af Frø, Frugter, Grønt og Insekter. De jages i Sydamerika af Gamle og Unge under Navn af »Agerhøns« eller »Vagtler« og repræsenterer der dette Vildt.

En af de almindeligste Arter er Inambuen (*Rhynchotus rufescens*), der bliver 42 Ctm. lang. Den lever enkeltvis i Mellembraziens Camposegne og forekommer ogsaa i Argentina, Dens Ubehjælpssomhed er saa stor, at Drengene kan fange den med en simpel Slynge, skønt den er en sky Fugl, som paa Grund af de stedige Forfølgelser er bleven meget forsigtig.

FEMTE ORDEN: STRUDSFUGLENE.

Til denne Orden hører de største og i mange Henseende mest afvigende Medlemmer af Fuglenes Klasse. Næbet er kort, bredt og afstumpet; blot hos en enkelt Slægt er det langt og tyndt. Hovedet er lille, Halsen næsten altid meget lang og Kroppen meget stor; Vingerne og Flyvemusklerne er forkrøblede, men Benene er til Gengæld stærkt udviklede Løbeben, hvis Laar er kraftige og har tykke Muskler, og hvis Fod er lang, men stærk; der er to, tre eller fire Tæer. Fjerene er Dunfjer, der mere eller mindre ligner Haar; Bistraalerne i Fanerne er ikke hægtede sammen, og egentlige Sving- og Styrefjer mangler.

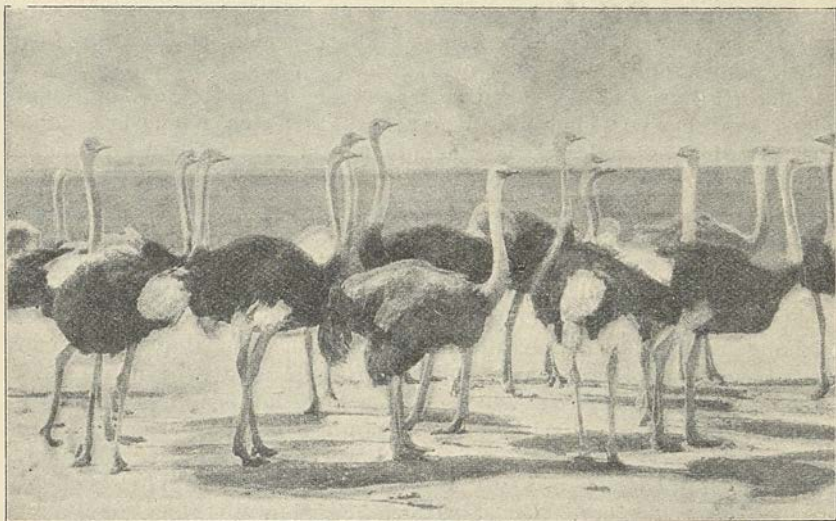
Af Sanserne er Synet skarpt, Hørelse og Lugt ret vel udviklede, men Smagen ringe. Alle Strudse er overordentlig sky og flygter ængsteligt, naar Mennesket nærmer sig, men handler uden Overlæg, naar det gælder om at undgaa en Fare. Saa længe Skinsygen ikke kommer med i Spillet, lever de indbyrdes i Fred; de taaler vel ogsaa andre Dyrs Selskab, men fatter aldrig sand Hengivenhed, hverken for hinanden indbyrdes eller for andre. Strudsfuglene mangler i Europa og Asien; i Afrika lever der en, i Amerika tre og i Australien i det mindste ni forskellige Arter. Nogle opholder sig paa tørre Sletter og Stepper, andre i tætte Skove; de første danner undertiden talrige Flokke, de sidste lever enkeltvis og uselskabeligt. Alle har en enestaaende Færdighed i at løbe, og nogle skal kunne svømme ret godt — men ingen kan flyve. Deres Føde bestaar af Plantestoffer og Insekter, hvilke sidste udelukkende tjener Ungerne til Næring. Det er hos dem alle Hannen, der ruger, og den overtager i det hele en Moders Pligter, idet den leder og beskytter Kyllingerne, som Hunnen næsten slet ikke bekymrer sig om.

Mennesket forfølger alle Strudsfugle, nogle for deres Fjers og andre for deres Køds Skyld. Alle Arter lader sig tæmme og taaler ved passende Pleje et længere Fangenskab, ja forplanter sig endog under heldige Omstændigheder.

For saavidt man i det hele tør sammenligne Dyr af forskellige Klasser, kan man kalde den afrikanske Struds (*Struthio camelus*) Kamelen blandt Fuglene, — begge Dyr hører hjemme i Ørkener eller paa Stepper, og begges Bygning svarer ganske til dette Opholdssted.

Strudsen, som vi for Kortheds Skyld vil kalde denne typiske Art, har en meget kraftig Bygning, en lang, for største Delen nøgen Hals, et lille, fladt Hoved, et middellangt, fortil afrundet, i Spidsen fladt Næb, hvis Mundvige naar helt hen under Øjet. De store, glimrende Øjnes øverste Øjenlaag er besat med Øjenhaar. Ørerne er aabne og indvendig besatte med haarlignende Fjerbørster. Den

Afrikanske Strudse (De mørke er Hanner).

har høje og stærke Ben, der paa Laarene er bevoksede med enkelte Børster, men forøvrigt er nøgne. De med store Skæl beklædte Løb og Fødder har kun to Tæer, af hvilke den indre er væbnet med en stor, bred, afstumpet Negl. De temmelig store, men til Flugt aldeles uskikkede Vinger bærer i Stedet for Svingfjer lange, slappe, hængende Dunfjer, og af lignende Fjer bestaar Halen. Midt paa Brystet er der en hornagtig Liggepude. Kønnene varierer i Farve; Hannen er kulsort med blændende hvide Vinge- og Halefjer, høj rød Hals og kødfarvede Laar; Hunnen er brungraa med snavset hvide Vinge- og Halefjer. De unge Fugle ligner Hunnen. En voksen Han er ca. 2,5 M. Længden fra Spidsen af Næbet til Enden af Halen udgør i det mindste 2 M. og Vægten omtrent 75 Kilo.

Strudsen bebor Afrikas og Syriens Ørkener og Stepper. Tidligere har den utvivlsomt været talrigere end nu og har beboet Lande og Egne, i hvilke den nu er udryddet. I Yngletiden lever den i smaa Familier, som bestaar af en Han og to, tre Hunner. En saadan Familie synes at have et udstrakt Omraade at græsse paa, til hvilket den holder sig med en vis Sejghed. Den første Betingelse, som Strudsen stiller til sit Opholdssted, er, at der ikke mangler Vand; paa visse Steder nødes den dog paa Grund af Aarstidernes Indvirkning paa Planteriget til at vandre. Dens stærke Ben skænker den en Ævne til at skifte Sted, som maa sætte enhver i Forbauselse. Anderson forsikrer, at den, naar den jages, og naar der er Tale om en mindre Afstand, maaske kan tilbagelægge en engelsk Mil i et halvt Minut, da dens Fødder næppe synes at berøre Jorden, og hvert Skridt ikke sjældent er 4—4,5 M. langt. Denne Angivelse er vistnok overdreven, men sikkert er det, at Strudsen ikke alene kan kappes med, men overgaar en Væddeløbshest. Zebraerne slutter sig gjerne til den og drager saa megen Fordel som muligt af dens skarpe Syn, idet den flygter, saasnart den bemærker noget usædvanligt, og saaledes giver dem Signal til selv at flygte. Fangne Strudse viser sig i hele deres Færd højest enfoldige og lader sig ikke afrette til noget som helst, men følger blindt den svage Hjernes første Indskydelse.

Føden bestaar væsentlig, dog ikke udelukkende, af Plantestoffer. I vild Tilstand afbider Strudsen friskt Græs og snapper Korn, Insekter og mindre Hvirveldyr uden nogensinde at skrabe i Jorden. I Fangenskab sluger den alt, hvad den kan faa fat paa, og man har i en enkelt Strudsmave fundet Genstande af over 4 Kilos Vægt, nemlig Sand, Blaar og Klude til en Vægt af $3\frac{1}{2}$ Kilo samt tre Stykker Jærn, ni engelske Kobbermønter, et Kobberhængsel, to Jærnnøgler, syv Kobber- og tyve Jærnsøm, Blykugler, Knapper, Bjælder, Flintestene o. s. v. Disse haarde Ting benyttes sagtens som Knuseredskaber. Om Strudsens Forplantning har man først faaet fuldstændig Oplysning ved Iagttagelser, anstillede paa fangne Eksemplarer. Det fremgaar deraf, at flere Hunner lægger Æg i samme Rede, og at ikke de, men Hannen ruger, idet Hunnerne kun en sjælden Gang deltager i Rugningen. Æggene ruges regelmæssig om Natten, men forlades timevis om Dagen og tildækkes da sædvanligvis med Sand. De er de største af alle Fugleæg, er smukt ovale eller omtrent ens afrundede i begge Ender, og den glinsende Skal er meget haard og tyk og af hvidgul Farve med en Tegning, som minder om Marmor. Hvert Æg vejer efter Hardys Undersøgelse henved $1\frac{1}{2}$ Kilo eller lige saa meget som 24 Hønsæg. Blommen er meget velsmagende, men staar dog i saa Henseende tilbage for Hønsægget. Efter en Rugetid af 6—7 Uger kryber Ungerne ud; det er pudsige Smaadyr, som mere ligner Pindsvin end Fugle, da de ikke er bedækkede med Fjer, men med stive, hornagtige Smaapigge, der stritter ud til alle Sider. Straks efter at de er komne ud af

Ægget, løber de rask omkring og søger efter Føde. Først naar de er to Maaneder gamle, taber de Fjerpiggene og anlægger en graa Dragt, der ligner Hunnernes; denne bærer begge Køn til det andet Aar; i dette bliver Hannen allerede sort, men først i det tredje Aar faar den sin rette Farve og bliver forplantningsdygtig.

Naar Strudsen har tilstrækkelig Plads til at bevæge sig, taaler den godt Fangenskab, og i det indre Afrika plejer velhavende Folk for Fornøjelses Skyld at holde Strudse. Dette er saaledes Tilfældet i Kordofan og Chartum; men intetsteds høres der, at tamme Strudse har forplantet sig, da vedkommende Ejere ikke gør sig den ringeste Umage for at bevirke det. De første Strudse blev opdrættede i Algier: I 1852 indespærrede man to Hanner og to Hunner i et kredsformet, 5 M. bredt Aflukke. Fuglene synes snart at have parret sig; der blev gravet en Rede, og umiddelbart efter begyndte den ene Hun at lægge Æg. Saavel Han som Hun arbejdede paa Reden, tog Jordklumperne i Næbet og kastede dem ud af den Kreds, de vilde grave. Under dette Arbejde holdt de Vingerne nedad og bevægede dem skælvende. Ogsaa en større Sten blev bragt ud med Næbet. Hunnerne lagde imidlertid ikke Æggene i de gravede Reder; disse var altsaa aabenbart ikke skikkede til Fuglenes Forplantning. I December 1856 satte Hardy et Par i en større og roligere Park, og i Januar gravede Strudsene sig Rede paa det Sted, hvor Løvet var tættest. Henimod den 15de begyndte Hunnen at lægge Æg, to i Parken og tolv Æg efter hinanden i den gravede Rede. I de første Dage af Marts begyndte de at ruge. Efter en Uges vedholdende Regn trængte der Vand ind i Reden, og de stakels Dyr forlod da Afkommet. Hardy lod nu opkaste en Sandhøj og bedækkede desuden Stedet med Sivmaatter. Midt i Maj gravede Strudsene en ny Rede paa Toppen af Sandhøjen, og derpaa begyndte Æglægningen. Fra den 2den Juli rugede de regelmæssig. Den 2den September saa man en Unge løbe om ved Reden; fire Dage efter opgav de Gamle Rugningen og beskæftigede sig blot med den Lille, som snart voksede prægtig til og naaede sin fulde Udvikling. Den 18de Januar begyndte Hunnen atter at lægge Æg. Efter at der var lagt 12 Æg i Reden, begyndte den i Marts at ruge, idet den laa paa Reden i kortere eller længere Tid efter Middag. Fra den 12te Marts vedblev den at ruge; derpaa delte Hannen Rugearbejdet med den, navnlig om Natten; den holdt bestandig længere ud, og mod Slutningen af Rugetiden laa den mere paa Reden end Hunnen. Hver Gang Fuglene afløste hinanden, undersøgte den kommende Æggene, vendte dem om og lagde dem et for et paa et andet Sted. I Regnvejr lagde den ledige Struds sig ved Siden af den rugende for at hjælpe til at beskytte Æggene. Den 11te Maj saas nogle smaa Strudse stikke Hovederne frem under Vingerne paa den rugende Gamle, og den 13de forlod begge de Gamle Reden og førte en Flok paa ni Unger om med sig. Hannen viste især den største Omsorg for dem og tog dem om Natten under sine Vinger.

De Erfaringer, man efterhaanden indvandt her og i zoologiske Haver, blev af overordentlig stor Betydning for Kaplandet. Der havde man allerede længe holdt Strudse i Høsegaardene paa Landejendommene, og man havde nu og da spændt en Struds for en lettere Vogn eller endogsaa benyttet dem til at ride paa. Der fattede man nu den Beslutning at forsøge Strudsavl i stor Stil. I 1865 opdrættedes i Fangenskab det første Hold Strudse og fire Aar senere et nyt Hold. En Ejer af 29 Strudse, hvoraf 15 var Hanner, begyndte at plukke dem og tjente aarlig over 150 Kr. paa de af hver enkelt Han plukkede Fjer. Dette gav Stødet til den blomstrende Strudsavl, der den Dag i Dag drives i hele Kaplandet. Medens der ved en i 1865 foretagen Optælling kun fandtes 80 tamme Strudse i Kaplandet, var Bestanden ti Aar senere, 1875, steget til 21,751 Stkr., og i vore Dage udgør Strudsavl en af Sydafrikas vigtigste Næringsveje, saa vidt det er beboet af Europæere. I 1880 blev der udført for ca. 17 Mill., 1882 for ca. 20 Mill. Kr. Strudsfjer, og i 1886 ansloges Kapkoloniens Strudsbestand til 150,000 Stkr. Indtil Firsernes Begyndelse havde Sydafrikanerne ingen Konkurrence at befrygte paa dette indbringende Erhvervsomraade; men da man i 1883 begyndte at udskibe Strudse til Australien, Argentina og Kalifornien for ligeledes der at oprette Strudsavl, frygtede man i Kaplandet for at tabe det indtil da faktisk bestaaende Monopol og gennemførte en Lov, i Følge hvilken der for hver eksporteret Struds maa erlægges en Afgift af henved 2000 Kr., og for hvert Æg, der udføres, henved 100 Kr.

Paa Grund af de kostbare Fjer er Strudsene blevne forfulgte i en Række af Aarhundreder. Romerne førte dem allerede i Mængde ind paa Arenaen eller slagtede dem og lod lave en lækker Ret af deres Hjerne. Hos Beduinerne gælder Strudsjagt endnu for en af de ædleste Adspredelser; de skelner nøje imellem Hannen, »Edlihm« (den Kulsorte), og Hunnen eller den unge Fugl, »Ribehda« (den Graa). Da det gælder om at komme i Besiddelse af saa smukke Fjer som muligt, efterstræbes næsten udelukkende den saakaldte »Edlihm«, til stor Skade for Fuglenes Formerelse. To eller tre beredne Jægere forfølger skiftevis en »Edlihm«, indtil den er træt og kan fældes med et heftigt Slag over Halsen eller i Hovedet. Saa snart Vildtet er fældet, springer Jægeren af Hesten, og med den sædvanlige Formular: »I Allahs den Albarmhjertiges Navn, Allah er stor!« skærer han Halspulsaaen igennem og stikker Neglen paa den ene Fods lange Taa ind i Saaret for at forebygge, at Fjerene skal blive tilsmudsede af Blod. Naar Strudsen har forblødt sig, flaar Jægeren den, krænger Skindet og bruger det som en Sæk til deri at opbevare Pyntefjerene. Af Kødet tager han, hvad han behøver; Resten hænger han op til Tørring i et Træ. Imidlertid er det øvrige Jagtselskab kommet til med Kamelerne, af hvis Vandforraad Jægeren vederkvæger sig og sin Hest efter den anstrængende Jagt. Naar han er kommen hjem, sorterer han de kostbare

hvide Fjer, af hvilke en fuldvoksen Struds i det højeste besidder fjorten. Handelsmanden maa ofte selv hente Fjerene hos Jægeren og faar dem først efter mange Underhandlinger, da denne altid tror at se en Embedsmand i ham, som skal inddrive den endnu brugelige Kongetribut af Strudsfjer. Æggene bruges meget af Syd- og Mellemafrikanerne som Kar og omgives med en tynd Vidieflætning.

I Sydamerika repræsenteres Strudsen af Nanduen (*Rhea*), hvis Vingefjer er kortere end dennes, og hvis Fødder har tre Tæer, hvis korte Kløer er lige, sammentrykte og oventil skarpkantede. Fjerene paa Hals og Hoved er smaa og spidse, paa Kroppen derimod store, brede og afrundede, men løse, saa de ikke danner sammenhængende Faner. Han og Hun er omtrent af samme Farve, men af en noget forskellig Størrelse.

Hos Nanduen (*Rhea americana*) er Fjerene paa Issen, Nakken og Overbrystet sorte, paa Midten af Halsen gule, paa Struben og det øverste af Halsen blygraa; Ryg, Sider og Vinger er brungraa, Underbryst og Bug er smudsig hvide. Længden udgør henimod 1,5 M.

Nanduens Hjemstavn er Sydamerikas Steppeegne. Den skyr lige saa vel Bjærgegne som Urskove, men besøger gerne de smaa Myrte- og Palmelunde, der som grønne Øer hist og her dukker op af Græshavet. Hver Han lever med 5—7 Hunner i en sluttet Familiegruppe i det af den valgte Distrikt, som den forsværer mod andre af sit Køn. Efter Rugetiden samler Familierne sig i større Skarer, og man ser da undertiden Flokke paa 60 Fugle og derover. Saadanne Flokke opløses imidlertid ved den første den bedste Tilfældighed. Iøvrigt fjærner Nanduerne sig som oftest kun et Par Mil fra deres Fødested. Om Efteraaret holder de sig til kratbevoksede Flodbredder eller til de Tidselskove, som nu bedækker Pampassletterne i en Udstrækning af Tusinder af Kvadrattmile.

Nanduen løber ikke alene saa fortrinligt, at den kan udmatte den bedste Hest, men den udviser tillige en beundringsværdig Færdighed i at smutte bort. Dens sædvanlige Skridt udgør 50—60 Ctm., men naar den traver afsted med løftede Vinger, tilbagelægger den i hvert Skridt 1 Meter, og naar den jages, bevæger den sig i Spring paa 1½ M. og flytter Benene saa hurtigt, at Øjet ikke kan

Nandu, der fodres.

følge de enkelte Bevægelser. I Vand bader den sig aldrig; derimod basker den paa Hønsenes Vis i Sand.

Det Navn, Indianerne har givet den, er en Efterligning af det Skrig, som Hannen udstøder i Parringstiden, og som paa en Gang er Lokketone for Hunnerne og en Udfordring til Medbejlerne. Efter Parringstiden udstøder begge Køn en pibende Lyd.

Nanduens Evner er ikke saa helt ringe, og den forstaar f. Eks. at rette sig efter de givne Omstændigheder. Ved fredelige Kolonisters Boliger viser den sig saa fortrolig, at den blander sig imellem Heste og Køer og blot gaar af Vejen for Mennesker og Hunde. Gauchoen, som jager den, undflyr den derimod ængstelig og ses aldrig i Nærheden af en af de Indfødtes Ranchos; og for en Trup Indianere flygter den i navnløs Angst.

I Regntiden bestaar dens Føde fortrinsvis af Kløver og Insekter; senere opsøger den fortrinsvis de Steder, hvor Kvæget har efterladt sin Gødning; thi det der voksende Græs, der forsmaaes saavel af de vilde som de tamme Hjorde, foretrækker den for alt andet. Desuden fortærer den mindre Slanger og Padder og tager, for at lette Fordøjelsen, en Del Stene til sig. Den drikker ganske paa Hønsenes Vis, men sjældent.

I Oktober, den sydlige Halvkugles Foraarstid, samler Hannen 6—7 Hunner om sig, fordriver alle Medbejlere med Hug og Vingelag og opfører højst besynderlige Danse for Hunnerne. I Reden, en lav Fordybning paa et tørt Sted, lægger Hunnen paa et tarveligt Leje 7—23 Æg af Størrelse som fra et Gaaseæg til en Længde af 13 Ctm., alle af mat hvidgul Farve med smaa grøngule Punkter om de store Porer. Æggene bleges hurtig i Solen og bliver efter otte Dages Forløb ganske hvide. Hannen ruger alene, især om Natten og i Morgentimerne, indtil Duggen er falden; om Dagen forlader den ofte Æggene for at græsse og sniger sig sagte bort ved den ringeste Støj. Mod Slutningen af Rugetiden sidder den derimod saa fast paa Reden, at den først farer op tæt foran Rytteren til stor Forfærdelse for Hesten. Den træder da Rytteren i Møde med udbredte Vinger og søger at bortlede Opmærksomheden fra Æggene ved at løbe langsomt og haltende bort, som om den var et let Bytte.

I Sydamerika ser man ofte Nanduer løbe om som halve Husdyr; de er i det hele lette at holde i Fangenskab, da de nøjes med den tarveligste Kost og godt kan taale Kulde.

Af en i Aaret 1789 udkommen Rejsebeskrivelse erfarede den videnskabelige Verden, at ogsaa Nyholland var befolket af Strudse. Den paagældende Art har faaet Navnet Emu (*Dromaeus novae-hollandiae*) og danner Overgangen fra Strudse til Kasuarer. Vingerne er forkrøblede og saa smaa, at de ikke bemærkes, naar de holdes ind til Kroppen, og Sving- og Styrefjer mangler. Farven er ens hos begge Køn, som ogsaa kun er lidet forskellige, hvad Størrelsen

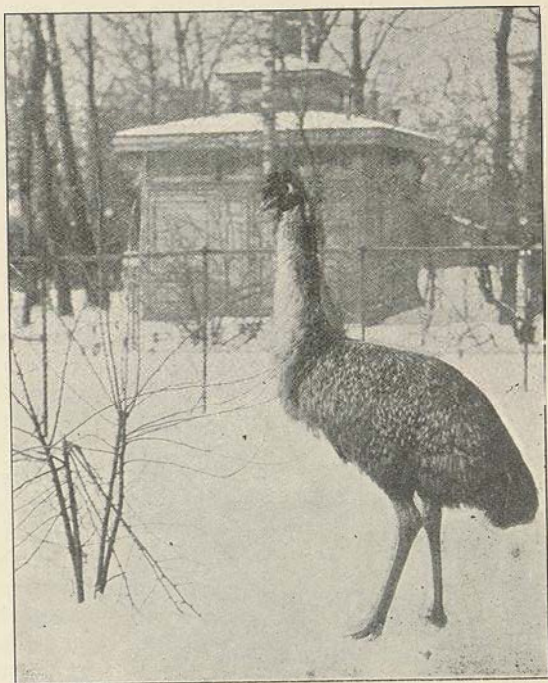
angaar. Emuen er mindre end den afrikanske Struds, men større end Nanduen. Dens Højde udgør henimod 2 M. Fjerenes Farve er overalt mat brun; Næbet er mørkt hornfarvet, Foden lysebrun, og de nøgne Dele af Hovedet er graablaa.

I enkelte Egne er Emuen allerede udryddet, i andre trængt tilbage til det Indre, og paa Tasmanien er den blevet sjælden. Den siges at leve i Smaallokke paa 3—5 Fugle, men aldrig i store Sel-skaber. Den jages med Kænguruhunde, der dog undertiden holder sig tilbage af Frygt for dens farlige Spark. Ifølge Gould lægger Hunnen 6—7 mørkegrønne, kornede Æg i en af den selv udgravet Fordybning. Hannen tager virksom Del i Rugningen. I Fangenskab er Emuen yderst nøjsom og forplanter sig lettere end nogen anden Strudsfugl.

Kasuarerne (*Casuarius*) danner en egen Gruppe af Strudsfugle, der har en benet Kam eller Hjelm og en foroven nøgen Hals, som sædvanligvis har en eller to Hudlapper; de korte Vinger har i Stedet for Svingfjer fem runde, faneløse Skafter, som

ligner store Hornpigge; de tykke Fødder har tre Tæer, og Inder-taaen er væbnet med en Klo, der er over dobbelt saa lang som de andre; egentlige Styrefjer findes ikke, og Fjerdragten ligner en Pels af grove Haar, da de korte og stive Straaler i Fanerne staar langt fra hverandre og ikke har Bistraaler. Hjelmen dannes af en Ud-vækst af Pandebenet og dækkes af Hornplader.

Man kender nu ni Arter. Den længst kendte er Hjelmkasua-ren (*Casuarius galeatus*), der er sort med grønt Baghoved; den nøgne Del af Hovedet er grønblaa, Halsen foran violet, paa Siden blaa og bagtil lakrød, Næbet sort og Foden graagul. I Modsætning

Emu i Københavns zoolog. Have.

til de andre Strudsfugle bebor Kasuarerne de tætteste Skove og fører et saa skjult Liv, at man kun sjældent faar dem at se. De løber kun hurtigt, naar de jages; ellers traver de, under hvilken Stilling de løfter Fjerene paa Gumpen, saa at de synes højere bagtil end foran. De springer med Lethed 1—1,5 M. højt og smutter og vender sig med den største Færdighed. Stemmen er et svagt, men dybt »Hu, hu, hu!« og i Vrede hvæser Kasuaren som en Kat eller en Ugle. Den er klogere, men tillige mere onskabsfuld end de andre Strudse, og i zoologiske Haver er Oppasserne mere bange

Kasuar.

for den end for de store Kattearter, fordi man altid kan se disses Stemning paa Udtrykket i Blikket, medens man hvert Øjeblik maa være forberedt paa en onskabsfuld Streg af Kasuaren.

Omendskønt denne Fugl ikke ganske forsmaar dyrisk Næring, hører den dog afgjort til de planteædende Fugle. I Fangenskab fodrer man den med Brød, Korn, fintskaarne Æbler o. s. v., og den befinder sig vel derved. Af og til snapper den dog en Kylling eller Ælling, naar de kommer indenfor dens Omraade. Æggene, som Hunnen lægger i en Fordybning under en Busk, er 4—6 i Tal, forholdsvis smaa, meget ruskal-lede og af lysegrøn Farve med mørkegraa Punkter. Fange Kasuarer lægger ofte Æg, som Hannen ruger med stor Iver. Ungerne er lysebrune

med mørkebrune Længdestriber; Hjelen er antydet som en Hudplade, og Strubelapperne er allerede til Stede.

Kivierne eller Sneppestrudsene (*Apterygiformes*) er Dvær-gene i denne Orden. De har i det Ydre kun liden Lighed med de andre Strudse og er navnlig paafaldende ved det lange og tynde Næb. Deres Bygning er plump, Halsen kort, men tyk, Hovedet ikke synderlig stort, og det tynde Næb er ved første Øjekast mere ligt en Ibis' eller en Snekkes end en Strudsfugls Næb; Foden er forholdsvis kort og har fire Tær, idet den har en lille Bagtaa, Vingen er saa forkroblet, at den først ret kommer til Syne paa Fuglens

Skelet, idet den er stærkt afstumpet og blot besat med nogle ufuldkomne, men stærke Fjerskafter og ganske skjules af Fjerene paa Kroppen; Hale mangler helt. Fjerdragten bestaar af lange, lancetdannede Dunfjer, som fra Halsen nedefters aftager i Længde og har en silkeagtig Glans. Det lange og tynde Næb har ved Grunden en Vokshud, hvorfra der udgaar Furer til henimod Spidsen, bag hvilken Næseborene findes. Benene er meget stærke og korte, Fortæerne lange og stærke og forsynede med lange Gravekløer, medens den tykkere og kortere Bagtaa, som næsten er stillet lodret og ikke berører Jorden, bærer en endnu stærkere Klo og snarere ligner en Gaardhanes Spore end en Taa. Løbene er bedækkede med haarde Skæl.

Næsten alle de Kivier, der ses i Samlinger, stammer fra den nordlige af de nyzeelandske Øer og hører til en Art (*A. mantella*), for hvilken man har bibeholdt de Indfødtes Benævnelse Kivi. Den lever nu kun i de ubeboede, skovrige Egne paa den nordlige Ø; i beboede Egne er den aldeles udryddet. Anderledes tidligere: I Provinsen Nelson fandt Skeet i Aaret 1861 paa de græsklædte Bjærggrygge saa mange Kivier, at han ved Hjælp af Hunde hver Nat fangede 15—20 Stykker, og at han og hans Folk levede af Kivikød. Den er en Natfugl, som om Dagen skjuler sig i Jordhuller og under Trærødder og blot om Natten gaar ud efter Føde. Denne bestaar af Insekter, Orme og Frø af forskellige Planter. Kivien lever parvis og løber og springer godt. De Indfødte fanger den om Natten ved Fakkelskin efter at have lokket den til sig ved at efterligne dens Stemme. Den yngler to Gange om Aaret, men lægger hver Gang sandsynligvis kun ét Æg, som anbringes i en lille Jordhule, hvor Hunnen besørger Rugningen. Ægget er paafaldende stort og vejer en Fjerdedel af Moderens Vægt. Kivien vænner sig let til Fangenskab; om Dagen skjuler den sig i Høet i sit Bur, men efter Solens Nedgang bliver den munter og virksom. Den fodres med Orme og fint hakket Kød.

Kivi.

Til Strudsfuglene henregnes en uddød Fugleslægt, Kæmpestrudsene, der ligeledes bl. a. levede paa Nyzeeland. Den forekom der i flere Arter, af hvilke man har fundet Levninger i Flod-

lejerne. Af Knoglernes Dannelse fremgaar det, at disse Fugle ikke har kunnet flyve, men har været plumpe, langsomme Planteædere. En af dem (*Dinornis giganteus*), som af de Indfødte blev kaldt Moaen (o: Hanen), var $3\frac{1}{2}$ M. høj. Af disse Fugle, som efter de Indfødtes Udsagn endnu eksisterede paa deres Bedsteforældres Tid, er der forefundet Æg, hvis halve Skal kan dække et Menne-
skes Hoved.

I Midten et Æpyornis-Æg, der rummer $7\frac{1}{2}$ Liter;
t. v. et Struds-Æg, t. h. et Høns-Æg.

Paa Madagaskar har der ligeledes eksisteret en Kæmpestruds, den store Æpyornis. De Æg, som man i Aaret 1850 forefandt hos de Indfødte, efter hvis Sigende Fuglen endnu levede, er saa store, at de indeholder lige saa meget som 5—6 Strudsæg eller 148 Hønsæg og er omtrent 50,000 Gange større end Kolibriæg.

SJETTE ORDEN: VADEFUGLENE.

Det er vanskeligt at give almindelige Kendemærker for denne Orden, der rummer saa uensartede og i Bygning saa forskellige Former. Dens Medlemmer er som oftest af Middelstørrelse eller derover og har en temmelig spinkel Bygning, høje Ben og Næb og Hals af en tilsvarende Længde; Vingerne er i Reglen vel udviklede og Flyveevnen god, hos mange endog meget stor. Næbet er saa forskelligt dannet, at en fælles Karakteristik ikke er mulig, idet det snart er kort og stærkt, snart langt, tyndt og blødt, og snart op- og snart nedadbøjet. Benene er Vadefødder: de har et langt og tyndt Løb og et kun halvvejs befjeret Skinneben; Tær og Kløer er snart lange, snart korte, de fleste har dog kun en lille Bagtaa, der blot med Spidsen berører Jorden og undertiden endog ganske mangler. Hos enkelte er Tærne forbundne ved en mer eller mindre udviklet Svømmehud.

Vadefuglene er Verdensborgere i Ordets videste Forstand; de findes ikke blot ved Vandet og paa lavere liggende Steder, men helt op imellem Bjærgene ved Isbræernes Fod; ikke alene i Mosestrøg, men i den brændende Ørken og mellem øde Klipper. Det er dem, som i Forening med Svømmefuglene opliver Havets Bred og fremkalder den myldrende Vrimmel ved Strandkanten. Jo mere man nærmer sig Tropelandene, desto større bliver de Forsamlinger, som Vadefuglene danner, og desto mere bidrager de til at give Landskaberne et eget Præg. »Hele tre Dage,« fortæller Brehm, »sejlede min Baad i rask Fart, dreven af en stærk Nordvind, op ad den hvide Nil, og tre Dage igennem saa Øjet paa begge Bredder af Floden og paa alle Øer en uafbrudt Række af Vadefugle staa, løbe, fiske, bade sig og færdes mellem hverandre, i Tusindvis og Hundredtusindvis af én og samme Art, og næsten et Halvthundrede forskellige Arter imellem hverandre indbyrdes. Enhver Mose, ethvert Kær, enhver Dam paa begge Sider af Floden var omringet, ja bedækket af lignende Skarer! Nordboen, som aldrig har set saa

umaadelige Forsamlinger, føler sig berettiget til at tvivle derom, medens den, som selv har set dem, mangler Ord til at skildre noget saa storartet.« I Syd- og Mellemamerika optræder Vadefuglene omtrent lige saa talrige. Den Rejsende, som sejler op ad en af disse Egnes Floder, undrer sig i Afstand over de store, prægtige hvide Blomster paa Træerne, men ser til sin Overraskelse, naar han kommer nærmere, at det er levende Blomster, lutter Vadefugle, han har for sig. Spix og Martius skildrer saaledes i deres Rejsebeskrivelse fra Brasilien det Indtryk, som en lille, fiskerig Dam gjorde paa dem. Flamingoer stod i lange Rækker ved Bredden,

Fugle ved Stranden: 1 Maage (Svarthag). 2 Terne. 3 Maage (Havmaage).
4 Strandskader. 5 Præstekraver. 6 Ryle. 7 Spove. 8 Klyde. 9 Klire.
10 Hvid Vipstjert. 11 Gravand.

Kæmpestorke vadede om, hvor der var dybere, Vandhøns og mange Slags Ænder færdedes imellem hverandre, og en Mængde Viber omkredsede i hastig Flugt Udkanterne af Skoven. De nævnte Forfattere vedbliver derpaa saaledes: »Der herskede her en uendelig Snadren, Skrigen og Knebren af utallige Fugleslægter, og jo længere vi betragtede det sælsomme Skuespil, i hvilket Dyrene alene udførte Rollerne med den dem ejendommelige Selvtændighed og det dem egne Liv, desto mindre kunde vi bekvemme os til ved et fjendtligt Skud at forstyrre det Velvære, der herskede i denne Naturtilstand. Vi saa vist her over ti Tusinde Dyr ved Siden af hverandre, alle hvert paa sin Vis følgende sin medfødte Selvopholdelsesdrift.«

I Begavelse staar Vadefuglene kun lidet tilbage for de fleste

andre Medlemmer af Fugleklassen og overgaar endog adskillige af dem, vi hidtil har lært at kende. Gangen omfatter alle Bevægelsesmaader fra en alvorlig Spadseren i Skridt til det pilsnarest Løb, og Flugten er ikke mindre forskellig. Med Undtagelse af dem, der maa betragtes som virkelige Landfugle, svømmer de alle i Nødstillfælde ret godt, og mange kan endog dykke omkap med Svømmefuglene. Vadefuglenes Stemmer har det fælles, at de bestaar af ret faa Strofer, der som Regel dannes snart af bløde, klare og rene Fløjtetoner, snart af skarpe, skærende Skrig; enkelte Former er næsten stumme og søger at erstatte deres Mangel paa bedre Meddelelsesmidler ved at knebre med Næbet o. s. v. Hvad Væsen angaar, er de mindre Arter sædvanligvis uskadelige og godmodige Fugle, som i det højeste har en vis medfødt Drillelyst, hvorimod de større Arter ofte er herskesyge, ondsksfulde og lumske Skabninger.

Vadefuglenes Forplantning kan ikke let skildres i Almindelighed; thi Bygningen af Reden, Æggenes Tal, Form og Farve samt Ungernes Udvikling og Opfostring er højst forskellig. De fleste Unger forlader dog Reden straks efter at være udklækkede, og kun faa bliver der i længere Tid og mades af de Gamle.

Alle Vadefugle, som yngler i det tempererede Bælte, er Trækfugle; mange foretager lange Rejser, andre overvintrer i Sydeuropa.

* * *

I første Række stiller vi Trapperne (*Otis*), som danner Overgangen imellem Høns- og Vadefuglene. De har en plump, kødfuld Bygning, forholdsvis kort Hals, middelhøje, strudsagtige Ben med kun tre Tæer, hønseagtigt Næb, der omtrent er saa langt som Hovedet, og hønseagtige Vinger, Hale og Farve. De behor Ørke-ner, Stepper og aabne Slettelande og holder sig altid fjærnt fra Skov og Vand, æder dyriske og vegetabiliske Stoffer, ruger paa Jorden og forlader Reden straks efter, at de er udklækkede. Trapperne er store eller middelstore Fugle med stive, glatliggende Fjer, som ofte er forlængede paa Hoved og Hals.

Med Undtagelse af Amerika findes der Trapper i alle Verdens dele; rigest paa Arter er Asien og Afrika, da disse Fugle egentlig tilhører Stepperne. De tilbringer næsten hele Dagen paa Jorden, idet de i Morgentimerne slaas, skriger og søger Næring, om Middagen strækker sig i Sandet, om Aftenen atter søger Føde og tilsidst vælger sig en sikker Plads for Natten. Deres Føde bestaar af Korn, Blade, Knopper og Insekter; de holder selv af at plukke Bladene og lader f. Eks. fintskaaren Kaal ligge, medens de gerne fortærer den, naar der rækkes dem et helt Kaalhoved. Fangne Eksemplarer kommer efterhaanden til at holde meget af Brød. Yngletiden er sent i Foraaret. Hannerne gør i denne Periode de sælsomste Bevægelser, slaar Hjul med Halen o. s. v. Kun Hunnen ruger og fører

Ugerne. Trapperne er yderst sky og forsigtige Fugle, som i alle Lande jages med Lidenskab.

Den store Trappe eller Trappegaasen (*Otis tarda*) er den største europæiske Landfugl. Den er en statelig Fugl af 1 M.s Længde og derover og opnaar en Vægt af indtil 14—16 Kilo. Hoved, Hals og en Del af Overvingen er lyst askegraa og Ryg og Vinger rustfarvede med sorte Tværbaand; underneden er Farven hvidgul, Svingfjerene er mørkebrune og Styrefjerene smukt rustrøde med et hvidt Endebaand og et sort Baand indenfor dette. Skæget bestaar af omtrent 30 lange, smalle, hvidgraa Fjer.

Fra Sydsverige og Mellemrusland findes Trappen i den største

Trappegaasens Parringsdans

Del af Europa og en stor Del af Asien samt enkeltvis og kun om Vinteren i Nordvestafrika. I Storbritannien er den udryddet, i Frankrig og i Spanien sjælden; hyppigere er den i Tyskland, hvorimod den i Ungarn, paa de russiske Stepper og i hele Mellemasien optræder overordentlig talrig. I Danmark forekommer den kun sjældent. En egentlig Standfugl er den store Trappe ikke; i Mellem-europa skifter den vel ikke regelmæssig Opholdssted, men behor et saa stort Omraade, at den bestandig tilbagelægger milevide Strækninger. I Rusland og i Mellemasien indfinder den sig derimod paa en vis Tid i Foraaret og bliver blot til August paa det Sted, hvor den forplanter sig; der tiltræder den altsaa en, om end indskrænket Vandring.

Fra Skovegne og beboede Bygninger holder Trappen sig fjærnt og vælger til sit daglige Opholdssted vidtstrakte Marker, paa hvilke den allerede i lang Afstand kan se et Menneske nærme sig. Om Vinteren søger den hen til Marker, der byder den Næring som Raps, Vintersæd og Kaalblade. Dens Gang er i Almindelighed langsom og værdig; men i Nødsfald kan den løbe saa hurtigt, at den næppe kan indhentes af en Hund. Den tager altid et kort Tilløb, førend den svinger sig i Vejret; men naar den har hævet sig til en vis Højde, stryger den temmelig rask afsted. Stemmen er en besynderlig sagte Snærren, som blot kan høres i Fuglens Nærhed. I Par-ringstiden er Hannerne som ude af sig selv, puster sig op som Kalkuner, saa at deres Strubesæk svulmer, og Halsen synes over dobbelt saa tyk som ellers. Der opstaar da heftige Kampe iblandt dem, indtil de svagere har rømmet Marken. De foreliggende Iagttagelser taler dog for, at Trappen lever i Monogami. Naar Kornet er højt nok til at skjule den rugende Hun, skraber den en lav Fordybning i Jorden, som den beklæder med Plantestængler og Straa og lægger to, sjældent tre tykskallede, lyst olivengrønne eller mat graagrønne Æg med mørkere Pletter og Skjolde. Efter en Rugetid af 30 Dage kryber de sortplettede Unger ud af Ægget. Den første Næring bestaar af Smaabiller, Græshopper og Larver, som tildels fremskrabes eller fanges af Moderen; Ungerne lærer først temmelig sent selv at søge Føde og begynder da ogsaa at æde Grønt. Unge Trapper kan tæmmes, men maa dog Sommer og Vinter leve i det fri. Paa de russiske Stepper jages Trapperne med Mynder og i Asien med Ædelfalke eller afrettede Kongeørne. I Fælder eller Snarer lykkes det sjældent at fange dem.

I Sydeuropa lever den smukke, lille Dværgtrappe (*Otis tetrax*), som har forlængede Fjer paa Siderne af Halsen og Nakken. Længden udgør ca. 50 Ctm. I Tyskland hører Dværgtrappen allerede til Sjældenhederne; men den har adskillige Gange vist sig i Danmark. Dens egentlige Hjem begynder imidlertid først i Sydungarn og Sydrusland og strækker sig over de tre sydeuropæiske Halvøer, Vestasien og det nordvestlige Afrika.

*

*

*

Løberne (*Cursorius*) har nogen Lighed med de mindre Trapper. Deres i det hele isabellafarvede Fjerdragt er temmelig rig og varierer mere efter Alder end efter Køn. Næbet er svagt bøjet og har en stump Rykant; de aflange Næsebor er anbragte ved Roden af Næbet. Benene er høje, og Kloen paa den midterste Taa er fint tandet. De faa, hidtil kendte Arter har hjemme i Afrika og Vestasien, hvor de opholder sig i Ørkener og paa Stepper. Alle viser de stor Behændighed og Hurtighed i Bevægelserne, løber ganske

fortrinlig og har desuden en let og udholdende Flugt. Næringen bestaar af Insekter og til Nød mindre Frøcorn.

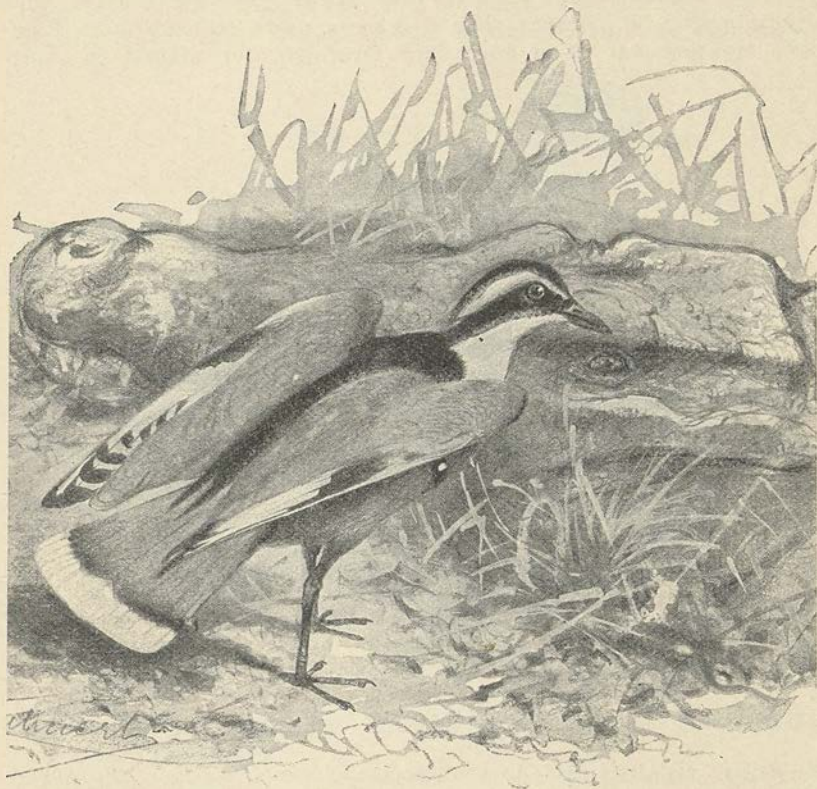
Den nordafrikanske Ørkenløber (*Cursorius gallicus*) forekommer undertiden i Sydeuropa, ja har endog flere Gange vist sig i Tyskland. Den er oventil isabellafarvet og underneden hvidlig; Svingfjerene er sorte, og bag Øjet har den to sorte Striber. Længden udgør 23 Ctm. Dens egentlige Hjem er de Dele af Nordafrikas og Vestasiens Ørkener, som ved tørt og øde Præg forekommer os mest uhyggelige. Der iler hvert Par stødvis, i et utrolig hastigt Løb hen over Jorden, i en indbyrdes Afstand af omtrent 15 Skridt, sjældent nærmere eller fjærnere. De bruger Benene saa flinkt, at disse aldeles forsvinder for Øjet, og at det ser ud, som om Fuglen uden Fodder, ved en uforklarlig Kraft, svævede hen over Sandet. Med ét staar Løberen stille, snapper et Insekt og iler videre. Den lader sig sjældent komme paa Skud og kan i hele Timer løbe foran Jægeren uden at bekvemme sig til at flyve op. Paa de kanariske Øer kalder man den »Børnenarrer«, fordi de uerfarne Drengs tror, at de maa kunne tage denne Fugl, der ikke gør Brug af sine Vinger. Man fanger den der ved at lægge en Majskolbe ind under et Kar, som er stillet paa en saadan Maade, at det falder ned over Fuglen, saa snart den søger efter Insekter i Løkkemaden.

»Naar Krokodillen ligger paa Land med aabent Gab«, fortæller Plinius i Henhold til Herodots Angivelser, »flyver Fuglen Trochilus til, smutter ind i Gabet paa den og renser det for Fluor og Igler. Dette er behageligt for Krokodillen, og den skaaner derfor Fuglen, ja, den aabner endog Gabet højere, for at Fuglen ikke skal komme i Klemme, naar den vil ud. Denne Fugl er lille, ikke større end en Drossel, opholder sig i Nærheden af Vand og advarer Krokodillen mod Ichneumonien, idet den flyver til og vækker den, dels ved sine Skrig, dels ved at pikke den i Snuden.« Denne Angivelse, som man nærmest skulde anse for en Fabel, er i det væsentlige rigtig; thi Venskabet mellem Krokodillen og dens »Vogter«, bestaar den Dag i Dag. Krokodilvogteren (*Cursorius (Hya) aegyptius*) er lige tiltalende, hvad Form og Farve angaar. Hætten og en bred Stribe gennem Øjet og videre rundt om Nakken, et bredt Baand over Brystet og de smalle, forlængede Rygfjer er sorte; en Stribe over Øjet, Struben og Bugen er hvid, Vingedækfjer og Skuldre askegraa og Svingfjerene sorte, men hvide ved Roden og i Spidsen. Længden udgør 22 Ctm.

Fra Kairo og opad Nilen findes Krokodilvogteren paa alle dertil skikkede Steder; og enhver Nilrejsende maa lægge Mærke til denne smukke, livlige og skrigelystne Fugl. Den løber godt og viser sig i sin fulde Skønhed med de hvide og sorte Baand paa sine Vinger, naar den flyver hen over Vandet. Sit Navn bærer den med Rette, da den advarer ikke alene Krokodillen, men enhver, som vil agte paa den. Hvert Skib, hvert Menneske, hvert Pattedyr og hver større Fugl tildrager sig dens Opmærksomhed, og den

skynder sig da at give det til kende ved gentagne Skrig. Med Krokodillen staar den sig virkelig godt, ikke fordi det graadige Krybdyr nærer venlige Følelser for den, men fordi dens Klogskab og Behændighed sikrer den mod alle slette Hensigter. Da den bebor de Sandbanker, som Krokodillen opsøger for at sove der og for at sole sig, er den fra lille af bleven fortrolig med dette Uhyre og ved, hvorledes den skal té sig overfor det. Ubekymret løber den op og

Krokodilvogteren.

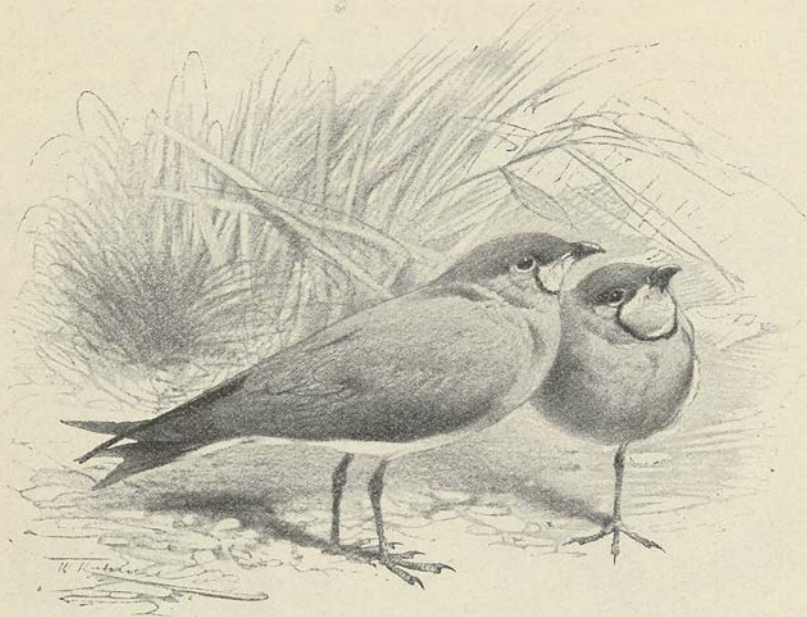
ned ad Panserkæmpens Ryg og snapper de Insekter og Igler, som vil aarelade den; ja, den vover endog at pudse sin mægtige Fjendes Tænder, det vil sige at bortpille Smaalevninger, som er blevene siddende mellem dem, eller Smaadyr, som sætter sig fast i Tandkødet. Det Skrig, som den udstøder ved Synet af et paafaldende eller efter dens Mening farligt Væsen, vækker den sovende Krokodille og bringer den til straks at søge Sikkerhed i Vandet. Muligvis tager Fuglen af og til et Frøkorn, men sin meste Næring henter den fra

Dyreriget. Den æder alle Slags Insekter, navnlig Fluere og Vandederkopper, samt Orme, Smaamuslinger, Smaafisk og Stumper af større Hvirveldyrs Kød. Æggene lægges i en i Sandet udkradset Fordybning og bedækkes af Hunnen med Sand, naar den forstyrres i at ruge.

* * *

Ydre Ligheder med indbyrdes saa fjærent beslægtede Fugle som Hønsfuglene og Ternerne har Braksvaerne (*Glareolidae*). Ligesom Hønsene har de et noget buet Overnæb, der ender i en skarp

Braksvaer.

Spids, og ved hvis Rod de spalteformede Næsebor ligger. Forøvrigt har de tynde Ben, som er nøgne til lidt over Hælen, tre smalle, Fortæer og en svag, højere siddende Bagtaa, alle med tynde, spidse, næsten lige Kløer. Ternelignende er de lange Vinger og den oftest kløftede Hale.

Alle Lande rundt om Middelhavet og det sorte Hav samt de russiske og sibiriske Stepper bebos af Halsbaands-Braksvaeren, ogsaa kaldet Sandhønen (*Glareola pratincola*), en smuk Fugl af 26 Ctm.s Længde. Den er oventil graabrun, men hvid paa Underbryst, Bug og Gump; den rødgyldne Strube indfattes af en brun Ring, og Ving- og Halespidser er sorte. Braksvaeren løber godt, men flyver endnu bedre. Udenfor Parringstiden lever den i Flokke,

undertiden paa flere Tusinder, som snart løbende og snart flyvende gør Jagt paa Insekter, navnlig Biller, Møl, Døgnfluer, Guldsmede og Græshopper. I Ungarn og Rusland tager man hensynsløst Æggene fra Braksvalerne, og i Grækenland skyder man de Gamle for det lækre Køds Skyld.

* * *

Den europæiske Triel (*Oedictes crepitans*) er ca. 45 Ctm. lang. Sit systematiske Navn, der betyder »Tykben« har den faaet af sine tykke Hæle. Næbet er lige, næsten firkantet, og Mundvigene

Triel.

rækker til hen under Øjet; Vingerne er middellange. Fjerdragten er nærmest lærkefarvet.

Trielen bebor det tempererede Europa, Mellemasien og Nordafrika, hvor den opholder sig paa tørre Sandsletter. Den er en ensom, sky og forsigtig Fugl, som lever af Orme, Insekter, Mus samt mindre Krybdyr. I Danmark forekommer den af og til, f. Eks. paa Bornholm, hvad der let kan forklares, da den yngler flere Steder i Nordtyskland.

Brokfuglene, ogsaa kaldede Regnpiberne eller Strandpiberne (*Charadrius*) har et lige, i Spidsen lidt tykkere Næb, som er blødt ved Roden og indtrykt paa det Sted, hvor de spalteformede Næsebor ligger, og som er kortere end Hovedet; Panden er kugleformig hvælvet; de middelhøje Ben er temmelig tykke ved Hælen,

og Bagtaen mangler; Vingerne er lange og spidse og Halen temmelig kort, som oftest lige afskaaret. Farven varierer efter Alder og Aarstid.

Brokfuglene forekommer i alle Verdensdele, opholder sig ved Strandkanten eller ved sandede Flodbredder og lever i Yngletiden parvis, men tæt ved hverandre; i Træktiden samles de familievise eller i store Skarer. De færdes fra Morgen til Aften og fra Aften til Morgen og synes derfor kun lejlighedsvis at sove en Timestid ad Gangen. De løber fortrinlig, har en let og hurtig Flugt og udstøder en højtlødende Piben. Føden bestaar af Insekter, Orme og Bløddyr, smaa Krebsdyr o. s. v.

Et meget bekendt Medlem af Slægten er den almindelige Brokfugl eller Hjeile, paa norsk: Heiloen eller Fjeldpipen (*Charadrius pluvialis*), som oventil er sort, tæt besat med smaa grønne eller gule Pletter, og underneden ren sort, men i Efteraarsdragt tegnet med gulgraa Pletter paa Hals og Bryst, samt hvid Bug; de underste Vingedækfjer

Hjeile.

er hvide, og Halen er prydet med hvidlige Tværbaand. Længden udgør 26 Ctm.

Brokfuglen opholder sig i Hede- og Moseegne paa den nordlige Del af Jorden og er en Karakterfugl for Tundraerne, hvor man overalt hører dens melankolske, næsten klagende Skrig. I Danmark bebor den især de store Hedestrækninger og Mosedrag i Jylland, samt Læsø, Bornholm o. fl. St.;

paa Sjælland er den sjældnere. Mod Slutningen af September drager den i store Skarer mod Syd, fra Finland og Lapland til Landene om Middelhavet, og fra den nordlige Del af Nordamerika til Sydstaterne. Rejsen foregaar især om Natten; Brokfuglene flyver da meget højt.

Pomeransfuglen, paa norsk ogsaa kaldet Boldtiten (*C. morinellus*) er oventil graabrun med rustbrune Fjerkanter; Hovedet og Halsen er graa og skilles ved et smalt, sort og hvidt Baand fra Brystet; dette er rustrødt eller graaligt med en sort Plet paa Midten; Undergumpen er hvid, og over Øjet gaar der en hvid Stribe. Længden udgør 23 Ctm.

I Tyskland bebor Fuglen til Stadighed kun de højeste Toppe af Riesengebirge, i Storbritannien det skotske Højland, og i Skandinavien og det sydlige Sibirien Bjærgryggene i en Højde af 2000 M. over Havet. Paa sin Vinterrejse besøger den regelmæssig Tyskland, Frankrig, Ungarn og Norditalien og gaar ikke videre end til Landene ved Middelhavet. Dens Efteraarstræk over Danmark falder

sidst i August eller først i September, dens Foraarstræk mellem d. 6. og 22. Maj. Det er især de jyske Heder og Vestsiden af Vendsyssel, den besøger paa sin Gennemrejse. Paa Øerne og paa Østkysten af Jylland ses den kun undtagelsesvis, da Hovedtrækket gaar over den midterste og vestlige Del af Jylland helt op til Skagen. Pomeransfluglens Holdning er sirlig, dens Gang behændig og Flugten rask og mærkelig ved de sælsomste Svingninger; det er en kun lidet sky, fredelig og selskabelig Fugl, som ofte paa Trækket ledsager Brokfuglen.

Den store Strandpiber eller Præstekraven, paa norsk: Strandrylen (*C. hiaticula*) er oventil brungraa, underneden hvid med et bredt, sort Bælte over Brystet; Panden er hvid, og fra Næbroden under Kinden og ned ad Halsen gaar der et sort Baand. Det er en ved vore Strandkanter almindelig ynglende, yderst urolig Fugl, der løber og flyver godt og idelig lader sit pibende »Dy-yt!« høre. Om Vinteren trækker den sydpaa og vender tilbage tidlig om Foraaret.

Den lille Strandpiber (*C. minor*) er ikke synderlig større end en Lærke. Den forekommer i hele Europa, en stor Del af Afrika og næsten i hele Asien. I Norden træffes den især ved Indsøer, og i Danmark er den ikke sjælden, skønt den forekommer mindre hyppig end de sidstnævnte. Den vender Stene for at søge efter Insekter og løber ikke sjældent ud i Vandet.

Endnu kan nævnes Strand-Brokfuglen eller Strandhjejen (*C. squatarola*), som har en ganske lille Bagtaa. Den ligner i Farve den almindelige Brokfugl, men har en hvid Overgump. Den bebor det nordøstlige Europa, er sjælden i Norge og besøger kun Danmark paa sin For- og Efteraarsrejse, begge Gange meget kort.

En Gruppe af let kendelige Vadefugle danner Viberne (*Vanellus*), som har et lige, sammentrykt Næb, der er kortere end Hovedet og tykkest i Spidsen, høje Ben, som er nøgne op over Hælen og har en højsiddende, rudimentær Bagtaa. Hos nogle forlænger Hovedfjerene sig til en Top.

Vibernes Levemaade har megen Lighed med Brokfuglenes, men frembyder dog adskillige Ejendommeligheder; de er meget selskabelige og udmærker sig fremfor alt ved en stor Rastløshed og Forsigtighed, men ogsaa ved en vis Paatrængenhed. De Dyr, som agter paa dem, bliver ved dem advarede for manges Fare.

Den almindelige Vibe (*Vanellus cristatus*), er en smuk, velbekendt Fugl. Fra det høje Nord til Nordindien og Nordafrika forekommer den over alt i den gamle Verden. I Kina er den paa de for den skikkede Steder lige saa almindelig som i Storbritannien og vandrer derfra hver Vinter til de imellem Nordindien og Marokko liggende Lande. Af alle europæiske Lande er Holland det, der huser de fleste Viber; de er Landets Karakterfugle og hører lige saa fuldt med til Landskabet som Kanalerne, de sorte og hvide

Køer, Vindmøllerne og de af høje Træer beskyggede Landsteder. I Danmark er Viben ligeledes meget hyppig og findes ynglende ved Strandkanter, ved Aabredder, i Moser og paa fugtige Enge. Den hører til de tidligste Foraarsbebudere og ankommer undertiden allerede først i Februar, i Reglen dog noget senere, og rejser igen i August og September for at overvintre i det sydlige Europa. Hos den har man mere end hos nogen anden Fugl bemærket, at der rejser enkelte forud for den store Vandrehær ligesom for at bebude dens Komme og at berede Vejen for den. Disse tidlige Gæster bliver ofte bittert skuffede, naar der indtræder et Omslag i Vejret. En sent paa Foraaret faldende Sne dækker saaledes ofte Føden; de synes at haabe paa bedre Tider, kan ikke bestemme sig til at

Vibe ved sin Rede.

rejse tilbage, men flakker om fra den ene Kilde til den anden, strejfer om i Landet, bliver mere og mere medtagne, haaber og haaber, indtil de gaar en trist Undergang i Møde. Straks efter sin Ankomst fordeler Vibeskaren sig nogenlunde paa de for den skikkede Steder. Hvert Par holder trolig sammen, og nu begynder Sommerlivet med dets Lyst og Glæde, dets Sorger og Besværligheder. Viben ynder ikke Menneskets Nærhed, men holder sig borte fra dets Bolig, maaske for at undgaa Hunde og Katte, til hvilke den nærer et dødeligt Had. Paa de som oftest fugtige Rugepladser ser og hører man paa alle Tider af Dagen Viberne, og saa længe der er Æg eller spæde Unger i Reden, omsværmer de dristig enhver, som nærmer sig, under Skriget: »Kivit, kivit!« Flugten er fortrinlig med sine mangfoldige Vendinger og Svingninger og ledsages af en

ejendommelig Susen, der frembringes ved de rask paa hinanden følgende Vingeslag. Overfor alle Rovdyr lægger Viben Had og Dumdristighed for Dagen. Som rasende slaar den ned efter den snusende Hund og strejfer ofte saa tæt forbi dens Hoved, at Hunden snapper efter den. Ræven angribes paa samme Maade og ligeledes Rovfugle, Maager, Hejrer og Storke. Regnorme synes at udgøre Vibens vigtigste Føde, dernæst Insektlarver, Smaasnegle o. s. v. Den bader sig ofte og viser ved sin hele Færd, hvor godt denne Forfriskning bekommer den. Reden bestaar af en lav Fordybning, der underiden sirlig udfores med nogle tynde Græsstraa og fine Rodtrævler. I de første Dage af April findes de fire, forholdsvis store, pæredannede Æg, som er meget forskellig tegnede med mørke Punkter, Pletter og Streger paa olivengrønlig eller brunlig Grund. Hunnen ruger alene i henved 16 Dage, men begge Forældre viser den største Kærlighed til Afkommet.

I Sydeuropa efterstræbes disse Fugle meget, da man der sætter Pris paa deres Kød. Fangne Viber er meget morsomme og vænner sig let, efter i nogen Tid at være blevne nærede med Regnorme, til Brød, udblødt i Mælk.

I Ægypten afløses vor Vibe af Sporeviben (*Vanellus spinosus*), som har en skarp Spore paa Vingeledet.

Blandt den travle Vrimmel af mindre Dyr ved Havets Bred bemærker man hist og her en smukt tegnet, overordentlig livlig Fugl. Den har et lige, kiledannet Næb, som er svagt opadbøjet, men ikke tykkere i Spidsen, temmelig korte Ben med helt adskilte Fortæer, en lille, højsiddende Bagtaa og en svagt afrundet Hale. Denne Fugl, Halsbaands-Stenvenderen, paa norsk: Stendrejeren (*Streptilas interpres*) findes omtrent paa den hele Jord, ligesaa vel paa Islands, Norges og Sveriges Kyster som i Grækenland, Syditalien og Spanien, lige saavel i Mellemamerika og Brasilien som i Ægypten, paa Kap, i Kina og i Indien, men overalt fortrinsvis ved Strandkanten; blot i Træktiden træffes den, dog bestandig kun enkeltvis, ved Indsøer. Den er altsaa i Ordets egentlige Betydning en Verdensborger. Hos den gamle Fugl i Sommerdragt er Panden, Kinderne, et bredt Nakkehalsbaand, Underryggen, Struben, Underkroppen og en Stribe over Vingen hvid, Forhalsen, Halssiderne og Brystet sort, Ryg, Skuldre og Vingedæksler rød- og sortplettet, Issen sort- og hvidstribet, Svingfjerene sortagtige og Styrefjerene hvide ved Roden og i Spidsen og henimod denne tegnede med et bredt, sort Baand. Længden udgør 24 Ctm.

Stenvenderen kommer til Danmark i April og rejser i August eller September. Hele Dagen med Undtagelse af Middagstimerne er den i rask Bevægelse, og man hører ikke sjældent om Natten dens klare »Kyh! kih, kih!« Den tripper i Reglen temmelig langsomt om, men kan løbe rask lange Stykker ad Gangen; Flugten er fortrinlig. Den lever af Orme, smaa Skaldyr, mindre Krebsdyr, som

den borer op af Sandet eller finder ved at vende Stene — deraf dens Navn.

Kystbeboerne er lige saa fortrolige med Strandskaden (*Hæmatopus*), som man i Byerne er nøje bekendt med Spurvene. Den Slægt, hvortil den hører, har et langt, lige, sammentrykt og i Spidsen knivdannet Næb, middelhøje Ben med tre korte, brede Tæer, af hvilke den yderste er forbunden med den mellemste ved en temmelig stor Hud, middellange, spidse Vinger og en temmelig kort, lige afskaaren Hale. Disse Fugle, af hvilke der kun findes én Art i Europa, færdes om Foraaret og Efteraaret i Flokke og ellers parvis ved Strandbredden.

Den almindelige Strandskade, paa norsk: Kjelden (*H. ostreologus*) er oventil samt paa Hoved, Hals og Overbryst sort, paa Underryg, Gump og Underkrop hvid; Haandsvingfjer og Styrefjer er ved Roden hvide, forøvrigt sorte. Øjet er rødt, ved Randen orangefarvet og en nøgen Ring omkring det mønjerød; Næbet har samme Farve, og Foden er mørk kødfarvet. Længden udgør 42 Ctm.

Lige fra Nordkap findes Strandskaden ved alle europæiske Kyster, især hvor der er Klipper. Til Norden kommer den sidst i Marts eller først i April og drager bort i September. Den tripper om og løber stødvis ligesom Stenvenderen, flyver hurtigt og svømmer godt, det sidste ingenlunde blot i Nødstilfælde. Stemmen, et skingrende »Hyip! høres idelig og indledes undertiden med et langt »Kyr!« Parringtonerne er mærkværdig velklingende Triller. Føden bestaar af Muslinger, Orme, især Sandorme, mindre Krebsdyr og nu og da Smaafisk og Insekter.

*

*

*

Sneppefuglene (*Scolopacinae*) har en middellang Hals, et stærkt hvælvet Hoved, et langt, tyndt, svagt, ikke sjælden blødt og bøjeligt Næb, der er overtrukket med en blød og følsom Hud, svage, slanke Ben, der oftest er nøgne højt op over Hælen, fire Tæer, af hvilke den bageste er ganske lille og blot med Spidsen eller slet ikke berører Jorden, middellange, meget spidse Vinger, hvis bageste Rand er leformig udskaaen, og en kort Hale. Fjerdragten er blød og varierer mere efter Alder og Aarstid end efter Køn. Alle Sneppefugle bebor fugtige og sumpede Steder, lever om Sommeren parvis, om Efteraaret og Vinteren i store Flokke og tager Insekter, Orme, Skaldyr og Krebsdyr, enkelte tillige Frø. Med Undtagelse af Brushønsene lever de alle i Monogami, og begge Mager skiftes til at ruge Æggene, der — som oftest fire i Tallet — lægges paa den bare Jord. I Norden er alle Arter Trækfugle, i Syden Strøgfugle.

De egentlige Snekper (*Scolopax*) har et lige Næb, som er to, tre Gange længere end Hovedet, og fire adskilte Tæer. Det

nordlige og det tempererede Bælte maa anses for deres Hjem, hvorfra de vandrer sydpaa, tildels endog til dybt ind i det hede Bælte. Nogle Arter lever i fugtige Skove, de fleste i Moser og Sumpe. Om Dagen holder de sig for det meste skjulte og færdes især i Morgendæmringen, i Tusmørket og maaske om Natten. Skønt de paa visse Steder findes i Mængde, kan de næppe betragtes som selskabelige, da hver enkelt mere eller mindre lever for sig. Føden søger de paa stille og mørke Steder ved at bore i blød Jord eller Gødning med det følsomme Næb. De gaar godt, svømmer taaleligt og flyver ganske fortrinligt. Stemmen er stærk, men monoton. I Parringstiden er Hannerne meget ophidsede og lægger det for Dagen ved ejendommelige Lyde, Bevægelser og Lader, ved en usædvanlig Flugt og stor Kamplyst. Reden, en smukt glattet Fordybning i Græsset, indeholder fire middelstore, pæredannede, smudsiggule eller grønlig-Æg med brune Pletter. De rustbrune, mørkspraglede Unger forlader Reden samme Dag, som de kommer til Verden. Snepper har som bekendt et saa velsmagende Kød, at de foretrakkes for alt andet Fuglevildt, ja endog spises med Indvoldene. De jages derfor ivrigt.

Til Skovsnepperne, hvis Næb har en afrundet Spids, og hvis Ben er fjerkledte til Hælen, hører den almindelige Skovsneppe, norsk: Rugde (*S. rusticula*). Den er paa Forhovedet graa, paa Baghoved og Nakke tegnet med fire brune og fire rustgule Tværstriber, forøvrig oventil rustgraa og rustgul med graabrune og sorte Pletter, paa Struben hvidlig og paa Underkroppen graagul med mørkebrune Bølgelinier, kort sagt: en Farvetegning, der yder fortræffelig Beskyttelse mellem Skovbundens visne Løv. Det meget store Øje sidder langt tilbage, hvilket giver Fuglen et enfoldigt Udseende. Længden udgør 32 Ctm.; Hunnen er størst.

Skovsneppen findes i alle europæiske Lande og i hele Nord- og Mellemasien. I Tyskland yngler den kun i Skovene i den nordlige Del og i de mellemtyske Bjerge. I Danmark forekommer den overalt i fugtige Skovegne, ja endog blandt Klitterne; dog forbliver kun enkelte Par her for at yngle. I meget milde Vintre opholder ikke faa sig her, hvilket ogsaa skal være blevet iagttaget i Sverige; hyppigere er dette Tilfældet i England. Flertallet tiltræder dog

Rugende Skovsneppe.

hvert Efteraar en Vinterrejse og tager Ophold mellem de sydeuropæiske Bjerge.

Henimod Midten af Marts begynder Skovsnepkens Foraars-træk i Danmark og vedvarer som oftest fjorten Dage; undertiden kan det dog ved ugunstig Vind opholdes, saa at det varer 3—4 Uger. I Reglen indfinder Skovsneppen sig samtidig med Vindroslen; Hannerne kommer altid før Hunnerne. Det er, som sagt, kun et ringe Antal, der yngler; de fleste rejser snart igen for at drage højere mod Nord. I Oktober, naar Trækket gaar sydpaa, indfinder Skovsneppen sig paany og kan da undertiden, skønt sjældnere, vente paa gunstig Vind til henimod November.

Sneppen findes lige saa vel i Naaleskove som i Løvskeve, naar de blot har en fugtig Skovbund, i hvilken den kan bore. Om Dagen viser denne sky og ængstelige Fugl sig næsten aldrig i det Fri, og sker det, trykker den sig straks i Fare fladt ned paa Jorden og bliver da let overset. Naar den opskræmmes, udstøder den et hæst »Dak, dak!« For at behage Hunnen udfører Hannen i Parrings-tiden særegne Flyvekunster og tér sig som en skogrende Urfugl, idet den rejser Fjerene, udbreder Halen og lader Vingerne hænge. Føden bestaar af Larver, Insekter, nøgne Smaasnegle og Orme, især Regnorme.

I ensomme Skovegne lægger Hunnen i en Fordybning under en Busk 4 temmelig store, blegt rustgule Æg med rødgraa og mørkerøde eller gulbrune Pletter. Hannen indfinder sig hos Hunnen, naar Ungerne er løbne af Reden. Begge Mager flyver ængstelig op, naar en Fjende nærmer sig og omkredser Ungerne, fra hvilke de søger at bortlede Opmærksomheden ved at flyve med hængende Ben og Hale, vaklende Flugt o. s. v.; imidlertid skjuler de Smaa sig saa godt imellem Mos og Græs, at man ikke kan finde dem uden ved Hjælp af en Hund. Tidligere har man troet, at Skovsneppen kun yngede én Gang om Aaret, men nyere Iagttagelser synes at vise, at de fleste Par i gunstige Aar ruger to Gange. For det udmærkede Køds Skyld efterstræbes Sneppen meget, især i Syden, hvor den ikke alene skydes, men fanges (i Garn og Løbedoner). Der er heller ingen Tvivl om, at dette fortrinlige Fuglevildt mere og mere aftager Aar for Aar.

Af Sumpsnepperne, hvis Næb har en fladtrykt Spids, og hvis Ben er nøgne til noget op over Hælen, er Tredækker-Bekkasin eller Tredækkeren (*Gallinago major*) den største; dog staar den i Længde tilbage for den dobbelte Bekkasin, som har et længere Næb. Den forveksles ofte med denne, men skelnes fra den ved, at Vingedækfjerene har hvide Spidser, hvis Farve ikke afbrydes af Fjerskaftet, og at Brystet er tegnet med sorte Bølgestriber.

Dens Gennemtræk falder i Danmark sidst i April eller først i Maj samt September; dog findes den ogsaa hist og her ynglende. Paa Sjælland er denne Fugl langt fra saa almindelig som i Jylland. Hunnen ruger ikke sjælden saa fast, at Leen afmejer dens Hoved,

naar Græsset slaas paa Engene i den sidste Halvdel af Juli. Dens Kød anses for det lækreste af alle Sneppers; den efterstræbes der for overordentlig stærkt og bliver overalt sjældnere.

Den almindeligste Art er den dobbelte Bekkasin, ogsaa kaldet Horsegøgen, paa norsk: Mækregauk (*Gallinago scolopacina*), hvis Fjerdragt har lige saa megen Lighed med Mosegrunden som Skovsneppens med Skovbunden. Den er oventil paa sortebrun Grund tegnet med en bred rustgul Længdestribe, som løber midt hen over Hovedet, og med fire lange, rustgule Striber, som strækker sig hen over Ryggen og Skuldrene; paa Underkroppen er den derimod hvidagtig og paa Forhalsen graa. Vingedækfjerene har rustgule Spidser.

Den dobbelte Bekkasins egentlige Hjem er Nordeuropa og Nordasien; dog ruger den overalt, hvor der gives store Moser, sandsynligvis ogsaa i Sydeuropa, ja maa-ske endog i Nordafrika. I Nordtyskland, Holland, Danmark, Norge og Sverige, Livland,

Finland og Sibirien er den paa dertil egnede Steder meget hyppig. Paa sit Gennemtræk besøger den alle større og mindre Moser, som ligger imellem dens Sommer- og Vinteropholdssted. Til Danmark plejer den at ankomme sidst i Marts; i Oktober drager den igen mod Syd og kun enkelte forbliver i milde Vintre. Skønt ogsaa den mest færdes i Dæmringen og Tusmørket, er den dog mere Dagfugl

Dobbelt Bekkasin.

end Skovsneppen. Dens Flugt er højst ejendommelig. Sædvanligvis stiger den lige i Vejret, beskriver derpaa flere Zigzaglinjer, flyver med raske Vingeslag i en stor Bue tilbage omtrent til det samme Sted, fra hvilket den fløj op, lægger pludselig Vingerne ind til Kroppen og styrter i skraa Retning ned i Mosen. Man har oftere iagttaget, at den kan svømme, og den dykker, naar den forfølges af en Rovfugl. Naar den flyver op, udstøder den et hæst »Kætsch!« som undertiden gentages; i Træktiden høres der et »Græk, gækgæh! og af og til et højt »Tsip!« I Parringstiden stiger Hannen i Skrue-linjer saa højt i Vejret, at man næppe kan se, at det er en Fugl; idet den derpaa pludselig styrter ned med sammenlagte Vinger, opstaar der ved Hale- og Vingefjerens Dirren en ejendommelig brægende og brummende Lyd — omtrent som »Dudududu-dududu,« naar Stavelserne udtales saa hastigt som muligt. Samtidig med Hannens Flyveøvelser høres fra Mosen Hunnens gentagne »Tikyp!« Der gøres overalt ivrig Jagt paa denne Fugl, især i Ungarn, Ægypten og Indien.

Den mindste europæiske Sneppe er den enkelte Bekkasin, ogsaa kaldet den stumme Bekkasin (*Gallinago gallinula*), som kun er 16 Ctm. lang. Paa de samme Steder, som den dobbelte Bekkasin besøger paa sit For- og Efteraarstræk, findes ogsaa denne, dens mindste Slægtning, men sjælden eller aldrig i et lige saa stort Antal. Fuglens egentlige Hjem synes Rusland og Vestsibirien at være. Den løber ret godt, men Flugten er usikker og flagrende. Stemmen har en svag Klang og høres kun sjældent. Føden er den samme som de andre Sneppers, men dertil kommer der en Del Græsfrø.

Strandløberne eller Rylerne, paa norsk Strandviberne (*Tringa*) har middellange, spidse Vinger, kortere eller længere Næb og temmelig lange og tynde Ben med helt adskilte Fortæer. Den rige Fjerdragt varierer meget efter Alder og Aarstid og tillige efter Køn. Der gives Strandløbere overalt; dog tilhører de mere det tempererede og kolde end det varme Bælte. De lever ved Stranden og ved Bredden af Floder og Søer, ankommer sent om Foraaret og drager tidlig bort om Efteraaret, som oftest i talrige Selskaber, og rejser i Dæmringen og Tusmørket og vel ogsaa om Natten. De hører til de netteste og muntreste Strandfugle, løber fortrinligt, ogsaa over Dynd, har en rask, let og afvekslende Flugt, svømmer lidt og har en pibende Stemme. Næringen bestaar af Vandinsekter og disses Larver, Orme, smaa Skaldyr o. s. v., hvortil der undtagelsesvis kommer fint Frø. Reden findes paa tørre Steder i Moser og bestaar af en med nogle Græsstraa udforet Fordybning; kun Hunnen ruger. Ungerne kryber ud af Ægget i en sirlig Dunklædning og er straks meget bevægelige. Alle Strandløbere er lette at tæmme og har et velsmagende Kød.

Af Kærløberne, der staar paa Overgangen imellem Snepper

og Strandløbere, kan anføres den brednæbede Strandløber eller Bekkasinrylen (*Tringa pygmaea*), som har et langt og fladt, i Spidsen nedbøjet Næb. I Europa synes den at være sjældnere end i Asien og Amerika. I Danmark forekommer den vistnok aarlig ved Limfjordens flade Kyster.

Sandløberen (*Calidris arenaria*) har et meget kort Næb og korte Tæer, uden Bagtaa. Den er om Sommeren oventil brungul og sortplettet og har et hvidt, sort punkteret Bryst og en gulagtig Stribe over Øjet; om Vinteren er den oventil graa og underneden hvid. Den er almindelig ved Vesterhavet og kun lidet sky.

Til Dyndløberne hører den krumnæbede Strandløber, ogsaa kaldet Graasneppen (*Tringa subarquata*), der i Sommerdragt er sort med rustbrune Fjerkanter og underneden hvidlig. Denne Fugl bebor nordlige og østlige Lande, er i Træktiden temmelig almindelig i Danmark og forekommer om Vinteren hyppig i Nordafrika.

Hertil hører endvidere

Strandrylen paa norsk: Fjærepisten (*T. maritima*), der i Sommerdragt er violmørk med

rustbrune Fjerkanter og graa Forvinger og paa Underkroppen hvid og mørkplettet; i Vinterdragt sort med graa Fjerkanter og graat Hoved og Bryst med hvide Fjerkanter, samt paa Underkroppen hvid med fine, brune Pletter paa Underbryst og Undergump. Den lever højt mod Nord, men forekommer dog ynglende i Danmark; enkelte af disse Fugle forbliver der om Vinteren ved Vandløb, der ikke tilfryser.

Den almindelige Ryle, paa norsk: den foranderlige Strandvibe (*T. alpina*) har sorte Svingfjer og en i Midten sort og paa Siderne hvid Overgump og er i Sommerdragt sort med rødbrune Fjerkanter og underneden hvid med et sort Bryst, i Vinterdragt askegraa med sorte Fjerskafter og underneden hvid med graagul, fintplettet Hals. Den er den almindeligste Art, er højst

Unge af en højnordisk Ryleart. Fotograferet af Jackson paa Frants Josephs Land.

selskabelig og slutter sig til andre sneppeagtige Fugle; en Del af Sommeren er den Anfører for Brokfuglen.

Temmincks Strandløber (*T. temminckii*) har en kiledannet Hale og er i Sommerdragt rustgul med sorte og brune Pletter og hvid Bug; i Vinterdragt mørk brungraa med sorte Fjerskafter. Denne Fugl yngler i det nordlige Norge og Sverige og forekommer paa Gennemtrækket i Jylland. Naar den flyver op, udstøder den et hastigt »Teteteté!«

Dværggrylen, paa norsk: den lille Strandvibe (*T. minuta*) hører til de mindste af alle Vadefugle og er kun 14 Ctm. lang. Den er i Sommerdragt sort med rødbrune Fjerkanter, underneden hvid med rustbrunt Bryst med sorte Striber; i Vinterdragt brungraa med sorte Fjerskafter og hvid Bug. Om Sommeren lever den højt nordpaa, men For- og Efteraar besøger den paa Gennemtræk Danmarks Kyster.

Endnu nævner vi den islandske Ryle, ogsaa kaldet Rød-sneppen (i Sommerdragt) og Graa- eller Staalsneppen (i Vinterdragt (*T. islandica*). Den lever højt mod Nord, men forekommer dog ved danske Kyster, især paa Efteraarstrækket i August og September.

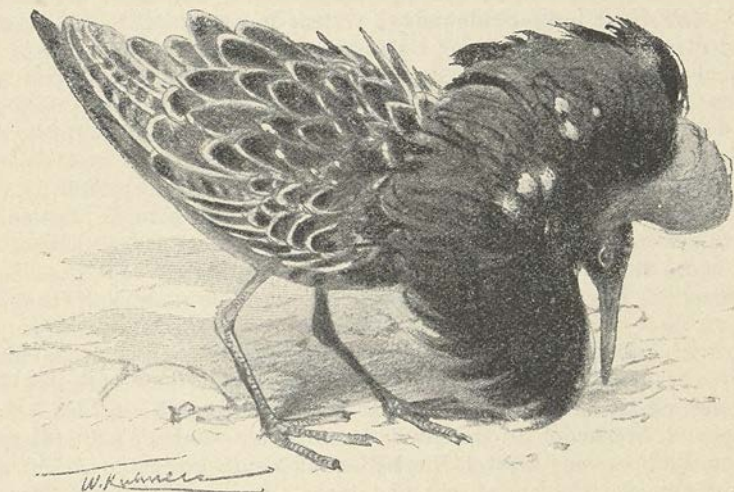
De mærkeligste af alle Strandløbere og nogle af de mest paa-faldende af alle Vadefugle er Brushønsene, der har et lige Næb, der er lige saa langt som Hovedet, høje og tynde Ben, som er nøgne langt op over Hælen, og fire Tæer, af hvilke den mellemste og den yderste er forbundne med en Hud, middellange og spidse Vinger, en kort, svagt afrundet Hale og bløde og glatte Fjer. Om Foraaret er Hannerne prydede med en stor Fjerkrave; de udmærker sig desuden fremfor Hunnerne ved at være omtrent en Tredjedel større og ved i Parringstiden at have en i det Uendelige varierende Farve og Tegning samt Smaaavorter foran og over Øjnene. Om Efteraaret forsvinder disse Vorter tilligemed Halskraven.

Den almindelige Brushøne (*Machetes pugnax*) varierer saa stærkt, at der næppe kan gives en almindelig Beskrivelse af den. Overvingen er mørk brungraa, og den sortgraa Hale er sortpletet paa de seks mellemste Fjer; Bugen er hvid, men forøvrigt er Fjerdragten højst forskellig farvet og tegnet; navnlig gælder dette om den af ca. 5 Ctm. lange og temmelig stive Fjer bestaaende Halskrave. Den er nemlig, paa sortblaa eller sortgrøn, mer eller mindre rødbrun eller hvid Grund, lysere eller mørkere plettet, stænket eller tegnet med Baand, men paa en saa forskellig Maade, at der næppe findes to Han-Brushøns, der ligner hinanden. Af gentagne lagttagelser véd man, at hver Han det følgende Aar er tegnet ligesom det foregaaende. Hunnen er i Sommerdragt sortbrun med graa eller rustbrune Fjerkanter og grønt Hoved, Hals og Bryst med sorte Pletter. I Efteraarsdragten ligner begge Køn hinanden; oventil er Farven da sort, men med større graa Fjerkanter end om Sommeren, og Hals og Bryst er graa eller rustgraa med sorte Pletter.

Hannens Halskrave tabes i Juli, og de gule eller røde Vorter foran erstattes da af Fjer. Næbet er rød- eller grøngult, mørkere i Spidsen, og Foden gul eller rødgul, hos de unge Fugle grøngul. Hannens Længde udgør 29—32 Ctm., Hunnens ca. 20.

Brushønsene har hjemme i den nordlige Del af den gamle Verden; enkelte har dog forvildet sig til Nordamerika og vundet Borgerret der. Paa Trækket besøger de ikke alene alle Lande i Europa og Asien, men ogsaa hele Afrika. De opholder sig ligesom Viberne i større Mosestrækninger og viser sig ofte i Nærheden af Havet uden dog at kunne henregnes til de egentlige Strandfugle. Til Danmark kommer Brushønsene flokkevis i Begyndelsen af Maj, ikke sjældent allerede i de sidste Dage af April, Hannerne i Reglen fjorten Dage

Brushane i Kampstilling.

før Hunnerne. De rejser om Natten. I August drager de atter bort. De findes ynglende paa Møen og flere andre danske Øer, paa Vestkysten af Jylland o. a. St.

Brushønen gaar let, med raske Skridt, ikke trippende, og har en stolt, selvtillidsfuld Holdning; Flugten er meget hurtig, ofte svævende og udmærker sig ved lette Svingninger og Vendinger. Indtil henimod Parringstiden forliges Fuglene godt og holder trolig sammen. Morgen og Aften har de travlt med at søge efter Føde, som bestaar af Vand- og Landinsekter, Orme og Frø, og de færdes paa andre Vadefugles Vis helt ud paa Natten. I Parringstiden slaas Hannerne bestandig, tilsyneladende uden al Grund; de kæmper, enten der er Hunner i Nærheden eller ikke og lige saavel i Fangenskab som i Frihed — kort sagt, de slaas under alle Omstændigheder og paa alle Tider af Dagen. De samles i dette Øjemed paa sær-

egne Pladser, som Aar for Aar opsøges og benyttes, og som bestaar af et noget ophøjet, altid fugtigt, med kort Græs bedækket Sted som holder 1,5—2 M. i Tværmaal. Her har hver enkelt Fugl en vis Plet, hvor den oppebier sin Modstander. Den først ankommende Han sér sig begærlig om efter en anden; kommer den, men uden at vise sig stridbar, venter den første paa den tredje eller fjerde, og nu bliver der Strid. Saa snart Modstanderne har fundet hinanden, farer de løs og kæmper et Øjeblik sammen, indtil de er udmattede, hvorpaa hver af dem stiller sig paa den Plet, hvor den først stod, for at samle friske Kræfter og begynde Kampen paany. Brushønsenes Slagsmaal er altid Tvekampe; naar to Hanner tager Sigte paa hinanden, begynder de først at ryste og at nikke, bøjer derpaa Brystet dybt ned, saa at Gumpen staar højere til Vejrs, sigter dernæst med Næbet efter hinanden, retter de store Bryst- og Rygfjer i Vejret og rejser Nakke- og Halskraven, saa at den sidste staar ud som et Skjold. I denne Positur løber og springer de løs paa hinanden og bibringer hinanden Hug med Næbet, der dog opfanges af det med Vorter pansrede Hoved og af den tykke Halskrave. De har intet andet Vaaben end det bløde og svage Næb, med hvilket de aldrig kan hugge hinanden til Blods, ja næppe rykke Fjer af hinanden, og det værste, der kan hændes en af Parterne, bestaar i, at den ene af Modstanderne kan blive snappet i Tungen og trukket om ved den i nogen Tid. Undertiden synes dog Næbet ved disse Sammenstød at blive for stærkt bøjet eller næsten knækket, hvorved der opstaar smaa Udvækster eller Knuder, som ofte findes paa Næbet af gamle Fugle, der altid er de mest stridbare. Naar Rugetiden nærmer sig, ses en Han i Selskab med flere Hunner eller omvendt en Hun i Selskab med flere Hanner, ogsaa fjærnt fra Kamppladsen, i Nærheden af det Sted, hvor Reden senere skal anlægges. Denne findes som oftest i Nærheden af Vand, paa et ophøjet Sted i en Mose og bestaar af en med tørre Græsstraa beklædt Fordybning, i hvilken der ligger 4, sjældent 3, temmelig store olivenbrune eller grønne Æg med rødbrune eller sortladne Pletter.

Nærmest til Rylerne slutter sig Odinshønsene, paa norsk: Svømmesnepperne (*Phalaropus*), en kun lidet talrig Gruppe, som ved sin store Færdighed i at svømme paa en Maade danner Overgangen mellem Vade- og Svømmefuglene. Man har givet disse Fugle Navn af »Vandtrædere«, fordi de flyver saa let. Ogsaa de har hjemme i det høje Norden saavel i den gamle som i den nye Verden og kommer kun undtagelsesvis ned under lavere Bredder; thi naar de vandrer, flyver de ikke til sydligere Lande, men ud i rum Sø. De har et lige Næb af samme Længde som Hovedet og Lappefodder, 3: randtakkede Lapper paa Fortæerne, som til det første Led er forbundne med en Svømmehud. De er omtrent paa Størrelse med Sumpsneppen, men ligner nærmest Rylerne i Form. Dunene er stærkt udviklede som hos Svømmefugle.

Odinshønsene er lige behændige til Lands og til Vands. De svømmer med en uforlignelig Lethed og Ynde, ikke alene paa de rolige Kær og Damme, som de opsøger i Sommertiden, men ogsaa paa Havet, milevidt fra Land, i den stærkeste Søgang. Landet besøger de blot for at yngle og opdrætte Afkommet. Føden bestaar af smaa Bløddyr, Orme, mindre Krebsdyr og Insekter. De er omtrent paa Størrelse som Sumpsneppen.

Den smalnæbbede Vandtræder eller Odinshanen (*Phalaropus hyperboreus*) er i Sommerdragt sortbrun med rustbrune Fjerkanter og et hvidt Baand over Vingen; Hætte og Underhals er askegraa, Nakke og Overhals rustrøde og Strube, Underkrop og Overgump hvide. I Vinterdragt er den graa med hvid Underkrop og et rødt Skær paa Underhalsen. Om Sommeren bebor Odinshanen Sumpene i Finmarken, Island, Sydgrønland og Nordasien, hvorfra den om Vinteren drager sydligere. Til Danmark kommer den, dog temmelig sjældent, som Strøgfugl. Paa Spitsbergen lever den om Sommeren væsentlig af en lille Alge, som forekommer i Mængde i de derværende Moser.

Den brednæbbede Vandtræder eller Thorshanen (*P. rufus*) har et fladtrykt, mod Spidsen bredere Næb og er i Sommerdragt brun med hvidlige Fjerkanter, sortagtig Hætte og Underhals samt rustrød Underkrop; i Vinterdragt hvidgraa og underneden hvid med en sort Streg under Øjet. Den bebor de samme Egne som den foregaaende og kommer kun meget sjældent til Danmark i Træktiden.

Klirerne, paa norsk Strandsniperne (*Totanus*) har et midtlangt eller langt Næb, som fra Roden til henimod Midten er blødt, men i Spidsen haardt. Benene er høje og tynde og nøgne højt op over Hælen; Bagtaen er kort, og Yder- og Mellemtaen er til det første Led forbundne med en Hud. Styrefjerene er hvide med sorte Baand.

Klirerne bebor ligeledes fortrinsvis Norden, men vandrer regelmæssig og besøger de fjærneste Lande, hvor enkelte bliver og yngler. De lever i Yngletiden ved Flod- og Søbredder, ved Moser og Kær, men ikke saa hyppig ved Strandkanten; enkelte lever fornemmelig i Skove. I Vinterkvarteret slutter de sig ofte til andre, ikke beslægtede Fugle. Saa godt som alle Arter vader ud i Vandet og svømmer godt, men søger dog som oftest staaende deres Føde, idet de stikker Hoved og Hals under Vandet og tager Orme, Insekter og Smaasnegle op fra Bunden. Stemmen bestaar af velklingende, høje og fløjtede Toner. Naar Sneen er smeltet, indfinder Klirerne sig paa Ynglepladserne, især ved større Mosedrag og anlægger Reden under Buske eller i Græsset. Kun Hunnen ruger. De er sky og forsigtige Fugle.

Mudder-Kliren eller Muddersneppen, paa norsk: Strandnipen (*Totanus hypoleucus*) har et lige Næb, der er kortere end Hovedet, og er oventil brungraa med et grønt Skær, sortbrune

Skaftstregere og sorte Tvær- og Zigzagstregere; et Baand over Øjet og Underkroppen er hvidt; Brystet er sorttribet, Næbet mørkegraa og Foden blygraa. Til Danmark kommer denne Fugl sidst i April eller først i Maj. Især paa Efteraarstrækket, i August, findes den ikke sjældent, og den forekommer ogsaa ynglende, navnlig paa Vestkysten af Jylland. Den er forsigtig og sky, tripper rask om og vipper med Halen som en Vipstjert. Dens pibende Stemme lyder som »Tidihidi!«

Sortkliren, paa norsk: den sortgraa Strandsnipe (*T. fuscus*) har ligesom de følgende et Næb, der er længere end Hovedet. Den er en højnordisk Fugl, som paa sit Efteraarstræk, i August, besøger de danske Kyster i flokkevis. Rødben (*T. calidris*) har orangerøde Ben, og Næbet er ved Roden rødt. Den er oventil graalig og underneden hvid, overalt med sorte Pletter; om Vinteren er Farven mere graa. Denne Klire er den i Danmark hyppigst forekommende, ikke alene paa Gennemtræk, men ogsaa som Ynglefugl, idet den i Sommertiden opholder sig i Mængde ved Kyster, Smaaøer og Holme. Navnet Klire er rimeligvis opstaaet af dens ofte gentagne Skrig: «Gelire!» Mindre almindelig er den graa-benede Klire, ogsaa kaldet Svalekliren (*T. ochropus*), som oventil er mørkebrun med hvide Pletter og underneden hvid med fine, brune Pletter paa Struben. Den yngler i Skove i Nærheden af Vand. Tinksmeden eller Kærsnuppen, paa norsk: den grøn-benede Strandsnipe (*T. glareola*) er sortbrun med lyse Pletter, en lys Stribe over og en mørk gennem Øjet; underneden er den hvid med brune Pletter paa Halsen. Denne Art er i Danmark hyppigere end den foregaaende og findes ikke sjældent ynglende paa Tørvejord.

Hvidkliren, paa norsk: Glutsnuppen (*T. glottis*) kendes paa det lange, smalle, i Spidsen svagt opadbøjede Næb. Oventil er den graa med sorte Længdepletter og hvid Overgump og Underryg; Underkroppen er hvid med sorte Længdepletter paa Brystet. Næbet er sortegrønt og Foden graagrøn. Den forekommer i alle Verdensdele, men dens Hjem er dog Norden, hvorfra den aarlig vandrer f. Eks. helt til Sydaustralien, Sydafrika og La Platastaterne. Paa Efteraarstrækket, i August, forekommer den almindelig i Smaaflokke ved de danske Kyster. Den opholder sig helst ved Indsøer i Nærheden af dyndrige Havbugter og er en munter, behændig Fugl, som gerne vader og svømmer, og som i Fare dykker fortrinlig. Flugten er lige, med raske og kraftige Vingeslag; undertiden gør den dog prægtige Vendinger og styrter susende tæt ned mod Jorden, førend den sætter sig. Dens behagelige Stemme lyder som »Tija!» Lokketonen er et sagte »Dik, dik!» Parringsraabet er et fløjtende »Dahyd!» som udstødes t Flugten, og Angstskriget et hvæsende »Kryh!»

*

*

*

Kobbersnepperne, paa norsk: Langnæbene, har et langt, bøjet og opadbøjet Næb. Den sorthalede Kobbersneppe, ogsaa kaldet Kobberhønen og Strandsneppen (*Limosa egocephala*) er i Sommerdragt rustrød med sorte, takkede Længdestreger paa Overkroppen, sort Underryg og brungraa Vingedækfjer. I Vinterdragt er Farven mere graa. Nordeuropa og Nordasien er dens egentlige Hjem. Danmark besøges paa Foraarsstrækket, og en Del af disse Fugle bliver tilbage for at yngle paa Jyllands Vestkyst; paa Efteraarsstrækket, i August og September, gæster de i større Antal de danske Kyster. Det er overordentlig sky Fugle, som færdes det meste af Natten.

Den rødbrune Kobbersneppe, paa norsk: det rustrøde Langnæb (*L. lapponica*) er rustrød med sorte Længdepletter og hvid Hale med mange smalle, sortebrune Tværbaand. Vinterdragen er mere graa. Denne Fugl har ligesom den foregaaende hjemme i det høje Norden, men besøger paa sin Vandring Størstedelen af Syd-asien, Sydeuropa og Nordafrika og indfinder sig ogsaa hyppig ved danske Kyster, især paa Efteraarsstrækket i Juli, August og September. Paa Øerne ved Slesvigs Vestkyst er Strandbredden undertiden helt bedækket af disse Fugle.

Den spinkleste af alle Vadefugle er den rødbenede Stytteløber (*Himantopus candidus*). Dens Krop er forholdsvis meget lille, Næbet langt og svagt, i Spidsen lidt nedadbøjet, ved Roden blødt, og Benene, der mangler Bagtaa, er overordentlig lange, tynde og nøgne højt op over Hælen. Vingerne er lange og smalle med meget forlænget Spids. Overryg, Skuldre og Vinger er hos den gamle Fugl sortgrønne; hos de unge brune med hvidlige Fjerkanter, Halen er graa; forøvrig er Farven hvid, fortil med et Rosenskaar. Næbet er sort og Foden mørk rosenrød. Længden udgør 38 Ctm.

Stytteløberen bebor Syd- og Sydøsteuropa, Mellemasien og Nordafrika; i Danmark er den bleven skudt nogle enkelte Gange. Den forekommer undertiden ved Stranden blandt Klyder og Klirer; sædvanligvis opholder den sig dog ved Damme og Kær og i Yngletiden i større Mosedrag med fersk Vand eller i det højeste med Brakvand. Den er meget selskabelig og træffes kun parvis i Forplantningstiden; den øvrige Del af Aaret ses den i Selskaber af 6—12 Individer og om Vinteren i talrige Flokke. Føden er den samme som Klirernes. I Ungarn, hvor Fuglen er hyppig og bekendt under Navnet »Storkesneppe«, efterstræbes den, skønt Kødet ikke er syn- derlig velmagende.

Nærmest til Stytteløberne slutter sig Klyderne, (se Fig. S. 252). Det er middelstore Vadefugle, som har et langt, smalt, fladtrykt, opadbøjet Næb, hvis yderste, tynde Spids er bøjet, og meget høje, men forholdsvis stærke Ben med fire Tæer, af hvilke Fortæerne er forbundne med en halvmaaneformig indskaaret Svømmehud.

Klyden (*Recurvirostra avocetta*) er hvid med sort Hætte, Nakke, Halsryg og Vinge, den sidste dog med to hvide Pletter. Næbet er sort og Foden blaagraa. Længden udgør 43 Ctm. Denne Fugl bebor Nord- og Østersøkysterne og opholder sig ved Ruslands og Mellemasiens Saltøer, hvorfra den besøger Sydeuropa og Nordafrika samt Sydkina og Indien. Til Danmark kommer den i April og rejser i August. Den yngler paa ganske enkelte af de danske Kyster og Smaaøer, og hvor den forekommer, optræder den næsten aldrig talrig. Strandsumpe er dens rette Hjem, og i det Indre af Fastlandet viser den sig kun yderst sjældent. Sædvanligvis ses den staaende eller langsomt spadserende om i Vandet, medens den nikkende søger Næring. Den lever selskabelig og forliges godt med andre Fugle, men er meget sky overfor Mennesker. Stemmen er et fløjtende »Blit, blit!« og Føden bestaar af Orme, Bløddyr og smaa Vandplanter, der opfanges ved at pløje gennem Dyndet med Næbbet. I en lille Fordybning i Sandet eller Græsset findes dens 2—3 Æg, som ruges af begge Mager.

Spoverne (*Numenius*) (se Fig. S. 252), er slankt byggede Fugle med et langt, tyndt, lidt sammentrykt, i hele sin Længde bueformig nedadbøjet Næb med en Fure langs ned ad Siden, saavel af Oversom Undernæbet, høje og tynde Ben, som er nøgne til langt op over Hælen, og hvis korte Fortæer er forbundne med en kendelig Hud, medens den højtsiddende Bagtaa kun med Spidsen berører Jorden. Denne Gruppe er udbredt over alle Dele af Jorden og gennemvandrers i Aarets Løb saa godt som alle Jordbælter.

Den store Regnspove, ogsaa kaldet Dobbeltspoven, Regnpiberen og Østerlandsviben, paa norsk: Storspoven (*Numenius arquatus*) bliver 70—75 Ctm. lang og er oventil brun med lyst rustgule Fjerkanter; Underryggen er hvid med brune Længdepletter og Underkroppen bleg rustgul med brune Skafstreges og Længdepletter; Vingerne er brune med hvide Fjerkanter og Pletter og Styrefjerene hvide med sortbrune Tværbaand. Der gives intet Land i Europa, hvor Regnspoven ikke af og til viser sig; thi i Norden yngler den, og Syden gæster den paa sin Vinterrejse. Den forekommer ligeledes i den største Del af Asien, og paa sine Vandringer besøger den ligesaa regelmæssig Mellemafrika som Indien. I det nordvestlige Amerika hører den heller ikke til Sjældenhederne. Over Danmark gaar Trækket nordpaa fra April til Slutningen af Maj og sydpaa fra Juli til September. Især om Efteraaret træffes Regnspoven temmelig hyppig, og hist og her, som mellem Klitterne og paa sandede, ufrugtbare Holme, findes den en sjælden Gang ynglende. Den har imidlertid sit egentlige Hjem i de store Mosedrag i det høje Nord. Forøvrig binder den sig ikke til noget bestemt Opholdssted. Fra Vandet flyver den ind over de tørreste Strækninger og derfra igen ud paa Mark og Eng og atter tilbage til Vandet, ganske som det falder den ind. Den er en selskabelig, mistroisk

og sky Fugl, hvis Aarvaagenhed stedse bringer en Del mindre kloge Strandfugle til at holde sig til den. Dens klangfulde, fløjtende Stemme lyder som »Tlyid!« Føden bestaar af Insekter, Orme, Bløddyr, mindre Krebsdyr, Smaafisk og smaa Krybdyr, samt adskillige Plantestoffer, navnlig Bær. I Moser og paa Heder findes dens 3—4 forholdsvis store, smukt olivengrønne Æg med utydelige grøngraa og sortbrune Pletter.

Den lille Regnspøve, paa norsk: Smaaspøven (*N. phaeopus*) ligner den foregaaende i Farve, men har en hvidgul Længdestribe henad den sortbrune Isse. Denne Art besøger kun Danmark paa Gennemtræk. Begges Kød er velsmagende.

* * *

Nogle af de største, mest velskabte og tillige klogeste og mest tiltrækkende Vadefugle er Tranerne (*Grus*), som har et lige, sammentrykt, langstrakt kegledannet Næb, der er noget længere end Hovedet, og meget lange, stærke, højt op over Hælen nøgne Ben, hvis Yder- og Mellemtaa er forenede med en kort Hud, og hvis Bagtaa kun berører Jorden med Kloen. Paa Hovedet er der nøgne Steder, som oftest prydede med levende Farver, og Luftrøret gør en mærkelig Bugt ind i det vel udviklede Brystben.

Tranerne er Verdensborgere; dog er det tempererede Bælte og særlig Asien deres egentlige Hjem. De opholder sig i store Moser og Sumpe, især i dem, der støder op til dyrket Land, gaar med afmaalte, sirlige Skridt, morer sig tit med at gøre smukke, danseagtige Spring, men bevarer dog altid en vis Værdighed; de vader dybt ud i Vandet, kan svømme, men gør det kun ugærne, udmærker sig ved en let og smuk, ofte svævende og kredsende Flugt, under hvilken de holder Hals og Ben lige udstrakte, samt har en høj og gennemtrængende Stemme. Det er velbegavede, muntre, ofte lidt drillelystne Fugle, som er højst selskabelige mod deres Lige og Slægtninge, men gjerne anmasser sig Herredømmet over andre Dyr. De er i Virksomhed fra tidlig om Morgenen til langt ud paa Aftenen; dog søger de kun Næring i Morgentimerne, den øvrige Tid helliger de til Selskabelighedens Glæder. Deres Vandringer foretager de i overraskende kort Tid, da de rejser Dag og Nat og næppe under sig Føde eller Hvile. De er overvejende Planteædere; dog tager de ogsaa lejlighedsvis Insekter og Orme, smaa Krybdyr og Fisk, plyndrer af og til en Fuglerede og synes i det hele at betragte dyrisk Føde som en Lækkerbidsken. Deres vigtigste Foder er Korn, hvortil der kommer Knopper, Bladspirer, Rødder, Knolde o. s. v. I Reden, som findes i Mosestrøg, lægger Hunnen kun to aflange, grønne og brunplettede Æg. Begge Mager skiftes til at ruge og til at made Ungerne, som hurtig vokser til, men dog først bliver flyvedygtige efter flere Maaneders Forløb. Tranerne har kun faa Fjender og beskærmes mod mange Farer

ved deres Klogskab og Forsigtighed. I Fangenskab bliver disse Fugle meget tamme, og det er ikke vanskeligt at bringe dem til at forplante sig.

Den almindelige Trane (*Grus cinerea*) er askegraa, med nøgen, rød Isse, en stor, hvidgraa Plet bag Øjet ned ad Halsen, sort Strube og sorte Svingfjer, af hvilke de bageste er forlængede, krummede og krusede og har en blød Fane. Længden udgør 140 Ctm. Den nordlige Del af den gamle Verden, fra den østlige Del af Mellemsibirien til Sverige og Norge, er dens Hjem; derfra vandrer den til Siam og Indien eller til Mellem- og Vestafrika.

I Danmark er denne anselige Fugl nu aldeles udryddet som Følge af Mosernes Udtørring. Paa Trækket flyver den i talrige

Trane.

Flokke, som iagttager en stræng Kileform; man ser disse Flokke paa alle Tider af Dagen og hører Tranernes trompetagtige Skrig om Natten, hvoraf man kan slutte, at de fortsætter Vandringen næsten uafbrudt. Inden de drager bort om Efteraaret, samles de ligesom Storkene paa bestemte Steder, fra hvilke de en Dag svinger sig i Vejret under høje Skrig. I al den Tid, de er borte fra Hjemmet, holder de sig samlede i store Skarer, i hvilke der optages beslægtede Arter. Med disse flyver de hver Morgen ud paa Markerne for at søge Føde, vender tilbage i Formiddagstimerne, leger sammen og pynter paa deres Fjer. De vender ligeledes skarevis

hjemad; der opløser Mængden sig i Smaaflokke og disse igen i Par, som hvert for sig opsøger en passende Yngleplads i en sivbevokset Mose, fra hvilken der er en vid Udsigt.

Tranen er ikke alene en af de klogeste Fugle, men et af de klogeste af alle Dyr. Denne store, statelige, behændige og vel begavede Fugl er sig ogsaa sine udmærkede Evner bevidst, og der udtaler sig en vis Selvtillid i hele dens Færd. Men uagtet der i Reglen er en rolig Værdighed udbredt over den, kan den dog til sine Tider more sig med lystige Spring, overmodige Lader og et Slags Danse eller med at flyve i prægtige Kredse over et og samme Sted. Den er ikke sky, men i høj Grad forsigtig, og enhver Flok udstiller regelmæssig en Skildvagt, som skal sørge for hele Skarens Sikkerhed. Ligesaa forsigtig som Tranen i fri Tilstand undgaar

Mennesket, lige saa nøje slutter den sig til det i Fangenskab. Med Undtagelse af de klogeste Papegøjer gives der ingen Fugl, som træder i et saa nøje Forhold til Mennesket; Tranen ser ikke alene en Forsørger, men en Ven i sin Herre og bestræber sig for at give det tilkende. Den vogter Kvæg lige saa godt som den klogeste Hund, holder Orden i Hønsegaarden, følger sin Herre paa Spadseture og vænnes let til at flyve ud og ind.

Paa en Tue, en nedtraadt Busk eller et andet ophøjet Sted i en Mose slæber et Trane-par tørre Grene og Kviste sammen og fuldfører der den kunstløse Rede ved Hjælp af Straa, Siv, Græs o. s. v. I den lave Fordybning i Midten lægger Hunnen sine to store Æg, hvis Grundfarve snart er graagrøn, snart brunlig og snart lysegrøn. Det er vanskeligt at finde Reden, da Fuglene altid sniger sig til og fra den med den største Forsigtighed og bestandig vogter sig for at forraade dens Tilstedeværelse.

Jomfrutranen (*Grus virgo*) har et helt befjeret, bagtil med to lange Fjerbuske prydet Hoved. Farven er lys blaagraa, Forhalsen og dens forlængede Fjer er sorte, Fjerbuskene paa Hovedet hvide og Svingfjerene sortgraa.

Længden udgør 85 Ctm. Sydøsteuropa og Mellemasien er denne overordentlig sirlige Tranes Hjem.

I Levemaade, Væsen og Færd ligner den den almindelige Trane. Begges Stemme er ligeledes saa godt som ens. Pallas fortæller, at Kirgiserne ivrig forfølger Jomfrutranen og betaler 5 Faar eller en Hoppe for et Eksempel, hvor den er sjælden, da de bruger dens sorte Halefjer til en særegen Hovedpynt.

Krontraneerne har paa Forhovedet en fløjelsagtig Fjerbusk, som paa Issen og Baghovedet gaar over til spiraldrejede, oventil straaaleformig udbredte Fjerbørster, der danner disse Fugles ejendommelige Prydelse, den saakaldte Krone.

Fugleliv i Mellemafrika. I Forgrunden Krontrane.

Krontranen eller Paafugletranen (*Grus pavonina*) er sort med brungul Fjerbusk med sorte Smaastænk; Hovedfarven er blaalig sort, og Vingedækfjerene er hvide. Længden udgør 99 Ctm. Fuglens Hjem er Mellemafrika, omtrent fra 16° n. Br. sydefter; i Sydafrika erstattes den af en beslægtet Art. Den opholder sig par eller flokkevis ved kratbegroede Flodbredder eller i tyndt bevoksede Skove, hvorfra den daglig flyver over paa Flodøerne for at drikke og at danse. I Regntiden træffes den parvis, ellers i Flokke, ofte paa over hundrede Individer. Flyvende viser Krontranen sig i sin fulde Pragt, da dens to Hovedfarver, Sort og Hvidt, da falder mest i Øjnene. Højest ejendommelige er de dansende Bevægelser, den giver til Bedste i stærk Sindsbevægelse. Den springer meterhøjt fra Jorden, aabner Vingerne lidt og træder dansende paa Fødderne, ofte først paa den ene Fod og saa paa den anden. Stemmen, der gengives temmelig godt ved Fuglens arabiske Navn »Rharnuk!« kan høres næsten 2 Kilometer langt i Skoven. Føden bestaar af Frø af forskellige Græsarter og Korn, navnlig Durra og Kafferhirse, hvortil kommer Knopper, Frugter, Insekter og maaske Muslinger og Smaafisk. Krontranen bliver let tam, og i zoologiske Haver gør den megen Lykke, da den som oftest begynder at danse, naar den hører Musik.

*

*

*

En ejendommelig Beboer af Campossletterne i Sydamerika er Seriemaen (*Dicholophus cristatus*). Dens Fjerdragt er graabrun med fine, lyse og mørke Tværstreger; ved Næbroden hæver der sig en af to Rækker fine Fjer dannet, bagtil rettet Fjerbusk. Længden udgør 82 Ctm. Seriemaen lever paa de græsbevoksede Stepper og Høje i det indre af Brasilien og er udbredt over en stor Del af Sydamerika, men erstattes i La Platastaterne af en beslægtet Fugl, Tjunjaen. Den lever parvis og efter Yngletiden familievis, tre eller fire sammen; man faar den dog kun at se, hvor den ikke kan skjule sig i Græsset. Derimod hører man den hyppig paa Campossletterne, hvor dens Stemme lyder som en Bjæffen af en ung Hund eller som Skriget af en Rovfugl. Dens Næring bestaar fortrinsvis af Insekter; dog fortærer den ogsaa Slinger, Firben o. s. v. Brasilianerne sætter derfor megen Pris paa den, og det er ved Lov forbudt at dræbe den. Unge Fugle bliver tamme i Løbet af et Par Dage, kommer, naar man kalder, og æder af Haanden.

Trompeterfuglene har krusede Dun paa Hoved og Hals og høje Ben med fire korte Tæer, af hvilke Fortæerne er forbundne med en smal Hud. Hos Agamien (*Psophia crepitans*) er Hovedfarven sortagtig med et violet Skær og med olivenbrune Skulderfjer, som med Alderen bliver sølvgraa. Længden udgør 52 Ctm. Den Del af Sydamerika, der ligger Nord for Amazonfloden, er Agamiens Hjem; Syd for hin mægtige Flod erstattes den af en beslægtet

Fugl. Begge lever flokkevis i Skove og udstøder hyppig et skarpt, vildt Skrig, efter hvilket der følger en dump, ligesom trommende Lyd, der frembringes med lukket Næb, vedvarer et Minut og taber sig mere og mere, saa at den synes at komme fra en større og større Afstand. Derpaa følger der en Pause, og nu høres igen hin Skrigen og Bugtalen. En ejendommelig Bygning af Luftrøret, der staar i Forbindelse med halvkugledannede Luftsække, gør det muligt for Fuglen at frembringe disse mærkelige, iøvrigt ret velklingende

Seriema.

Toner. I Indianerbyer holdes Agamien tam som Vogter i Hønsengaarden. Et Eksempel i Aklimatisationshaven i Paris førte ligeledes en Flok Høns, som om den var deres Herre, kaldte paa dem og klukkede.

* * *

Storkene (*Ciconiidae*) har et langt, lige, kiledannet Næb uden Næsegrube; Benene er meget lange, stærke og nøgne langt op over Hælen; Fortæerne er ved en Hud forenede til det første Led, Bagtaaen naa'r kun Jorden med Spidsen, og Kløerne er korte og flade;

Farven kan være smuk og glinsende og er i Reglen fordelt i store Partier.

Der findes Storke i alle Verdensdele og næsten i alle Zoner, hyppigst dog i den varme. De opholder sig i vandrige Egne og skyer Bjerge, Stepper og Ørkener; Flertallet holder gerne til i Skov-egne. De nordiske Arter er Trækfugle, og enkelte gennemvandrers uhyre Strækninger; de i Syden levende er Strøgfugle. De holder sig meget oprejst med svagt bøjet Hals, gaar skridtvis med en vis Anstand, vader gerne om i Vandet, men beslutter sig kun undtagelsesvis til at svømme, har en let, smuk, for det meste høj, ofte svævende og i prægtige Skruelinjer kredsende Flugt, under hvilken de strækker Hals og Ben lige ud. Nogen egentlig Stemme har de ikke, men bøder derpaa ved en lydelig Knebren med Næbet. Flere Arter har frivillig stillet sig under Menneskets Beskyttelse og er blevne halve Husdyr; dog gør de sig aldrig til Slaver; men bevarer under alle Forhold deres Selvstændighed. Indbyrdes lever de selskabelig, og med større Vade- og Svømmefugle staar de i god Forstaaelse, men dog ikke i egentlig Venskab. De tager ikke alene Padder, Krybdyr, Fisk og Orme, men ombringer ubarmhertigt alle svagere Dyr, som de kan faa fat i; ja, nogle fortærer endog Aadsler med samme Graadighed som Gribbene og Hyænerne. Storkene lader sig let tæmme og kan vænne sig saa stærkt til Menneskene eller deres Hus og Hjem, at de ikke alene flyver ud og ind, men endog overvintrer her. At bringe dem til at forplante sig i Fangenskab er derimod hidtil sjældent lykkedes.

Af Storkene i snævrere Forstand (*Ciconia*) fortjener selvfølgelig den almindelige Stork, ogsaa kaldet den hvide Stork (*C. alba*) først og fremmest at omtales. Dens Fjerdragt er med Undtagelse af de sorte Svingfjer og længste Dækfjer smudsig hvid; Næbet er lakrødt, Foden blodrød og den nøgle Plet om Øjet sortgraa. Hannens Længde udgør 110 Ctm.; Hunnen er mindre.

Udenfor det høje Norden mangler Storken ikke i nogen Del af Europa, skønt den ikke overalt er Ynglefugl. Saaledes besøger den f. Eks. nu kun sjældent England, hvor den før har været almindelig, og ligeledes har den mer eller mindre trukket sig tilbage fra Grækenland, fordi Beboerne paa Morea ganske har bortskræmmet denne i Tyrkiet hellige Fugl. Ogsaa i Spanien hører Storken til Sjældenhederne i mange, for den vel skikkede Egne. I Polen, Preussen og Danmark er den hyppig; i Mellem- og Sydtyskland sjælden og i Bjergegne er den saa godt som ukendt. Man har tidligere paastaet, at mange Storke tog Vinterophold i Sydeuropa, men denne Anskuelse er falsk: Storkene drager helt ind i det Indre af Afrika. Paa Trækket opholder de sig ikke i de Nord derfor liggende Lande, men fortsætter rastløst deres Vej. I Danmark indfinder Storken sig sidst i Marts eller først i April, og til det Indre af Afrika ankommer den faa Dage efter sin Bortrejse. Den opholder sig helst i flade, lavt liggende Egne, som er rige paa Moser. Marskegnene

i Nordtyskland og Holland tiltaler den saaledes overordentlig, fordi den der har et fortrinligt Jagtdistrikt. Paa Bornholm, hvor der ikke findes store Enge, og hvor Kysterne i Reglen er klippefulde, mangler den ganske. I Fald Opholdsstedet ret skal behage Storken, maa det findes i en Egn, som Mennesket har taget under sit Herredømme; thi vel bygger enkelte Storke deres store Reder i Skove, fjærnt fra menneskelige Boliger, men Flertallet af dem bor og bygger dog paa Bøndergaarde eller i alt Fald paa Tage.

Naar man har Held med sig, kan man se de velanskrevne Taggæster ankomme, idet det samme Par, som Aaret i Forvejen byggede Rede i Gaarden, pludselig fra en svimlende Højde sænker sig ned i Skruelinjer paa Tagrygningen og derpaa fra det første Øjeblik af viser sig saa ganske hjemme, som om det aldrig havde været borte. Straks efter Ankomsten begynder den sædvanlige Levemaade. Storken flyver fra Reden, som er dens Hjem, ud paa Mark og Enge, til Moser og Sumpe for at anstille sin Jagt, vender sædvanligvis tilbage om Middagen og gør om Eftermiddagen en anden Udflugt, kommer hjem før Solens Nedgang, knebrer og overlader sig til Sønnen. Saaledes lever den Dag ud og Dag ind. Den har noget værdigt i sit Væsen; dens Gang er langsom og afmaalt, Holdningen temmelig oprejst, og dens Flugt, der indledes med nogle faa Spring, er forholdsvis langsom, men let og smuk, og navnlig udmærker den sig ved de statelige, kredsende Bevægelser, som den forstaar at udføre trods nogen Grib. Naar den staar, plejer den at trække Halsen ind og at vende Spidsen af Næbet nedefter. Den løber kun sjældent, og denne Bevægelse synes at trætte den, hvorimod den, naar den spadserer om paa sin sædvanlige Vis, kan være hele Timer i Virksomhed.

Om dens Aandsævner bemærker Naumann: »Den forstaar at rette sig efter Personer og Forhold og er intet Øjeblik i Tvivl om, hvorledes Menneskene er sindede imod den paa dette eller hint Sted. Den mærker derfor snart, hvor de kun bliver taalt og hvor den gerne ses. Den, faa Dage i Forvejen til en fremmed Egn ankomne, sky og forsigtige, Mennesket undvigende og alt mistroende Stork har aldrig saa snart fulgt den Indbydelse til at bygge Rede, som ligger i et paa Rygningen af et Tag eller i Toppen af et Træ anbragt Vognhjul, førend al dens Frygt er forsvunden, saa at den allerede faa Dage efter at have taget sit Hjul i Besiddelse er bleven saa fortrolig, at den uden at blive bange lader sig betragte i en ganske ringe Afstand. Den lærer snart sin Vært at kende og at skelne ham fra andre Mennesker.« Mest sky viser den sig paa sin Vandring eller overhovedet, naar den forener sig med andre af sin Art, thi da søger den ene at overbyde den anden i Forsigtighed. Til Afrika synes den at medbringe Bevidstheden om de hvide Menneskers Farlighed, thi den holder stedse sine Landsmænd paa større Afstand end de Indfødte. Sædvanligvis betragter man Storken som en godmodig og uskadelig Fugl, men disse Egenskaber besidder

den ikke. »Dens Maade at ernære sig paa, siger Naumann, »gør Mord til Vane for den, og denne Vane kan undertiden endog komme til at gaa ud over dens Lige. Man har Eksempler paa, at Storke, der er ankomne andet Steds fra, har stormet en Rede, kastet sig over Ungerne og ombragt dem, til Trods for de Gamles fortvivlede Modstand, og at de har gjort det samme ved flere Reder i én Egn.« Naar den tamme Stork tirres, gaar den undertiden lige løs paa sin Modstander, og anskudte Storke værger sig tappert og kan let blive farlige for Mennesker og Jagthunde, da de ofte hugger efter Øjnene.

Den eneste Lyd, som Storken kan frembringe, er en hæs Hvislen, som sjældent høres, som oftest af tæmmede Storke, der vil lægge særlig Glæde for Dagen. I Almindelighed udtrykker Fuglen sine Følelser ved Knebren med Næbet, snart længere og snart kortere, snart hurtigere og snart langsommere, snart stærkere og snart svagere; kort sagt, den knebrer baade af Glæde og af Sorg, baade naar den er sulten og naar den er mæt; knebrende gør den Hunnen sin Kærlighedserklæring og knebrende kærtegner den sine Unger. Disse lærer, endnu inden de kan flyve, deres Forældres mærkelige, men ingenlunde fattige Sprog og udtrykker deres Følelser paa samme Maade, saa snart de kan knebre. Storkens Føde bestaar i Dyr af den forskelligste Art; dog efterstræber den fortrinsvis skadelige Dyr og bliver derved en nyttig Fugl. Den synes at foretrække Padder og Krybdyr, formodentlig fordi de lettest lader sig fange. Paa sine sædvanlige Jagtudflugter træffer den hyppigst Frøer, Mus og Insekter; men den sluger ogsaa mindre Fisk. Den dræber Firben, Staalorme, Snoge, ja endog Giftslanger; unge Fugle ombringer den ligeledes uden Naade, unge Harer snapper den til Trods for Moderens kække Forsvar, efter Mus lurar den paa Mark og Eng foran deres Huller, og Muldvarpe spidder den, idet de skyder Jorden op. Mindre Bytte tager den med Spidsen af Næbet, kaster det i Vejret og opfanger det behændig. Paa blomstrende Enge anstiller den en ivrig Insektjagt og tager ikke alene stillesiddende og krybende Insekter, men søger ogsaa at snappe dem i Flugten. Kun Tudser forsmaar den; de indgyder den Mødbydelighed, og den afskyr dem i saa høj Grad, at den altid ombringer dem, men aldrig fortærer dem.

Storkens mærkelige Tilbøjelighed til at slutte sig til Menneskene viser sig især i Parringstiden. Et Hjul, som i vandret Stilling er fastgjort til en Tagrygning eller i Toppen af et højt Træ, er en Indbydelse til at bygge Rede, som Storken sjældent eller aldrig vil undlade at benytte. Desto mere paafaldende er det, at det blot er Husstorken, der holder sig til Mennesket, og at dens i Form og Væsen ganske lignende Slægtning, Skovstorken, stedse bygger fjernt fra Mennesket, saa ensomt som muligt i Skoven. Den en Gang byggede Rede benyttes Aar for Aar til Rugningen; enkelte Reder har saaledes været benyttede hver Sommer i hundrede Aar eller mere. I Reglen indfinder Hannen sig et Par Dage før Hunnen og

viser sig straks i sin hele Færd som den rette Ejer. Hvor mange Aar efter hverandre ét og samme Par benytter Reden, véd man ikke nøje, men man antager, og det vist med Rette, at Fuglen lever meget længe, og at det derfor er sjældent, at en Rede skifter Ejer. Af alle Iagttagelser kan det sluttes, at Storken lever i livsvarigt Ægteskab og at begge Mager er hinanden tro. Ja, man har endog haft Eksempel paa, at en Hun, som overvintrede i Tyskland, fordi den var bleven saaret og udygtig til at foretage den lange Rejse, blev opsøgt af Hannen, som endog senere overvintrede tilligemed Hunnen.

Naar et Storkepar ikke forstyrres, begynder det straks efter sin Ankomst at udbedre Reden, idet det henter nye Grene og Kviste, anbringer dem ovenover de mere eller mindre forraadnede gamle og danner en ny Fordybning i Reden. Denne bliver derfor Aar for Aar større og tungere, saa at Underlaget undertiden ikke er i Stand til at bære den, hvorfor Mennesket atter maa bringe Hjælp. Bygningen selv hører forøvrigt ikke til de fortrinlige. Tommetykke Grene, Kviste, Tjørn, Jordklumper og Græstørv danner Grundlaget, og derefter følger der et Lag tyndere Kviste, Rør og Siv; den indre Fordybning er klædt med Gødning, Straa, Klude og Papirstumper. Alt Byggematerialet hidføres i Næbet af begge Mager; den egentlige Bygmester er dog Hunnen. Begge arbejder saa rastløst, at en ny Rede bygges paa mindre end otte Dage, og at Udbedringen af en gammel sker paa to, tre Dage. Medens den ene af Magerne henter Stof til Reden, holder den anden Vagt, og der bliver selvfølgelig i den Tid knebret, man fristes til at sige i alle Tone- og Taktarter, og overhovedet lagt megen Glæde for Dagen over den nybyggede eller udbedrede Bolig. Sidst i April lægger Hunnen det første Æg og efter nogle Dages Forløb tre, fire andre. Hunnen ruger overordentlig ivrig fra 28 til 31 Dage og bliver i den Tid fodret af Hannen. Ungerne makes med Orme og Insekter og faar først senere kraftigere Kost. Storkenes Familieliv yder altid et underholdende Skue, men medfører ogsaa visse Ulemper. Taget bliver ikke alene afskyelig tilsmudset, men der udkastes en Mængde Næringsmidler, som gaar i Forraadnelse og udbreder en styg Lugt. Ikke sjældent sker det til Husfruens Forfærdelse, at den gamle Stork kommer flyvende med levende Snoge og Staalorme og taber nogle af dem, som triller ned ad Taget i Gaarden. Ungerne hviler i de første Dage af deres Liv paa hele Løbet og er først senere i Stand til at rejse sig op, men sikres af de erfarne Gamle mod at falde ned ved Anbringelsen af nye Stave og Grene. De lærer snart Egnen at kende, opdager allerede i lang Afstand, naar en af de Gamle kommer hjem med Foder og hilser den først med glade Bevægelser og senere med en i Begyndelsen ubehændig Knebren. Ungerne er i det mindste to Maaneder om at vokse til; mod Slutningen af denne Tid begynder de at prøve Vingerne og vover endelig at flyve fra Reden ud paa Taget. De Smaas Forsøg volder aabenbart de Gamle den største

Glæde; de viser dem alle Bevægelserne med Vingerne og lokker dem endelig bort fra Reden, og Ungerne lærer snart at stole paa Vingerne og foretager nu daglig en Flyvetur med de Gamle, men vender i Førstningen hver Aften tilbage til Reden for at overnatte der.

Naar Træktiden nærmer sig, samler alle Storke i en Egn sig paa fugtige Enge; Dag for Dag kommer der flere, og Forsamlingerne varer bestandig længere. Før Afrejsen holdes der Mønstring, og det skal ved saadanne Lejligheder være sket, at de, der var udygtige til at foretage Rejsen, blev dræbt af de andre. Efter denne »Storkejustits« bryder hele Hæren op til Rejsen og svinger sig efter en livlig Knebren i Vejret, omkredser endnu en Tid lang Hjemmet og drager derpaa rask afsted i sydlig Retning, idet den undervejs optager andre iblandt sig og saaledes bliver større og større. Naumann taler om Storketræk paa 2—5000 Individer, og dette bekræftes ogsaa fra andre Sider; men i den senere Tid er Flokkenes Størrelse dog aftaget betydelig.

Den sorte Stork (*Ciconia nigra*) har en hvid Underkrop, men er ellers sortbrun med en stærk Metalgans. Næb og Fødder er dog røde.

Den er temmelig sjælden i Danmark, hvor den er hyppigst i Jylland og bl. a. yngler i forskellige Skove i Nordjylland. Den ankommer omtrent samtidig med den hvide Stork, dog ofte noget tidligere og synes at blive noget længere om Efteraaret. Føden bestaar fortrinsvis af Smaafisk, af hvilke den undertiden tager saa mange til sig, som den kan rumme. Dens Flyveevne er meget stor, og i smukt Vejr hæver den sig ofte saa højt, at Øjet næppe kan følge den. Reden — der bestaar af friskt, grønt Mos paa en aflang Bunke Grene og Kviste — anbringes ved Begyndelsen af Kronen, og ikke i Toppen, af store Træer. De 4—5 Æg er rent hvide. Ungerne, der i Dundragt er lyst graagule, staar langt tidligere oprejste i Reden end den hvide Storke og søger selv deres Føde inden Afrejsen, hvorimod den hvide Storke Unger makes paa Reden lige til den Dag, da Vandringen gaar for sig.

De varme Landes Kæmpestorke eller Aadselstorkene (*Mycteria*) er, om ikke de stærkeste, saa dog de højeste af alle Storkfugle. Næbet er meget langt, oventil næsten lige og undertiden forsynet med en saddelformet Vokshud.

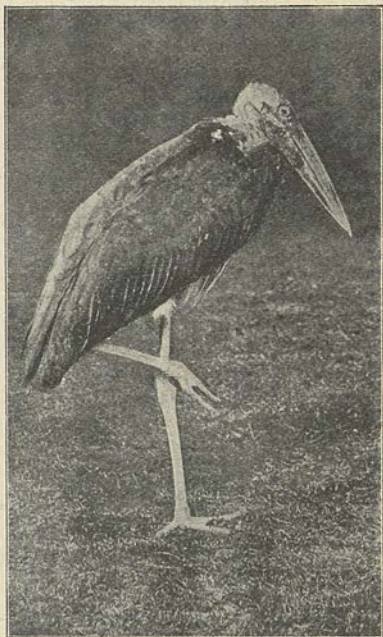
Den afrikanske Sadelstork (*M. senegalensis*) er en stor og prægtig Fugl. Hoved, Hals, Overvinger, Skuldre og Hale er sorte med metallisk Gans; forøvrigt er Farven blændende hvid. Næbet er ved Roden rødt, derpaa sort og i Spidsen blodrødt, og den saddelformede Vokshud gul; Løbene er graabrune og Hælen og Taaleddene urent karmosinrøde. Hannens Længde udgør 146 Ctm. Man maa have set Sadelstorken bevæge sig i det Frie og beskrive sine Kredse over den mørke Skov for at forstaa det Indtryk, som den mægtige Fugl frembringer hos Forskeren. I Flugten tager den

sig især pragtfuld ud, da de hvide Svingfjer saa stikker prægtigt af imod de sorte Dækfjer paa Vingerne. Den taaler godt Fangenskab, bliver let tam og forliges vel med det mindre Fjerkrae. Sit Foder tager den i Spidsen af Næbet, kaster det i Vejret og opfanger det igen.

Sydasien og Mellemafrika beboes af de hæslige Marabustorke, hvis Spiserør ved det nederste af Halsen udvider sig til en stor Sæk, som rigtignok kun har ringe Lighed med en egentlig Kro, men dog bruges paa samme Maade. Halens underste Dækfjer er dunagtige og afgiver prægtige Pyntefjer. I Indien æres Marabustorkene lige saa højt som Ibisen i Ægypten og staar under offentlig Beskyttelse. De bebor alle større ostindiske Byer, spadserer om paa Kalkuttas Gader, flyver til bestemte Tider op paa Fæstningsværkerne for at hente Levningerne fra Maaltiderne, slaas med Gribbene om ethvert Aadsel og sejler ikke sjældent i Selskab med disse ned ad Ganges paa de Lig, der kastes ud i den hellige Flod. I mange Byer opholder de sig dog kun en Del af Aaret og flyver derpaa til Ynglepladserne, hvor de vældige Reder lige saa vel findes paa Træer som paa Klippeafsatser.

Hos den i Afrika leyende Marabu, Adjudanten eller Filosofen (*Leptoptilus crumenifer*) er Hovedet rødlig kødfarvet og besat med sparsomme, korte, haaragtige Fjer; dets Hud er i Reglen som skurvet og Halsen nøgen. Ryggen er mørkegrøn med metallisk Glans; Nak-

Marabustork.

ken og Underkroppen er hvide, Sving- og Styrefjerene mat sorte og de store Vingedækfjer har paa Yderfanen en smal, hvid Kant. Næbet er smudsig hvidgult og Foden sort, men sædvanligvis bedækket med et Lag hvidt Skarn. Længden udgør 160 Ctm.

Aldeles bortset fra Størrelsen bliver denne Fugl paafaldende ved sin Optrædens hele Værdighed, og dens urokkelige Ro vidner om den kloge Besindighed, med hvilken den møder Ven og Fjende og forstaar at bedømme dem. Enhver af dens Bevægelser er nøje afmaalt. Der gives rimeligvis ingen Fugl, som nærmer sig Marabuen i Graadighed. Man har fundet hele Ben og Klove af Hornkvæg i

dens Kro og Knogler af en Størrelse, som det vilde have været umuligt for enhver anden Fugl at sluge; man har fremdeles bemærket, at den ogsaa sluger Jord, der er vædet med Blod og Pjalter, der er dyppede i Blod, og man har set, at vingskudte Eksemplarer endnu snappede en og anden Bid, som de løb forbi. Med Gribbe og Hunde ligger Marabuen altid i Strid. Den kaster sig samtidig med Gribbene over ethvert Aadsel og forstaar at hævde sin Plads. Jagten paa Marabuen er stedse vanskelig, fordi Fuglen er overordentlig sky. Det lykkes lettest for de Indfødte, som Marabuen er vant til at se om sig; de binder en lang, tynd, men stærk Snor om et Faareben og kaster det derpaa hen blandt det andet Affald. Marabuen sluger det og fanges nu som paa en Medesnøre, inden den endnu har faaet Tid til at opgylpe den slugte Knogle. Marabuen kan holdes iblandt mindre Fjerkræ, da den fra først af erhverver sig et saa ubetinget Herredømme paa Fodringspladsen, at Store og Smaa forsigtigt trækker sig tilbage for den og først lader den stille sin Sult. Har den ædt sig mæt, er den en af de godmodigste Skabninger under Solen og ypper aldrig Kiv med noget andet Dyr uden at være bleven tirret.

Til Storkene henregnes endvidere Gabenæbene (*Anastomus*), som bebor Afrika og Sydasien. Deres Næb er tykt og sammentrykt og udmærker sig ved, at de finttandede Næbrande kun er forenede ved Roden og i Spidsen, men i Midten er skilte fra hinanden. Snegle og Muslinger er disse Fugles Hovedføde, og opsamles og pilles med stor Færdighed. Den afrikanske Tantalus (*Tantalus ibis*) er hvid med et rosenrødt Skær paa Ryggen og med purpur- og rosenrøde Pletter paa Vingedækfjere; Sving- og Styrefjerene er glinsende sortgrønne. Næbet er voksgult, Foden bleg rød og det nøgne Forhoved zinnoberrødt. Længden udgør 90—104 Ctm. Mellemamerika er denne Fugls Hjem. Fra 18 Grader s. Br. har man fundet den ved alle Vande i det Indre, enkelte ogsaa nær ved Søkysterne. I August bærer den sin Pragtklædning, saa at det kan antages, at dens Yngletid falder i September. Den jager i Morgen- og Aftentimerne; dens Føde bestaar af alle Slags Smaadyr, ogsaa mindre Pattedyr og unge Fugle, men især af Vanddyr. Om Middagen ses den som oftest i Flokke staaende paa sandede Øer i Floder eller i lavt Vand, eller udhvilede paa Træer. I sin Gang og Flugt ligner den Storken.

Træskonæbet (*Balaeniceps rex*), udmærker sig ved sin betydelige Størrelse, tykke Hals, sit store Hoved og vældige Næb, som ligner en plump Træsko. Hovedfarven er smuk askegraa; de større Fjer har lysere Kanter, og Sving- og Styrefjerene er sortegraa. Længden er 140 Ctm. Denne Kæmpe blandt Vadefuglene lever i Moserne ved den hvide Nil og nogle af dens Bifloder, mellem den 5te og 8nde Grad n. Br. Sædvanligvis ser man den der i mindre

Selskaber, undertiden dog ogsaa i Flokke paa over Hundrede, vader om i Vandet for at fange Fisk. Naar Flokkene opskræmmes, stryger de lavt hen over Vandets Overflade og sætter sig snart igen; men naar de forskrækkes ved Skud, svinger de sig højt i Vejret, beskriver store Kredse i Luften, svæver i længere Tid omkring og sætter sig i det højeste i Trætoppene, men vender ikke tilbage til Vandet, saa længe de ser dem, de frygter for. Alligevel synes de ikke at sove i Træer, men paa Jorden.

En mærkelig Næbform har ogsaa Skehejrerne (*Platalea*), som har et langt, temmelig lige, fladtrykt og i Enden spadeformig udbredt Næb, hvis afrunde Spids ender i en lille kloformet Forlæn-

Skehejrer.

gelse. Farven er sædvanligvis meget ensartet og varierer hverken efter Køn eller Aarstid.

I Holland, Donaulandene, Sydrusland og hele Mellemasien, ja endog i Mellemindien lever og yngler Skehejren, ogsaa kaldet

Skestorken (*P. leucorodia*). Den er med Undtagelse af et gulagtigt Bælte om Kroen ren hvid med sort, i Spidsen gult Næb og sort Fod. Længden udgør 80 Ctm. I Sydasien og Ægypten hører Skehejren sandsynligvis til Standfuglene; til nordligere Lande ankommer den med Storken, altsaa i Marts og April, og forlader dem atter i August og September. Fra Holland flyver enkelte undertiden til Danmarks Kyster. Skehejrerne vandrer om Dagen, ordnede i en lang Linie, og samler sig under Vejs, hvor de finder Næring. Deres egentlige Jagtdistrikt er dyndrige Flod- og Søbredder. Her skrider de som oftest vadende afsted med afmaalte Skridt og holder Kroppen foroverbøjet, saa længe de søger Næring, idet de bestandig svinger Næbet fra den ene Side til den anden og ligesom Klyden gennem søger Vand og Dynd. Hvor de forekommer hyppig, danner de Kolonier og bygger da mange Reder i et og samme Træ. I heftig Sindsbevægelse knebrer de med Næbet, men ikke saa højt som Storkene.

Ibis'erne (*Ibidae*) bebor fortrinsvis det varme Bælte, og kun faa Arter forekommer i tempererede Jordstrøg. De, der gaar højest mod Nord, er Trækfugle, de andre Strøgfugle. Alle Arter opholder sig mere eller mindre i Moser, nogle ved Strandkanten, andre paa fugtige Bjærgsletter eller buskrige Stepper, dog bestandig kun, hvor der er Træer i Nærheden; thi i disse sover de om Natten. Deres Væsen og Færd har noget tiltrækkende ved sig, der forklarer den høje Anseelse, som nogle af disse Fugle nød i tidligere Tider, og som endnu bliver andre af dem til Del. Alle Ibis'er er selskabelige og slutter sig ikke alene til deres Lige, men ogsaa til andre Fugle. De forsmaar intet Dyr, som de kan faa fat paa og sluge; de, der lever ved Flodmundingerne og Strandkanten, fortærer Fisk, Krebs- og Bløddyr, og de, der lever i Moser, tager Padder og Vandinsekter. Yngletiden falder i deres Hjemstavns Foraars. Reden anbringes mellem Grene paa Træer eller i Krat og indeholder 3—6 ensfarvede Æg. Til Ungernes fuldstændige Udvikling udfordres der mindst 2 Aar. Ibis'erne kendes paa den slanke Bygning, middellange Hals, det lange, haarde og i Spidsen buformede Næb, som er sammentrykt og har indadbøjede, skarpe Rande.

Herhen hører den europæiske Ibis (*Ibis falcinellus*) som er kastaniebrun og oventil samt paa Sving- og Styrefjerene glinsende sortgrøn. Den nøgne Øjekreds og Fødderne er grøngraa, og Næbet er smudsig mørkegrønt. Længden udgør 60 Ctm. Den europæiske Ibis er udbredt over alle fem Verdensdele. I Europa bebor den navnlig Donaulandene, Rusland og det sydlige Polen og forekommer enkeltvis i Syditalien, Sydfrankrig og Spanien. I Slesvig og Holsten er der blevet skudt enkelte af disse Fugle, ja der er endog blevet nedsendt Eksemplarer hertil fra Island. Den opholder sig ved Strandsøer og i dyndrige Moser, ved hvilke den yngler. Det er selskabelige Fugle, som altid flyver højt, ordnede i en lang Linie

og saa tæt ved hverandre, at den enes Vingespidser næsten synes at berøre den andens. Den europæiske Ibis hører til de mest velbegavede Medlemmer af Familien; i sit Væsen lægger den vel en vis Alvor for Dagen; men i Virkeligheden er den meget munter, ja endog overmodig og røber en vis Drillelyst ikke alene mod sine Slægtninge, men endog mod andre Fugle. Om Sommeren synes Orme, Larver og Insekter at udgøre dens vigtigste Næring, om Vinteren tager den Bløddyr, Smaafisk og andre Dyr, der opholder sig i Vandet. Æggene er ensfarvet blaaliggørne.

I Nilen saa Oldtidens Ægyptere Skaberen og Opholderen af alt Liv og ophøjede den derfor til en Guddom. Som Følge af denne Anskuelse maatte ogsaa den med de stigende Vande i Ægypten indtræffende Ibis, den sikre Bebuder af, at den gamle Gud atter vilde udgyde sit Overflødighedshorns Velsignelse over det tørstige Land, staa i høj Ære og Anseelse og selv paa en Maade vise sig som en Guddom. Derfor betragtede man ogsaa Fuglen som hellig og sørgede for, at dens forgængelige Legeme ved Præsternes Kunst blev unddraget Forraadnelse og opbevaret for Aartusinder. Ligesom Menneskets Lig blev Fuglens Legeme balsameret, og ligesom man optaarnede et Stenbjærg over den Kiste, der omslutter Kongens Mumie, saaledes rejste man ogsaa denne Fugl det Gravminde, som kaldes Sakahra-Pyramiden. I den findes i Tusindvis de af Urner omsluttede eller i Kamre lagvis opstablede Ibis-Mumier. Fremmede, der besøgte dette Vidunderland, har givet fabelagtige Beretninger om disse Fugle. Herodot fortæller saaledes, at Ibis'en ved Udgangen af Dalene lurede paa Dragerne, de flyvende Slinger og andre af Ægyptens Uhyrer, dræbte dem og derfor af Landets Beboere blev holdt i høj Ære. Plinius forsikrer i sin Naturhistorie, at Ægypterne ved Slangernes Komme andægtig anraabte Ibis'en. Det er i det hele et Spørgsmaal, om Ægypterne har æret denne Fugl paa Grund af, at den udryddede Slinger og andre skadelige Dyr, eller fordi den indfandt sig ved den Tid, da Nilen begynder at stige. Muligvis har Fuglens Ynde, Venlighed og Klogskab ogsaa været en medvirkende Grund til, at den æredes saa højt.

Den hellige Ibis (*Ibis religiosa*) betragtes som Repræsentant for en egen Gruppe, der kendes paa det nøgne Hoved og den nøgne Hals og paa de i Spidsen dunagtige Skulderfjer. Hovedfarven er hvid, under Vingerne gulagtig, og Spidsen af Svingfjerene samt de lange Skulderfjer er sortblaa. Næbet er sort og Foden sortbrun. Den nøgne, sorte Hud paa Halsen er fløjelsblød at føle paa. Længden udgør 75 Ctm. Mærkeligt nok besøger Ibis'en nu ikke længer Ægypten, i det mindste ikke regelmæssig; der indfinder sig vel af og til en af disse Fugle, men den maa anses for en sjælden, vildfarende Gæst. Som Bebuder af Nilens Stigen optræder den først i Nubien. Allerede ved Chartum yngler der nogle Par, og længere Syd paa hører den med til de daglige Omgivelser. Straks efter sin

Ankomst til Sydnubien opsøger den sine altid yderst omhyggeligt valgte Ynglepladser, og fra dem foretager den længere eller kortere Udflugter for at søge Føde. Man ser den færdes par- eller flokkevis paa det flade Land for at fange Græshopper, bemærker den ved Bredden af Floder eller Regndamme og ser den ogsaa hyppig, som oftest i Selskab med den lille Kohejre, blandt Kvæghjorde, uden Frygt for disses Hyrder, ligesom den overhovedet ikke viser sig sky for de Indfødte. Dens Holdning er værdig, dens Gang afmaalt, kun

Hellig Ibis.

i Skridt, aldrig løbende, Flugten let og køn ligesom den europæiske Ibis'es og Stemmen et lidet hørligt »Krah!« eller »Gah!« Den foretrækker fremfor alle andre Træer en Mimosaart, som Araberne kalder »Harahsi« (den sig selv beskyttende) paa Grund af dens tykke, tornefulde, næsten uigennemtrængelige Grene. Af disse bestaar Fuglens flade og kunstløse Rede, som ikke er synderlig bedre bygget end Ringduens, og i hvilken der paa et Underlag af fine Kviste og nogle Græsstraa findes 3—4 hvide Æg, omtrent af samme Størrelse som Høns- eller Andeæg. Ibis'en fortærer vel undertiden Smaaslanger — med større og farligere indlader den sig ikke —

men dens Næring bestaar dog, i det mindste i Regntiden, saa godt som udelukkende af Insekter. I Maven paa skudte Eksemplarer har man fundet Græshopper og forskellige Biller, især Skarnbasser.

Den smukke skarlagenrøde Ibis (*Ibis rubra*) er overalt levende skarlagenrød med Undtagelse af Yderfanen og Spidsen af Inderfanen paa Svingfjerene, som er sortbrune. Næbet er i Spidsen brunligt, ved Roden — ligesom det nøgne Forhoved og Struben — kødfarvet og Foden rødgul.

Skarlagenibis'en har hjemme i Mellemamerika og i den nordlige Del af Sydamerika til Amazonfloden; derfra strejfer den, dog kun sjældent, til den sydligere Del af de Forenede Stater. Paa Antillerne forekommer den overalt paa de for den skikkede Steder, sædvanligvis i meget store Flokke, og i Guyana er den hyppig. »Kysten,« siger Schomburgk, »bestaar af opskyllet Land, som danner en overordentlig frugtbar, med yppig Plantevækst dækket Jordbund. Breddens fortryllende Udseende forhøjes yderligere ved talrige, broget blandede Flokke af Ibis'er, Silkehejrer, rosenrøde Skehejrer og de smukke stolte Flamingoer samt en Mængde andre, til Vandet knyttede Fugle; de udgør den herligste levende Indfatning for det bagved liggende grønne Tæppe. Ved Mørkets Frembrud flyver de i talløse Flokke, under vilde Skrig dybere ind i Kystens grønne Buskadser for der at afvente Ebben eller Morgenens. Naar de enkelte Flokke ved Dagens Frembrud svinger sig tilvejs, ordner Ibis'erne sig i regelmæssige Rækker tæt ved hverandre og fremhyder da et herligt Skue.«

*

*

*

Hejrerne (*Ardeidae*) er store Vadefugle med en ualmindelig stærkt sammentrykt Krop, en meget lang og tynd Hals, et lille, smalt og fladt Hoved, et langt, stærkt, lige, ud imod Spidsen fint tandet Næb med skarpe Rande, høje, tynde, op over Hælen nøgne Ben med lange Tæer, af hvilke Mellemtaaen er væbnet med en Klo, som paa den indre Side har en fint kamtakket Rand, lange og brede Vinger, en kort, afrundet Hale og en meget rig og blød Fjerdragt. Paa Baghovedet, Ryggen og Overbrystet er Fjerene ofte forlængede, tildels ogsaa dunagtige; Farven er højst forskellig og ofte meget tiltalende, skønt der ikke forekommer egentlige Pragtfarver.

Hejrerne tæller over 70 Arter og udgør den talrigste Slægt i Ordenen. De bebor alle Dele af Jorden med Undtagelse af det høje Norden; allerede i det temperede Bælte optræder de i stort Antal, og i de varme Lande udgør de den vigtigste Bestanddel af den Befolkning, som opliver Mose- og Vanddragene. De findes overalt fra Strandbredden til op imellem Bjærgene, men kun ved Vand. Nogle Arter opholder sig ved Havet, andre ved Floder og atter andre i Moser; alle Arter sætter sig paa Træer, enkelte dog ikke regelmæssig.

De storartede Flokke, som Hejrefuglene danner, yder et interessant Skue; dog er disse Fugles Optræden ikke saa graciøs og vindingende som saa mange andre Vadefugles. De forstaaer at antage de mangfoldigste Stillinger, men ingen af disse kan kaldes smuk; Gangen er sindig og betænksom og Flugten ingenlunde ubehændig, men ensformig og magelig og kan ikke sammenlignes med Storkenes og Ibiserens Flugt. Hejrerne kan nok svømme, men gør det paa en Maade, som uvilkaarlig bringer Tilskuerne til at le. Deres Stemme er en ubehagelig Hvæsen eller en høj, fjærntlydende Brølen, der forekommer mange uhyggelig. Blikket har noget lumsk ved sig, og af alle Vadefugle er de ogsaa de træskeste og ondsksfuldeste. Større og stærkere Dyr undflyr de ængstelig eller søger at gøre sig ukendelige for dem ved sælsomme Stillinger; mod mindre Dyr viser de sig mordlystne og rovgærrige eller i det mindste trættekære. Deres Føde bestaar fornemmelig af Fisk, dog er de mindre Arter væsentlig Insektædere — men hverken de eller de større forstaaer noget Dyr, som de kan bemægtige sig. Lydløst og besindigt vader de om i Vandet, med indtrukken Hals, saa at Hovedet hviler paa Skuldrene og Undernæbet paa den bøjede Hals; de spejder til alle Sider; med ét udstrækkes Halsen i sin fulde Længde, og Næbet farer nu som en udslynget Lanse løs paa Byttet, som i Reglen er fortabt. Disse Angreb ligner Giftslangernes; de sker med den samme Sikkerhed, Uundgaaelighed og Lumskhed. Naar Hejrerne angribes, forsvare de sig som rasende og kan blive højst farlige, da de altid hugger efter Modstandernes Øjne.

Alle Hejrer bygger Rede i Kolonier, ikke alene med andre Par af samme Art, men med beslægtede Fugle. I den store, flade, løst sammenføjede Rede findes 3—6 uplettede, hvide, grønlighvide eller blaagrønne Æg, som ruges af Hunnen, der fodres af Hannen. Ungerne forbliver i Reden, indtil de kan flyve, eller henimod den Tid, og mades endnu, efter at de har forladt den. I sydligere Lande danner en Hejrekoloni undertiden et storartet Skue, som det vil ses af følgende Skildring fra Ungarn:

Det er i Begyndelsen af Juni, og Rørene har naaet en Højde af over 2 Meter. Saa langt Øjet rækker, svæver det hen over en endeløs Slette uden at finde noget Hvilepunkt. Men til det endeløse Grønne og Blaa danner underlige gule, graa, hvide og sorte Skikkelser den prægtigste Modsætning; det er lutter Sølv-, Purpur-, Top- og Nathejrer, Skehejrer, Ibiser, Skarver, Terner, Maager, Gæs og Pelekaner. Paa de Pile og Popler, som hæver sig hist og her, bygger Hejrerne deres Reder. En Koloni har et Omfang af nogle Tusinde Skridt, og Rederne er fordelt paa 100—150 Piletræer, hvoraf mange bærer fra 10—20 Reder. Kun den, der har set en stor Raagekoloni, kan danne sig en Forestilling om et ungarsk Hejresamfund. Paa de tykkere Grene af de større Pile staar Fiskehejrens Reder, og tæt derved, ofte endog hvilende paa disses Rand, Nathejrerne; højere og svagere Grene bærer Silkehejrerne og Dværg-

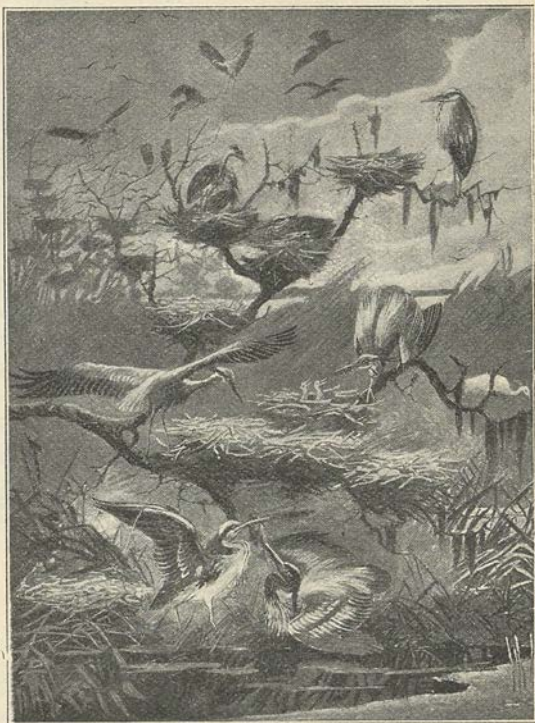

skarvenes Reder, medens Tophejrernes smaa og gennemsigtige Reder gynger paa de tyndere Sidegrene. Paa den her omtalte Yngleplads er Nathejrerne som sædvanlig talrigst repræsenterede; derefter følger Silkehejrerne, Fiskehejrerne og endelig Tophejrerne. Med Undtagelse af Dværgskarven er Fuglene saa lidet sky, at selv en Uges fortsat Skyden ikke kan fordrive dem fra Pladsen. Vel flyver de op efter et Skud, men de sætter sig snart igen paa et Træ. Opholder man sig en kort Tid i Baaden under Træerne, opstaar der det mest travle Røre, og der

følger da saa overraskende og afvekslende Optrin efter hverandre, at man ikke kan blive ked af at betragte dette Skuespil.

Først klatrer Nathejrerne under høje Skrig og med de sælsomste Lader fra de øverste Grene ned paa Rederne, piller ved dem, skubber Æggene tilrette, drejer sig til alle Sider og spiller under en hæs Hvæsen det store, røde Gab vidt op imod enhver altfor nærgaaende Nabo; derpaa kommer de smaa Sølvhejrer sagle flyvende, den ene bærende en tør Gren til Reden, den anden behændig hoppende fra Gren til Gren op til sin Bolig, og samtidigt med dem nærmer

de herlige gule Tophejrer sig med en let og ugleagtig Flugt, og til sidst kommer de noget forsigtigere Fiskehejrer. Der er en Støj, Skrigen, Hvæsen, Knagen og Bragen, et Virvar som af hvide, gule, graa og endnu mørkere Lygtemænd paa lyseblaa Grund, saa at baade Øje og Øre forvirres og næppe kan gøre Tjeneste. Endelig bliver der roligere; de fleste Fugle sidder rugende eller agtpaagivende ved Reden; — da finder en Nathejre til Tidsfordriv paa at tage en Gren fra sin Nabos Rede, og straks begynder Skrigene paany. Atter et afdæmdet Piano; thi egentlige Pauser

Hejrekoloni ved Donau

gives der ikke. Men hvorfor nu dette skrækelige Fortissimo? Se blot, en Glente, som har sin Rede et halvt hundrede Skridt derfra, snapper ganske rolig en ung Fiskehejre i sine Kløer. Den Gamle gaar truende og hvæsende fra Reden, medens den let kunde forhindre den Lilles Død, dersom den vilde gøre Brug af sit farlige Vaaben. Nogle Nathejrer ledsager skrigende Urostifteren, men kaldes tilbage af et stærkere Skrig. En Skade og en Krage har

benyttet sig af Fuglenes Fraværelse til at stjæle Æg. Endnu lyder det forvirrede

Angst- og Hævnskrig; da høres der en Susen, som paabyder en lydløs Stilhed. Den vældige Konge i Lufdens Rige, en mægtig Ørn, drager forbi, over til et utilgængeligt Rørkrat, hvor Ændernes og Gæsenes høje Snadren pludselig forstummer. Øvre ved Kanten af Engen falder der et Skud, og hele

Kolonien svin-

Fiskehejrer.

ger sig nu, paa Nathejrerne nær, i Vejret og blander sig med de mange Tusinder, som, opskræmmede fra det lave Vand, flyver om i flygtige Kredse og endelig atter daler ned.

Fiskehejren, ogsaa kaldet Graahejren eller simpelthen Hejren (*Ardea cinerea*) er askegraa og undertiden hvid med sortagtige Plettrækker paa Forhalsen; paa Siderne af Underkropppen er den sort, og samme Farve har en Stribe fra Øjet til Nakken, den lange, af tre Fjer dannede Fjerbusk paa Baghovedet samt de store Svingfjer. Længden udgør 100—106 Ctm.

Det er ikke usandsynligt, at Fiskehejren forekommer over næsten

hele Jorden indtil 64° n. Br. Til Danmark ankommer den sidst i Marts eller først i April og opholder sig her i vandrige Skovstrækninger, paa enkelte Steder, hvor der er gode Ynglepladser, endog meget hyppig. Som oftest findes der mange Reder paa samme Træ (især paa Bøge- og Elmetræer). Træerne og Jorden er bedækket med hvidt Skarn, Løvet visner, og forraadnende Fisk udbreder en ubehagelig Lugt. Ædelfalke og store Ugler, ogsaa enkelte Ørne, angriber de Gamle, og mindre Falke, Ravne og Krager plyndrer Rederne. Tidligere jagede man i hele Europa Hejrer med afrettede Falke; nu er denne Jagt næsten ganske gaaet af Brug. I Indien drives den dog endnu med Iver.

Til samme Gruppe hører Kæmpehejren (*A. nobilis*), en mægtig Fugl af 136 Ctm.s Længde, som lever i Mellemafrika. I Levemaade ligner den i det væsentlige Fiskehejren. Purpurhejren (*A. purpurea*) er oventil rustbrun og rustspraglet; Hætten er sort og Bryst og Undergump rustbrune. Den bebor Sydeuropa, Asien og Afrika og skal undertiden forekomme i Rhinegnene.

Ædelhejrerne udmærker sig ved en slankere Bygning, svagere Næb, lange Dunfjer paa Ryggen i Yngletiden og ved at have blændende hvide Fjer. Den smukkeste af dem er den store Sølvhejre (*A. alba*), hvis Fjerdragt er skinnende hvid. Længden udgør 104 Ctm. Den bebor det sydlige Sibirien og det sydlige Europa og vandrer henholdsvis til Sydasien og Nordafrika. Hyppigst forekommer den i Donaulandene og ved det sorte Havn. I Ungarn yngler den regelmæssig i de store Rørskove uden dog ganske at sky Træer. Den efterstræbes ivrigt for de prægtige Rygfjers Skyld, af hvilke man danner kostbare Fjerbuske.

Silkehejren eller den lille Sølvhejre (*A. garzetta*) ligner den foregaaende, men bliver kun 62 Ctm. lang. Den har samme Hjemstavn som den store Sølvhejre, men er overalt hyppigere end denne.

En meget smuk Fugl er Kohejren (*A. ibis*), som bebor hele Nordostfrika og Sydasien og gentagne Gange har besøgt Sydeuropa fra Ægypten. Fjerdragten er blændende hvid, i Yngletiden med lange, rustrøde Fjer paa Baghovedet, Overbrystet og Ryggen. Længden udgør kun 50 Ctm. Sandsynligvis anser de fleste Rejsende, der besøger Ægypten, denne Hejre for Ibisen, da de tror, at den sidste Fugl endnu hyppig forekommer i Faraonernes Land. Kohejren hører til de almindeligste Fugle i Ægypten og tildrager sig enhvers Opmærksomhed. Den opholder sig mere paa de under Vand satte Marker end ved Floden, Kanalerne og Søerne. Sædvanligvis søger den hen til større Pattedyr, i Ægypten til Bøflerne og i Østudan til Elefanterne, paa hvis Ryg den sætter sig for, paa samme Vis som Oksehakkeren, at ernære sig af de forskellige Snyltedyrr, der hjemsøger Kvæget. Undertiden ses der ti af disse skinnende hvide Fugle paa Ryggen af en eneste Bøffel. Iøvrigt fører

Kohejren tildels en natlig Levemaade. I Træktiden ses den i Flokke paa Tusinder, og det ikke alene i Ægypten, men i det indre Afrika.

Nathejren (*Nycticorax griseus*) har en sluttet Bygning, et kort, tykt, bredt, langs Ryggen bøjet Næb, middelhøje, stærke Ben, meget brede Vinger og ingen forlængede Fjer med Undtagelse af tre lange, smalle Fjer paa Baghovedet. Halsen er bagtil dunklædt og paa Siderne besat med brede Fjer. Hætte, Overryg og Skuldre er sortgrønne, forøvrigt er Farven oventil og paa Siderne af Halsen askegraa; Underkroppen er bleg rustgul og de tre lange Fjer paa Baghovedet hvide, sjælden til Dels sorte. Længden udgør 60 Ctm.

Dværgrørdrumme i Dækstilling.

Nathejren bebor om Sommeren endnu i ret stor Mængde Holland, Tyskland (enkeltvis og ikke regelmæssig), Donaulavlandet og visse Egne om det sorte og kaspiske Hav i uhyre Masser; den forekommer ogsaa som Trækfugl i Sydfrankrig, Spanien og Italien. Australien er den eneste Verdensdel, hvori den endnu ikke er funden. I Danmark har den kun ladet sig se en enkelt Gang. Med Undtagelse af Yngletiden sover Nathejren om Dagen og begynder først i Tusmørket sine Strejf- og Jagtlog. Stemmen, der især høres om Natten, lyder som »Kra, kral« Egentlig sky kan man ikke kalde Nathejren, men den er en meget forsigtig Fugl. Den er højst selskabelig, og i Yngletiden, Maj til Juli, gæster den med flere Fugle de store Hejrekolonier eller anlægger selv saadanne.

Tophejren (*N. comata*), der er noget mindre end Nathejren, har rustgul med hvide Sving- og Styrefjer og hvid Underryg og Gump; Fjerene paa For- og Baghalsen har paa hver Side en mørkebrun Længdestribe. Den har hjemme i Mosestrøg i det sydøstlige Europa, forekommer enkeltvis i Holland og skal en eneste Gang være bleven skudt i Jylland. Ogsaa den er meget selskabelig.

Dværghejrerne — mindre Fugle med et tyndt Næb, lave Ben, som er befjerede til Hælen, forholdsvis lange Vinger, kort Hale og en ikke synderlig rig Fjerdragt — repræsenteres i Europa af Dværgrørdrummen (*Ardetta minuta*), som kun bliver 40 Ctm. lang. Hætte, Nakke, Ryg, Skuldre samt Sving- og Styrefjer er

sortgrønne; for Resten er Farven rustgul med sorte Pletter paa Siden af Brystet. Fra Mellemsverige og Orkneyøerne forekommer Dværgrørdrummen sydpaa i næsten hele Europa. I Holland, Ungarn, Tyrkiet og Grækenland er den ret almindelig, i Tyskland, Sydfrankrig og Spanien i det mindste ikke sjælden, hvilket den derimod er i Danmark. Paa Trækket opholder den sig en Tid lang i Grækenland og overvintrer i Nordafrika, hvorfra den lidt efter lidt drager ned i den hede Zone. Den fører en fuldstændig natlig Levemaade og sidder om Dagen skjult i Rørkrat, hvor den holder sig ubevægelig i en saa sælsom Stilling, at den, der faar Øje paa den, anser den for en visses Gren, hvormed dens Beskyttelsesfarver og saa harmonerer udmærket. Dens Føde bestaar af Smaafisk, Padde, Insekter og Orme.

Den store Rørdrum (*A. stellaris*) har en tyk Hals, et smalt, højt Næb, Fjer helt ned imod Hælen, lange Tæer, brede Vinger og en kort Hale. Hætten er sort, Baghalsen sortgraa; forøvrigt er Farven rustgul, tegnet med sorte og rustbrune Længdestriber og Tverpletter, som paa Forhalsen danner tre Længdestriber. Længden udgør 72 Ctm. Rørdrummen er hyppig i Holland, ikke sjælden i Tyskland, almindelig i Donau- og Volgalavlandet, udbredt over hele Mellemsibirien og over Syd- og Mellem-europa og besøger paa Trækket Nordafrika, men synes ikke at gaa langt sydpaa i det Indre. I Danmark bliver den sjældnere som Følge af Udtørringen af Moser og Søer; dog findes den endnu ynglende flere Steder. Overalt, hvor den forekommer, lever den blot ved Søer, Damme eller Kær, som tildels er bevoksede med Rør. Den ankommer sidst i Marts eller først i April og drager bort i September eller Oktober; i milde Vintre skal den undertiden forblive paa Steder, hvor der er aabent Vand. Den forstaar endnu bedre end den foregaaende at antage de sælsomste Dækstillinger, navnlig ved

Stor Rørdrumme.

at strække Krop, Hals, Hoved og Næb skraat opad i lige Linje, saa at den snarere ligner en gammel, tilspidset Pæl end en Fugl. Gangen er langsom. Stemmen, der høres i Flugten om Natten, lyder som »Kra!« eller »Kreuv;« Sin berygtede Brølen lader den kun høre i Parringstiden. Saa længe det er muligt, trækker den sig tilbage for enhver større Modstander; men kan den ikke slippe bort, sætter den sig dumdristig til Modværge 'og retter saa behændigt sine Hug imod sin Modstanders Øjne, at endogsaa Mennesket maa være meget paa sin Post, dersom det ikke skal blive farlig saaret. Føden bestaar af Fisk, Padder, Slinger, Firben, Fugleunger og mindre Pattedyr indtil en Vandrottens Størrelse. Undertiden lever den saa godt som udelukkende af Hesteigler. Den jager alene om Natten, fra Solens Nedgang til dens Opgang, og behøver meget for at blive mæt. I hvert Kær bor der sædvanligvis kun et Par Rørdrummer. Fuglens Tilstedeværelse røbes snart af Hannen ved dens besynderlige Elskovssang, en særdeles dyb Brølen, som har megen Lighed med en Okses Brøl, kan høres 2—3 Kilometer bort og lyder som »Uy, prumb!«

Den i Afrika levende Skyggefugl eller Umbretten (*Scopus umbretta*) er umbrabrun, og dens Længde udgør 56 Ctm. Den opholder sig ved Floder og Bække og lever især af Fisk. Højst mærkelige er dens Reder, som anbringes imellem Mimosernes nederste Grene eller i høje Buske og opmures af Kviste og Ler. Udvendig holder Reden $1\frac{1}{2}$ —2 M. i Tværmaal og er næsten lige saa høj, da den oventil er kuppelformigt hvælvet. Det Indre er opdelt i tre Rum: en Forstue, et Forraadskammer og et Sovekammer. Disse Rum er lige saa smukt opmurede som det udvendige, og Indgangen er ikke større, end at Fuglen netop kan smutte igennem. Det bageste Rum ligger højere end begge de andre for at være beskyttet mod indtrængende Vand; i det ruger Magerne skiftevis de to Æg, der ligger paa et blødt Underlag af Siv og forskellige Plantelrevler. Det mellemste Rum tjener til Opbevaringssted for Jagtudbyttet, og deri findes der altid Knogler af indtørrede eller halvforraadnede Dyr. I Forstuen, det mindste af de tre Rum, staar en af Fuglene paa Vagt og advarer sin Mage ved et højt Skrig.

Vandnæbet eller Savakuen (*Cancroma cochlearea*) adskiller sig væsentlig fra de foregaaende. Den er en stærkt bygget Fugl med en kort og kraftig Hals, et oventil fladt Hoved, et hvælvet, omvendt skedannet Overnæb, som har en stump Rygkant og i Spidsen er bøjet krogformig nedad. Farverne er uanselige, og Fuglen er 58 Ctm. lang. Savakuen lever i Buske og Siv ved Bredden af alle Skovfloder i Brasilien og træffes bestandig enkeltvis eller, i Yngletiden, parvis. I de tætte Buskadser ved Flodbredden sidder den temmelig højt over Vandet paa Grenene i Skovene, i det Indre hyppigere end ved Strandkanten. Nærmer der sig en Baad, hopper

den ganske behændig fra Gren til Gren og skjuler sig rask. Føden bestaar i alle Slags Vanddyr.

* * *

Paa stillestaaende eller roligtflydende Vande i varmere Lande, paa Søer og Floder, hvis Overflade er bedækket med store, svømmende Blade af forskellige Vandplanter, lever de sirlige Sporevinger (*Parridae*). Alle Arter fører samme Levemaade; de store, svømmende Blade er deres Jagtdistrikt, og de forlader kun und-

Jacana.

tagelsesvis, som f. Eks. i Yngletiden, denne gyngende Grund. De er kun lidet sky; man kan i Baad komme dem temmelig nær, og naar de omsider flyver op, gaar Flugten kun en kort Strækning hen over Vandet. Det er højst indtagende Fugle, hvis lette Gang paa Bladene fortryller de Rejsende. Udenfor Vandplanternes Blade er de ubehjælpomme; thi vel løber de med Lethed over Dynd, men i højt Græs er de næppe i Stand til at bevæge sig, og de hverken svømmer eller flyver godt. De har en slank Bygning, et tyndt, langagtigt Næb, høje Ben med overordentlig lange og tynde Tæer, som saa at sige bliver gjort dobbelt saa lange ved Klørne, temmelig lange, smalle og spidse Vinger og en kort Hale, hvis mellemste Styrefjer dog hos den indiske Vandfasan (*Hydrophasianus sinensis*)

er stærkt forlængede. De fleste Arter har en nøgen Hudplade op over Panden, og alle har, som Navnet antyder, en spids Spore paa Vingeledet.

En af de almindeligste Vadefugle i Sydamerika er den her afbildede Jacana (*Parra jacana*).

* * *

Til de ejendommeligste sydamerikanske Fugle hører Palamedæerne (*Palamedeidae*). Mærkelige er de to meget kraftige Sporer paa Vingeledet, — en enkelt Art har ogsaa en hornagtig Udvækst

Aniama.

paa Hovedet. Disse Fugle besidder en fortrinlig Evne til at fylde sig med Luft, idet der under deres Hud, ligesom hos visse Svømmefugle, ligger et tæt Næt af Luftceller og Luftbeholdere, som vilkaarlig kan fyldes og tømmes. Palamedæerne findes i alle større Sumpe i Sydamerika og lever sædvanligvis i Smaaflokke, men i Yngletiden parvis. De er i det hele fredelige og benytter kun sjældent deres kraftige Vaaben, idet Hannerne kun betjener sig af dem mod hverandre i Parringstiden, og begge Køn kun for at holde svagere Fjender borte. Gangen er stolt, og Flugten ligner Gribbenes; naar de opskræmmes, sætter de sig paa Træer; men de synes ikke at

være i Stand til at svømme. Stemmen lyder vidt hen gennem Skoven, og Føden bestaar af Plantestoffer, Insekter og Smaafisk. De bygger store Reder midt ude i Sumpene og fører straks Ungerne med sig, efter at disse er krøbne ud af Ægget. Fangne Eksemplarer tiltager sig Herredømmet over det øvrige Fjerkræ, ja skal endog hist og her bruges som Kvægvogtere.

I Mellembrazilens Skove og Nord derfor, i Guyana og Columbia, lever Brasilianernes Aniuma eller Anhima (*Palamedea cornuta*). Dens »Horn«, der kun er befæstet i Huden, er en 10—15 Ctm. lang Udvækst, som ret træffende sammenlignes med en Tarmstreng. Den øverste Spore paa Vingeledet er trekantet og meget spids, omtrent 4 Ctm. lang og ubetydelig udadbøjet, den nederste Spore er næsten lige og kun 8 Mm. lang. Hætten er hvidgraa og Bugen ren hvid; Skulder- og Vingedækfjer er grønne med metallisk Glans; forøvrig er Farven sortbrun. Længden udgør 80 Ctm.

* * *

Vandriksen kan gælde som Type for en over hele Jorden udbredt talrig Slægt af sirlige Vadefugle, som har et sammentrykt Legeme, et temmelig langt, lidt bueformet, sammentrykt Næb med Næsefurur paa Siderne, i hvilke Næseborene ligger, høje Ben med en udviklet Bagtaa og lange, helt adskilte Fortæer, temmelig korte, afrundede Vinger, kort Hale og en rig, glatliggende Fjerdragt.

Alle Rikser lever i Moser eller fugtige Enge, lader sig saa lidt som muligt se, løber godt, skjuler sig fortrinlig i Siv og Krat, blandt hvilket de har smaa Gange, svømmer taaleligt, men hører til de sletteste Flyvere i hele Ordenen og svinger sig kun højest ugærue i Vejret. Mærkelig er deres Stemme, der høres om Aftenen og om Morgen, ofte længe ad Gangen og uden nogen Afbrydelse. Føden bestaar af Insekter, Snegle, Orme, andre Fugles Æg, Fugleunger og Frø; de større Arter tager endog smaa Pattedyr. Reden anbringes ved eller ud over Vand blandt Siv og Rør og er saa fast bygget, at Vandet ikke kan trænge ind; Æggene ruges af begge Mager, og Ungerne forlader straks Reden og bliver snart selvstændige.

Den europæiske Vandrikse (*Rallus aquaticus*) er oventil olivenbrun og sortpletet; Forhovedet, Forhalsen og Brystet er askegraa, Siderne sorte med hvide Tværstriber, Bug og Undergump rustbrune og Sving- og Styrefjer sorte. Næbet er rødt med brun Ryg og Spids og Foden rødgraa. Længden udgør 29 Ctm. Nord- og Mellemeuropa samt Mellemasien er Vandriksens Hjemstavn; Syd-europa og Nordafrika besøger den kun paa Vandring, og i Ægypten hører den allerede til de sjældne Vintergæster. Ynglende træffer man den ret hyppig i Danmark. Tidligere troede man i Almindelighed, at den forblev her i milde Vintre; men efter nyere Iagttagelser synes det netop at være i strengere Vintre, at den forekommer her. Naar Forvinteren i November ikke afløses af mildere Vejr, lider

Fuglen Mangel og mister Kræfterne til at drage bort, og da tyer den endog undertiden i sin Nød ind i Huse, navnlig i Kostalde. Om Efteraaret er Vandriksen almindelig paa Færøerne; paa Bornholm synes den derimod at mangle, og i Norge er den meget sjælden. Ved aabne Søer forekommer den ikke; den forlanger sivbevoksede Moser for at knytte sig til en Egn. Om Dagen holder den sig skjult, tildels vel sovende, og færdes først livlig i Tusmørket blandt Siv og Græs, i hvilket den gør sig formelige Gange og løber om med Færdighed, uden at støde an med sin smalle Krop. Lokkestemmen er et skarpt »Vuit!« I Flugten udstøder den et »Krik!« eller »Krip!« Reden, som findes paa en Tue mellem Rør og Siv, indeholder 6—10 rødgule eller blegt grønlig, plettede Æg. Fangne Vandrikser kan blive saa kælnе, at de lader sig klappe med Haanden. Kødet er velsmagende.

I Brasilien lever Hønserikserne. En af dem, Serrakuraen (*Aramides gigas*) er omtrent saa stor som en lille Høne. Hoved og Forhals er skifergraa, oventil er Farven olivengrøn, og Underkroppen er sort; Svingfjerene, Underbrystet og Siderne er levende rustrøde og Styrefjerene sorte. Øjet er karmoisinrødt, Næbet gulgrønt og Foden kødfarvet. Serrakuraen opholder sig i Moser eller ved sivbevoksede Skovbække i det indre Brasilien. Fangne Eksemplarer forlignes fortræffelig med Vandhøns, Smaahejrer og Ibis'er, men Spurve passer de op, strækker dem til Jorden med et kraftigt Hug og fortærer dem.

Paa smukke Majaftener hører man fra Marker og Enge en forunderlig skræppende Lyd, der omtrent klinger, som om man med et Stykke Træ strøg rask hen over Tænderne paa en Kam. Denne Lyd høres til langt ud paa Natten og ligeledes tidlig om Morgen, og den Fugl, der frembringer den, er den almindelige Vagtelkonge, ogsaa kaldet Engsnarren, paa norsk: Agerriksen (*Crex pratensis*). Det ubetydeligt bøjede Næb er kort, højt og sammentrykt; de middellange Ben er næsten befjerede til Hælen og de middellange Tæer næsten helt adskilte; Halen er kort, omtrent skjult, og Fjerdragten glat, men ikke meget tæt. Farven er oventil sortbrun med olivengraa Fjerkanter; Overvingen er brunrød med smaa, hvidgule Pletter og Underkroppen hvidgul med rødbrune Baand paa Siderne. Næbet er brungraat og Foden blygraa. Længden udgør 29 Ctm.

Vagtelkongen er udbredt over hele Nordeuropa og en stor Del af Mellemasien. Sydeuropa gæster den regelmæssig i Træktiden, men synes kun undtagelsesvis at ruge der. Den indfinder sig i Danmark i Maj og tiltræder sin Rejse mod Slutningen af August, men forekommer dog enkeltvis til Midten af Oktober. Det er paa mange Steder en almindelig Tro, at Vagtelkongen behersker eller anfører Vagtlerner; Fuglen har imidlertid i sit Væsen aldeles ingen Lighed med Vagtlerner og trækker heller ikke bort ganske ved samme

Tid som disse. Den opholder sig i frugtbare Egne, helst paa Enge, der er omgivne af Kornmarker; naar Engene bliver slaaet, tyr den ind paa Kornmarkerne, og i Høstens Tid flygter den fra disse ind i Krattet; men den gør det ikke, før Leen tvinger den dertil. Den er mere Nat- end Dagfugl og lader sig med Undtagelse af Midnatstiden høre hele Natten igennem. Dens Løb er overordentlig hurtigt, og den smutter med sin smalle Krop let afsted i Græsset og Kornet, da den overalt kan trænge sig igennem uden Vanskelighed. Flugten, der udenfor Træktiden kun gaar over korte Strækninger ad Gangen, er rask og lige, men lav. Straks efter sin Ankomst skrider den til Forplantningen og lader derfor næsten uafbrudt sit »Erp, erp!« eller »Knerp, knerp!« høre; Lokketonen er et blødt »Kjy, kjæ, kjæ!« der besvares af Hunnen paa samme Maade. Den kunstløse Rede indeholder 7—9 forholdsvis store, gulagtige eller grønlig hvidplettede Æg, som Hunnen ruger saa trofast, at den undertiden falder som Offer for Leen. Ungerne løber snart af Reden, men føres samlede af Moderen, som ofte tager dem under sine Vinger. I Spanien og Grækenland henregnes Vagtelkongen til det mest velmagende Vildt.

Vagtelkonge.

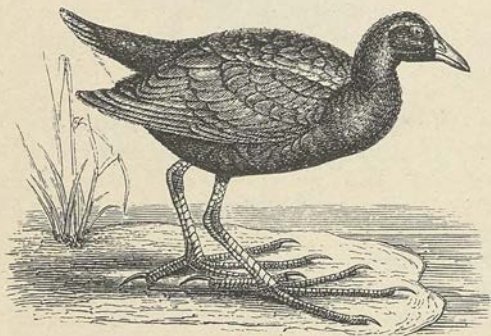
* * *

Vandhønsene (*Gallinulæ*) udgør en talrig Gruppe, der er udbredt over det tempererede og hede Jordstrøg. De herhen hørende Fugle har en kraftig Bygning, et kort, som oftest stærkt, højt og langs Rygkanten noget bøjet Næb, sædvanligvis ogsaa et nøgent Pandeskjold, kraftige, middelhøje Fødder, som enten er Lappefødder eller har overordentlig lange Tæer, meget korte Vinger, en meget kort Hale og en rig, vandtæt, mere eller mindre ensfarvet Fjerdragt. De bebor sivbegrøede Søer, større Mosedrag og plantebedækkede Flodbredder, men holder sig altid til fersk Vand og færdes mellem Sivet og paa det af Planter bedækkede Vandspejl. De løber ikke saa rask som Rikserne, men overgaar disse i Færdighed i at svømme og dykke, hvorimod de har samme vaklende, kun lidet udholdende Flugt. Det engang valgte Omraade forsvare de ikke alene mod deres Lige, men ogsaa mod andre Fugle og lægger derved et Mod for Dagen, som ikke staar i Forhold til den ringe Størrelse. Smaafugle angriber de og er ligeledes meget far-

lige for disses Yngel; derimod viser Magerne sig overordentlig kærlige indbyrdes og meget opofrende mod Afkommet. Den af Siv og Rør byggede Rede anlægges blandt eller i Nærheden af Siv eller svømmende paa Vandspejlet og indeholder 4—12 glatskallede, plettede og punkterede Æg. Ungerne kommer til Verden i en sirlig, mørk Dunklædning. Efter Yngletiden forlader de Gamle og Unge Hjemmet og drager til sydligere eller mere begunstigede Egne. Da Vandhønsene for største Delen lever af Plantestoffer, venner de sig let til et Erstatningsfoder og kan leve en Række Aar i Fangenskab. Deres Kød er ikke saa velsmagende som de andre Vadefugles.

Den smukkeste europæiske Vandhøne, Sultanshønen eller Purpurhønen (*Porphyrio hyacinthinus*) stod i høj Anseelse hos de gamle Grækere og Romere; den blev holdt i Nærheden af Tempelne og ligesom stillet under Gudernes Beskyttelse. Paa Forhovedet

Sultanshøne.

og Forhalsen er den smuk turkisblaa, forøvrig er Farven, med Undtagelse af den hvide Bug, mørk indigoblaa. Næbet og Pandeskjoldet er levende rødt og Foden rødgul. Længden udgør 47 Ctm. Purpurhønen lever i vandrige Egne i Spanien og Italien, Sydrusland, Palæstina og Nordvestafrika.

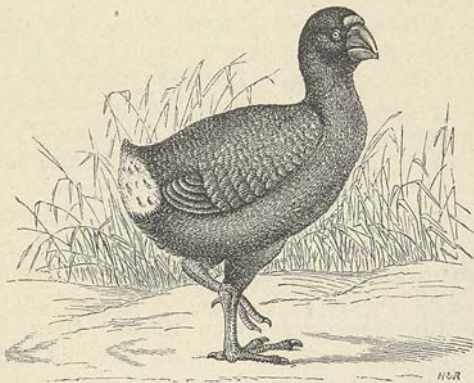
Alle Sultanshøns bebor fortrinsvis Moser, i hvis Nærhed der ligger Kornmarker, eller ogsaa

opholder de sig paa Rismarkerne, der bestandig holdes under Vand. Ligesom den nedenfor omtalte Rørhøne er Sultanshønen i Stand til halvt flyvende og halvt løbende at ile hen over et svømmende Plantedække, men den svinger sig nødig iveau og tilbage-lægger kun en kort Strækning med en ubehjælpssom Flugt. Sultanshønsene lader sig let tæmme og bliver en sand Prydelser for Hønsesgaarden.

En særdeles kortvinget Sultanshøne er den nyzeelandske blaa Vandhøne (*Notornis mantelli*), hvis Vinger er saa korte, at de er ubrugelige til Flugt. Fuglen, der næsten er kalkunstor, ansaas længe for udryddet, indtil man i 1898 genfandt den paa Sydøen. Helt udryddet er derimod nu en nærbeslægtet nyzeelandsk Art, den hvide Vandhøne (*N. alba*), der var paa samme Størrelse og ligeledes meget kortvinget. Af den findes der nu kun to udstoppede Eksemplarer i Museerne.

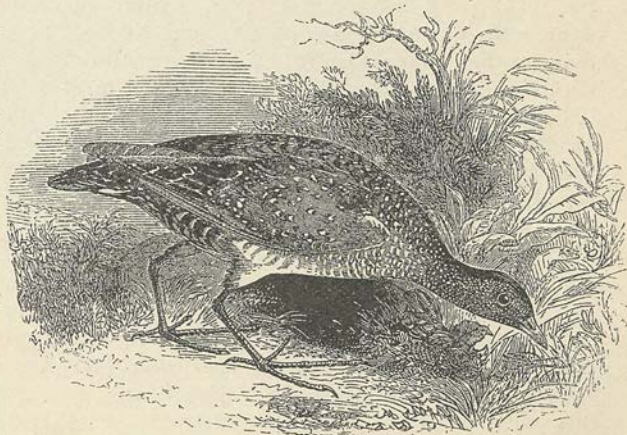
Rørhønsene (*Stagnicolæ*) har et kegledannet Næb med skarpe, finttandede Rande, store, op over Hælen nøgne Ben med lange, adskilte Tæer, som har en smal Hudbræmme, afstumpede, brede Vinger, kort Hale og en rig, tæt Fjerdragt.

Notornis.

Til de Rørhøns, der har en fjerklædt Pande, hører den plettede Rørhøne, ogsaa kaldet Rørvagtelen, paa norsk: den plettede Rikse (*Porzana maruella*). Den er oventil mørkebrun og sortpletet med hvide Smaastænk og Bølgelinier; Forhals og Bryst er hvidprikkede paa askegraa Grund, Bugen er hvid, paa Siden med store, olivenbrune Tværstriber, og Undergumpen rustgul. Næbet er graagrønt, ved Roden gult, og Foden ligeledes graagrøn. Længden udgør 20 Ctm. Den plettede Rørhøne bebor det tempererede Europa, i Norge er den dog ikke talrig. Foraarstrækket falder først i April og dens Efteraarstræk sidst i August og i September, og den overvintrer i Syd-europa. Dens Opholdssted er Bredderne af Damme, Aaer o. s. v., hvor den i Fare unddrager sig Opmærksomheden ved at smutte afsted i højt Græs, Siv og Rør. Naar Enge bliver slaaet, ved den ikke, hvor den skal ty

hen, og man har da haft Eksempel paa, at den i sin Forlegenhed har søgt Skjul under Høstpigens Klæder. Stemmen, der lyder som »Kvirk!« eller »Girk!« høres især om Aftenen og om Natten. Føden bestaar af Insekter, mindre Snegle, Orme og tildels Frø.

Rørvagtelen.

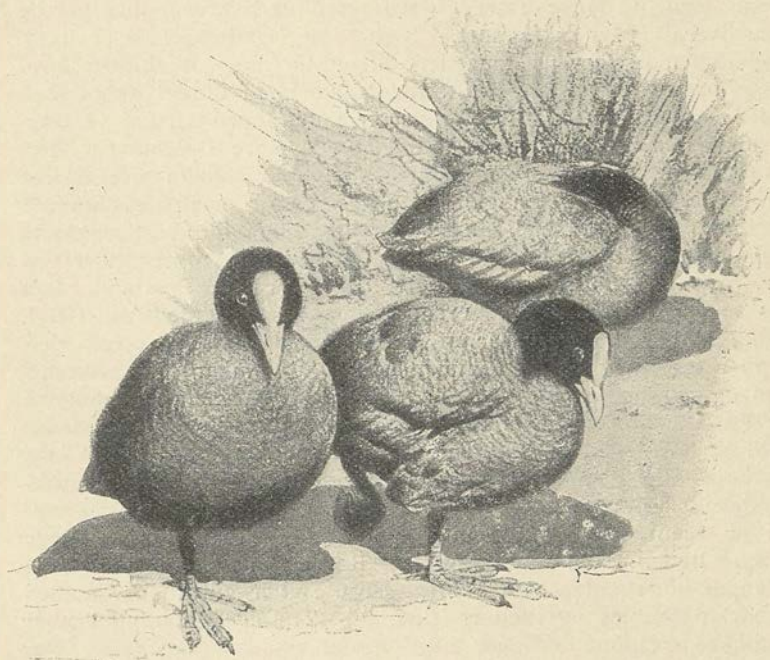

Til de Rørhøns, der har et nøgent Hudskjold i Panden, hører den grønbenede Rørhøne, ogsaa kaldet rødblisset Vandhøne, paa norsk: den rødblisset Rikse (*Gallinula chloropus*). Det er en i sin simple Fjerdragt meget smuk Fugl. Oventil er den mørk olivenbrun, forøvrig mørk skifergraa, paa Siderne hvidpletlet og paa Gumpen ren hvid. Næbet er i Spidsen gulgrønt, men ellers ligesom Pandeskjoldet lakrødt, og Foden gulgrøn. Længden udgør 31 Ctm. Den grønbenede Rørhøne er udbredt over hele Europa og det vestlige Mellemasien, men strejfer kun sjældent over til Afrika. I Europa er den med Undtagelse af det høje Norden overalt almindelig. I Danmark er den ligesom i Tyskland en Trækfugl, som ankommer sidst i April eller først i Maj og drager bort i August eller September. I Norge er den sjælden. Den vandrer om Natten, rimeligvis Par for Par, og synes at tilbagelægge en Del af Vejen til Fods.

I Foraaret ankommer Rørhønsene sammen til den Dam, hvor de yngler. De opholder sig helst ved Smaadamme, der ved Randen er bevoksede med Rør og Siv, og hvis Overflade tildels er bedækket af svømmende Vandplanter, og hvert Par har helst en Dam for sig alene, fra hvilken de fordriver alle andre. I Almindelighed ser man Rørhønen svømme, og den bruger da Benene saa flinkt, at den skyder en god Fart, uagtet den ikke har nogen Svømmehud. Under Svømningen ser den sig om til alle Sider og nikker ved hvert Tag med Hovedet; fra Tid til anden hviler den, sætter sig paa et Stykke svømmende Træ, pynter paa sine Fjer og smører dem ind; derpaa gennemsøger den Siv og Græs, mellem hvilket den let kan bane sig Vej med sin smalle Krop, og paa Grund af de ualmindelig lange Tæer kan den let smutte hen over Dynd, naar det blot er belagt med et Par Sivblade eller nogle Rør. Paa fast Jordbund vandrer den behændig afsted med store Skridt, og naar den jages, flygter den lige saa rask som en efterstræbt Høne. Man ser den ogsaa tit halvt løbende og halvt flyvende ile hen over det med Blade belagte Vandspejl. Overraskende er dens Færdighed i at dykke; i Fare forsvinder den med Lynets Hast under Vandets Overflade og ror ved Hjælp af Vingerne hastig afsted mellem Bunden og Overfladen, stikker blot Næbet op for at trække Vejret og svømmer derpaa videre under Vandet. Flugten er mat, tung og ikke hurtig; sædvanligvis stryger den lavt hen over Vandspejlet; har den først svunget sig i Vejret til en vis Højde, flyver den lettere med Hals og Ben lige udstrakte. Lokkestemmen lyder som »Terr, terr!« Advarselsskriget som »Kerr, tit, tit!« eller, naar det gælder Ungerne, som et sagte »Gurr, gurr!« Reden findes sædvanligvis blandt Siv, paa nedtraadte Sivblade eller mellem flere Sivbuske paa Overfladen af Vandet, sjældnere paa en lille, tør Tue mellem Sivet. Naar de 8—10 gulgraa, mørkt punkterede Æg er udrugede, lader de trofaste Forældre sig ikke fordrive, og en Familie af disse Fugle frembyder da et saare tiltrækkende Skue: Ungerne

svømmer bag ved og i Nærheden af de Gamle, passer nøje paa, naar disse har fundet et Insekt eller en Orm til dem og iler da til for saa hurtig som muligt at snappe Føden. Efter faa Dages Forløb lærer de selv at søge sig Føde og bliver da blot førte, advarende og beskyttede af deres Forældre, og paa disses første Advarselsskrig skjuler de sig øjeblikkelig. Efter et Par Ugers Forløb er de i Stand til at klare sig selv, og da begynder de Gamle at træffe Forberedelser til at yngle for anden Gang. Naar det andet Kuld Unger er kommet til Verden, bliver Skuespillét endnu mere

Blisshøns.

tiltrækkende; thi naar Ungerne af det andet Kuld viser sig paa Vandspejlet, kommer de halv voksne af det første Kuld til, viser sig venlige mod de yngre Søsken og hjælper med at føre dem. De store Unger besørger i Forening med Forældrene de yngre Søskenes Opdragelse, tager sig kærlig og omhyggelig af de Smaa, søger Føde til dem og bringer dem den i Næbet eller lægger den for dem, ganske som de Gamle tidligere gjorde ved dem selv. En saadan Dobbeltfamilie frembyder kort sagt et overordentlig tiltalende Billede, naar den uden Frygt har udbredt sig over et lille Vandspejl og færdes i fuld Virksomhed. Skønt Rørhønsene mere tager deres

Næring fra Dyre- end Planteriget og væsentlig fortærer Biller, Guldsmede, Døgnfluer, Vandskorpioner og andre Insekter, lader de sig dog let holde i Fangenskab, venner sig snart til et simpelt Erstatningsfoder og bliver næsten ligesaa tamme som Sultanshøns. Kødet er ikke synderlig velsmagende.

Den sorte Vandhøne eller Blishøne (*Fulica atra*) adskiller sig kun ved smaa Ejendommeligheder fra Rørhønsene. Kroppen er kraftig, Næbet kegledannet og sammentrykt, Pandeskjoldet stort, Benene temmelig høje, stærke, sammentrykte og karakteristiske ved Lappefødderne med de lange Tæer; Fjerdragten er overordentlig tæt og Farven overalt jævn skifersort. Næbet og Pandeskjoldet er hvidgult og Foden blyfarvet. Længden udgør 47 Ctm. Blishønen forekommer overalt i Europa, og desuden har man fundet den i Mellemasien og truffet den i Vinterkvarter i det indre Afrika. I Danmark forekommer den meget almindelig ved store Damme og Søer, ankommer i April og rejser først meget sent; enkelte overvintrer endog. Paa Bornholm mangler den, og i Norge er den sjælden. I Modsætning til Rørhønsene samles den i anselige Flokke paa større Søer og vandrer i Oktober selskabelig sydpaa, men overvintrer paa Steder, hvor den finder aabent Vand, ofte allerede i Tyskland. Den færdes mest paa Vandet, men søger dog ikke sjældent til Land, navnlig i Middagstimerne, for at hvile sig og pynte paa sine Fjer. Den løber temmelig godt, svømmer og dykker omkap med Svømmefuglene og har en noget bedre Flugt end Rørhønsene. Størstedelen af sin Føde henter den ved at dykke, og i Fare tager den stedse sin Tilflugt i Vandets Dyb. Stemmen er et gennemtrængende »Køv, køv!« som ofte ivrig gentages og da lyder omtrent som Hundeglam; desuden høres der undertiden et kort, haardt »Pits!« Vandhønen er egentlig ikke sky, men blot forsigtig, inden den bliver fortrolig. Reden, som findes mellem Rør og Siv eller svømmende paa Vandet, indeholder 7—15 blegt lergule eller gulbrune Æg med fine, mørke Punkter og Pletter. Efter 20—21 Dages Rugning kryber de smukke, sortdunede Unger ud. Kødet smager ikke godt. For Fangenskab egner Vandhønen sig blot, naar man kan byde den en Dam til Opholdssted.

SYVENDE ORDEN. SVØMMEFUGLENE.

Et almindeligt Kendemærke paa Svømmefuglene er Svømmefødderne; men disse er ikke altid dannede paa samme Maade. I Reglen er Svømmehuden kun udspændt mellem de tre Fortæer, medens Bagtaaen er lille eller ganske mangler. Er Bagtaaen derimod stor og forbunden med Indertaaen ved en Svømmehud, kaldes Foden en Aarefod. Svømmehuden kan være hel eller halv, d. v. s. kun ubetydelig eller meget dybt indskaaret. Hos enkelte, som Lappedykkerne, optræder Svømmefoden i Form af en Lappefod, idet Fortæerne indfattes af en Hudbræmme. Løbet er i Reglen kort og mere eller mindre sammentrykt; Benene staar vidt fra hinanden, saa at Gangen bliver vraltende, og undertiden er de stillede saa langt tilbage, at Fuglen, naar den sidder eller gaar, maa indtage en næsten lodret Stilling. Dette gælder dog kun om de Fugle, hos hvilke Svømmeevnen er mest udviklet, som Ænder, Alke og Fedt-gæs; hos de fortrinlige Flyvere, Maager, Terner o. s. v., er Benene anbragte mere fortil, og Gangen er derfor hos dem bedre. Næbets Form er højst forskellig, og hos mange er det dækket med en blød Hud. Halsen er sædvanligvis længere end Benene, og Fjerdragten er fast og tæt og af en ejendommelig fedtet Beskaffenhed, saa at den med Lethed sky'r Vandet, selv ved et længere Ophold deri. Denne Egenskab vedligeholdes ved, at Svømmefuglene ved Hjælp af Næbet idelig indgnider Fjerene med Indholdet af en Fedtkirtel, der aabner sig ovenfor Halen.

Medlemmerne af denne Orden er de egentlige Verdensborgere blandt Fuglene; de er bogstavelig talt udbredte over den hele Jord, forsaavidt der findes Vand. Man træffer dem paa alle Øer og Skær i det høje Norden, paa alle Vanddrag i Højbjergene og ude i rum Sø; Arternes, men ikke Individernes Tal indenfor hver Art, tiltager henimod Tropelandene, og mellem Isbjergene nær Polerne samles de i lige saa talløse Masser som paa Vandene under Ækvator.

Svømmefuglenes Dykkeevne staar i nøje Forhold til Flyveevnen:

ret gode Flyvere som Svaner, Gæs, Ænder o. s. v. er sædvanligvis paa Grund af deres tykke, tætte Fjerdragt uskikkede til at dykke helt ned, men nøjes med at sænke den forreste Del af Legemet ned under Vandet, medens Gumpen staar lodret i Vejret. Disse saakaldte Halvdykkere kan dog i Fældetiden eller udenfor denne ved overordentlige Lejligheder, som i Livsfare, dykke helt under. Tungere Fugle som Dykænder og Alke er derimod Svømmedykkere; d. v. s., de kan med Lethed, naar de svømmer paa Vandets Overflade, sænke sig til en betydelig Dybde og holde sig

Mosefugle. 1 Sivsanger. 2 Moseterne. 3 Hættemaage. 4 Rørpurv. 5 Rørsanger. 6 Stor Lappedykker. 7 Blishøne. 8 Stokand. 9 Vibe. 10 Gul Vipstjert. 11 Krikand.

indtil 5—7 Minuter under Vandet, De fortrinlige Flyvere, Maager, Terner og Suler er meget lette og kan derfor kun, naar de kommer flyvende i fuld Fart, fra Luften styrte sig nogle faa Alen ned under Vandets Overflade efter et Bytte, de har opdaget. De kaldes Stød- eller Styrtedykkere.

Endnu kan fremhæves, at alle Svømmefugle er selskabelige og at de fleste formerer sig stærkt, men at dog nogle ogsaa kun lægger ét Æg. Den kunstløse Rede anlægges paa Jorden, og hos de Svømmefugle, der lever i Monogami, og hos hvilke Hannen og Hunnen skiftes til at ruge, findes der i Yngletiden paa et eller to

Steder under Bugen oftest nøgne Rugepletter, som opstaar ved, at Fuglen udrykker Fjerene; mod disse Pletter trykkes Æggene ind under Rugningen og bedækkes af de omgivende Fjer.

Andefuglene eller de Savnæbede har et i Almindelighed lige, bredt, noget fladt Næb, der fortil ender i en lille neglignende Forlængelse og indvendig langs Randen er besat med fine, bladede Horntænder, der griber ind i tilsvarende Smaatænder paa Undernæbet; med Undtagelse af de haarde Rande er det beklædt med

Strandfugle hos os ved Vintertid. 1 Knortegæs. 2 Sangsvaner. 3 Kjøve. 4 Sortænder. 5 Ederfuglehanner. 6 Alke. 7 Stormmaager. 8 Toppet Skallesluger. 9 Tejste. 10 Taffeland. 11 Lomvi. 12 Hvinand. 13 Lom. 14 Havlit. 15 Bjærgand. 16 Trolldand.

en blød Hud, i hvilken der fordeler sig talrige Følenerver, og som derfor besidder en meget fin Følesans. Den store, kødfulde, ligeledes fintfølede Tunge, som kun ved Randen er hornagtig og besat med Smaatrevler eller Smaatakker, tjener tilyderligere at uddanne Næbet til en meget fin Si, saa at den mindste Bid Næring kan adskilles fra de omgivende, ufordøjelige Stoffer. Kroppen er kraftig bygget og Fjerdragten altid meget rig, tæt og glat med stærk Udvikling af Dunene. De fleste har en vaklende Gang, da Benene er indledede temmelig langt tilbage paa Legemet; alle svømmer med stor Færdighed og Udholdenhed; nogle er Svømme-

dykkere, som henter Føden op fra Bunden, andre staar svømmende paa Hovedet, idet de paa lavt Vand undersøger Grunden og dykker kun i den yderste Nød eller i Fældetiden. I Flyveævine staar de tilbage for mange andre Svømmefugle, men denne Ævne mangler dog aldrig ganske som hos Pingvinerne. I Forstand staar Andefuglene maaske tilbage for de mest begavede Vadefugle, men overtræffer dog alle de øvrige Svømmefugle. Den, der i Henhold til forældede Talemaader anser en Gaas for et dumt Dyr, har aldrig iagttaget Gæs, og enhver Jæger, som har forsøgt at overliste Vildgæs, vil være af en anden Mening. Flamingoer, Svaner, Gæs, Ænder og Skalleslugere hører til de forsigtigste af alle Fugle og lægger undertiden en List for Dagen, som maa sætte En i Forbauselse. Stemmen er mere velklingende og afveksende end de fleste andre Svømmefugles. De fleste tager saavel dyriske som vegetabiliske Stoffer; de lever i Monogami, og sædvanlig besørger Moderen Rugningen og Ungernes Opfostring. Reden sammenhobes af forskellige Stoffer, er sædvanligvis kunstløs og raa, men er altid indvendig udforet med Moderens Dun.

Et Tvistens Æble — snart henregnet til Vadefuglene, snart betragtet som en overordentlig langbenet og langhalset Gaas — er Flamingoernes Slægt (*Phoenicopteridae*), hvorefter man kender omtrent et halvt Dusin Arter, der er udbredt saavel over Amerika europæiske Art, som vedkommer os. Den europæiske Flamingo som den gamle Verden. Her maa det være nok at anføre den eneste (*Phoenicopterus roseus*) er hvid med et svagt rosenrødt Skær og karmosinrød Overvinge; Svingfjerene er sorte. Det ejendommelige, knæbøjede Næb er ved Roden rosenrødt, i Spidsen sort; Benet er karmosinrødt. Hannens Længde udgør 120—130 Ctm.; Hunnen er betydelig mindre. Hos de unge Fugle er hele Fjerdragten hvid, paa Halsen graa og paa Overvingen spraglet. Først i det tredje Aar anlægges den gamle Fugls Dragt.

Landene om Middelhavet og det sorte Hav er Flamingoens Hjem. Derfra udbreder den sig sydpaa over den nordlige Del af det røde Hav og paa den anden Side henimod det grønne Forbjærgs Øer. Ligeledes forekommer den temmelig regelmæssig ved de store Søer i Mellemasien og i stor Mængde ved Sydasiens Kyster. Fra Middelhavet har den nogle Gange forvildet sig til Tyskland; men disse Vildfarende har vistnok alle været unge Fugle.

Søer med Salt- eller Brakvand umiddelbart ved Kysten er Flamingoens Yndlingsopholdssted. Ved fersk Vand forbliver den ikke længe. Derimod ser man den hyppig i Havet selv, dog kun paa Fladvande. Hvor Flamingoerne er forsamlede i Tusindvis, frembyder de et Skue, som bestandig har opfyldt alle Iagttagere med Beundring. »Naar man om Morgen ser ud over Søerne«, siger Italieneren Cetti, »synes de at være omgivne med en Indfatning af røde Sten eller ogsaa tror man at se en stor Mængde rosenrøde

Blade svømme paa dem. Det er Flamingoerne, som staar der i Rækker, og som bevirker Skuffelsen ved deres rosenrøde Vinger. Thi aldrig smykker Morgenens Gudinde sig med skønnere Farver, ingensinde var Pæstum's Rosenhaver herligere end den Pragt, Flamingoen bærer til Skue paa sine Vinger. Det er et livligt glødende Rosenrødt, en Rødme som hos frisk udsprungne Roser. Grækerne opkaldte Fuglen efter denne Farve paa Vingedækfjerene, Romerne bibeholdt Benævnelser, og Franskmændene tænkte heller ikke paa andet end de brændende røde Vinger, da de gav Fuglen Navn af *le Flamant* (»den brændende«). Paa lignende Maade skildres det Indtryk, som Flamingoerne frembragte hos Brehm, der saa Tusinder og atter Tusinder af disse Fugle i Strandsøerne ved Nilens Delta: »Øjet kunde ikke løsrive sig fra en lang Ildlinje af ubeskrivelig Pragt. Sollyset spillede henover Fuglenes blændende hvide og rosenrøde Fjerdragt, og herlige Farver kom til Syne. Opskræmmede af et eller andet svang hele Massen sig paa én Gang i Vejret; det brogede Virvar, de levende Roser ordnede sig til et langt, mægtigt Træk af samme Kileform som Tranernes, og nu drog Ildlinjen hen over den blaa Himmel. Det var et henrivende Syn! Lidt efter lidt dalede de atter ned og opstillede sig igen, saa at man kunde fristes til at tro, at man havde et talrigt Troppekorps for sig. Set i større Afstand tager de sig ud som en velordnet Hær; Singaleserne paa Ceylon kalder dem derfor »engelske Soldaterfugle« og Sydamerikanerne kort »Soldaterfugle«; ja, Humboldt fortæller endog, at Beboerne af Angostura en Dag kort efter Byens Grundlæggelse blev ganske forfærdede, da der sydpaa lod sig se store Skarer af Hejrer og »Soldaterfugle«. De troede, at det var Indianere, der kom for at overfalde dem, og uagtet nogle af Indbyggerne, som før havde set dette Syn og ikke lod sig narre deraf, søgte at forklare det hele, beroligedes Folket dog ikke ganske, førend Fuglene fløj op og toge Retningen mod Orinocos Munding.

I Almindelighed staar de til over Hælen i Vand, og saavel i Vandet som paa Landet antager de de sælsomste Stillinger. Den lange Hals

Flamingoer, den ene ruger.

bliver snoet i Bugter paa en ejendommelig Maade og lagt ned over Brystet, medens Hovedet bliver bøjet tilbage paa Ryggen og mere eller mindre skjult under Vingedækfjerene. Sædvanligvis staar Fuglen paa et Ben, med det andet strakt skraat bagud eller helt sammenlagt, trukket op under Bugen, og i denne Stilling plejer Flamingoen ogsaa at sove. Som oftest bærer den Halsen S-formig bøjet, og kun naar den bliver forskrækket, løfter den Hovedet saa højt, som den lange Hals tillader den at løfte det. Naar Flamingoen fisker, vader den i Vandet og bøjer sin lange Hals saa dybt ned, at Hovedet kommer i samme Plan som Fødderne, eller med andre Ord, at Overnæbet kan trykkes ned i Dyndet. Paa denne Maade undersøger Fuglen Vandets Bund, idet den gaar frem og tilbage med smaa Trin og aabner og lukker Næbet under tilsvarende Bevægelser med Tungen. Alt, hvad der kommer ind i den naturlige Si, som Næbet danner, bliver undersøgt af den fintfølede Tunge og det brugelige afsondret fra det ubrugelige. Ved sin Trippen om med Fødderne, bringer den de smaa Vanddyr, af hvilke den ernærer sig, i travl Bevægelse og faar derved desto lettere fat paa dem. Dens Flugt er let, og dens Legeme antager, medens den flyver, Form af et Kors; i fornødent Fald svømmer den godt og udholdende. Kun i en Henseende er den lidet begavet; den har ingen velklingende Stemme. Et hæst »Krak!« og et højere, gaaseagtigt Skrig udgør alle dens Meddelelsesmidler. Føden bestaar, ligesom hos alle de Savnæbbede, af smaa Vanddyr; Smaafisk snapper den ligeledes, og enkelte Plantestoffer bliver heller ikke forsmaaede.

Flamingoen anlægger sin Rede enten paa lave Steder i Vandet selv eller paa flade, blot med ganske lavt Buskads bevoksede Øer. I første Tilfælde bestaar Reden af en kegleformet Hob af Dynd, som sammenskræbes med Fødderne, og hvis Sammenhæng rimeligvis styrkes ved Vandplanter o. desl., og som opføres saa højt, at Redens Bund kommer til at ligge $\frac{1}{2}$ M. over Vandspejlet; i sidste Tilfælde bestaar den kun af en lav, i Jorden selv udkradset Fordybning, i hvilken der ligger to hvide Æg paa et tarveligt Leje af Siv. Naar Fuglen ruger, sætter den sig i Reglen med sammenlagte Ben paa Reden; dog strækker den ogsaa undertiden et af Benene eller maaske dem begge bagud og lader dem hænge ned over Kanten af Reden. Rugetiden skal vare 30—32 Dage, og Hunnen skal med høje Skrig opfordre Hannen til at afløse sig.

Flamingojagt kræver stor Forsigtighed. Om Dagen lader en Hær af disse frygtsomme Skabninger ikke engang Jægeren komme sig paa Bøsseskuds Afstand. Medens de søger Næring, staar der bestandig nogle gamle Fugle paa Vagt. Om Natten kan man derimod bedre overraske dem. Araberne udspænder om Natten sædvanlige Fiskegarn mellem to Baade og sejler ind i en Flamingoflok; de forskrækkede Fugle flyver da op, indvikles i Garnet og fanges nu af Mandskabet i Baadene. Paa denne Maade faar man undertiden halvtredsindstyve og flere af en Flok. De gamle Romere

satte megen Pris paa Flamingoens Kød og lavede lækre Retter af dens Tunge og Hjærne.

Rent fraset det Trylleri, hvormed Sagn og Digtning fra den fjærneste Oldtid har omgivet Svanerne (*Cygnidae*), maa man indrømme disse stolte og majestætiske Fugle en høj Rang blandt de Savnæbbede. Ved deres anselige Størrelse, ved deres smukke Form, som især gør sig gældende, naar de svømmer, og ved det yndefulde i mange Bevægelser i Forbindelse med den tiltalende Farve kan de ikke andet end gøre et højst tiltalende Indtryk. Deres Udseende er for bekendt til, at vi behøver at dvæle derved. Med Undtagelse af Ækvatorialegnene findes der Svaner i alle Zoner, hyppigst dog i den nordlige. Hver Arts Udbredelseskreds er vidt udstrakt, og Svanernes regelmæssige Rejser foretages mellem meget langt fra hinanden liggende Egne. De, der yngler i det tempererede Bælte, overvintrer dog ikke sjældent, eller optræder som Strøgfugle i en forholdsvis indskrænket Kreds.

Ved store Ferskvandssøer og vandrige Moser fæster de Bo og anlægge Reden; efter Yngletiden søger de ud paa Havet paa Steder, hvor det er rigt nok til at byde dem tilstrækkelig Næring. Vandet er deres rette Felt; paa Land bevæger de sig tungt og vaklende og derfor ugerne. Til at flyve beslutter de sig ikke, førend det er ubetinget nødvendigt; Flugten koster aabenbart megen Anstrængelse, især er det dem vanskeligt at svinge sig i Vejret fra Vandet, men naar de er komne op i en vis Højde, gaar Flugten dog ganske raskt for sig. Naar de daler ned, vover de aldrig at sætte sig paa Land, men svæver uden Vingeslag skraat ned mod Vandfladen, strækker Fødderne frem for at formindske Stødets Heftighed og skyder endnu et langt Stykke afsted paa Vandet. Paa Vandet antager de ofte en ejendommelig Stilling, idet de lægger den ene Fod udstrakt hen ad Ryggen, naar de hviler sig. Under Svømningen holde de af og til Vingerne opstillede som Sejl, og for at hente Næring op fra Bunden ved Hjælp af den lange Hals stiller de sig tit paa Hovedet i Vandet med Gumpen i Vejret. Af nogle Arter høres der sjældent en Lyd, i Reglen da en trompetagtig Tone, som har noget tilfælles med Tranens, men sædvanligvis kun en stærk Hvislen eller en dyb Brummen; andre Arter har derimod en stærk og nogenlunde afvekslende Stemme, som, hørt i Afstand, har en tiltalende Klang. Hanterne skrider oftere og stærkere end Hunnerne; de unge Fugle af begge Køn pippet som unge Gæs.

Svanerne er kloge og forstandige, retter sig efter Forholdene, men aflægger dog sjældent den dem ejendommelige Tilbageholdenhed. Deres Væsen røber Selvbevidsthed og en Følelse af egen Værdighed, men ogsaa en vis Herskesyge, som især viser sig mod andre Svømmefugle, hvilke de undertiden idelig forfølger, ja endog ombringer uden al Grund. Derimod viser begge Mager den største Troskab og Hengivenhed for hinanden, og en engang indgaaet For-

bindelse varer hele Livet. Lige saa kærlige viser Forældrene sig mod Afkommet, og om Hannen end ikke deltager i Rugningen, er den dog behjælpelig ved Redebygningen. Reden selv er en stor, kunstløs Bygning af Vandplanter og tørt Siv. Hvor der findes Smaaøer, benytter Hunnen dem til Anlæget af Reden; i modsat Fald slæber den Planter sammen, indtil der er dannet en saa stor Hob, at den svømmende kan bære begge Mager. De 6—8 tyndskallede, smudsige hvide eller smudsige bleggrønne Æg ruges i 5—6 Uger. De graa, dunklædte Unger føres snart ud paa Vandet, ledes der til selv at søge Føde og tages ofte paa Ryggen af Moderen og om Natten under hendes Vinger. Svanerne bliver meget gamle,

Knøpsvaner.

og man har haft Eksempler paa, at de som tamme har levet over hundrede Aar.

Knopsvanen eller den tamme Svane (*Cygnus olor*) findes endnu vild i Størstedelen af Nordeuropa og Østsibirien; ved Danmarks Kyster forekommer den især i den kolde Aarstid, dog ikke saa talrig som Sangsvanen. I Norge er den derimod ikke funden. Den kendes paa sin lange, tynde, S-formig bøjede Hals og sit røde Næb med sorte Kanter, sort Negl og en sort Knop ved Roden. Fjerdragten er som bekendt ren hvid; en Stribe mellem Øjet og Panden er, ligesom Knoppen og Foden, sort. Længden udgør 180 Ctm.

Sangsvanen eller den vilde Svane (*C. musicus*) har en noget kortere Hals end den foregaaende og holder den ikke saa smukt

bøjet; den har et gult, fortil paa Kanterne sort Næb uden Knop og en gul Hagehud, samt en gul Plet fra Næbet hen til Øjet. Længden udgør 160 Ctm. Sangsvanen er ikke sjælden i det nordlige Norge og Sverige, findes i Rusland og over hele Mellemasien til Beringsstrædet og forekommer ligeledes paa Island og i Nordamerika. Ved Danmarks Kyster indtræffer den skarevis i Oktober.

I Bevægelsernes Ynde staar Sangsvanen tilbage for Knopsvanen; derimod udmærker den sig fremfor denne ved sin høje og forholdsvis velklingende Stemme, hvorom Schilling udtaler: »Sangsvanen henrykker ikke alene Beskueren ved sin skønne Form, men ogsaa ved sin Stemmes høje, forskellige og rene Toner, hvilke den ved enhver Anledning lader høre som Lokketone og Advarselskrig, navnlig saa snart den har samlet sig i Flokke. Naar Havet udenfor Flodmundingerne i stræng Kulde til alle Sider er bedækket med Is, og Svanernes Yndlingssteder derved er blevne lukkede, naar disse statelige Fugle i Hundredevis ligger forsamlede i de endnu aabne Flodmundinger og ved melankolske Skrig ligesom beklager, at de ikke kan faa det nødvendige Foder, — da har jeg hele Vinteraftener og hele Nætter igennem i den dybe Stilhed atter og atter hørt disse mangestemmige Klage-toner i milevid Afstand. Den synkende Lyd kunde snart sammenlignes med Klokkeklang og snart med Toner af Blæseinstrumenter; dog er Ligheden ikke stor, og i mange Henseender overgaar den, hvad vi her har sammenlignet den med, fordi den hidrører fra levende Væsener og ligger vore Sanser nærmere end Klangene af det døde Metal. Denne ejendommelige Sang har givet Anledning til Sagnene om Svanesang.« Luft-røret har hos Sangsvanen en ejendommelig Bygning, idet det gør en stor Bugt, der optages af en Fordybning i Brystbenet, inden det træder ind i Brystet.

Af alle sine Slægtninge er Sangsvanen maaske den heftigste og mest trættekære, men tillige vistnok den klogeste. For Sangens Skyld holder man i Rusland denne Svane i Parker og sætter der mindre Pris paa Knopsvanen. I de store Mosestrøg i Finland, det nordlige Rusland og Mellem-sibirien, samt i Nordamerika og paa Island yngler den i temmelig stort Antal; i Tyskland bygger vel ogsaa af og til et Par, dog kun undtagelsesvis.

Den lille Svane eller Pibesvanen (*C. minor*) adskiller sig fra de andre ved sin ringere Størrelse og ved sit ved Roden høje Næb, som kun i en Fjerdedel af Længden er gult, men forøvrigt sort, ligesom Hagehuden. Den skal være hyppig i Sibirien, men er kun truffen enkeltvis i Danmark, navnlig ved Ringkøbing Fjord; i Norge er den ligeledes sjælden.

I Sydamerika har der to Svancarter hjemme, af hvilke den sorthalsede Svane (*C. nigricollis*) hører til de mest tiltrækkende Svømmefugle. Dens Fjerdragt er hvid, men Hoved og Hals er sorte, og over Øjet har den en hvid Stribe. Den bebor Sydamerika fra

den sydlige Del af Peru til Falklandsøerne og derfra langs Østkysten til Santos i Brasilien.

Den nyhollandske Svane eller den sorte Svane (*C. atratus*) bliver mere og mere almindelig i Parkanlæg. I Formskønhed og i Bevægelsernes Ynde staar den ikke synderlig tilbage for den hvide Svane og fortjener derfor alle Fugleelskeres Opmærksomhed. Hovedfarven er sortbrun, underneden noget lysere, med mørkegraa Fjerkanter; Haandsvingfjerene og Størstedelen af Armsvingfjerene er blændende hvide. Øjet er skarlagensrødt, Næbet karmoisinrødt med hvidlig Spids og Foden sort.

I mindre besøgte Egne af Nyholland og Van Diemens Land forekommer denne Svane endnu i Mængde og er der saa lidt sky, at man kan skyde saa mange, man vil. I Væsen og Færd har den megen Lighed med Knopsvanen; dog er den mere skrigelysten og lader især i Parringstiden ofte sin betydelige Stemme høre. Naar den svømmer, er den allerede en Prydelse for Vandet; men i sin fulde Skønhed viser den sig dog først, naar den i Flugten udbreder Vingerne med de blændende hvide Svingfjer.

En talrig, over hele Jorden udbredt Familie danner Gæssene (*Anseres*), hvoraf enhver Del af Jorden har sine ejendommelige Arter. De tilbringer en stor Del af Livet paa Land; enkelte bygger endog Rede i Træer og sover paa Træernes Grene. Paa Sletteland findes de hyppigere end mellem Bjærgene. De gaar godt, svømmer vel ikke slet saa godt som visse Ænder eller som Svanerne, men dog temmelig rask, dykker som unge Fugle og i Fare og har en let, kraftig og ret udholdende Flugt, under hvilken de regelmæssig flyver i Kileorden. Hvorfor de flyver i denne Orden, er ikke vanskeligt at sige; thi kun paa denne Maade hindrer den ene ikke den anden i at se sig om til alle Sider, og desuden hjælper Kileformen dem til lettere at gennemskære Luften. Deres Stemme har nogen Lighed med Svanernes. Nogle Arter udstøder brummende, andre skrattende, og enkelte noget klangfulde Toner; i Vrede hvæser de.

Hvorfor Gæssene har faaet Ord for at være dumme, er det ikke let at sige, da Enhver ved nærmere Iagttagelse snart vil blive overbevist om det modsatte. Alle Arter hører uden Undtagelse til de kloge, forsigtige og aarvaagne Fugle; de mistror ethvert Menneske, forstaar at skelne Jægeren fra Landmanden eller Hyrden, udstiller Vagter og træffer andre Sikkerhedsforanstaltninger. Fangne Eksemplarer bliver let tamme og viser i det hele et rigtigt Skøn i de forandrede Omstændigheder, som gør deres Forstand al Ære. Gæssenes Væsen er, paa en vis Herskesyge og Trættekærhed nær, ganske tiltalende; Flertallet af disse Fugle er højst selskabelige, og de enkelte Familier holder sammen med den største Hengivenhed og Troskab. I Parringstiden kæmper Hannerne vel med hverandre, men naar først hver enkelt har fundet en Mage, indtræder Fred og Ro, og de forskellige Par ruger nu ved Siden af hverandre, uden

at der opstaar nogen Strid. Den en Gang sluttede Forbindelse mellem to Mager varer hele Livet. Hannen deltager ikke i Rugningen, men tjener senere Ungerne til Fører og er indtil det paafølgende Foraar en Vogter og Beskytter for hele Familien.

Alle Gæs er Planteædere; de afbider med det haarde, skarp-randede Næb Græs og fortærer tillige Korn, Kaal og andre Vækster, piller Barken af unge Træer, plukker Blade, Bær o. v. v., tager i lavt Vand paa samme Maade som Svanerne Plantestoffer op fra Bunden og snapper som Lækkerbidskener Insekter, Bløddyr og mindre Hvirveldyr. De gør megen Nytte ved deres fortræffelige Kød og ved den rige Fjerdragt.

Graagaasen eller Vildgaasen (*Anser cinereus*), fra hvilken den tamme Gaas nedstammer, er temmelig ensfarvet graa, paa

Vildgæs søger Hvile efter Trækket.

Ryggen dog mere brungraa og underneden mere gulgraa. Sving- og Styrefjer er sortgraa med hvide Fjerskafter.

Graagaasen er, saa vidt vides, den eneste i Danmark ynglende Vildgaas. Dens Udbredelseskreds strækker sig fra Norge i østlig Retning gennem hele Europa og Asien indtil det yderste Østen i denne Verdensdel; mod Syd danner omtrent den 45de Grad Grænsen for dens Forplantningskreds. Den indfinder sig familievis allerede førend Sneen er smeltet, forkynder sin Ankomst ved glade Skrig, søger hen til sine Ynglesteder og lægger der ved hele sin Færd for Dagen, at den er hjemme straks efter sin Ankomst. I Fældetiden taber den fra henimod Midten af Juli til henimod Slutningen af Maaneden Svingfjerene og kan da ikke flyve; naar dette Tidsrum er vel overstaaet, tænker den paa Afrejsen, men drager, i det mindste i Førstningen, kun meget mageligt og langsomt afsted. Paa Rejsen

slutter den sig sjældent sammen i større Flokke; i de fleste Tilfælde følges kun de Gamle med det voksne Kuld.

Vore tamme Gæs har ikke tabt meget af deres Stammefædres Væsen og Ejendommeligheder; men Graagæssene har dog, som alle vilde Dyr, en stoltere Holdning og raskere Bevægelser. De gaar meget bedre end den tamme Gaas, løber temmelig hurtig, svømmer godt og dykker i Fare. Flugten er udholdende og temmelig rask, naar Graagaasen først har hævet sig til en vis Højde. Idet den svinger sig i Vejret, foraarsager de hæftige Vingeslag en ejendommelig Støj, og naar den daler, høres der en lignende Lyd, hvortil der kommer en stærk Plasken i Vandet, naar Fuglen kaster sig paa dettes Overflade. Saa snart det kun gælder om at tilbagelægge en kort Strækning, svinger et Par af disse Fugte sig sjældent saa højt i Vejret, som det ellers regelmæssig plejer at ske. Stemmen har saa megen Lighed med den tamme Gaases, at der hører lang Øvelse til at skelne den derfra; i Vrede hvæser Graagaasen ligesom dens tamme Slægtning. Forsigtig og mistroisk viser den sig overalt, lige saa vel i Norden som i Sydeuropa. Egentlig selskabelig er den ikke, eller i alt Fald er den det i ringere Grad end de fleste beslægtede Fugle. Kun de tamme Gæs kan rose sig af dens Velvilje, idet den ofte nærmer sig dem, naar de græsser paa Marken, ja ikke sjældent enkeltvis blander sig imellem dem. Straks efter Ankomsten i Foraaret skrider de enkelte Par til at bygge Rede. Allerede Valget af Pladsen dertil vidner om Graagaasens Kløgt; thi den, der vil søge efter Reder, kan forud vide, at han kun vil finde dem paa de utilgængeligste og mest afsidesliggende Steder i Moserne. Medens Hunnen henter Stof til Reden og bygger den, holder Hannen Vagt. Efter 28 Dages Rugning kryber Ungerne ud; de forbliver en Dag i Reden, men føres derpaa ud paa Vandet, hvor de læres til at søge deres første Næring i Andemad o. desl. Senere føres Gæslingerne op paa Markerne. Om Aftenen vender Gamle og Unge tilbage til Reden; efter et Par Ugers Forløb bliver denne dog for lille til at rumme de stærkt voksende Unger, og fra den Tid af sover disse, trykkede tæt op til Moderen. Hannens Aarvaagenhed fordobles fra det Øjeblik, da Gæslingerne er krøbne ud af Ægget. Moderen gaar eller svømmer i Spidsen for hele Familien, de tæt sammentrængte Unger følger efter, og Faderen slutter Toget, idet han med højt opløftet Hoved spejder om til alle Sider, ængstelig vaagende over Familiens Sikkerhed. Fangne Graagæslinger bliver snart meget tamme. Tager man Æggene fra Vildgæs og lader dem udruge af tamme Gæs, kan Ungerne behandles ganske som tamme Gæslinger, men de fornægter dog ikke helt deres Natur, men begynder snart at flyve og trækker, naar man ikke holder dem tilbage med Magt, om Efteraaret sydpaa med de andre Vildgæs. Man har imidlertid haft Eksempler paa, at enkelte det næste Foraar har opsøgt den Gaard, hvor de var opdrættede.

Noget mindre end den tamme Gaas er Sædgaasen eller Ruggaasen, paa norsk Graagaasen (*A. segetum*).

Denne Art bebor ligesom den foregaaende det nordlige og nordøstlige Europa og Asien og drager om Efteraaret sydpaa. I sneløse Vintre siges enkelte at forblive i Danmark; i Norge er Arten almindelig. Paa Sæden anretter den maaske nogen mere Skade end den foregaaende, idet den fornemmelig holder sig til Rugmarkerne.

Snegaasen (*A. hyperboreus*) udmærker sig ved sin Farve frem for alle andre Vildgæs, idet den som gammel Fugl er snehvid, paa de ti første Svingfjer nær, som er sorte med Fjerskafter, der ved Grunden er hvide. Dens Næb og Fod er røde. Snegaasen har hjemme i det høje Norden, særlig i den nye Verden. Over de Forenede Stater plejer denne Gaaseart at trække i en betydelig Højde, og om den Mængde, i hvilken den gennemvandreren det nordlige Del af dette Land, faar man først en Forestilling, naar man op søger den i dens Vinterkvarter. Hos os lader den sig kun meget sjælden se.

Blisgaasen (*A. albifrons*) har en hvid, sortindfattet Pandeplet, der naa'r til foran paa Issen, og paa Brystet er der store, sorte Pletter. Den har hjemme i det nordlige Norge og Sverige samt i Nordasien, paa Island og i Grønland. I Træktiden er den ikke sjælden ved danske Kyster.

Dværggaasen (*A. erythropus*) er ikke større end den almindelige tamme And. I Farven har den megen Lighed med Blisgaasen. Den bebor nordøstlige Lande, og dens Træk falder Øst for Danmark.

Havgæssene eller Rajgæssene (*Branta*) er noget mindre end de egentlige Gæs; deres Næb er kortere end Hovedet, og Tværpladerne paa Næbranden ses ikke, naar Næbet er lukket. I Danmark forekommer der tre Arter af denne Gruppe. Den største Art er Bramgaasen, paa norsk Fjeldgaasen (*B. leucopsis*). Pande, Tindinger og Strube er hvide; Nakke, Hals og Hale er sorte, ligesom ogsaa Næb og Ben. Bramgaasen har hjemme i det høje Norden, især dog i den nordøstlige Del af Europa, og drager i store Flokke sydpaa i Træktiden. Paa den sydlige Del af Falster træffes den i Træktiden i Mængde. I Norge er den meget sjælden.

Den af alle Vildgæs, som i Træktiden findes talrigst ved de danske Kyster, er Knortegaasen, paa norsk: Ringgaasen eller Gaulen (*B. torquata*), en Fugl af 62 Ctm. Længde. Dens Hoved, Hals, Sving- og Styrefjer er sorte; Ryg, Bryst og det øverste af Bugen er mørkegraa med lysere Fjerkanter, og Siderne samt Over- og Undergump er hvide. Paa hver Side af Halsen har den en halvmaaneformet, hvid Tværplet. Næb og Fødder er sorte. Knortegaasen har hjemme i det høje Norden i den gamle og nye Verden, navnlig paa Kyster og Øer imellem 80 og 60 ° n. Br. Paa Island yngler den ikke, men paa Spitsbergen derimod i stor Mængde;

i Grønland skal den ligeledes yngle Nord for den 73de Breddegrad. Ved de danske Kyster samles den i Træktiden, ofte i store Skarer, især ved Limfjorden og under Læsø, før Afrejsen nordpaa midt i Maj; i September kommer den atter hertil, og mange forbliver her i milde Vintre. Som Følge af de idelige Efterstræbelser er den meget sky. For Resten udmærker den sig fremfor de fleste af sine Slægtninge ved Ynde i Bevægelserne og ved en stor Fredsommelighed. Foruden Græs og Sølplanter fortærer den mange Insekter og Bløddyr; i Fangenskab bliver den sin Oppasser meget hengiven, værner sig snart til Korn, men maa dog af og til have noget Grønt.

I Aaret 1827 blev der i England til Forskernes store Overraskelse skudt en i det indre Afrika hjemmehørende Art af den her omtalte Slægt, nemlig Sporegaasen (*Plectropterus gambensis*). Den adskiller sig ikke uvæsentlig fra de andre Gæs ved sin betydelige Størrelse, ved en stor Knude ved Roden af Overnæbet og ved stærke Sporer paa Vingerne. Dens Længde udgør omtrent 1 Meter. Den er udbredt over hele Mellem- og Sydafrika, hvor den opholder sig ved Flodbredder og Damme, og den løber bedre end de fleste andre Gæs.

Af ikke-europæiske Gæs fortjener fremdeles Nilgaasen eller den ægyptiske Gaas (*Chenalopex ægyptiacus*) at omtales, da den fra Afrika og Syrien temmelig regelmæssig besøger Sydeuropa. Paa ægyptiske Mindesmærker finder man ofte denne smukke, brogede Gaas afbildet. I Nedreægypten er den sjælden; fra Øvreægypten og sydpaa savnes den derimod blot paa faa Steder langs Floden. I Yngletiden ses den parvis og derpaa i Selskab med Ungerne; senere optræder den i talløse Skarer, som milevidt bedækker begge Flodbredder. Den holder sig gjerne til Skovegne, da den helst bygger Rede i Træer. I at løbe kappes den med den højbenede Sporegaas; den svømmer og dykker med Færdighed og har en let og hurtig Flugt. Naar den flyver op massevis, danner Flokken først en forvirret Hob, men dersom den vil tilbagelægge længere Strækninger, ordner den sig i Kileform. Den er forsigtig og klog, men herskesyg og saa stridbar, at Hannerne i Parringstiden bogstavelig slaas paa Liv og Død.

I Australien lever Hønse- eller Kappegaasen (*Cereopsis novae hollandiae*), som lever mere paa Land end i Vand; den gaar fortrinlig, men svømmer slet og højst ugærne og har en tung Flugt. Dens Væsen er lige saa trættekært og stridbart som Nilgaasens.

*

*

*

Ænderne (*Anates*), se Fig. S. 312—3, adskiller sig især fra Gæssene ved de lavere Fødder og fra Svanerne ved den kortere Hals. Farven varierer efter Køn, Aarstid og Alder, og Hanner, Andriken, er i Reglen prægtigere end Hunnen. Ænderne er ligesom Gæssene

udbredte over den hele Jord, men optræder talrigere paa Arter i det hede og tempererede Bælte end i det kolde, hvor en og samme Art derimod ofte forekommer i utallige Skarer. De befolker Havet samt Floder og Søer til højt op imellem Bjærgene, vandrer om Vinteren til varmere Egne og forener sig paa Trækket i uhyre Skarer, som ofte slutter sig til andre Svømmefugle og undertiden bedækker store Vandflader. Flere Arter drager lige saa langt bort som Svalerne; de øvrige rejser derimod ikke længere mod Syd, end det er nødvendigt. Som oftest tiltræder de Rejsen ved Solens Nedgang, flyver nogle Timer og kaster sig henimod Midnat eller noget tidligere i aabne Vande, hviler der nogle Timer og flyver videre om Morgen. De enkelte Arter ordner sig indbyrdes enten i en lang Række eller i Kileform. Ænderne færdes livligst i Tusmørket og sværmer mest om paa den Tid; i mørke Nætter og i Middagstimerne sover de med Hoved og Næb skjulte under Skulderfjerene, enten staaende paa et Ben eller liggende paa Brystet eller svømmende paa Vandet. Aandsøvnene synes ligesom Sanserne at være vel udviklede. Alle Ænderne er forsigtige og sky og desuden listige, ja endog til en vis Grad beregnende. De adskiller sig fra Svanerne og Gæssene ved, at de fortærer lige saa mange dyriske som vegetabiliske Stoffer.

Alle Ænder formerer sig stærkt. De lever i Monogami; Hunnerne anlægger ofte Rederne tæt ved hverandre, ja nogle Arter danner formelige Ynglekolonier ligesom Maager, Alke og andre Svømmefugle. Flere Arter yngler i Huler eller Klippekløfter, nogle i Træhuller og andre paa Træer, hvor de bruger en Landfugls Rede til Underlag for deres egen; de øvrige danner paa flad Jord en Fordybning af Plantestoffer, hvilken de ved Rugningen udforer med deres egne Dun. Æggene er altid uplettede; deres Tal udgør fra 6—16, og Rugetiden varer fra 21—24 Dage. Naar Hunnerne ruger kolonivis, plejer de at stjæle Æg fra hverandre, da deres Rugelyst og Kærlighed til Afkommet er meget stor. Ællingerne føres af Moderen til Vandet, saa snart de er tørre, og ledes af hende med den største Omhu. Det er højst behændige Smaaskabninger, der løber, svømmer og dykker godt og hurtigt vokser til. Saa snart de har skiftet Dragt for anden Gang, slutter hele Familien sig igen til Faderen.

Indierne har et Sagn om, at to Elskende var blevne forvandlede til Ænder og fordømte til at tilbringe Natten fjærnt fra hinanden, hver paa sin Flodbred, og at de nu hele Natten raabte til hinanden: »Tschackwa, skal jeg komme?« — »Nej, Tshackwi!« — »Tschackwa, skal jeg ikke komme?« — »Nej, Tschackwi«. Den And, der ved sin smukke Form og Farve og ved sin høje, velklingende Stemme har givet Anledning til dette og andre Sagn, anses ogsaa hos Mongolerne for hellig. I Indien kaldes den Braminanden, i Danmark Rustanden (*Anas rutila*). Dens Hovedfarve er smuk

rustrød med hvidgule Kinder, et smalt sortgrønt Halsbaand (i Par-ringstiden), hvide Vingedækfjer, metallisk grønt Vingespejl og sorte Sving- og Styrefjer samt Overgump. Mellemasien er Midtpunktet i Rustandens Udbredelseskreds. Mod Øst gaar den til øvre Amur, mod Vest til Marokko. Paa Trækket besøger den regelmæssig Grækenland og Syditalien. Allerede i Mellemtyskland hører dens Forekomst til de sjældne Undtagelser, og i Danmark skal den kun én Gang være bleven skudt, mærkeligt nok paa Bornholm, som ellers er saa fattigt paa Vade- og Svømmefugle.

Den smukkeste af de i Norden forekommende Ænder er Gravanden, ogsaa kaldet Gravgaasen og Brandgaasen, paa norsk: Fagergaasen (*Anas tadorna*). Hoved og Hals er glinsende mørkegrønne, to store Pletter paa Skuldrene sorte, et Brystskjold, Mellemryg, Vingedækfjer, Sider og Halefjer (til henimod Spidsen) blændende hvide; Mellembryst og Bug er sortgraa, et bredt Halsbaand og nogle af Armsvingfjerene smukt rødbrune og de øvrige Svingfjer sortgraa med metallisk grønt Vingespejl. Til Danmark ankommer den sidst i April og drager bort sidst i August eller først i September. Den søger Ly og yngler i Jordhuler, i Ræve- og Grævingehuler samt i Kaningrave.

For Beboerne af Øerne ved Slesvigs Vestkyst er Gravanden ikke uden Betydning. Man anlægger der kunstige Boliger til den, idet man dækker lave Klithøje med Græstørv og graver vandrette Gange, som støder sammen i Højenes Midpunkt og tjener Fuglene til deri at anbringe deres Reder. Hunnen lægger, hvis man ikke forstyrrer den, 7—12 store, hvide, glatte Æg og begynder derpaa ivrig at ruge. Men tager man, som paa de vestslesvigske Øer, Æggene bort, lægger den 20—30. Hver Gang den forlader dem, dækker den dem omhyggelig til med Dun; disse staar ikke synderlig tilbage for Edderdun og tages efter Rugetiden ud af Rederne.

Af alle Ænder er den almindelige Vildand, ogsaa kaldet Stokanden og Graaanden (*Anas boscas*) den vigtigste, fordi den tamme And nedstammer fra den. Den har et grønt Hoved og en grøn Overhals, som ved et hvidt Halsbaand er skilt fra det kastaniebrune Forbryst, graabrun Ryg med en fin mørk Tegning, graahvide, sortvatrede Skuldre, graa Vingedækfjer, et prægtigt blaåt, paa begge Sider hvidt indfattet Vingespejl, sortgrøn Underryg, Overgump og opadkrummede Mellemstyrefjer (4 i Tallet), en forøvrig hvid, mørkprikket Hale, hvidgraa, fint sortvartet Underkrop, fløjelssort Undergump og mørkegraa Svingfjer. Om Efteraaret ligner Hannens Fjerdragt Hunnens, der er graa med brun Tegning.

Stokanden bebor ikke alene hele Norden i den gamle og nye Verden, men findes til helt ned imod Vendekredsen, skønt i Syden kun om Vinteren. Den er den almindeligste af Ferskvandsænderne og opholder sig i siv- og rørbevoksede Søer, Damme og Moser, helst hvor der er Skove i Nærheden. I Forsommeren lever den parvis; straks efter Parringen skilles dog Hannerne fra Hunnerne

og samles i Smaaflokke, der strejfer om. I September og Oktober slutter Familierne sig sammen og flyver om Natten i store Skarer fra det ene Vand til det andet. I Danmark er Stokanden i Reglen Strøgfugl, naar den i milde Vintre forbliver her og strejfer om; kun i stræng Kulde drager den længere sydpaa til aabne Floder og Strandbredder. Hovedtrækket gaar dog sjældent længere end til Italien, Grækenland og Spanien. Allerede i Februar og senest i Marts begynder Foraarstrækket nordpaa. Kun rent midlertidig besøger Stokanden Havbugter eller i det hele Saltvand. Den hører til de graadigste af alle Fugle, fortærer Græsspirer og Smaablade af forskellige Vandplanter tillige med deres Knopper, Spirer og Frø, samt Korn og Knolde, men gør tillige Jagt paa alle Smaadyr fra Orme til Fisk og Padder. Den synes at lide af en umættelig Sult og æder, saa længe den er vaagen og finder noget at æde. I Væsen og Levemaade har den en meget stor Lighed med sin Efterkommer, den tamme And, dog med den Forskel, at den er mere dorsk og blødagtig end hin. Den gaar, svømmer, dykker og flyver paa en lignende Maade, men bedre end den tamme And, og har ganske den samme Stemme. Den lægger stor Forsigtighed og List for Dagen og bliver, hvor den forfølges, ualmindelig sky. Derimod yngler den gerne i Damme, der staar under Menneskets Beskyttelse, navnlig i større Parkanlæg, viser sig her mere og mere fortrolig,

Graaand paa Reden.

ja, lader sig endog tilsidst regelmæssig fodre. Ogsaa fra saadanne Steder gør den imidlertid sine vante Udflugter i Aftentimerne til nærliggende Vande, men plejer dog at vende tilbage før Solens Opgang. Sin af Løv, Siv, Kviste og Straa byggede Rede anlægges den paa et roligt og tørt Sted under en Busk, helst nær ved Vandet, ofte dog ogsaa langt fra Vand i gamle Kragereder o. s. v. paa Træer. De 10—16 Æg, der lægges i April, er af bleggrøn Farve. Efter at Ungerne er krøbne ud af Ægget, opvarmes de en Dagstid i Reden og føres derpaa til Vandet. Bliver de store i en højt anbragt Rede, lader de sig simpelthen falde til Jorden, uden at lide noget derved, men bæres ikke ned i Næbet af Moderen, hvilket

man tidligere antog. Hannen tager ingen Del i Rugningen eller Ungernes Ledelse.

Spidsanden (*A. acuta*) har en længere Hals og lange og spidse Mellemstyreffer. Den er i Træktiden temmelig hyppig ved de danske Kyster, dog sædvanligvis kun i Smaaflokke. Flere Steder som paa Møen og ved Ringkøbing Fjord findes den ynglende, og i Fuglekøjerne paa Sylt fanges den i Mængde. Paa Island yngler den ligeledes i store Masser; i Norge er den derimod sjælden. Vinteren tilbringer den i Mellem- og Sydeuropa.

Knaranden (*A. strepera*), der har et hvidt, nedentil sort indfattet Vingespejl, kommer i September nordfra til Danmark i Smaaflokke og forlader det i Oktober og November; paa Foraarstrækket kommer den parvis i Marts og April. Enkelte Par forbliver om Sommeren og yngler hist og her. I Holland er Knaranden meget almindelig. Den er en yndet Lokkefugl ved Andefangst, da den idelig lader sin Stemme høre.

Skeanden, paa norsk: Skovlanden (*A. clypeata*), har et stort, bredt, mod Spidsen spadeformig udvidet, blødt og finttandet Næb. Hannens Fjerdragt er meget broget. Den har hjemme i det tempererede Bælte, og i det høje Norden forekommer den kun af og til. Fra det sydlige Norge, hvor den dog er sjælden, bebor den hele Europa. I Østpreussen, Polen, Danmark og især i Holland hører den til de almindelig forekommende Ænder; i Mellemtysskland træffes den hist og her, og i hele Sydeuropa forekommer den i store Masser.

Krikanden (*A. crecca*) er den mindste af alle vore Ænder. Den ankommer hertil i Marts og April og forbliver her for Størstedelen, indtil Frosten tvinger den til at drage bort. Stemmen lyder som »Kræk, kræk!« — deraf dens Navn. Den er i det hele overalt almindelig hos os og ligeledes i Norge; paa Bornholm synes den ikke at forekomme, i alt Fald ikke som Ynglefugl. Paa Øerne ved Vestslesvigs Kyst er den derimod overordentlig talrig, og i Fuglekøjerne paa Sylt fanges den om Efteraaret ligesom Stokanden i Tusindvis.

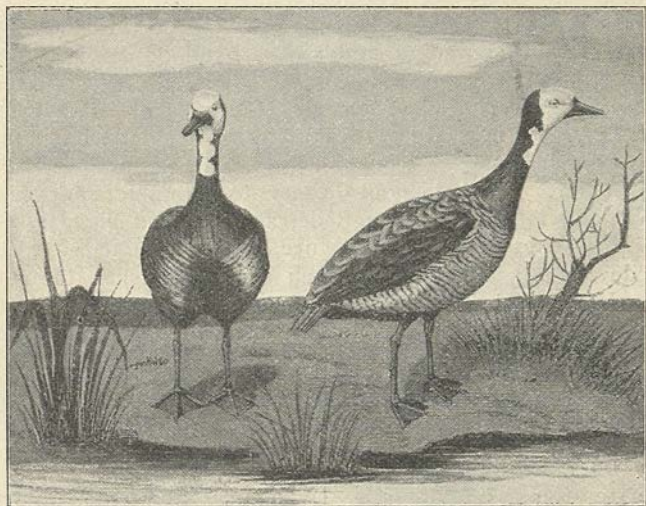
Pibeanden, ogsaa kaldet Lysanden og Blisanden, paa norsk: Brunnakken (*A. penelope*) er en højnordisk Fugl, som i Træktiden og om Vinteren temmelig hyppig besøger Danmarks Kyster. Stemmen er pibende og høres idelig, i Træktiden ogsaa om Natten.

Den smukkeste af alle Ænder er Brude- eller Carolinaanden (*A. sponsa*), en over hele Nordamerika udbredt og der hyppig Fugl. Den udmærker sig ved sin prægtige, glinsende Fjerdragt, ved sin lange, nedhængende Fjerbusk paa Baghovedet og ved en nøgen Stribe mellem Overnæbet og Øjet. Syd for Ny-Skotland findes Brudeanden overalt i de Forenede Stater, hist og her endog i stor Mængde, og paa Trækket besøger den regelmæssig Mellemamerika og Vestindien. Dens Bevægelser er lettere og smukkere

end de fleste andre Ænders, og den vælger sig let til Fangenskab. Den yngler i hule Træer.

I den gamle Verden erstattes denne smukke And af Mandarinanden (*A. galericulata*), hvis Han foruden Fjerbusken paa Hovedet har en mankeagtig Halskrave og to vifteformede Fjerpudser paa Ryggen, dannede af de brede, lodretstillede Overarmsvingfjer. Mandarinanden bor hjemme i Nordkina og Amurlandene samt Japan og trækker derfra hver Vinter til Sydkina. Blandt Kineserne gælder den for et Mønster paa ægteskabelig Trofasthed og bæres derfor i Spidsen af Bryllupstog i prægtige Bure.

Træænder

Fra Sydamerika hidrører den saakaldte tyrkiske And eller Moskusanden (*A. moschata*), der har faaet det sidste Navn af, at Hannen har en meget stærk Moskuslugt. Tamme Moskusænder ses overalt i Brasilien; som Husfugl holdes de i Tyrkiet og Persien.

Træænder (*Dendrocygnæ*) kaldes nogle vidt udbredte Medlemmer af Slægten, som udmærker sig ved en slank Bygning, et smalt Næb, høje Ben og afstumpede Vinger, hvis tredje og fjerde Svingfjer er de længste. Herhen hører den sydamerikanske og mellemafrikanske Enke- eller Nonneand (*Dendrocygna viduata*). I Moser og Stepper findes den i forbausende Mængde, ikke mindre hyppig i Afrika end i Sydamerika. Ved den blaa Nil danner dens Flokke, naar de flyver op fra de sandede Bredder, hele Skyer.

Hos Dykænderne (*Fuligulæ*) er Benene stillede længere tilbage end hos de foregaaende, og Tærne er hos dem længere, ja ofte dobbelt saa lange som det korte og sammentrykte Løb. Bagtaen har en bred, slapt nedhængende Hudbræmme. Disse Ænder foretrækker frit og dybt Vand for lave, plantebegroede Damme. Det overvejende Flertal lever i Havet og søger blot i Yngletiden ind til Ferskvandssøer.

Naar de vil dykke, er et eneste Stød opefter af deres Fødder nok til at styrte dem paa Hovedet ned i Dybet. De kan ikke, saaledes som Dykkerne, forfølge et Bytte under Vandet, men dykker mere eller mindre lodret ned til Bunden og kommer efter nogle Minuters Forløb op igen omtrent paa samme Sted. De Arter, der lever i Havet, dykker undertiden paa en Dybde af 100 Meter, hvilket man let kan se ved at undersøge, hvad de lever af. Kun faa af dem er fortrinsvis Planteædere; Flertallet tager Bløddyr, Orme, Krebsdyr, Fisk o. s. v. Næringen sluges straks i Dybet, og Dykænderne kommer, naar de er beskæftigede med at æde, kun op til Overfladen for at aande. De ruger i Selskab og danner undertiden formelige Kolonier. Ikke sjældent lægger to Hunner, endogsaa af forskellig Art, Æg i en og samme Rede, skiftes til at ruges og tager begge Del i Ungernes Pleje uden at gøre Forskel paa deres eget og det fremmede Afkom. Mange lægger en sand Lidenskab for Dagen i at opfylde Moderpligterne; de stjæler Æg fra hverandre og triller dem hen til deres egen Rede eller lokker allerede udklækkede Unger hen til sig for at pleje dem.

Flere Dykænder er til betydelig Nytte ved de Dun, med hvilke de udfører Reden; andre er et velsmagende Vildt, medens de flestes Kød dog som Følge af Føden har en trannet Smag.

Den første Rang blandt alle Dykænder tilkommer Edderfuglene (*Somateriae*). De er ikke alene de største og smukkeste, men ogsaa de nyttigste Medlemmer af Familien og en sand Vel-signelse for Beboerne af det høje Norden, i hvilket de alle har hjemme. Edderanden eller Edderfuglen (*Somateria mollissima*) har to nøgne Pandeplader, der dannes ved, at Næbet paa hver Side forlænges op paa Panden med en ubefjeret Spids. Hannens Farve er paa Isse, Hals, Ryg og Overvingedækfjer hvid, paa Forbrystet rødlig, paa Kinderne glinsende lysegrøn, forøvrigt sortbrun og sort med et fløjlsort Vingespejl. Længden udgør 63 Ctm. Hunnen er mindre, og dens Hovedfarve er brun med mørkere Tegning.

Edderfuglen bebor Norden over hele Strækningen fra Østersøen til Spitsbergen og fra Vestkysten af Europa til Island og Grønland. Undertiden forekommer den endog i det Indre af Tyskland, dog kun som vildfarende Gæst. Dens sydligste Rugepladser er Øen Sylt, flere af Øerne i Kattegattet samt Christiansø; derfra synes den

at blive hyppigere og hyppigere mod Nord. Allerede i den midterste Del af Norge findes den i Tusindvis, fredet af Kystbeboerne og beskyttet ved særlige Love; paa Island og i Grønland findes den ligeledes i massevis, og i det østlige Sibirien erstattes den tildels af beslægtede Arter. I de sydligere Egne af dens Udbredelseskreds vandrer den ikke; thi i Nordsøen holder Golfstrømmen næsten overalt Havet aabent, ja selv i Østersøen finder den overalt Steder nok, som ikke fryser til, og hvor den kan finde Tilflugt om Vinteren. I meget strenge Vintre strejfer den dog derfra til Nordsøen, ja endog til det atlantiske Hav. I Grønland tiltræder den i September og Oktober en regelmæssig Vandring og samler sig undervejs paa visse Steder, der er rige paa Næring, i uhyre Mængde og bedækker Havet i stor Udstrækning. Ved de danske Kyster opholder den sig om Efteraaret og Vinteren i store Flokke, dog kun paa dybt Vand. Den er en Søfugl i Ordets egentligste Betydning. Paa Land bevæger den sig kun vraltende og med Besvær og falder ofte. Flugten, som sædvanligvis kun gaar lavt hen over Vandet, er ikke udholdende, da de korte Vinger bestandig maa

Edderfugle.

bevæges med meget raske Slag. Paa Havet udfolder den sin egentlige Bevægelsessevne. Den ligger højere paa Vandet end de andre Dykænder, svømmer hurtigere end enhver anden bekendt Art og dykker paa langt betydeligere Dybder. Der forsikres, at den undertiden henter Næring fra en Dybde af 50 M., og at den kan opholde sig indtil 6 Minutter under Vandet; dog forbliver den i Reglen kun $1\frac{1}{2}$ til 2 Minutter under Overfladen.

Alle Edderfugle ruger temmelig sent, ikke før i Slutningen af Maj og sædvanligvis først i Juni. I dette Øjemed samler de sig om visse Smaaøer, hvor de med Lethed kan gaa i Land for parvis at søge en passende Plads til Reden. Den første Betingelse er Læ; derfor foretrækkes Øer med lavt Krat eller Græsvækst for alle andre. Man skaffer Fuglene kunstigt Ly ved at opstille gamle

Kasser og Kister ved Strandbredden eller ved at lægge Brædder eller Riskviste henover store Stene. Lige saa sky som Edderfuglen tidligere var, lige saa tillidsfuld viser den sig nu og lader sig ikke forstyrre af Menneskets Nærhed. Den vralter lige hen til Kystbeboernes ensomme Bolig, ja ind i den for at finde en passende Plads til Reden, og enkelte Edderfugle ruger virkelig i Kamre og Stalde, i Bagerovne og paa lignende Steder og falder ligefrem Husmoderen til Besvær. Naar de aflange, glatskallede, graagrønne Æg, 6—8 i Tallet, er lagte, forlader Hannen Reden og flyver ud paa Havet, hvor den slutter sig til andre Hanner. Reden er en højst kunstløs Bygning af Kviste, Tang, Græs, Straa o. s. v.; dens indre Beklædning med Dun er den kostelige Afgift, som de rugende Fugle efterlader til de dem venligt beskyttende Mennesker. Allerede efter faa Dages Forløb sidder den rugende Hun meget fast paa Reden og trykker blot Hovedet mod Jorden og udbreder Vingerne lidt for at gøre sig ukendelig, naar Nogen kommer den nær. De, der ruger i eller i Nærheden af Boliger, lader sig klappe, ja, man kan endog tage dem op fra Reden, betragte Æggene og atter sætte dem paa disse, uden at det falder dem ind at flyve bort. I Morgentimerne forlader Hunnen sædvanlig Reden efter omhyggelig at have tildækket Æggene med Dun, flyver saa rask som muligt til Havet, dykker flittig en halv Times Tid efter Næring og fylder sin Kro med Muslinger og Snegle, hvorpaa den vender tilbage til Reden.

Efter en Rugetid af 25 Dage kryber Ungerne ud i en rig, mørkebrun Dunderagt; de svømmer og dykker med Færdighed allerede den første Dag og løber ogsaa temmelig rask, i alt Fald bedre end Moderen. Denne fører dem, saa snart de er tørre, til Havet og forlader det kun med dem, naar Søgangen er saa stærk, at Ungerne ikke kan hvile paa dens Ryg. Naar Moderen omkommer, slutter Ungerne sig til en anden Børneflokk, og Plejemoderen sørger da for dem, som om de var dens egne Børn. De unge Fugle bliver indtil det næste Foraar sammen med deres Forældre og i det andet Aar saa meget som muligt i den gamle Hans Selskab. Som ganske unge Fugle fortærer Edderanden mindre Krebsdyr og Bløddyr; senere holder den sig næsten udelukkende til Muslinger uden dog ganske at forsmaa Smaafisk og andre Sødyr. Forstandige Ejermænd af Edderholme eller Rugepladser tager nogle Æg fra de rugende Fugle og tvinger dem derved til at lægge flere; derpaa vender de, indtil Rugetiden er forbi og samler først da Dunene. Men mange Steder skaaner man hverken Fuglene eller deres Æg, og en Følge deraf er en kendelig Aftagen af Udbyttet.

Hvinænder kaldes en Gruppe af Dykænder, hvis Næb ikke er længere end Løbet, ved Roden meget højt og fremefter betydelig smallere. De har korte Vinger og en hvinende Flugt — deraf Navnet — en temmelig lang Hale, et hvidt Vingespejl og buskede Hovedfjer. Hvinanden, paa norsk Skjæranden (*Fuligula clan-*

gula) yngler almindelig i det høje Norden i den gamle Verden; i strænge Vintre er den hyppig ved de danske Kyster.

Havliten, paa norsk: Isanden (*F. glacialis*) er hvid med en brun Plet paa Kinden og Siden af Halsen; Bryst, Ryg og en Del af Vingerne er sorte ligesom Halen, hvis tilspidsede Mellemstyrer er stærkt forlængede. De hvide Skulderfjer er hos Hannen ligeledes forlængede og tilspidsede. Havlitanden yngler talrig paa Island, i Grønland og i det nordlige Norge, Sverige og Rusland; tidligere synes den at have været almindeligere ved Danmarks Kyster end nu. Den er en af de muntreste og livligste Ænder, dykker fortrinlig, er meget selskabelig og lader høre et Slags Sang: »Av, av, avlit!» — hvoraf Navnet.

Taffelanden (*F. ferina*) har et sort Næb med et blaaligt Baand over Midten; Hoved og Hals ere rustrøde og Ryg og Sider lyst askegraa med fine, sorte Bølgelinjer, Kroen er sort eller mørkebrun, Vingespejlet hvidt og Overgumpen sort. Fra Polarkredsen til henimod Vendekredsen og fra Baikal til Klippebjærgene findes Taffelanden; i Danmark yngler den kun enkeltvis. Den indfinder sig nordfra i Oktober og November, trækker om Natten i store Flokke, sædvanligvis uden bestemt Orden, undertiden dog ogsaa i en skæv Linje, oftest skrigende; Flugten er tung og noget hvinende. Taffelanden hører til de livligste Ænder og lever om Sommeren næsten udelukkende af Plantestoffer. Af alle Dykænder har Taffelanden det mest velsmagende Kød.

Skalleslugerne (*Merginae*) har et lige, langstrakt, smalt, næsten valsedannet Næb med tilbagebøjede, spidse Takker og med en stærk kroget Negl i Spidset af Overnæbet. De har langt tilbage stillede, korte og sammentrykte Ben med lange Fortæer og en bred Hudlap paa Bagtaalen, middellange, meget spidse Vinger og en kort, bred, afrundet Hale. De gaar slet, svømmer fortrinlig, dykker med stor Lethed og har en let, rask og udholdende Flugt. Alle har de hjemme i Norden, saavel i den nye som i den gamle Verden. Føden bestaar af Fisk og andre Vanddyr, men kun undtagelsesvis af Plantestoffer; de er meget graadige og kan i dyrkede Egne gøre Fiskerierne betydeligt Afbræk.

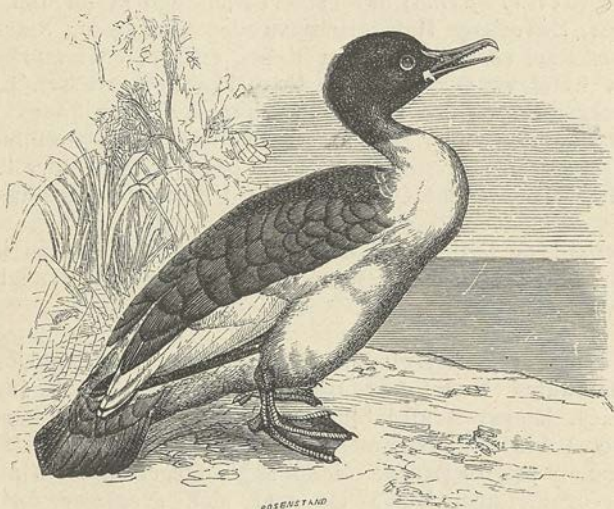
Den store Skallesluger, paa norsk: den store Fiskand (*Mergus merganser*) bliver 80 Ctm. lang. Hovedet er sortgrønt eller rustbrunt til midt ned paa Halsen; Overryg og Skuldre er sorte, Underryg, Overgump og Hale askegraa, Underkrop og Overvingedækfjer hvide, til Dels med et rødligt Skær. Den bebor den nordlige Del af Europa, Asien og Amerika, især Bæltet imellem 52 og 68 ° n. Br. Den dykker med stor Lethed og næsten lydløst; undertiden forbliver den henimod to Minutter under Vandet, sædvanligvis dog kun lidt over et Minut, og paa den Tid tilbagelægger den fiskende, altsaa idet den bevæger sig paa Kryds og Tværs, henimod hundrede Skridt. Stemmen er en besynderlig Skræppen. Reden

findes blandt Rør og Siv ved Havet eller i hule Træer. Andre Arter er den toppede Skallesluger, paa norsk: Silanden eller Fiskanden (*M. serrator*) og den hvide Skallesluger (*M. albellus*). Af hele Slægten er den hvide Skallesluger den sjældneste ved Danmarks Kyster i Vintertiden.

* * *

En anden Hovedgruppe af Svømmefuglene, de Langvingede, udmærker sig ved Vingernes Udvikling paa Svømmeføddernes Bekostning; thi uagtet enkelte af dem gaar godt og af og til svømmer,

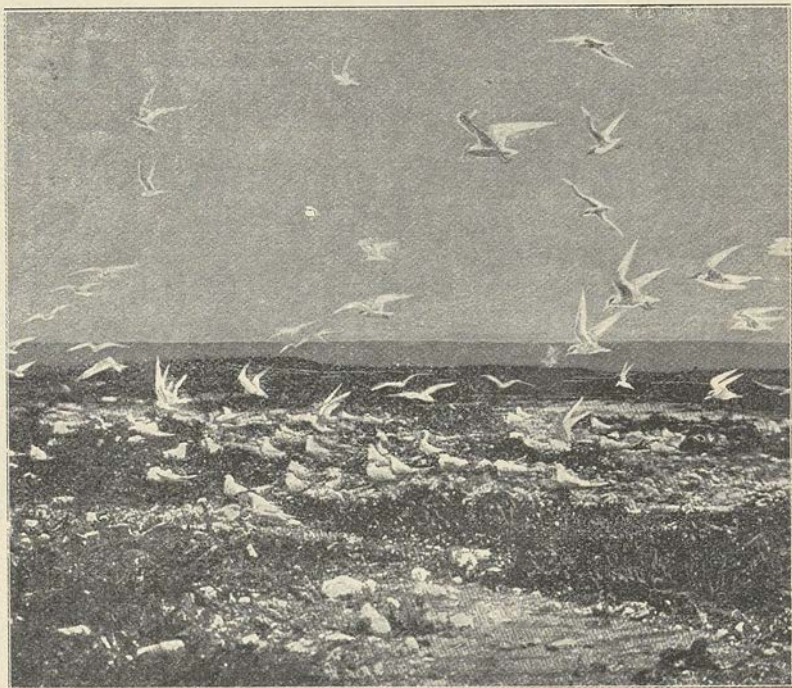
Stor Skallesluger.

er den vigtigste Bevægelse dog Flugten. De flyver mere end alle andre Fugle, ja endog mere end Svaler og Rovfugle, idet de ikke alene flyver om Dagen, men ogsaa om Natten. De er alle Styrte-dykkere.

De bedste Flyvere og Styrte-dykkere er Ternerne (*Sternæ*), slankt byggede Fugle med et lige, tilspidset Næb uden Krog; Benene er meget smaa med en meget lille Bagtaa, Vingerne lange, smalle og spidse og Halen som oftest kløftet. I den bløde, tætsluttende Fjerdragt er Lysegraat, Sort og Hvidt de fremherskende Farver. De bebor alle Jordstrøg, dog mest det varme og tempererede Bælte, op opholder sig ved Havet eller ved Floderne og følger vandrende Kysterne eller Flodernes Løb. Alle Arter er urolige og rastløse Fugle, som flyver det meste af Dagen og tilbringer Nætterne ved

Stranden, sædvanligvis liggende paa Sandet. De flyver i ringe Højde hen over Vandspejlet, fæster Øjnene skarpt derpaa, staar et Øjeblik stille i Luften, naar de har opdaget et Bytte, styrter hurtigt ned paa det og søger at tage det i Næbet. Allerede nogle Uger før Æglægningen samler Ternerne sig paa Ynglepladserne, der sædvanligvis Aar ud og Aar ind er de samme. Æggene, 2—4 i Tallet, varierer meget, men er i det hele store og mørkplettede paa lysere Grund og udmærker sig ved Velsmag.

Ternekoloni.

Rovterneren (*Sterna caspia*), en stor Fugl af 52 Ctm.s Længde, har hjemme i Mellemasien og Sydeuropa, men ruger kolonivis paa Sylt — Æggene ligger i en lille Fordybning i Sandet — og enkelte Steder paa den pommerske, hollandske og franske Kyst.

Den almindelige Terne, ogsaa kaldet Hætteternen, — egentlig et Fællesnavn for alle sorthovedede Terner — (*S. hirundo*) er hvid med sort Hætte og blaagraa Ryg og Skuldre. Den holder sig mere end de andre Arter til Floder og Ferskvandssøer og træffes saaledes i stort Antal langs Elben helt ind i Tyskland. Dens sædvanlige Stemme er »Kriæ!« og Angstskriget et sagte »Kæk!«

eller »Kræk!«, som ofte gentages. Dens 2—3 plettede Æg, der varierer overordentlig meget i Farve, findes i Fordybninger i Sandet i Nærheden af Vand. Ved Ferskvandssøer yngler den sjældent kolonivis, ved Strandkanten derimod ofte i Hundredevis. Bolle besøgte en saadan Koloni og skriver derom: »Jo længere vi skred fremad, desto flere og flere Par fløj der op, og det varede ikke længe, førend vi maatte tage os meget iagt, ifald vi ikke vilde søndertræde Ægene. Næppe havde vi begyndt at samle Æg i Hatte og Kurve, førend hele den uhyre Mængde af Terner, en Flok paa flere Tusinder, opskræmmede og foruroliget fløj op, saa at vi bevægede os under en snehvid Sky. Skriget var bedøvende, og Oprøret blandt Fuglene ubeskriveligt. Paa mindre end en Time havde vi fyldt vore Kurve til Randen. For enkelte Smaabyer i Nabolaget danner disse Kolonier hele Uger igennem et rigeligt og ivrigt benyttet Forraadskammer, og dog er Ternernes Tal i Mandsminde ikke taget af.« Dette er saa meget mærkeligere, som der ved Højvande ikke sjældent ødelægges Tusinder af Reder.

Havternen (*S. macrura*) ligner i alt væsentligt den foregaaende, men dens Hale er en Del længere end den almindelige Ternes. Kystternen opholder sig om Sommeren i de nordlige Have indtil Tyskland, og om Vinteren drager den sydpaa indtil Sydafrika. I Danmark hører den til de almindeligste Terner og lever i Modsætning til den foregaaende næsten udelukkende ved Strandkanten og yngler paa mange Holme og Øer. I Sverige og Norge er den mindre almindelig.

Dværgternen (*S. minuta*) kendes paa sin hvide Pande og Hale og er kun 22 Ctm. lang. Den er udbredt over alle Verdensdele undtagen Australien og samles om Aftenen sædvanligvis i større Flokke.

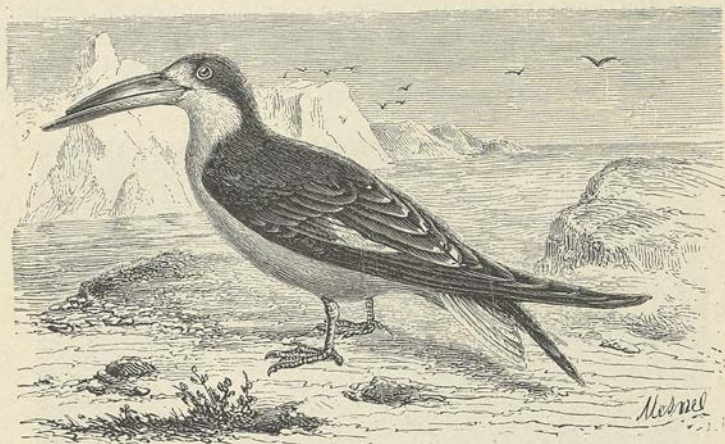
Moseterterne, hvis Hovedfarve er graa, har en kun lidt kløftet Hale og en dybt indskaaren Svømmehud. Den sorte Terne (*Sterna nigra*) er paa Hoved og Nakke, Bryst og Midten af Bugen fløjlsort, paa Ryg og Skuldre blaagraa og paa Undergumpen hvid; Svingfjerene er mørkegraa og Styrefjerene lysegraa. Den bebor den nordlige tempererede Zone og strejfer langt mod Syd om Vinteren. I Danmark er den ret almindelig ved større Moser, Aaer og Søer, og dens 3 olivenbrune, plettede Æg findes i en af Siv og Plantedele sammenhobet, nær ved Vandet anlagt eller undertiden svømmende Rede.

Af de ikke-europæiske Terner fortjener især Silketernen (*Gygis candida*) at blive omtalt; den er snehvid med blaat, i Spidsen sort Næb og safrangul Fod. Denne ved sin Skønhed udmærkede Terneart bebor Øerne i det stille Hav, forekommer paa hele Sydøstkysten af Nyholland og yngler i tykke, skyggefulde Skove, hvor den lægger sit eneste Æg i lave Fordybninger paa vandrette Grene. Ungerne forbliver, indtil de kan flagre, i denne farlige Vugge, fra hvilken ikke faa styrter ned og omkommer.

Som Uglerne forholder sig til Falkene, saaledes forholder de tropiske Saksnæb (*Rhynchopsinae*) sig til Ternerne — de er Natfugle. Deres Næb er dannet paa en højst ejendommelig Maade. Det er stærkt sammentrykt fra Roden, og Undernæbet er betydelig højere og længere end Overnæbet.

Om Dagen flyver Saksnæbet kun, naar den opskræmmes; sædvanligvis ligger den ubevægelig paa Sandbanker. Ved Solens Nedgang bliver Fuglen livlig, og ved Mørkets Frembrud flyver den ud efter Føde; med langsomme Vingeslag svæver den da lydløst hen

Orientalisk Saksnæb.

tæt over Vandets Overflade, idet den holder Undernæbet ned deri og saaledes pløjer det; paa denne Maade opfanger den de i Vand-spejlet svømmende Smaafisk, som udgør dens vigtigste Føde.

Maagerne (*Larinae*) er velbyggede, kraftige Fugle fra en Allikes til en Ørns Størrelse. Overnæbets Spids er højet ned over Undernæbet, Benene, som er stillede midt under Kroppen, er middellange, har temmelig tynde Løb, og den højtsiddende, frie Bagtaa er kort eller blot antydnet. Vingerne er store, lange og brede, og Halen er oftest lige afskaaret. Maagerne er udbredte over alle Dele af Jorden, men bebor dog fortrinsvis Norden. De fleste Arter fjærner sig aldrig langt fra Land, og ofte flyver de endog langs større Floder helt ind paa Fastlandet. Fisk er en yndet Næring for alle Maager, men desuden fortærer de alle Slags Smaadyr, der findes i Havet, ja endogsaa Aadsler. Ligesaa nøjsomme som de er, hvad Fødens Beskaffenhed angaar, ligesaa graadige er de med Hensyn til Mængden af Næringsmidler. Maagerne Form, Farve, Bevægelser og Færd er højst tiltalende. Gangen er rask og Svømmeevnen vel udviklet, des-

uden flyder de saa let paa Vandet som Skum og bliver ved deres blændende Farve en sand Prydelse for det mørke Hav. Flugten gaar for sig med langsomme Vingeslag, som ofte afveksler med en skøn Svæven, der udføres med en saa stor Lethed, at man ingen-sinde bemærker noget Spor af Udmattelse. Som Styrtegydere staar de dog tilbage for Ternerne. Alle Maager er kloge Fugle, som forstaar at bedømme Forholdene og at indrette deres Færd derefter; de er endvidere modige, men noget herskesyge, holder meget af Selskab med andre af deres Art og er Mage og Afkom meget hengivne; men de er tillige meget misundelige, og naar Graadigheden kommer med i Spillet, maa Venskabsfølelserne vige. Mennesket mistror de bestandig, men besøger dog Havne og Fiskerlejer, omkredser Skibe o. s. v., fordi de af Erfaring ved, at der let falder noget af til dem. Rovmaager, Ravne og lignende Fjender angriber de skarevis og slaar

Svarthagmaager.

dem sædvanlig paa Flugt. I Yngletiden forener alle Arter sig i Selskaber, som undertiden vokser til uhyre Flokke; i det høje Norden findes der Kolonier, som kan bedække hele Klippevægge og anbringer den ene Rede saa tæt ved Siden af den anden, at de rugende Fugle har vanskeligt ved at faa Plads. De 2—3, sjældnere 4, Æg med askegraa og sortbrune Pletter paa smudsig brungrøn Grund lægges i en lille Fordybning, som de undertiden kunstløst beklæder med Græsstraa eller Tang. Begge Mager ruger skiftevis, mere vedholdende i daarligt Vejr end i godt. Ungerne kommer til Verden i en plettet Dundragt og forlader som oftest Reden allerede i de første Dage; de, der udklækkes paa stejle Klippevægge, maa dog forblive, hvor de er, indtil Svingfjerene er udvoksede. I Begyndelsen faar Ungerne halvt fordøjet Næring, der opgylpes af de Gamle; senere makes de med dyriske Stoffer.

Til de større Arter hører Svarthagmaagen eller den sorte Havmaage (*Larus marinus*), der er hvid med skifersort Kappe,

Ryg og Vinger. Længden udgør 73 Ctm. Stemmen lyder som et hæst »Ag, ag, ag!« Paa Toppen af Fuglebjærge findes enkeltvis, sjældnere kolonivis, dens af Tang byggede Rede. Paa Vestkysten af Jylland findes den ynglende og ligeledes i Sverige og Norge.

Noget mindre er Sildemaagen (*L. fuscus*), der ogsaa er hvid med sort Kappe og gult Næb og Fod. Denne Art synes ikke at yngle ved de danske Kyster, men forekommer her sjældnere, blot om Efteraaret og Vinteren. I Norge er den derimod overalt almindelig. Den graa Havmaage, paa norsk: Sæingen (*L. argentatus*) er hvid med blaagraa Kappe, gult Næb med en hvid Spids og en rød Plet paa Siden og blegt rødgyldne Ben. Om Vinteren flokkes den graa Havmaage i store Skarer, som følger Sildestimerne. Skriget, der idelig udstødes i Flugten, lyder som »Ha, ha, ha!« eller »Kjau!« Graamaagen (*L. glaucus*) er hvid med lys blaagraa Kappe, hvidlige Svingfjer-Skafter, gult Næb med Rødt paa Undernæbets Knold samt blaaligrøde Ben. Den har hjemme i Polarlandene og strejfer derfra vidt omkring om Vinteren. Den er ofte skudt ved Danmarks Kyster, men i Norge er den sjælden.

Stormmaagen, paa norsk: Fiskemaagen (*L. canus*) er hvid med blaagraa Halsryg og Kappe og med grøngult Næb og Fod. Den yngler paa mange danske Smaaøer og opholder sig, selv i strænge Vintre, ved Danmarks Kyster, hvor den da spiller Rovfuglenes Rolle blandt de af Kulde og Sult udmattede Ænder. I Norge er den den almindeligste Maage i Fjordene. Stemmen lyder som »Giit, giit, giit!« eller som »Kyo, kyo, kyo!«

Til de hvidryggede Havmaager, som har et stort og stærkt Næb, lave Fødder, en kort Svømmehud og med Alderen bliver rent hvide, hører Ismaagen, paa norsk: Hvidmaagen (*L. eburneus*), som er hvid med blaaligt Næb med orangerød Spids, gult Øje, karmoisinrød Øjering og sort Fod. Denne smukke Maage har hjemme i det høje Norden. Som alle højnordiske Fugle er den meget dum og let at fange. »Det er bekendt,« siger Holbøll, »at man ved at binde et Stykke Spæk paa en Snor og kaste det i Vandet kan lokke Fuglen saa nær til sig, at man kan fange den med Hænderne; ja, en Grønlænder, der bragte mig en Unge, fortalte mig, at han havde lokket den til sig ved at række Tungen ud af Munden og bevæge den, hvorpaa han dræbte den med sin Kajak-aare.« Den indfinder sig i Mængde, hvor der fældes Hvalrosser eller Sælhunde, og er da saa lidet sky, at man kan lokke den saa nær, man vil, ved at kaste smaa Stykker Spæk for den.«

Den tretæaaede Maage, paa norsk: Krykjen (*L. tridactylus*), hører til en Gruppe, hvis vigtigste Kendetegn bestaar i, at Bagtaen mangler eller blot er antydet. Den gamle Fugl er hvid med lys, blaagraa Kappe, sorte Vingespidser, grøngult Næb og brune Fødder. Bagtaen er antydet som en Vorte med en lille Klo. Den tretæaaede Maage har hjemme i Polarlandene, paa Færøerne og i den nordligste Del af Norge og Sverige og er om Vinteren ikke saa ganske

sjælden i Danmark. »Den, der aldrig har set et af den tretaæde Maage besat Fuglebjærg,« siger Holbøll, »kan ligesaa lidt gøre sig noget Begreb om denne Fugls ejendommelige Skønhed som om den Mængde, i hvilken den optræder. Man kunde sammenligne et saadant Maagebjærg med et Kæmpe-Dueslag, beboet af Millioner ens-

Tretaæde Maager.

farvede Duer. « Dette Indtryk fandt ogsaa Brehm bekræftet, da han ved

Forbjærgtet Sværholt, ikke langt fra Nordkap, saa et Maagebjærg for sig, og en Kannon blev affyret for at opskræmme Maagerne. En mægtig Klippevæg hævede sig her som en gigantisk Skifertavle, der var bedækket med Millioner af smaa, hvide Punkter. Umidelbart efter Skytsets Torden løsnede disse Punkter sig til Dels fra den mørke Grund, blev levende, forvandlede sig til Fugle, til blændende hvide Maager og sænkede sig lang-

somt ned paa Havet, og det saa tæt og saa uafbrudt, at man skulde have troet, at der pludselig var udbrudt en Snestorm, og at Sneen hvirvlede ned fra Himlen i kæmpemæssige Flokke; flere Minutter igennem vedblev det at sne Fugle ned, og i uoverskuelig Afstand var Havet bedækket dermed. Alle Maagebjærgene bestaar af forskellige

Afsatser eller naturlige Smaatrin over hverandre og er rige paa Huler og fremspringende Stenblokke; i Hulerne og paa Afsatserne staar den ene Rede ved Siden af den anden fra Foden af Bjærget op til Toppen; enhver Plads benyttes, og enhver lille Flade tjener Tusinder af Par til Bolig. Man ser hist og her Parrene sidde ved Rederne, medens andre flyver fra og til, og saaledes bliver Bjærget bestandig indhyllet i en Sky af Fugle, og der hersker et bestandig myldrende Virvar og en bestandig Skrigen. Reden selv bestaar især af Tang, men bliver ved Fuglenes Skarn i Aarenes Løb forsynet med høje Kanter og behøver saaledes kun en ringe Udbedring før Yngletiden. Ungerne forbliver i Reden, indtil de kan flyve.

Til Hættemaagerne med mørkt Hoved og Overhals hører den mindste af alle Maager, Dværgmaagen (*Larus minutus*), som kun bliver 25 Ctm. lang. Hoved og Hals er sortbrune, Kappen samt Overgumpen lyst blaagraa og Underkroppen og Halen hvid. I Vinterdragten mangler den sortbrune Farve paa Hoved og Hals. Dværgmaagen har hjemme i Sibirien, Sydrusland og Tyrkiet, men hører i Danmark til de sjældnere Fugle. Hættemaagen, paa norsk: Lattermaagen (*L. ridibundus*) har mørkebrunt Hoved og Strube, Kappen er lys blaagraa; forøvrigt er Farven hvid, og i Vinterdragt er ogsaa Hovedet hvidt med en sort Plet ved Øjet og ved Øret. Hættemaagen er en Trækfugl, der yngler mange Steder i Danmark; i Norge er den sjælden; dog er den skudt ved Bergen. Den findes i det hele ynglende imellem 60 og 30° n. Br., ogsaa ved mange Indsøer i Europa, Asien og Amerika. I Sydeuropa opholder den sig Aar ud og Aar ind. De nordlige Egne forlader den i Oktober og November og drager da til Landene om Middelhavet. Havet besøger den kun om Vinteren. Hovednæringen bestaar af Insekter og Smaafisk, hvortil der kommer Mus, Aadsler o. s. v.

Form og Farve berettiger til at opstille Rovmaagerne eller Kjoeverne (*Stercoraridae*) som en egen Gruppe. De adskiller sig navnlig fra Maagerne ved Næbets og Føddernes Dannelse, ved Fjerdragstens Farve og ved Levemaaden. Overnæbet ender i en stærk, krogformet Spids, og Undernæbet danner en fremtrædende Vinkel; de lange Tæer er forbundne ved en hel, endog noget fremstaaende Svømmehud og er væbnede med krumme, spidse, skarprandede Kløer; Vingen er stor, lang, smal og spids, og Fjerdragten, der paa Underkroppen er pelsagtig, er overvejende mørkebrun.

Rovmaagerne har fortrinsvis hjemme i det nordlige kolde Bælte, lever for det meste i rum Sø og i Forplantningstiden i Nærheden af Øer og Kyster. Af og til drager de mod Syd og undertiden endog ind over Fastlandet. De gaar rask, svømmer godt, men flyver langt mere, end de svømmer, idet de ofte udfører de mærkeligste Svingninger. Stemmen er et ildeldyende Skrig. De er paa en vis Maade Rovfuglene blandt Maagefuglene; thi de angriber alle de Dyr, som de kan magte, og ligesom visse Rovfugle piner og

plager de andre Fugle saa længe, indtil de tilkaster dem det gjorte Bytte. De hører ikke til de bedste Støddykkere og kan blot tage Fisk, naar disse svømmer tæt ved Overfladen; sædvanlig lader de derfor andre Støddykkere som Maager, Terner og Suler arbejde for sig, idet de passer paa, naar det lykkes en af dem at gribe et Bytte; de forfølger da den lykkelige saa længe, at den maa opfylde den allerede slugte Næring, hvorpaa de med en aldrig svigtende Sikkerhed snapper den, inden den i Faldet har naaet Vandspejlet. Rovmaagerne er som Følge af denne Levemaade yderst forhadte og frygtede af de andre Svømmefugle. I Forplantningstiden samles de i mindre Selskaber og ruger kolonivis.

Den store Kjove eller Struntjægeren, paa norsk: Stor-Joen eller Skua (*Stecorarius catarrhactes*) bliver omtrent saa stor som en Ravn. Den har hjemme imellem 60 og 70° n. Br.; dog har man ogsaa bemærket den i Havene i den sydlig tempererede Zone. I Europa bebor den Færøerne, Shetlandsøerne, Ørkenøerne, Hebriderne og Island, hvorfra den om Vinteren strejfer ned til de engelske, tyske, hollandske og franske Kyster; af og til lader den sig ogsaa se i Danmark. Sin Yngel forsværer den med Raseri og forfølger saavel Mennesker som Hunde, der nærmer sig den.

Den spidshalede Kjove, paa norsk: Tyvjoen (*L. parasitica*) er mindre og slankere end den store Rovmaage og er enten sodbrun med hvidlig Pandeplet og Strube eller oventil sodbrun med gullig Strube, graahvid Underkrop og graa Kro. Den er den almindeligste danske Art, skønt den ingenlunde er hyppig. Ogsaa den bebor Højnorden i begge Verdensdele fra Spitsbergen og Grønland ned til den mellemste Del af Norge. Naumann siger med Rette om denne Rovmaage, at dens Flugt er den mærkeligste og foranderligste i hele Fugleverdenen. Snart flyver den med langsomme Vingelag og af til svævende som en Falk, snart staar den stille i Luften, kaster sig ned i en Bue og stiger atter i Vejret, flyver afsted i Slangebugter, slaar ned med rasende Hast, hæver sig igen langsomt og synes i det ene Øjeblik mat og slap og i det andet »som besat af en ond Aand.« Dens høje Skrig lyder som »Mau!«

*

*

*

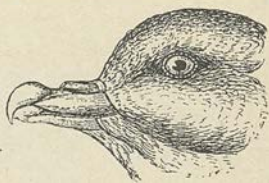
Stormfuglene (*Procellariidae*) adskiller sig fra alle andre Fugle ved, at Næseborene er rørformede og aabner sig paa Midten af Overnæbet i Enden af en lille, vandret Cylinder.

Albatrosserne (*Diomedae*) udmærker sig ved den betydelige Størrelse, kraftige Bygning, det lange, fortil i en skarp Krog endende og med skarpe Rande forsynede Næb, hvis Rygkant er noget indhælveth, medens Undernæbet omtrent er lige, og hvis Næsebor ligger i korte, paa Siden af Næbet anbragte Rør, hvorfra der løber temmelig dybe Furer henimod Spidsen. Benene mangler Bagtaa, er korte og stærke og har en stor Svømmehud. Vingerne er meget

lange og ualmindelig smalle med lange og stærke Svingfjer; Halen er kort og Fjerdragten meget tæt og rig paa Dun.

Albatrossen (*Diomedea exulans*) er med Undtagelse af de sorte Vinger rent hvid, i en yngre Alder brunspraglet. Længden udgør over 1 Meter og Vingefanget indtil 4,25 M., saa at denne Fugl besidder de længste Vinger af alle. Albatrosserne befolker den sydlige Halvkugles Have, og Nord for Stenbukkens Vendekreds forekommer de, i det mindste i det atlantiske Hav, kun som tilfældig forvildede Eksemplarer. Deres egentlige Hjem er imellem 30 og 40 ° s. Br. Alle rejsende Forskere er enige om at beundre Flugten hos disse Havets Gribbe. »Det er,« siger Bennett, »et herligt Syn at se disse prægtige Fugle glide majestætisk hen igennem Luften som baarne af en usynlig Kraft; man mærker næppe noget Vingeslag, naar først en af disse mægtige Flyvere har svunget sig i Vejret; man ser den stige, som om én og samme Kraft var i Stand til at frembringe de forskellige Bevægelser, og som om den slet ikke anvendte Muskelstyrke. Den svæver ned tæt forbi Skibets Ror med en Uafhængighed, som om den var Herre over alt, hvad der befandt sig under den. Sér den en Genstand svømme paa Vandet, daler den med vidt udbredte Vinger langsomt ned og sætter sig paa Vandet og svømmer som en Maage eller And, medens den fortærer Føden; derpaa løfter den sig, løber med udbredte Vinger hen over Havfladen og begynder paany sin omkringsværmende Flugt. Den kommer saa hurtigt afsted, at man faa Øjeblikke efter, at den er kommen forbi Skibet, allerede kan se den i det Fjerne, stigende og faldende med Bølgerne.« I Storm flyver den med og imod Vinden og svæver livlig hen over de af Blæsten oprørte Vande; ikke en Gang da bemærkes der nogen stærk Bevægelse af dens Vinger — den kommer da blot lidt langsommere afsted. Den svømmer saa let som en Prop paa Vandet, men er blot i Stand til at bringe sit rigt befjerede Legeme ned under Overfladen, naar den som Støddykker farer ned fra Luften. Paa fast Grund kan den kun daarligt bevæge sig, og i Nærheden af Reden vralter den afsted som en Gaas. Stemmen er et hæst og ubehageligt Skrig. Den forstaar godt at følge Skibene, fordi den véd, at der falder noget af til den, og dens Graadighed er langt større end dens Forsigtighed; den lader sig saaledes seks, otte Gange i Træk-lokke til at bide paa Krogen, og naar den hales om Bord og atter slipper løs, snapper den straks igen med blødende Næb efter Lokkemaden. Vel hører Albatrossen til Dagfuglene, men den er og næppe længere i Virksomhed end de fleste andre Fugle og synes ikke at behøve Hvile. Da den, hvor den end befinder sig, er hjemme paa det vide Hav, flyver den, uden at ændse Afstande, der af andre Fugle vilde blive betragtede som Vandringer,

Hoved af en Stormfugl.

videre og videre, dreven af sin umættelige Graadighed. Dens Fordøjelse er overordentlig hurtig, og om den end en Gang imellem kan æde sig rigtig mæt, maa den dog atter faste og tære paa sit Fedt, naar der raser en længe vedholdende Storm. Det er nemlig en Vildfarelse, at Storm skulde være heldig for Albatrossen og andre Langvingede ved at oprøre Havet og tilføre dem flere Dyr; tværtimod hindrer Storm dem i at finde deres vante Føde, og netop derfor nærmer de sig i haard Blæst mer end ellers Skibene, i Haab om derved at kunne stille Hungeren. I roligt Vejr fortærer Alba-

Rugende Albatrosser.

trossen sandsynligvis kun Flyvefisk, Blæksprutter og andre Dyr, som de tager paa Vandets Overflade. Aadsel er lige saa velkommen for den som for Gribbene. Albatrossen yngler i uhyre Skarer, i November og December Maaned; Reden bestaar af sammenpressede Riskviste, Græsstraa og tørt Løv og har nedentil et Omfang af 2 M., oventil et Gemmemsnit af 70 Ctm. og er 50 Ctm. høj. Sædvanlig indeholder den kun et eneste Æg, som er 12 Ctm. langt. Under Rugningen synes Albatrossen at sove eller skjuler i alt Fald Hovedet under Vingerne. Den forsvarer imidlertid tappert sit Æg imod enhver Fjende og forlader ikke Reden, førend den tvinges dertil.

De egentlige Stormfugle (*Procellaridae*) ligner Maager. Næbet er kortere end Hovedet, Overnæbet ender i en stærkt højet, krogformet Spidst; Næseborene aabner sig med en enkelt Aabning i Enden af et vandret Rør, som strækker sig fra Roden til Midten af Næbet. Alle lever i de store Verdenshave, og Fastlandet gæster de kun i Yngletiden. De gaar slet, svømmer med Lethed, skønt sjældent, og tilbringer Størstedelen af deres Liv flyvende. De tager Aadsler, Bløddyr o. v. v. og er næsten umættelige. Hvor der er Overflod af Føde for dem, glemmer de enhver Fare og lader sig dræbe med Knipler eller tage med Hænderne. Alle Stormfugle yngler tæt ved Havet, helst paa enestaaende, utilgængelige Klipper og Skær, hvor de ruskallede, hvide Æg lægges paa den bare Jord.

Paa Overgangen mellem Albatrosserne og de mindre Stormfugle staar Kæmpe-Stormfuglen (*Procellaria gigantea*), der som voksen er mørk violetbrun; den unge Fugl er lysere. Længden udgør 90 Ctm. Kæmpe-Stormfuglen er udbredt over den sydlige Halvkugles tempererede og kolde Bælte. Den lægger et eneste, hvidt Æg, hvoraf der efter lang Rugning udklækkes en Unge, som i Begyndelsen bærer en smuk Dragt af lange, hvide Dun, og som er længe om at vokse til. Naar nogen nærmer sig Reden, vender den gamle Fugl sig noget til Siden, og Ungen udsprøjter da i over 2 Meters Afstand en ilde lugtende Tran mod Angriberen.

Is-Stormfuglen eller Mallemuk'en, paa Norsk: Havhesten, (*P. glacialis*) er hvid med blaagraa Kappe, gulagtig hvid Bug og sortagtige Vinger. Længden udgør 50 Ctm. Denne Art har hjemme i det nordlige Ishav og forlader det egentlig kun, naar den føres afsted af Storme. Sit Navn bærer den ikke ganske med Rette; thi den undgaar helst større Ismasser, og Skibsførere, hvis Fartøjer omslutes af Isen, anser det for et sikkert Tegn paa aabent Vande, naar de bemærker Is-Stormfuglen. I Flugten har den megen Lighed med Is-Maagen, svømmer godt og kan ogsaa dykke. Den nærmer sig dristig Skiibe, Fiskere og Hvalfangere, især naar der er faldet et Stykke Spæk af til den ved Flænsningen af en Hval. Med Undtagelse af den kender man ingen anden Fugl, som fortærer Vandmænd.

Den yngler paa St. Kilda, en af Hebriderne, og paa Færøerne, Jan Mayen, Spitsbergen og Island. Paa Vestmanøerne er den, ifølge Faber, den hyppigst ynglende Fugl, og dens Antal kan der nogenlunde beregnes af, at Indbyggerne i det mindste tager 20,000 Unger af Rederne; der maa altsaa ruge over 40,000 Fugle. Men deres Antal stiger Aar for Aar, da man ikke kan komme til at tage mange af Ungerne, skønt Fuglefængerne ved Hjælp af tykke Tøve firer sig ned ad Klippesiderne. I de første Dage af Juli kryber Ungen ud af Ægget; imod Slutningen af samme Maaned er den halv udvoksen og beklædt med lange, graablaa Dun. Allerede ved den Tid udspyer den ligesaa godt som de gamle sin Transtraale over 2—3 Meter langt mod enhver, som vil tage den, idet den opgylper denne Vædske fra sin store, tranfyldte Mave. Dette Forraad udtømmes ikke saa let.

Imod Enden af August er Ungerne flyvefærdige og overordentlig fede, men lugter meget ilde. Indbyggerne paa Vestmanøerne drager da om paa Klippeøerne, dræber dem i Tusindvis og nedsalter dem til Vinterforraad.

En anden, alle Søfarende bekendt Stormfugl, Kapduen (*P. capensis*) er oventil sodbrun eller hvid- og sortplettet og underneden hvid. Af alle Svømmefugle er Kapduen Skibenes mest trofaste Ledsager. I det atlantiske Hav lever den Syd for Stenbukkens Vendekreds, og kun højst sjældent forvilder den sig ind i den hede Zone eller op paa den nordlige Halvkugle; i Sydhavet træffes den derimod, idetmindste ud for Amerikas Vestkyst, indtil Nord for Ækvator. Den svømmer let, men sjældent, hvorimod den næsten uafbrudt og med stor Sirlighed flyver Dag og Nat. Den er meget graadig og let at fange paa Krog; naar den trækkes ombord i et Skib, hugger den tappert om sig og sprøjter med mærkværdig Sikkerhed sin Fjende en modbydelig trannet Vædske lige i Ansigtet.

Stormsvalerne (*Thalassidroma*), der af de Søfarende betragtes med en vis overtroisk Frygt, er smaa, slankt byggede Fugle med en kort Hals og et forholdsvis stort Hoved, lange Vinger, som ligner Svalernes, en middellang Hale, et kort, svagt, lige, i Spidsen krogformet Næb med rørdannede Næsebor, lange Løb med tre lange, svage, med en fuldstændig Svømmehud forbundne Fortæer og en meget lille, vorteagtig Bagtaa. Fjerdragten er tæt og blød, af mørkebrun Farve med hvidlig Tegning. Med Undtagelse af det høje Norden og det yderste Syden har man fundet Stormsvaler paa alle Have. Sædvanligvis færdes de ude i rum Sø uden at nærme sig Land; men af stærke og vedholdende Storme kan de dog undertiden blive drevet helt ind over Fastlandet.

De synes at være i Virksomhed udelukkende om Natten, og kommer, endog paa aabent Hav, pludselig tilsyne ved Solnedgang. Midt paa Oceanen træffes de enkeltvis eller i smaa og store Flokke. Snart ser man dem flyve højt igennem Luften som Svaler, snart svæver de hen over Bølgerne, hvis Bevægelser de nøje følger, idet de ligesom ved Trylleri holder sig i samme Afstand over Vandet uden nogensinde at berøres af det. Flugten er meget afvekslende, men altid kraftig, og Vingeslagene foregaar i Reglen med lange Mellemrum. Naar de faar Øje paa et Bytte, iler de løbende hen til det og snapper det, hvorpaa de svæver videre. Til at svømme beslutter de sig saa sjældent, at gode Iagttagere har paastaaet, at de aldrig gør det. Det synes ogsaa, som om de kun sætter sig paa Vandet for at hvile, men ikke for at ro afsted paa det. Deres Flyveevne er overordentlig stor; de flyver bogstavelig hele Natten og synes at finde tilstrækkelig Hvile ved vekselvis at svæve og at flyve. Vinden letter dem i høj Grad Flugten, idet de simpelthen bevæger sig imod den og løftes og bæres af den, saa længe de holder Vingerne i den behørig Stilling. Om Dagen hører man intet til dem; henad Aften og efter Solens

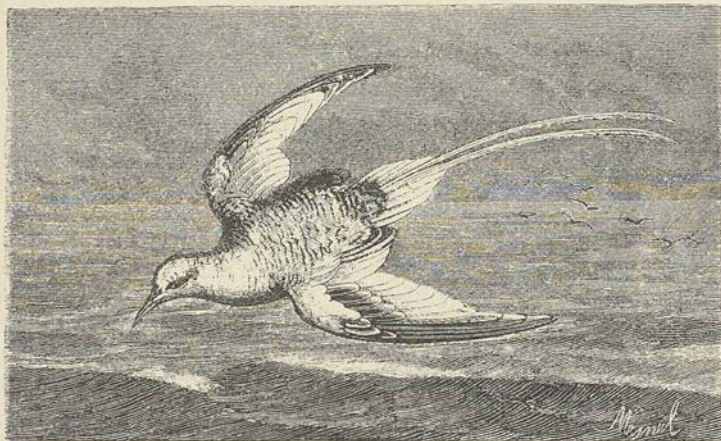
Nedgang færdes de livligt, og da høres ogsaa deres Lokketone »Uib, uib, uib, uæh, uæh!« Med deres Kammerater lever de i den dybeste Fred, og om andre Fugle bekymrer de sig ikke. Naar de fra deres eget Element kommer op paa Land, taber de Besindelsen og lader sig gribe med Hænderne. Deres Føde bestaar af Bløddyr, mindre Krebsdyr, maaske ogsaa af Smaafisk samt af Fedtstoffer, der flyder paa Havets Overflade. Om deres Forplantning siger Graba: »Flere Uger før Stormfuglene begynder at ruge, begiver de sig til Huler og Jordrevner, ikke langt fra Havet. Her graver de et Hul saa dybt, de kan, i Jorden, ofte 60 Ctm. dybt, bygger Rede af nogle Græsstraa og lægger mod Slutningen af Juli et eneste rundt, hvidt Æg. Allerede nogen Tid, før Fuglen lægger sit Æg, udrykker den Fjerene foran paa Bugen, saa at der dannes en Rugeplet; hos de fleste findes disse Pletter allerede otte Dage før Æglægningen.« I rum Sø er den spidshalede Rovmaage Stormsvalernes eneste Fjende; paa Land bliver de et Bytte for enhver Ravn. Mennesket forfølger dem ikke videre, da deres stærke Tranlugt indgyder Modbydelighed; dog brugte man i det mindste tidligere skudte Eksemplarer til Lamper, idet man simpelthen trak en Væge igennem dem og antændte den.

Hos Stormdykkerne (*Puffini*) er Næbet langt og i Spidsen bøjet krogformig nedad. Næseborene er anbragte i et kort Dobbelt-rør med to ydre Aabninger. De middellange Ben har sammentrykte Løb, og Bagtaaen er kun antydet ved en Klo. Vingerne er lange og spidse, Halen er afrundet, og Farven er mørkladen. Stormdykkerne forlader ligesom Stormsvalerne kun Havet, naar de skal ruge; dog nærmer de sig mere Kysterne, ja kommer ikke sjældent ind i Havnene. Sædvanlig ses de i Flokke, der kan bedække hele Øer. Føden bestaar af Fisk og Blæksprutter, der fanges ved at svømme og at dykke. I Maven findes der ingen Tran som hos Stormfuglene.

Den almindelige Stormdykker, ogsaa kaldet Skraape, paa Norsk: Liren (*Puffinus anglorum*) er oventil sortbrun og underneden hvid med sorte Laarfjer. Den yngler paa Hebriderne, Færøerne og Island; ved den franske og spanske Kyst samt i Middelhavet forekommer den overalt; i Nordsøen viser den sig ikke saa ganske sjældent i Smaaflokke, men i Østersøen aldrig. Dens Flugt er ikke saa sirlig som de andre Stormfugles, men ingen af dem tilbagelægger sin Vej paa en saa afvekslende Maade. Snart iler den op ad Bølgebjærgene og stiger ned i Bølgedalene, snart svinger den sig 3—4 Meter i Vejret og styrter paa skraa ned imod Bølgerne, forsvinder under Vandet, arbejder paa Dykkernes Vis, idet den ror baade med Vinger og Ben, og flyver op i Luften, som det synes blot for at trække Vejret, da den straks efter forsvinder igen. I det Tørvelag, der bedækker dens Yngleplads, graver den med Næb og Kløer 2—3 Meter dybe Huller, der ligner Kaningrave, og i hvis inderste, noget udvidede Del den lægger et stort, hvidt Æg, som den derpaa ruger.

De Aarefodede har altid et kort Løb og lange Tæer som alle, den lange, indadvendte Bagtaa indbefattet, er forbunden ved Svømmehud. Kun én Slægt af disse Fugle fjærner sig aldrig frivillig fra Havet; de andre stryger derimod gerne dybere ind i Landet og danner hist og her Kolonier paa dertil skikkede Steder, ja enkelte viser sig endog kun undtagelsesvis ved eller paa Havet. Kun faa andre Svømmefugle lever saa udelukkende af Fisk, som de Aarefodede. De fortærer en forbavsende Mængde Fisk og har allerede i en Række Aar givet en hel Flaade af Handelsskibe nok at bestille, thi det er navnlig dem, vi skyldte Guanoen eller Fuglegødningen. Paa deres Graadighed beror deres Betydning for os: de gør Skade paa

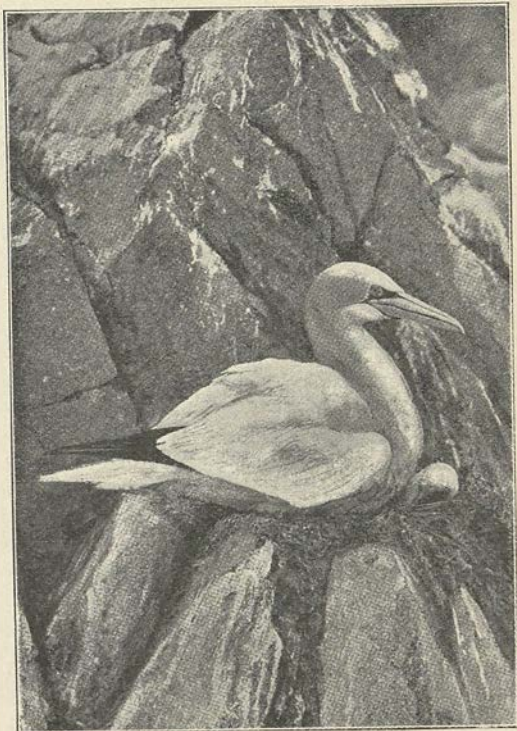
Tropikfuglen.

Fiskeriet i Fjorde og Indsøer, men opdynger Skatte til os paa øde Klipperev.

»Solens Søn« kaldte Linné en Fugl, der af de Søfarende betragtes som et Kendetegn paa, at de er komne til den hede Zone; thi den her omhandlede Fugl, Tropikfuglen (*Phaëton*) træffes kun yderst sjældent i de tempererede Jordstrøg. Tropikfuglene er middelstore Fugle — omtrent af en Dues Størrelse — med et helt fjerklædt Hoved, kort Hals og kort Hale med to meget lange, traadformede Fjer; Næbet er middellangt, sammentrykt og tilspidset. Man skelner navnlig imellem to Arter, der begge er hvidlige med et rosenrødt Skær, den hvidhalede og den rødhalede Tropikfugl, (*Phaëton æthereus* og *phoenicurus*). Tropikfuglene har hjemme i alle Have imellem Vendekredsene. De Søfarende antager, at deres Udflugter udstrækker sig til en Afstand fra Land af 300 Sømile, og alle Rejsende er enige om at beundre disse Fugles Skønhed og Ynde.

Det første Indtryk af Tropikfuglen, siger Tschudi, er af den Beskaffenhed, at man ingenlunde tror at se en Svømmefugl, men snarere en Landfugl, som ved et Tilfælde er bleven ført ud over det mægtige Verdenshavs uoverskuelige, øde Rum. . . . »Ingen Fugl«, bemærker Pøppig »flyver med en saa stor Ynde som denne; man fristes til at sige, at den svømmer og hviler i Luften, thi uden at bevæge Vingerne paa nogen mærkelig Maade og uden at vende Lege- met, svæver den rask afsted i en betydelig Højde eller hviler paa Luftlagene som paa en fast Flade. Kun naar den er i Færd med at fiske, eller den opdager et Skib, gaar den fra denne Ro over til meget hurtige, sænker sig rask ned i store Buelinier og undlader aldrig nogle Gange at omkredse Skibet og at betragte det ligesom med spejdende Blikke. Hyppig svæver den saa højt, at et uøvet Øje slet ikke bemærker den, og retfærdiggør saaledes sit smukke Navn. Man ser den kun meget sjældent svømme.« Paa øde Steder lægges Æggene simpelthen paa Jorden under en Busk; paa mere besøgte Øer derimod i Huler og Klipperevner. Hvert Par lægger kun et eneste Æg. De hviddunede, kuglerunde Unger faar først i det tredje Aar

Sule paa Reden.

den smukke, rosenrøde Farve, og samtidig dermed vokser de lange Halefjer frem. Beboerne af Venskabsøerne og andre Øer i det stille Hav bruger disse Fjer til Prydelser og holder dem højt i Ære. For at faa dem fanger de Topikfuglene paa Rederne, udrykker de to lange Styrefjer og lader atter Fuglene flyve.

Sulerne (*Sulæ*) er større og slankere en Tropikfuglene. Næbet er langt, stærkt og spidst, Næbrandene skarpe, indbøjede og svagt savtakkede, og Næsebor mangler helt. Halen er kileformig tilspidset.

Den hvide Havsule (Havsvale), ogsaa kaldet Tossefuglen (*Sula alba*) er hvid med et gult Skær paa Isse og Halsryg; Svingfjerene er tildels sorte. Længden udgør omtrent en Meter. Havsulen bebor alle Have fra 70 Grader n. Br. til ned imod Vendekredsens; længere sydpaa erstattes den af beslægtede Fugle. I Danmark viser den sig kun sjældent, naar den drives hertil af stærke Storme. Dens Flugt er let, skøn og udholdende, og den er en fortrinlig Støddykker, idet den henter Fisk op fra en Dybde af flere Favne. Til at svømme beslutter den sig derimod sjældnere, maaske blot for at hvile, og paa Land kommer den, udenfor Yngletiden, kun for at sove. Den synes allerede at blive hurtig træt af at staa; idetmindste tager den sig højst ubehjælpssom ud. Dens Gang fortjener ikke engang Navn af Vralten, og dens Færdighed i at svømme er heller ikke stor, til Trods for dens mægtige Aarefod. Sulen har ingen Lejlighed til at lære Mennesket nærmere at kende og bærer sig derfor ofte saa forkert ad ligeoverfor det, at den nok kan fortjene Navn af Tossefugl, og naar den kommer bort fra Havet, taber den Besindelsen, flyver sig træt og lader sig da, skønt ikke uden Modstand gribe med Hænderne. Saavel mod andre Fugle som imod sine Lige viser den sig trættekær og bidsk, og i de store Kolonier af Suler faar Slagsmaalene ingen Ende. Af Fregatfugle og Rovmaager forfølges og plages den ofte, indtil den ser sig nødsaget til at opfylpe Føden. Paa Ynglepladserne findes Sulerne samlede i Hundredetusinde-, ja Millionvis, saa at Solen formørkes af deres Flokke, og at Iagttageren bedøves af deres Skrig. Hver Hun lægger kun et eneste, forholdsvis lille, hvidt Æg, der efter længere Tids Rugning farves smudsig gulbrunt af de Stoffer, hvorefter Reden bestaar. I Begyndelsen af Juni findes de nylig udklækkede Unger, paa hvilke man aarlig paa St. Kilda anretter et frygteligt Myrderi, idet man slaar dem ihjel og kaster dem i Havet, hvor de opfiskes af Baade og bringes til Markedet i Edinburgh.

Fregatfuglen (*Tachypetes aquila*) adskiller sig især fra de andre Aarefodede ved Udviklingen af sine Flyveredskaber, idet Vingen er overordentlig lang og skarpt tilspidset, ligesom ogsaa Halen er meget lang og dybt kløftet. Næbet er langt og i Spidsen forsynet med en Krog. Den gamle Han er sortbrun, paa Hoved, Nakke, Ryg, Bryst og Side med et metallisk grønt og purpurfarvet Skær, paa Vingerne med et graaligt Anstrøg, paa Overarmsvingfjerene og Styrefjerene brunlig. Længden udgør 108 Ctm. og Vings Længde 65 Ctm., hvorimod Vægten kun er lidt over $1\frac{1}{2}$ Kilo. Fregatfuglen har omtrent samme Hjemstavn som Tropikfuglen, nemlig Havene mellem Vendekredsene, men bortfjærner sig sjældent saa langt fra Kysten som den sidste. Vel har man ogsaa fundet den 200—400 Kvartmil fra det nærmeste Land; men sædvanligvis fjærner den sig kun 15—20 Kvartmil fra Kysten og vender tilbage dertil ved enhver Vejrförändring. Ved Dag gry forlader den sin Soveplads og drager,

idet den snart beskriver store Kredse højt oppe i Luften og snart flyver imod Vinden, ud mod Havet, hvor den fisker, indtil den har ædt sig mæt. Med fyldt Mave og Svælg vender den derpaa tilbage mod Land. Forskellige Iagttagere er tilbøjelige til at anse Fregatfuglen for den hurtigste af alle Svømmefugle. Hvor rask Terner og Maager end flyver, koster det ingen Anstrængelse at indhente dem. Delfinerne iagttager den uafsladelig, og naar disse forfølger Flyvefisk, styrter den sig ikke sjældent ind under dem for at snappe

Fregatfugl.

en Fisk i Flugten. Har den fanget en Fisk, lader den den sædvanligvis to, tre Gange falde, hvis den ikke har faaet den fat i en bekvem Stilling, styrter efter den og opfanger den, inden den i Faldet har naaet Vandfladen, og søger nu at faa bedre fat paa den for at kunne nedsvælge den. Undertiden kredser Fregatfuglene timevis højt oppe i Luften med samme Lethed og Velbehag som Gribbe og Ørne, om hvilke de bestandig minder; til andre Tider forfølger de legende hinanden under de mest overraskende Svingninger. De gaar slet og svømmer vistnok ikke stort bedre; i det mindste har man endnu aldrig set dem svømme. Fra den flade

Jord har de meget vanskeligt ved at svinge sig i Vejret; derfor hviler de kun paa Træer, som giver dem Plads nok til at flyve bort. Brogede Farver synes at gøre et ejendommeligt Indtryk paa dem. Chamisso fortæller saaledes, at Fregatfuglene slog ned paa den brogede Vimpel paa Skibet som paa et Bytte, og Bennett har gjort lignende iagttagelser. Angrebne Fregatfugle forsvarer sig rasende, selv mod store Hunde. Flyvefisk synes at udgøre den vigtigste Næring, dog bliver næppe andre mindre Hvirveldyr forsmåede. I den nordlige Del af Fregatfuglenes Udbredelseskreds, paa Øer, der i Aarhundreder har tjent dem til Yngleplads, samles de i Maj, undertiden i et Antal af 500 Par og derover, og sædvanligvis anbringes Rederne, ofte mange i et og samme Træ, paa den Side af Kronen, som vender ud mod Vandet. Ungerne kommer til Verden i en hvidgul Dundragt og forbliver længe i Reden.

Den talrigste Slægt blandt de Aarefodede danner Skarverne (*Phalacrocoracidae*), ejendommelige og let kendelige Fugle med en langstrakt, kraftig og valsedannet Krop, meget lang Hals, et lille Hoved, et middellangt, næsten trindt, enten lige tilspidset eller i Spidsen krogformig bøjet Næb med skarpe, indbøjede Rande og dybt indskaarne Mundvige, korte, stærke og sammentrykte Løb med lange Tæer, som alle fire er forbundne med en hel Svømmehud, lange, men noget stumpet tilspidsede Vinger og en middellang, svagt afrundet Hale med stive, elastiske Fjerskafter. Mellemtaaens Negl er fint tandet.

Skarverne forekommer i alle Verdensdele og lever lige saavel i Havet som ved Ferskvand. Enkelte Arter har hjemme i højnordiske Lande, de fleste dog i det tempererede og varme Bælte. De nordiske Arter er Træfugle, de andre Strøgfugle. De er i Modsætning til Sulerne ikke Stød-, men Svømmedykkere, idet de med et Spring og tæt tilsluttede Vinger dykker, ofte mange Favne, ned under Overfladen for at fange Fisk, som de først fortærer, naar de er komne op igen. Paa flad Mark bevæger de sig vaklende, men imellem Træernes Grene med paafaldende Behændighed; de flyver raskere, end man skulde tro, og dykker med stor Færdighed og Udholdenhed. De er kloge og listige, men indbyrdes trættekære og onskabsfulde mod andre Fugle. Deres Graadighed er overordentlig, og de anretter megen Skade paa Fiskeriet. Alle Arter yngler kolonivis, undertiden i Selskaber paa flere Tusinde Par. Rederne, der anlægges paa klippefulde Øer eller i Træer (ofte 40—50 i ét Træ), er byggede af Riskviste og udforede med Siv og Græs; de indeholder 3—4 forholdsvis smaa Æg, som næsten aldrig ligger tørt i Reden. Begge Mager ruger skiftevis og lader sig bogstavelig talt ikke fordrive fra Reden. Ungerne kommer næsten nøgne til Verden.

Slangehalsskarverne (*Ploti*) udmærker sig især ved deres overordentlig lange, tynde Hals, lille, flade Hoved og lange, syldannede, meget spidse Næb. Anhingaen (*Plotus anhinga*) er fløjlsort

med et grønt Skær paa Hoved, Hals og Underkrop, paa Overryg og Overvinger tegnet med mindre og større lyse Pletter og paa Skulder og øvrige Vingedækfjer med hvide Længdestriber. Længden udgør 90 Ctm. Slangehalsfuglen (*P. levillantii*) er underneden sort, paa Halsen rustfarvet, en Stribe fra Øjet ned ad Halsen sortbrun, en anden umiddelbart under den hvid og Ryggen rustbrun; de forlængede Fjer har sølvhvide Striber, og Vinger og Hale er sorte. De nøgne Steder paa Hovedet er gulgrønne. Længden udgør 86 Ctm.

Slangehalsfugl.

Anhingaen bebor Sydamerika, medens Slangehalsfuglen har hjemme i Afrika paa alle Vande fra den 15de Breddegrad til det gode Haabs Forbjærg. Begge disse Arter lever, ligesom ogsaa deres Slægtninge i Asien og Australien, selskabelig ved Floder og Søer, især ved dem; i hvilke der ligger Øer, som er bevoksede med Træer. Fra disse flyver de ud om Morgenen, til dem vender de tilbage for at sove eller hvile, og paa dem bygger de deres Reder. Hvor der ikke er Træer, søger de hen til Klipper. Det Navn, Hottentotterne har givet disse Fugle, kunde ikke være bedre valgt. Deres Hals minder virkelig om en Slange, idet den ikke alene er formet som en saadan, men ogsaa bevæges paa samme Maade. Navnlig naar de vil værges sig selv eller angribe en Fjende, skyder de

Halsen saa lynsnart frem, at man uvilkaarlig kommer til at tænke paa en Giftslanges »Huggen«. Alle Slangehalsfugle svømmer fortrinlig og dykker endnu bedre; de tilbagelægger saaledes dykkende Strækninger paa over 60 M. i mindre end et Minut, og Skarverne staar i Sammenligning med dem langt tilbage. De foretager i Reglen Fiskefangsten svømmende paa Vandets Overflade; men naar de faar Øje paa et Menneske eller et farligt Dyr, sænker de sig saa dybt ned under Vandet, at kun den tynde Hals rager op. Paa denne Maade unddrager de sig let Opmærksomheden. Imellem Træernes Grene bevæger de sig ret behændigt, og Flugten ligner ganske Skarvernes. I Middagsstunden hviler de sig paa disses Vis paa udgaaede Grene eller Klippeblokke og slaar af og til med Vingerne for at tilvifte sig Køling. Ligesom Skarverne fisker de ved dykkende at indhente Byttet, som de snapper ved pludselig at skyde den lange Hals frem; deres Graadighed er overordentlig. De bygger Rede paa Træer, undertiden i store Hejrekolonier; i Nødstilfælde bygger de paa Klipper, men altid i Nærheden af Vand. Ungerne søger først ned til Vandet, naar de kan flyve. Fangenskab taaler Slangehalsfuglene godt, ja bliver endog til en vis Grad tamme.

Skarverne (*Phalacrocoraces*) har en mere plump Bygning end de foregaaende, et middellangt, lige, sammentrykt Næb med krogformet Spids, indbøjede, skarpe Næbrande og et meget vidt Gab; en Plet om Øjnene og Mundvigene er nogen ligesom ogsaa den lille Strubesæk; de korte og stærke Ben er stillede langt tilbage, og Vingerne naar kun til den temmelig lange Hale, der er en Støttehale med stive, fiskebensagtige Fjerskafter; Kloen paa Mellemtaaen er tandet.

Kormoranen, Skarven eller Aalekragen, paa norsk: Storskarven eller Aalekraaken (*Phalacrocorax carbo*) bliver 81—92 Ctm. lang. Hovedfarven er sortgrøn med metallisk Glans, paa Overryg og Vingedækfjer brunlig med Bronzeblans; en hvidgul, bag Øjet begyndende Plet omgiver Struben, og en anden stor, rund, hvidlig Plet findes paa Høfterne. Fra den mellemste Del af Norge træffes Kormoranen i hele Europa og om Vinteren i forbausende Antal i Afrika; desuden er den hyppig i Mellemasien og ligeledes i Nordamerika, hvorfra den henholdsvis flyver til Sydasien og til Vestindien. Den opholder sig efter Omstændighederne saavel ved Havet som ved Ferskvand. Store Floder, som er omgivne af Skove, er Kormoranernes Yndlingsopholdssted, ja disse paatrængende Fugle tager undertiden Bolig i Nærheden af Smaabyer og lader sig kun med Besvær fordrive. Man har Eksempler paa, at de har indfundet sig midt i en By og bosat sig paa Kirketaarnet. Paa det højeste Taarnspir af Kronborg Slot tog en Kormoran saaledes en Gang Bolig i omtrent 14 Dage og fordrev Allikerne derfra. Ved Havet optræder Kormoranerne talrig, navnlig paa vanskeligt tilgængelige Klippekyster eller paa Steder, hvor Kysten er omgivet af Skær. I ikke ringe Mængde samles de om Vinteren paa sydligere Have. Tidligere har Kormoranerne ynglet i Danmark i flere ved Havet liggende Skove;

men nu er disse baade for Skovene og Fiskerierne højst skadelige Fugle saa godt som udryddede.

Enkeltvis træffes disse selskabelige Fugle kun sjældent. I Morgen-timerne fisker de med den største Iver, om Eftermiddagen hviler de sig og fordøjer, og henimod Aften fisker de paany, inden de gaar til Ro. De sover i høje Træer og Klipper, hvorfra de kan se sig frit om til alle Sider. Saadanne Træer og Klipper kendes let paa det hvide Lag Skarn, med hvilket Fuglene bedækker dem, og som vilde blive til et Guanolag, dersom Regnen ikke skyllede

Skarver.

det bort. Nærmer man sig i en Baad en Klippeø, paa hvilken der sidder Hundreder af Kormoraner, svinger kun de færreste sig i Vejret; Størstedelen springer næsten som Frøer ud i Havet, dykker og kommer først op igen saa langt borte som muligt. De svømmer saa fortrinlig under Vandet, at de blot kan indhentes af en meget letsejlende Baad med flinke Rorgængere; de dykker længe ad Gangen og sænker sig til en betydelig Dybde, kommer kun et Øjeblik op til Overfladen, snapper en Mundfuld Luft og forsvinder paany.

For disse Fugles Aandsevner taler den bekendte Omstændighed, at den kinesiske Skarv (*P. sinensis*) af Kineserne afrettes til Fiskefangst. »Ved Højvande,« fortæller Doolittle, »er Broerne i

Futschau tæt besatte med Tilskuere, som sér paa denne Fiskefangst. Fiskeren staar paa en omtrent meterbred og 5—6 Meter lang Bambusflaade, som sættes i Bevægelse ved Hjælp af en Aaare. Naar Kormoranerne skal fiske, støder eller kaster Fiskeren dem over Bord, og naar de ikke straks dykker, slaar han i Vandet med Aaren eller ogsaa efter dem, indtil de forsvinder i Dybet. Saa snart Fuglen har fanget en Fisk, kommer den op over Vandet med denne i Næbet for at sluge den, men forhindres derfra ved en Snor eller Metalring, som er lagt den løst om Halsen, og den maa derfor, enten den vil eller ikke, svømme hen til Flaaden. Fiskeren iler nu til og tager Byttet. Undertiden finder der, naar der er fanget store Fisk, ligefrem en Kamp Sted imellem Røveren og dens Offer.»

Ved Søer og Floder bør Skarvøen ikke taales, da den ved sin utrolige Graadighed gør Fiskeriet overordentlig Skade. Paa Land efterstræber den desuden mindre Pattedyr og Fugle, navnlig Ællinger. Sin store, af Riskviste, Rør, Siv o. desl. byggede Rede anbringer den i Træer eller i Nødstilfælde i Huler og Klipperevner. Ungerne vokser rask til og flyver ud midt i Juni, hvorpaa de Gamle sædvanligvis yngler anden Gang. Fangne Kormoraner er meget underholdende, naar de har en tilstrækkelig stor Dam til Raadighed.

Topskarvøen (*P. graculus*), hvis Han har en høj Top, har hjemme paa Færøerne og ved Norges Kyster, hvor den yngler paa Klipperne, ofte i Selskab med Kormoranen.

De største og mest paafaldende Medlemmer af Svømmefuglenes Orden er Pelekanerne (*Pelecani*). De udmærker sig ved det ejendommelige Næb, der saa at sige bestaar af en Sæk og af et til denne passende Laag. Undernæbet er nemlig sammensat af to tynde, bøjelige Grene, der fortil er forenede i en kort Spids, og til hvilke der er fæstet en nøgen, slap Hagehud, som strækker sig lige fra Spidsen af Næbet til Struben. Det lange Overnæb er temmelig lige, fladt og forholdsvis smalt og ender i en stærk, kloformig Forlængelse. Pelekanerne bebor den varme Zone og de dertil grænsende Dele af begge de tempererede Bælter; de findes i alle Verdensdele og har en stor Udbredelseskreds.

Den mest udbredte Art er den almindelige Pelekan (*Pelecanus onocrotalus*). Fjerdragten, som paa Hovedet danner en Top, er hos den gamle Fugl hvid med et Rosenskrør, paa Forbrystet gul og paa Haandsvingfjerene sortbrun. Det nøgne Sted omkring det røde Øje er gult og Næbet graaligt med gule og røde Punkter, Strubesækken gul med blaalige Aarer og Foden lys kødfarvet. Længden udgør 140—180 Ctm. Den endnu større Toppelekan (*P. crispus*) er hvid med et graarødt Skør og sorte Vinger; Strubesækken er blodrød med blaa Aarer. Den almindelige Pelekan er fra Sydungarn udbredt over største Delen af Afrika og Sydasien; Toppelekanen bebor mere østligt liggende Egne.

Den, der ikke har berejst Ægypten eller det øvrige Nordafrika og set de Masser af fiskeædende Fugle, som opholder sig paa de derværende Søer, kan ikke danne sig nogen Forestilling om Antallet af disse Dyr. Ved Ægyptens Strandsøer langs med Nilen eller længere sydpaa ved den hvide og blaa Nil samt ved det røde Hav bedækker disse Fugle i bogstavelig Forstand Rum paa flere Kvadratkilometer. At se dem i Skarer paa ti, tolv Individder hører der til Sjældenhederne; i Reglen optræder de i Flokke paa Hundreder og Tusinder. Henimod Foraaret opløser Skarerne sig til Dels for at søge Ynglepladser. Til Sydeuropa ankommer Pelekanen sidst i April eller først i Maj, yngler og drager atter bort i Oktober.

Koloni af Pelekaner.

Undertiden forvilder den sig nordpaa til midt i Tyskland; ved Bodensøen viste der sig saaledes en Gang en Flok paa 130 Individder, ja den er endog bleven skudt ved Frederiksstad (i det 18de Aarh.) og i Dalarne i Sverige (1850).

Pelekanernes Gang er langsom, vraltende og temmelig oprejst; i Trætoppe færdes de meget behændigt og hviler der for at sole sig og pudse Fjerene; de svømmer let, rask og udholdende og har en ganske fortrinlig Flugt. Deres Aandsævner er ikke ringe; hvor de ikke tror Menneskene, er de yderst forsigtige, men paa andre Steder, f. Eks. i Havnestæderne ved den sydlige Del af det røde Hav, svømmer de frygtløst om blandt Skibene og lader sig fodre som tamme Svaner. De fisker flokkevis om Morgen og om Eftermiddagen; i Mellemtiden hviler de sig paa en Sandbanke eller i Træer,

idet de soler sig og indgnider deres Fjer. Den sidste Jagtudflugt varer til Solens Nedgang, hvorpaa hele Selskabet flyver hen til den fælles Soveplads. I Sydeuropa yngler de kolonivis i Moser og Søer, hvor man finder de af Siv og Rør sammentraadte, som oftest vaade eller fugtige Reder tæt ved hverandre. Ungerne udstøder idelig en skræppende Lyd og har et lidet tiltalende Udseende.

De muhamedanske Love forbyder Araberne at spise Pelekaner; thi da man byggede Kaabaen i Mekka, og Vandet skulde hentes langvejs fra, skortede det snart paa Vandbærere; — da sendte Allah Tusinder af Pelekaner, som havde fyldt Strubesækken med Vand og bragte Byggearbejderne det!

*

*

*

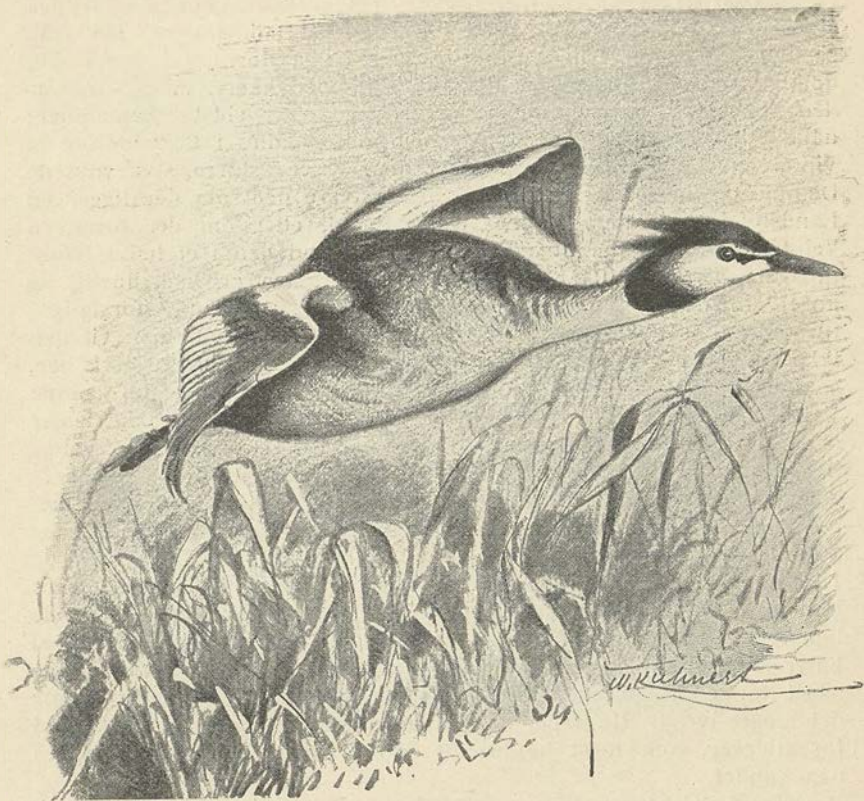
Dykkerne (*Pygopodes*) har langt tilbage stillede Ben og spidse Vinger. Mellemfoden er skarpt sammentrykt og Kløerne brede og flade. Bagtaen findes og har en lille Svømmehud. Dykkerne er fortrinlige Svømmedykkere, men gaar kun yderst slet. De flyver ret godt, men kan kun flyve op fra Vandet eller fra en Højde, ikke fra flad Jord.

Man deler dem i to Grupper: Lappedykkerne og Lommerne. Lappedykkerne (*Podicipedes*) opholder sig ved fersk Vand. Deres Fødder er Lappefødder, de lange og flade Fortæer er fra Roden til det første Led forenede med en Hud og er derfra paa begge Sider kantede med en bred, helrandet Hud, som fortil er afrundet, og i hvilken de brede, flade Kløer er befestede. Styrefjer mangler, og i Stedet for Hale træder der blot nogle børsteformede Fjer. I Yngletiden bærer de gamle Fugle en prægtig bred Kind- og Halskrave eller en tvedelt Fjertop.

Lappedykkerne har hjemme i det tempererede Bælte paa begge Halvkugler, hvor de bebor stillestaaende, med Siv og Rør omgivne Vande; undtagelsesvis lader de sig dog ogsaa se paa Havet. De er i saa fortrinlig Grad Svømmefugle, at de i Reglen kun gaar op paa Land i den højeste Nød, f. Eks. naar de er bleven vingeskudte; dog forbliver de altid i Nærheden af Vandet for at kunne styrte sig ud deri ved enhver Fare. Under Vand svømmer de saa rask, at et Menneske, der gaar langs Bredden, ikke kan følge dem. Flugten er derimod saa mangelfuld, at de kun kan svinge sig i Vejret efter et længere Tilløb fra Vandspejlet. Om Sommeren flyver de ogsaa højt ugærne og søger Redning ved at dykke. Føden bestaar af Smaafisk, Insekter, Frøer og Frølarver, som de henter op fra Dybet og fortærer paa Overfladen. De lever strængt parvis, holder meget af hinanden, vandrer sammen og kommer tilbage sammen til den Dam, hvor de har taget Ophold. Her bygger de en svømmende Rede. Byggematerialet hentes op fra Bunden, befestes til nogle gamle Sivstængler og sammenhobes saa løst, at det mere ligner et tilfældigt sammendrevet Bundt end en Rede. De

3—6 middelstore Æg er smudsig- eller grønligvide. Magerne skiftes til at ruge; Hunnen ruger dog i det hele mere end Hannen, der, medens dens Mage sidder paa Reden, svømmer om i Nærheden. Forlader de begge Reden, dækker de først denne til med halvraadne Vandplanter, som de henter op fra Bunden. Efter en Rugetid af henimod tre Uger udklækkes Ungerne og føres straks ud i Vandet. At svømme forstaar de fra det første Øjeblik, og at dykke lærer de paa faa Dage, da de Gamle i Fare ofte tager dem under Vingerne

Toppet Lappedykker.

og sænker sig ned i Dybet med dem; ikke sjældent bliver de mellem Brystfjerene skjulte Unger ogsaa baarne med, naar Fuglene flyver op. De smaa hviler og sover paa Forældrenes Ryg. Det vilde dog næppe lykkes dem at bestige dette bløde og varme Sæde, dersom de Gamle ikke vidste Raad derfor: de giver nemlig Ungerne et Tegn til at svømme ganske tæt sammen, dykker derpaa og kommer op igen paa en saadan Maade, at de smaa sidder paa Ryggen. Ligeledes befrier de sig fra dem ved at dykke.

Det stateligste Medlem af Familien, den toppede Lappedykker, paa norsk: Toplommen, (*Podiceps cristatus*) bliver 95 Ctm. lang. Den tvedelte Fjertop er sort og Halskraven rødbrun med en sort Kant. Oventil er Farven sortbrun, Hovedet er paa Siderne graat, Struben, den forreste Vingerand og Underkroppen er hvid og Siderne rustbrune med sortgraa Pletter. I Vinterdragten mangler Toppen og Kraven, og paa Overkroppen er der da en Del Graat blandet i det Sortbrune.

Fra 60 Grader n. Br. bemærkes den toppede Lappedykker paa større Damme og Søer overalt i Europa; i Danmark er den ikke sjælden og yngler i flere af vore Søer. Paa Bornholm synes den dog at mangle tillige med alle andre Lappedykkere, og i Norge er den sjælden. Den ankommer i April og rejser sidst i September; unge Fugle træffes dog i Bugter og Fjorde endnu i Begyndelsen af Vinteren. Om Sommeren opholder den sig ved større, sivbevoksede Damme og Søer; det synes ikke at forstyrre den, om der ligger en Landsby i Nærheden af dens Opholdssted, eller om der fører en Vej forbi. I Følge Naumanns Iagttagelser kan den i et halvt Minut tilbagelægge over 40 M. under Vandet; Flugten er lige, hurtig og noget støjende. Af alle Lappedykkere er den den mest forsigtige; til andre Fugle slutter den sig ikke gerne, og i Yngletiden vil den ikke engang have noget at bestille med sine Kammerater. Hvis der, som sjældent er Tilfældet, bor flere Lappedykkere ved et og samme Vand, har hvert Par sit eget Omraade, paa hvilket det ikke taaler andre. Stemmen er kraftig. »Køk, køk, køk!« er det sædvanlige Skrig, og i Parringstiden udstødes der et »Kraorr!« eller »Kruorr!« som træder i Stedet for andre Fugles Sang, og som af Vinden bæres langt hen over Vandet. Reden anbringes i Udkanten af Rør og Siv, til hvilke den er befæstet; den er omtrent 30 Ctm. bred og 15 Ctm. høj, og Fordybningen er ualmindelig lav og flad og synes blot at være frembragt ved Vægten af den rugende Fugl. Det hele ligner kort sagt en tilfældig sammendrevet, svømmende Klump af halvraadne Vandplanter, som vistnok kun af de færreste vilde blive anset for en Fuglerede. Begge Mager skiftes til at ruge og gør det meget ivrigt. Ungerne, der navnlig ledes af Hannen, mades med Insektlarver, som først holdes for dem i Næbet og derefter lægges paa Vandet.

Den rødhalsede Lappedykker (*P. rubricollis*) har en sort, tvedelt Top, og Forhals og Kro er rustrode. Den er hos os den almindeligste Art og yngler flere Steder. I Norge er den sjælden, i Tyskland ligeledes. Den er mindre sky end den foregaaende, uagtet den efterstræbes overalt, da den ikke alene fortærer en Del Fisk, men dræber alle Smaaællinger, som viser sig paa Vandet.

Den lille Lappedykker eller Dværg-Silkeanden (*P. minor*) mangler Top og Krave; Længden udgør 25 Ctm.. Den er i Danmark en af de almindeligste Arter af Slægten, ankommer i April og rejser i September og senere; enkelte forbliver endog i milde Vintre.

I Reglen tilbringer den Vinteren i Sydeuropa og Afrika. Den løber ret godt, flyver kun sjældent og ugerne, men dykker fortrinlig og tilbagelægger undertiden en Strækning af et Par hundrede Skridt under Vandet. Dens høje og pibende Stemme lyder som »Bib, bibib, bivibib!« I passende Omgivelser taaler den ret vel Fangenskab og er meget interessant at iagttage.

I Havet repræsenteres Lappedykkerne af Lommerne (*Colymbi*), som har en anseligere Størrelse, længere Hals, større Hoved og et langt og meget spidst Næb. Fortæerne er forenede ved en hel

Lommen dykker.

Svømmehud, og den korte, højsiddende Bagtaa har en Hudlap. Den overordentlig tætte og tætsluttende Fjerdragt varierer i Farve efter Alder og Aarstid.

Islommen (*Colymbus glacialis*) er en prægtig Fugl af omtrent 1 Meters Længde. I Parringsdragten er den oventil og paa Siderne sort med hvide, vindruelignende Pletter, paa Hoved og Hals er den sort med et smallere Strubebaand og et bagtil bredere Halsbaand af sorte og hvide Længdestriber, forøvrigt paa hele Kroppen atlaskhvid. Polarlommen (*C. arcticus*) er mindre end den foregaaende, men har megen Lighed med den i Tegning og Farve.

Den rødstrubede Lom (*C. septentrionalis*) er den mindste af Slægten, da den ikke er mere end 65 Ctm. lang. Hovedet og Siderne af Halsen er askegraa, Halsryggen er sort- og hvidstribet, Forhalsen glinsende kastaniebrun, Ryggen sortbrun og Underkroppen hvid med sorte Længdepletter paa Siderne. I Vinterdragt har Fjeren paa Ryggen hvidlige Spidser, og Struben har da ligeledes et hvidligt Udseende.

Islommen bebor det høje Norden i den gamle Verden, om Sommeren omtrent til 76° n. Br. og i det højeste til den 59de° imod Syd, i Særdeleshed Kysterne af Grønland, Spitsbergen og det europæiske og asiatiske Rusland samt, mere enkeltvis, Kysterne af Island, Færøerne, Ørkney Øerne og Hebriderne. Om Vinteren strejfer den, dog sjældnere, ned til Danmarks Kyster. Polarlommen er overalt i Europa, med Undtagelse af det nordlige Rusland, sjælden, i Sibirien derimod hyppig. Paa sin Vinterrejse besøger den Syd- og Vestrusland, Danmark, Tyskland, England og Holland. Den rødstrubede Lom har hjemme i de samme Egne, men har omtrent en ligesaa stor Udbredelseskreds som de andre tilsammen. Om Vinteren er den temmelig almindelig ved Danmarks Kyster.

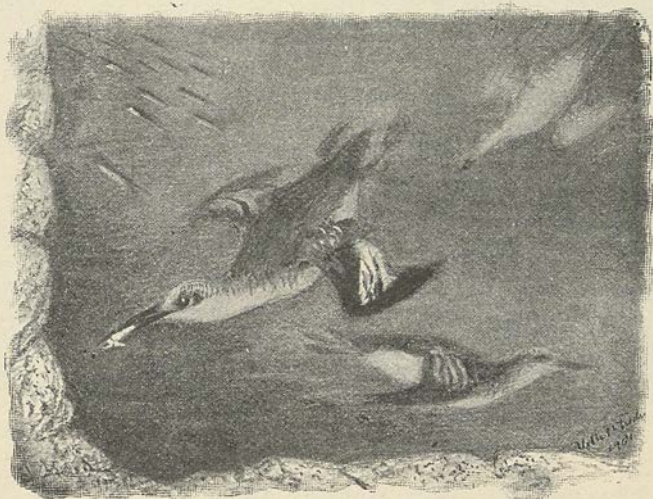
I Væsen og Færd ligner alle Lommer hverandre. De er ægte Søfugle, som blot i Forplantningstiden og om Vinteren paa Trækket opsøger Ferskvand, men ellers altid opholder sig paa Havet, hvor de er ivrigt beskæftigede med Fiskefangst. Som fuldendte Svømmedykkere kan de forblive indtil 8 Minutter under Vandet. De gennemror med Lethed lange Strækninger, svømmer efter Godtbefindende paa Overfladen af Vandet eller sænker sig saa dybt, at der kun bliver en smal Stribe af Ryggen synlig, forsvinder uden kendelig Anstrængelse og uden mindste Støj i Dybet, udstrækker sig der i fuld Længde, holder Vingerne tæt ind til Kroppen og skyder snart i den ene, snart i den anden Retning pilsnart gennem Vandet, snart tæt under Overfladen og snart i en Dybde af mange Fyne, idet de blot ror med Fødderne og aldrig med Vingerne. De svømmer bedre end de hurtigste Fisk, thi de kan bemægtige sig disse; de svømmer og dykker overhovedet fra den første Dag af og ved enhver Anledning, eftersom de føler sig sikrere i Vandet end i Luften. Paa det faste Land er de ubehjælpssomme, og de betræder det ogsaa mindre end de fleste andre Fugle. Til at gaa, i Ordets sædvanlige Betydning, er de næppe i Stand, ja de kan ikke engang staa oprejste. Flugten derimod er meget bedre, end man skulde tro, i Betragtning af den tunge Krop og de korte Vinger; vel kan de ikke svinge sig i Vejret uden stor Anstrængelse, men naar de først har hævet sig til en vis Højde, kommer de ganske hurtig af Sted, idet de rigtig nok uophørlig maa bevæge de korte Vinger med meget hurtige Slag. De har en højtlydende Stemme, er forsigtige og kun lidet selskabelige, forsvare sig som rasende, naar de ikke kan slippe bort, og bibringer deres Modstandere alvorlige Saar med det skarpe Næb. Alle Lommer ruger ved smaa Ferskvandsdamme i Nærheden

af Kysten. Rederne anlægges paa Tuer i Damme eller ved Bredden og lidet skjult. De to aflange Æg ruges skiftevis af begge Mager.

* * *

De endnu ikke omtalte Svømmefugle falder i to store Grupper, Alkefugle'ne (*Alcidae*) og Luffegæssene eller Pingvinerne (*Aptenodytes*). Alkene har enten et langt, lige Næb eller et højt, stærkt sammentrykt, ofte furet Næb, langt tilbage stillede Ben med korte Løb, en smal Svømmehud mellem de tre Fortæer, ingen Bagtaa, skarpe og krumme Kløer, samt korte Vinger. De færdes udenfor Yngletiden paa Havet, hvor de lever af Fisk, Bløddyr o. s. v.; de gaar daarligt og næsten oprejst, men klatrer med Færdighed paa Skærene og dykker fortrinligt med halvt udbredte Vinger. Det er højst selskabelige, nordiske Fugle, der i Yngletiden samles i talløse Skarer paa »Fuglebjærgene«, hvor nogle lægger Æg paa den nøgne Klippe, andre i Huller og Revner, som de graver eller udvider. Begge Mager ruger og mader Ungerne.

Tejster, der dykker. Tegnet i Glasbassinet i Zoologisk Have.

Øverst sætter vi Tejsterne (*Uriae*). De tilhører det nordlige Ishav og overskrider sjældent Polarkredsen, undtagen paa deres Vandringer i Vintertiden. Deres Næb er middellangt, sylformigt tilspidset og uden Furer.

Det mest tiltrækkende Medlem af Slægten er den almindelige Tejste (*Uria grylle*). Den er i Parringstiden fløjlsort med et grønligt Skær og med en stor hvid Plet paa Overvingen. Længden udgør 34 Ctm. Den er udbredt over det høje Norden og lever

som Ynglefugl imellem den 80de og 58de Grad n. Br. Indenfor disse Grænser findes den overalt almindelig, dog sjældent i større Skarer, men som oftest i Smaaflokke, parvis eller enkeltvis. I Danmark er den flere Steder fundet ynglende. Den er en godmodig og fredelig Fugl, og for Mennesker er den ikke synderlig bange. Grønlænderne og Islænderne bemægtiger sig Tejsterne, naar de kan. Nordmændene tager derimod kun deres 2 Æg, der findes i Huller, som Fuglene selv graver. Kødet har en trannet Smag. Den langnæbede Tejste eller Lomvien (*U. troile*) er i Yngledragten paa Forhalsen fløjlsort med et hvidt Baand over Vingen; Underkroppen er hvid med brune Længdestriber paa Siderne. I Vinterdragt er ogsaa Forhalsen og tildels Kinderne hvide. Længden udgør 46 Ctm.

Lomvier paa Ynglepladsen.

Alle Lomvier lever ved Kysterne af de nordlige Have, men yngler ogsaa enkeltvis i det tempererede Bælte og søger regelmæssig dertil om Vinteren. Den langnæbede Tejste, som Bornholmerne kalder Mulen, findes saaledes ynglende paa Bornholm ved Hammeren. Den er overordentlig talrig langs Vestkysten af Norge, paa Færøerne og paa Island. Kun i Yngletiden nærmer Lomvierne sig Land; udenfor denne Tid lever de i rum Sø, de fleste Aar ud og Aar ind i samme Strøg. De svømmer med stor Færdighed, dykker mesterligt og ror overordentlig hurtigt under Vandet med Vinger og Fodder og kan forblive flere Minutter i Dybet; de flyver rask, med snurrende Vingeslag, som oftest lavt hen over Vandspejlet og kun højt, naar de søger hjem til Reden. Til at gaa paa fast Grund med er deres Fodder ikke gode, og man sér dem der glide tungt afsted paa hele Fodsaalen; undertiden løber de dog som dansende paa Taaspidserne, men de maa da tage Vingerne til Hjælp for at holde Ligevægt. Stemmen er en langtrukken Snærren, som betones paa forskellig Maade, saa at den lyder som »Ørr!« eller »Err!« Af og til høres der ligesom mjauende Toner.

Paa Land viser Lomvierne sig som overordentlig fredsommelige og godtroende Skabninger. Man kan nærme sig til dem i en Afstand

af blot fire Skridt og kan sætte sig ned foran dem og beskæftige sig med at skrive eller tegne. De flyver dog ikke bort. For en Ædelfalk flygter derimod alle Beboerne af Fuglebjerget, saa snart den lader sig se, og en fra det fjærne kommende Havørn skræmmer straks Tusinder bort. Lomvjerne kender altsaa nok deres Fjender, men synes ikke at henregne Mennesket til dem. Sidst i Marts eller i Begyndelsen af April indfinder de sig i større og mindre Skarer paa Fuglebjærgene, som nu bestandig omringes af en Sky af Fugle; Tusinder sidder i Rækker med det hvide Bryst vendt ud imod Havet paa alle fremspringende Klippespids, Sten-

Fuglefangst.

blokke og Skær, og andre Tusinder flyver op eller ned, medens lige saa talrige Masser svømmer og dykker paa Havet. Selv det største Bjærg er paa hver en Plet overfyldt med Beboere, men hver enkelt er nøjsom, og man ser aldrig, at der opstaar Strid om Redepladserne. Den ene Fugl syns at ville overbyde den anden i Eftergivenhed for Naboen, og den ene søger saa vidt muligt at staa den anden bi. Parrene holder trolig sammen, fisker i Fællesskab og vender i Forening tilbage til Reden, hvor begge Mager skiftes til at ruge. Hunnen lægger kun et eneste, meget stort Æg, der er tegnet med mørke Pletter og Snirkler paa mørk Grund og varierer saa stærkt, at der blandt Hundrede næppe findes to, der er ens.

Egentlige Reder bygges der ikke, og Æggene lægges uden alt Underlag paa den nøgne Sten. Efter 30—35 Dages Forløb udklækkes Ungen, der ligner en sortgraa Uldklump. Inden en Maaned har den allerede faaet Fjer og styrter nu efter en ængstelig Frem- og Tilbagetrippe og Skrigen af Familien fra det høje Klippestade ned i Havet, hvor den straks dykker og ledsages i Dybet af de Gamle. Ved Springet fra Klippen falder dog mange Unger paa Stene, hvor de bliver liggende døde.

Fuglebjærgene plyndres regelmæssig af Mennesket, som her gør en rig Høst af Æg og Unger. Fuglefængerne klatrer op ad Klipperne eller firer sig ned i lange Touge; de svinger sig i disse indtil 15 M. langt for at naa en Afsats med rugende Fugle; de staar paa naturlige Stenlister, hvor der næppe er Plads nok til en Fugl, kort sagt, de gør det umulige muligt. Grønlænderne begiver sig hen til Fuglebjærgene, inden Isen endnu er brudt op; pludselig skriger og skyder de, og de opskræmmede Fugle betænker nu ikke, at Havet under dem er bedækket med Is, men styrter sig hovedkuls ned fra Klippen og bliver liggende paa Isen med knust Hoved. Til Trods for alle disse Efterstræbelser aftager dog ikke Fuglenes Tal i nogen mærkbar Grad.

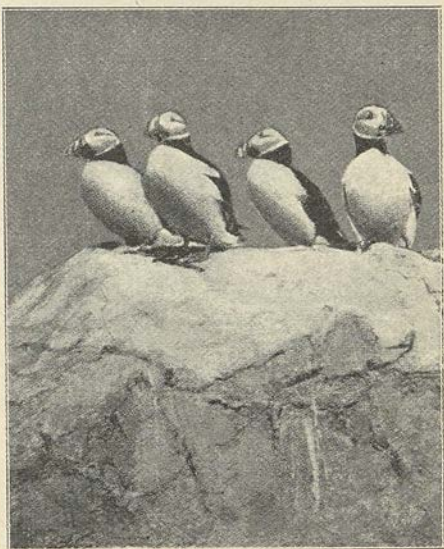
Den lille Krabbedykker, ogsaa kaldet Søkongen og Grønlandsduen, paa norsk: Alkekongen (*Mergulus alle*) er en af de mest tiltrækkende Svømmefugle. Den har et kort, tykt, oventil hvælvet Næb, er paa Forhalsen og oventil mat sort med et hvidt Baand over Vingen og hvide Længdestriber paa Skuldrene og har en hvid Underkrop med brune Striber paa Siderne. Længden udgør omtrent 25 Ctm. Grønlandsfarerne kalder Krabbedykkeren »Isfuglen,« fordi der sædvanlig, hvor den optræder Massevis, findes en stor Mængde Is i Nærheden. Af alle Tejster er Krabbedykkeren den muntreste og livligste. Den gaar paa Tærne, forholdsvis rask og behændig, om end med trippende Smaaskridt; den smutter med Færdighed om mellem Stene, kryber som en Mus ind i Revner, svømmer og dykker med overordentlig Lethed, kan blive to Minutter og derover i Dybet og taaler længe det barskeste Vejr, inden den udmattes. Føden synes fortrinsvis at bestaa af mindre Krebsdyr; thi man finder kun af og til Levninger af Fisk i Maven af skudte Eksemplarer. Paa højnordiske Øer yngler disse Smaafugle i uhyre Kolonier. Ved Spitsbergens Kyster ses de f. Eks. overalt i stor Mængde, og der kan man Dag og Nat høre deres uafbrudte Skrig en halv Sømil ud fra Land. Ikke alene Rovfugle, Rovmaager og store Rovfisk forfølger Krabbedykkerne, men ogsaa Mennesket. Deres Kød er nemlig meget velsmagende og gælder næst efter Rensdyrkød for den fortrinligste Lækkerbidsken paa Spitsbergen. Ved Grønlands Kyster er disse Fugle ligeledes overordentlig hyppige, ved Island derimod mindre talrige. Om Vinteren besøger de danske Farvande, Søer og Aaer, dog ikke i meget stort Antal. Hunnen lægger kun ét Æg, som ruges skiftevis af begge Mager.

Alkene (*Alcae*) har et kort, højt og smalt, stærkt sammentrykt Næb, som fremefter har flere Tværfurer. Benene er korte, mangler Bagtaa og sidder langt tilbage, Vingerne er meget smaa og spidse og Halen meget kort. Alle Arter bebor den nordlige Del af Jorden og er Stand- eller Strøgfugle.

En af de mærkeligste Søfugle er Lunden eller Søbapegøjen, (*Mormon arctica*), en middelstor, korthalset og tykhovedet Fugl med et højst paafaldende Næb. Dette har, set fra Siden, en trekantet Form, er overordentlig stærkt sammentrykt og ved Roden omgivet med en blød Hudvulst; fremefter har det flere Furer og har meget skarpe Rande. Klørne er krumme og spidse. Oventil er Fuglen glinsende sort, underneden hvid med et smalt, sort Halsbaand; Kinder og Strube er askegraa. Længden udgør 31 Ctm.

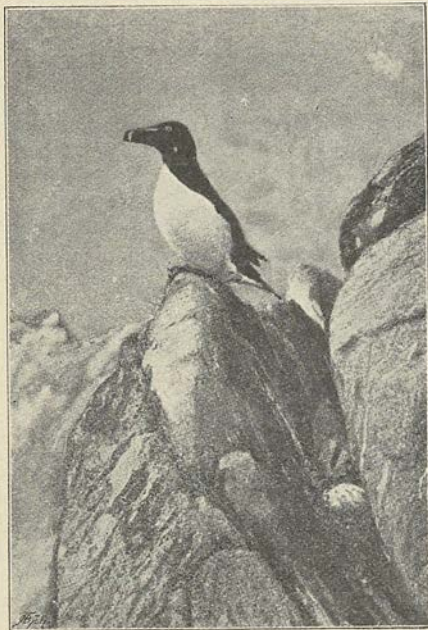
Lunden har hjemme overalt i den nordlige Del af det atlantiske Ocean og Ishavet indtil 80 Grader n. Br. og findes ligesaa vel ved de europæiske Kyster som ved de asiatiske og amerikanske, men afløses i den nordlige Del af det stille Hav af en beslægtet Art. Jo længere mod Nord, desto hyppigere bliver den, og i Ishavet optræder den i talløse Skarer, som om Sommeren i Hundredetusindevis befolker alle passende Ynglepladser. En sjælden Gang forvilder den sig til de danske Kyster, ja til meget sydligere Egne, f. Eks. Middelhavet. Hvad der fremfor alt er paafaldende hos denne Fugl, er dens ejendommelige Flugt tæt hen over Bølgerne; den bruger derved baade Fodder og Vinger og skyder rask fra den ene Bølge til den anden, ligesom en halvt flyvende og halvt svømmende Fisk; idet den tilsyneladende med stor Hast, men vistnok med ikke mindre Anstrengelse arbejder sig fremad. Naar den først har svunget sig ivejret, flyver den lige ud under en surrende Bevægelse af Vingerne. I at svømme giver den ingen af sin Slægt noget efter; den dykker uden synlig Anstrengelse og uden nogensomhelst Støj og kan holde sig 3 Minutter under Vandet, hvor den ifølge paalidelige Iagttageres Forsikring skal kunne sænke sig til en Dybde af 60 Meter. Den har en trippende og vaklende Gang, men gaar dog overraskende

Søbapegøjer.

godt. Som sine Slægtninge bevæger den uophørlig Hoved og Hals, selv naar den sidder, ganske som om den søgte noget eller nøje betragtede forskellige Ting, og denne Nikken med Hovedet gør et højst komisk Indtryk paa Beskueren. Stemmen er en dyb og langtrukken Lyd, der klinger som »Orr, orr!« og som undertiden ligner den Lyd, et søvnigt Menneske frembringer ved at gabe; i Vrede er Stemmen knurrende som en lille, arrig Hunds. Føden bestaar af Smaafisk, især Tobiser og Sild, som fastholdes i de nøgne,

Alk.

bløde Mundvige, medens Fuglen fanger flere, for at bringe dem til Ungerne og made disse dermed. Midt i April eller Maj, eftersom Sneen smelter tidligere eller senere, nærmer Lunden sig Bjærgene og opsøger sin gamle Rugehule eller graver en ny; thi i Modsætning til Tejster og Alke lægger den aldrig sit Æg paa fri Jord. Alle Klippe-revner og Sprækker benyttes, og kun Nøden driver Lunden til at grave selv; Hullerne ligner Kaningrave, og er meget dybe. Begge Mager hjælper hinanden med at grave, og Hunnen lægger kun et hvidt Æg, der er noget større end et Andæg; tages det fra den, lægger den et til. Ejernerne af Fuglebjærgene tager regelmæssig det første Æg fra Fuglene, men lader dem udruge det andet, og henter derpaa

Ungen, inden den kan flyve, for at fortære eller nedsalte den.

De egentlige Alkes (*Alcae*) Næb har nogen Lighed med Søpapegojernes. Det er middellangt, stærkt sammentrykt og højt, langs Rygkanten lidt hvælvet og har flere Tværfurer paa Siden. De langt tilbage stillede Ben har et lidt sammentrykt Løb, hvorpaa Fuglen støtter under Gangen.

Den almindelige Alk eller Tordalken, (*Alca torda*) lever i de samme Egne og Have som Lunden og bliver 42 Ctm. lang. I Yngledragt er den oventil og paa Forhalsen sort; en smal Stribe fra Næbet til Øjet samt Bryst og Bug er hvide. Næbet er sort med 2—3 hvide Tværstreger og Foden sort. I Levemaade og Færd ligner Alken ganske Tejsterne. Om Vinteren besøger den hyppig alle Nor-

ges Fjorde, hvor den ikke ses om Sommeren, og viser sig ogsaa temmelig regelmæssig ved de danske, samt ved de hollandske og franske Kyster og vender om Foraaret tilbage til Norden for at yngle. Paa Fuglebjærgene optræder den næsten ligesaa talrig som Tejster og Lunder. For at prøve, hvor dybt den kan dykke, bandt man en Gang en Snor om Foden paa den og kastede den overbord; den forsvandt øjeblikkelig og afrullede den 60 Meter lange Snor indtil den sidste Stump; efter omtrent $2\frac{3}{4}$ Minutters Forløb kom den atter op paa Overfladen, hentede Luft og dykkede paany. Stemmen ligner Lundens, men er noget dybere. Paa Fuglebjærgene bygger den almindelige Alk især i Klipperevner; dog findes ogsaa enkelte Reder under Stene, altsaa paa en Maade i Huler. Hunnen lægger kun et meget stort Æg, og Ungen kommer til Verden i en sortbrun Dundragt.

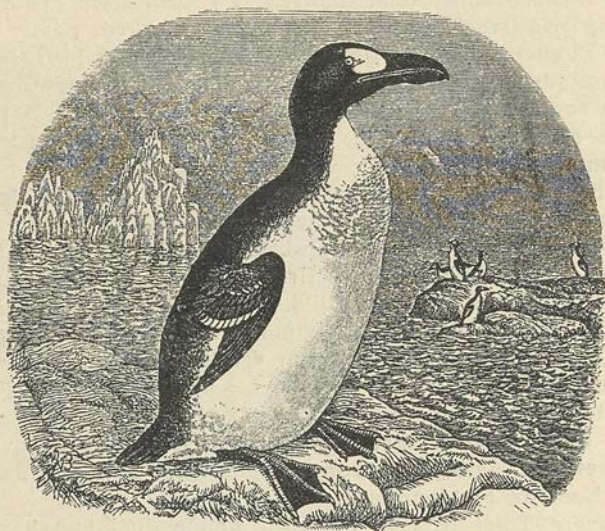
Endnu i forrige Aarhundredes Begyndelse levede der i det nordlige Atlanterhav en mærkelig Fugl, Gejrfuglen (*Alca impennis*), som nu er ganske udryddet ved Menneskets Efterstræbelser. Tidligere tjente denne Fugl Islænderne og Grønlanderne til Føde; nu kan dens Skind næppe opvejes med Guld.

Gejrfuglen udmærkede sig ved sin betydelige Størrelse og navnlig ved de lidet udviklede Vinger, som vel havde Svingfjer, men saa ufuldkomment udviklede, at de var aldeles uskikkede til Flugt. Den var omtrent saa stor som en Gaas; idet Længden udgjorde 90 Ctm. Oventil var den glinsende sort, paa Struben sortbrun; en oval Plet foran og over Øjet, hele Underkroppen og Spidsen af Armsvingfjerene var hvide, Næb og Fodder sorte.

Indtil nyere Tider troede man, at denne Fugl kun havde beboet eller endnu beboede de nordligste Dele af Jorden: men af nyere Undersøgelser fremgaar imidlertid det modsatte. Intet vidner om, at Gejrfuglen nogensinde har beboet Spitsbergen, og ligesaa lidt er den bleven funden i Amerikas høje Nord. Holbøll beretter, at man ved Grønlands Kyst fangede den sidste Gejrfugl i 1815; men alle andre Efterretninger taler for, at den har levet i den nordlige Del af Atlanterhavet. At den tidligere kom til Færøerne som Ynglefugl synes at være en Kendsgerning, og ligesaa lidt kan man nære Tvivl om, at den har besøgt Hebriderne. Hyppigst er den dog altid forekommen paa Island og Newfoundland, dog ikke paa selve disse Øer, men paa Skærene og visse smaa Klippeøer i Nærheden, om hvilke der stedse bruser en rasende Brænding, og som derfor valgtes af Fuglen som sikre Ynglepladser og virkelig ogsaa paa Grund af Vanskeligheden ved at lande der har ydet den et Tilflugtsted indtil den nyere Tid. Steenstrup har den Fortjeneste at have samlet gamle, mærkelige Efterretninger om den umaadelige Mængde af »Pingviner«, som Gejrfuglen stedse blev kaldt ved Vestkysten af det atlantiske Ocean. Af de Beretninger, som i det 16de Aarhundrede kom til os fra hin Egn af Verden, fremgaar det, at Gejrfuglen maa have været meget hyppig der. Vi erfarer ogsaa, paa hvilken Maade Fuglene

blev udryddet. Man drev dem enten ind i Indhegninger, hvis Mure bestod af løst opstablede Sten, eller ogsaa umiddelbart ombord i Fartøjerne. Saaledes fortæller en vis Hakluyt i et Brev af 13de Novbr. 1578, at der paa den saakaldte Pingvinø blev set en Masse af de her omtalte Fugle, som over en Planke blev drevet ned i Baaden, saa mange som denne kunde bære. Man har endog fundet

Gejrfugl.

Levninger af de raa Stengærder, ind imellem hvilke i sin Tid de ulykkelige Slagtoffer var blevet drevet af Forfølgerne samt Hobe af Gejrfugleknogler.

Sidst i Ordenen stiller vi Luffegæssene eller Pingvinerne (*Aptenodytes*), hvis Vinger er overordentlig korte og kun dækkede af mange, smaa, skællignende Fjer; de ligner derfor ganske en Luffe og er et fortrinligt Svømmeredskab. De stive, taglagte Fjer minder i Formen om Fiskenes Skæl, hvorfor man ogsaa har givet disse Dyr Navnet »Fiskefugle«. Luffegæssene har kun hjemme paa den sydlige Halvkugle af Jorden, lever i Havet imellem Stenbukkens Vendekreds og 70 Grader s. Br. og søger kun til Land i Yngletiden.

Man kan opstille tre Hovedgrupper. De egentlige Pingviner (*Aptenodytes*) udmærker sig ved at være særlig store. De repræsenteres af den patagoniske Kongepingvin (*Aptenodytes patagonica*), som har et tyndt, lige, mod Spidsen svagt krummet Næb, der er ligesaa langt som Hovedet, meget korte, tykke, helt ude ved Gumpen siddende Ben, samt overalt tætsluttende, korte og smalle

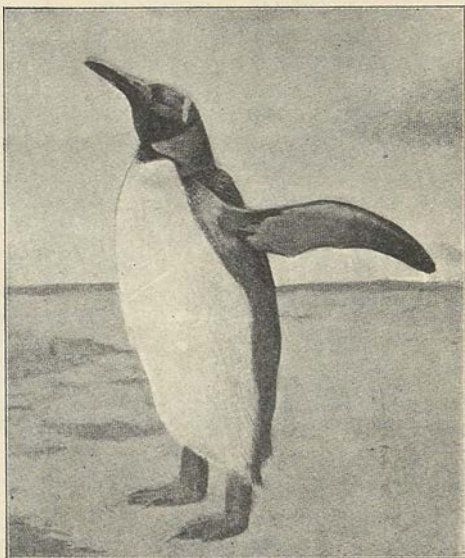

Fjer. Hoved og Strube er sorte, Baghals og Ryg glinsende skifergaa, Underkroppen hvid med et gult Skær paa Brystet; den sorte Strube er indfattet af to citrongule Striber, og de skællede Vinger er sortgraa, Næbet ved Roden sort, i Spidsen og paa Undernæbet gulagtigt, og den skællede Fod sortbrun. Længden udgør noget over 70 Ctm. og Vægten 15 Kilo og derover.

Fedtgæs (*Sphenisci*) kalder man de Arter, der har et lige, sammentrykt, tykt og haardt Næb, som er kortere end Hovedet, har indadbøjede Rande og er besat med uregelmæssige Tværfurer. Det mest bekendte Medlem af denne Gruppe er Brille-Fedtegaasen (*Spheniscus demersus*), en Fugl af omtrent 50 Ctm.s Længde. Den er oventil samt paa Strube og Kinder sortgraa, og samme Farve har et hesteskoformet Baand, som fra Brystet strækker sig ned ad Siderne; en Øjenbrynstribe og hele Underkroppen er hvide, den sidste dog ofte med enkelte runde, brunlige Pletter; Næbet er sort med hvide Baand og Foden brunlig.

Springdykkere (*Eudyptes*) kaldes de Arter, hvis Næb ved Roden er sammentrykt, skævt furet og fremefter tilspidset, svagt krogformig bøjet samt i Spidsen afskaaret, og hvis Fjer er buskagtig forlængede i Øjenbrynsparliet. Herhen hører Gulddykkeren (*Eudyptes chrysocoma*), en prægtig Fugl af Størrelse som en And. Oventil samt paa Hoved, Strube og Vinger er Farven sort, Underkroppen og den bageste Vingerand er hvide og Fjerbuskene over Øjnene bleggule. Næbet er rødbrunt og Foden graalig hvid.

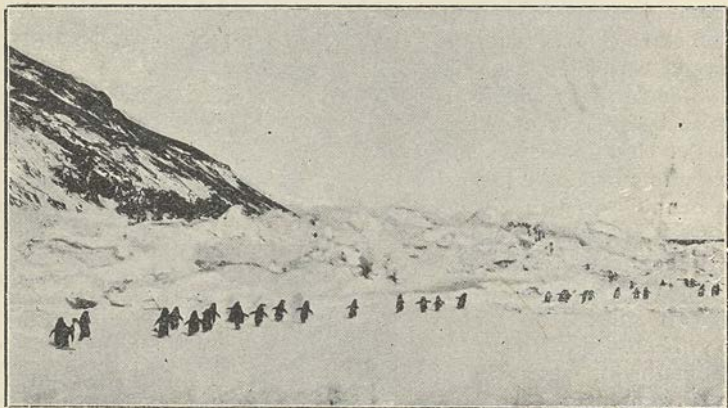
Luffegæssene kan sammenlignes med Delfinerne, idet de ikke alene fører en tilsvarende Levemaade, men ogsaa ligner disse Hvaler i hele Bevægelsen. De er henviste til Havet og bevæger sig deri med uforlignelig Færdighed. De ror baade med Vinger og Fødder og svømmer saa kraftigt, at de med største Lethed færdes i den voldsomste Søgang under en Storm, ja endog dykker; enkelte Arter, navnlig Springdykkerne, slynger sig med et kraftigt Sæt af Svømmefødderne i Vejret, viser sig et Øjeblik i Luften og forsvinder

Pingvin.

derpaa under Vandet. Hvor dybt Pingvinerne dykker, ved man ikke, men der er al Grund til at antage, at de i denne Færdighed ikke staar tilbage for nogen anden Svømmefugl. Paa Land kan de bevæge sig mindre godt. Da Benene er stillede langt tilbage, nødes de vel til at holde sig oprejst, og da de blot kan gøre korte Skridt, maa de løfte den ene Fod over den anden, hvorfor de bestandig drejer Legemet fra den ene Side til den anden og ikke bevæger sig synderlig hurtigt; men naar de forskrækkes, kaster de sig ned paa Brystet og glider nu, idet de bruger baade Vinger og Ben, saa rask afsted, at en Mand, der gaar, har ondt ved at indhente dem. Ad stejle Klippevægge lader de sig halvt glide og halvt trille ned, og

Pingviner paa Vandring.

naar de først engang har naaet Vandet, er de frelste. De dykker især for at hente Føde, som bestaar af Fisk og mange Arter Krebsdyr og Bløddyr.

Luffegæssenes Yngletid optager en stor Del af Aaret, og mærkeligt nok lever ogsaa de unge Fugle, som endnu ikke er i Stand til at yngle, i denne Periode paa Land. Paa de vante Ynglepladser indtræffer de paa en ganske bestemt Aarstid, paa Falklandsøerne saaledes imod Slutningen af September, paa andre Øer tidligere eller sildigere, og nu begynder der et overordentlig travlt Liv. Bennett, som har besøgt Marquaria-Øerne i den sydlige Del af det stille Hav, giver en højst livlig Skildring af deres Færden. »Det Antal af Luffegæs,« siger han, som samles paa dette ene Sted, er utrolig stort, og det synes at være en ren Umulighed at danne sig noget Begreb om, hvor mange der omtrent er forsamlede her, da der Dag og Nat bestandig lander en 30—40,000 Individuer, medens lige saa mange gaar til Søs. De, som befinder sig paa Land, udgør en langt talrigere Hær og er ordnede som et Regiment Soldater,

og det ikke blot i Rækker, men ogsaa efter Alder. De unge Fugle findes paa ét Sted, de Fugle, der fælder, paa et andet, de rugende Hunner paa et tredje og de ikke rugende Hunner paa et fjerde. Denne Opstilling bibeholdes saa strængt, at enhver, som ikke hører til en Afdeling, altsaa enhver uvedkommende, ikke bliver optaget. Paa smukke Aftener skriger de uophørligt, idet de frembringer en i Sandhed frygtelig Musik, som, hørt i nogen Afstand, har en vis Lighed med de forvirrede Raab fra en talrig Folkemasse. Fra Vandet danner de i Yngletiden lige Gange igennem Græsset, paa hvilke der hverken findes Sten eller Plantedele, og som i det hele er saa vel tiltraadte, at man skulde anse dem for et Værk af Mennesket.

Enkelte Arter graver dybe Huller til Æggene. Hertil vælger de en jævn Plads og undergraver den i lutter Firkanter, da deres Gange saa vidt som muligt bestandig skærer hinanden i rette Vinkler. Enhver Firkant tjener til Rugeplads og udhules. Rugehulen bestaar af et Hul af 60—90 Ctm.s Dybde, af Form som en Bagerovn. Hannen sidder ved Siden af den rugende Hun og smutter, naar denne forlader Reden, selv derind for at ruge, saa at Ægget aldrig forlades samtidig af begge Mager. Dette synes ogsaa at være nødvendigt af en anden Grund; Luffegæssene stjæler nemlig gerne Æg fra hverandre. Større Arter gaar endog saa vidt i deres Lyst til at opfylde Moderpligterne, at de med Magt fratager de svagere Æggene. Disse ligner Gaaseæg og er brunplettede paa grønlig Grund. Under Rugningen tager Hunnen Ægget mellem de hinanden næsten berørende og i Bughuden optagne Laar og klemmer det saa fast ind der, at den, naar den forskrækkes, ofte slæber det temmelig langt bort med sig. Hos Kongepingvinen synes der endog paa denne Maade at dannes et Slags Rugepose, hvori den bærer Ægget om med sig. Ungerne kommer til Verden i en ulden, graa Dunragt og vokser hurtig.

Luffegæs, der fanges som unge, lader sig let tæmme, bliver fortlørlige og kan følge en som en Hund; de gamle vedbliver derimod bestandig at være vilde og bidske, og gaar skrigende og baskende med Vingerne løs endogsaa paa de største Husdyr.

Københavns zoologiske Have erhvervede sig i 1906 en lille Pingvin-Koloni, der synes at trives vel, og hvis Væsen det er meget pudsigt at iagttage.

De antarktiske Pingvinformer bliver sjælden bragt levende til Europa, hvis zoologiske Haver i Reglen maa nøjes med Eksemplarer af den saakaldte »Brillepingvin« (efter Aftegningen paa Hovedet), af Englænderne kaldet »sortfodet Pingvin«.

Den opholder sig paa Smaaøer ved Afrikas Sydspids og taaler ikke Frostkulde. Selater, som i 1896 besøgte dens Rugepladser, udtaler, at den vistnok ruger naar som helst. Han fandt samtidig redebyggende, æglæggende og rugende Fugle samt Unger paa alle Udviklingstrin.

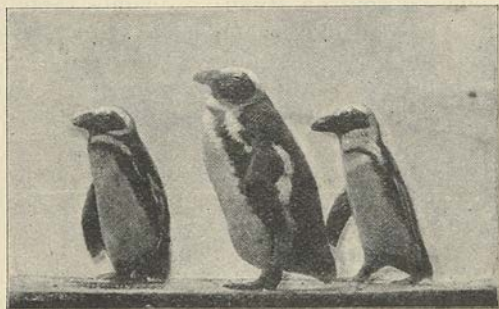

Dette passer med de Erfaringer, man har gjort i Londons og Københavns zoologiske Haver, hvor man i Aaret 1906 ved at holde en større Flok af disse Pingviner har iagttaget rugende Par, vistnok de første Gange, Pingviner har ruget i Fangenskab.

I København havde man en Flok paa 7 Stykker, hvoraf et Par i Begyndelsen af August slæbte Grene sammen til Rede under en Busk. Snart efter lagde Hunnen 2 Æg og gav sig til at ruge. Rugetiden var 36 eller 37 Dage. Ungerne madedes med opgyldet Fisk og kunde kun ses, naar man med Magt fjærnede Hunnen. Da Ungerne var ca. 10 Dage gamle, forsvandt de pludselig en Nat og maa være røvede af en Kat, medens Forældrene har taget sig et Bad. Kort efter, midt i Oktober, lagde Hunnen paany Æg, men Kulden ødelagde Æggene. Da Fuglene var indflyttede i Vinterhuset, ytrede det samme Par og et til Rugelyst. Man gav dem Tang, og de byggede Reder. Rugetiden er endnu ikke udløben, nu disse Linier skrives (i Marts 1907).

Disse mærkelige Fugle hører forøvrigt til Havens bedste Trækplastre. Tilskuerne morer sig i høj Grad over deres pudsiges Bevægelser og værdige Holdning, især naar de valter afsted i Række. I Vandet er de særlig interessante. De bruger her udelukkende Vingerne som Bevægelsesredskaber til at ro sig frem under Vandet. De benytter sjældent Benene uden til at fremskynde Farten et enkelt Øjeblik. Gumpen er deres Styreapparat, og det er en utrolig Fart, hvormed de skyder afsted.

De bruger megen Tid til at pudse sig og smøre Fjerene ind, saaledes at disse danner som en sammenhængende Oliekappe, der skyder Vandet. Dragten fældes i større Partier ad Gangen, saaledes at de nye Fjer danner sig indenfor de gamle og skyder disse af. Under Fældningen gaar de ikke gerne i Vandet. Hver enkelt Fugl har sin egen Fældningstid.

Brillepingviner i Københavns zoologiske Have.
Fot. af Adjunkt H. Chr. Mortensen.

KRYBDYRENE.

FØRSTE ORDEN: SKILDPADDERNE.

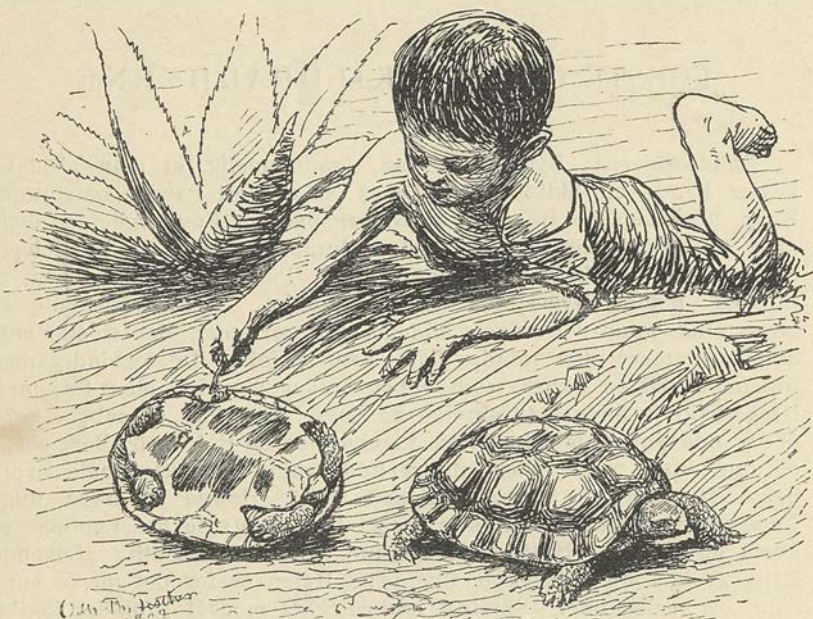
Skildpaddernes Bygning er saa ejendommelig, at man altid vil kunne kende en Skildpadde. Deres af et helt Panzer omsluttede Krop, det klodsede Hoved, hvis Kæber ligesom Fuglenæbet er dækkede af Hornskeder, og de korte, plumpe Lemmer er Kendetegn, hvorved de let skelnes fra andre Dyr. Panzeret er sammensat af to Dele, nemlig Rygskjoldet og Bugskjoldet. Det førstnævnte er mere eller mindre hvælvet, aflangt eller afrundet, det sidstnævnte danner et mere eller mindre fladt, ovalt Skjold. De forbindes med hinanden ved en Brusk, som enten holder sig blød eller forbener. Begge Skjolde danner tilsammen en Kasse, som kun er aaben, hvor det er nødvendigt for Hovedets, Lemmernes og Halens fri Bevægelse, og som altsaa mere eller mindre fuldstændig omslutter hele Kroppen. Hovedet er i Almindelighed ovalt, Halsen af højest ulige Længde, men altid forholdsvis meget bevægelig; de fire Lemmer er korte og i visse Maader ufuldkomne, men af væsentlig afvigende Bygning hos de forskellige Grupper; Halen er for det meste kort, trind og kegledannet. Skjoldet er bedækket med Hornplader (Skildpaddeskal), og kun nogle faa Arters Skjold har et læderlignende Overtræk; Hovedet, Halsen, Lemmerne og Halen er bedækket med en vortet og skællet Hud. Rygskjoldet er dannet ved en Sammen voksning af Hvirvlerne og Ribbenene i Forbindelse med egne Hudknogler; Bugskjoldet dannes delvis af Brystbenet og Nøglebenene.

Sanseredskaberne er ikke meget udviklede, og Hjærnen er saa lille, at den aldeles ikke staar i Forhold til Kroppens Størrelse; Skildpadder, der vejer 40 Kilo, har en Hjerne, som næppe vejer 4 Gram. Skildpadderne ser ret godt, hører nogenlunde skarpt, og lugte og smage kan de ogsaa. Derimod er der kun faa Arter, som har virkelig Stemme. Deres Livsytringer er iøvrigt langsomme og sløve. De kan leve utrolig lang Tid uden at aande og tage Føde. Gangen er som Regel klodset og træg, især hos Land- og Havskildpadderne. Derimod svømmer Hav- og Sumpskildpadder med

Færdighed, men dog mindre godt end andre Krybdyr, som opholder sig i Vandet. Forbausende er den store Muskelkraft, de alle besidder.

Landskildpadderne lever mest af Plantestoffer, men tager desuden Insekter, Snegle, Orme o. l.; enkelte Havskildpadder æder mest Tangplanter, og de fleste øvrige Skildpadder er Rovdyr, som tager alle Slags andre Dyr. De æder egentlig kun i den varme Sommertid og i de tropiske Lande kun i Regntiden; naar Vinteren kommer (eller i Tropelandene i den tørre Aarstid) falde de i Dvale. Om Foraaret graver Hunnen Huller i Jorden, som oftest i Sand,

En græsk Dreng leger med to Landskildpadder.

lægger sine Æg deri og tildækker dem igen med et Lag Sand og Jord. Æggene har en haard, kalkholdig eller hos Havskildpadderne en blød, pergamentagtig, tynd Skal og er forholdsvis smaa. Mange Skildpadder lægger næppe et Dusin, men de store Arter langt over 100 Stkr. Efter Lægningen bryder Moderen sig ikke om Æggene. Først nogle Uger eller endog Maaneder efter udklækkæs de, og Ungerne kryber da om Natten frem af Jorden og kravler enten omkring i Nærheden af Udklækningsstedet eller iler til de nærmeste Vande. Utallige af dem ødelægges af andre Krybdyr, Fugle og Pattedyr, og det skyldes kun de overlevendes ualmindelig lange Levetid, at Arterne ikke uddør. Hos Japanerne er Skildpadderne da ogsaa Sind-

billeder paa høj Alder og Lyksalighed. Skildpadderne er nyttige Dyr for Mennesket, fordi man ikke alene spiser Kødet, men ogsaa finder de fleste Arters Æg meget velsmagende. Enkelte Skildpadder lugter rigtignok saa stærkt af Moskus, at i det mindste vi Europæere ikke kan vænne os til deres Kød.

*

*

*

Landskildpadderne udmærker sig ved det højt hvælvede, meget haarde Rygskjold, hvormed Brystskjoldet er fast sammenvokset langs Siderne. Føddernes Tæer er sammenvoksede indtil Klørne og danner altsaa Klumpfødder, der forholdsvis kun er lidet bevægelige. Det temmelig lille Hoved har læbeløse Kæber med skarpe Hornplader og er bedækket med forskellig dannede Skjolde. Ryg- og Bugskjoldets Hornplader ligger jævnsides med Randene op til hverandre, ikke taglagte, som de kan være hos andre Skildpadder. Enhver enkelt lille Skjoldplade har i Midten et Felt, omgivet af koncentriske Ringe, der forøges i Tal med Alderen.

Maaske med Undtagelse af Australien har Landskildpadderne hjemme i alle varme Lande; de fleste lever i Afrika, Amerika og Asien, medens Sydeuropa kun har tre Arter. De kan vel tilbagelægge temmelig lange Strækninger, men gør det med en utaalelig Langsomhed, idet de sendrægtig flytter Fødderne og ligesom modstræbende skyder Kroppen fremad. Enhver Bevægelse foretages imidlertid med betydelig Kraftanvendelse; allerede en middelstor Landskildpadde kan bære et Menneske afsted, naar det staar paa dens Ryg, og de største Medlemmer af Gruppen udfører, tilsyneladende uden Spor af Vanskelighed, dette Kunststykke. Falder de tilfældig i Vandet eller kastes de ud i det, synker de som Sten til Bunds, kravler her rolig afsted og naa'r saaledes med Tiden ind til Bredden uden at have lidt noget. Hvad der volder dem langt større Besvær er at komme paa Benene igen, naar de paa en eller anden Maade er bleven væltede om paa Ryggen; de arbejder da ofte hele Dage med Halen, førend det lykkes dem at komme paa ret Køl igen, da de stive Fødder ikke er dem til nogen Nytte ved dette Arbejde. Mærkværdig nok er Landskildpadderne derimod forholdsvis ret flinke til at klatre. Naar de tirres, udstøder de en Hvæsen. Føden bestaar især af bløde Plantedele, som de affider eller rettere afskærer ved med et Ryk at trække Hovedet tilbage. De drikker sjældent, men da meget ad Gangen. Landskildpadderne er ikke til megen Nytte, om de end lige saa godt kunde spises som mange Flod- og Havskildpadder. Man holder dem af og til i Fangenskab og lader dem løbe om i Værelser og Haver. De taaler alle tænkelige Forhold med Undtagelse af Kulde og kan nøjes med det tarveligste Foder.

De egentlige Landskildpadder (*Testudo*) har fem Tæer og 12 Tavler paa Bugskjoldet. Af de europæiske Arter er den græ-

ske Skildpadde (*T. graeca*) den almindeligste. Dens ovale, højt hvælvede Rygskjold er bagtil bredere og brattere afskaaret end fortil. Enhver af Skjoldpladerne er sort paa Midten og gul og sort paa Randen; Siderne og en Stribe af Bugskjoldet er gule. Hovedet, Halsen og Lemmerne er smudsig grønlig. Panserets Længde er 16 Ctm. og Dyrets Vægt sædvanlig indtil $\frac{1}{2}$ Kilo.

Denne Skildpadde har hjemme i Grækenland, Italien og paa Middelhavets Øer. Den findes især i skovrige Egne og holder saa meget af Varme, at den med Forkærlighed bader sig i den stærkeste Middagssol. Dumeril fandt den i stor Mængde paa Sicilien, især langs Vejene, saa gennemglødet af Solen, at han ikke kunde lægge sin Haand paa Skjoldet. Om Vinteren ligger den dybt nedgravet i Jorden og sover sin Vintersøvn, indtil den i Begyndelsen af April paany kommer frem. Da den foruden Planter ogsaa æder Snegle, Orme og Insekter, holdes den tit i sin Hjemstavns Haver for at ødelægge de nævnte Dyr. I Fangenskab trives den godt, naar man blot holder den fri for Kulde, og man har haft Eksempler paa, at den har levet i flere Menneskealdr; men udsættes den i længere Tid for en Kulde under Frysepunktet, dør den snart, skønt den kan taale at sulte henved et Aars Tid og i lang Tid udholde frygtelige Lemlæstelser. I Begyndelsen af Juli graver Hunnen en lille Fordybning i Jorden paa et solbeskinneth, sumpet Sted og lægger deri 4—12 kuglerunde, hvide Æg, der knap nok er saa store som en Nød; henimod Efteraaret udklækkes Ungerne. I Italien bringes denne Skildpadde almindelig paa Torvet, fordi man overalt spiser dens Kød og især sætter Pris paa den deraf lavede Suppe.

Fra Sydamerika føres der ofte en Landskildpadde til Europa, som i Brasilien kaldes Jabuti (udt. Sjabuti). Den er meget langstrakt og sammentrykt; Hovedet er temmelig stort, Hornkæbens Rand er skarp og fint tandet, og Fødderne er temmelig lange. Alle Skjoldpladerne er smudsiggule eller graabrune, og de ubeskyttede Dele af Kroppen er mørkladne med orangegule Pletter. Længden udgør 55 Ctm. Jabutien eller Skovskildpadden (*T. tabulata*) er udbredt over den største Del af Brasilien og Guyana og lever ogsaa i Vestindien. Dens Føde bestaar for en Del af nedfalden, moden Frugt. Til Trods for det stærke Skjold dræbes og ædes den af de store Kattearter, og Indianerne forsikrer, at Kuguaren, naar den har fundet en saadan Skildpadde, stiller den paa den ene Ende og med sine lange Kløer trækker Koddelen ud af Aabningen mellem Skjoldene. Derfra skal de i Skoven liggende tomme Skjolde hidrøre, og Angivelsen synes meget trolig, eftersom Skjoldene bærer Mærker af, at der er bidt og kradset i dem. Da disse Skildpadder ingen stram Lugt har, spises de af Portugiserne, Negrene og Indianerne, og derfor holder man dem ogsaa i mange Egne i smaa, kredsrunde Indelukker, der dannes af lodret nedrammede Pæle.]

Familiens nulevende Kæmper, de saakaldte Elefantskildpadder, er 1,5 M. lange og henved 1 M. høje. Tidligere mente man,

at alle Elefantskildpadder var Afarter af én og samme Art, som man kaldte den indiske Landskildpadde (*T. indica*); men nu indskrænker man Navnet Elefantskildpadde (*T. elephantina*) til den Art, som findes paa de sydøst for Afrika liggende Øer; den har et brunt Skjold, medens det hos den sorte Kæmpeskildpadde (*T. nigra*) er næsten sort.

I Levemaade synes de alle at ligne hverandre. Da Darwin besøgte Galapagosøerne, fandt han der den sorte Kæmpeskildpadde i Mængde. Han saa banede Veje, som førte til Kilder i det Indre af Øerne, og som regelmæssig blev besøgt af Skildpadderne. Det

Elefantskildpadder.

var de samme Stier, som fordum bragte Spanierne til at finde det ferske Vand. I Nærheden af Kilderne iagttog Darwin et sælsomt Skuespil: Et betydeligt Antal af de vældige Dyr havde samlet sig om Kilderne; mange kom med fremrakt Hals, og andre vandrede igen langsomt bort efter at have stillet Tørsten. Uden at bryde sig om Tilskueren stak de ankomne Hovedet ned i Vandet og slugte den ene Mundfuld efter den anden, i alt omtrent ti Mundfulde i Løbet af et Minut. De Indfødte forsikrede, at hvert Dyr opholdt sig tre til fire Dage i Nabolavet og derpaa vendte tilbage til de lavere liggende Egne. Øboerne skal, naar de plages af Tørst i Øernes højt liggende Egne, dræbe Skildpadderne og drikke det af dem slugte Vand. I Maven af en dræbt Skildpadde fandt Darwin Vandet meget rent og kun af en svag bitter Smag. Kæmpeskildpadderne er, ligesom de andre Skildpadder, langsomme og sløve og kan sulte i lang Tid, men ogsaa til Gengæld æde meget paa én Gang.

Paa Galapagosøerne lever de væsentligst af Kaktusplanter, paa andre Øer æde de Græs, og dette har ogsaa været Tilfældet med fangne Eksemplarer, som græssede med Begærlighed eller rettere afbed og afrykkede store, tykke Græstuer, tyggede dem sammen til Boller og slugte dem. De udvoksede Dyr bryder sig saa godt som ikke om Omverdenen, og man kunde næsten fristes til at tro, at de er døde; i det mindste mærker de ikke, at nogen følger efter dem, før end han staar ved Siden af dem; men saa snart de da faar Øje paa ham, trækker de sig hurtigt ind under Skjoldet. Kort efter bevæger de sig dog videre, og det synes da at være dem ligegyldigt, om man har sat sig paa dem eller uforstyrret lader dem drage videre. Hunnen lægger sine hvide, runde, over 5 Ctm. lange Æg i en Grube i Sandet eller i Fordybninger i Klippegrunden og søger om muligt at dække dem til. Ungerne fortæres i Mængde af Rovfugle, men de gamle har ingen anden Fjende end Mennesket. Overalt, hvor der findes Kæmpeskildpadder, jager man dem paa Grund af deres Kød og Fedt. Det førstnævnte spises fersk og saltet; af det sidste laves en smuk, klar Olie. Paa Galapagosøerne undersøger man de fangede Dyrs Fedme paa en grusom Maade, i det man skærer et Hul i Huden nær ved Halen og ser efter, om der ligger meget eller lidt Fedt under Rygskjoldet. Finder man, at de er magre, slipper man dem igen fri, og Saaret læges, tilsyneladende uden at volde Dyret synderlig Pine. Kødets alene kan veje over 100 Kilo, og der udfordres 6—8 Mand for at bære en Skildpadde. Brødrene Rodatz fortæller om Kæmper, der endogsaa vejede 250 Kilo. De fandt Kæmpeskildpadder paa Aldabraøerne øst for Afrika, især i tæt Krat. Paa disse Øer havde Jægerne omgivet Ynglepladserne med en Mur for at indespærre Dyrene, indtil de kunde udskibes til Madagaskar eller til det afrikanske Fastland. I et saadant Indelukke fandtes der 2—300 Dyr som blev fodrede alene med Græs og Blade.

I Mellem- og Syd-Amerika findes der Skildpadder, som kan bøje det bageste Stykke af Rygskjoldet. Til dem slutter sig de saakaldte Daaseskildpadder (*Cistudo*), der kan lukke sig helt inde bag deres Skjolde. Carolinaskildpadden (*C. Carolina*) er den mest bekendte Art. Rygsiden er smuk brun eller sortbrun med gule uregelmæssige Pletter og Striber; Bugskjoldets Hornplader er gule med et brunt Aarenet. Skjoldet er 13 Ctm. langt og 11—12 Ctm. bredt. Carolinaskildpadden findes i Nordamerikas østlige Stater og opholder sig i Skove og paa Marker. Den ses tit halvt nedgravet i Jorden og er da rimeligvis sysselsat med at opsøge sin Ynglingsføde: Svampe, Orme og Insekter. Naar den overraskes, trækker den Hoved og Lemmer til sig og lukker Skjoldets Klapper saa fast, at den er fuldkomment sikret imod almindelige Rovdyr. Den holdes gerne i Fangenskab, da den æder en Mængde Orme og andre Smaadyr, og den bliver hurtig saa tam, at den æder af Haanden. Naar Vinteren kommer, maa den dog ogsaa i Fangenskab have Lejlighed til at grave sig ned i Jorden.

Sumpskildpadderne har et temmelig fiadt Rygskjold. Fødderne har korte, bevægelige Tæer, som er forbundne med en større eller mindre Svømmehud. De er udbredte over hele Jorden og lever i de varme og tempererede Bælters Sumpe og ferske Vande.

Vil man studere Skildpadderne og daglig iagttage dem i det fri, da skal man besøge Nordamerika. Amerika er i Virkeligheden Skildpaddernes Land; thi der lever, saa vidt man ved, flere end i alle andre Egne af Jorden tilsammen. Men ogsaa Asien er rig paa dem, og Afrika er i det mindste ikke fattigt. Hvor der i de varme Lande findes Vand, mangler de aldrig. De bevæger sig langsomt og kejtet paa Land, men svømmer ualmindelig hurtig. Man kan se dem flyde rolig i Vandskorpen, men ved den mindste mistænkelige Støj dykker de pludselig til Bunds for at skjule sig i Dyndet og under Vandplanternes Rødder, og naar de jager, udfolder de en forbavsende Færdighed i at svømme. De lever især af smaa Pattedyr, Fugle, Krybdyr, Padder, Fisk og hvirvelløse Dyr, men tager i Mangel deraf sandsynligvis ogsaa Planteføde; i Fangenskab foretrækker de Kød for Kartoffer eller Brød. Flere Arter er farlige Rovdyr, som bl. a. vover at overfalde Fugle, der er saa store som Ænder, ja endog drister sig til at angribe Mennesker. Deres Sanser synes — i god Samklang med deres Rovbegær — at være langt skarpere end Landskildpaddernes, og deres Kløgt er i hvert Fald større. Enkelte af dem røber endog en forbavsende List og Forsigtighed, vælger sig de bedste Smuthuller og fører sig tidligere Erfaringer til Nytte. I Fangenskab bliver de hurtigere tamme end alle andre Skildpadder og lærer til en vis Grad at kende den, der passer dem.

Om Foraaret graver Hunnerne Huller i Jorden eller i Sandet og lægger deri 6 til 8 Æg. Disse Æg er af stor Vigtighed for mange Folkestammer, hvilket tilstrækkelig fremgaar af Humboldts livlige Skildring fra Orinoco-floden. »Omtrent Kl. 11 om Formiddagen,« skriver han, steg vi i Land paa en Ø midt i Strømmen, som Indianerne i Missionen Uruana anser for deres Ejendom. Øen er bekendt for sin Skildpaddefangst, eller, som man her siger, paa Grund af den Æggehøst, der aarlig gøres her. Vi fandt over 300 Indianere lejrede under Hytter af Palmeblade; enhver Stamme havde slaaet Lejr for sig og skelnedes fra de andre ved den Farve, hvormed Huden var overmalet. Imellem de støjende Hobe saa vi nogle hvide, især Kræmmere fra Angostura, som var kommen op ad Floden, for at købe Skildpaddæggeolie af de Indfødte; vi traf ogsaa Missionæren fra Uruana, der fortalte os, at han var kommen paa Grund af Æggehøsten for hver Morgen at læse Messe under aaben Himmel og for at skaffe sig Olie til Kirkelamperne. Ledsaget af denne Missionær og af en Handelsmand vandrede vi rundt om denne Ø, der besøges som et Marked hos os. Vi befandt os paa en jævn Sandflade. »Saa langt Øjet rækker langs Bredderne,« sagde man til os, »ligger der Skildpaddæg under Jordskorpen«. Missionæren bar en lang Stang i Haanden og viste os, hvorledes man med den prøvede,

hvor dybt Æggelaget var, ligesom man undersøger et Læg Mergel. Støder man Stangen lodret ned, mærker man let, naar man har naaet det løse Jordlag, hvori Æggene ligger, idet Modstanden da paa en Gang bliver svag. Vi saa, at Laget i det hele var saa ensartet udbredt, at Stangen overalt stødte paa det. Imidlertid dækker Æggelaget langt fra hele Øen, men ophører overalt, hvor Grunden pludselig hæver sig, fordi Skildpadderne ikke kan krybe op paa disse smaa Højdedrag. De Bredder, hvor næsten alle Orinokos Skildpadder aarlig synes at samles, ligger imellem Sammenløbet af Orinoko og Apüre og de store Vandfald eller Raudales, og her findes de tre navnkundigste Fangepladser.

Den store Skildpadde, Arráu (*Podocnemis expansa*) et frygtsomt Dyr, som skjuler sig ved den mindste Støj, skyr alle af Mennesker beboede eller af Baade foruroligede Bredder. Naar den er udvoksen, vejer den 20—25 Kilo. Æggene, der er større end Dueæg, har en Kalkskal og skal være saa haarde, at Indianernes Børn bruger dem som Bolde. En nærstaaende Art, Terekay'en, er mindre og holder sig ikke samlet i saa store Flokke som Arráu'en. Den sidstnævnte har en god Smag og søges meget af Indbyggerne i det spanske Guyana. Den Tid, i hvilken Arráu'en lægger sine Æg, falder sammen med den laveste Vandstand. Disse Skildpadder samles allerede flokkevis i Januar, gaar op af Vandet og varmer sig i Solen paa Sandet. I Februar finder man dem næsten hele Dagen paa Bredderne. I Begyndelsen af Marts samles de spredte Flokke og svømmer derpaa til de faa Øer, paa hvilke de i Almindelighed lægger Æg. Sandsynligvis kommer den samme Skildpadde Aar for Aar til den samme Bred. Faa Dage før Lægningen viser mange Tusinder sig i lange Rækker ved Bredderne af Øerne, strækker Halsen frem og holder Hovedet over Vandet for at iagttage, om der er noget at frygte af Tigre eller Mennesker. Indianerne, hvem det er meget magtpaaliggende, at de forenede Sværme ogsaa bliver sammen, stiller Vagter ud langs Bredden, for at Dyrene ikke skal spredes, men kan lægge Æggene i al Ro. Man giver Fartøjerne Ordre til at holde sig midt i Strømmen og ikke at skræmme Skildpadderne ved nogen Støj. Æggehøsten sker den ene Gang som den anden. Naar Lejren er bygget, udnævner Missionæren sin Stedfortræder, som deler det Stykke Land, hvor Æggene ligger, i lige saa mange Lodder, som der er Indianerstammer, der deltager i Høsten. Han begynder Forretningen med at prøve med sin Stang, hvor dybt Æggelaget naar ned. Efter vore Maalinger strækker det sig indtil 40 M. fra Bredden og er med et Middeltal 1 M. dybt. Ikke uden Forundring hører man Udbyttet af Æggehøsten anslaa som Udbyttet af en Kornmark. Det er undertiden Tilfældet, at et Fladerum af 40 M.s Længde og 10 M.s Bredde afgiver 100 Krukker eller for over 700 Kroner Olie. Indianerne opgraver Jorden med Hænderne, lægger de indsamlede Æg i Smaakurve, bærer dem til Lejren og

hælder dem ud i store, med Vand fyldte Trætruge. Derpaa knuses Æggene med Skovle, røres om og udsættes for Solen, indtil den olieholdige Del, som svømmer ovenpaa, er bleven tyk. Olien øses nu af og koges ved stærk Ild; jo stærkere den koges, desto bedre skal den holde sig. Naar den er godt tilberedt, er den klar, fri for Lugt og har kun et ganske svagt gult Skær. Missionærerne sætter den ved Siden af den bedste Bomolie. Man bruger den ikke alene til at brænde, men ogsaa, og vistnok fortrinsvis, til Mad, da den aldeles ikke giver Maden nogen ubehagelig Smag. Det er dog vanskeligt at faa fuldkommen ren Skildpaddeolie; den største Del har en raadden Lugt, hvilket ligger i, at der er kommet Æg med, i hvilke de unge Skildpadder allerede har udviklet sig. — Af Olie-mængden har man udregnet, at i det mindste 330,000 Arráu-Skildpadder maa lægge omtrent 33 Millioner Æg om Aaret paa de nævnte tre Pladser.

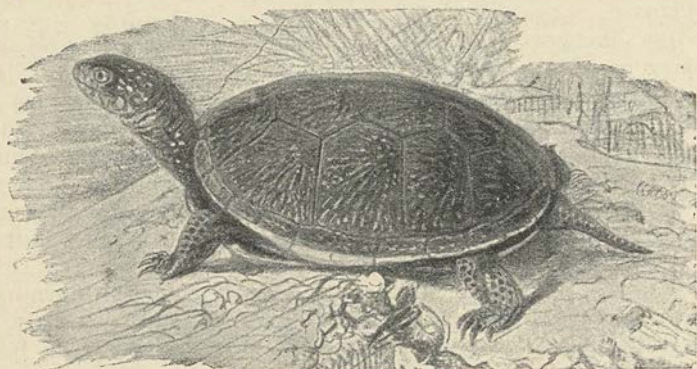
»Den Mængde Æg, som udklækkes allerede, inden Mennesket kommer derover,« vedbliver Humboldt, »er saa uhyre, at jeg ved Lejrpladsen saa hele Bredden vrimle af unge, tommelange Skildpadder, som med Nød undslap Indianernes Børn, der gjorde Jagt paa dem. Regner man dertil, at ikke alle Arráuerne kommer til de tre Lejrpladser, men at mange enkeltvis og et Par Uger senere lægger Æg imellem Orinokos Munding og Bifloden Apùre, saa kommer man nødvendigvis til den Slutning, at Tallet af de Skildpadder, som hvert Aar lægger Æg ved Bredderne af den nedre Orinoko, næsten løber op til en Million. Indsamlingen og Tillavningen af Oljen varer tre Uger. Man viste os store, af Jaguarerne tømte Skildpaddeskjolde. Tigrene opsøger Skildpadderne ved de Bredder, hvor de vil lægge Æg, overfalder dem og vælter dem om paa Ryggen for i Mag at kunne æde dem. Fra denne Stilling kan Skildpadderne ikke rejse sig, og da Tigeren vælter langt flere af dem, end den kan æde i en Nat, benytter Indianerne sig tit af dens List og dens Begærighed.

Ogsaa Amazonfloden er rig paa Sumpskildpadder, hvis Vigtighed for Mennesket er ikke ringe. Falder Floden mindre end sædvanligt, er de sjældne, falder den meget, bliver de fangede massevis, fordi alle Sumpe i Skovene da vrimler af dem. Til Fangsten bruger man Garn og Pile, hvis Spids, idet den trænger ind, skilles fra Skaftet, men dog ved en lang Snor vedbliver at være forbunden med det. Skaftet, der flyder paa Vandet, bliver taget op af Jægeren og han haler nu Snoren til sig, indtil Dyret kommer op til Overfladen; man skyder det da stundom endnu en Pil igennem Kroppen og bringer det til Land. De indfødte Kvinder forstaar at tillave dette Vildt paa flere velsmagende Maader. Kødet er fint og nærende, men Europæerne bliver dog snart kede deraf. Kun én Art, og det netop den største af dem, som findes i Amazonfloden, lader sig holde i længere Tid i Fangenskab; de mindre, som smager langt bedre, taaler i Almindelighed kun Fangenskab i faa Dage. Dette gælder

imidlertid ikke om de nordamerikanske Sumpskildpadder; de taaler meget vel at holdes fangne, naar de behandles godt. Nogle af dem skal have levet over fyrrelyve Aar i Fangenskab. I Reglen behandles Sumpskildpadderne for saa vidt urigtigt, som man om Vinteren ikke lader dem faa tilstrækkelig Varme. De, som holdes i det fri, graver sig ned i Dyndet og skaffer sig derved et passende Vinterleje; de, der holdes i Værelser, maa man ved en ensartet og jævn Varme beskytte imod Vinterens ublide Vejrlig.

Den europæiske Sumpskildpadde (*Emys europaea*) er omtrent 32 Ctm. lang. Kroppens frie Dele er mørkladne med gule Pletter, Rygskjoldets Plader er tegnede med straaformig stillede gule Prikker paa mørkegrøn Bund, og Brystskjoldet er smudsiggult

Europæisk Sumpskildpadde.

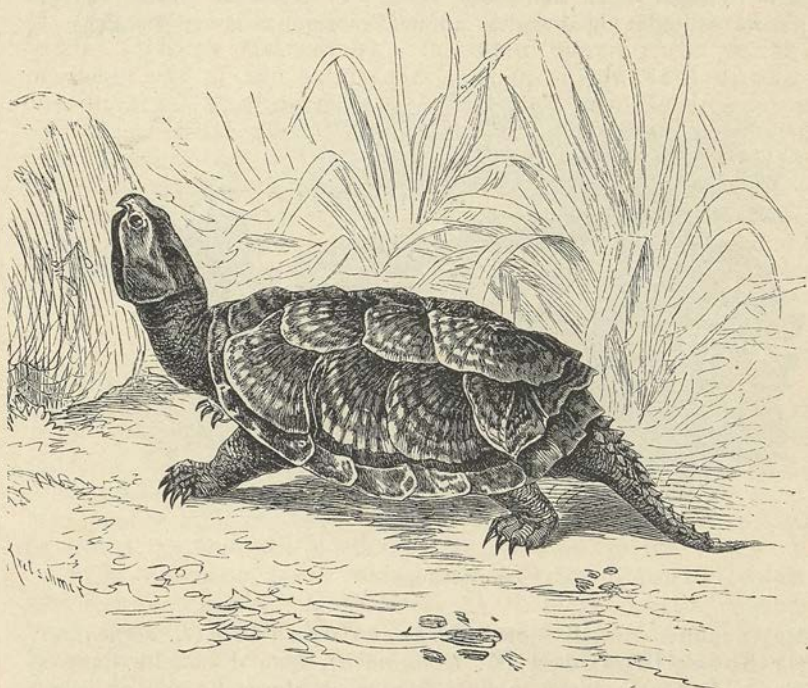
og uregelmæssigt og sparsomt brunpletet. Blandt de europæiske Skildpadder er dette Dyr det almindeligste og mest udbredte. Dets egentlige Hjem er for Tiden den østlige og sydøstlige Del af Europa, og det er almindeligt i Grækenland, Dalmatien og Tyrkiet, Italien, Donaulandene og Rusland, men det findes tillige i Tyskland, i Oders og Weichselflodens Oplande. I tidligere Tid har det ogsaa levet i Danmarks og i Sydsveriges Indsøer, hvilket er godtgjort ved ikke faa Fund af Skjolde og Knogler i Moser og Søer.

Om Dagen opholder denne Skildpadde sig i Vandet, og om Aftenen gaar den i Land. Vinteren tilbringer den gravet ned i Dyndet og kommer igen frem midt i April; den mærkes da mere end senere paa Grund af en egen pibende Lyd, som vistnok er særegen for Parringstiden. Den er forsigtig og dykker straks til Bunds ved den ringeste Støj. Regnorme, Vandinsekter og Snegle udgør dens Føde; men den jager ogsaa Fisk og vover endog at overfalde temmelig store Former, som den bider i Bugen, indtil de bliver matte og fuldstændig kommer i dens Magt.

Sumpskildpaddens Æglægning foregaar paa en højst ejendommelig Maade. Den udsøger først et Stykke Jord, frit for Plantevækst, udbløder det ved at udsprøjte Vand, som forinden er optaget, og borer da med den spidse Hale et tragtformigt Hul, som den efterhaanden ved at grave med Bagfødderne udvider til en oval Grube. I denne lægges Æggene, sædvanlig 9, hvorefter Skildpadden forsigtig skraber Jorden sammen og stamper den godt fast ved Dunk med Bugskjoldets bageste Del.

Fangne Sumpskildpadder tager alt Kød af Fiskene og tager ogsaa til Takke med flere Slags Vandplanter. Ved Fodring med

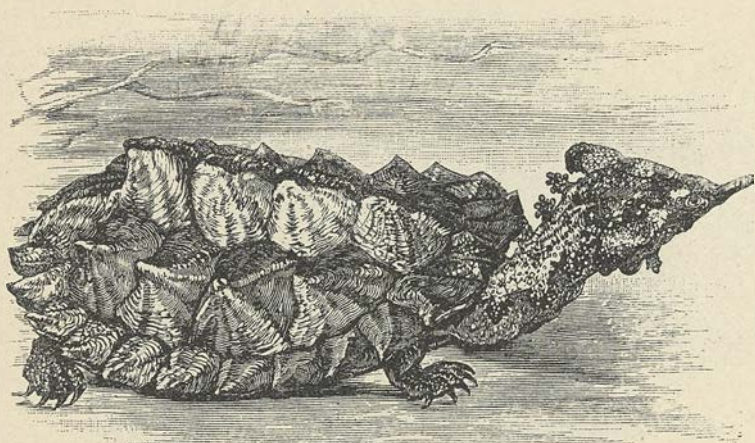
Snapskildpadde.

Snegle og Regnorme kan man holde dem flere Aar igennem; de bliver ogsaa snart tamme, æder af Haanden, venner sig til bestemte Hvilepladser og falder ikke i Vintersøvn; holder man dem derimod fangne i en Dam, graver de sig ned, naar Kulden kommer. En Iagttager havde et Par af disse Skildpadder i sin Have. De parrede sig om Foraaret og nogen Tid efter lagdes Æggene i fugtig Jord; Ungerne krøb ud i Juni. Deres Skjold var allerede ved Udklækningen haardt, men hvidt og gennemskinnende, men efter nogle Dages Forløb blev det rødligt og tilsidst sort. En af disse unge Skildpadder blev fodret med ituskaarne Regnorme og var et Aar efter $2\frac{1}{2}$ Ctm.

lang. Om Vinteren aad den kun lidt og blev for det meste liggende ubevægelig med tilbagetrukken Hals paa Bunden af sin Vandkumme; paa solklare Dage gik den tit omkring. Ved Foraarstid begyndte den igen at æde, og den kunde, da den var imellem to og tre Aar gammel, sluge hele Regnorme og dræbe smaa Fisk. I Juni aad den graadigst, fra September mindre og fra November slet intet. Den blev fem Aar gammel.

De nordamerikanske »Aligatorskildpadder« (*Chelydrae*) har et meget træffende Navn, thi de har saa megen Lighed med en Krokodil, som en Skildpadde overhovedet kan have. Til denne Lighed bidrager især den lange Hale, der bliver to Tredjedele saa lang som Skjoldet og desuden udmærker sig baade ved Tykkelse og

Frynseskildpadde.

spidse Kamme. Hertil hører Snapskildpadden (*C. serpentina*) og Gribbeskildpadden (*C. temminckii*), som i enkelte Egne af de Forenede Stater lever talrig i Floder og større Sumpe og selv i de mest stinkende Vande. I Almindelighed holder de sig dybt nede, men kommer undertiden til Syne i Vandskorpen og stikker Snuden op, medens de lader sig drive med Strømmen; ved den mindste Støj flygter de dog, især i stærkt befærdede Egne. I Syden er de mindre sky. Man hader og frygter dem med Rette; de bider nemlig efter alt, som kommer dem nær og slipper ikke let det en Gang grebne. Man har ogsaa al Grund til at være forsigtig overfor dem, thi de er baade rasende og ondskabsfulde, gaar løs paa enhver, som vover sig ud i det af dem beboede Vand og kan bibringe farlige Saar. Man forsikrer, at et centimetertykt Aareblad kan gennembøres af disse Skildpadders haarde Hornkæber, som ligner et

Rovfuglenæb, og at en temmelig tyk Stok meget let bides i Stykker. De tager Fisk, Frøer og andre Hvirveldyr og overfalder Ænder og Gæs ved at gribe dem i Fødderne og holde dem under Vandet, indtil de omkommer. Agassiz udklækkede de i Sand og Mos gemte Æg, og — karakteristisk nok — næppe fik den lille Skildpadde Hovedet ud af Skallen, før den begyndte at snappe og bide!

Padde-Skildpadderne (*Chelydae*) har et ufuldkomment forbenet Rygskjold med Hornplader og en lang Hals, som de ikke kan trække tilbage, men kun bøje til Siden ind imellem Skjoldene; de korte Fødders ved en Svømmehud forbundne Tæer kan heller ikke skjules under Skjoldet. Til dem hører de af Humboldt ovenfor saa udførlig omtalte, indtil 77 Ctm. lange Arráu- og Terekayskildpadder (Slægten *Podocnemis*). Endvidere hører hertil en af de besynderligste af alle Skildpadder, nemlig Frynsseskildpadden, Brasilianernes Matamata (*Chelys fimbriata*), hvis Snude gaar ud i en Snabel, medens Underkæben, Struben og Halsen bærer Frynser eller Trævler, der i Forbindelse med Hovedets store Hudlapper giver den et særdeles stygt Udseende. Matamataen er vidt udbredt over Sydamerika, men er især almindelig i Guyana. De Farvede spiser Kødet, men Europæerne finder det modbydeligt og føler i det hele Afsky for denne Skildpadde, der har en højst ubehagelig Lugt.

* * *

Flodskildpadderne (*Trionyches*) adskiller sig fra alle de hidtil nævnte ved, at Skjoldet er ufuldstændig forbenet og dækkes af en oftest blød Hud, at Randpladerne mangler, og at Svømmefødderne kun har 3 Kløer. Hornkæberne dækkes udadtil af kødfulde Læber, og Snuden er forlænget til en Snabel; Halen er kort. Man kender kun faa Arter, der har hjemme i Nordamerika, Asien og Afrika, og som alle udmærker sig ved stor Rovlyst.

I de Forenede Stater lever den bidske Blødschildpadde (*Trionyx ferox*), hvis Skjold bliver $\frac{2}{3}$ M. langt, og som opnaar en Vægt af indtil 35 Kilo. Den jager efter Fisk, Padder og Svømmefugle, imod hvilke den med Lynets Hurtighed udslynger sin lange Hals. I Sydstaterne skal den være en frygtelig Fjende af de unge Alligatorer, men til Gengæld ædes den af de gamle. Den smager bedst af alle de amerikanske Skildpadder og jages derfor ivrig. Man omspænder dens Sovepladser med Garn og fanger den paa Fiskekroge, men man maa vogte sig for de udvoksne Dyr af denne Art, da de kan bide slemt, saa at man endog har set dem bide en Finger af en Fisker, der havde faaet dem paa Krog.

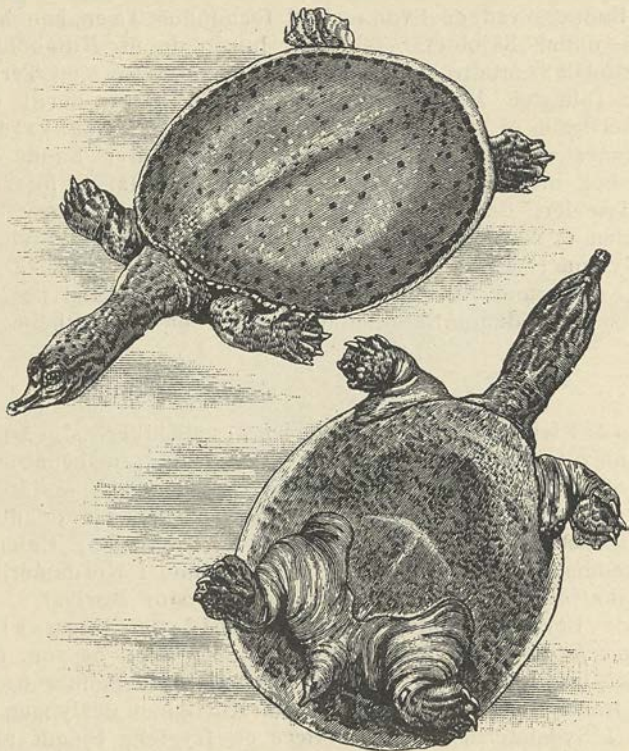
* * *

Havskildpadderne adskiller sig fra alle andre Skildpadder ved de til Luffer omdannede Lemmer, af hvilke de forreste er meget

længere end Baglemmerne. Desuden udmærker Havskildpadderne sig ved det temmelig flade Rygskjold, der ikke kan dække Lemmerne, ved Skjoldets mere eller mindre ufuldstændige Forbening og ved Kæbernes skarpe, undertiden i Randen tandede Hornskeder, af hvilke den øverste helt optager og dækker den underste. De lever alle i Havet og drager kun til Land for at lægge Æg.

Hos Havskildpadderne i snævrere Betydning (*Chelonia*) er Skjoldet paa Ryg- og Bugsiden beklædt med Hornplader (»ægte Skild-

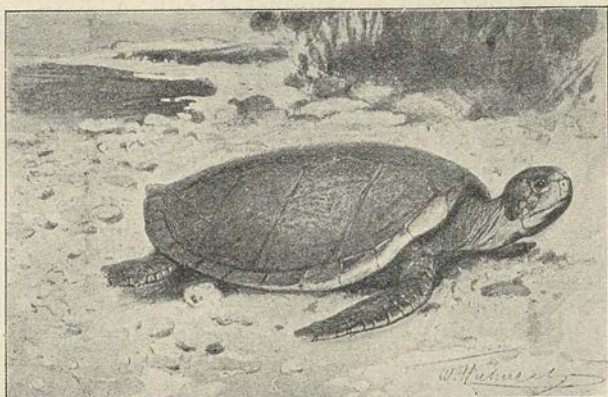
Nordamerikanske Blødschildpadder.

padde«). Lignende findes ogsaa paa Hovedet og Lemmerne, hvis Tæer har en eller to Negle. Hertil hører Suppe- og Bissaskildpadden. Den førstnævnte (*Ch. mydas*) er et meget stort Dyr, der kan blive halvanden Meter lang og kan veje 450 Kilo. Rygskjoldet dækkes af 13 Plader, hvis Grundfarve er mørkegrøn med utydelige gule Pletter. Denne Skildpadde lever mest i Atlanterhavet, men forvilder sig stundom ind i Middelhavet. Bissa'en (*Ch. imbricata*) adskiller sig fra den foregaaende ved, at Skjoldpladerne hos de

ynge Dyr ikke ligger ved Siden af hverandre, men er taglagte. De er mørkebrune med rødlig og gullige Tegninger og Pletter, Brystpladerne hvidlige eller gullige. Karetten er meget udbredt; man træffer den i alle imellem Vendekredsene liggende Have og især i Nærheden af Indien og Mellemamerika.

Havskildpadderne holder sig vistnok fortrinsvis i Nærheden af Kysterne, men de træffes dog ogsaa tit meget langt fra dem, manges Gang endog midt ude i Havet. Man ser dem svømme omkring nær ved Overfladen, og undertiden driver de i Vandskorpen, som det synes sovende; men de forsvinder straks i Dybet ved den ringste Forstyrrelse. De svømmer hurtig og med betydelig Kraft og indtager ingenlunde altid en vandret Stilling. Undertiden ser man hele Skarer af dem, og de synes gjerne at slutte sig sammen. De lever af forskellige Havdyr og af Planteføde.

Suppeskildpadde.

Begge disse Skildpadder efterstræbes meget stærkt, Suppeskildpadden for Kødets og Bissaen for Skildpaddeskallens Skyld. Det nordlige Brasiliens øde Kyster, som besøges af Skildpadderne i Yngletiden, betrædes kun sjældent af rejsende, men des tiere af alle i Nabolavet boende Indianere. Disse Folk er Skildpaddernes grusomste Fjender; de finder daglig flere Skildpadder, som er i Færd med at lægge Æg, og dræber dem straks, da de tunge, langsomme Skabninger er lige saa ubehjælpelige paa Land som behændige i Vandet. Havskildpadderne dræbes mest for den Olies Skyld, der indeholdes i Kødets og udkoges; Æggene indsamles i Kurve af Indianerne, som føre dem med sig hjem. I Æggetiden opholder Indianerne sig ved Kysten, hvor de bygger Hytter af Palmeblade for i Ro og Mag at samle Æg. Efter forsigtig at have nærmet sig Skildpaddernes Ynglingspladser holder Jægerne sig stille og skjulte, indtil de sky Dyr er krøbet i Land og har fjærnet sig langt nok fra

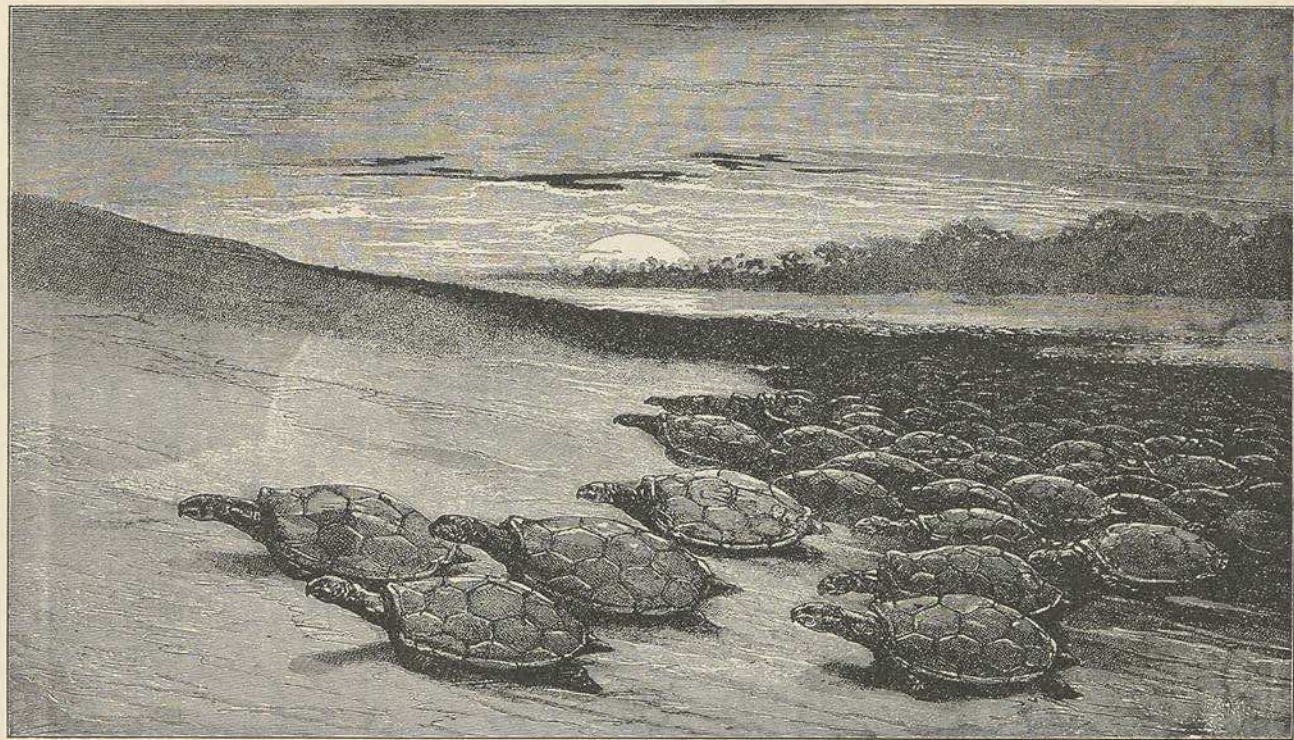

Vandet. Rejser Jægerne sig for hurtigt, søger Skildpadderne straks til Havet; hvor Strandbredden er lidt skraa, lykkes det dem tit at redde sig, i det de lade sig glide ned ad Skraaningen; men kommer Jægerne i rette Tid til, sikre de sig Byttet ved at vælte Dyrene om paa Ryggen. Ingen Havskildpadde kan frigøre sig fra denne Stilling, skønt den prøver derpaa med saa stor Kraft, at Øjnene bliver blodsprængte og træder frem af Hovedet. Meget store og tunge Skildpadder bliver væltede ved Hjælp af Løftestænger, og næste Morgen begynder Indsamlingen af de vendte Eksemplarer, som enten gemmes i egne Indelukker eller bringes til Skibene for at sendes bort. I Indelukker, som naturligvis er Bassiner fyldte med Havvand, ser man dem svømme langsomt omkring og tit lægge sig lagvis over hverandre. Da de ikke æder i Fangenskab, afmagres de hurtig og taber i Værdi. De Havskildpadder, der føres til Europa, kommer især fra Vestindien, navnlig fra Jamaika. Man fastsurrer dem med Tove paa et passende Sted af Skibsdækket efter at have lagt dem paa Ryggen; derpaa breder man et Klæde over dem og overgyder dette saa tit med Havvand, at det altid holder sig fugtigt, putter dem et Stykke i Havvand dyppet Hvedebrød i Munden og stoler iøvrigt paa deres overordentlige Sejlivethed. I de europæiske Søstæder slagter man dem ved at hugge Hovedet af dem, og derpaa hænger man dem op en Dag eller to, indtil alt Blodet er løbet af. Først da skal Kødet være godt til Tillavning af den velsmagende Suppe. I Indien og især paa Ceylon gør man færre Omstændigheder med de til Køkkenet bestemte Havskildpadder. Det er et modbydeligt Syn paa Ceylons Torvepladser at se, hvorledes man mishandler disse Dyr. Sandsynligvis ønsker Køberne at faa Kødet saa friskt som muligt, eller ogsaa vil Sælgerne ikke gøre sig videre Ulejlighed med Slagtningen, thi man borttager simpelt hen det levende Dyrs Bugskjold og afskærer de Kødstykker, Køberne ønsker.

Bissaens Kød bliver ikke spist, da det skal volde Opkastning og Diarrhé. Derimod fanger man denne Skildpadde for at faa dens »Skildpaddeskal«, som hos en voksen skal udgøre 2—6 Kilo. For at faa denne dyre Handelsvare udøves der ogsaa store Grusomheder. Skallen løsner sig nemlig kun med nogenlunde Lethed, naar den opvarmes stærkt. Derfor hænger man det stakkels Dyr op over en Ild og rister det saa længe, indtil Skallen bliver løs. Kineserne løsner Skallen ved Hjælp af kogende Vand. Efter Operationen slipper man Skildpadderne fri og lader dem flygte til Havet, fordi man tror, at Skallen vokser ud igen. Den overgaar i Skønhed og Godhed enhver anden Hornmasse og lader sig tillige let bøje og forme. Man behøver kun at dyppe de enkelte Plader i kogende Vand og derpaa at presse dem imellem Træ- eller Metalplader. Naar Trykket er stærkt nok, klæber de sammen og beholder ogsaa den dem givne Form, efter at de langsomt er hærdet igen.

En tredje Havskildpadde Karetten (*Ch. caretta*) er økonomisk set værdiløs og forveksles let med Bissaen.

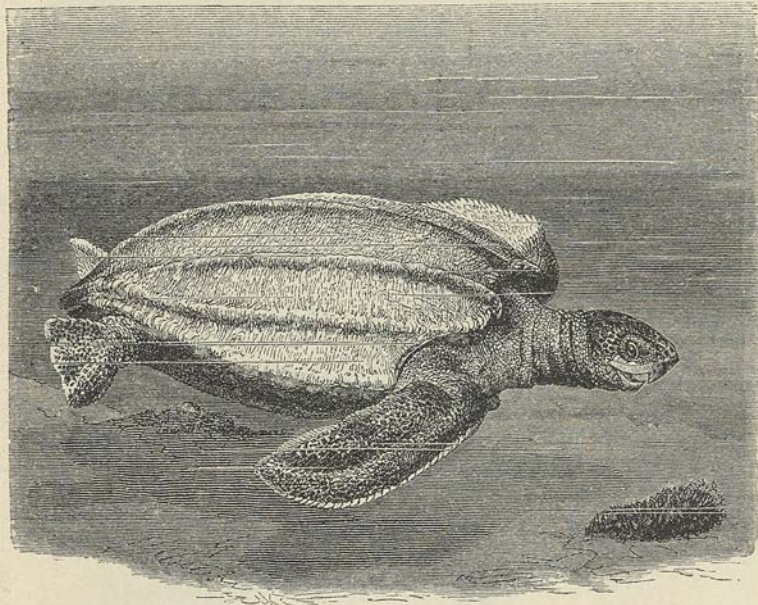

Skildpadder ved Orinoco gaar op om Natten for at lægge Æg.

Læderskildpadderne (*Sphargis*) har et læderlignende Dække over det svagt udviklede Ryg- og Bugskjold. Kæberne er meget stærke, og de forreste Lemmer er særdeles lange. Rygskjoldet er svagt hvælvet, temmelig afrundet fortil og bagtil tilspidset som en Hale samt ved 5—7 ophøjede Længderibber delt i Felter. Bugskjoldet er blødt og bøjeligt med 6 Længdestriber.

Den almindelige Læderskildpadde eller Kuffertskildpadden (*S. coriacea*) opnaar en Længde af 2 Meter; Forlemmerne

Læderskildpadde.

er henved 1 M. lange, og Vægten kan beløbe sig til 500—600 Kilo. Farven er mørkbrun med gule Pletter. Saa vidt man hidtil ved, lever Læderskildpadderne i alle Have mellem Vendekredsene, men de kommer ogsaa undertiden ind i Middelhavet og er af og til set ved Europas Atlanterhavskyster. Føden skal især bestaa af andre Dyr, navnlig Fisk, Krebsdyr og Blæksprutter. Om deres Levevis ved man iøvrig kun lidt ud over, at de færdes i de store Haves Overflade, altsaa er ægte »pelagiske« Dyr. Disse Kæmper blandt Havets Skildpadder bliver sjældnere Aar for Aar og maa allerede siges at være i Begreb med at uddø.

ANDEN ORDEN: KROKODILERNE.

Som Erstatning for Forverdenens kæmpemæssige Krybdyrformer har vi kun Krokodilerne tilbage. De overgaar i Størrelse alle de øvrige nulevende Krybdyr og adskiller sig desuden fra dem bl. a. ved deres Tandbygning, ved deres Benpanser og ved den korte, helt fastvoksede Tunge. Kroppen er lang og bredere, end den er høj, Snuden lang, Halsen ualmindelig kort, Halen længere end Kroppen og danner, sammentrykt som den er, et vældigt Svømmeredskab. De lave Lemmer har meget udviklede Fødder med fem Tæer paa Forlemmerne; Baglemmerne har fire Tæer, som er indbyrdes forbundne ved en Svømmehud. Øret dannes af en vandret Klap, der kan lukke Vandet ude. De smaa Øjne beskyttes af tre Øjelaag, ligger temmelig dybt i Øjhulerne, er noget opadrettede og har en smal Pupil. Firkantede, haarde og tykke Skæl og Skjolde dækker Ryg- og Bugsiden af Krop og Hale; Ryggen udmærker sig ved en fremspringende Længderibbe eller har en Køl; Halen danner to savtakkede Rækker, der længere bagtil løber sammen til en enkelt. Krokodilerne findes i alle Verdensdele undtagen Europa. De deles i tre naturlige Grupper.

*

*

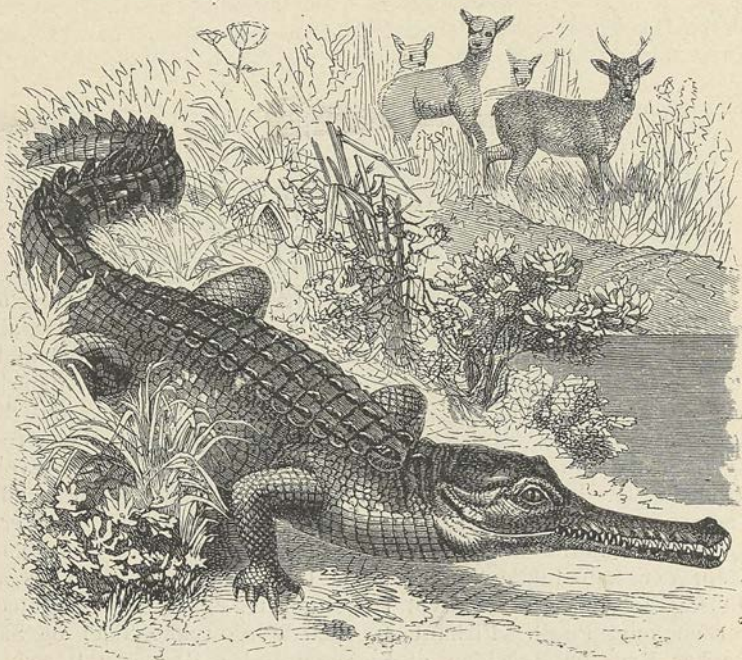
*

Snabelkrokodilerne eller Gavialerne (*Gavialis*) udmærker sig ved deres lange og tynde Snude, brede Pandeskal og talrige Tænder, af hvilke Overkæben har 56 og Underkæben omtrent 50—52.

Gangeskrokodilen (*G. gangeticus*) er den almindeligst kendte Art. Den synes at være indskrænket til Ganges, Brahmaputra og disses Bifloder, og den er i Hinduernes Øjne et helligt Dyr, som er indviet til Wischnu, Vandenets Skaber og Hersker. Paa Ryggen er den smudsig brungrøn med talrige, mørke Smaapletter, og Bugsiden gaar fra grøngult over til hvidt. Gavialen bliver omtrent 5,75 M. lang.

Den Dag i Dag anses Gavialen for hellig, og endnu i Midten af forrige Aarhundrede kunde man ved det navnkundige hinduiske Valfartssted Kuraschi se en hellig Krokodildam med omtrent 50 Gavialer, der kom, naar den opvartende Præst kaldte paa dem, lagde sig i en Halvkreds om ham med højt opspærret Gab og lod

Gavialen.

sig villig lede ved Hjælp af en Bambusstok. De blev fodrede med Stykker af en til dem slagtet Gedebuk, og efter Maaltidet jog Præsten dem igen ud i Vandet med sin Stav.

Gavialen er en frygtelig Fjende for Fiskene, men for Resten lever den vistnok for en Del af de Lig, der kastes i den hellige Flod. At den skulde være farlig for Mennesket og de større Pattedyr, har man intet sikkert Bevis for.

*

*

*

Hos Krokodilerne (*Crocodylus*) i snævrere Betydning er Hovedet omtrent dobbelt saa langt som bredt, og Tænderne er ulige lange; navnlig er den fjerde Tand i Underkæben og begge For-tænderne længst. Den første optages af et Udsnit i Overkæben, og de sidste gennemborer den fuldstændig. Tændernes samlede Antal udgør 64—68.

Nilkrokodilen (*C. vulgaris*) bliver sædvanlig 5—6 M. lang; Grundfarven er mørk bronzegrøn med smaa sorte Pletter, som paa Kroppens og Halsens Sider og under Bugen gaar over i en smudsig gul Farve, men iøvrigt synes at være underkastet mange Afvigelser. Den har hjemme i alle større afrikanske Vande, og især skal det indre Afrikas Søer vrimle deraf.

Nilkrokodilen har et ældgammelt Ry og omtales allerede af

Nilkrokodiler (og »Krokodilvogtere«).

Herodot og Hjob. Nu til Dags er den næsten udryddet i Ægypten. Pile og Slyngestene, hvorm der læses hos Hjob, kunde ikke fordrive den; — Bøssekglerne har gjort det. Men overalt, hvor Bøssen endnu ikke har fortrængt de Indfødtes ældgamle Vaaben og især ved alle de Vandløb, hvis Bredder dækkes af Skove, kan man gøre sikker Regning paa at finde i det mindste én stor Krokodil og et halvt Dusin mindre paa enhver større Sandbanke, og her kan man med den største Lethed iagttage de vældige Uhyrer. I Sudan

er der ikke en eneste Landsby, hvis Beboere ikke taler om en eller anden af Krokodiler foraarsaget Ulykke og intet Menneske, der ikke beundrer Styrken hos »Timscha« og forbander Dyret selv. De Indfødte har virkelig ogsaa Grund dertil, thi de er saa godt som værgeløse overfor Krokodilen og maa rolig se til, naar den drager deres Slægt og Venner eller deres Husdyr ned i det dybe Vand; de kan næppe bekæmpe, end mindre fordrive den.

En Sandrevle, paa hvilken Krokodilen i Mag kan sole sig, er dens vigtigste Fornødenhed ved Valg af Opholdssted. Strømhvirvler holder den ikke af, og den en Gang valgte Plads hævder den med Haardnakkethed og Udholdenhed. I Regntiden drager den dog længere ind paa Land, men sikkert nok kun til de under Vand satte Skove. Man er tilbøjelig til at tro, at Krokodilen ikke er behændig, men man tager fuldstændig fejl deri. I Vandet viser den sig især meget livlig og svømmer og dykker med den største Færdighed. Naar den er vred eller kæmper med Døden, pisker den Vandet med Halen. Heller ikke paa Land bevæger den sig klodset; dog gør den kun sjældent lange Ture der. Naar den kryber op paa Sandrevlerne, sker det i Almindelighed meget langsomt; den flytter den ene Fod efter den anden og holder Kroppen saa lavt, at den slæber hen ad Sandet. Er den noget borte fra Floden, styrter den, naar den skræmmes, hurtig tilbage til Vandet, og lige saa hurtig farer den fra Vandet op paa Land for at gribe et eller andet Bytte. Den gamle Paastand, at Krokodilerne ikke skulde kunne bevæge sig ud og ind i en brudt Linie er en Fabel, hvilket vil være tydeligt for enhver Iagttagere, som kun har set en eneste Krokodil krybe op paa Land og tilbage til Vandet; thi den plejer da at beskrive en Kreds, hvis Tværmaal næppe udgør mere end dens halve Længde.

Det er vanskeligt at dømme om Krokodilens Ævner. Den sér godt, endogsaa under Vandet, og den hører paafaldende godt; derimod synes de andre Sanser at være temmelig sløve. Man kan ikke frakende den en vis Grad af Kløgt, og den søger forsigtig at unddrage sig Forfølgelser. Den lægger Mærke til de Steder, hvor den flere Gange har fundet Bytte, f. Eks. de til Flodbredden førende Veje, der benyttes til Hjordene og de vandbærende Kvinder, og den lurar stadig i Nærheden. Den formaar vel ikke at skelne imellem Folk, der kan være den farlig, og Folk, som den ikke behøver at frygte, men trækker sig tilbage til Vandet, saa snart den overhovedet opdager Mennesker. Naar den overfalder sit Bytte, viser den en vis List, som dog paa ingen Maade kan sammenlignes med et Pattedyrs eller en Fugls. Paa Land er Krokodilen skammelig fejj; maaske er den heller ikke egentlig modig i Vandet, men dog dristig; den synes at være sig den Sikkerhed bevidst, som Vandet yder den og at rette sin Færd derefter. Med sin Slægt lever den i Samfund, men er dog altid farlig for de mindre Individer; thi naar den bliver sullen, glemmer den ethvert Hensyn.

Krokodilen lader kun sin Stemme høre, naar den er meget ophidset; man kan iagttage den i hele Maaneder uden at høre en Lyd fra den, men bliver den pludselig forskrækket eller saaret, udbryder den i en dæmpet Knurren eller endog i et højt Brøl.

I Almindelighed stiger den henimod Middag op af Floden for at sole sig og sove. Det sidste kan nemlig ikke ske i Vandet, fordi den omtrent hvert tiende Minut maa op til Overfladen for at aande. Den ligger næsten altid krumbøjet, og tit overskylles Halespidsen af Vandet. Efter at Krokodilen har lagt sig til Rette, aabner den de Klapper, som tillukker dens Næseboer, snøfter, gabes og spærrer tilsidst Gabet helt op. Den bliver nu liggende ubevægelig paa et og samme Sted, men synes meget hurtigt at falde i Søvn; man kan dog ikke sige, at denne Søvn er dyb, da enhver Støj vækker den og jager den ud i Vandet. Naar den er uforstyrret, bliver den i Land indtil henimod Solnedgang. Undertiden ligger flere til Dels ovenpaa hverandre, men i Almindelighed er hver enkelt lidt fjærnet fra de øvrige, og især holder Ungerne sig i ærbødig Afstand fra de Gamle. Naar Tusmørket indtræder, er alle Øerne forladte, og nu begynder Jagten, som fortsættes den hele Nat og mulig ogsaa i Morgentimerne, og som især gælder Fiskene i Floden. Men foruden disse Dyr tager Krokodilen tillige alle større og mindre Pattedyr, der uforsigtigt nærmer sig Floden for at drikke; heller ikke Vade- og Svømmefugle gaar fri. Den nærmer sig meget forsigtig til sit Byttes Drikke- og Hvilepladser, sænker sig helt ned under Vandet, svømmer langsomt og lydløst afsted og stikker, naar den skal aande, Næseborene op. Den forsøger aldrig at forfølge et undsluppet Bytte op paa Land, men efterstræber endogsaa meget store Pattedyr og trækker Æsler, Heste, Okser og Kameler ned i Floddybderne. Hyrderne ved begge Nilens Hovedarme mister hvert Aar flere af de dem betroede Dyr. Ved den blaa Nil saa Brehm et hovedløst Stykke Kvæg, hvis Ejermænd hylende fortalte, at for faa Minutter siden havde »en Søn, Sønnesøn og Sønnesøns Søn af den af Allah forbandede« grebet det drikkende Dyr og affbidt dets Hoved. Hyrderne i Øst-Sudan bruger altid den Forsigtighed, naar de vander Kamelerne, at drive dem ud i Floden under høje Skrig og i store Flokke paa én Gang for derved at skræmme Krokodilerne; mindre Dyr vander man aldrig i de Floder, hvor der er farlige Krokodiler, men man opdæmmer Vandbeholdere, som Hyrderne møjsommeligt fylder med Vand. Frygteligst bliver Krodilen dog ved ogsaa at røve Mennesker. I hele Sudan er der ikke en eneste Landsby, fra hvilken der ikke er blevet snappet Mennesker af Krokodilen; hvert Aar sker der Ulykkestilfælde, navnlig ved, at de Indfødte vader ud i Floden for at hente Vand. Det er højt sjældent, at dens Bytte undgaar den; thi alle Krokodilers Overfald sker saa pludseligt, at Flugt næsten er umulig. Sudanfolkenes grænseløse Frygt er saaledes aldeles berettiget.

Foruden levende Bytte tager Krokodilen ogsaa alle døde Dyr,

som flyder ned ad Strømmen. Brehm fortæller, at han flere Gange mistede værdifulde Fugle, som efter Skuddet faldt i Floden. Et Sammenstød med en Krokodil kunde endog let være blevet skæbnesvangert for ham selv. Han fortæller derom følgende: »Jeg havde jaget i nogle Dage og engang imod Aften saaret en Ørn, som endnu kunde flagre hen til Floden, hvor den faldt i Vandet. Den drev med Bølgerne tæt ind til Bredden og nærmede sig en til Midten af Floden førende Strøm, som vilde have ført den bort fra mig. Da kom der en Araber til, og jeg bad ham om at fiske Ørnen op til mig. »Himlen bevare mig,« svarede han, »her gaar jeg ikke ud i Vandet, thi det vrimler her af Krokodiller. For faa Uger siden greb de to Faar og rev dem ud i Floden, og paa en Kamel afrev de den ene Fod.« Jeg lovede Manden en rigelig Gave, kaldte ham en Kryster og opfordrede ham til at vise sig som en Mand. Han svarede rolig, at om jeg ogsaa kunde give ham alle Verdens Skatte, ønskede han ikke at fortjene dem. Jeg klædte mig derfor af, sprang i Floden og satte halvt vadende halvt svømmende efter min Fugl. Araberen skreg da højt: »Herre! vend om for Allahs Skyld, der er en Krokodil!« Forskrækket ilede jeg tilbage til Bredden. Fra den anden Side af Floden kom der en kæmpemæssig Krokodil og viste sine Skjolde over Vandskorpen; den svømmede lige løs paa min Fugl, aabnede sit Gab, der syntes mig stort nok til ogsaa at have Plads til mig, borttog Fuglen lige for mine Øjne og forsvandt med den i de plumrede Bølger.«

Sandsynligvis foretager Krokodilen kun Udflugter over Land om Natten, maaske for at drage til et andet Vand; thi for at jage forlader den vistnok ikke Floden. I Regntiden følger den de ved Regnen opstaaede Vandløb, undertiden endog saa langt, at den ved den pludselige indtrædende Tørke afskæres fra Floden og nødes til at skjule sig paa bedste Maade og afvente den næste Regn. I Førstningen vandrer den fra en Sump til en anden; senere holder den sig i hele Uger paa Steder, hvor der endnu er Vand, om det end ikke svarer til dens Størrelse, saa at man stundom i en eller anden Vandpyt kan se sande Kæmper. Tørrer sluttelig ogsaa Vandet bort paa et saadant Sted, graver den sig ned i Dyndet.

Krokodiljagten drives af de Indfødte, naar Vandet i Floderne falder, og de Sandbanker, hvorpaa Krokodilerne sover og soler sig, bliver tørre. Jægeren opsøger de almindelige Sovepladser, graver sig i Læsiden et Hul i Sandet, skjuler sig deri og venter, indtil Dyret kommer og er sovet ind. Hans Vaaben er et Kastespyd, hvis tresidede, med Modhager forsynede Jærnspidser er fæstet til Skaftet ved en Ring og 20—30 stærke, indbyrdes adskilte Snore, medens der tillige til Skaftet er fæstet en let Træklods. Jægerens Kunst bestaar nu i at slynge Kastespydet med en saa stor Kraft, at Jærnspidsen gennemborer Panseret og trænger en 10 Ctm. dybt ind i Dyrets Krop. Ved Kastet skilles Lanceskaftet fra Jærnspidsen, der kun var fæstet løst til det, og falder af. Den saarede Krokodil slaar

rasende med Halen og søger at bide Snorene over; men disse lægger sig imellem Tænderne og skæres derfor ikke over eller i hvert Fald kun til Dels. Paa mindre Dybder viser det paa Vandet drivende Skaft, paa større den lette Træklods den Vej, som Dyret tager. Jægeren forfølger det nu i en lille Baad saa længe, indtil han mener at have fundet et passende Landingssted paa Bredden. Ved Hjælp af en af Snorene trækker han saa Krokodilen op til Vandets Overflade, giver den Naadestødet eller trækker den uden videre op paa Land. »Havde jeg ikke set det med mine egne Øjne,« siger Rüppel, »vilde det synes mig utroligt, at to Mennesker kan trække en næsten 5 Meter lang Krokodil op af Vandet, først binde dens Snude, derefter sammenbinde dens Lemmer paa Ryggen og endelig dræbe den ved at skære dens Rygmarv over med et skarpt Jærn.« I Garn fanger man kun tilfældigvis Krokodiler og kun yderst sjældent store Dyr, fordi de spræller saa voldsomt, at de i Almindelighed sønderriver endog de stærkeste Fiskegarn. Europæerne, Tyrkerne og Mellemægypterne bruger naturligvis Bøssen til denne Jagt. Kugler gennemborer altid Dyrets Panser, men derimod er det kun de færreste Kugler, der dræber Krokodilen straks. Dens Sejlivethed er overordentlig stor; endog den dødelig saarede naar i de fleste Tilfælde Floden og er da tabt for Jægeren. Saaledes fortæller Brehm: »En Dag laa jeg i en med Maatter og Sand dækket Hytte paa en Sandbanke i den blaa Nil for at skyde Traner. Endnu førend Fuglene kom frem, viste der sig, næppe femten Skridt fra mig, en 5 Meter lang Krokodil, der krøb langsomt op af Vandet og lagde sig til at sove paa Sandet, omtrent 6 Meter fra mig. Jeg vilde iagttage den, men agtede dog, naar jeg havde set mig mæt paa den, at sende den en velfortjent Kugle. En Trane reddede foreløbig dens Liv, da min Bøsse blev rettet imod dette, for mig mere værdifulde Dyr. Krokodilen havde hørt Knaldet og var saa hurtig som mulig styrtet ud i Vandet; men næppe havde jeg hentet den dræbte Trane og paa ny ladet, før den atter viste sig, nøjagtig paa samme Sted. Nu sigtede jeg i al Ro paa den, skød og saa med Fornøjelse, at Uhyret efter Skuddet gjorde et vældigt, lodret Sæt, styrtede tungt til Jorden og blev liggende ubevægeligt. En stærk Moskuslugt opfyldte bogstaveligt Luften over hele Sandbanken, og min ved den anden Ende af Banken, ligeledes i et Jordhul siddende Tjener Tomboldo sprang jublende frem fra sit Skjul og bad: »Bedste Herre, giv mig Kirtlerne, giv mig Moskus'en til min Kone, for at jeg dog ogsaa kan bringe hende noget fra Rejsen.« Vi stod ved det fædede Dyr, hvis hele Krop endnu sitrede. »Tag dig i Agt for Halen!« raabte Tomboldo da advarende, »og giv den hellere endnu en Kugle, saa at den ikke kan undløbe.« Dette ansaa jeg egentlig for umuligt, men jeg opfyldte dog min tro Sortes Ønske, holdt Bøssens Munding næsten hen til Øret paa Krokodilen og gav den endnu en Kugle i Hovedet. I samme Øjeblik rejste den sig højt op, kastede med Halen Sand og Smaasten i Ansigtet paa os og løb pludselig, som om-

den var usaaret, til Floden, idet den tilintetgjorde vort Haab om at faa dens Moskus.« De omtalte Moskusirtler bliver af Nutidens Sudanesere betragtede som den største Fordel ved at dræbe en Krokodil. Man sælger dem for 20—30 Kroner, en Sum, som er stor nok i disse Egne til at købe to Stykker Ungkvæg for. Ved Hjælp af disse Kirtler giver Nubiens og Sudans Kvinder Haar og Legeme en ejendommelig Duft.

I Oldtiden fik man mange Slags Lægemidler af Krokodilen. Dens Blod galdt for et udmærket Middel imod Slangegift; den Aske, man fik af Huden, skulde læge Saar, Fedtet beskyttede desuden imod Feber, Tandpine og Myggestik, og Tænderne blev baarne som Amuletter.

Til samme Slægt som Nilkrokodilen hører den over en stor Del af det sydlige Asien udbredte Listekrokodil (*Crocodilus porosus*), der ligner sin nylig omtalte Frænde meget, men især adskiller sig fra den ved to fra Øjet ud paa Snuden løbende, ophøjede Benlister. Den kan blive indtil 8 M. lang. »Til de farligste og frygteligste Rovdyr fra det indiske Øhav«, siger Schlegel, »hører uden Tvivl Listekrokodilerne. Vi antager, at der i Indien ombringes næsten lige saa mange Mennesker af disse Krokodiler som af Tigre. De sluger alt dyrisk Stof, som kommer i Nærheden, enten det er friskt eller raadent; ja deres Graadighed gaar endog saa vidt, at de sluger Sten. De overfalder som oftest Byttet fra et Baghold, naar f. Eks. Hjortene, Svinene, Hundene, Aberne o. s. v. nærmer sig Vandet for at slukke Tørsten«.

Den i Amerika levende spidssnuded Krokodil (*Cr. americanus*) har hjemme i Mellemamerika og paa de store Antiller, men er ogsaa udbredt over det nordlige Sydamerika og er især almindelig i Orinoko, Magdalenefloden og de tilstødende Vandløb. I Orinoko og dens Bifloder saa Humboldt hist og her en Mængde af disse Krokodiler, som paa Grund af deres Glubskhed er saa væsentlig forskellige fra de lidet frygtede Alligatorer. »Hvor Kysten har en større Bredde, ser man indtil 8—10 Krokodiler ligge paa Sandet. De hviler ubevægelig med vidt opspærrede Kæber ved Siden af hverandre uden at give noget Tegn paa den indbyrdes Forstaaelse, som ellers findes hos Dyr, der lever i Samfund. Flokken adskilles, saa snart den forlader Bredden. Disse vældige, 5—7 Meter lange Krybdyr er saa talrige, at man næsten hvert Øjeblik ser 5—6 af dem langs hele Flodløbet, og dog begyndte Flodløbet først at stige og Hundreder af Krokodiler laa endnu begravede i Savannens Dynd.«

Snuden er længere end hos de to andre nævnte Arter, og Rygskjoldene er stillede i fire Rækker og har en forholdsvis høj Kam. Overkroppens Farve er et smudsigt Brunt, hvorfra der udgaar gulagtige, brudte Linjer; Underkroppen er ensfarvet gul.

»Langt flere Mennesker, end man antager i Europa,« fortæller Humboldt videre, »bliver aarlig Ofre for egen Uagtsomhed og for Krokodilernes Graadighed, især i de Landsbyer, hvis Omegn er

udsat for Oversvømmelser. De samme Krokodiler holder længe til paa de samme Steder og bliver Aar for Aar dristigere, især, efter hvad Indianerne paastaar, naar de en Gang har smagt Menneskekød . . . Man fortalte os om en ung Pige, som ved Uforfærdethed og Aandsnærværelse havde frelst sig ud af en Krokodils Gab. Saa snart hun følte, at den havde snappet hende, pressede hun sine Fingre med saa stor Kraft ind i Krokodilens Øjne, at den slap hende, efter at den havde afrevet hendes venstre Underarm. Trods det uhyre Blodtab naaede Indianerinden, svømmende med den højre Arm, lykkelig Bredden . . . En Indianer vilde fastgøre sin Kano i en Bugt, som ikke en Gang var en Meter dyb. En meget vild Krokodil, som altid strejfede om i Eggen, greb ham da i Benet og svømmede bort med ham i Vandskorpen. Hans Skrig hidkaldte en Mængde Tilskuere, som saa, hvorledes den Ulykkelige med uhørt Koldblodighed først søgte efter en Kniv i sine Lommer og derpaa, da han ikke fandt den, greb Krokodilens Hoved og jog sine Fingre ind i Øjnene paa den. Men han var ikke saa heldig som den nylig omtalte Pige; Krokodilen aabnede ikke sit Gab for at slippe sit Bytte. I sin Smerte dykkede den under Vandet og druknede derved Indianeren, men kom igen op til Overfladen og slæbte Liget op paa en Ø lige overfor Havnen.«

Foruden Mennesket har den spidssnude Krokodil kun faa Fjender, der kan være den farlig, og i Almindelighed bryder den sig kun om de Dyr, som den finder det værd at ombringe, hvorimod alle andre er den fuldkomment ligegyldige. Humboldt fortæller, at han saa smaa, snehvide Hejrer løbe omkring paa dens Ryg, ja endog paa dens Hoved, uden at den skænkede dem Opmærksomhed; det er altsaa et lignende Forhold som mellem Nilkrokodilen og den ægyptiske »Krokodilvogter.« Derimod holder den ikke af støjende Kammerater i Vandet, og Humboldt bemærkede, at den altid dykkede, naar der kom Delfiner i dens Nærhed.

Krokodilen lægger sine Æg i flere forskellige Huller, og Hunnen indfinder sig igen ved Slutningen af Rugetiden, kalder paa Ungerne, som svarer hende, og hjælper dem i Reglen op af Jorden. De unge Krokodiler foretrækker Smaapytter og Vandhuller for brede og dybe Floder og ses undertiden i røromkransede Vande i en saadan Masse, at de ligefrem vrimler som Orme imellem hverandre.

At den spidssnude Krokodil har et Slags Dvale, fremgaar af følgende Iagttagelse: »Neden for Tilløbet af Rio Arauka,« siger Humholdt, »viste der sig flere Krokodiler end hidtil, især lige over for en stor Sø, som staar i Forbindelse med Orinoko. Indianerne sagde os, at disse Krokodiller kom fra det tørre Land, hvor de havde ligget begravede i Dyndet. Saa snart de efter de første Regnskyl vaagner af Dvalelivet, samler de sig i Flokke og vandrer til Floden, hvor de atter spreder sig. Man viste os en Hytte eller rettere sagt et Slags Skur, i hvilket vor Vært havde oplevet et mærkeligt Optrin. Han sov tillige med en Ven paa en med Læder over-

trukken Bænk; da blev han tidlig om Morgenen forskrækket over en hæftig Støj, under hvilken der slyngedes Jordklumper ind i Hytten. Ikke længe efter kom en ung, to til tre Fod lang Krokodil frem under Sovestedet, fo'r løs paa en Hund, som laa paa Dørtærskelen, forfejlede den i sit vilde Løb, ilede til Bredden og undslap i Floden. Man undersøgte Jorden under Sovestedet og fattede snart Sammenhængen. I det indtørrede Dynd havde Krokodilen ligget i Dvale i den tørre Tid og var bleven vækket ved Støjen af Mennesker og Heste eller maaske ved at lugte Hunden.«

*

*

*

Kajmanerne (*Alligator*) har en bred Snude og ulige store Tænder, af hvilke den fjerde forneden passer ind i en Fordybning, ikke et Indsnit, i Overkæben. Baglemmernes Tæer er kun forbundne ved en halv Svømmehud. Alle Arter har hjemme i Amerika, med Undtagelse af en enkelt, der lever i Kina.

Alligatoren (*A. lucius*) opnaar en Længde af omtrent 4,5 M. og er karakteristisk ved sin Geddesnude. Overkroppens Farve er i Almindelighed smudsig olivengrøn, hist og her med mørkere Pletter; Underkroppen er smudsig lysegul.

I de nordamerikanske Fristaters Floder ser man Alligatorerne sole sig ved de dyndede Bredder og paa store, drivende Træstammer eller ogsaa jage gennem Vandet efter Bytte. I Louisiana, Florida og andre sydlige Stater vrimler mange Sumpe, Floder, Søer og Bugter af disse Dyr. Paa visse Floder var de, førend Dampskibssjelladsen, saa almindelige, at man kunde se dem i Hundredevis. De smaa laa eller sad paa Ryggen af de større, og undertiden hørte man dem brøle som tusinde rasende Tyre, der vil slaas med hverandre. Kun i Brakvand viste eller viser de sig sjældnere; thi i Modsætning til andre Krokodiler synes de at sky Havet.

Alligatoren bevæger sig i Almindelighed langsomt paa Land. Gangen er meget besværlig; det ene Ben flyttes tungt frem foran det andet, Kroppen rører næsten ved Jorden, og den lange Hale slæber i Dyndet. Saaledes gaar den op af Vandet, saaledes kryber den om paa Markerne eller i Skovene for at søge sig et nyt Opholdssted eller en god Plads for sine Æg. Paa Land er Alligatorerne aldrig hurtige, og maaske er de af den Grund ogsaa særdeles fejge. Opdager de en Fjende, medens de vandrer fra et Vand til et andet, trykker de sig, saa godt de kan, mod Jorden, idet de lægger Snuden hen ad den og holder sig ubevægelig i denne Stilling, kun iagttagende Modstanderen med de let bevægelige Øjne. Nærmer man sig dem, søger de ikke at flygte, angriber heller ikke, men hæver sig kun op paa Lemmerne og puster sig op og hvæser, som om de havde en Blæsebælg i Livet. Den, der nu vil dræbe dem, udsætter sig ikke for den mindste Fare, forudsat at han holder sig i passende Afstand fra Halen; thi i den har Dyret sin største Kraft og i visse

Maader ogsaa sit bedste Vaaben. Alligatoren kan endog dræbe et Menneske med et Slag af sin Hale. I Vandet er den langt livligere og dristigere. Undertiden gaar den endog der løs paa Mennesket; men i Almindelighed skyr den det ængstelig, især naar det træder

Alligatorer fra Florida.

den imøde. I Nordamerika vader Kvæghyrderne, naar de kommer til et Vand med Alligatorer, ud i det, væbnede med Knipler, for at bane Vej for Hjorden eller for at afholde de graadige Krybdyr fra at blive nærgaaende, medens Kvæget drikker, og naar de gaar lige løs paa Alligatorens Hoved, har de heller intet at frygte. De kan

endog, uden at udsætte sig for nogen Fare, bearbejde dens Hoved med Knipler, indtil den viger. Undertiden ser man Mennesker, Kvæg og Alligatorer imellem hverandre i Vandet, Kvæget holdende sig borte fra Krokodilerne, Hyrderne truende disse med Prygl, og Alligatorerne betragtede Byttet med lystne Øjne, men i passende Afstand.

Om Sommeren lægger Hunnen sine forholdsvis smaa, hvide, med en haard Kalkskal omgivne Æg, hvis Tal undertiden kan beløbe sig til 2—300; de lægges i særlig byggede Reder. Hertil vælger Krokodilen et passende, som oftest kun 50—60 Skridt fra Vandet liggende Sted imellem tæt Krat eller Rør, hidslæber Blade, Grene o. s. v. i sit Gab, lægger Æggene og tildækker dem omhyggeligt. Derefter ligger den stadig paa Vagt ved Reden og overfalder som rasende enhver, der nærmer sig Æggene. Disse udklækkes ved den Varme, som frembringes ved Plantestoffernes Gæring; de unge Alligatorer arbejder sig let ud af Plantedelene, modtages af Moderen og føres af hende til Vandet, i Almindelighed først til smaa, afsides liggende Sumpe, for at de der kan være i Sikkerhed for Hannerne og de større Vadefugle.

Brillekajmanen (*Caiman sclerops*) og Jakaréen (*C. latirostris*) er de almindeligste Krokodiler i Sydamerika, men er af de mindre Arter og opnaar som oftest kun en Længde af omkring 3 M. De findes i alle Floder og Søer indtil 32° s. B. og imod Nord indtil Panamatangen. Kyst-Kajmanerne er større og har en anden Farve end de, som lever i Savannernes Floder. De opnaar en Længde af 4—5 M. og er meget mørkere, med enkelte gule Pletter. Snuden er desuden kortere og Lemmerne ligeledes kortere og kraftigere end hines. De stemmer aldeles overens med den i Amazonfloden levende Morian-Kajman (*C. nigra*).

Det er næppe nogen Overdrivelse, mener Bates, naar man siger, at Vandene omkring den øvre Del af Amazonfloden i den tørre Tid vrimler lige saa stærkt af Kajmaner som Englands Damme af Haletudser. I de Søer og Laguner, hvis Forgreninger udtørres i den varme Tid, nødes de til at grave sig ned i Dyndet, medens de ved den øvre Amazonflod, hvor den hede Tid snart er til Ende, hele Aaret igennem ses i fuld Virksomhed. De Indfødte frygter kun Morian-Kajmanen, men ikke dens mindre Slægtninge. Disse fanger de under visse Omstændigheder endogsaa med Hænderne. Morian-Kajmanen har derimod forstaaet at sætte sig i Respekt overalt, fordi den ikke alene angriber i Vandet, men om Natten ogsaa paa Land og f. Eks. søger at snappe Hunde, der færdes i Nærheden af Lejrbaal. Bates forstyrredes saaledes flere Nætter i Træk af en gammel Han, som var dumdristig nok til at komme helt hen til den Hytte, hvor Naturforskeren og hans Ledsagere sov. En Nat blev Uhyret først jaget bort, efter at Indianerne havde kastet flere flammende Brande fra Baalet paa dets Benpanser.

TREDJE ORDEN: ØGLERNE.

I Almindelighed har Øglerne samme Form som Krokodilerne og kun faa af dem har i det hele Udseende, og navnlig ved Manglen af Lemmer, en ydre Lighed med Slangerne. De adskiller sig imidlertid ved ydre og indre Kendetegn lige saa bestemt fra Krokodilerne som fra Slangerne. Alle Skæløgler har en skællet Hud og en bevægelig Tunge; de har aldrig Tænderne siddende i Tandgruber, men fastvoksede til Kæberne, og i Almindelighed to Øjelaag. Trommehinden ligger frit eller i en meget svag Fordybning, og kun undtagelsesvis dækkes den af Huden. Tungen, det vigtigste Kendemærke for hele Gruppen, er af meget forskellig Bygning; den kan saaledes være spaltet fortil, ormedannet, kødfuld, tyk ved Roden, kort, tynd, mere eller mindre indskaaret o. s. v.

Til Øglerne hører det langt overvejende Antal Krybdyr. Med Undtagelse af det kolde Bælte lever de over den hele Jord og findes paa de forskelligste Steder, fra Havet lige op til den evige Sne. I de koldere Dele af det tempererede Bælte forekommer der kun faa Arter, men Antallet tiltager stærkt henimod Ækvator. Nogle Arter lever i Vandet og kommer kun paa Land for paa Krokodilernes Vis at tage et Bytte eller at sove og sole sig, men Fler-tallet opholder sig udelukkende paa Land og skyr endog fugtige Steder; ikke faa af dem lever paa Træer. Af Kroppens Form kan man slutte sig til Opholdsstedet: de af dem, som har en flad Krop, lever mest paa sandede Sletter og søger Skjul under Stene, ved Mure eller i Huler; de, som har et sammentrykt Legeme, lever paa Buske eller Træer, og de, som er trinde, færdes i Jord- og Træhuller. Dog gives der naturligvis Undtagelser fra denne Regel.

Øglerne er uden Tvivl de bedst begavede af alle Krybdyr. De bevæger sig paa mange Maader, som oftest livligt og hurtigt. De slæber rigtignok Bugen henad Jorden, naar de gaar, men løber meget hurtigt, om end med slangelignende Bevægelser, og kan, ved at stemme Halen imod Jorden, slynge sig i Vejret og saaledes springe temmelig

langt. De faa Arter, som lever i Vandet, svømmer og dykker forligt, skønt de mangler Svømmehud imellem Tæerne, og selv de Arter, der er bange for Vandet, kan, naar de tilfældig falder i det, meget godt hjælpe sig. De Øgler, der opholder sig paa Klipper, Murværk eller Træer, klatrer med en i Sandhed overraskende Færdighed. Hos de fleste Øgler, som færdes i Træerne, bruges den lange Hale til at holde Ligevægt med, og de kan næsten lige saa hurtigt som Jordøglerne færdes paa Jorden, løbe hen ad Grene eller springe fra det ene Træ til det andet. Nogle Øgler bruger Halen som Griberedskab, andre løber ved Hjælp af skiveagtig udvidede, underneden ru Tæer i enhver som helst Retning, lige saa sikkert paa Undersiden af Grenene som ovenpaa dem; enkelte kan endog ved et Slags Flyvehud styrte sig ned fra højere til lavere Grene. Hos de Øgler, hvis Lemmer kun er lidet udviklede, eller som endog mangler dem, sker Bevægelsen ganske som hos Slangerne, skønt Ribbenene ikke kan hjælpe saa godt til som hos disse.

Kun faa Øgler har en egentlig Stemme; de fleste kan i det højeste, som Tegn paa Vrede, udstøde en Hvislen eller Hvæsen. Enkelte Arter, især de, som færdes om Natten, kan dog frembringe højtlydende Toner, der nærmest minder om Frøernes. Af Sanserne er vistnok Synet mest udviklet; derefter kommer vel Hørelsen og endelig Følelsen, som især er udviklet i Tungen, der bruges som Føleredskab. Nogle lever af Plantestoffer uden dog helt at vrage andre Dyr; men de fleste er Rovdyr. De større Arter tager alle Slags Hvirveldyr, vover endog at overfalde mindre Pattedyr og Fugle og skal undertiden være farlige for større; de plyndrer Reder og jager desuden alle Slags hvirvelløse Dyr, som de kan magte; de mindre tager fortrinsvis Insekter, Orme og Snegle.

Øglernes daglige Færd er vistnok mere afvekslende end de andre Krybdyr. De er livligst i de varme Lande, især hvor alle Aars-tider er nogenlunde ensartede, og hvor de ikke af og til er tvungne til at søge Skul mod Vejret. Her begynder deres Dagværk allerede tidligt om Morgen og varer til henimod Solens Nedgang, da de viger Plads for de Arter, som færdes om Natten. De første og sidste Timer af Dagen bruges til at jage, Formiddags- og Eftermiddagstimerne ofte til selskabelige Sammenkomster, og i de varmeste Timer tager disse Dyr et let Blund; alt for stærk Solvarme skyer de lige saa meget som Kølighed. I de middelvarme Jordstrøg ser man dem om Middagen ligge mageligt henstrakte paa Sten eller paa andre, for Solstraalerne let tilgængelige Steder. Enhver Øgle vælger sig et bestemt Opholdssted; den fjærner sig aldrig langt derfra, og i Fare skynder den sig hen til et af sine Smuthuller. Herfra lurer den paa sit Bytte; alle de Øgler, som er hurtige i Bevægelserne, iagttager nøje Ofret og styrter sig ikke sjældent over det med et langt Spring, griber det, knuser det mellem Tænderne og sluger det fra Hovedenden af. De Øgler derimod, som kun kan flytte sig med en vis Sendrægtighed, nærmer sig meget langsomt Byttet; men i det

rette Øjeblik skyder de med en Pils Hurtighed den lange Tunge frem og griber Føden. Naar de har ædt dygtigt, bliver de vel noget dorske, men aldrig saa dvaske og sløve som flere andre Krybdyr. Alle de Øgler, som lever i koldere Egne, tilbringer den ublide Tid af Aaret i en Tilstand, der til Dels ligner Pattedyrenes Vintersøvn. Alle nordiske Øgler skjuler sig om Efteraaret i dybe Jordhuller og viser sig først igen om Foraaret. Naar Vinterdvalen er endt, lægger Hunnen indtil 30 Æg i et Slags Rede, i løs Jord eller Mos, i raadnende Træstammer eller i Myre- og Termitboliger og tildækker dem derpaa. Mange føder dog Unger.

Øglerne har en Hær af Fjender; talrige Rovdyr jager dem, og de større Arter æder de mindre; nogle anses for giftige, men næsten altid med Urette, andre betragtes som Slangar og maa da lide under det almindelige Had til disse Dyr.

* * *

Hos Varanerne (*Varanidae*) eller Varslerne er Hovedet forholdsvis længere end hos de andre Øgler, skælklædt og ikke uligt et Slangehoved; ogsaa Halsen og den øvrige Krop overgaar i Slankhed de andre Øglers. Naar Tungen er trukken tilbage, ligger den skjult i en Hudskede, men den kan strækkes meget langt frem, og to lange Hornspidser kommer da til Syne. Tænderne, som sidder paa Kæbernes Inderside, staar temmelig langt fra hverandre og er kegleformede.

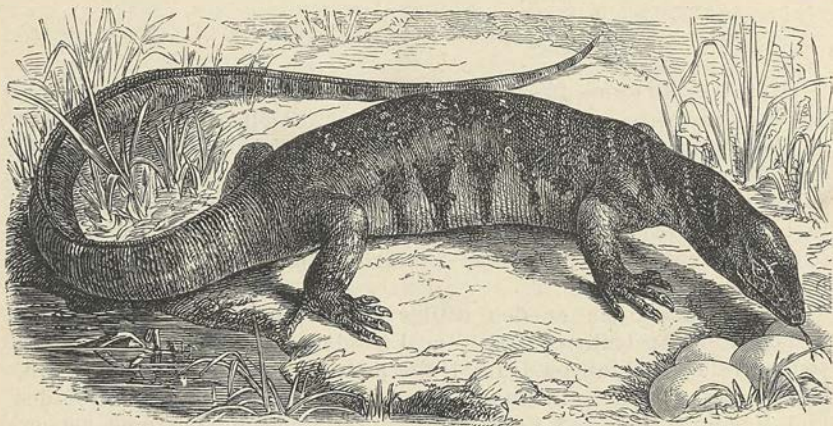
Varanernes Hjem er den østlige Halvkugle, nemlig hele Afrika, Sydasien og Australien. Nogle er Landdyr, der vælger sig en passende Hule til Skjul og jager i Nærheden af den enten om Dagen, i Skumringen eller om Natten; andre holder sig til Vandet og findes kun i Sumpe eller ved Flodbredder. De løber hurtigt med slangelignende Bevægelser og svømmer og dykker ypperligt, skønt de ikke har Svømmehud. De er mere rovbegærlige, modige og kamplystne end de mindre Øgler, men forsvinder dog som et Lyn for Mennesker og større Dyr, idet de enten skjuler sig i Jordhuller eller i Vandet. Hindrer man dem i at flygte, optager de dog dristig Kampen og springer op efter Angriherens Ansigt og Hænder.

Nilvaranen (*V. niloticus*) adskiller sig fra sine Slægtninge ved den noget sammentrykte, oventil koldannede Hale. Naar den er udvoksen, er den henved 2 M. lang. Grundfarven er mørk gulgrøn med mørke Pletter. De gamle Ægyptere afbildede den paa Mindesmærkerne og ansaa den for en af Krokodilens farligste Fjender, fordi de mente, at den opsøgte Krokodilæggene og ødelagde dem og de nylig udklækkede Unger. Hvor meget der er sandt i denne Fortælling, kan ikke godt afgøres, men man kan let forstaa, at Varanen uden Besvær vilde kunne sluge en Krokodilunge og æde et Æg. Den kan forøvrigt meget godt komme ud af det uden at leve af Krokodilunger; thi den lever baade af smaa Pattedyr og Fugle, af

andre Øgler, som der er nok af i Ægypten, af Frøer, muligvis ogsaa af smaa Skildpadder, men vistnok især af Fisk. Desuden plyndrer den Fuglereder og tager alle Slags Insekter. I Mellem- og Sydafrika forfølges den af Mennesket, og den »Leguan«, hvis Kød Livingstone roser som meget lækkert, er uden Tvivl Varanen, der, flaaet og ristet, mange Steder anses for en kostelig Ret.

Paa det indiske Fastland, i Sydkina og paa de ostindiske Øer træder Baandvaranen, Singalesernes Kabar agoya (*V. salvator*) i Stedet for Nilvaranen. Overkroppen har paa mørk Grund rækkevis ordnede, gule Pletter; et sort Baand gaar langs Siderne og et hvidt Bind langs Halsen; Underkroppen er hvidlig. Naar Dyret er udvokset, er det over 1 M. langt. Ved Tillavningen af den dræbende Gift, som Singhaleserne endnu den Dag i Dag bruger, spiller Karaba-

Nilvaran.

goyaen en stor Rolle. Arsenik er den egentlig virksomme Del af Giften; men den uskyldige Øgle har paa Grund af Giftblandernes Humbug faaet et saa berygtet Navn, at man almindelig frygter den i en ligefrem latterlig Grad.

Allerede Herodot fortæller om en »Landkrokodil«, som lever hos de libyske Vandrefolk og ligner en Øgle. Han mener dermed Ørkenvaranen (*V. griseus*), der kendes paa den trinde Hale, de afrundede Skæl og de smaa, brede Skæretænder. Den bliver noget over 1 Meter lang. Grundfarven er lysebrun med grøngule, fir-kantede Pletter, paa Undersiden sandfarvet, og Halen har gullige Ringe.

Ørkenvaranen findes kun i de tørreste Egne af Nordafrika og Sydvestasien og vælger sig ligesom dens sydafrikanske Slægtninge stenede Pladser, men den jager dog ogsaa paa Sandsletterne imellem Klippehøjderne. — Den frygtes, og med Rette, af Araberne,

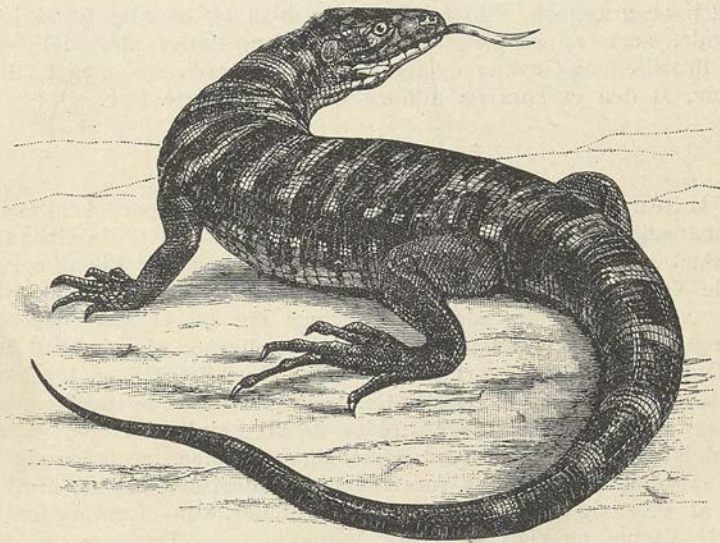

fordi den overgaar alle andre Øgler i Mod og Ondskab; naar man overrasker den, sætter den sig til Modværg og springer ved Hjælp af Halen højt i Vejret efter Menneskets Bryst eller Ansigt og efter Ridedyrenes Bug, hvor den bider sig fast. Heste, Kameler og Æsler bliver derved saa forfærdede, at de løber løbsk. Den lever af alle Slags Smaadyr samt Øgler, Slang og Fugle, hvis Reder den er meget slem imod.

Paa Kairos Torve ser man ikke sjældent Ørkenvaraner hos den saakaldte Haui eller Slangebesværger, som fremviser det i Byerne ukendte Dyr og tilskriver det de utroligste Egenskaber.

* * *

Ameivaerne (*Ameivae*) erstatter Varslerne i det varme Amerika. Den saakaldte Teju eller Solompenteren (*Tupinambis teguixin*) er en stor Øgle af omtrent 1 M.s Længde og temmelig broget Farve, vekslende i brune, gule og hvidlige Toner.

Teju.

Tejuen, Brasilianernes »Lagardo«, er udbredt over Mellemeuropa, Vestindien og den største Del af Sydamerika fra Guyana til Paraguay. I dyrkede Egne holder den sig mest til Sukkerplantagerne og de dertil grænsende Skove. I Brasilien lever den i tørre, sandede eller lerede Egne, saavel i Krat- som i de store Urskove. Hvert Dyr har sin Hule, som det udgraver under Træernes Rødder, og saa snart det bliver bange eller jages, iler det derhen. Det er et stærkt og

meget hurtigt Dyr, men først naar det er i Fare, sætter det sig til Modværge, og det bider da godt fra sig og kan endog bide igennem tykke Støvler; de angribende Hunde faar drøje Slag af den kraftfulde Hale. Føden bestaar af Frugter og alle Slags Dyr, især Mus, Frøer, Orme o. s. v. Man holder ingenlunde af at se Tejuen nær ved Avlsgaardene, da den ikke alene tager Æg, men ogsaa er meget graadig efter det unge Fjerkræ.

Om dens Forplantning siger Schomburgk: »Jeg fandt ofte Ægene i de store, kegledannede Boliger, som en vis Termitart bygger ikke alene i Skove, men ogsaa ved Træstubbene i Plantagerne. Salompenteren udhuler disse Termitboliger, æder Termiterne og lægger derefter 50—60 Æg i det udhulede Rum.« Den jages overalt, fordi dens Kød er almindelig yndet; det smager som Høsekød, — hvilket Bearbejderen kan bevidne af Erfaring.

De egentlige Ameivaer (*Ameiva*) har en trind Hale uden Kam og smaa, cylindriske Tænder. De svarer i Sydamerika til vore Firben og lever i det hele som disse. Den mest bekendte Art er den almindelige Ameiva (*A. vulgaris*), der bliver $\frac{1}{2}$ M. lang. Ryggen er græsgrøn; Siderne har paa blaa og brunlig Bund lodret løbende, sort- og gulplettede Striber. Den findes almindelig over hele Brasilien og Guyana og ligner Salompenteren saa meget i Leve-maade, at den er som en mindre Udgave af dette Dyr.

* * *

Firbenene (*Lacertidae*), den hele Ordens Typer, kendes paa de manglekantede Skælplader, der dækker Hovedet, de firkantede Bugskæl og den altid trinde Hale. Alle Firben har hjemme i den gamle Verden. De holder sig til Skraaningen af Høje, Mure, Gærder o. s. v., hvor Solen staar paa, graver sig der et Hul eller søger Tilflugt i et eller andet tilfældigt Skjul og fjerner sig sjældent langt fra Opholdsstedet. I varmt Vejr ligger de i det fri og lurer med funklende Øjne paa alt Slags Bytte, især paa flyvende Insekter; naar det er koldt eller Regnvejr, holder de sig skjulte i Huller. De er i Ordets egentligste Forstand afhængige af Solen og lader sig kun se, naar den skinner, men forsvinder, saa snart den dækkes af Skyer. For at sole sig opsøger de altid de Steder, som frembyder den største Varme og klatrer derfor endog op paa Træstammer, Pæle o. s. v., ret som om de frygtede for, at en eneste Solstraale skulde gaa tabt for dem. Jo stærkere Solen skinner, des mere forøges Dyrenes Livlighed, og des højere stiger deres Mod; medens de om Morgen og om Aftenen ofte er langsomme og paafaldende blide, er de om Middagen ikke alene særdeles vævre, men tit meget modige, ja endog rovbegærlige. I Slutningen af September eller i Førstningen af Oktober falder de i Dvale og ligger ganske kolde og ubevægelige indtil Foraarets Komme.

Alle ægte Firben er muntre, livlige og forholdsvis kloge Dyr.

Naar de ikke soler sig, strejfer de for det meste om og har altid noget at tage sig for. De ser skarpt og hører saa godt, at allerede den mindste Støj vækker deres Opmærksomhed. Tungen er i idelig Bevægelse som Føleredskab, og desuden synes den ogsaa at være et virkeligt Smagsredskab, da man kan iagttage, at de skelner imellem søde Frugtsafter eller Honning og anden Føde. Deres Forstand staar vistnok ikke tilbage for noget andet Krybdyrs, men overgaar tværtimod de flestes; de retter sig efter indvundne Erfaringer, vælner sig til forandrede Forhold og kan endog fatte Tilbøjelighed for Mennesker, som de tidligere ængstelig har flygtet for. De er graadige Rovdyr, tager Insekter, Regnorme og Snegle, men overfalder ogsaa smaa Hvirveldyr, plyndrer Reder og fortærer især gerne andre Krybdyrs Æg. Edderkopper, Græshopper, Natsommerfugle og Biller holder de mest af; men ethvert af disse Dyr maa være levende, for at de skal æde det. De griber pludselig Byttet, ofte i et Spring, knuser det med Tænderne og sluger det derpaa langsomt.

Om Foraaret lægger Hunnen 6—8 smudsig hvide Æg, saa store som Bønner. Kun en enkelt Art er levendefødende. Af og til kan man finde Æggene paa solaabne Steder i Sandet eller imellem Sten, i Mos, Myretuer og lignende Steder. Ungerne kommer frem i August og er straks lige saa vævre som de gamle. De skifter Ham allerede det første Efteraar og gaar derefter i Vinterkvarter.

Det almindelige Firben (*Lacerta agilis*) bliver højest 25, oftest kun 20—21 Ctm. langt. Farven varierer paafaldende, men den er i Almindelighed mere eller mindre grønlig hos Hannen, graabrun hos Hunnen med et mørkebrunt Rygbaand og hvidlige Pletter langs Ryggen; Bugen og Siderne er lysere eller grønlige, og der findes i Reglen mange sorte Punkter paa Bugen. — Det grønne Firben (*L. viridis*) er med Undtagelse af nogle brune eller mørke Smaaskæl livlig grønt paa hele Overkroppen og smukt gult paa Undersiden. Den grønne Farve veksler iøvrigt i meget forskellige Toner. Det bliver 30—40 Ctm. langt.

Det grønne Firben har mest hjemme i Sydeuropa, i de varmere Dele af Schweiz samt i Sydfrankrig og findes desuden flere Steder i Tyskland, saa som paa Rygen; det almindelige Firben er meget almindeligt over næsten hele Europa lige til Skotland og til det nordlige Sverige, men findes derimod ikke i Norge.

I Sydeuropa lever Perlefirbenet (*L. ocellata*), som er en af de største, pragtfuldeste og mest straalende Arter af Familien. Det opnaar ikke sjældent en Længde af 40—60 Ctm. Ryggen er paa mørk Bund tegnet saa tæt med sammenslyngede, grønne Linier, at den lyse Farve i mange Tilfælde er den fremherskende, og paa hver Side af Kroppen findes der omtrent fem og tyve blaa Pletter med sort Rand. Undersiden er ensartet gulgrøn, alle de øvrige Dele af Legemet mer eller mindre livlig grønne eller graagrønne. Yngre Dyr har talrigere Pletter. Perlefirbenet, hvis Hjem falder sammen med Oliventræets, fører samme Levemaade som de nordiske

Firben, men tager, da det er større end disse, ogsaa større Dyr, især Mus, unge Slanger, andre Firben og smaa Frøer.

Det levendefødende Firben (*L. vivipara*) ligner det almindelige Firben meget i Udseende og har omtrent samme Størrelse. De to Arter kendes dog let fra hinanden: Hos det almindelige Firben er Forkløerne tre Gange saa store som Bagkløerne, og midt ned ad Ryggen gaar et bredt Bælte af 10—12 Rækker smalle, langstrakte Skæl, medens det levendefødende Firben kun har 1—2 Rækker saadanne og lige store — eller rettere: lige smaa For- og Bagkløer. Desuden mangler denne Art Ganetænder, hvilket det almindelige Firben har. I biologisk Henseende adskiller disse to Arter sig indbyrdes ved, at den ene lægger Æg, medens den anden føder levende Unger, d. v. s., Æggeskallen brister i Almindelighed under Æglægningen. Det levendefødende Firben findes mest paa bart Land, som Heder, og i Jylland er det overmaade talrigt. Det forekommer længere imod Nord end de andre Øgler, endog i Lapland, og træffes paa Alperne i en Højde af 3000 M. Men i denne Højde og langt mod Nord varer dets Vintersøvn omtrent tre Fjerdingaar.

* * *

Kamæleonerne (*Chamaeleontidae*) har et pyramidedannet, kantet Hoved og næsten ingen Hals. Lemmerne har en ejendommelig Bygning; de er magre og trinde og For- og Baglemmerne næsten lige lange. Af de fem Tæer paa hver Fod er de to og tre sammenvoksede og omgivne af en fælles Hud indtil det næstsidste Taaled; de danner derved ligesom to Knipper eller Bundter, der kan sammenlignes med Armene af en Tang og saa meget sikrere og fastere kan gribe om en Gren, som Tærnes Hud paa Indersiden er ru. Desuden frembyder Tærne det mærkelige Forhold, at det paa Forlemmerne er de tre indre og to ydre og paa Baglemmerne de tre ydre og to indre, som er indbyrdes sammenvoksede, hvilket yderligere tjener til at gøre det let for Dyret at holde sig fast. Halen er trind og kraftig, men bliver ud efter tyndere og tyndere; fra Spidsen af kan den rulles op som en Urfjeder; ogsaa den danner altsaa et udmærket Griberedskab. Huden er oversaaet med smaa Forhøjninger af et kornet Udseende, imellem hvilke der findes fine Folder, som gør det muligt, at Huden kan udspændes stærkt. Endnu ejendommeligere er Kamæleonernes Øjne. De omgives af tykke Øjelaag ligesom af en Kapsel, der kun har en lille rund Aabning for Pupillen. Hvert for sig er de aldeles uafhængige af hinanden, saa at det højre kan se frem- eller opad, det venstre tilbage eller nedad og omvendt. Denne Bevægelighed gør det muligt for Kamæleonen, at overse alle Omgivelser og opdage sit Bytte uden at flytte sig.

Ogsaa den mærkværdigt byggede og for Dyret saa vigtige Tunge fortjener en nøjere Omtale. Naar den er i Hvile, ligger den sammentrukket i Svælget, men ved Brugen kan den stødes 10 Ctm. og

mere frem. Naar det sker, er den saa tyk som Posen paa en Svane-fjer og elastisk at føle paa, ser rødlig ud og har paa hver Side, omtrent 2 Ctm. fra Spidsen et hvidt Baand; hen imod Spidsen ser man nogle tykke Aarer, der strutter af Blod. Den forreste, hule Ende er overtrukket med en ru Slimhud og er ligesom overstrøget med en klæbrig Vædske, der flyder ud fra flere Kirtler. Fremskydningen af Tungen sker ved Blodets livlige Tilstrømning til Blodkarnettet, og da Blodkarrene fyldes i lige saa kort Tid, som den, et Menneskes Kinder behøver for at rødme, kan Tungen i et Nu udstrækkes og atter trækkes tilbage.

Hvad der mere end nogen anden Egenskab har gjort Kamæleonen berømt fra de ældste Tider indtil nu, er, at den kan skifte Farve.

Dette Farveskifte hidrører fra to Lag af forskelligartede Farvestoffer, af hvilke det ene findes under det øverste Lag af den egent-

Almindelig Kamæleon.

lige Hud, hvorimod det andet er udbredt i hele Huden, fordelt i grenede Celler. Det førstnævnte Farvestof er væsentlig hvidt, men op imod Overfladen i Almindelighed mer eller mindre livlig gult; det sidstnævnte er sortbrunt. Begge disse Farvelag frembringer Farveskiftet, eftersom de virker i Forhold til hinanden. Gør det lyse Farvestof sig alene gældende, viser Huden sig lys eller gul, trænger det mørke sig frem, bliver den brun eller sort. De mellem-liggende Farver opstaar, eftersom den mørkere Bundfarve mer eller mindre fuldstændig gennemtrænger den lysere Overfladefarve.

Alle Kamæleoner har hjemme i den gamle Verden eller rettere paa den østlige Halvkugle, hvor man kender omtrent 55 Arter. Den almindelige Kamæleon (*Chamaeleon vulgaris*) kendes bl. a. paa den tresidede, pyramidedannede Hjælm paa Baghovedet. Den

bliver 24—28 Ctm. lang og lever fra det sydlige Spanien over en stor Del af Afrika og Asien.

Kamæleonerne er bundne til Træer og kommer kun undtagelsesvis ned paa Jorden. Man ser dem i Almindelighed i smaa Samfund paa 3—6 Individder sidde paa en Busk eller i Kronen af et Træ, idet de holder sig ubevægelige, som om de var Udvækster paa Grenene. Hele Dage igennem indskrænker deres Bevægelser sig til enten at trykke sig ind til den Gren, som de har valgt til Hvilested eller til at hæve sig op fra den igen, og først, naar særlige Omstændigheder indtræder, skifter de ikke alene Stilling, men Plads. Det berømte Dovendyr og ethvert andet Dyr, som lever paa Træer, bevæger sig mere og oftere end Kamæleonerne, dersom man vil se bort fra disses Øjne og Tunge! Øjnene er nemlig i stadig Virksomhed, og Tungen skydes frem, hver Gang der viser sig et Bytte. Intet andet Hvirveldyr lurar saa udholdende paa sit Rov som Kamæleonen; den, der er saa heldig at finde denne Øgle, som er saa vanskelig at opdage, vil se, hvorledes begge Øjnene stadig drejer sig ligesom i Sæt og uafhængige af hinanden spejder i forskellige Retninger. Dersom en længere Sultetid ikke yderligere har skærpet Kamæleonens altid stærke Ædelyst, skifter den ikke Stilling, om den ogsaa har opdaget et Insekt, men venter rolig paa, at det skal tage Plads paa en Gren eller et Blad i en passende Afstand. Naar dette sker, retter Hovedet sig imod Insektet, Øjnene vender sig fremad, Munden aabner sig langsomt, Tungen skydes frem, Insektet klæbes paa den, og den drages tilbage. Derefter iagttager man en hurtig tyggende Bevægelse af Kæberne, — og pludselig holder Dyret sig igen lige saa ubevægeligt som før. Har det derimod i længere Tid haft Uheld med sin Jagt, forfølger det virkelig sit Bytte et Par Meter, uden dog at forlade den Busk, hvorpaa det tilfældig har taget Plads. Man har paastaet, at Kamæleonen i Løbet af en Dag ikke kunde tilbagelægge mere end nogle faa Skridt; men dette er ingenlunde Tilfældet. Naar den vil, kan den allerede i en Time gennemvandre en forholdsvis betydelig Strækning.

Man gør sig som oftest en falsk Forestilling om Farveskiftet, idet man mener, at Dyret pludselig antager de forskellige Afskygninger af alle tænkelige Farver, at det afpasser sit Udseende efter de Genstande, af hvilke det tilfældigvis er omgivet, og at det altsaa skulde kunne give sig enhver som helst Farve. Alt dette er mere eller mindre urigtigt. Dyret ser rigtignok i Reglen graagrønt ud ligesom de Grene, hvorpaa det opholder sig, men det formaar aldeles ikke at antage Farve efter de forskellige Ting, man kunde vælge at sætte det paa. I Almindelighed er Farve og Tegning livligst, naar Dyret er rigtig friskt og muntert; men heller ikke denne Regel er uden Undtagelse. Det kan saaledes ved Forsøg godtgøres, at Lys og Varme har en stor Indflydelse paa Farven. Naar en Fjende eller blot en ganske uskadelig Fugl nærmer sig Kamæleoner, plejer de at puste sig stærkt op, saa at Kroppens Tværmaal bliver

næsten rundt, og samtidig dermed hvæser de. Tager man om dem med Haanden, snapper de efter den og ridser Huden en Smule ved at bide, men alt for svagt til at gøre nogensomhelst Skade. Imidlertid spiller Huden sædvanligvis i højst forskellige Farver, ligesom ogsaa Kroppens Form bliver meget forandret under Oppustningen. Alle Ribben træder frem, og Dyret bliver, bogstavelig talt, til en vis Grad gennemsigtigt, hvilket endog kan gaa saa vidt, at man kan skimte Grene eller et Burs Tremmer igennem Kroppen som mørke Striber.

Som de fleste Krybdyr kan Kamæleonen uden Skade sulte i hele Maaneder, men den kan ogsaa til Gengæld paa én Gang tage temmelig meget til sig. Dens Bytte bestaar kun af smaa Insekter, især Fluor, Græshopper og Larver af disse Dyr, men desuden vist ogsaa af Edderkopper, Bænkebidere og Orme; den kan ikke snappe større Insekter, fordi Tungens Klæbrighed ikke er stærk nok til at fastholde et saa stort Bytte. De fangne Fluor sluges uden videre, men større Insekter tygges først. — Ikke alene alle smaa Rovpattedyr og de fleste Rovfugle, men ogsaa Ravne, Hejrer, Storke og endelig større Slangor og andre Krybdyr er disse fredsommelige Dyrs Fjender. Mennesket er altid opmærksomt paa dem og søger at faa fat i dem paa Grund af det mærkværdige Udseende. I det sydlige Spanien holdes Kamæleonene hyppig som Fluefanger i Stuerne; man sætter da noget Honning i Nærheden af den, hvorved Fluorne hidlokkes — og falder som Ofre for Slikmundetheden. I mange Udsalgssteder i Sevilla ser man Kamæleoner paa denne Maade brugte som Husdyr.

*

*

*

Der gives kun faa Krybdyr, om hvilke man har fortalt saa mange Fabler som om Gekkoerne (*Ascalabotæ*), ejendommeligt byggede Øgler, der mest færdes om Natten, og som lever i alle varme Egne. Aristoteles omtaler dem som giftige, og det er muligt, at Plato sigter til disse Dyr, naar han taler om Salamanderen og paa-staar, at den af alle giftige Dyr er det værste, fordi den ikke ombringer enkelte Mennesker, men hele Befolkninger, idet den stiger op i Træerne og forgifter alle Æblerne, eller, naar den falder i Brøndene, gør Vandet til en djævelsk Gift! Baade fra Indien og fra Ægypten, fra Peru og fra Sydeuropa fortælles der, at Gekkoerne udsveder eller udsprøjter Gift fra Undersiden af Tæerne; kort sagt, Mistilliden og Afskyen imod Gekkoerne er almindelig — og dog aldeles uretfærdig. Disse Dyr er nemlig aldeles uskadelige, og kun fordi de er saa hæslelige og færdes om Natten, har de faaet et saa slet Rygte.

Gekkoerne er smaa, plump byggede, fladtrykte og matfarvede Skæløgler. Hovedet har en langstrakt, noget geddelignende Snude og faar et paafaldende Udseende paa Grund af de store Øjne, hvis

Pupil trækker sig sammen for Lyset til en lodret Spalte, og hvis Øjelaag oftest danner et fast, gennemsigtigt Dække som hos Slangerne, hvorved Blikket faar noget stirrende. Halsen er meget kort og tyk, Kroppen noget fladtrykt og har undertiden Hudlapper paa Siderne; Halen er temmelig lang, meget tyk og trind ved Roden og har ligeledes undertiden Hudlapper langs Siderne. Lemmerne er korte, og Tærne har en højst mærkelig Bygning, der udgør Slægtens Hovedkendetegn. Hos alle Arter er de nemlig forholdsvis korte og

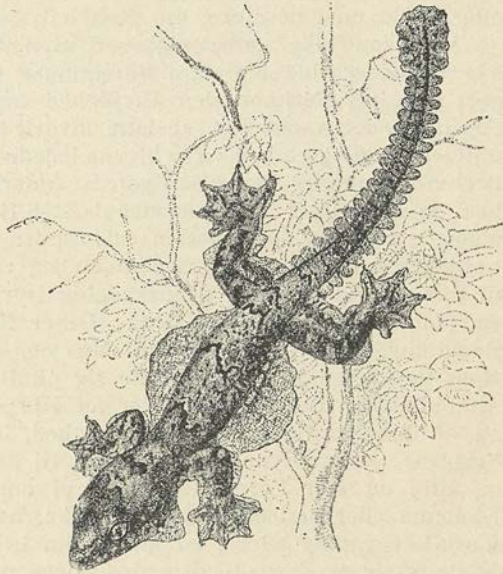
Murgekko.

har paa Undersiden Udvidelser, der dannes af smaa, tværstillede Hudblade af ulige Form og Størrelse, som gør det muligt for Dyrene at løbe om paa meget glatte Flader, lige meget, i hvilken Stilling disse befinder sig. Gekkoerne er de eneste Øgler, som, saa vidt vides, har en virkelig Stemme, og efter dennes smældende Lyd har Dyrene faaet Navn.

Til Gekkoerne hører Murgekken (*Platydictylus mauritanica*), et lille Dyr af kun 12—16 Ctms. Længde, hvoraf endda Halvdelen falder paa Halen. Overkroppen er brun og Undersiden smudsiggul.

Hovedet er ru, Ryggen bedækket med Vorter, der bestaar af tre til fire smaa Korn, Bugsiden derimod skællet og glat. Den findes i alle Middelhavslændene og er især almindelig i Spanien, Grækenland, Dalmatien og Nordafrika. Den indiske Flyvegekko (*Ptychozoon*) udmærker sig ved en som Faldskærm tjenende Hudfold langs hver Side af Kroppen og Halen og ved de med en Hud forbundne Tæer. Dens mest bekendte Art er den bræmmede Gekko (*P. homalocephalum*) fra Java, som er blegbrun med sorte Tværbånd paa Rygsiden. En anden Slægt (*Hemidactylus*) har kun Udvidelser paa en Del af Tærne, medens det sidste eller næstsidste Taaled er frit. En Art, Skivefingeren (*H. verruculatus*), lever i det sydlige Europa og er en lille, kun 9—10 Ctm. lang Gekko, der ved sine utydelig trekantede, i Rækker ordnede Skæl og ved sin kødfarvede, med graa-brune Pletter tegnede Rygside adskiller sig fra sine øvrige europæiske Slægtninge. Den er karakteristisk ved sit Farveskifte: i Mørke er den næsten mælkevid og gennemskinnende, men i Lys gaar Rygfarven gennem Lysebrunt over i Mørkebrunt.

Flyvegekko.

Alle Gekkoer findes paa samme Slags Opholdssteder og fører samme Levemaade; de færdes paa Klippevægge og Træer, paa stenet Grund, paa Mure og i Husene, fra Kælder til Tag. Paa de Steder, hvor de træffes, er der i Almindelighed mange af dem, men om Dagen ser man kun lidt til dem, thi deres egentlige Virksomhed begynder først i Mørkningen; dog ser man dem sole sig paa Mure og flytte sig, saa snart Skyggen naa'r dem. Hvor de ikke forstyrres, kan man se dem i Hundredevis paa den samme Mur og i Dusinvis paa det samme Træ, fordi de, om de end ikke lever fredelig sammen, dog holder af Selskab og lidt efter lidt samler sig paa de for dem bedst passende Steder. Naar Natten kommer, bliver de livlige og begynder at jage alle Slags Leddyr, især Fluere, Myg, Biller, Larver, Edderkopper o. s. v., som de forstaar at bemægtige sig med den største Sikkerhed. Inden de sætter sig i Bevægelse, udstøder de som oftest et temmelig højt Skrig, der omtrent kan

gengives ved Stavelserne »Gek!« eller »Tokej!« Deres Virksomhed varer den hele Nat og har noget højest paafaldende ved sig. Den, der første Gang iagttager Gekkoen i fri Tilstand, forbauses ved at se, med hvilken Sikkerhed den klatrer om paa glatte, lodrette Vægge, hvorledes den pludselig forlader dem for at løbe hen under Loftet med samme Lethed, som om det var paa Jorden, og hvorledes den i flere Minutter bliver siddende som fastklæbet paa ét og samme Sted og derpaa hurtigt løber videre, med den tykke Hale slingrende efter sig, iagttagende alt, hvad der sker i Nærheden, og spejdende efter Bytte med de store, om Natten lysende Øjne.

Man kan ikke undre sig over, at dette Dyr, som den Rejsende overalt hører ilde omtalt, i Førstningen vækker Ubehag hos ham; gør man sig derimod den Ulejlighed nøjere at iagttage Gekkoens Færd, er det vanskeligt at fatte, hvorledes endog ellers rolige og uhildede Iagttagere kan være blevne ledede til at omtale den ugunstigt. Brehm bedømmer den ogsaa ganske anderledes. »Jeg har,« fortæller han, »i hele Uger og Maaneder boet i Huse, hvor der fandtes en Mængde Gekkoer, og ligesom alle andre har ogsaa jeg undret mig højlig over de første, jeg saa; men jeg vænnede mig meget hurtigt til disse ejendommelige og uskadelige Dyr og har fordrevet mangen en Time med at iagttage dem. De er Husdyr i Ordets egentligste Betydning, endnu mere tro end Musene, og i hvert Fald nyttigere. Naar de bliver bange, lader de sig pludselig falde ned og mister i Almindelighed derved Halen, der let afbrydes. Man fængsles af dem og af den Færdighed og Behændighed, hvormed de løber om paa Væggene, — en Evne, som grænser til det fabelagtige. De skaffede os altid en stor Fornøjelse, naar vi om Natten i Kairo, Dongola, Khartum eller andetsteds i Nordafrika, hvad enten det nu var i en mørk Lerbygning eller i en med Halm tækket Hytte, hørte Gekkoens første Skrig og derpaa udspejdede dens næsten spøgelseagtige, stille Færd. Utallige Gange har vi fanget Gekkoer, haft dem i Haanden og undersøgt dem; men vi har aldrig sporet den ringeste Ulempe af at røre ved disse Skabninger, der har Ord for at være saa giftige, og vi har heller aldrig kunnet opdage nogen »klæbrig Fugtighed«. Gekkoen holder sig fast ved at frembringe lufttomme Rum under sine Fødder. Naar man rører ved Fodskiverne, har man rigtig nok en Følelse af noget klæbrigt; men et klæbende Stof, der kan være giftigt, har sikkert ingen Undersøger endnu forefundet. Og ingen af dem, der taler om en saadan klæbrig Lim, har over vejret, at Gekkoen ikke længe vilde kunne bruge sine Fødder, dersom der virkelig fandtes en saadan Lim under dem, fordi der da lettere vilde hæfte sig Smuds og Støv til Fodskiverne, end disse vilde hæfte sig til Væggen. Dyret fæster sig kun ved Hjælp af Lufttrykket til de Legemer, hvorpaa de klatrer.«

I Sydeuropa er det vanskeligt at komme til at iagttage disse Dyr, vistnok fordi de der overalt jages og forstyrres. I Afrika er de derimod langt mere fortrolige overfor Menneskene, ja kan endog venne

sig saaledes til dem, at de til en vis Grad bliver tamme. »I det Værelse, hvor min Familie tilbragte Aftenerne,« fortæller Tennent, »havde en af disse tamme og morsomme Smaaskabninger taget Ophold bag Skilderirammerne. Saa snart Lysene blev tændte, kom Gekkoen frem paa Væggen for at faa de Smuler, den var vant til at modtage; blev den glemt, undlod den aldrig at henlede Opmærksomheden paa sig ved et skarpt, højtlidende »Tschik, Tschik, Tschik!«

Til Trods for disse og lignende Iagttagelser er dette uskadelige Dyr ikke yndet; tværtimod forfølger og dræber man det overalt. Derfor siger ogsaa Prins Lucian Bonaparte med fuld Ret: »Gekkoen er et godt Eksempel paa Verdens Utaknemlighed. Den søger kun at rense de Steder, hvor den lever med os, for Edderkopper, Myg og andre Insekter, og til Gengæld høster den ingen anden Løn end ilde Omtale og Forfølgelse.«

Desværre er det vanskeligt at holde Gekkoer i Fangenskab og endnu vanskeligere at faa dem til at overvintre. Det er heller ikke let at fange dem; om Dagen gaar det endda an, dersom de sidder saaledes, at man kan naa dem, men om Natten er det umuligt at gribe disse vævre Dyr. Dertil kommer, at Halen ved den mindste uforsigtige Berørelse brækkes over, som om den var af Glas. Dog vokser der allerede faa Dage efter en ny Hale frem igen, og en Maaned senere har den, om ikke faaet sine Hvirvler tilbage, saa dog omtrent genvundet sit tidligere Udseende.

* * *

Leguanerne i videste Forstand udgør en særlig artsrig Øglegruppe, hvis Formrigdom er meget stor og navnlig veksler, eftersom Arterne især er Træ- eller Jorddyr. Skællene er smaa, oftest taglagte og løber hyppigt ud i Spidser og Torne. Tungen er kort, tyk, blød og kun fri i Spidsen. Medens de egentlige Leguaner væsentlig har hjemme i Amerika, findes der i den gamle Verdens fleste varme Lande talrige nært beslægtede og i Levevis tilsvarende Grupper, der ofte sammenfattes under Benævnelsen Agamider. Et karakteristisk Kendetegn for disse er det, at Tænderne er randstillede paa Kæberne, medens de hos de amerikanske Former, de egentlige Leguaner, er sidestillede.

Udprægede Trædyr er de asiatiske Pragtøgler (*Calotæ*), der har en sammentrykt Krop, slanke Lemmer med lange Tæer og en meget lang, trind Hale. Alle kendte Arter har hjemme i Indien, hvor de lever paa Træer og Klipper eller paa Husenes Tage og nærer sig af Insekter. Den mest bekendte af dem er Kaloten eller, som den kaldes paa Ceylon, Blodsugeren (*C. versicolor*). Den er en af de smukkeste Øgler, livlig himmelblaa eller grønblaa, undertiden med hvide Striber eller mørke Baand paa den blaalige Grundfarve. Fra andre Arter adskiller den sig ved en Kam af Torne bag

Ørerne. Længden udgør omtr. 41 Ctm. Den findes især paa stenet Grund, i Almindelighed paa gamle, forfaldne Mure eller paa Bygningernes flade Tage, hvor den løber hurtig afsted ved Hjælp af de lange Tæer og krumme Kløer. Føden bestaar af smaa Edderkopper og Insekter, især af Biller, hvis Skal den let kan knuse med sine kraftige Kæber. Hos Hollænderne i Østindien kaldes Kalloterne »Kamphaner«, fordi de tit rejser Kamskællene; Singaleserne og Englænderne kalder dem »Blodsugere«, fordi de ligesom Kamæleonene ofte skifter Farve, idet Hovedet og Halsen, naar de tirres, bliver skinnende røde, medens den øvrige Krops prægtige Grønt gaar over til Bleggult. De frygtes paa Grund af Bidskhed og endnu mere paa Grund af Kæbernes Styrke; thi hellere end at give Slip paa, hvad de engang har grebet fat i, lader de en Tand brække ud — —

Det er muligt, at man allerede i Oldtiden har kendt noget til de smaa, om ikke vingede, saa dog med en Faldskærm forsynede Træøgler, der lever i Indien, men med Æventyrets Drager eller Lindorme har disse fredelige Smaadyr dog intet andet til fælles end Navnet. De seks første, falske Ribben tjener hos Dragerne (*Dracones*) til at bære en Faldskærm, der minder om Flyvehuden hos Flyve-Egernet, men som enten aldeles ikke eller dog kun lidet staar i Forbindelse med Lemmerne. Paa Java lever den os tidligst kendte Art, den almindelige eller flyvende Drage (*Draco volans*), en prægtig farvet, metalskinnende Træogle af omtrent 21 Ctms. Længde. Den brunlige eller lysegraa Faldskærm er tegnet med fire brune Tværbaand og hvide Pletter. Alle Drager holder sig til Træerne, hvor de klatrer rask omkring og svinger sig over Mellemrum fra 7—10 M. ved Hjælp af Faldskærmen, men vistnok kun i skraa Retning oven fra nedad. De lever alle af smaa, vingede Insekter, som de piller af Bladene eller ved et Spring snapper i Flugten. Æggene lægges i hule Træer. De

Drage,

er meget sky og flygter straks, naar et Meenneske viser sig. Da det er bekendt, at de ikke er giftige, er ingen bange for dem. —

Ved Navnet Basilisk tænkte de gamle Grækere og Romere sig et slangeagtigt, med overnaturlige Kræfter udstyret Uhyre, der var

Hjælmbasilisk.

frembragt paa unaturlig Maade og var uheldbringende for alt levende. Man troede, at den opstod ved, at en Hane lagde et misdannet Æg, og at Slinger og Tudser udrugede dem. Basiliken havde en vinget Krop, et tronet Hoved, fire Hanefødder, en Slangehale, gnistrende

Øjne og et saa giftigt Blik, at det virkede endnu værre end Nutidens Sydeuropæeres og Østerlænderes »onde Øjne«. Den fra Brasiliskens udstrømmende Gift opfyldte, — saaledes fortælles der, — Luften og dræbte alt Levende, som indaandede den eller kom i Berøring med den. Frugten faldt af Træerne og fordærvedes, Græs og Ur'er afsvædes, Fuglene styrtede døde ned fra Luften, og Hest og Rytter omkom. Der var kun ét Dyr, som kunde fordrive den og gøre den uskadelig, og det var den almindelige Gaardhane. Basiliskens blev tvunget til at flygte til Jordens Inderste, naar den hørte Hanens Galen. Dette fabelagtige Udyrs Navn har man overført paa en Gruppe af Leguaner og kaldt dem Basilisker (*Basiliscus*). De har en af Hvirvlernes Tornapper støttet Hudkam paa Ryggen og langt ud paa Halen og Bræmmer af fremstaaende Skæl paa Baglemmernes Tæer. Den i Mellemamerika levende Hjælmbasilisk (*B. americanus*), der bliver 80 Ctm. lang, har paa Baghovedet en spids, skælklædt Hætte, som støttes af en fremstaaende Brusk. Hudens egentlige Farve er vistnok grøn, men veksler. Saa vidt vides, lever Dyret udelukkende af Planteføde. —

»To Arter blomstrende Ingaer havde hidlokket en tallos Mængde Insekter, og disse havde igen hidført et ualmindelig stort Antal Leguaner. Ved hvert Aaretag, vi gjorde fremad, styrtede tre til fire af disse store Dyr sig ned fra Træerne i Vandet eller forsvandt, i det de lynsnart smuttede fra Gren til Gren i Toppens tætte Løv, — et Tilflugtsled, som dog ikke sikrede dem mod Indianernes skarpe Øjne eller sikkert træffende Pile. Alt var Liv og Travlhed; thi det galdt om at faa jo mere des bedre af den kostelige Lækkerbidskens i Gryderne til Dagens Maaltid. Med Bøsserne gav Jagten ikke saa rigt et Udbytte som med Pilene, da de af Hagl trufne Leguaner, naar de ikke var dødeligt saarede, øjeblikkelig styrtede sig i Vandet og ikke paa ny kom til Syne, hvilket derimod hindredes af de lange Pile. Blandt Byttet var der flere Stykker, som var henved 2 M. lange. Til Trods for disse Dyrs hæslige Udseende hører Kødet til det fineste, der gives, og Æggene smager udmærket.« Med disse Ord fortæller Schomburgk om et Møde med Leguanen (*Iguana tuberculata*), der er den mest bekendte Art og paa en Maade en Type for Familien. Dens Kendemærker er især den langstrakte, sammentrykte Krop, det store, firsidede Hoved, den korte Hals, de kraftige, men meget langtaaede Lemmer, den meget lange, ved Roden noget sammentrykte Hale, den store, langt nedhængende Strubepose med en Kam af Pigge for til, samt endelig den Kam, der strækker sig hen ad Ryggen, lige fra Nakken til Halespidsen. Hudens Grundfarve er smuk bladgrøn, der hist og her gaar over i Blaåt, Mørkegrønt, Brunt og Graat; Halen er tegnet med flere tydelige Baand. En anden Art, den nøgenhalsede Leguan (*I. nudicollis*) ligner den foregaaende, men adskiller sig fra den bl. a. ved en noget mørkere Farve. Begge Arter lever i det nordlige Brasilien og i Landene langs den mexikanske Havbugt samt paa Antillerne. De

Leguan.

lever paa Træer og helst paa dem, som staar ved Bredderne af Vand. De bevæger sig her med stor Hurtighed, idet de klatrer og springer fra Gren til Gren, og forstaar fortræffeligt at gemme sig i Løvet og gøre sig usynlige for et uøvet Øje. Henimod Aften stiger

de ikke sjældent ned paa Jorden for ogsaa at drive ivrig Jagt der; men i Fare flygter de atter op i Træernes høje Toppe eller ud i Vandet. De Rejsende, som har iagttaget disse Dyr i fri Tilstand, er enige i, at de jager levende Dyr. Leguanernes Væsen har ikke meget tiltalende ved sig. De synes ikke at være synderlig kløgtige, men saa meget mere ondsksfulde. I Almindelighed flygter de, naar de ser Mennesker; men trænger man haardt ind paa dem, sætter de sig dristig til Modværge, puster sig op og udspiler Strubeposen for at give sig et skrækindjagende Udseende, hvæser, springer løs paa Modstanderen, søger at bide sig fast og slipper ikke let, hvad de engang har bidt; desuden uddeler de stærke og smertelige Slag med den kraftfulde Hale. —

Galapagosøerne udgør en Verden for sig selv, og den største Del af deres Planter og Dyr findes ikke noget andet Sted. Blandt de der levende Øgler er der to højst mærkelige Leguaner, som udgør en egen Slægt. De er bedækkede med skarpe, ru og knudrede Skæl, som paa Hovedet danner kegle- eller pyramideformede Hornudvækster, der giver Panden et Udseende, som bedst kan sammenlignes med en Gruppe Kvartskrystaller.

Den ene Art, Havleguanen (*Amblyrhynchus cristatus*) findes meget almindelig paa alle Øerne, lever udelukkende ved den klippefulde Strandbred og er hidtil aldrig fundet længere end en halv Snes Skridt fra Bredden. Den bliver omtrent 135 Ctm. lang og kan veje 12 Kilo. Farven er nærmest sort, paa Spidsen af Knuderne noget lysere. Man har undertiden set den svømme om i nogle Hundrede Skridts Afstand fra Kysten og flokkevis søge ud paa Havet for at æde den paa Havbunden voksende Tang, af hvilken der er fundet Levninger i dens Mave. Den svømmer særdeles let og hurtigt med slangelignende Bugtninger, men uden at bruge Lemmerne, der holdes tæt ind til Siderne. Paa de ujævne og spaltede Lavamasser, hvoraf Kysterne overalt bestaar, ser man undertiden uhyre Flokke af disse stygge Krybdyr ligge paa de sorte Klipper, faa Meter over Brændingen og sole sig, imedens de strækker Fødderne fra sig. Mærkeligt er det, at de ikke flygter ud i Havet, naar man forskrækker dem. Man kan let drive dem ud paa en lille Pynt eller Odde, men her lader de sig hellere gribe ved Halen, end de springer i Vandet. Deres Kød og Æg spises af de Indfødte.

I alle Skove i den varmere Del af Amerika lever der en talrig Slægt af nydelige Øgler, der er bekendte under det paa Antillerne brugte Navn *Anolis*. Deres vigtigste Kendetegn er den ejendommelige Foddannelse. De fire, veludviklede Lemmer, af hvilke Baglemmerne er de længste, har store Fødder med fem, meget ulige lange Tæer, hvis midterste Led er udvidede og paa Undersiden forsynede med tværstillede Hudblade — en lignende Dannelse som hos Gekkoerne. Enhver, som undersøger Dele af Amerika, gør os bekendt med nye Arter af denne vidt udbredte Gruppe. *Anoliserne* lever

Havleguaner.

overalt, i Skov og Lund, kommer fra Træerne ind i Husene, ja endog ind i Værelserne, hvor de tiltrækker sig megen Opmærksomhed, medens man i de dybe Urskove kun tilfældigvis faar Øje paa dem, naar de sidder stille og ubevægelige paa en Gren. De fortærer Insekter, som de styrter sig over ligesom en Kat over en Mus og griber med en næsten utrolig Sikkerhed. Indbyrdes lever de i

Rødstrubet Anolis.

idelig Strid. Naar de bliver vrede, puster de den store Strubesæk op, aabner Gabet, springer efter deres Modstander og søger at bide sig fast paa denne. Desuagtet frygter ingen dem, ja hist og her betragtes de endog med Velvilje, fordi de fanger Insekter. Af de talrige Arter vil vi kun nævne den rødstrubede Anolis (*D. carolinensis*), der lever i Syd-staterne og i Vestindien, samt den grønne Anolis (*D. punctata*), der lever i Brasiliens Skove.

Tornfirbenene og Tudseøglernerne har et kort, bagtil bredt Hoved, en fladtrykt, klodset Krop, en kort, kegledannet Hale og ofte en pigget Skælklædning. Den korte, sammentrængte, ved Pigge og Udvækster snarere misdannede end prydede Krop gør de fleste Arter modbydelige og paadrager dem endog Mistanke om at være giftige. De flestes Føde bestaar af Insekter; nogle Arter jager dog vistnok ogsaa smaa Hvirveldyr, navnlig Mus, unge Fugle,

Firben o. s. v.; men nogle æder ogsaa Plantestoffer, især Græs. Dette er f. Eks. Tilfældet med de saakaldte Pighaler (*Uromastix*), der bor i Afrika, Asien og Nyhollands øde Egne. De har et højst eiendommeligt Udseende og synes at maatte være ubehjælpssomme Dyr. Dette er dog ingenlunde Tilfældet; thi ogsaa de kan bevæge sig hurtigt. De opholder sig altid i øde, stenede Egne uden dog at sky beboede Steder. Naar et Menneske nærmer sig, iler de bort med bugtende Bevægelser af Kroppen, — hvilket paa Grund af dennes Korthed og Plumshed og paa Grund af Halens Stivhed ser noget besynderligt ud, — og smutter saa hurtigt som muligt ind i Skjulesteder, hvortil helst vælges smalle, dybe Klipperevner. Hindrer man dem i at flygte, hvæser de og søger at bide fra sig. Deres Angreb sker meget hurtigt, og deres Kæbers Kraft er saa stor, at man gør bedst i at tage sig i Agt for dem.

Jordagamerne eller Tornøglerne adskiller sig fra de nylig omtalte Slægter ved en mere langstrakt Krop og en lang, forholdsvis tynd Hale, der har kransstillede, tornede Skæl. Den almindelige Tornøgle, Arabernes Hardun (*Agama stellio*), bliver 28 Ctm. lang, er lysere eller mørkere olivengul og har hist og her enkelte mørkere Pletter. Den er en af de almindeligste Skæløgler i Nordafrika. Man ser den alle Vegne i Dusingis og i endnu større Tal,

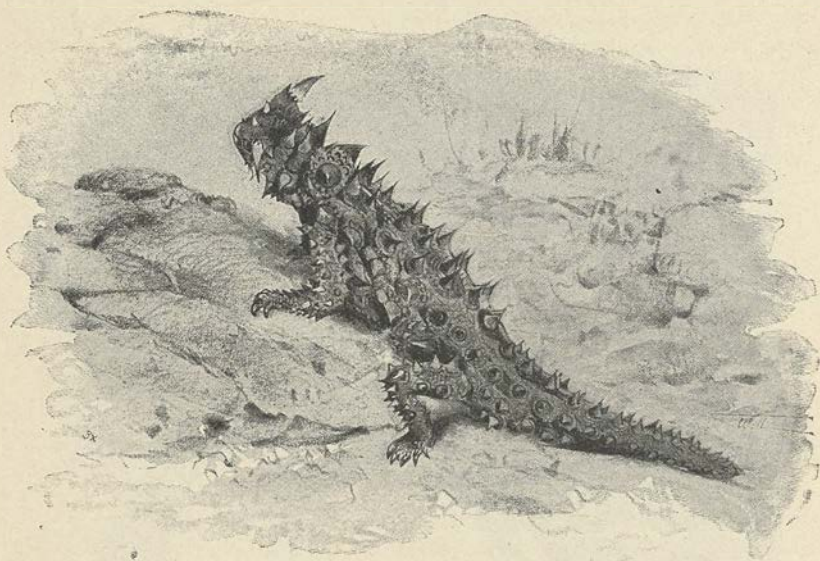
Pighale.

men altid paa Sten, Klipper, Mure og Huse, op ad hvis Vægge den klatrer lige saa let som ad skævt liggende Stenflader. I Ægypten er den bange for Mennesket, men i Nubien synes den tværtimod at leve i god Forstaaelse med det. Den færdes der frygtløs i Nærheden af Husene eller paa de dem omgivende Mure og soler sig og fanger Fluere umiddelbart ved Siden af Beboerne. Muhamedanerne skal tidligere have hadet Hardunen, fordi den nikker med Hovedet, hvilket blev opfattet som en Spot over deres Tro; nu til Dags

hverken mistyder de dette uskyldige Dyr Bevægelser eller fører Krig imod det.

Til Jordagamerne hører den i Australien levende Molok (*Moloch horridus*), der vistnok er det mærkeligst udseende Medlem af den hele Orden, og som egner sig godt til at forlede en frugtbar Indbildningskraft til Overdrivelser. I plump Form maaler den sig med

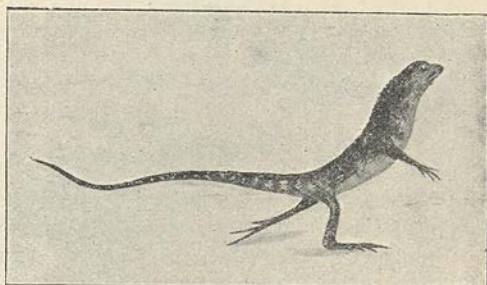
Molok.

Tornfirbenene, men den faar et endnu mere afskrækkende Udseende ved, at en stor Del af dens Skæl er omdannet til lange, strittende Pigge. Den er i Virkeligheden et ganske uskadeligt Dyr.

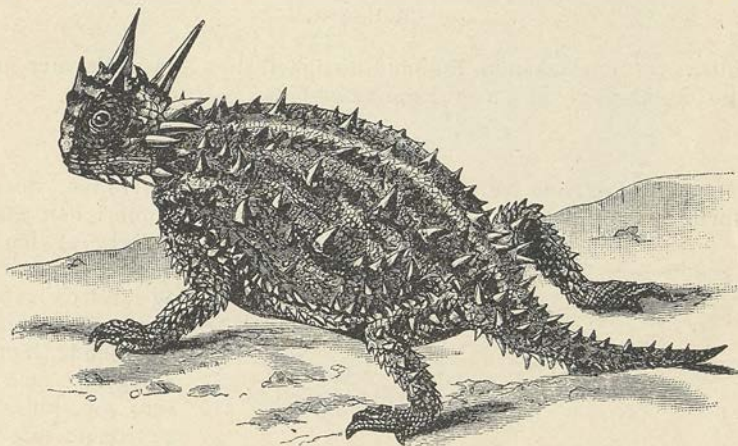
En anden mærkelig australsk Agamide er det saakaldte Kravefirben (*Chlamydosaurus kingi*), der bliver over 1 Meter langt. Det har sit Navn efter en stor, kravelignende Huddannelse omkring Forsiden af Halsen. Det slankt byggede Dyr har en ejendommelig Maade at bevæge sig paa: Ofte sidder det oprejst paa Bagbenene, og flygter det, farer det afsted i lange Spring, benyttende Bagbenene som en Springmus eller en Kænguru. Ophidses det, udspiles Kraven, som støttes af Bruskstraaler, og den store, knejsende Øgle, der viser sit tandvæbnede, aabne Gang, gør da et virkelig respektindgydende Indtryk. Foruden den nævnte Art lever der paa Austral-landet andre nærbeslægtede Former, som f. Eks. den her afbildede (*Physognathus leseuri*), der har samme ejendommelige Bevægelsesmaade.

Den mest ejendommelige Gruppe blandt Jord-Leguanerne er ubetinget de i Meksiko og tilstødende Egne levende Tudseøgler. De bærer for saa vidt Navnet med Rette, som Kroppens Fladtrykthed og for en Øgle usædvanlige Bredde giver den en vis overfladisk Lighed med Tudserne. Ligesom hos den australske Molok er ogsaa her Legemet besat med spidse Torne, der især bag paa Hovedet forlænges til kraftige Pigge. Overensstemmende med Tudseøglerens jordbundne Liv i steppeller ørkenagtige Sand- og Klippeegne er deres Farver uanselige, graa, brune, gule og sorte, blandede mellem hverandre paa en saadan Maade, at de beskytter Dyret udmærket mod Opdagelse, naar det ligger paa de plantefattige, aabne Højsletter og lader sig af Hjærtens Lyst gennembage af Solen. Deres Føde bestaar især af Insekter, og utvivlsomt hjælper Jordfarven

Physognathus Leseuri.

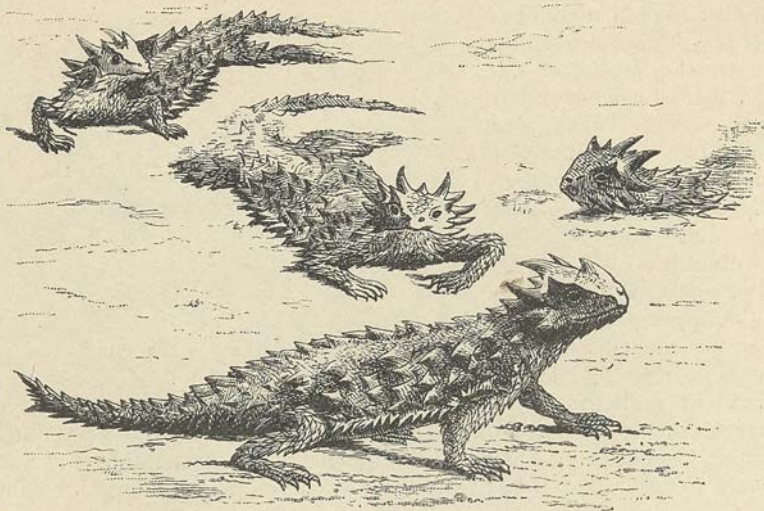
Hornet Tudseøgle.

dem til at overliste disse, thi Bevægelserne er kun langsomme og kravlende.

Den hyppigst forekommende Art er den hornede Tudseøgle (*Phrynosoma cornutum*), der bliver 12—13 Ctm. lang. Den er

Slægtens bredeste, mest tudselignende Art. I Kalifornien lever en anden, slankere Art (*P. coronatum*). Som en indenfor Leguan-

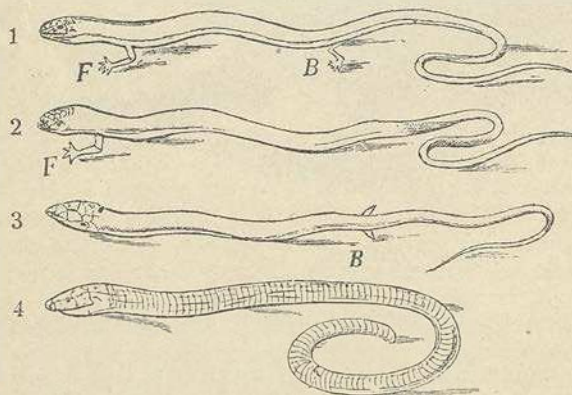

Tudseøgler.

familien ret enestaaende Ejendommelighed hos disse Former maa endnu fremhæves, at de er levendefødende.

* * *

Den nu følgende Afdeling af Øglerne, Snogeøglerne, danner en formrig Gruppe, som især er interessant ved, at der i den findes

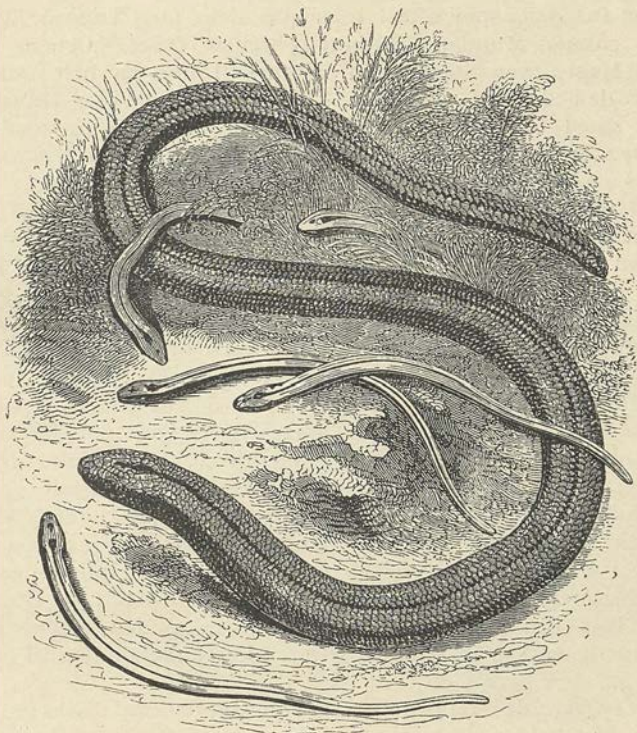
Former af den almindelige Øgletype og andre, ganske lemmeløse, der skuffende ligner Slang, saaledes som vor almindelige Staalorm. Mellem disse Ydergræser er der talrige Mellemløse.

Den almindelige Staalorm (*Anguis fragilis*) er let at kende paa den

Øgler, hvis Lemmer er udviklede i forskellig Grad.

slangedannede Krop, paa Mangelen af Lemmer og paa de glatte glinsende Skæl, der danner større Skjolde paa Hovedet. I Almindelighed er den smuk blygraa paa Ryggen, lys rødbrun paa Siderne og under Bugen blaasort med hvidgule Pletter. Man ser imidlertid ikke to Staalorme, der er aldeles ens i Farve, og Lenz forsikrer, at han engang i Løbet af en halv Time saa 33 af disse Dyr indenfor en Omkreds af 600 Skridt, og at der iblandt dem ikke var to, som var ens i Farve og Tegning. Længden kan naa op til 43 Ctm., hvoraf Halen udgør noget over Halvdelen.

Staalorm med Unger.

Staalormen lever i største Delen af Europa fra Norge til Grækenland og Spanien, desuden i Kaukasus og Georgien og maaske i endnu flere Egne af Asien. Den findes paa de forskelligste Steder, lige fra Havet til højt op paa Bjærgene, især dog i tæt Krat eller højt Græs eller imellem Stene. Med Myrerne kommer den godt ud af det og træffes ofte i disses Samfund under en eller anden Sten. Ved Udgangen af Oktober gaar Staalormene i Jorden for at tilbringe Vinteren i Dvale. Man kan undertiden grave dem ud af dette Vinter-

leje, og man finder da i Almindelighed 20—30 Stkr. sammen, dels sammenrullede og dels fri. Nærmest ved Udgangen ligger Ungerne, dernæst større og større Individer og inderst en gammel Han og Hun. Saa længe det er koldt, ligger de stille, uden den mindste Bevægelse, men vaagner op igen, naar man lidt efter lidt opvarmer dem. I mildt Vejr kan man allerede i Marts se dem uden for Smuthullerne, i Færd med at sole sig efter den lange Vintersøvn. De lever næsten udelukkende af nøgne Snegle og Regnorme; desuden æder de ogsaa glatte Larver, men kan ikke fange hurtigere Dyr. Lenz iagttog, at Staalormen meget langsomt nærmer sig de Orme, der kastes for den, som oftest følger paa dem med Tungen, derefter langsomt aabner Munden og endelig griber Ofret. Ormen vrider sig af al Magt; men Staalormen venter, til den er helt udmattet, og sluger den da lidt efter lidt, i det den snart bøjer Hovedet til højre og snart til venstre og paa den Maade griber fat med Tænderne. Den er omtrent 5—6 Minutter om at sluge en Regnorm og har nok i en eller to mellemstore Orme til hvert Maaltid.

I Almindelighed jager den først efter Solens Nedgang. Om Dagen ligger den ligesom andre Krybdyr og bader sig timevis i Solskinnet. Staalormen bevæger sig kun langsomt paa jævn Grund, og lægger man den paa en Glasplade, kan den kun vanskelig skubbe sig frem. Den ser og hører ret godt og er meget fredssommelig. Naar den tages, værger den sig ikke, men nøjes med at vride sig saa voldsomt, at et Stykke af Halen undertiden springer af. »Og medens det afbrudte Stykke,« siger Lenz, »endnu danser om og gribes af Fjenden, smutter Staalormen selv bort. Dette kan man let iagttage ved at fodre forskellige Dyr med Staalorme. Den føder levende Unger, idet Ungen straks snor sig ud af Æggets hindeagtige, gennemsigtige Skal. Mange uvidende Mennesker dræber uden Skaansel Staalormen, medens man tvært imod burde skaane den og frede den, især i Haver. I Fangenskab fodres den med almindelige Ager-snegle eller andre nøgne Snegle. Den holdes bedst i en Glaskasse eller et Slags Bur med Jord, Sten og Mos, og den tager sig saa nydelig ud og er saa let at pleje, at man kan anbefale den til enhver.

I de skyggefulde Steppedale ved Volga opdagede Pallas en Øgle, som Russerne kalder Scheltopusik. Senere har man fundet den i det sydlige Sibirien, i Grækenland, Dalmatien, Ungarn og Vestasien. Den holder mest af kratbevoksede Dale, hvor den finder saa gode Skjulesteder, at den til Trods for sin Størrelse ikke er let at opdage, tilmed da den hurtigt flygter, saa snart man nærmer sig den. Den udrydder mange skadelige Dyr; især tager den Mus og Snegle, hvilke sidste den æder med Skallerne; men den tager ogsaa Hugorme uden at frygte disses giftige Bid. Over for Mennesker er den meget fredssommelig, bider aldrig og synes endog i Fangenskab at faa en vis Forkærlighed for den, der passer den. Scheltopusiken (*Pseudopus pallasi*) har en lang, valsedannet Krop, der dog er noget sam-

mentrykt og omtrent af samme Tykkelse som Halsen. Hovedet er kantet, med en forlænget og tilspidset Snude; Halen er tynd og omtrent en Tredjedel længere end Kroppen. Af Forlemmer ses der intet Spor og af Baglemmer kun en Antydning i et Par uformelige Stumper. Øjnene har en rund Pupil og fuldstændige Øjelaag, og Ørerne er kendelige som to Længdespalter. Den almindelige Farve er smudsig rødbrun eller mørk straagul, som paa Bøgsiden gaar over i Brunt og Rødgult. Den hele Længde er rigelig 1 M., hvoraf

Halen udgør 65 Ctm. Baglemmerne er kun 1 Ctm. lange.

Den i Nordamerika levende Glasslange (*Ophisaurus ventralis*) ligner endnu mere Slangerne, da der ikke er Spor af Baglemmer at opdage hos den. At det er en Øgle, fremgaar imidlertid af de bevægelige Øjelaag og af den fritliggende

Scheltopusik.

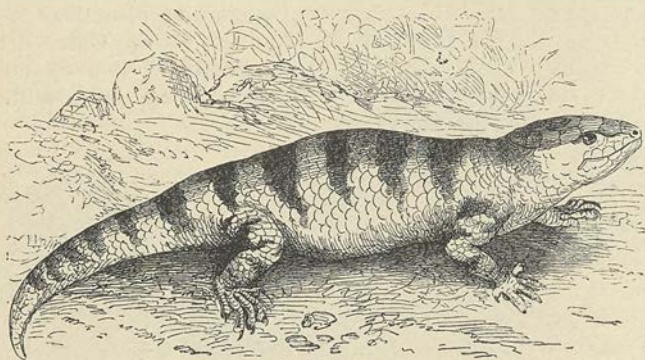
Trommehinde. Farven er meget forskellig. Glasslangen bliver omtrent 80 Ctm. lang. Den lever især af Insekter og smaa Krybdyr og er vanskelig at fange, da den gaar itu ved den letteste Berøring.

Glansøglerne (*Scincidae*) er meget forskelligt byggede, nogle firbenslignende, medens andre nærmer sig stærkt til Slangerne ved langstrakt Krop og lidet udviklede Lemmer. De lever i alle Ver-

densdele, især i Nyholland, medens Europa og Amerika kun har faa Arter.

Skink'en (*Scincus officinalis*) har fordum opnaaet en stor Navnkundighed og har forstaaet at bevare den i lang Tid. Saa godt som alle Dele af den blev brugt til Lægemidler eller rettere sagt til Kvaksalverier, og man fangede derfor Skink'en i Tusindvis og førte en indbringende Handel med dens tørrede eller til Pulver brændte Krop. Desuagtet kender vi endnu kun lidt til dette Dyr, der synes at være særegent for Nordafrika. Det skal kunne bore sig gennem Sandet med en forbausende Fart, lever af Insekter, og tager ogsaa de giftige Skorpioner. Skink'en har en meget sluttet Bygning og korte Lemmer. Om den graa Krop har den flere mørke Tværbaand, medens Bugsiden er graagrøn. Den bliver 21 Ctm. lang.

Skink.

Sepsen (*Chalcides tridactylus*) bliver omtrent saa stor som vor Staalorm og ligner den ogsaa med Undtagelse af, at den har fire meget svage, trettaaede Lemmer. Hovedet er tilspidset og Kroppen trind og meget lang. Den har smaa, tætliggende, glinsende Skæl; kun paa Hovedet er disse større og ordnede om en temmelig stor Midterplade. Rygsiden er glinsende bronzebrun eller sølvgraa med tætte Længdestriber, Bugsiden hvidlig og glinser som Perlemor. Sepsen findes langs alle Middelhavets Kyster, hist og her, som paa Sardinien, endog særdeles talrig. Den holder sig helst til fugtige Enge, hvor den lettest finder Bytte: Insekter og smaa nøgne Snegle.

De eneste hidtil kendte Øgler, hvis Bid kan have alvorlige Følger for Mennesket, er de i Meksiko og tilstødende Dele af De forenede Stater levende Helodermer (*Heloderma*). At de er giftige, er ikke blot bleven paastaaet af de Indfødte, hvilket i og for sig ikke behøver at være noget Bevis, men det er paavist gennem Forsøg saavel paa Høns som paa Katte, og desuden kendes i hvert

Fald ét sikkert Eksempel paa Dyrets Farlighed for Mennesket, idet et Bid foraarsagede Opsvulming af en Arm, heftig Smerte og almindeligt Ildebefindende. Endnu længe efter Biddet havde Armen et gult, pergamentagtigt Udseende.

Helodermerne er store, plumpe Øgler, der bliver indtil $\frac{3}{4}$ Meter lange. Tænderne er let krummede bagtil og furede, saa at de ved et Bid kan lede Giften ind i Saaret. Denne kommer fra en Række Læbekirtler, som aabner sig ved Underkæbetændernes Rod. Huden er ru og vortet paa Ryg og Sider og kun dækket med sædvanlige flade Skæl paa Undersiden. Dens Farvetegning er iøjnefaldende

Heloderma.

sortbrun med gule eller bleggrøde Pletter — mindende om Landsalamanderens. Paa Halen samler Pletterne sig i regelmæssige Ringe. »Hæsligere Skabninger,« siger Dreyer i »Vor Klodes Dyr«, »end disse, de eneste giftige blandt Øglerne, skal man lede længe efter, og ingen vil ved Synet af dem kunne være i Tvivl om, at det er sundest at holde sig paa Afstand fra dem. Deres »Advarselsfarver«, deres grimme, flade Hoveder, ækle, vortede Hud og kluntede Haler gør Udseendet modbydeligt, og det dorske, om ligeglad Selvsikkerhed vidnende Væsen staar i den nøjeste Overensstemmelse med deres afskyvækkende Ydre...

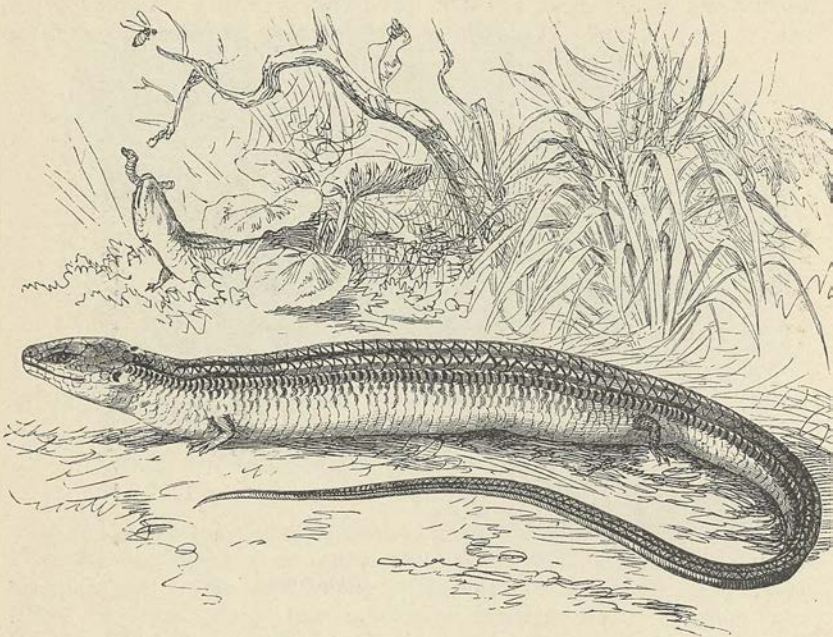
Helodermerne bebor sandede og stenede Strøg, hvor de for det meste holder sig skjulte om Dagen mellem Trærødder og tæt Plante-

vækst, medens de er i Bevægelse om Aftenen paa Jagt efter Orme, Tusindben, Frøer og Æg af store Firben. I den tørre Aarstid falder de i Dvale.*

* * *

Hvor indbyrdes forskellige Ormeøglerne (*Amphisbaenidae*) end kan være, har de alle en lang, valsedannet Krop omtrent af samme Tykkelse fra Hoved til Hale. Den læderagtige Hud er ved Tværfurer delt i Ringe, der atter ved Længdefurer deles i aflange Firkanter; paa Hovedet findes større Skæplader. En enkelt Gruppe

Seps.

har Forlemmer; de andre har kun Spor af Skulder- og Bækken-skelettet tilbage. Øjnene er meget ufuldkomne og skimtes blot som mørke, opadrettede Punkter under Huden. Familien er fattig paa Arter og findes især i Amerika og Afrika. Alle synes at rode i Jorden paa Regnormenes Vis, kommer sjældent frem over Jorden, fæster helst Bo hos Myrer og Termiter og lever dels af disse Insekters Larver og dels af Regnorme.

Den saakaldte Tvehaand (*Chirotes*) har Forlemmer med fire Tæer med Kløer og Spor til en femte Taa. Den eneste Art (*Ch. canaliculatus*) har paa hver Side en Fure fra Skulderen til henimod

Enden af Halen. Dens Hjem er Meksiko. Den bliver omtrent 20 Ctm. lang.

Ibijaraen (*Amphisbaena alba*) er Repræsentant for en anden Gruppe, der omfatter flere sydamerikanske Arter. Den er glinsende gulbrun med lysere Hoved og blaa- og hvid Bug. Halen udgør kun 5 Ctm. af den hele Længde, 52 Ctm. Ibijaraen og dens Slægtninge lever meget under Jorden og kommer sandsynligvis kun frem om Natten. De holder sig mest til Termiternes og Myrernes Boliger og gaar derfor mange Steder under Navnet »Myrekonger« eller »Myremødre«. Brasilianerne kalder dem oftest »tvehovede Slanger«. De er hist og her almindelige, men deres underjordiske Levemaade unddrager dem sædvanlig Iagttagerens Blik. Mange af de Indfødte mener, at de plejes og fodres af Myrerne, ja at Myrerne endog for-

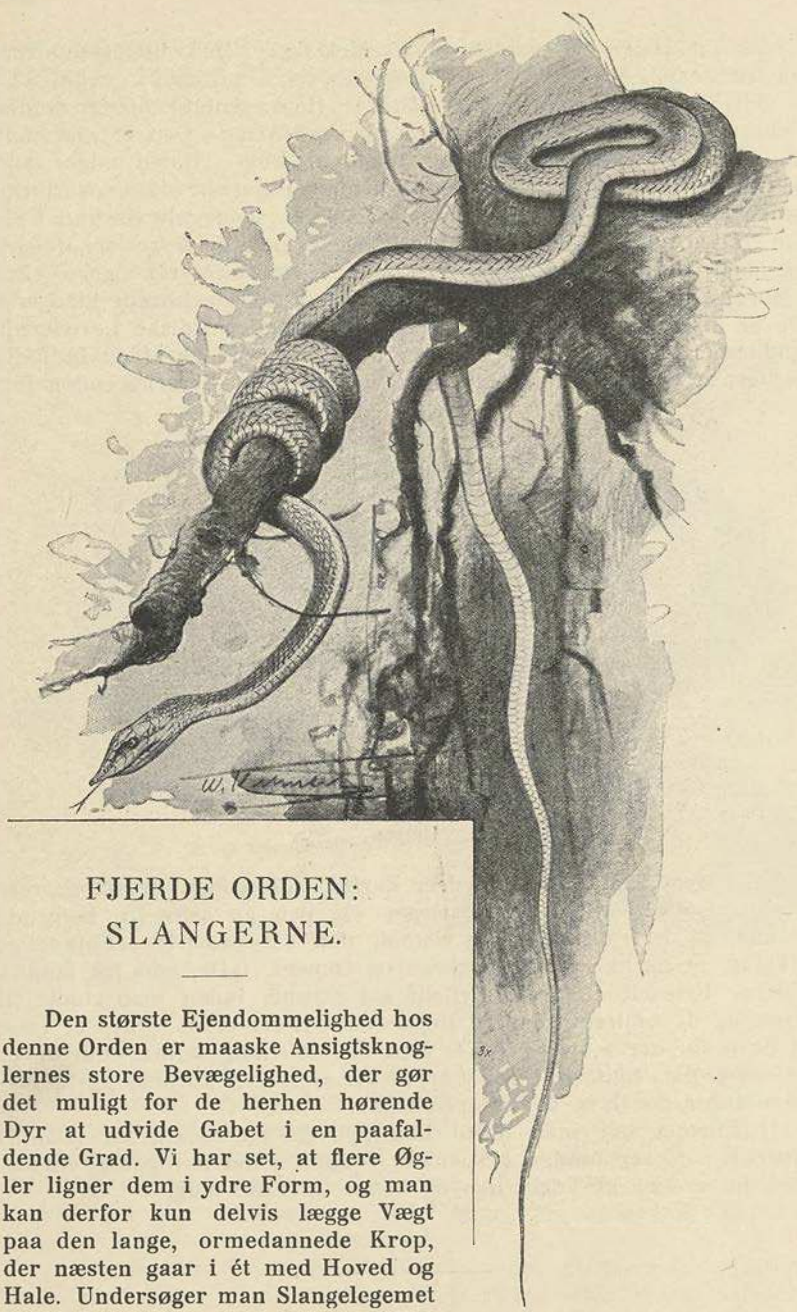

Ibijara.

lader Tuerne, naar de udvandrer derfra. Forholdet er vel snarere det modsatte! Alle Arter bevæger sig paa en særegen, bølgende Maade, og derfra skriver sig vistnok den i Sydamerika almindelige Mening, at de kan krybe baglæns og fremad. »De, som jeg fandt,« skriver Prinsen af Wied, flyttede sig næppe, inden man stødte til dem, og da omtrent som en Regnorm, hvilket ogsaa synes at være et Bevis for deres svage Syn.« Men lige saa langsomme, som de er til at krybe, lige saa raske er de til at rode i Jorden, og Snudepartiet gør da Gavn som Boreredskab.

I Europa har man hidtil kun opdaget en eneste Art (*Blanus cinereus*), der er funden i Spanien, — samt i det nordøstlige Afrika. Den lever især af Tusindben og bliver 22 Ctm. lang.

FJERDE ORDEN: SLANGERNE.

Den største Ejendommelighed hos denne Orden er maaske Ansigtsskoglernes store Bevægelighed, der gør det muligt for de herhen hørende Dyr at udvide Gabet i en paafaldende Grad. Vi har set, at flere Øgler ligner dem i ydre Form, og man kan derfor kun delvis lægge Vægt paa den lange, ormedannede Krop, der næsten gaar i ét med Hoved og Hale. Undersøger man Slangelegemet noget nøjere, bemærker man, at Ho-

Piskesnog.

vedet aldrig er meget stort, men i Reglen noget bredere end det øvrige Legeme og tydeligt fremtrædende; Mundaabningen naar helt til dets bageste Del, Trommehinden er aldrig synlig, og Skælbeklædningen er mere eller mindre forskellig fra det øvrige Legemes. Slangerne har ingen Hals, da Kroppen begynder umiddelbart bag Hovedet. Hele Legemet er omgivet af en fast Læderhud med derover liggende Overhud; Læderhuden er ikke overalt lige tyk, men tykkere paa enkelte Steder, saa at der dannes Folder, ved hvilke hele Overfladen faar Udseende af at være beklædt med taglagte Skæl. Da Overhuden følger disse Læderhudsfortykkelser og bliver tykkere paa de fritliggende Steder og tyndere imellem Folderne, træder Forhøjningerne eller »Skællene« endnu tydeligere frem. Disse kan efter Formens deles i aflange Skæl og i meget brede Skinner. De første har ofte en Køl paa Midten og synes især at være udviklede paa Rygsiden, hvorimod Skinnerne, der som oftest har en fir- eller sekskantet Form, især findes under Bugen.

Hudens Farve og Tegning er meget forskellig; nogle Slinger er kun lidt iøjnefaldende, hvorimod andre straalere i de prægtigste Farver, men næsten altid hersker der større eller mindre Overensstemmelse imellem Farvetegning og Opholdssted. Forøvrigt varierer Farven en Del indenfor den enkelte Art, og ofte har Alder og Køn betydelig Indflydelse paa disse Afvigelser.

Til Slangeformens harmoniske Ensartethed svarer Skelettet. Det bestaar nemlig alene af Hovedskallen, Hvirvelsøjlen og Ribbenene, hvortil der kun hos enkelte dog kommer smaa Knoglestumper, som svarer til de øvrige Krybdyrs Baglemmer og viser, at Slangerne nedstammer fra firbenede, øglelignende Dyr. Hovedskallen er den mest ejendommeligt byggede Del af Skelettet: Hjærnekassen er meget lille, og Ansigtssknoglerne udmærker sig ved en stor Bevægelighed. Medens Mellemkæben er fast forbundet med Næsebenet, er Overkæbebenene, Vingebeene og Ganebeene til Gængæld særdeles bevægelige og kan saavel skydes ud til Siderne som frem og tilbage. Lige saa stor Bevægelighed har Underkæbens Grene; enhver af dem er nemlig sammensat af tre stavdannede Knogler, der er forbundne ved Ledflader og kan skydes ud fra hinanden til alle Sider. Allerede den anden Hvirvel bag Hovedet bærer Ribben, og saa godt som alle Hvirvlerne er ens dannede; fra Haleroden taber Ribbenene sig mere og mere, og ud mod Spidsen mangler de ganske. Det er en Undtagelse, naar Slangerne har færre end 200 Hvirvler; enkelte Arter har endog 430 og derover. Alle Slinger mangler Brystben og har lige saa lidt Spor af noget Skulderparti som af Forlemmer.

Slangernes Tænder frembyder flere mærkelige Forhold og danner vigtige Kendemærker for de enkelte Grupper. Man skelner imellem tre Slags Tænder, nemlig de massive, de furede og de hule. De furede Tænder har paa deres ydre Side en dyb, fra Roden til Spidsen gaaende Fure, og de hule Tænder har en Aabning ved

Roden og i Spidsen. De er alle spidse og tjener blot til at bide og fastholde Byttet; knækkes de, erstattes de sædvanlig af nye, der vokser frem. Spytkirtlerne, der især er udviklede hos Giftslangerne, er af stor Vigtighed for Slangernes Liv. Giftkirtlerne ligger bag ved og under Øjnene over Overkæben og er meget store og langagtige samt har en større Hulhed i deres Indre; iøvrigt skiller de sig fra de andre Kirtler ved den lange Udførselskanal, der gaar fremefter langs Overkæbens Yderflade og aabner sig i den Gifttanden omgivende Hudskede, saa at Giften kan flyde ind i Tanden. Giftkirtlen er omgivet af en meget stærk Muskel, der i Forbindelse med Tyggemusklen tjener til at sammentrykke den.

Af Sanserne er vistnok Følelsen mest udviklet. Den fra gammel Tid frygtede Tunge, i hvilke uvidende Mennesker endnu ofte tror at se et farligt Vaaben, tjener slet ikke til Smagsredskab, men udelukkende til at føle med og er netop af den Grund af overordentlig Vigtighed for disse Dyr. Den er meget lang, tynd, fortil spaltet i to spidse Flige og ligger gemt i en muskuløs Skede, der strækker sig hen under Lufrøret og aabner sig kort foran dettes Munding, nær ved Underkæbens Spids. Tungen kan trækkes helt tilbage i denne Skede og stødes langt frem fra den og udmærker sig i det hele ved en sjælden Bevægelighed. Et Udsnit i Overkæben, som, selv naar Munden er lukket, danner en Aabning, gør det let for den spillende Tunge at bevæge sig ud og ind. — Slangeøjjet frembyder den Ejendommelighed, at det tilsyneladende er ubevægeligt, hvilket giver det et glasagtigt Udseende og et uhyggeligt Udtryk. I Stedet for de manglende Øjelaag dækkes Øjet af en gennemsigtig Hud, der er indfalsat i Øjhulen ligesom Glasset i et Ur og danner en Kapsel, som ved en Gang fra Taarekanalen staar i Forbindelse med Næsehulen. Denne gennemsigtige Hud er en Del af Overhuden og fjærnes derfor til Dels ved Hamskiftet, saa at dens Gennemsigtighed derved forøges, indtil den efterhaanden atter tager af fra det ene Hamskifte til det andet.

Slangerne kan bevæge sig paa flere forskellige Maader, end man i Almindelighed tror. I hvert Fald fortjener de mere Navn af Krybdyr end de fleste andre Dyr indenfor Klassen. De kan ikke alene krybe over jævn Grund, men ogsaa op og ned ad Skraaninger; de færdes paa Træerne og mellem Grene og svømmer i Vandet. Naar de kryber, virker især de talrige, kun paa Hvirvlerne indleddede Ribben, idet ethvert af dem paa en Maade bliver til en Fod, d. v. s. til en Støtte og Løftestang, der ikke alene bærer Kroppen op, men ogsaa flytter den fremad. Bevægelsen sker, idet Kroppen bugtes vandret fremad, og Ribbenene trækkes saa langt frem, at de staar næsten eller helt lodret; ved den næste Krumning af Kroppen skydes de bagud og flyttes altsaa paa en lignende Maade som andre Dyrs Lemmer. De skarpe Rande af de nedad rettede Skinner støttes imod Jorden og hindrer, at Kroppen glider baglæns. Saa længe Dyret flytter sig paa fri Grund, bevæger det sig med

stor Lethed, og dets hele Krop er da i Virksomhed; en stor Del af de talrige Ribben stemmer imod, medens de øvrige drages fremad og sættes i Virksomhed i samme Øjeblik, som de andre hører op at virke. Enhver enkelt Bugtning af Kroppen udglattes meget hurtigt, og Kroppens fremadskridende Bevægelse kan derfor være meget rask. Naar en Slange kryber gennem snævre Huller, der hindrer Kroppens Bugtninger, til Siderne, flytter den sig udelukkende ved at stylte sig frem paa Ribbenene og ved at stemme imod med Bugskinnerne. En Træstamme, der ikke er tykkere, end at Slangen kan sno sig om den, klatrer den uden Vanskelighed op ad, dersom Barken ikke er meget glat. Den snor sig meget rask op ad den i Skruegang, naturligvis under stadig bugtende Bevægelser, da den kan sikre sig imod at glide tilbage ved Bugskinnernes skarpe Rande. Paa selve Grenene bugter den sig frem, næsten med samme Sikkerhed og Hurtighed som paa Jorden, især naar Grenene sidder tæt ved hverandre. Den bugter sig ogsaa frem, naar den svømmer, men det kan ikke let afgøres, om Ribbenene da ogsaa hjælper til. Alle Slinger kan svømme, men de, der ikke i Almindelighed søger til Vandet eller lever i det, synes snart at blive trætte deraf. Hos Havslangerne, der har en sammentrykt Hale med Hudbræmme, ligner Bevægelsen i Vandet mere en Aals end andre Slangers. Slangernes Hurtighed er bleven meget overdreven. De er forholdsvis langsommere end Øgler, Frøer, Mus og lignende Dyr. Over Mos og kort Lyng løber de hurtigst, fordi Bundens Elasticitet her hjælper til. Lægger man dem paa en Glasflade, har de meget ondt ved at komme frem. Kun faa Slinger kan hæve den forreste Tredjedel af Kroppen frit i Vejret; mange kan ikke en Gang, naar man griber dem ved Halen og holder dem fra sig, bøje sig saaledes, at de kan naa Haanden eller Armen. I det hele findes der kun faa Dyr i denne Orden, der kan betegnes som virkelig hurtige og behændige Dyr; de allerfleste er tværtimod langsomme og til en vis Grad plumpe.

Der findes Slinger i alle Verdensdele. Europa har ikke faa, skønt langt fra saa mange som Nordamerika under den samme Breddegrad; i Sydamerika og i Sydasien er de meget talrige og ligeledes i det tørre Afrika og i Nyholland. Henimod Polerne aftager de meget hurtigt, baade i Arts- og Individantal, medens de tiltager i Tal i Ækvatorialegnene. Jo mere afvekslende en Egn er, des flere Slinger findes der, fordi de i saadanne Egne finder langt rigeligere Føde end i andre. Vandrige Skovstrækninger imellem Vende kredsene maa betragtes som disse Dyr's rette Hjemstavn; men de mangler dog ikke i de tørreste Skovegne og findes paa Bjærgene lige op til Trægrænsen. Man kan overhovedet godt kalde dem de mest udbredte af alle Krybdyr. De synes at holde sig til det en Gang valgte Opholdssted og strejfer kun lidt om. Dog vandrer ogsaa disse Dyr indenfor et begrænset Omraade og drager f. Eks. over Floder og Søer for at tage Bolig paa fjærne Bredder eller Øer

og komme fra Skove og Sletter til Landsbyer og Stæder o. s. v. I Almindelighed finder man dem dog fjærnt fra menneskelige Boliger, vel nærmest af den Grund, at Mennesket jager dem og fordriver dem fra sin Nærhed. Selv er de ikke meget bange, og i Syden aflægger de saaledes uvelkomne Besøg i Husene; især de Slinger der færdes om Natten, altsaa netop de farligste, bliver mange Gange meget nærgaaende.

I alle Jordstrøg, der har enten en kold eller en hed og tør Vinter, er Slangerne tvungne til at beskytte sig imod Kulden eller Tørken. Derfor trækker alle de Arter, som lever i den nordlige Del af det tempererede Jordbælte, sig tilbage til dybe Smuthuller, saa snart den kolde Aarstid indtræder, og tilbringer der Vinteren i en Dvaletilstand. Nogle Arter synes at slutte sig sammen under Vintersøvn; man paastaar saaledes i Nordamerika, at Klapperslangerne om Vinteren findes i Samfund paa en ti, tolv Individuer, og man har iagttaget noget lignende hos vor Hugorm. Lenz lod engang nogle og tredive Slinger overvintre i et ikke opvarmet Værelse; deres Bevægelighed blev mindre, eftersom Kulden tiltog, og tolv Hugorme søgte sammen i en Klump. Da der indtraadte 2 til 3 Graders Frost, var de fleste af Slangerne stivfrosne og livløse. Kun nogle faa, som havde skjult sig under noget Klid, holdt sig i Live. Heraf fremgaar det, at Slangerne ligesom andre Dyr, der ligger i Dvale om Vinteren, maa opholde sig paa Steder, hvor de er vel beskyttede imod Frosten. Allerede i Marts kan man, naar det er varmt og stille Vejr, se Slangerne komme frem for at sole sig; men fra April Maaned begynder først egentlig deres Sommerliv. Naar de falder i Dvale, er de fede, og om Foraaret er omtrent den halve Fedtmængde forbrugt.

De fleste giftløse Slinger betegnes som Dagdyr, hvorimod næsten alle Giftslanger mest færdes om Natten. De Slinger, der er i Virksomhed om Dagen, trækker sig i Skumringen tilbage til Smuthuller, tilbringer Natten der og kommer først atter frem temmelig længe efter Solens Opgang. Giftslangerne viser sig ganske vist hele Dagen igennem, men tager sig ikke andet for end at sole sig eller sove; deres Virksomhed begynder først i Skumringen. Naar man om Natten tænder Baal, hvor der er mange Giftslanger, vil man snart komme paa det rene med, at disse Dyr hører Natten til. Hidlokede af Ildens Skær kommer de krybende alle Vegne fra, og man vil da kunne gøre en god Fangst.

Alle de Slinger, hvis Liv man kender, lever af andre Dyr og især, men dog ikke udelukkende, af Dyr, som de selv har fanget og dræbt. De fleste Giftslanger lurar paa Byttet, lader det nærme sig, bider det og afventer derpaa rolig den dræbende Virkning af Biddet. Andre Arter sniger sig paa det udsete Offer og bider det pludseligt; andre skal endog i længere Tid jage efter det. De giftløse Slinger bærer sig ad paa samme Maade, kun med den Forskel, at de søger at gribe Byttet og derpaa straks sluger det eller trykker

det ihjel ved at omslynge det. De større Arter i denne Orden kan sluge Dyr af et Raadyrs Størrelse; de andre nøjes med mindre Dyr, især Gnavere, Smaafugle, alle Slags Krybdyr (maaske med Undtagelse af Skildpadder) og Fisk, hvorimod lavere Dyr vistnok er mindre truede. Enhver Slangeart synes mere eller mindre at foretrække en bestemt Dyreart. Da Slangerne sluger al Føde hel og undertiden Mundfulde, som er dobbelt saa tykke som deres egne Hoveder, kræver Slugningen en betydelig Kraftudvikling og foregaar kun langsomt. Saa vidt muligt griber de Byttet fortil ved Hovedet, fastholder det med Tænderne, skyder den ene Side af Hovedet frem, hugger paa ny Tænderne fast, skubber dernæst den anden Side af Hovedet frem og griber saaledes vekselvis fat, snart med den ene og snart med den anden Tandrække, indtil Byttet er bragt ned i Svælget. Paa Grund af det store Tryk udskilles der en rigelig Mængde Spyt, som gør Byttet slimet og letter dets Gang gennem Munden, der udspiles i høj Grad. Ved Slugningen af et meget stort Bytte, ser Hovedet uformelig stort ud, og enhver enkelt Knogle, som hører til Kæberne, bliver da skudt ud af sit Leje, men saa snart Byttet er slugt, indtager Knoglerne igen den tidligere Plads. Det kan hænde, at Slanger griber fat paa alt for store Dyr og søger at sluge dem, skønt det er umuligt; de ligger da i flere Timer med Byttet i Gabet paa et og samme Sted, medens Luftrøret er skudt saa langt frem, at Aandedrættet ikke er afbrudt, og stræber forgæves efter at faa den store Bid ned, eller, dersom dette ikke lykkes dem, at faa Tænderne frigjorte igen. Man har paastaaet, at en Slange ikke kan slippe et en Gang grebet Bytte og derfor kunde kvæles, naar det var for stort; men denne Paastand er aldeles urigtig. Giftslangerne griber først fat i Byttet, naar det er dødt, og da med en vis Forsigtighed. Ved Slugningen bruger de aldeles ikke Gifttænderne, men holder disse saa langt tilbage som muligt og arbejder af den Grund mest med Underkæben. Fordøjelsen foregaar langsomt, men er meget kraftig. Ufordøjelige Stoffer som Fjer og Haar opgylpes i Almindelighed igen i Klumper. Ædelysten synes i det hele at være afhængig af Vejret og at stige med Varmen, men egentlig kan man ikke kalde Slangerne graadige. De sluger vistnok megen Føde paa en Gang, men kan da ogsaa holde ud i Uger, ja endog i Maaneder uden Føde. Alle Slanger drikker; enkelte vistnok kun lidt, i det de drager Vandet til sig med Tungen, hvorimod andre fugter Tungen med Vand- eller Dugdraaber. Visse Slangearter tæres hen og dør, naar de maa undvære Vand, medens andre synes at kunne nøjes med meget lidt.

Hamskiftet er endnu vigtigere for Slangerne end Fældningen af Fjerene for Fuglene. Det første Hamskifte sker, saa snart Ungen er sluppen ud af Ægget, og det udvoksede Dyr skifter flere Gange Ham i Løbet af et Aar. Denne for Dyret saa vigtige Proces indledes med, at den fine, vandklare Overhud paa Læberne løsnes. I fri Tilstand benytter Slangerne enhver Ujævnhed til at skyde Ham-

men fra sig og kan da i meget kort Tid fuldføre Hamskiftet; i Fangenskab volder dette dem derimod en Del Besvær, og Hammen er da sjælden hel, naar den er skudt af. Faa Dage efter det første Hamskifte, som omtrent falder i April eller Maj, begynder Forplantningen. Slangerne lægger i Almindelighed Æg; en Del føder imidlertid levende Unger, idet Æggene brister ved Lægningen eller kort forinden. Naar undtages nogle af Kvælerslangerne, der ligefrem ruger Æggene, bryder Moderen sig kun lidt eller intet om Æg og Unger; disse sidste vokser meget langsomt, men til Gengæld maaske lige til de dør; og sandsynligvis bliver de meget gamle.

Slangerne har altid spillet en stor Rolle i Folkesagn. De galdt for Sindbilleder paa Hurtighed, List o. s. v. og tilbades i den graa Oldtid ligesom endnu den Dag i Dag hos visse ukultiverede Folk; Indierne ærede dem som Sindbilleder paa Visdom, medens andre til lagde dem guddommelige Egenskaber. I Lægekunsten spillede de allerede tidlig en Rolle, og baade hos Grækere og Romere blev Hugormekure meget anvendte. Disse Kure bibeholdtes hele Middelalderen igennem, og endnu i de sidste Aarhundreder er Hundreder og Tusinder af europæiske Giftslanger blevet indsamlede til italienske og franske Apoteker, ja det gik endog saa vidt, at der blev købt utallige Giftslanger i Ægypten. Den eneste Nytte, man havde af denne Overtro, var den, at den tjente til at udrydde Hugormene.

Slangerne gør i det hele kun liden Nytte, og at de udrydder en Del Mus kan ikke opvejes af den Skade, mange af dem anretter. De har en overordentlig Mængde Fjender. Hos os tages de af Ræven, Maarene og Pindsvinet, foruden af flere Rov- og Vadefugle. Man bør derfor ogsaa frede de nævnte Fugle, af hvilke især Musvaagen er os til langt mere Nytte end alle Hugorme og museædende Slang.

*

*

*

De giftløse Slang er udgør den ene Hovedgruppe af Slangerne. De er meget uensartede, men alle har massive Tænder og kan i det højeste være farlige paa Grund af særlig Styrke. I Almindelighed er de fredelige Dyr.

Hos Ormeslangerne er der Spor tilbage af Bækkenet, og Gabet kan ikke udvides synderligt; Ansigtssknoglerne er hos nogle af de herhen hørende Slægter endog ubevægeligt forbundne med hverandre. I det hele har Ormeslangerne megen Lighed med Ormeøglerne. De er kun smaa, Kroppen er ormedannet, Halen meget kort og Øjet lille. Skællene er smaa, taglagte og glatte. I Leve-maade stemmer de ogsaa overens med Ormeøglerne, idet de ligesom disse opholder sig under Jorden, især i Myre- og Termitboliger.

Blindslangen (*Typhlops vermicularis*) lever i Grækenland, paa de græske Øer og i Lilleasien. Kroppen er lige tyk fra Hoved til Hale, og det er ikke let at skelne imellem Snuden og Halen, da

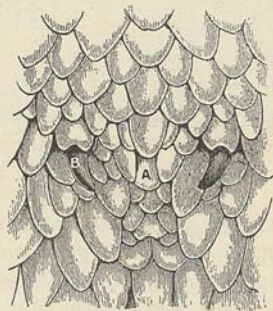
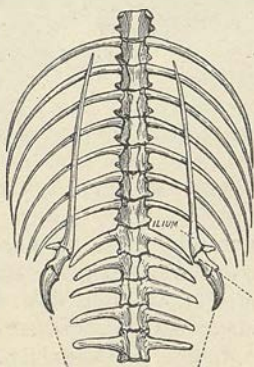
Mundaabningen kan forveksles med Gattet, dersom man ikke lægger Mærke til de større Plader, som dækker den afrundede Snude. Af den Grund mente man ogsaa i gamle Dage, at dette Dyr havde et Hoved i hver Ende, og man kaldte det Dobbeltøgle. Øjet viser sig som et næppe synligt Punkt igennem Huden. Mundaabningen er meget lille, og sidder paa tværs under Hovedet, og netop samme Stilling har Gattet, der sidder lidt indenfor Spidsen af Halen. Et sikkert Kendemærke paa, at Blindslangen virkelig er en Slange, har den i sin temmelig lange, spaltede Tunge. Paa Rygsiden er den rødgraa og paa Bugsiden bleggul. Længden udgør omtrent 23 Ctm.

Beslægtede med Ormeslangerne er de forindiske Skjoldhaler (*Uropeltis*) og den sydamerikanske Korallruller (*Ilysia scytale*), der er pragtfuld korallrød med talrige, i Randen takkede, sorte Ringe. Den bliver over 60—70 Ctm. lang. Den er meget langsom, fjerner sig ikke langt fra sit Skjulested, som den vælger under gamle Træstubbe, og gør Jagt paa smaa Krybdyr.

* * *

Kæmpeslangerne eller Kvælerslangerne er karakteristiske ved det tydelig fremtrædende Hoved, der er fladt, noget tilspidset og har en meget stor Mundaabning. Kroppen er særdeles kraftfuld og noget sammentrykt og Halen forholdsvis kort. Baglemmerne er paa hver Side af Gattet antydende ved en hornagtig, but Klo, og af Bækkenets Skelet er der Rester eller »Rudimenter« tilbage. Hovedet er snart bedækket med Plader og snart med Skæl, Kroppen er besat med smaa sekskantede Skæl og Bugsiden med brede Skinner, der under Halen i Almindelighed ligger i en Dobbelttrække. Det temmelig store Øje har aflang Pupil, og Tænderne er alle massive og findes ogsaa paa Gansen.

Kvælerslangerne har hjemme i alle varme og vandrige Lande i den gamle og den ny Verden. De lever fortrinsvis i store Skovstræk-

De rudimentære Baglemmer hos en Kvælerslange.

ninger og helst i dem, der er gennemskaarne af store Floder eller i alt Fald er rige paa Vand; enkelte findes dog ogsaa i tørre Egne. Flere er ægte Vanddyr, der kun forlader Floderne, Søerne og Sum-pene for at sole sig eller for at sove; andre synes derimod at sky

Vandet. Øjets Bygning viser allerede, at de er Natdyr, og om de ogsaa af og til overvælder et Bytte om Dagen, begynder dog deres egentlige Virksomhed i Skumringen og slutter ved Morgengry. Om Dagen ligger de dvask sammenrullede i de forskellige Stillinger og hviler eller soler sig. I fri Tilstand vælger nogle hertil Klippeblokke, tørre Steder eller Grene, der hælder ud over Vandet, andre klatrer op paa Træer, snor sig fast i Grenene, ruller sig sammen i et Bundt eller lader Forkroppen hænge frit ned. Atter andre søger hen til et aabent Sted i Tykningen eller paa en Bjæragskraaning og soler sig her, mere eller mindre udstrakte eller sammenbøjede. De

Gitterslangen.

bevæger sig alle saa lidt som muligt, egentlig kun, naar de søger at undgaa en Fare, eller naar der viser sig et Bytte. I sidste Fald opløses pludselig Bundtet, og det vældige Dyr styrter sig da med sin fulde Kraft over det opdagede Offer, griber det med de stærke Tænder, omslynger det flere Gange, trækker Kroppen tæt sammen og kvæler det. Efter faa Minutters Forløb har endog et stærkt Dyr udaandet; Slangen løsner da sindigt sine Bugter og begynder straks at sluge Byttet. Meget af, hvad der herom bliver fortalt og troet, er usandt: ingen Kvælerslange kan sluge et voksent Menneske, et Stykke Kvæg, en Hest eller en stor Hjort; allerede det at sluge Dyr af Størrelse som et Raadyr volder selv de største af dem ikke ringe

Vanskelighed. Efter Maaltidet synker Kvælerslangen dorsk hen og er da mindre omhyggelig end ellers for at sikre sig; det samme gælder i øvrigt om alle Slanger.

Nogle af Kvælerslangerne lægger Æg, medens andre føder levende Unger. Ved at holde dem i Fangenskab har man gentagne Gange iagttaget, at nogle (Pytonerne) til en vis Grad tager sig af Æggene, bedækker dem med Legemet og altsaa ligefrem udruger dem. De omtrent meterlange Unger lever straks paa Forældrenes Vis, men holder sig dog en Tid sammen i smaa Samfund. De synes, naar de har naaet en vis Alder, at vokse meget langsomt, og de Kvælerslanger, der er 5—6 Meter lange, maa altsaa være meget gamle.

Kun de, der ikke kender Kvælerslangerne, er bange for dem. I Brasilien véd næsten Enhver, at de flygter saa hurtigt de kan, naar man nærmer sig dem. Det er ganske vist nok hændet, at meget store Individuer har omslynget et Menneske; men ikke en eneste af de mange Fortællinger om, at Mennesker er blevne ligefrem forfulgte af disse Slanger, er virkelig bevist. I hvert Fald er Sydamerikas Jægere ikke bange for Kæmpeslangerne. Kødet spises af Indianerne, Fedtet anses for et fortrinligt Lægemedel, og Huden anvendes til alle Slags Prydelser. Et Skud Hagl i Hovedet er tilstrækkeligt til at dræbe en Kvælerslange, da den er ulige mindre sejglivet end andre Slanger. I den nyere Tid giver Jagten paa dem et større Udbytte end tidligere, idet man fanger dem levende og sender dem til Europa eller Nordamerika. Nylig fangne Boaslanger er vel meget voldsomme i Optræden og bevæger sig heftigt, naar man tager fat paa dem, ja kan undertiden ogsaa bide slemt; men de vænner sig dog snart til de Personer, som fodrer dem, saa at de uden Modstand lader sig løfte i Vejret.

Man deler Kvælerslangerne i to Hovedgrupper, hvoraf den ene, Boaslangerne (*Boinae*) omfatter de fleste egentlige »Kæmpeslanger«. Det er overvejende amerikanske Kvælerslanger med en Snohale, smaa Skælplader paa Hovedet og glatte Skæl.

Til Boaerne hører den navnkundige Afguds- eller Kongeslange (*Boa constrictor*), hvis Tegning er meget smuk, skønt den kun bestaar af faa og simple Farver. Grundfarven er tiltalende rødgraa, langs Ryggen løber der et bredt, takket Længdebaand med ovale, graagule Pletter og paa Hovedet findes tre mørke Længdestriber. Hos unge Individuer er Farverne livligere. De udvoksne Dyr skal blive 6 M. lange og derover, men saadanne Eksemplarer er i hvert Fald sjældne.

Kongeslangens Udbredelse synes at være mere begrænset end man almindelig har ment, da man har forvekslet den med andre Kæmpeslanger. Dens Hjemstavn er vistnok kun Venezuela, Guyana og Brasilien. Den skal helst opholde sig i tørre, varme Egne med Skove og Krat, hvor den lever i Samfund paa fire, fem eller flere

Stykker. Undertiden kryber den op i Træerne og lurer derfra paa sit Bytte. Den gaar aldrig i Vandet, medens dens Slægting netop gør dette. Alle de Rejsende, som har gennemstrejft Sydamerikas Skove og har truffet paa denne Slange, stemmer overens i, at den holder sig ubevægelig paa et og samme Sted og ofte først flygter,

Kongeslange eller Boa constrictor.

naar man kommer den saa nær, at man kunde slaa den med en Knippel. Schomburgk stødte paa en af sine Udflugter paa en stor Afgudsslange, som sikkert adskillig Tid havde set saavel ham som hans indianske Ledsager uden at flygte. »Var jeg tidligere bleven den var,« siger han, »vilde jeg have anset den for Enden af en fremragende Gren. Til Trods for min Ledsagers Indvendinger og

min Hunds Afsky var jeg snart enig med mig selv om, at jeg i det mindste vilde prøve paa at dræbe Dyret. Som Vaaben greb jeg hurtigt en tyk Knippel. Slangen strakte endnu ubevægelig Hovedet frem, og jeg nærmede mig forsigtig for at kunne føre et vældigt Hug imod den. Men i samme Øjeblik, som jeg vilde udføre dette, var Dyret forsvundet i det grønne Løv, og kun af Bregnebladenes ejendommelige Bevægelser opdagede jeg, at det tog Flugten. Det tætte Krat hindrede mig i at komme til, men Bevægelsen røbede den Retning, som den flygtende Slange tog. Den nærmede sig snart igen til Udkanten, langs hvilken jeg skyndte mig for at naa den. Pludselig ophørte Bregnernes Bevægelse, og Hovedet kom frem fra det grønne Løvværk, vistnok for at spejde efter Forfølgeren. Et vel rettet Slag traf Hovedet saa stærkt, at Slangen blev bedøvet, og førend den kom til sig selv igen fulgte flere andre Slag efter. Jeg kastede mig nu over mit Bytte og trykkede med begge Hænder Struben til paa det. Da Indianeren saa, at den egentlige Fare var forbi, ilede han til paa mit Raab, løste et af mine Strømpebaand, dannede en Løkke deraf, lagde det om Slangens Hals og trak den saa fast sammen som muligt. Skovens tætte Vildnis hængte Dyret i dets Bevægelser og gjorde det derfor lettere at besejre det.

Kongeslangen lever af alle Slags smaa Pattedyr og Fugle og vistnok ogsaa af andre Krybdyr eller af Padder, saasom mindre Slinger og Frøer. Gamle Individuer siges at overfalde Dyr af Størrelse som en Hund eller et Raadyr. Man har ofte været Vidne til, hvorledes de griber Byttet. Den bedste Beskrivelse deraf skyldes Schinz, som gentagne Gange iagttog en fangen, henved 6 M. lang Afgudsslange, medens den indtog sit Maaltid. Han skildrer dette Indtryk saaledes: »For at gøre det lettere for Tilskuerne et se, hvorledes Fodringen gik for sig, blev Slangen lagt paa et Slags Estrade, hvis Overflade var betrukket med et Klæde, for at den ikke skulde være for glat. Den særdeles livlige Boa, som nylig havde skiftet Ham, saa' sig om til alle Sider, løftede Hovedet og spillede ivrigt med Tungen. Derpaa holdt man et brægende, temmelig stort Kid for den. Den trak nu Hovedet helt tilbage, bøjede Halsen og spillede meget stærkt med Tungen og fulgte lurende, og idet den laa ganske stille, enhver af Dyrets Bevægelser med funklende Øjne. Pludselig fo'r den som et Lyn løs paa Kiddets Hoved og tog dets Snude i sit Gab. Oppasseren gav hurtigt Slip, og Slangen rullede sig nu med utrolig Hurtighed som en udspændt og pludselig løsladt Urfspring sammen i en Klump, omfattede det stakkels lille Dyr med to af sine Bugter og sammensnørede dets Bryst, saa at det ikke længer kunde aande. Kiddets Baglemmer laa lige udstrakte paa den bageste Del af Slangen. Denne laa nu ganske rolig, indtil det i Begyndelsen stærkt sprællende Kid ikke længere bevægede sig, hvilket varede otte Minutter. Da løsnede den sine Bugter og slap Kiddets Hoved, laa atter en Tid lang rolig, snusede til Ofret, greb det paany ved Hovedet og gav sig nu til det besværlige, man skulde næsten tro

smertelige Arbejde at sluge sit Bytte. Lidt efter lidt rykkede Kiddets Hoved ind i Gabet, Slangens Underkæbe gik kendelig ud af sin Ledføjning, og senere gik ogsaa dens Grene fortil fra hinanden, saa at hele Hovedet fik et hæsligt og modbydeligt Udseende. Nu var Slangen naaet til Kiddets Skuldre, og her begyndte først ret det besværlige Arbejde. Gabet blev meget langsomt skudt frem, og fra Tungens sammentrykkede Kirtler flød Spyttet rigeligt ud og oversvømmede Ofret. Derhos traadte Luftrøret flere Centimeter frem og bibeholdt denne Stilling, indtil endelig ogsaa Skuldre og Bryst var gledne ned, idet Gabet trak sig hen over dem som en Strømpe. Derpaa gik det rask med Nedslugningen; kun Bagbenene stak endnu frem og efter et Kvarters Forløb var hele Kiddet fortæret. Man kunde tydelig se, hvorledes det efterhaanden gled længere og længere ned i Slangens Mave. Luftrøret vendte tilbage til sit Leje og Kæberne kom ligeledes i Orden; men Anstrængelsen ved Slugningen havde dog været saa stærk, at Slangens Mund blødte. Endnu den følgende Dag kunde man føle Kiddet i hele dets Omfang; men tre Dage efter var Slangen ikke tykkere end før, og otte Dage efter slugte den igen et Kid.»

Kongeslangerne fanges i Almindelighed i Løkker, der anbringes foran det Jordhul, hvori de opholder sig. Forsendelsen til Europa sker i store Kasser, som er forsynede med Lufthuller.

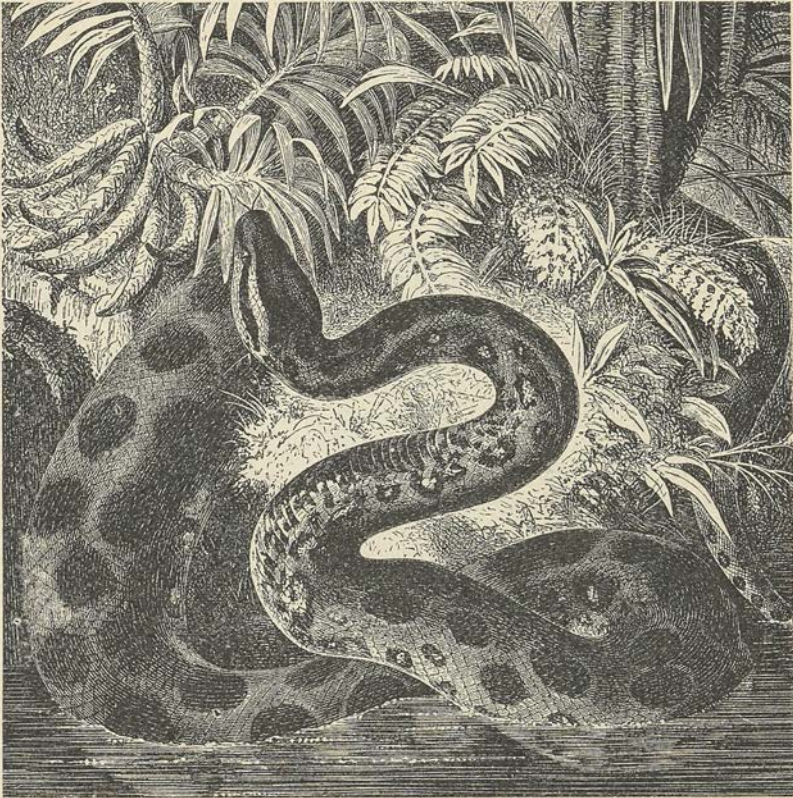
Til de saalkaldte Vandkvælere (*Eunectes*) hører den berømte Anakonda (*E. murinus*). Den er paa Rygsiden mørk olivenfarvet; fra Øjet til Baghovedet gaar der en bred, smudsig gulrød, oventil mørkt indfattet Stribe og under den ligeledes fra Øjet skævt ned forbi Munden en mørkebrun. Dyrets Underside er bleggul med sorte Pletter, som paa nogle Steder danner to afbrudte Længdelinier. Ved Siden af denne Tegning findes der to Rækker ringdannede, sorte Øjenpletter, og fra Hovedet indtil Spidsen af Halen strækker der sig paa Ryggen to Rækker afrundede, mørkebrune Pletter, der paa Halsen og over Gattet altid findes ved Siden af hverandre, men paa alle andre Sider staar tæt sammen eller endog løber ud i hinanden.

Anakondaen er den største Kæmpeslange i Amerika, og troværdige Rejsende taler om Eksemplarer paa over 10 Meter, og Zoologen Günther har maalt et 8,29 M. langt Eksemplar.

Denne Kæmpeslange lever for det meste i Vandet og kan opholde sig meget længe under det; men den kommer ofte op paa Træstammer, Klippestykker eller paa det varme Sand for at sole sig eller for at sluge sit Bytte. Den lader sig drive med Strømmen og fisker eller lægger sig paa Lur ved Bredden for at passe paa Flodsvinene og andre lignende Dyr. Blandt de Indfødte er den meget forhaadt, fordi den snapper Husdyrene. Schomburgk fældede saaledes en Anakonda i Nærheden af en Plantage, netop som den havde grebet en And og kvalt den, og man sagde ham, at den af og til ogsaa tog firføddede Dyr, f. Eks. Svin. Andre Rejsende stadfæster

hans Udsagn. »Medens vi,« fortæller Bates, »laa for Anker i Havnen Antonio Malagueita, fik vi et ikke velkomment Besøg. Jeg blev vækket midt om Natten ved et stærkt Slag paa Kanten af Baaden, hvorpaa der fulgte et Plask af et tungt Legeme. Jeg stod hurtigt op for at se, hvad der var paa Færde; men alt var igen bleven roligt, og kun vore Høns, der befandt sig i en Kurv paa den ene

Anakonda.

Side af Fartøjet, omtrent $\frac{2}{3}$ M. over Vandet, var urolige og kag-lede. Jeg kunde ikke forklare mig dette; men da mine Folk var paa Bredden, vendte jeg tilbage til Kahytten og sov til næste Morgen. Jeg saa da Hønsene løbe om paa Dækket, og ved nær-mere Undersøgelse saa at der var et stort Hul i Kurven, og at der manglede et Par Høns. Man havde en Anakonda mistænkt for denne Udaad, da den i nogle Maaneder havde holdt sig til denne Del af Floden og røvet en Mængde Ænder og Høns. Først tvivlede

jeg om, at dette forholdt sig rigtigt og ansaa snarere en Alligator for Gerningsmanden, skønt vi i nogen Tid ikke havde set Alligatorer i Floden; men nogle Dage efter blev jeg tilstrækkelig overbevist. Det unge Mandskab fra de forskellige Kolonipladser forenede sig nemlig til en Jagt efter Misdæderen og fandt tilsidst Slangen ved Mundingen af en lille mudret Flod, hvor den soledede sig. Efter at den var dræbt ved Kastespyd, fik jeg den at se den følgende Dag; den hørte just ikke til de store Eksemplarer, da den kun var 6 M. og 40 Ctm. i Omfang.

Netop om Anakondaen paastaar man, at den undertiden overfalder Mennesker. Schomburgk meddeler ordret følgende: »I en Mission i Guyana var endnu alle forfærdede over en Kæmpeslanges Overfald paa to Medlemmer af Missionen. En Indianer var nogle Dage før sammen med sin Kone roet op ad Floden paa Fuglejagt, og et Skud havde ramt en opskræmmed And, der var falden ned paa Bredden. Men da Jægeren ilede hen til sit Bytte, blev han pludselig greben af en Anakonda. Han kaldte nu paa sin Kone og sagde, at hun skulde bringe ham en stor Kniv. Men næppe var hun kommen hen til ham, førend hun (dog maaske rent tilfældigt) ogsaa blev greben og omslynget af Udyret, hvilket heldigvis gav Indianeren Lejlighed til at faa sin ene Arm fri, saa at han kunde bibringe Slangen flere Saar. Herved svækkedes den, hørte op med sit Angreb og flygtede. Dette var det eneste Tilfælde af Overfald paa Mennesker af Anakondaslanger, om hvilket jeg hørte tale.« Ogsaa andre Rejsende beretter om lignende Angreb. »I Ega,« fortæller Bates, »havde en Gang en Anakonda nær slugt en Dreng paa ti Aar. Fader og Søn vilde plukke Frugt og var af den Grund landede paa en sandet Flodbred. Drengen blev tilbage i Baaden, hvorimod Manden trængte ind i Skoven. Medens nu Drengen legede i Vandet under Træernes Skygge, blev han pludselig omslynget af en stor Anakonda, der var kommen bag paa ham. Drengens Skrig tilkaldte Faderen i rette Tid; denne greb straks fat om Anakondaens Hoved, brød dens Kæber fra hinanden og befriede saaledes lykkelig og vel Drengen.« Ogsaa Humboldt omtaler udtrykkelig, at de store Vandslanger kan være farlige for Indianere, der bader sig. Men disse Eksempler kan dog ikke omstøde den almindelige Regel, at Anakondaen ikke jager Mennesker og heller ikke frygtes, hvor den hører hjemme.

Humboldt er den første Naturforsker, der omtaler, at Anakondaen graver sig ned i Dyndet og falder i Dvale, naar de Vande, hvori den opholder sig, udtørres. »Indianerne finder ofte,« siger han, »uhyre Kæmpeslanger i en saadan Tilstand, og man tirrer dem da og hælder dem over med Vand for at vække dem.«

En lille Slægt af Kvælerslangen udmærker sig ved sit hundelignende Hoved. Hundehoved-Kvæleren (*Xiphosoma caninum*) bliver 3—4 Meter lang. Den er smuk bladgrøn og har langs Siderne livligt afstikkende, hvide Dobbeltpletter; Bugen er gulgrøn.

Det er endnu usikkert, hvor langt dens Udbredelse naar, almindeligst synes den at være langs Amazonfloden. Den tager Fugle og lever vistnok mest paa Træer; forøvrigt svømmer den ypperlig og ses ikke alene svømmende i Floderne, men ogsaa i Havet.

Pytonslangerne adskiller sig væsentligst fra Boerne ved, at de ogsaa har Tænder i Mellemkæben, og at Skinnerne under

Tigerslange.

Halen danner to Rækker; Hovedet er dækket af ensartede Skæl indtil Panden.

Tigerslangen, Bengaleserne Peddapoda (*Python molurus*) er udbredt over den største Del af Indien samt de nærliggende store Øer. Den kan blive 6 Meter lang, men maaler i Reglen kun $3\frac{1}{2}$ M. Hovedet er graalig kødfarvet, paa Issen og Panden lyst olivenbrunt; Ryggen er lysebrun og Undersiden hvidlig. Fra Næseboret gaar der en brun Streg gennem Øjet ned bag Mundvigen, en lignende farvet, trekantet Plet staar under Øjet, og paa Baghovedet

og Nakken findes der en stor, fortil gaffeldannet Plet som et Y. Ryggen er tegnet med en Række store, uregelrette, brune Pletter med mørkere Rand og tildels med en højgul Plet i Midten; langs Siden strækker der sig lignende mindre Pletter.

Imellem Indierne fortælles der endnu den Dag i Dag mange Fabler om denne Slanges Graadighed; men af de Rejsendes Beretninger fremgaar det, at Pytonerne ikke er farligere end Boaerne, at de lever aldeles paa samme Maade, nogle i sumpede Dalstrøg, andre i tørre Egne, hvor de jager efter mindre Pattedyr og Fugle. Naar Pytoner en enkelt Gang har overfaldet Mennesker, synes det altid at være sket af Vanvare. Denne Antagelse bekræftes ogsaa ved, hvad der hændte Oppasseren Cop i den zoologiske Have i London. Han holdt en Gang en Høne for en meget sulten Pyton, som han plejede at gøre. Slangen fo'r frem efter Hønen, men forfejlede den, vistnok fordi det foregik kort før Hamskiftet, og dens Syn var af den Grund svækket; i Stedet for at tage Hønen greb Slangen fat i Cops venstre Tømmelfinger og havde i næste Øjeblik snoet sig om hans Arm og Hals. Cop var alene, men tabte ikke Aandsnærværelse. Tværtimod søgte han at gribe Slangens Hoved med sin højre Haand for at frigøre sig; men Slangen havde begravet sit Hoved i sine Bugter, saa at Opsynsmanden ikke kunde faa fat paa det og var nødt til at lægge sig paa Bunden af Buret i Haab om saaledes bedre at kunne kæmpe med Slangen. Heldigvis kom to andre Oppassere til i rette Tid og befriede Cop fra Slangen. Lige saa lidt som Pytonen i fri Tilstand overfalder Mennesket, lige saa lidt indlader den sig med Kongetigren, skønt man har givet den Navn af Tigerslangen. — Nær beslægtet med den er den S. 448 afbildede bagindiske Gitterslange (*P. reticulatus*).

Man har flere Gange set Pytoner yngle i Fangenskab. I Aaret 1841 lagde en Tigerslange saaledes femten Æg i den zoologiske Have i Paris, rullede sig sammen over den, saa at dens Bugter dannede en hul Kegle, og blev i 57 Dage liggende i denne Stilling, idet den truede enhver, som nærmede sig. I denne lange Tid aad den ikke og drak kun et Par Gange, men da der endelig kom 8 Unger frem af Æggene, og den saaledes var færdig med Rugningen, aad den straks en Kanin og flere Pund Oksekød. Det samme gentog sig senere i London, og man er derfor berettiget til at tro, at Pytonen viser en ualmindelig Omsorg for sine Æg. Derimod bryder Moderen sig ikke om Ynglen.

Til den samme Slægt som Tigerslangen hører den sydafrikanske Klippeslange (*Python natalensis*) og den i Østafrika forekommende nær beslægtede Assala eller Hieroglyfslange (*P. sebae*). Egentlig tilkommer Navnet »Afgudsslange« den sidstnævnte Art; thi det er den, som i mange af Guineakystens Lande bliver æret og plejet af Tempelpræsterne.

Klippeslangen er maaske almindeligere end man tror, men den lister sig først efter Solens Nedgang ud paa Rov. De Individer,

som man støder paa om Dagen, er vistnok blevne forstyrrede i Hvilen. I Sudan spiser man Klippeslangens Kød, efter at det er bestrøet med Salt og rødt Peber og kogt nogenlunde mørt. Det ligner Høsekød i Farve og Smag; dog skal det være haardt og seigt. Men endnu mere end Kødet bruges Slangens spraglene Hud af Sudanfolkene og Negrene langs den blaa og hvide Nil til Udpyntning af Knivskeder, Brev- og Pengepunge o. desl.

Argusslangen (*Morelia argus*) er vistnok den smukkeste af alle Kvælerslanger. Den findes i Nyholland og kaldes ofte ved en Mis-

Hieroglyphslange.

forstaaelse af det engelske »diamond« (Ruder i Kort) Diamantslangen. Hovedet er sort, Ryggen har paa blaasort Bund skinnende gule Ruder; Bugsiden er straagul. Denne Slange bliver 4—5 M. lang. Den lever mest i fugtige Egne og undertiden i Vandet. Naar det er tørt, ligger den sammenrullet i en eller anden Hule. Den tager især mindre Pungdyr, Rotter og Fugle.

* * *

Snogene udgør den talrigste Afdeling af alle Slanger. Fra andre Slanger adskiller de sig ved Kroppens Slankhed og Ynde, ved levende,

tit pragtfulde Farver og endelig ved Livlighed og forholdsvis gode Aandsævner, som gør dem til de højst staaende af alle Slanger. De er spredte over hele Jorden og forekommer til henimod Polar-kredsen eller overskrider den endog. Mange Arter holder af fugtige Egne og af Vandløb, medens andre søger til tørre Steder. Alle de hidtil kendte er, som den runde Pupil røber, ægte Dagdyr, der i Mørkningen trækker sig tilbage til Smuthuller og bliver der til den næste Formiddag. De kryber forholdsvis hurtigt, svømmer til Dels med overraskende Færdighed og klatrer mere eller mindre godt, enkelte endog udmærket. De lever for største Delen af alle Slags smaa Hvirveldyr, især af Krybdyr og Padder. I koldere Egne gaar de om Efteraaret i Vinterleje, hver de falder i Dvale; de kommer først atter frem i mildt Foraarsvejr, skyder da Ham og parrer sig. I Almindelighed lægger Hunnen 10—30 Æg paa fugtige og varme Steder og overlader Æggenes Udklækning til Solvarmen; men nogle er dog levendefødende.

Kæmpesnoge kalder man en Gruppe af Snoge, der ikke findes i Europa; herhen hører Panter-Snogen (*Ptyas pantherinus*), der er udbredt over det østlige Brasilien og Guyana, bliver 2 M. lang og er bleg gulgraa med store graabrune, mørkt indfattede Pletter. Denne Snog synes især at ynde Sumpe og sumpede, med Krat bevoksede Overdrev. Den er langt fra saa hurtig som sine Slægtninge og kan derfor let fanges. Til samme Art hører den bekendte nordamerikanske sorte Snog (*P. constrictor*), der er lige saa stor som Panter-Snogen og blaasort med lysegraa Ryg. Den er en af de mest udbredte Slanger i Nordamerika og opholder sig helst ved Bredderne af Floder, Søer og Sumpe; den jager bl. a. Klippe-slangens Unger samt Rotter og Mus; men den plyndrer ogsaa mange nyttige Fugles Reder.

Vandsnogene har opadvendte Øjne og Næsebor og har paa Ryggens Skæl en meget tydelig Køl. Til dem hører den almindelige Snog (*Tropidonotus natrix*), der er udbredt over hele det mellemste og nordlige Europa, hvor den lever fra Havets Bred til 2000 M.s Højde. Den kan blive indtil 1,58 M. lang, men er i Almindelighed en Tredjedel kortere, og Hannen er mindre end Hunnen. Det mest fremtrædende Kendetegn er de to hvidlige (hos Hunnen) eller (hos Hannen) gule, halvmaanedannede Nakkepletter. Forøvrigt er Snogen graablaa med mørkere Pletter langs Ryggen; langs Siderne er den hvidpletlet og under Bugen sort. Ryggens Farve falder snart i det blaa, snart i det graablaa, og den er endog undertiden næsten ganske sort.

Snogen holder sig helst til skovbevoksede, fugtige Egne, hvor den finder sin kæreste Føde. Derfor ses den ikke i Jyllands skovløse Egne. Dog træffes den ogsaa paa højere Bjerge og langt fra Vandet. Den findes ikke sjældent umiddelbart ved vore Boliger og især ved Mød-

dinger eller i de af Rotter, Mus og Muldvarpe gravede Huller, ogsaa ofte i Kældere og Stalde. Undertiden forsvinder Snogene pludselig fra en Egn; da dette sker efter kolde Vintre, antager man, at de ikke er komne dybt nok ned i Jorden og er frosne ihjel.

Enhver, som har lært Snogen ret at kende, vil uden Betænkning kalde den et smukt og tiltrækkende Dyr. Den hører til de livligste Slanger, strækker sig gerne i Solskin, men strejfer dog ogsaa meget omkring, i hvert Fald mere end de dorske Giftslanger, der selv om Natten bevæger sig saa lidt som muligt. Fra Bredden, hvor den har solet sig, glider den lydløst ud i Vandet, enten for at glæde sig ved at svømme eller for at tage et Bad. I Almindelighed holder den da Hovedet over Vandet og skyder sig frem med

Almindelig Snog.

bugtende Bevægelser; men undertiden svømmer den ogsaa under Vandet og sender da Luftblærer op. Den skal endog i Timevis kunne holde sig paa Bunden, naar den skræmmes. Det er en Kendsgerning, at Snogen foretager lange Svømmeture; Schinz saa den i stille Vejr svømme muntert om midt i Zürich-Søen, og man har flere Gange set den i Havet mellem Wales og Anglesea. Irminger har endog truffet den 23 Kilometer fra Rygen ud i Østersøen; da den søgte til Skibet, satte han en Baad ud og lod den fange. Desuden klatrer Snogen meget godt og gaar endog temmelig højt op i Træerne. Den værger sig kun yderst sjældent overfor Menneket ved at bide, men har et Slags Forsvarsvaaben i sit modbydeligt stinkende Skarn. Overfor større Dyr, Rovfugle og Ravne hvæser den stærkt og bider efter dem, men naar sjældent Fjenden.

Den æder helst Frøer og kun i Mangel deraf Firben og Tudser.

Salamandre tager den meget gerne, og ligeledes efterstræber den alle Slags smaa Fisk og kan derved gøre en hel Del Skade. Den Maade, hvorpaa Snogen sluger sit Bytte, er os imod, fordi den ikke først dræber det, men lader det gaa ned, medens det endnu lever. I Almindelighed søger den at snappe Frøen ved Hovedet; men naar dette ikke lykkes, griber den til, som den bedst kan, omfatter for Eksempel begge Bagbenene og drager dem langsomt ned i Svælget, medens Frøen naturligvis stritter imod og kvækker ynkelig, saa længe den endnu kan aabne Munden. Større Frøer er Snogen undertiden flere Timer om at faa ned. Naar den er meget sulten, æder den let Hundrede Haletudser eller et halvt Hundrede unge Frøer paa en Gang. Bliver den pludselig forskrækket, giver den ligesom andre Slinger det slugte Bytte fra sig og maa da undertiden opspile Gabet meget stærkt. Insekter, Snegle o. l. tager den lejlighedsvis til Takke med, medens den er ung. Skønt Vand er nødvendigt for Snogens Velvære, drikker den kun sjældent, og trods den gamle Folketro, at Snogen skulde die ved Køernes Yver — er det ved Forsøg paavist, at den kun i Nødstilfælde overvinder sig til at drikke Mælk. Som alle Slinger kan Snogen sulte i hele Maaneder, ja det er endogsaa en Kendsgerning, at en fangen Snog har tilbragt 311 Dage uden Føde og Drikke. Den blev ganske vist mager, men var ikke syg, og den greb og aad straks den Føde, som blev budt den.

Snogen lægger Æg i Juli og August, de unge Hunner kun 15—20, de ældre 25—36 Æg. Disse ligner i Form og Størrelse Dueæg, men adskiller sig fra dem ved at have en blød og bøjelig Skal, der kun indeholder et tyndt Lag Hvide om Blommen. I Almindelighed vælges meget snildt de bedste Steder til Æggene, nemlig Dynger af Gødning, Løv, Savspaaner, Muldjord, fugtigt Mos o. s. v., som Solen kan skinne paa, og som, trods Varmen, i nogen Tid holder sig lidt fugtig. Ved Lægningen følger det ene Æg umiddelbart efter det andet, indbyrdes forbundet ved en slimet Masse, saa at de alle danner en Række som Perler paa en Snor. I det Æggene lægges, er Ungerne allerede temmelig udviklede, men det tager dog et Par Uger, førend de kan bryde Skallen. Ungerne er ved Udklækningen omtrent 15 Ctm. lange og har allerede Tænder.

I Sydeuropa findes to Snogearter, nemlig den hugormelignende Snog (*Tropidonopus viperinus*) og den tavlede Snog (*T. tesselatus*). Den førstnævnte adskiller sig fra vor Snog ved sin korte, sammentrængte Krop og sin paafaldende tynde Hale. Den bliver sjældent over $\frac{2}{3}$ M. lang. Ryggen er mørkegraa, men spiller mer eller mindre i det gullige. Dens Tegning begynder med to mørke, skævt firkantede Pletter paa Hovedet, fortsættes i en brudt Linie langs hele Ryggen og opløses i enkelte Pletter paa Halen, — en Tegning, som giver Dyret en skuffende Lighed med Hugormen. Paa Siderne findes runde, mørke, i Midten hvide eller gullige Pletter, der undertiden smelter sammen til en Figur som et Ottetal. Bugen er gul

med en mørkere Midtlinie. Den hugormelignende Snog findes især i Sydfrankrig, Norditalien og Spanien. I Levemaade ligner den vor Snog. Den tavlede Snog er især hyppig i Italien, det sydlige Europa og Lilleasien. Den er altsaa i det hele en mere østlig Form.

Hos Sletsnogene (*Coronella*) er Kroppen meget lang og Halen forholdsvis kort. De smaa, men meget livlige Øjne dækkes kun af to Øjeplader bag til (ikke af tre som hos de nylig nævnte Snoge). Ryggens Skæl er ovale, glatte og uden Køl.

Hasselsnogen (*C. laevis*), der fra Norge findes udbredt over hele Europa, er en særdeles livlig Slange, som bliver indtil 65 Ctm.

Hasselsnog.

lang. Ryggen er sædvanligvis brun med en stor, mørk Nakkeplet, der ofte forlænges bag til i brede Striber, og desuden er der to Rækker mørkebrune, undertiden parvis forbundne Pletter. Gennem Øjet gaar der en anden mørkebrun Stribe, som fortsættes ned paa Siden af Halsen. Bugen er enten staaiblau eller rødgul og hvidlig, ofte mørkpletet. I øvrigt er der ogsaa hos denne Slange mange Farvevarieteter. Sit Navn har Hasselsnogen af, at den med Lethed klatrer i Buske. Den er tidligere blevet forvekslet med den følgende Art, Æskulapslangen, og i Danmark er den hidtil kun funden en enkelt Gang, tilmed som død, hvorimod den, mærkelig nok, findes i Norge og ligesaa i Sverige. I det sydlige England lever den paa Kalkklip-

per, hvor der er mange Firben, men i Tyskland er den allerede ret almindelig i Harzen og Thüringen, og længere sydpaa bliver den hyppig. Den opholder sig mere paa tørre Steder end den almindelige Snog. De forskellige Jagttagere er meget uenige om Hasselsnogens Væsen. Flere betegner den som et blidt, godmodigt Dyr, medens andre paastaar det modsatte. »Den er« siger Lenz, »et arrigt, ondskabsfuldt Dyr, der ikke alene, naar det fanges, bider rasende fra sig, men i flere Maaneder vedbliver at være meget bidsk, naar man har den i Bur. Holder man saaledes en Handske for den, bider den sig stadig saa fast i den, at den undertiden ikke slipper den i en halv Snes Minutter. Tænderne er vel saa smaa og stikker saa lidt frem fra Tandkødet, at de næppe ses; men til Gengæld er de saa spidse, at de straks hager sig fast. Naar Hasselsnogen tirres, bærer den sig næsten ad som en Hugorm, ruller sig sammen, trækker Halsen tilbage og udvider den bageste Del af Hovedet.« Da man — men uden Grund — anser den for giftig, frygtes den meget, og den kan ogsaa, naar den rasende bider fra sig, let forveksles med en Hun-Hugorm. Selv en dygtig Slangekender (Schinz) skriver: »Det er endog hændet mig at jeg har forvekslet en saadan Slange med en Hugorm, inden jeg fik den nærmere undersøgt. Men de store Plader paa Hovedet og den tyndere, mere glinsende Krop, der i Solen spiller i flere Farver, gør den imidlertid meget kendelig, naar man ser nøjere til.« Hasselsnogen foretrækker især Firben, men skal dog ogsaa tage Mus o. s. v. Den hører til de Slinger, der føder levende Unger, i det den først lægger Æggene, naar Ugerne straks kan sprænge Skallen. De er omtrent 15 Ctm. lange.

Asklepios, Lægekunstens Gud, bærer som bekendt til Tegn paa sin Virksomhed en Stav i Haanden, om hvilken der snor sig en Slange. Hvilken Slange de gamle Grækere og Romere her har tænkt paa, ved man ikke med Sikkerhed; men man antager, at den maa henregnes til denne Afdeling og først er bleven udbredt af Romerne. Da en Pest rasede i det gamle Rom, skal den være bleven dyrket som Guddom paa en Ø i Tiberen for at standse Smitten. Fra Rom antages Slangen at være bleven ført til de oprindelige romerske Badesteder Ems, Schlangenbad o. s. v. Sikkert er det, at den Snogear, der nu kaldes Æskulapslangen (*Coluber aesculapii*), endnu den Dag i Dag er temmelig almindelig i Nærheden af Schlangenbad, og i Omegnen af Badestedet Baden ved Wien, der ogsaa var et romersk Badested. Dens egentlige Hjem er Sydeuropa. Mærkeligt nok findes den ogsaa i Danmark, hvor den, som sagt, indtil for kort Tid siden har været betragtet som en Hasselsnog. Herom skriver Dreyer i »Vor Klodes Dyr«: »Tidligere hed det sig, at Hasselsnogen levede i det sydøstlige Sjælland, men det har vist sig, at alle de der tagne og i vore Samlinger opbevarede Eksemplarer tilhører en anden Art, Æskulapslangen, hvis Forekomst hos os er langt vanskeligere at forklare, da den hører hjemme i Middelhavslandene og kun fore-

kommer meget spredt i Mellemtyskland, navnlig ved Badesteder som Baden (i Østerrig), Schlangenbad og Ems. Man har fremsat den Gisning, at den var indført til disse Steder i Romertiden, da den som helliget Æskulap holdtes tam eller halvtam i og omkring de til denne Guddom viiede Templer, der særlig rejstes ved allerede dengang bekendte og besøgte Sundhedskilder. Nu har der sikkert nok aldrig i Danmark været hverken romerske Kolonier eller Templer, men de i de sjællandske Skeletgrave fra den ældre Jernalder fundne Oldsager tyder dog paa nære Forbindelser mellem Dele af Sjælland og romerske eller stærkt af romersk Indflydelse paavirkede Egne. Umuligt er det da ikke, at Æskulapslanger kan være kommet til Sydsjælland med romerske Handelsmænd i de første Aarhundreder efter Christi Fødsel. Vist er det, at Dyret nogle Gange er fanget i Egnen omkring Petersværft, og maaske lever der endnu nogle enkelte Stykker der eller andetsteds i Sydsjælland. Det bliver $1\frac{1}{2}$ M. langt, og det endda kun i Syden, saa der er ikke Rimelighed for, at Møder med det kan ligge til Grund for de mange mærkelige Historier, man hører ude i Befolkningen om store Slanger, der er bleven sete saa her, saa der. De fleste af disse »Lindorme«-Historier bærer bestemt Præget af bevidst eller ubevidst Overdrivelse, men enkelte af dem stammer fra saa paalidelige og vel kvalificerede iagttagere, at de ikke uden videre kan afvises. Muligheden af, at der ogsaa i Norden kan forekomme særlig store Eksemplarer af de kendte Snogearter eller enkelte Individer af en ellers ikke her hjemmehørende, større Art, kan derfor efter vor Mening ikke udelukkes.

Æskulapslangen er Repræsentant for en Slægt, der kaldes Klatresnoge, og har et temmeligt lille Hoved, en kraftig, lidt sammentrykt Krop og en lang Hale. Farven er i Almindelighed brunlig graagul, paa Bugen gulhvid; Baghovedet er paa hver Side tegnet med en gul Plet, og paa Ryggen og Siderne ses smaa, hvidlige Prikker. Længden udgør 1,5 M. Ved Schlangenbad holder den sig helst til gamle Mure, som Borgruiner o. desl., altid paa tørre Steder. I Sydeuropa findes den især i Bjærgegnene. Den bevæger sig lettest, naar den klatrer, og nærmer sig i saa Henseende de egentlige Træsnoge, der tilbringer den meste Tid i Grenene. Naar man iagttager den, medens den klatrer, ser man tydelig, hvorledes Ribbenene hjælper til. I Almindelighed snor den sig op ad tynde Træstammer, som den let kan omslynge, og i tæt Skov gaar den over fra det ene Træ til det andet og tilbagelægger paa den Maade større Strækninger. Selv paa en Væg klatrer den med ufattelig Færdighed, i det den benytter de mindste Ujævnheder som Støttepunkter.

Dens Føde synes fortrinsvis at bestaa af Mus; desuden jager den Firben og snapper af og til en Fugl og plyndrer Reder. I det hele anses den for en af de nyttigste Snoge. I Schlangenbad udgør Fangsten af denne Slange en Indtægtskilde for Fattigfolk. Man

opsøger den efter dens Vintersøvn, tæmmer den og foreviser den for Badegæsterne eller sælger den til Lysthavende. Naar Badetiden er endt, løslader man atter Fangerne, da de kun sjældent æder i Fangenskab.

Den stribede Snog (*Elaphis quateradiatus*), den største europæiske Slange, opnaar en Længde af 1,8—2 M. og er oventil rødlig olivenbrun med to brune Længdestriber og under Bugen ensfarvet straagul. Denne Snog er udbredt over hele Sydeuropa, men skal overalt være sjælden, vistnok fordi den stadig forfølges. Den er imidlertid et yderst fredeligt og nyttigt Dyr, der tager en Mængde Rotter og Mus, undertiden dog ogsaa Muldvarpe, Fugle og Firben. Mærkelig er Erbers Meddelelse, at en stribet Snog efterhaanden tog syv Hønsæg fra en Rede, slugte dem hele og siden efter knuste dem ved at presse sig op imod et Træ. Da han derpaa fangede Dyret og gemte det i sin Frakkelomme, hævnedes det sig ved at spy alle Æggene ud i Lommen.

*   *   *

Ved Træslanger (*Dryophes*) (se Fig. S. 440) forstaaes snogelignende, overordentlig slankt byggede Slinger med en piskedannet Krop og et langt Hoved med en meget spids Snude. De tilbringer næsten hele deres Liv i Træer og overgaar alle andre Slinger i Klatreevne. Om disse smukke Slinger skriver Bearbejderen i »Vor Klodes Dyr« omtrent saaledes: »De underjordiske, gravende Slangeformer møder den skarpeste Modsætning blandt de mange Former af Træslanger, der træffes i saa godt som alle tropiske Skovegne. Form og Farve er hos disse Dyr i lige høj Grad vidunderlig harmonisk tilpassede efter Levevisen. Nødigt stiger de ned paa Jorden, hvor de, i hvert Fald paa jævn Grund, bevæger sig langsomt og med Besvær. Havers og Skoves tætte Løvværk er deres rette Element, og man maa have set dem her for tilfulde at forstaa og beundre deres Skønhed. Snart hænger de slapt ned i Luften, ubevægelige som Ranker, kun fastholdte ved et Par Slyngninger af den lange Snohale; snart bugter de sig i hurtige og graciøse Vendinger frem gennem Grenenes og Kvistenes Labyrinter. Eller de kaster sig med et øjeblikkeligt Sæt langt frem, gribende en forbiflagrende Fugl, — en Bevægelse saa hurtig, at Siamesernes Navn for dem, »Solstraaler«, virkelig er betegnende. Deres Gratie er uforlignelig. Ingen Kvist synes for tynd til at bære deres smække, meterlange Legeme; ingen Rede er saa utilgængelig anbragt, at dens Beboere kan føle sig fuldt ud betryggede mod et Overfald af en pludselig fremskydende »Solstraale«. Men heller ikke Mennesket kan trygt hengive sig til Betragtningen af disse skønne Dyr. Er end de allerfleste Træslanger ufarlige, saa findes der dog Former, hvis Bid er giftigt og kan være dræbende. Og de er saa meget mindre til at spøge med, som deres smukke grønne Farve yder dem et fortrinligt Skjulemiddel. Bedst som man

standser under et bugnende Frugttræ og ved Synet af den tropiske Naturs Rigdom drømmer sig henflyttet til et sandt Eden, kan det hænde (og i Brasilien er det netop hændet den, der skriver disse Linier), at en nedhængende Ranke bøjer sig til Vejrs og forsvinder i ilsome Bugtninger. Men det kan jo lige saa let ske, at man uforvarende kommer til at strejfe »Ranken«, medens man plukker Frugterne, og faar en følelig Mindelse om, at ogsaa Slangen hørte med til Paradisets Have.«

Glansspidsslange.

Træsnogene (*Herpetodryas*) hører til de kraftigere byggede Arter, skønt deres Krop dog ligeledes er meget slank. I Brasiliens og Guyanas Skove lever en herhen hørende Art, Sipo'en (*H. carinatus*), som paa Grund af sin meget varierende Farve er beskrevet under mange Navne. Dens brasilianske Navn betyder Slyngeplante; Rygsiden er smuk sissen- eller olivengrøn, Bugsiden grønlig eller gul. Den grønne Farve spiller i alle Overgange indtil glinsende metalbrunt. Sipo'en er næst efter Koralslangen en af de mest al-

mindelige Slinger i Brasilien og opholder sig især i Krat paa sandet Grund. Prinsen af Wied saa her to store Eksemplarer af 2 Meters Længde og fandt undertiden deres smalle Hals overordentlig udvidet af store Tudser; de synes ogsaa fortrinsvis at leve af Padder. I Brasilien betragter man denne Slange som uskadelig, men de Indfødte gruede dog ved at se Prinsen og hans Ledsagere gribe det smukke, glatte Dyr med Hænderne.

I Ostindien og paa de nærliggende Øer lever Glanssnogene (*Dendrophis*), hvis Legeme ligeledes er piskedannet. Langs Ryggen, har de en Række paafaldende store Skæl. Hertil hører Indiernes Djokari (*D. pictus*), en pragtfuld Træslange af 1,14 M.s Længde. Grundfarven er brunlig eller grøn, næsten altid med et hvidt Længdebaand langs Siden.

Spidshoveder (*Oxycephali*) kalder man de Arter, hvis Hoved udmærker sig ved sin Længde og ved sin skarpkantede og spidse Snude, som ofte fortil er meget bevægelig. Hos Spidsslangerne (*Oxybelis*) er Hovedet særdeles smalt og fra Øjnene forlænget til en meget sammentrykt, lang Snude, hvis tilspidsede, fortil ubevægelige Overkæbe gaar lidt ud over Underkæben. Kroppen er meget langstrakt, lidt sammentrykt, og Halen fin og tynd. Glansspidsslangen (*O. fulgidus*), en pragtfuld grøn Slange med en gul Længdestribe paa hver Side, bliver over 1 M. lang. Den lever i Sydamerika, næsten udelukkende paa Træer.

I Ostindien og paa de nærliggende Øer findes Næseslangen (*Dryophis nasutus*), af samme Størrelse og Farve som den foregaaende, men med en kort, kødfuld og bøjelig Snude.

Af de over den gamle og nye Verden udbredte Piskesnoge, de slankeste af alle Træslanger (Se Fig. S. 440), findes én Art, Katteslangen (*Tarbophis vivax*) i Landene om Middelhavet og det sorte Hav. Den er graa med rødbrune Pletter og bliver 1 Meter lang. Ulige prægtigere er den paa Java hyppige, indtil 2 Meter lange Ular-Burong (*Dipsas dendrophila*), som er sortblaa med 40—60 guldgule Baand rundt om Kroppen.

* * *

De ægte Giftslanger har hule Gifttænder. I Almindelighed er der kun udviklet én paa hver Side, men da der altid i hver Kæbe findes flere (indtil 6) Reservetænder i Udvikling, kan det hænde, at to af dem udvikles paa en Gang. Paa hver Side af Gifttanden danner Tandkødet en Udvidelse, der som en Skede optager Tandens, naar Overkæben lukkes. Enhver Gifttand er enten furet paa den forreste, udhævelde Side eller har et Hul ved Roden, der fører ind i Tandens hule Indre, som hen imod Spidsen munder ud i en Ridse, ligeledes paa Forsiden. De er haarde og skøre, men tillige meget spidse og gennemtrænger derfor med Lethed bløde Stoffer, endog blødt Læder, medens de ofte preller af mod haarde

Ting eller endog springer, naar Slangens Bid er for voldsomt. Er en Gifftand gaaet tabt, træder den nærmeste Reservetand i dens Sted, og en saadan Afløsning synes ogsaa uden ydre Anledning at foregaa i det mindste en Gang om Aaret, og maaske tiere.

Selve Giften kan sammenlignes med Spyt eller maa betegnes som et Slags Spyt. Den udgør en klar, tynd, svagt gullig eller grønlig farvet Vædske, der enten synker til Bunds i Vand eller gør det lidt uklart, naar den blander sig med det. Det blaa Lakmus-papir farves rødt, naar det vædes med Giften; den forholder sig altsaa som en Syre. Hver Giftkirtel udskiller kun en yderst ringe Mængde af denne tilintetgørende Vædske: hos en 2 M. lang, rask Klapperslange i det højeste 4—6 Draaber. Men selv en ringe Del af en saadan Draabe er vistnok tilstrækkelig til inden nogle Minutters Forløb at øve sin fordærlige Virkning endogsaa paa et stort Pattedyrs Blod. Giftkirtlen strutter af Gift, naar Slangen i længere Tid ikke har bidt, og Giften er da virksommere end i det modsatte Tilfælde. Den brugte Giftmængde bliver iøvrigt hurtigt erstattet. Med Hensyn til Virkningen synes saa meget at staa fast, at den er saa meget voldsommere, jo større Slangen er, og jo varmere Vejret er. Kun ved umiddelbart at overføres i Blodet bliver Slangegift livsfarlig. Varmblodige Dyr dør meget hurtigere og sikrere efter et Slangebid end Krybdyr, Padder eller Fisk, og de hvirvelløse Dyr synes at lide endnu mindre af Giften. To Giftslanger kan uden kendelige Følger bide hinanden, og enkelte Pattedyr som Pindsvinet samt visse Fugle synes paa en ufattelig Maade at kunne modstaa Slangegiftens Virkning.

I Almindelighed ytrer denne sig mere eller mindre ens hos alle Dyr, og da kun altfor ofte ogsaa Mennesker bliver saarede, kender vi godt de legemlige og sjælelige Fornemmelser, Giften fremkalder. Straks efter Biddet føles der i Almindelighed en stærk Smerte, som ikke kan sammenlignes med nogen anden, men farer igennem hele Legemet som et elektrisk Slag. I mange Tilfælde mener den bidte dog kun at være bleven ridset af en Torn og lægger ikke videre Mærke til Smerten. En umiddelbart derpaa følgende Mathed over hele Legemet og en overordentlig hurtig Slappelse af alle Kræfter er de første ubedragelige Tegn paa Giftens Virkninger; ofte indfinder der sig ogsaa Opkastninger, ja endog Blodbrækning, næsten lige saa ofte Diarrhoe og undertiden Blødninger af Mund, Næse og Øre. Med Matheden følger der en næsten uovervindelig Søvnighed og en kendelig Aftagen af Hjærnens Virksomhed. I Særdeleshed sløves Sanserne, saa at der endog kan indtræde en fuldstændig Blindhed eller Døvhed. Naar den saaredes Død nærmer sig, synes han ikke længere at føle noget, men udaander i en bevidstløs Tilstand. I Fald Blodmassen paavirkes hurtigt, svulmer det bidte Lem som oftest ikke i nogen høj Grad, men forandres den langsomt, bliver det uformeligt, og Hævelsen udstrækker sig da ogsaa til de nærmest liggende Dele. Hos mange, der var bidte af Giftslanger, har man

ikke alene iagttaget et dødningslignende Udseende, men ogsaa en ejendommelig Kulde. Denne er en naturlig Følge af det forstyrrede Blodomløb, da Forgiftningen netop ikke er andet end en Forandring af Blodet, og selve Sygdommen en Forraadningsfeber, der fremkalder en Opløsning. Men ikke altid lider den syge paa denne Maade; ofte plages han hele Timer af de voldsomste Smerter, og hans Nervesystem bliver da i saa høj Grad angrebet, at enhver Bevægelse, enhver Støj volder ham den ulideligste Pine. Tager Sygdommen en anden Retning, enten paa Grund af de anvendte Midler, eller fordi Mængden af den i Saaret udgydte Gift har været for ringe, saa følger der paa de første almindelige Symptomer en længere Sygelighed, førend den endelige Helbredelse indtræder; den bidte maa ofte lide i flere Uger, Maaneder, ja endog Aar af et Slangebids Følger.

Fra gammel Tid har man anvendt utallige Midler derimod. Man har brugt at udskære og udbrænde Saaret, at lægge knuste Rødder og Blade paa det, at behandle det med Salmiak og med Klor, ja endog med Arsenik og anden Gift, men hidtil har man næppe udfundet noget helt paalideligt Middel. Spiritus synes, indgivet i rigelig Dosis, at være virksom, og mange Tilfælde synes at godtgøre, at det helt eller til Dels hæver Følgerne af et Slangebid. Et raskt Snit over Saaret, dettes Udpresning, en fast Sammensnøring af Lemmet ovenfor Saaret, Ætsning med Salmiakspiritus, Helvedessten o. s. v. er ogsaa brugelige Midler. I den nyeste Tid anbefales især overmangansurt Kali, Jærnklorid, Jodtinktur og forskellige Bromforbindelser som udmærket Slangemodgift, — men helst bør man hurtigst henvende sig til en kyndig Læge.

Giftsnogene (*Proteroglypha*), den første Hovedafdeling af Giftslangerne, har hule, men tillige furede Gifftænder og desuden smaa Tænder. De har paa selve Overkæben et lille Hoved og en kort Hale. Deres egentlige Hjem maa søges i den gamle Verden, skønt de ogsaa har Repræsentanter i den ny, men de mest frygtede findes paa den østlige Halvkugle. De større tager smaa Hvirveldyr, medens de mindre nøjes med Biller og Snegle.

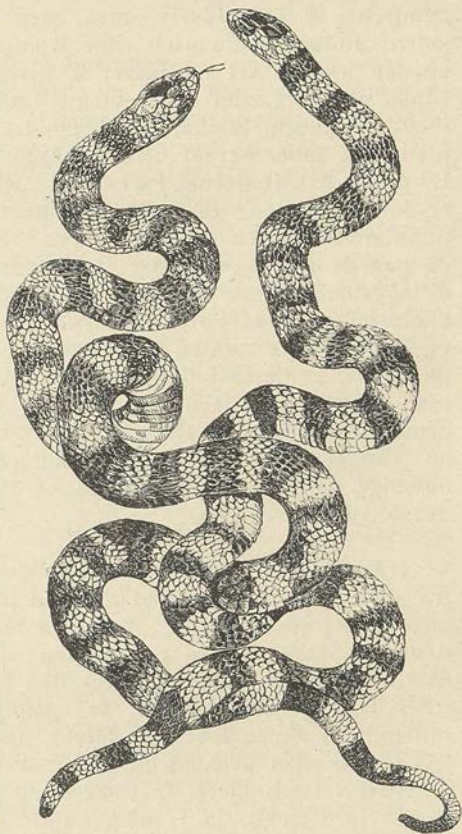
I Almindelighed staar Giftslangerne tilbage for de giftløse i Farvernes Skønhed, men der gives dog enkelte Undtagelser. Dette gælder især om Pragtslangerne (*Elaps*), som er smaa, noget klodsede Slanger med en trind Krop, et fint Hoved, der næsten gaar i ét med Kroppen, og en kort Hale. Skællene er ensdannede, men er ordnede parvis under Halen og danner smaa Plader paa Panden. Gabet er meget lille, og Kæberne kan ikke udvides syndertiligt. Disse Dyr hører til de svageste Giftslanger. De har især hjemme i Amerika, opholder sig i Skove eller Krat og ligner Snogene i Levemaade.

Koralslangen (*E. corallinus*) er en af de pragtfuldeste Arter og bliver 60—70 Ctm. lang. Grundfarven er prægtig zinnoberrød

med en livlig Glans, dog lidt mattere paa Bugen. Denne smukke Farve afbrydes af 16—19 sorte Ringe, der omtrent er 10—14 Ctm. brede og kantede med smalle, grønligvide Ringe. Alle de lysere Bælter er sortplettede, da hvert Skæl har sort Spids. Halen er som oftest paa sort Grund omgivet med otte hvidlige Ringe og har en kort, Spids. — Koralslangen lever i de store Skovstrækninger i Sydamerika, men findes helt op til Meksiko. »Jægeren«, skriver Prinsen af Wied, »der betræder Skoven, standser overrasket og glad, naar han ser de ildrøde Ringe skinne frem imellem Løvet, og kun Uvisheden om, hvor vidt Dyret er farligt eller ikke, afholder ham fra at udstrække Haanden efter denne pragtfulde Slange.«

Koralslangernes Farvetegning efterlignes nemlig af adskillige gifløse Snogeformer, der naturligvis drager Fordel af denne Forklædning, som Zoologerne kalder »Mimicry«. Populært sammenfattes disse Slanger under Navnet »Koralslanger«, og deres røde, hvide og blaasorte Ringbælter skinner prægtigt i det grønne Græs. Men hvor ivrigt man end beundrer denne Pragt, holder man sig dog helst paa tre Skridts Afstand, forberedt paa alle Eventualiteter, thi der er det uhyggelige ved disse skønne Dyr, at nogle af dem er overordentlig giftige, og at man aldrig kan se paa dem, om man staar over for en Slange, hvis Bid kan medføre Døden, eller om det er et lige saa harmløst Væsen som vor almindelige Snog. Og ikke blot i Farvetegning, ogsaa i den hele Optræden efterligner de uskadelige Former nøjagtigt de giftige; pirrer man ved dem med en Stok, ruller de sig sammen, rejser hvislende Hovedet med den spillende Tunge og udvider med de forreste, bevægelige Ribben den nær-

Til venstre en giftløs Slange, forklædt som den giftige »Koralslange« til højre.

mest bag ved Hovedet liggende Del af Kroppen, — og da kan ingen vide sig sikker, før man har slaaet den ihjel og set efter, om der er Gifttænder eller ej i Munden.

Bungarum eller Bungar er det indiske Navn paa en stor og yderst farlig Giftslange. Navnet er i Videnskaben blevet omdannet til *Bungarus* og brugt som Slægtsnavn for nogle Slanger, der udmærker sig ved, at Hovedet er lille og ovalt med but Snude, og at Kroppen er trind og overalt næsten lige tyk indtil den forholdsvis korte Hale. Hovedet er bedækket med ti store Skælplader. Gifttænderne er forholdsvis smaa, men har en tydelig Fure paa Forsiden. Indiernes Pamah eller Bungarum-Pamah (*B. annularis*) er den største Art og bliver 2 M. lang. Den er tegnet med gule Ringe paa sort eller mørkeblaa Grund. Hovedet er blaasort, prydet med en lysegul Stribe, der begynder midt paa Baghovedets Skælplader og løber skraat ned til begge Sider og danner et Halsbaand. En anden Art, Indiernes Paragudu eller Pakta-Pula (*B. coeruleus*), er kun 1 M. lang og har paa mørkeblaa eller sort Bund krumme, punkterede Linier af hvid Farve. Pamahen lever i Indien, Kina og paa de nærliggende Øer; Paragudu'en er navnlig bleven iagttaget i Bengalen og paa Malabarkysten. De ynder begge tørre Egne og efterstræber smaa Pattedyr, Krybdyr og Padder, især andre Slanger og Frøer. Som næsten alle Giftslanger er de arrige Dyr, som, naar de tirres, kommer i det største Raseri, men ellers flygter de, naar man nærmer sig dem. Førend de bider, trækker de ligesom Hugormen Hovedet langt tilbage, skyder derpaa Forkroppen skævt frem og »hugger« efter Fjenden. Indierne paastaar, at deres Bid er dødeligt, og Forsøg paa Hunde og Høns har i hvert Fald medført disses Død.

I Australien findes der Giftslanger, som væsentlig adskiller sig fra de øvrige Slanger ved Skælklædningen. Hovedet er bedækket med meget store Skjolde, Kroppen med lige saa store glatte, rude-dannede Skæl, og paa Undersiden af Halen er der tre ulige Slags Skæl. Til denne Afdeling hører den berygtede Sortslange (*Pseudochis porphyriacus*), en af de hyppigste og farligste Slanger i Nyholland. I Følge Bennet bliver den fra $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ M. lang. Paa Ryggen er den prægtig glinsende sort og paa Bugen livlig blegrød.

Alle Naturforskere, iagttagere og Jægere er enige om, at der i ingen Verdensdel, ja i intet Land forekommer saa mange giftige Slanger som netop i Nyholland. Mindst Totredjedelen af dets hele Slangefauna er giftig, og flere hører til de aller farligste. I store Skove, i tæt Lyngkrat, paa skaldede Heder, ved Flodbredder, kort sagt overalt kan man være vis paa at møde den forhadte Sortslange. Den trænger ind i Jægerens Telt eller Hytte, ruller sig sammen under hans Sengetæppe, — intetsteds er man sikker for den, og man kan kun undre sig over, at ikke langt flere Mennesker mister Livet, end Tilfældet er. Sortslangen, hvis Hun i øvrigt er brun og

derfor kaldes Brunslangen, er hurtigere end de andre Giftslanger og skal baade klatre i Træerne og søge ud i Vandet. I Almindelighed flygter Sortslangen hurtig, naar den mærker, at et Menneske nærmer sig, men jages eller tirres den, gaar den dristig løs paa Angriberen og har derfor af Nybyggerne faaet Navn af »Springslangen«.

I Australien gaar der aarlig meget Kvæg til Grunde ved at blive bidt af giftige Slinger. Faarene skal imidlertid dræbe mange af dem ved at springe paa dem og stampe dem ihjel med alle fire Fødder.

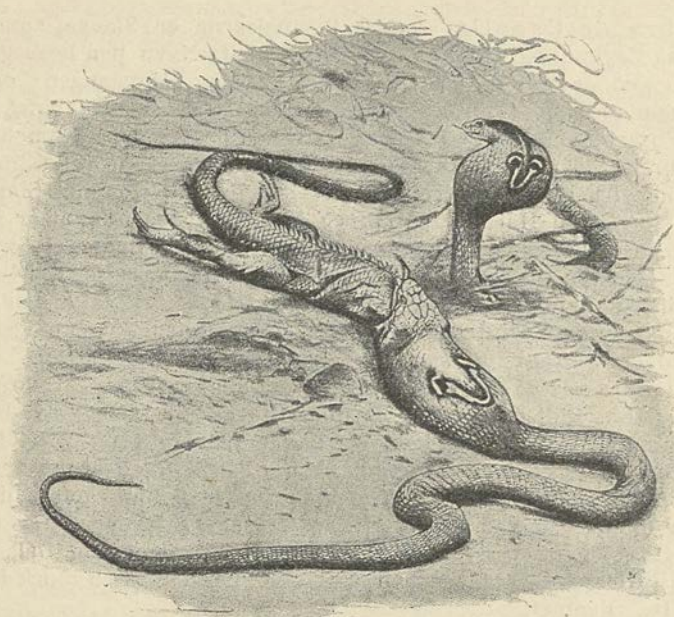
»Cobra de Capello« kaldte Portugiserne en Slange, som de fandt paa Ceylon, og senere overførte de dette Navn paa beslægtede Slinger, som de traf i Afrika. Navnet betyder »Hatslangen« og er ret betegnende; thi Cobraen udmærker sig ved, at den, i det den hæver Forkroppen lodret i Vejret, kan udvide Halsen til en Skive ved at brede de otte forreste Ribben ud til Siderne. Hovedet holdes imidlertid ufravigelig vandret, og det ser da ud, som om Slangen bar en stor, rund Hat; dette Indtryk faar man dog kun, naar man ser den bag fra, medens Skiven, set for fra, mere ligner et Skjold. Den, der blot en eneste Gang har set denne Slange rejse sig i Vejret med udbredt Skjold og derpaa bugte sig fremad, vil fatte den Opmærksomhed, den altid har maattet vække, tilmed da man ved, at dens Bid er omtrent lige saa dræbende som Klapperslangens.

Brilleslangen (*Naja tripudans*) er den egentlige »Cobra de Capello«, som Indierne kalder Tschinta-Negu. Den er udbredt over Ostindien og Nabolandene og bliver mellem $1\frac{1}{2}$ —2 M. lang. Farven er gullig med et askegraat Skær. Paa Nakken er den lysest, og netop her fremtræder den Tegning, som man har sammenlignet med en Brille. Brillen er indfattet af to mørke Linjer og er i Almindelighed endnu lysere end Omgivelserne, medens den Del, som svarer til Glassene, enten er helt sort eller bestaar af en mørk Rand om en lys Øjenplet.

Fra Forindien og Ceylon breder Brilleslangens Territorium sig mod Vest helt over til det kaspiske Hav og mod Øst ind i Sydkina og ud paa de store Sundaøer. Hyppigst er den dog i Forindien, hvor den hører til de almindeligste Giftslanger. Den findes udbredt over den ganske Halvø og gaar i Himalayakæden op til 2—3000 Meters Højde. Stendynger, Jordhuller og forladte Termittuer er dens sædvanlige Tilholdssteder; men desværre ynder den ogsaa at tage Logis i beboede Huse og Gaarde og i disses nærmeste Omgivelser, hvis Tilbehør af Afløbsrender, gamle Havemure, Ukrudtsdynger o. s. v. afgiver gode Skjulesteder, hvor det skæbnsvangre Tilfælde kun alt for let kan indtræffe, at man uforvarende kommer til at træde paa den. Skønt Aften- og Nattimerne er den egentlige Tid for dens Ekskursioner, er den ogsaa ofte paa Jagt om Dagen. Dens Bevægelser paa Jorden er ikke hurtige, men til Gengæld svøm-

mer den udmærket og klatrer ret godt. Den er bleven set svømme ganske mageligt flere Timer i Træk i en Kanal, hvis Sider var for stejle til, at den kunde komme op, og man har endogsaa set den frivillig gaa kilometervidt ud i Havet og borde Skibe ved at klatre op ad Ankerkættingen. Paa Tage er den hyppig Gæst, og en Gang er den bleven truffen i en Kokospalmes Krone, hvor den efter de Indfødtes Udsagn var lokket op for at delikatere sig med Palmevin, medens det dog snarere har været for at plyndre en Rede eller luske sig over en Fugl. I Valget af Føde er den ikke synderlig kræsen, men tager omtrent alt levende, som den kan faa fat i og

Brilleslanger.

overkomme at sluge: mindre Pattedyr og Fugle eller deres Unger og Æg, Øgler, Frøer, Tudser og Insekter. Naar den saa gerne holder til ved beboede Steder, er det blandt andet naturligvis ogsaa, fordi der her bydes den rig Lejlighed til at snappe Rotter og Mus eller til at plyndre Hønsesusene for disses Æg, som den sluger med stort Velbehag. Den drikker meget, men kan godt undvære Vand i lang Tid, ligesom den ogsaa, f. Eks. i Fangenskab, kan faste i Uger, ja Maaneder. Formeringen sker ved Æg, der er paa Størrelse som Duens og lægges i Kuld paa omkring en Snes Stykker. Cirka fjorten Dage efter at den bløde Hinde er bristet og de smaa Unger krøbne ud, skifter disse Ham, og først da er de — efter de Indfødtes Ud-

sagn — giftige. Ligeledes er det en almindelig udbredt Anskuelse, at Forældrene lever parvis sammen, og Iagttagelser af Tennent synes at bekræfte Rigtigheden heraf, idet han under sit Ophold paa Ceylon to Gange har truffet en Brilleslange paa det selv samme Sted eller umiddelbart i Nærheden af, hvor den formentlige Mage kort forinden var bleven slaaet ihjel.

At Brilleslangen er en af de farligste af alle Slinger, er bekendt nok. Dens Bids Giftighed overgaas i Styrkegrad vistnok kun af Klapperslangen. Hvis Giftvædsken indpodes direkte i en af de større Aarer, saa at den hurtig bliver ført rundt i Legemet, indtræffer Døden meget snart, — for Menneskets Vedkommende undertiden efter kun en halv Times Forløb. Men heldigvis er Brilleslangens Bid ikke altid lige farligt. Fayrer, der har samlet et rigt Materiale til Bedømmelse heraf, anfører adskillige formildende Omstændigheder: For det første frembyder nogle Menneskers og Dyrs Konstitution større Modstandskraft mod Giften — som mod enhver anden Sygdomsaarsag — end andre; dernæst kan det jo være, at Slangens Gifftænder har strejft den angrebne saa hurtig, at kun en ganske ringe Del af den farlige Vædske har faaet Tid til at trænge ind; og endelig kan det hænde, at Slangen, der bed, var syg og svækket, eller at dens Giftbeholdning har været udtømt efter forudgaaende Brug.

Det er naturligvis vanskeligt eller umuligt at afgøre, hvor stor en Andel Brilleslangen har i de aarlige Mandedrab, der skyldes Slangebid; men man tør sikkert gaa ud fra, at det allerstørste Procentantal falder paa dens Kappe, — og det er ikke Bagateller, hvorom det drejer sig. For engelsk Indiens Vedkommende har man temmelig udførlige statistiske Oplysninger herom. Vi laaner af John Kipling nogle Tal for Aaret 1889, taget fra de officielle Indberetninger til Regeringen, men forudskikker dog den Bemærkning, at en Anmeldelse om Slangebid jo kan dække mangt et mystisk Mord med Uskyldighedens Kaabe. I Distriktet Bombay noteredes der i dette ene Aar »kun« 1000, men i Nordvest-Provinserne 6445 og i Bengalen ikke mindre end 10.680 Dødstilfælde, forårsagede ved Slangebid. Samme Aar dræbtes der i Bombay-Distriktet 400.000 Giftslanger, men i det saa stærkt hjemsøgte Bengalen kun 41.000 og i Nordvestprovinserne plus største Delen af det egentlige Hindustan (Provinsen Oudh) endog næppe nok 26.000 — altsaa omtrentlig kun fire Slinger som Bod for hvert dræbt Menneske. Naar man samtidig erfarer, at den engelsk-indiske Regering udsætter Pengepræmier for Drabet af Giftslanger og i en halv Snes Aar ofrede henved 20.000 Pund Sterling hertil, er det forbausende, at Slangernes og deres Ofres Antal — Bombay-Distriktet undtaget — snarere er i Stigen end i Aftagen. Adskillige Aarsager forklarer imidlertid denne beklagelige Kendsgerning. Mindre væsentligt, men ret kuriøst er det, at Regeringens Præmieuddelinger har givet Stødet til en ny og ganske indbringende Næringsvej for Filurer blandt Junglens Be-

boere: den, ligefrem at opdrætte Giftslanger! Værre Modstand møder Regeringens Udryddelseskamp i Hinduernes medfødte og dybt rod-fæstede Apati og sløve Ligegyldighed for dens Foranstaltninger; og allerværst er det, at Befolkningens store Masse endnu er saa hildet i gammel religiøs Overtro, at mangen en fattig Hindu, trods den fristende Udsigt til en Belønning, hellere lader Slangen løbe end vover at dræbe den, — ikke fordi det skorter ham paa Mod til at binde an med den, men fordi den i hans Øjne er et Væsen, der staar i Pagt med højere Magter. Fayrer beretter om Hinduer, der, naar de finder en Brilleslange inde i Hytten, fodrer og plejer den i den Formening, at dens Død vil bringe Ulykke over dem selv. Skulde Frygten for den farlige Gæst imidlertid være saa stor, at de helst saa sig fritaget for en Værts Pligter, — ja selv om den har dræbt et Medlem af deres Husstand, søger de paa lempelig Vis at fange den, behandler den med udsøgt Ærbødighed og bringer den langt bort til et ensomt Sted, hvor de gengiver den dens Frihed, »at den kan vandre sin Vej i Fred«!

De indiske Gøglere omgaas dette farlige Dyr paa en Maade, som er vel skikket til at aftvinge endog Europæeren en høj Agtelse for deres Duelighed. Hele deres Kunst beror paa et nøje Kendskab til Slangens Væsen og Ejendommeligheder. Flere Forfattere har paa-staaet, at Slangetæmmerne afbrød Gifttænderne, for at Slangens Bid ikke skulde skade; men allerede Davy modsiger dette paa det bestemteste, og nyere Iagttagere holder med ham. Der gives vel Eksempler paa, at Gøglere har udtaget Gifttænderne, men i Almindelighed besidder Brillesslangen sine dødbringende Vaaben og kan bruge dem; nogen Afretning skulde vel vanskelig hindre den deri. Nej, kun Gøglerens Øvelse og Paapasselighed sikrer ham imod den Fare, som han saa dumdristig udsætter sig for. Undertiden hænder det dog ogsaa, at en og anden af disse Folk mister Livet ved at blive bidt. »Slangebesværgerne,« fortæller Davy, »tirrer Slangen ved Slag eller ved hurtige, truende Bevægelser med Haanden og beroliger den atter ved at tale til den og ved langsomme, kredsende Bevægelser og lette Slag. Bliver den vred, undgaar han behændig dens Angreb og leger kun med den, naar den er rolig. Han bringer da Dyrets Gab til sin Pande og fører det hen over sit Ansigt. Nogle tror, at Manden ejer et Tryllemiddel, hvorved han uden Fare kan tumle med Slangen; andre betragter derimod Gøgleren som en Bedrager, der har udtaget Cobraens Gifttænder; men de tager fejl. Jeg har undersøgt flere saadanne Slanger og fundet deres Tænder uskadte. Gøgleren ejer dog virkelig et Tryllemiddel, nemlig Til-lidens og Modets Magt. Han kender Slangens Vaner og Tilbøjeligheder og ved, hvor nødig den bruger sine dræbende Vaaben.« — »Rigtigheden af Davys Mening,« siger Tennent, »fik en sørgelig Stadfæstelse under mit Ophold paa Ceylon, idet en Slangebesværger maatte bøde med Livet for sin ualmindelige Dristighed i at omgaas Slangerne, da han blev bidt i Brystet og døde samme Dag.«

Rondot har givet en meget livlig Beskrivelse af Besværgelsen. »Henimod Klokken seks om Aftenen kom en indisk Gøgler om Bord. Han var fattigt klædt, men bar som Udmærkelsestegn en med tre Paafuglefjer prydet Turban og førte en Brilleslange med sig i en flad Kurv. Han traf sine Forberedelser i Forenden af Skibet; vi satte os paa Række agterude, og Matroserne dannede en Kreds rundt om os. Kurven blev sat ned og dens Laag taget af. Slangen laa sammenrullet paa Bunden. Gøgleren satte sig paa Hug i nogen Afstand fra den og begyndte paa et Slags Klarinet at spille en ensformig Melodi af lange og klagende Toner. Slangen løftede sig lidt,

Indiske Slangetæmmere gør Kunster med Brilleslanger.

strakte sig og rejste sig i Vejret. Det saa ud, som om den havde sat sig paa Halen, der endnu var sammenrullet. Den forlod ikke Kurven. Kort efter viste den sig urolig, søgte at udspejle, hvor den befandt sig, blev mere bevægelig, udfoldede og udbredte Skjoldet, vrededes, hvædede snarere end hvislede, spillede livlig med Tungen og fo'r flere Gange med Kraft frem imod Gøgleren, som om den vilde bide ham og sprang ogsaa flere Gange op i klodsede Sæt. Jo mere den bevægede Skjoldet, des mere udbredte den det. Gøgleren fulgte den stadig med Øjnene, idet han stirrede forunderlig stift paa den. Efter omtrent ti til tolv Minutters Forløb viste Slangen sig mindre ophidset, blev lidt efter lidt beroliget og vuggede sig til-

sidst, som om den fandt Behag i Mesterens efterhaanden svagere og svagere Musik, men spillede endnu særdeles livligt med Tungen. Den syntes mere og mere at henfalde i en søvndrukken eller drømmende Tilstand. Dens Øjne, som i Førstningen syntes at ville tilintetgøre Besværgeren, stirrede ubevægelige og som fortryllede paa ham. Denne Tilstand førte Hinduen sig til Nytte, nærmede sig langsomt uden at ophøre med sit Spil og trykkede først sin Næse og derpaa sin Tunge til dens Hoved. Det varede kun et Øjeblik; men i samme Nu kom Slangen til sig selv og fo'r rasende frem efter Gøgleren, som med Nød og næppe slap saa langt fra den, at den ikke kunde naa ham. Da Manden havde udført sit Kunststykke, kom en af Skibets Officerer til og ønskede ogsaa at se, hvorledes Hinduen trykkede sine Læber til Dyrets Hoved. Den stakkels Djævel tog igen fat paa sin Melodi og fæstede atter sit stirrende Blik paa Cobraen. Men hans Anstrængelser var frugtesløse. Slangen var usædvanlig ophidset, og intet virkede paa den. Den vilde forlade Kurven, og dette maatte hindres. — Vi tvivlede om, at Cobraen endnu havde sine Gifttænder, og at den af Hinduen ytrede Frygt for den virkelig var grundet. Vi forlangte derfor, at Manden skulde lade to Høns bide og lovede ham en spansk Piaster derfor. Han tog da en sort Høne og holdt den hen for Slangen. Denne rejste sig halvt i Vejret, saa et Øjeblik paa Hønen, bed den og slap den igen. Hønen flygtede forskrækket, men seks Minutter efter strakte den Fødderne fra sig og døde. En anden Høne blev nu holdt frem for Slangen, som bed den to Gange; den døde otte Minutter efter.«

Virkningen af Brilleslangens Bid har været Genstand for mange Forsøg. Duer døde tre til fire, Høns fire til seks, Hunde tyve Minutter eller faa Timer efter at være blevne bidte; Mennesker pintes i flere Timer, førend de bukkede under. I alle Tilfælde tabte Giften mere og mere af sin dræbende Kraft, naar man lod en og samme Brilleslange bide forskellige Dyr kort efter hverandre. Følgerne af Biddet skal ofte vise sig paa en anden Maade hos Mennesket end hos Dyr, og især skal der indtræde en dødlignende Kulde i Legemet, medens man vil have iagttaget netop det modsatte hos Hunde. Da adskillige Folk hvert Aar bliver bidte paa Ceylon og i Almindelighed ogsaa mister Livet derved, har man flere lagttagelser om Sygdommens Gang.

De indfødte Indiære anvender især to Midler imod Slangebid, foruden at udbrænde og udsuge Saaret. Det første Middel er den saakaldte Slangesten, som paa Ceylon kaldes »Pembu-Kelu«, en porøs Masse, der indsuger Blodet — og dermed Giften. »Mere end ét godt hjemlet Eksempel paa denne Stens heldbringende Brug,« siger Tennent, »er blevet mig meddelt af Folk, der havde været Øjenvidner dertil. I Marts 1854 saa en af mine Venner, da han med en Regeringsembedsmand red igennem et Djunglekrat, en Indfødt pludselig styrtede ind i Skoven og vende tilbage med en Brilleslange,

som han med begge Hænder havde grebet ved Hoved og Hale og holdt fast. Han kaldte sine Ledsagere til Hjælp for at lægge Slangen i en lille Kurv med Laag, men tog saa uforsigtigt paa den, at den bed ham i Fingeren og holdt fast et Par Øjeblikke med Tænderne, som om den ikke kunde faa dem løs. Blodet flød, og straks efter at Manden var bleven bidt, syntes han at lide de voldsomste Smerter. Den lidendes Ven aabnede hurtig sit Skærf og fremtog to »Slangesten«, hver saa stor som en lille Mandel, af mørk Farve og særdeles glat, og lagde en paa hvert af Saarene. De klæbede straks fast og opsugede alt det Blod, der flød ud af Saarene, blev hængende i omtrent tre, fire Minutter, medens Kammeraten gned og trykkede den Saaredes Arm fra Skulderen ned til Fingeren, og faldt saa af sig selv af. Patientens Smerter syntes dermed at være stillede. Han bevægede Haanden, trak i Fingrene, indtil de knagede i Leddene, og gik bort uden at vise Tegn paa nogen Bekymring. Medens dette skete, tog en anden Indier et lille rødlignende Stykke Træ frem af sin Rejsetaske og førte det forsigtigt hen foran Cobraen, som straks trykkede Hovedet ned imod Jorden, greb derpaa uden Frygt Slangen og lagde den sammenbøjet i en Kreds paa Bunden af sin Kurv. Han kaldte Roden, som efter hans Udsagn ydede den fuldstændigste Sikkerhed, »Naja-Thalic-Calango«, og: »Slange-Plante-Roden.« Der haves en Beretning om Virkningen af den nævnte Plante (*Aristolochia indica*), i Følge hvilken en engelsk Embedsmand i Ostindien skal have frelst i det mindste tyve Mennesker, der var bidte af giftige Slinger, ved at lade dem drikke et Afkog af den nævnte Plantes Blade og Peber.

Et lignende Skuespil som det, der bydes af de indiske Slangebesværgere, kan man paa Festdage se paa Kairos offentlige Pladser. Dæmpede, men dog gennemtrængende Toner, der frembringes ved at blæse i et stort Sneglehus, henleder Opmærksomheden paa en Mand, der netop træffer Forberedelser til at give en af de Forestillinger, som i saa høj Grad yndes. Det varer ikke længe, førend der har dannet sig en Kreds om »Hau'en«, som Gøgleren kaldes, og nu begynder Skuespillet. En pjaltet Dreng spiller Bajads; en stor Hamadryas-Bavian viser sin Lærvillighed, og Foreviserens Medhjælperske sætter sig i Bevægelse for at indsamle den knappe Betaling i Form af næsten værdiløse Kobberpenge. Gøgler, Bajads og Abe springer forbi og over hverandre, idet de rykker i nogle af de forskellige Sager og hidslæber andre. Endelig griber »Hau'en« en af de Lædersække, hvori han gemmer sine Redskaber, kaster den midt i Kredsen, aabner den Løkke, hvormed den hidtil har været lukket, ombytter det Sneglehus, han først blæste i, med den saakaldte »Sumara«, et af en musikfjendtlig Dæmon opfundet Instrument, og begynder sin ensformige Melodi. Det rører sig i Sækken; man mærker, at noget kryber nærmere og nærmere hen imod Aabningen af den, og tilsidst ser man Slangens lille, ovale Hoved. Efter Hovedet følger den forreste Del af Kroppen, og næppe er

denne fri, førend Dyret rejser sig i Vejret ganske paa samme Maade som Brilleslangen; derpaa snor det sig helt ud af Sækken og bevæger sig nu langsomt op og ned i en paa en vis Maade af Gøgleren foreskreven Kreds, idet det stolt vugger det lille Hoved paa den udspilede Hals og følger enhver af Mandens Bevægelser med lynende Øjne. En almindelig Forfærdelse griber Forsamlingen, thi enhver ved, at denne Slange er den med Rette frygtede »Haje»; men næppe en eneste anser det for muligt, at Gøgleren uden Fare tør spotte dens Vrede, fordi han har været saa klog at udtrække dens Gifttænder. »Hau!en« drejer og vender den for at vise, hvor

Aspis-Slange.

tam den er, griber den om Halsen, spytter paa den og oversprøjter den med Vand og trykker, uden at Tilskueren ser det, pludselig et bestemt Sted i Nakken. I samme Øjeblik udstrækker Slangen sig i hele sin Længde — og den gamle Fortælling bliver levende og anskuelig: »Og Aaron kastede sin Stav foran Farao og hans Tjenere, og den blev til en Slange. Da kaldte Farao paa de Vise og paa Troldmændene. Og de ægyptiske Troldmænd gjorde lige saa ved deres Besværgelser. De kastede hver sin Stav og de blev til Slinger.«

Denne Slange er Grækernes og Romernes navnkundige Aspis, de gamle Ægypteres Ara eller »den, der rejser sig i Vejret«, Tegnet paa Ophøjelsen, hvis Billede man ser indhugget paa Templerne, — den Slange, hvis Billede Kongen bar paa sin Pande som Tegn paa sin Højhed. Hvad der egentlig har bevæget det mærkelige Nilfolk til at give den en saa fremragende Plads iblandt de andre Dyreskikkelser — enten den paafaldende Stilling, som den undertiden antager, eller den Nytte, som den gør Agerdyrkeren ved at udrydde en Mængde Rotter og Mus, eller den frygtelige Virkning af dens Bid, — det ved vi ikke, men derimod ved vi, at Grækerne og Romerne senere sysselsatte sig lige saa meget med den som Ægypterne, og at de af det, de hørte om den i Vidunderlandet, digtede de mærkeligste Sagn og Fortællinger. Næsten enhver af de ældre Forfattere

har noget at fortælle om Aspis-Slangen, om dens Levemaade, om den Tilbedelse, som blev den til Del, og om den Brug, man gjorde af den o. s. v.

Aspis-Slangen, Hajeslangen eller den ægyptiske Brilleslange (*Naja haje*) overgaar sin asiatiske Slægtning noget i Størrelse, da den bliver 2,25 M. lang. Farven varierer en Del; men de fleste, især de ægyptiske, er paa Ryggen straagule og underneden lysegule; ved Halen har de flere ulige brede, mørkere Tværbaand, der strækker sig over flere Skæl.

Dette farlige Dyr har hjemme i hele Afrika Syd for Atlasbjærgene. I det næsten træløse Ægypten lever Aspis-Slangen paa Markerne og i Ørkenen, hvor den søger Skjul imellem Ruiner og Klippestykker eller bor i Springmusens Hule. Imod Syd og ved det gode Haabs Forbjerg holder den sig til Skoven samt til Stepperne, hvor flere Slags smaa Pattedyr overalt danner Huler for den, eller ogsaa tyr den ind under Trærødder o. desl. Imellem Bjærgene, som den ingenlunde skyr, findes den under større Stenblokke og endog i det tætte Plantedække, som her dækker Jorden. Den er intetsteds sjælden, men alligevel træffer man den ikke saa tit, som man skulde tro. Den frygtes meget af alle Ægyptere og dræbes altid, naar det kan ske. I Almindelighed flygter den, naar den ser Mennesker, og det saa hurtigt som muligt, men rejser sig straks i Vejret og sætter sig til Modværge, naar nogen gaar løs paa den. Slangebesværgerne fanger den ved at lade den udtømme sin Gift i nogle Klude, der er fæstede paa Enden af en lang Mimosastok, hvorefter det er en let Sag at bemægtige sig den. — I Levemaade har Aspis-Slangen meget tilfælles med Brilleslangen og tager samme Bytte som den.

*

*

*

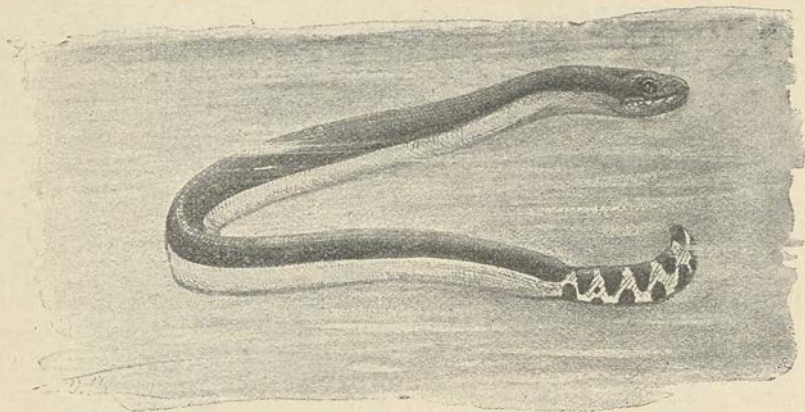
Havslangerne (*Hydrophiini*), den anden Hovedgruppe af Slangerne med furede Tænder, har et saa paafaldende Kendetegn i den sammentrykte Svømmehale, at det er umuligt at forveksle dem med andre Slanger. Ved første Øjekast ligner de snarere Aal. Hovedet er forholdsvis lille, Kroppen kort og sammentrykt, Halen meget kort og dannet som en paa Kant stillet Aare. Næseborene udmunder oventil i de store Skælplader paa Snuden, og de smaa Øjne har rund Pupil. Hovedet er bedækket med store Skælplader, Kroppen med smaa Skæl og Bugen kun undtagelsesvis med Skinner. — Alle Havslanger lever, som Navnet viser, i Havet og kommer, paa »Fladhallerne« nær, aldrig paa Land. Det indiske Hav, især dets østlige Del, er deres Hjem, og de fjærner sig kun derfra, naar de drives andetsteds hen af Havstrømninger. Alle Arter synes at ligne hverandre i Levemaade.

Fladhallerne (*Platurus*) er de mindst omdannede Former, idet Kroppen er næsten valsedannet, men med en svag tagdannet Rygkøl. Skællene er store og glatte. Af de tre Arter, som udgør

denne Slægt, er Linieslangen (*P. laticaudatus*) den almindeligste. Den bliver 1 M. lang. Hovedet er oventil rødbrunt, paa Siderne gulhvidt, Kroppen er oventil blaagraa og underneden gulhvid og har rødbrune Tværbaand. Linieslangen skal leve i den bengalske Havbugt og i Farvandet ved Molukkerne, Nyguinea og Kina. Den kan, som ovenfor sagt, træffes paa Landjorden.

Hos Pladeslangen (*Pelamis bicolor*) er Kroppen stærkt sammentrykt, Halen meget kort, but tagdannet paa Ryggen, skarpkantet under Bugen og beklædt med smaa, ikke taglagte Skæl, der paa Bugsiden gaar over til meget fine Skæl. Bagved Gifttænderne findes der mange massive Tænder. Ryggen er sortbrun, Bugen lysebrun, okkergul eller hvid. Længden udgør kun undtagelsesvis 1 M. Den er den almindeligste Art af alle Havslanger og findes lige fra Japan til Nyholland og fra Vest- og Sydafrika til Amerikas Vestkyst.

Pladeslange.

Hos Aareslangerne (*Distira*) er Hovedet lille og langstrakt, Kroppen fortil tynd og trind, bagtil tyk og sammentrykt og Halen meget høj. Skællene er temmelig uens hos de forskellige Arter, men i Almindelighed er de smaa med en Køl i Midten; under Bugen danner de kun meget smaa Skinner. Hertil hører den stribede Aareslange (*D. cyanocincta*), som er gul med uregelmæssige sorte Tværbaand og undertiden bliver 1,75 M. lang. Den er udbredt fra den persiske Havbugt til Havene omkring Japan. Erfarne Søfolk som mange Gange har gennemkrydset det indiske Hav og lagt Mærke til dets Ejendommeligheder, anser det for et Tegn paa, at de er nær ved Land, naar de træffer Havslanger, og disse synes ogsaa kun undtagelsesvis at fjerne sig fra Kysterne. De opholder sig helst i brede Stræder imellem Øerne, vistnok fordi Vandet her er roligst. Man har rigtignok ogsaa set dem i rum Sø, men har da ment, at de var drevne derud af Søgang og Blæst. I 1837 blev

Ny-Zeelands Nybyggere meget ubehagelig overraskede ved den Opdagelse, at der havde indfundet sig en stor Mængde Havslanger i Nærheden af deres Ø. Heldigvis forsvandt disse giftige Dyr dog snart igen, hvad enten de vandrede bort eller omkom. Undertiden føres de med Højvande op i Kystfloderne, men bliver der ikke længe, da de ikke kan leve i fersk Vand. I Fangenskab omkommer de efter et Par Dages Forløb, selv om man holder dem i salt Vand.

I Modsætning til de fleste andre Slanger ser man i Almindelighed Havslangerne samlede i saa store Flokke, at de undertiden bedækker Vandets Overflade. De svømmer paa samme Maade som andre Slanger og holder Hovedet op over Vandet. I stille Vejr ligger de tilsyneladende sovende paa Overfladen, og skønt de egentlig

Stribet Aareslange.

ikke er sky, hengiver de sig dog heller ikke til nogen sorgløs Ro. Undertiden forstyrres de næppe, selv om et Skib sejler hen imellem dem; men til andre Tider bliver de bange for den ringeste Støj. De tømmer da Lungerne og dukker ned i Dybet, hvor deres Tilstedeværelse kun røbes ved en Række opstigende Luftblærer. Paa Land eller paa et Skibsdæk bevæger de sig kun med stor Vanskelighed, hvorimod de i Havet skyder rask igennem Bølgerne og sænker sig til store Dybder, hvad man kan se, af den i deres Mave fundne Føde.

Alle Iagttagelser vidner om, at Havslangernes Bid er lige saa farligt som de andre Giftslangers. De lever især af Fisk og Krebsdyr, som de i stille Vejr søger i de øvre Vandlag, men i Stormvejr i større Dybder. Paa fangne Dyr har man iagttaget, at deres Øjne kan sammentrækkes og udvides meget stærkt, hvad der vistnok

sigter til at gøre det muligt for dem at se under Opholdet i forskellige Dybder af Havet. Det fulde Dagslys, d. v. s. det, som ikke først er brudt af Vandet, virker saa voldsomt paa deres Øje, at Pupilen sammentrækkes til en Prik, og at Dyrene, hvad der fremgaar af deres ubehændige Bevægelser, bliver helt blændede. — Den ostindiske Havørn og Hagerne hører til Havslangernes værste Fjender.

* * *

Hugormene i videste Forstand (*Solenoglypha*) er den sidste Afdeling af Slangernes Orden, og til dem hører de farligste af dem alle. Deres forholdsvis korte, meget tykke Krop, det fladtrykte, trekantede eller hjærtedannede, skælklædte Hoved, der sidder paa den tynde Hals som paa en Stilk, den korte og tynde, ligesom afstumpede Hale, det under fremstaaende Skælplader liggende Øje med lodret Pupil er Kendetegn, hvorved disse Slinger gennemgaaende adskiller sig fra de andre. Men deres væsentligste Mærke ligger dog i Giftredskabernes overordentlige Udvikling. Overkæben er svunden ind til en lille, kort og bred Knogle og bærer lutter kegledannede, spidse og stærkt bøjede Gifttænder med en indre, i den forreste Del af Tanden liggende Giftkanal, som udmunder i Spidsen. I øvrigt bestaar Tandsættet af massive Tænder, der sidder foran i Underkæben og bag til i Ganen. Overordentlig store Giftkirtler, der sammentrykkes af stærke Muskler, staar i Forbindelse med Gifttænderne, og disse kan som Følge deraf udgyde en forholdsvis stor Mængde Gift i Saarene.

De egentlige Hugorme (*Viperæ*) er karakteristiske ved den korte, sammentrængte Krop og ved Manglen af en Grube imellem Næseborene og Øjnene. De tilhører den gamle Verden.

Den almindelige Hugorm (*Vipera berus*) er det eneste giftige Krybdyr i Norden og den mest udbredte af de Giftslanger, som lever i Europa. Næseborene ligger ud til Siderne, og under Halen er der en dobbelt Række af Skinner. Farven er meget forskellig, dog findes der altid et mørkt, langs hele Ryggen gaaende Sigsagbaand. Hannen bliver omtrent 60 og Hunnen omtrent 70 Ctm. lang. I Hannens Grundfarve er graalige Farvetoner de fremherskende, medens Hunnen og Ungerne overvejende er brunlige. Hos meget mørke Hunner er den mørke Rygstribe mindre fremtrædende. Paa Hovedet findes en ejendommelig Tegning, der tydes som et Kors. Bugen er i Almindelighed blaasort med hvidlige Pletter langs Siderne. Farven varierer iøvrigt stærkt, og hos en Varietæt (*V. prester*) bliver den helt sort.

Hugormen er udbredt over den største Del af Europa; thi som det synes, mangler den kun i det yderste Norden og i det yderste Syden af denne Verdensdel. I Norge forekommer den lige til Norland. Desuden findes den i Mellemasien til op imod Jenisei. I Al-

perne træffes den i en Højde af over 2000 M. over Havet, hvor den i det højeste kun tre Maaneder af Aaret kan færdes omkring. Til dens Velbefindende udkræves gode Smuthuller, tilstrækkelig Føde og Solskin. Stenede, med Krat overgroede Skraaninger, Heder, Løv- og Naaleskove med solaabne, fri Pladser, men især Mosestrækninger frembyder alt, hvad den behøver. Paa saadanne Steder træffes den stundom i forbausende Antal, og ved Lüneburg har man saaledes i tre Dage dræbt nogle og tredive Stykker paa et Fladerum af et Par Tønder Land. I enkelte Hedeegne i Jylland kan man ogsaa, især om Foraaret, finde mange af dem.

Hugormeklynge.

Til Bolig vælger Hugormen et eller andet tilfældigt Hul i Jorden, under Sten og Trærødder, saasom et Muse- eller Muldvarpehul, i hvis Nærhed der findes en lille, fri Plads, hvor den kan sole sig. Om Dagen træffes den altid i Nærheden af Smuthullet, og der hen flygter den i Fare, saa hurtigt som dens Søvnighed og Dorskhed tillader det. Paa Grund af dens Forkærlighed for Solvarmen er Hugormen med Urette bleven antaget for et Dagdyr; men mange Natdyr holder af Solskin, selv om de ellers skyr Lyset og flygter for det. Katten og Uglen, der begge soler sig, er talende Eksempler herpaa. For Hugormen, hvis Legemsvarme, som alle Krybdyr, retter sig efter Luftens Varmegrad, er der en bydende Trang til Stede til at bade sig timevis i Solens Straaler for saaledes at skaffe sit Legeme den

Varme, som det langsomt løbende Blod ikke kan yde. Naar Tusmørket indtræder, begynder dog først Hugormens egentlige Virksomhed. Herom kan enhver overtale sig, som holder Hugorme i Fangenskab og indretter Buret saaledes, at han, uden at blive set af Dyrene, kan se, hvad de foretager sig; og til samme Resultat kommer enhver, der for at fange Hugorme tænder Ild om Natten, hvor han kan vente at træffe disse Dyr. Det uvante Lysskær hidlokker nemlig de paa den Tid stedse vaagne Hugorme, og de nærmer sig da skyndsomst og kryber tæt hen til Ilden, saa at man har let ved at fange dem. — Den, der kun har iagttaget Hugormen om Dagen, taler Sandhed, naar han betegner den som et, endogsaa i Sammenligning med andre Slinger, overordentlig langsomt, dorsk og dumt Dyr; men iagttager man den om Natten, faar man snart en anden Mening. Den er da meget livlig og virksom, kryber om i sit Bur og gennemstrejfer altsaa vistnok i fri Tilstand sit Jagtomraade ved samme Tid. Iagttagelser og Forsøg har vist, at den løber temmelig hurtig over jævn Grund, og at den ret godt kan færdes i Vandet. Den skyr det heller ikke i saa høj Grad, som man har paastaet, om den end ikke søger det saaledes som Snogen.

Hugormen har ikke meget tiltalende ved sig; tvært imod er den snarere uhyggelig, fordi den ved at tirres bliver grænseløs rasende. »Jeg har en Gang i en hel Time tirret en Hugorm,« siger Lenz, »og den hvæsedede og bed hele Tiden efter mig, uden at trættes, skønt jeg for længe siden var træt. I et saadant Raseri bider den tit om sig i Luften, snapper efter en Klump Mos o. desl., men især, naar det er Solskin, efter sin egen Skygge. Den ligger da sammenrullet med Hovedet i Midten for at kunne slynge det en 15—30 Ctm. frem, hver Gang den vil bide. Naar den trækker Halsen tilbage, er det altid Tegn paa, at den har onde Hensigter, og saa snart den har bidt, trækker den atter Halsen ind. Endogsaa naar man holder en Mus hen for Hugormen, bider den tit fejl, og den tager altsaa kun daarligt Sigte. Overraskes den pludselig af en Fjende, bider den straks til uden at hvisle; men jo længere Betænkningstid den har, og jo mere dens Vrede stiger, desto mere og stærkere hvisler den. Denne Hvislen frembringes ved, at den ind- og udaander stærkere end ellers. Den puster sig ogsaa op, naar den bliver vred, og i endnu højere Grad, naar den kastes i Vandet, i sidste Tilfælde vistnok for at gøre sig let. Den er altid paa sin Post og lige beredt til at væge sig og til at angribe. Derfor finder man den næsten aldrig, om den ogsaa er nok saa uforstyrret, uden med hævet Hoved. Skønt den om Dagen er temmelig blind, kan den dog godt skelne imellem det, der nærmer sig; helst bider den efter varmbloedige Dyr og blandt dem især efter Mus. Man ser ogsaa, at Hugormen, naar man har den i et klart Glas og berører det uden paa, langt hellere bider efter den bare Haand, end efter et Ærme, en Stok el. desl. — Det er en almindelig Mening, at Hugormen kan springe, og at den, naar den er rasende, endog forfølger

Mennesker en lang Vej. Men hverken jeg eller min Slangefanger har nogen Sinde set det; jeg har heller ikke hørt det af nogen, der kendte Hugormen nøje.«

Hugormen lever fortrinsvis, men dog ikke alene, af varmblodige Dyr, især af Mus, som den foretrækker for al anden Føde, samt endvidere af Spidsmus og unge Muldvarpe. At den ikke alene fanger Musene over, men ogsaa under Jorden fremgaar af Lenz's Iagttagelser; thi denne fandt temmelig ofte helt nøgne Muse- og Spidsmuseunger i Maven af de Hugorme, han undersøgte, og disse Unge kunde kun være tagne i underjordiske Reder. Fugleunger bliver ligeledes tit Ofre for Hugormen, og det er ikke usandsynligt, at den plyndrer mange Reder. Derpaa tyder ogsaa de voksne Fugles Færd, naar de opdager en Hugorm, i det de da skriger og viser sig meget urolige. Kun i Nødsfald tager Hugormene Frøer, og Firben tager de kun saa længe, de endnu selv er unge. Ligesom andre Slanger kan Hugormen taale at sulte i længere Tid, men den tager da ogsaa til Gengæld rigelig til sig, naar den har Held med sin Jagt.

Dersom Foraaret er mildt, kan man allerede i Marts finde Hugormen uden for sit Vinterleje, men i Almindelighed begynder den først at færdes i April. Ved Viborg har Feddersen i sidstnævnte Maaned udgravet unge Hugorme, der laa enkeltvis hver i sin lille Hule, hvis Vægge var aldeles faste og ligesom fedtede. Om Vinteren samler flere Hugorme sig i et fælles Leje, og det hænder da, at man ved Jordarbejde paa hin Aarstid kan støde paa en hel »Hugorme-Rede«.

I Følge Lenz's Undersøgelser parrer Hugormen sig først, naar den næsten har opnaaet sin fulde Længde; han fandt ingen under 50 Ctm.s Længde med modne Æg i Kroppen. Æggenes Tal veksler fra 5 til 16. Ungen sprænger ved Fødselen den tynde Skæl og kryber frem for straks paa egen Haand at leve af Rov. Ved Fødselen er Ungerne 18—23 Ctm. lange og midt om Kroppen 1 Ctm. tyk. Hovedet, Skælklædningen, Tænderne o. s. v. er som hos de gamle, men dækkes af en yderst fin, gennemsigtig Overhud under hvilken Farven synes langt lysere. Faa Minutter eller i hvert Fald faa Timer efter Fødselen skyder de denne Overhud af, og Hamskiftet er altsaa den første vigtige Gerning i deres Liv. Allerede faa Dage efter Fødselen er de unge Hugormes Gift saa virksom, at deres Bid dræber Mus.

Hugormen værner sig aldrig til Fangenskab, men vedbliver at være arrig og bidsk, saa at det altid er farligt at holde den inde-spærret. Mærkeligt er det ogsaa, at den kun undtagelsesvis æder i Fangenskab, hvorfor man i Almindelighed kun kan holde den i Live i omtrent 9 Maaneder. Den gør en Del Nytte ved at udrydde Mus, men ikke desto mindre bør man overalt jage og dræbe den, da dens Bid kan bringe Døden. I Danmark sker dette dog kun sjældent; derimod hører man ikke saa sjældent tale om meget pinlige Bid. I Tyskland regner man, at der aarlig dør to Mennesker

af Hugormebid, og at tyve Gange saa mange bliver bidt, men kommer sig igen.

Virkningerne af Biddet er næsten altid de samme, indtil Døden indtræder. Vi vil kun anføre et af Lenz meddelt Tilfælde, der vel ikke endte med Døden, men viser, at den lille Draabe Gift fra en Hugorms Tand kan ødelægge et Menneskes Helbred for hele Livet. En nittenaarig Pige fra Walterhausen, der gik barfodet paa Heden, havde faaet et Hugormebid i Foden. I første Øjeblik brød kun sig ikke om det, men snart begyndte Foden at hovne, og Hævelsen og Smerten trængte hurtig videre til Overkroppen, saa at hun sank om og mistede Kræfterne til at gaa. Til alt Held var hendes Moder med hende og bragte hende hjem. Lægen blev tilkaldt, og efter at flere Midler var brugte, bedredes den Syges Tilstand lidt efter lidt. Men til hendes fyrretyvende Aar var hendes Ben altid sygt og havde snart gule, snart blaa, snart røde Pletter og gjorde bestandig ondt. Da forlod Sygdommen pludselig Benet og kastede sig paa Øjnene, som, efter en Tid lang at have været stærkt angrebne, blev helt blinde og vedblev at være det i to Aar. Derefter blev de igen efterhaanden raske, men Ondet udbredte sig nu over hele Legemet og fremkaldte paa forskellige Steder Smerter i Krop og Lemmer. Denne Tilstand har holdt sig, og Pigen er oven i Købet bleven aldeles døv.

I Mangel af et nøjagtigt beskrevet Tilfælde af Hugormebid i Danmark anføres her følgende Iagttagelser af Feddersen fra Viborg-egnen: »Den 1ste Maj 1863, som var en varm og smuk Foraarsdag, indtraf det Tilfælde, at en mig ledsagende Hund af den store, langhaarede Schæferrace blev bidt af en Hugorm, idet den fulgte mig op over en sandet Hedebakke. Hunden løb snusende foran mig, da den pludselig standsede med et Sæt, og i samme Øjeblik saa jeg Hugormen, som aabenbart holdt sig beredt til atter at bide. Hunden pøb og søgte om bag mig, hvorpaa jeg dræbte Hugormen. Da jeg derpaa vendte mig for at se efter, hvor Hunden var saaret, stod den allerede med ludende Hoved og med et mat Udtryk i Øjnene, skønt der næppe var forløbet tre Minutter, siden den var bleven bidt. Saaret fandtes i Randen af Overlæben, hvor der viste sig en Bloddraabe. Imidlertid fulgte Hunden mig villig, da jeg gik videre, men allerede efter nogle Minutters Forløb mærkede jeg, at den ikke længere fulgte efter; den havde lagt sig ned, var overordentlig mat og døsigt, og fra Munden flød der et rigeligt og klart Spyt. Opmuntringer nyttede næppe; Hunden gik vel et kort Stykke med, men stod saa paa ny stille. Da jeg endelig naaede en Gaard, hvor jeg gik ind for at faa Hjælp, kastede Hunden sig straks ned paa et køligt Sted, vilde hverken drikke Mælk eller Vand, men blev mere og mere mat, ligesom ogsaa den ene Side af Hovedet hovnede stærkt. Gaardens Ejer kom imidlertid til og gav sig straks i Færd med at behandle den stakkels Hund. Med nogen Vanskelighed fik han et Par gode Stykker Skraa ned i Halsen paa den og lod den

sluge dem, og derpaa indgned han Saaret med Tobakssaft. Jeg opholdt mig endnu en halv Time i Gaarden, i hvilken Tid Hunden laa rolig hen og lidt efter lidt kom i Sved. Den fulgte mig døsigt, med ludende Hoved, og viste stor Lyst til at hvile sig. Omtrent tre Timer efter, at den var bleven bidt, begyndte den dog atter at blive livlig, og snart strejfede den lige saa muntert om som før. Hævelsen i Hovedet tabte sig dog først flere Dage efter.»

I det sydvestlige Europa lever der en anden Hugormeart (*Vipera aspis*), som ligner vor Hugorm særdeles meget; Sigsagbaandet er dog hos denne opløst i store Pletter. Syd for Schweiz mangler denne Hugorm ikke i nogen Del af Europa. Den forekommer især paa Jurabjergene, hvorfor man ogsaa kalder den Jura-Hugormen. Den opholder sig mest paa tørre, stenede Steder, mindre i Skove og Krat end langs Gærder og Mure. Dens Levemaade ligner meget vor Hugorms.

Europas tredje Giftslange, Sandhugormen (*V. ammodytes*), er især udbredt over den sydøstlige Egn af vor Verdensdel, hvor den træder i Stedet for de to nylig omtalte. Den udmærker sig ved et Slags kegledannet Vorte paa Snuden og adskiller sig desuden fra vor Hugorm ved Hovedets Skælbeklædning; i Tegning ligner den derimod de to andre Hugorme og har ligesom disse et mørkt Sigsagbaand. Den bliver noget længere end de andre, men opnaar dog kun undtagelsesvis en Længde af 95 Ctm. — Sandhugormen findes i Ungarn, Istrien, Dalmatien og det nordlige Italien, desuden i Grækenland, Tyrkiet og sandsynligvis i Lilleasien. Den opholder sig helst i Bjærgene, lever enkeltvis og findes paa lignende Steder som Hugormen.

Ørken-Hugormene er for største Delen store, klodsede, yderst farlige Giftslanger, som har megen Lighed med de i det foregaaende omtalte Hugorme. — Den mest bekendte af dem er den, der af Nybyggerne ved det gode Haabs Forbjærg kaldes Puf-Hugormen (*V. arietans*). Den kan blive 1,63 M. lang og er i Forhold til sin Længde overordentlig tyk, nemlig som en kraftig Mands Arm og derover. Farven er mer eller mindre mørkbrun med skævt stillede, paa Ryggen sammenløbende, hesteskodannede Baand, der omslutter en lysere Plet. En lignende Tegning findes paa Hovedet. Bugsiden er lysegul med sorte Pletter, som fortsættes op paa Siderne af Kroppen. Pufslangen er Afrikas farligste Giftslange. Den overgaar langt Brilleslangen i Ondskab og gør saa meget større Skade, som den om Dagen ligger paa et og samme Sted uden at røre sig og ikke giver det mindste advarende Tegn, naar et Menneske nærmer sig, men pludselig bider til og i Almindelighed bibringer et dødeligt Saar. Imidlertid er den dog mere fordærvelig for Kvæget end for Mennesket. Europæeren er nemlig, ved kun at rejse til Hest eller til Vogns i de Egne, hvor den har hjemme, godt sikret imod denne farlige Slanges Angreb, og Hottentotten eller Buskmanden undgaar den i Reglen ved sit alt iagttagende, gennemtrængende Blik. Des-

uagtet frygtes den meget baade af Hvide og Sorte, og det med god Grund. Naar den bliver vred, plejer den at puste sig op og at udspile Halsen, saa at den faar det dobbelte Omfang. Samtidig dermed løfter den Hovedet indtil 30 Ctm. fra Jorden, følger med funklende Øjne enhver Bevægelse af Modstanderen og afventer det gunstige Øjeblik til at fare løs. Den lever af Mus, Fugle o. s. v. som den især søger ved Vandløbenes Bredder. Buskmændene siges at efterstræbe den ivrigt for at faa Gift til Pilene.

Daboja eller Tic-Polonga (*V. elegans*) er Singalesernes Benævnelse paa en ostindisk Hugorm, der bliver lige saa stor som sin afrikanske Slægtning og overgaar den i Farvens og Tegningens Skønhed. Disse Slinger er nemlig paa gulbrun Bund tegnede med en sammenhængende Række af langagtig firkantede, i Midten brune, sort indfattede Pletter; langs ned ad Siden findes der nogle lignende, men afrundede og fra hverandre adskilte Pletter. Iøvrigt varierer Farven meget, og Singaleserne skelner imellem en Mængde Afarter. — Denne Hugorm er udbredt over hele Indien fra Bombay til Bengalen; den findes ogsaa paa Ceylon og sandsynligvis ligeledes i Bagindien samt paa Sumatra. I visse Egne skal den være overordentlig almindelig. Indierne frygter den langt mere end Brilleslangen, rimeligvis paa Grund af dens udpræget natlige Levemaade. Af de talrige Dødstilfælde som Følge af Slangebid, der aarlig indtræffer paa Ceylon, skyldes muligvis de fleste denne Slange, fordi den ikke sjældent kommer ind i Husene og endog lægger sig til Ro der hen ad Morgenenen. Saaledes fandt en af Tennents Venner, at en Æske, hvori han søgte noget, var optagen af en Tic-Polonga, som havde lagt sig til Ro der. Singaleserne paastaar, at Dabojaen og Brilleslangen lever i bittert Fjendskab, og at den førstnævnte altid er den angribende. Denne sandsynligvis urigtige Mening har fremkaldt det indiske Ordsprog: »De hader hinanden som Brilleslange og Tic-Polonga«.

Næst efter Aspis-Slangen har ingen Giftslange sysselsat de Gamle mere end den ægyptiske Hornslange (*Cerastes*), hvis vigtigste Kendetegn bestaar i en Udvækst som et lille Horn over hvert Øje. Denne Udvækst dannes enten af en enkelt Hornspids af Form som en Torn eller af flere tilspidsede, opretstaaende Skæl.

Hornslangen (*C. cornutus*) rører straks, at den tilhører Ørkenen; thi Sandets Farve er som afspejlet paa dens Skælbedækning. Grundfarven er mere eller mindre livlig gulgraa; Tegningen bestaar af mørkere Tværpletter. Udvoksne Eksemplarer opnaar en Længde af 65 Ctm. Hornslangen er udbredt over hele Nordøstafrika og forekommer ligeledes hinsides det røde Hav. Den lever væsentlig i Ørkenen, om Dagen for Størstedelen skjult i Sandet og altid paa Steder, hvor der vidt og bredt ikke findes Vand. Som alle Nat-slinger nærmer den sig Lejrilden og forstyrrer ikke sjældent de trætte Rejsende. Hele Lejren kommer da paa Benene; enhver

sætter sig, væbnet med en Tang, paa en Vareballe eller Kasse og oppebier, hvad der vil ske. Undertiden kommer Slangerne krybende i Dusinvis uden at man ret forstaar, hvorfra de alle kommer. Forsigtig nærmer man sig da med Tangen i Haanden til det giftige Dyr, griber det i det rette Øjeblik i Nakken og kaster det ind i Baalet. Det er vanskeligt at sige, hvoraf Hornslangen egentlig lever i Ørkenen; muligvis tager den der Øgler og i Nærheden af dyrkede Marker Mus.

Efa-Slangen (*Echis carinata*), en anden ægyptisk Slange, kan ved et flygtigt Blik let forveksles med Hornslangen. Det er en lille, smuk Slange, der i det højeste bliver 60 Ctm. lang. Dens Sandfarve varierer stærkt, idet den paa Ryggen er mere eller mindre brungul med uregelrette, mørke Baand; Bugen er derimod ensfarvet gul. — Ogsaa denne Slange bruges af Slangebessværgerne ved Gøglерier. Maar Pilgrimmene bereder sig til Toget til den hellige By, og den udvalgte Kalif eller Høvding og Fører for dem holder sit højtidelige Indtog i Kairo, samles der altid Tusinder af Mennesker for at ønske de bortdragende Held og ledsage dem et Stykke udenfor »Verdens Moders« Porte. Ved dette Tog giver Slangebessværgerne Forestillinger til bedste, hvis Lige man ellers ikke ser. Nøgne, eller i alt Fald kun med et pjaltet Stykke Tøj om Hofterne, løber de, dansende og springende, foran Toget, griber snart med den ene og snart med den anden Haand ned i en over Skulderen hængende Tværsæk, trækker nogle Slanger frem, slynger dem med vilde Fagter frem og tilbage, lader dem sno sig om Armene og Halsen, holder dem ind til Brystet, for at de kan bide, griber pludselig en af dem med begge Hænder, afbider dens Hoved, æder den eller afriver med Tænderne et Stykke af dens Krop og raaber af og til »Allah hu akbar« (Gud er den største!) og lignende Troens Ord. Naturligvis bruges der til disse Gøglерier kun Slanger, hvis Tænder er udrevne.

Efa-Slangen er almindelig over hele Ægypten og ikke alene i Ørkenen, men ogsaa i Byerne, ja endog i Kairo, hvor det ikke er ualmindeligt, at Folk bliver bidte af den. Tager man Bolig i en Bygning, som i nogen Tid har været ubeboet, gør man bedst i at se godt efter, da man i Almindelighed kan vente, at en af disse Giftslanger har bosat sig i Huset. De findes foruden i Ægypten i hele Nordafrika og Vestasien til Forindien.

*

*

*

Grubehugorme eller Grubeslangerne kaldes en Del Giftslanger, der paa hver Side af Snuden imellem Næseborene og Øjnene har en dyb Grube — maaske et Sanseredskab — som dog hverken staar i Forbindelse med Næseborene eller med Øjnene. Iøvrigt adskiller disse Slanger sig fra Hugormene ved at have en tyndere

Krop og en noget længere Hale. Hovedet er ovalt eller tilnærmelsesvis trekantet, bredt bagtil og tydeligt fremtrædende fra Kroppen. Grubeslangerne træder i Amerika i Stedet for den gamle Verdens Hugorme; men de findes dog ogsaa i Syd- og Mellemasien. Deres Levemaade afviger kun lidet fra Hugormene. Endskønt Ørken-Hugormene næppe staar tilbage for Grubeslangerne i Farlighed og Ondskab, anses disse dog for de giftigste Slanger paa Jorden, og man kan i hvert Fald paastaa, at deres Giftredskaber er de bedst udviklede.

Klapperslangerne (*Crotalus*) er de mest bekendte Grubeslanger og kan let skelnes fra alle andre Slanger ved det mærkelige Tilbehør, de har i Spidsen af Halen, nemlig Ranglen, et Apparat, der bestaar af et større eller mindre Antal i hverandre indgribende, hornagtige Led, som tilsammen udgør en let sammentrykt, hul Kegle, paa hvis udvendige Side der ses tre Ophøjninger, og hvis Spids

Nordamerikansk Klapperslange.

selvfølgelig vender bagtil; ethvert enkelt Led er ved to Knuder hæftet til det foregaaende, men er forøvrigt kun løst forbundet med det, saa at alle Hornringene tilsammen er bevægelige, hvorved en gensidig Gnidning bliver mulig. Man mente tidligere, at Ranglen hvert Aar — ja, efter ethvert Hamskifte, forlænges med et Led; men dette er ikke Tilfældet. Ranglen fældes af og til, og Leddenes Antal staar ikke i nøje Forhold til Klapperslangens Alder. Man har nemlig set Klapperslanger vokse under et fleraarigt Fangenskab, imedens Antallet af Ranglens Led vedblev at være det samme. Femten til atten Hornringe træffes allerede meget sjældent, og det er et Spørgsmaal, om der nogensinde findes flere. Eksemplarer, hvis Alder anslaaes til 5—6 Aar, har altid kun ét fuldt udviklet Led i Ranglen og kan endnu ikke frembringe nogen Lyd dermed.

Klapperslanger findes kun i den ny Verden, men lige saa vel i Nord- som i Sydamerika.

Den nordamerikanske Klapperslange (*C. durissus*) har foruden de store Skæl over hvert Øje endnu foran paa Snuden to

Par større Skælplader, imellem hvilke der sidder nogle mindre. Ryggens Grundfarve er mørk graabrun; Tegningen dannes af uregelmæssige, sorte Tværbaand, der taber sig paa den mørke Hale; Bugen er hvidgul med smaa, sorte Pletter. Meget gamle Hunner skal opnaa en Længde af 2 M., men Eksemplarer paa 1,6 M.s Længde hører allerede til Sjældenhederne. — Den nordamerikanske Klapperslange findes fra den meksikanske Bugt til 16° n. Bredde, dog kun i det vestlige Amerika. »Man kan gaa ud fra,« siger Geyer, »at den ikke findes, hvor Kulden sætter en Grænse for Majsdyrkningen. Den opholder sig helst paa klippefulde, solrige og øde Højder, omgivne af frugtbare, græsrigte Dale, Floder, Bække eller Enge, og den træffes kun, naar rigelig Dug forfrisker den store Flade. Den er i det hele meget modtagelig for Vejrforandringer og skifter næsten hver Time Opholdssted. Paa en smuk, klar Morgen til en varm Dag bader den sig i Duggen og vælger da et passende Sted paa en Sti eller en bred Sten for at sole sig og for at drikke; senere, i Middagsheden, søger den til tørre, skyggefulde Strøg for at ligge i Ro, men fjærner sig dog heller ikke nu langt fra solbeskinnede Steder. Naar der i flere Nætter ikke er faldet Dug, finder man den tit ved Randen af Vandpytter og Floder; men den gaar kun ud i Vandet for at jage. Dens Boliger er meget forskellige. I udyrkede Egne bor den i Selskab med større Gnavere, navnlig Præriehunde og Kaniner samt Huleugler i saakaldte »Hovedkvarterer«, men i dyrkede Egne lever den kun enkeltvis. Til Klapperslangens tilranede Boliger hører Præriehundens, Jordegernets, Rottens, Musens og Digesvalens Gange. Er Gangen for smal, kan Slangen let udvide den ved Hjælp af sine haarde Skæl. I Nærheden af Nybyggerne finder man den sjælden eller aldrig i større Tal; det skulde da være i Yngletiden i Slutningen af April eller Begyndelsen af Maj.«

De fleste Iagttagere skildrer Klapperslangen som et overordentlig dorsk, langsomt Dyr, og Beauvois siger endog, at faa Dyr er saa godmodige. »Den overfalder aldrig af sig selv Dyr, som den ikke vil æde; den bider aldrig, naar den ikke forskrækkes eller berøres. Jeg er ofte gaaet forbi den i kun faa Centimeters Afstand, uden at den viste Lyst til at bide mig. Jeg har altid opdaget den betids paa Grund af Ranglens Raslen, og medens jeg uden at fremskynde min Gang gik videre, laa den ganske stille og gav mig Tid til at skære mig en Stok til at dræbe den med.« Denne Opgivelse gælder dog kun om Slangens Færd, medens den hviler; naar den derimod er i Virksomhed, bærer den sig ganske anderledes ad. Geyer bemærker derom følgende: »Klapperslangen er hurtig i sine Bevægelser, uden dog at anstrænge, bugte eller bøje sig synderlig. Deraf kommer det formodentlig, at den tilsyneladende er langsom; men lægger man Mærke til, hvor langt den bevæger sig i et Sekund, er den virkelig meget hurtig. Paa Byttet styrter den sig med en Fugls Fart. Saaledes saa jeg en Gang ved en Bondegaard i Missouri en Klapperslange fare ned fra en Træstamme paa en Kylling, snappe

den ved Vingen og næsten med Lynets Fart slæbe den hen til en nøgen Klippeblok. Et vel rettet Stenkast bragte den til at standse; den snoede sig nu om sit Offer og slap det med Gabet, men bed det i Hovedet, saa snart jeg holdt mig rolig. Ved mit næste Stenkast slap den igen sit Bytte, men holdt det da endnu en Gang temmelig højt op ved Vingen, synlig gottende sig over dets Dødsangst. Kort efter viste Slangen Lyst til at smutte bort, men haardt truffen af en Sten, slap den sit halvdøde Offer og rullede sig sammen til Forsvar. Nu dræbte jeg den.*

Klapperslangen tager smaa Pattedyr, Fugle og Padder, især Frøer. Om den virkelig undertiden snor sig om det grebne Bytte og kvæler det saaledes som de giftløse Slanger, eller om den paa Hugormenes Vis bliver rolig liggende, naar den har bidt, og afventer Biddets Virkninger, er endnu næppe afgjort, men det sidste er det sandsynligste. Efter et rigeligt Maaltid skal disse Slanger udbrede en Stank, som mærkes af Dyr med en skarp Lugt, f. Eks. Hesten. I Parrings-tiden slynger 20, 30 og endnu flere Klapperslanger sig sammen i en skrækindjagende Knude. Hovederne vender ud ad i alle Retninger, Gabene er vidt opspærrede, og alle Slangerne hvisler og klapper. Æggene lægges i August, og Ungerne sprænger straks Skallen, uden at Moderen bryder sig om dem. »Kun en eneste Gang,« fortæller Geyer, »havde jeg Lejlighed til at se Klapperslangens Unger krybe ud; det var i August Maaned ved en forladt Mormonbolig ved Missouri. Den gamle Slange soled sig paa en lille Plads foran Hyttens Indgang og smuttede ind under Dørtrinet, da jeg nærmede mig. Men nu opdagede jeg en lille, omtrent 15 Ctm. lang Klapperslange. Jeg stødte ind under Dørtrinet, med en Stok og hørte den gamle rasle dybere inde, men saa nu flere Unger og fandt, efter at have væltet Trinnet bort, henimod 40 Æg liggende imellem nogle Stene paa den tørre Jord. De var af forskellig Form, af Størrelse som smaa Dueæg og af en bleg Farve. De spæde Slanger viste allerede en forbausende Lyst til at bide. At Klapperslangen i Fare skal gemme Ungerne i sit Gab, er i hvert Fald en Vildfarelse; her havde der ellers været Anledning dertil, men den gamle forlod Ungerne. — Klapperslangens værste Fjende er en stræng Vinter, især naar denne kommer tidlig og pludselig; vidtstrakte Oversvømmelser om Foraaret er ikke mindre farlige for den og ligesaa Skov- og Steppebrande. Man har Eksempler paa, at hele Egne er blevet rensede for dem ved haard Frost, Oversvømmelser og Ild. Der fortælles almindelig, at Svin udrydder og æder Klapperslanger, og at disses Gift ikke skader dem; men denne Fortælling er en slet og ret Opdigtelse. Gentagne Forsøg har tvært imod vist, at Svin ligesom andre Husdyr skyr levende Klapperslanger og heller aldrig rører døde, som er skaaret i Stykker. — Mange Klapperslanger bliver dræbte paa Landevejene og overkørte. Enhver stiger gerne af Hesten, for at forringe Antallet af disse farlige Dyr. I Amerika trækker man sig kun tilbage for en Klapperslange i den Hensigt at

finde en Sten eller Stok til at dræbe den med. Selv Smaadrenge slaar den ihjel, og Frygten for den er altsaa kun ringe. I Nord-amerikas beboede Egne hører den i øvrigt allerede til Sjældenhederne paa Grund af den uafsladelige Efterstræbelse. I alle Egne, som man vil dyrke, gør man først Jagt paa Klapperslangerne og renser Jordbunden saa godt som muligt for dem. Indianerne er mere bange for Klapperslangen end de Hvide; thi iblandt disse sidste findes der endog enkelte, som, uden at bryde sig om det giftige Bid, griber Slangen med den bare Haand. En Søn af den navnkundige General Clark, Medlem af vor Karavane til Klippebjergene, havde altid Lommerne fyldte med Rangler. Saa snart han saa en Klapperslange, løb han efter den, traadte med sin venstre Fod paa dens Hoved, afrev med den højre Haand Ranglen og slap derpaa Slangen løs, uden nogen Sinde at blive bidt.

Flere Jagttagere har fremsat den Paastand, at Klapperslangen altid plejer at rasle, før den bider; dette er dog ikke aldeles rigtigt. »Kryber den,« siger Geyer, »langsomt afsted, saa slæber den ligefrem Ranglen efter sig; flygter den, løftes Ranglen op fra Jorden, men rasler uafbrudt som før; kun naar Slangen jages, hører man ikke Ranglen. Lyden ligner skuffende en Raslen af Ærter i en moden Ærtebælg. Klapperslangen advarer heller ikke altid, men kun naar den bliver bange eller angribes.« Biddet er altid meget farligt, og det saa meget mere, som de overordentlig store, spidse Tænder endogsaa kan trænge igennem tykt Tøj eller en tyk Hud. »Giftens Virkninger,« siger Geyer, »ytrer sig meget forskellig, eftersom Klapperslangen er mer eller mindre tirret. Biddet skal være mindre skadeligt i fugtigt, køligt Vejr, men meget farligt, straks efter at Slangen har forladt sit Vinterleje og i den hede Augustmaaned. Jeg saa en Gang en Indianerdreng, der var bleven bidt paa denne Aarstid. Alle de Midler, som Indianerne kendte, slog fejl. Det var gyseligt at se Drengen, thi man saa ham bogstavelig raadne op neden fra, i det Knoglerne der, hvor han var bidt, kom til Syne. Hans Saar udbredte en saa modbydelig Lugt, at man næppe kunde nærme sig ham. Først seks Uger efter døde den stakkels Dreng.«

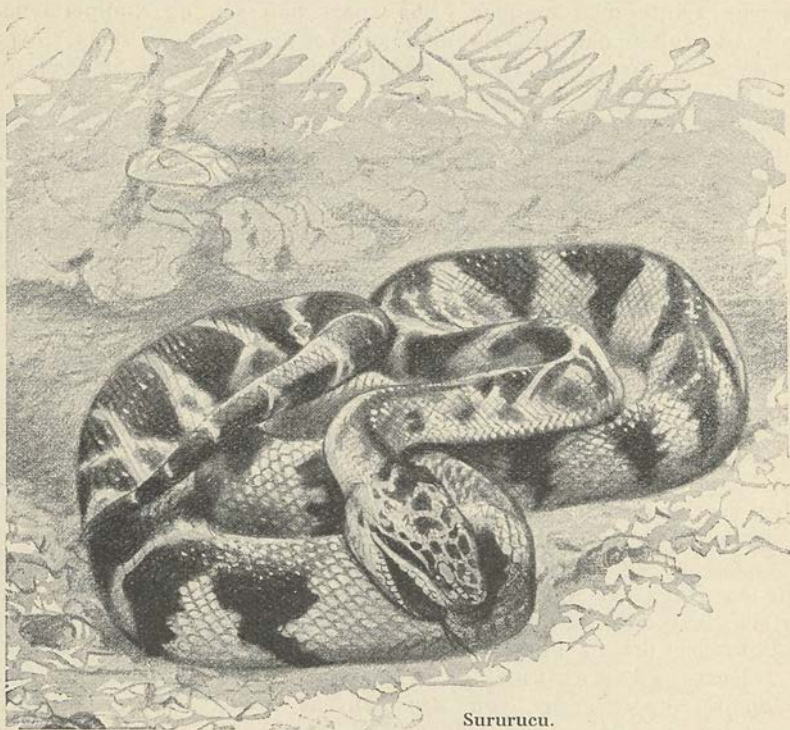
Den sydamerikanske Klapperslange (*Crotalus horridus*) eller Cascavellaen, som Brasilianerne kalder den, er brungraa med en Række mørke Rudepletter, omgivne af hvidgule Linier; under Bugen er den ensfarvet gulhvid. Den kendes især paa, at Skælpladerne paa Hovedet er ordnede i tre Rækker. I Størrelse ligner den sin nordamerikanske Slægtning. Den er udbredt over største Delen af Sydamerika og findes især paa Højsletterne (Campos) i det indre Brasilien. Om Dagen forholder den sig rolig; den ligger da dorsk sammenrullet paa ét Sted og bider kun, hvad der kommer den for nær. Om dens Levemaade, Næring og Forplantning gælder, hvad der er sagt om den nordamerikanske Art.

»Den stumme Klapperslange« (*C. mutus*) kaldte Linné en af de frygteligste Grubeslanger i Sydamerika. Blandt de hollandske

Nybyggere i Guyana er den bekendt under Navn af Buskmesteren, og Brasilianerne kalder den Sururucu. Den ligner Klapperslangerne, men mangler Ranglen, der antydes ved fire til fem smaa, spidse Skæl og en Torn i Spidsen af Halen. Den opnaar en Længde af 3 M. og er oven til rødgul med en Række mørkbrune Ruder, af hvilke hver enkelt omslutter to smaa, lyse Pletter; paa Bugsiden er den bleggul og glinsende som Porcellæn.

I Overensstemmelse med andre Iagttagere bemærker Schomburgk følgende om den: »Dersom denne Slange ikke levede i de

Sururucu.

store Skove, hvor den om Dagen ligger sammenrullet paa Jorden, og dersom den var almindeligere, end den virkelig er, vilde Døden lure paa Vandringsmanden ved hvert Skridt, da den efter Indianernes Udsagn ikke flygter, men rolig oppebier et sig nærmende Menneske og pilsnart styrter sig imod det. Den er uden Modsigelse den giftigste og farligste af alle de i Guyana levende Grubeslanger, og dens Bid skal ubetinget være dødeligt.« Blodet skal flyde dem, den har bidt, ud af Mund, Næse og Ører. Det lykkes sjældent at føre den levende til Europa.

Pilhoveder (*Trigonocephalus*) kalder man nogle Giftslanger, som i Bygning ligner Klapperslangerne, men adskiller sig fra dem ved ikke at have Rangle og ved Ordningen af Skælpladerne paa Hovedet. Paa den forreste Del af dette findes der en stor Midtplade, omgivet af seks andre, der omtrent er lige store. Skællene har altid en Midtkøl. Disse Slanger lever baade i den gamle og nye Verden.

Sumppilhovedet (*T. piscivorus*), der bliver 1,5 M. lang, lever i Sumpe ved Floder og Søer i Nordamerika og er i Almindelighed glinsende brungrøn med en Tegning af mørkere Baand. Den er fra det nordlige Karolina udbredt syd paa over hele Nordamerika og vest paa til Klippebjergene, men den findes kun nær ved eller i Vand. Paa tørt Land ses den aldrig. Om Sommeren ligger den ofte i betydeligt Antal paa de ud over Vandet hængende Grene for at sole sig; nærmer man sig, styrter den sig i Vandet og svømmer lige saa smukt som hurtigt bort. Den lever fortrinsvis af Fisk og Øgler, men skaaner dog hverken Pattedyr eller Fugle. Af Negrene eller Risdyrkerne frygtes den endog mere end Klapperslangen, fordi den uden forudgaaende Varsel angriber og søger at saare ethvert levende Væsen, som nærmer sig den.

Andre Pilhoveder er udprægede Træslanger med Gribehale, sammentrykt Krop og lignende Tilpasninger. Nogle lever i Indien andre i Amerlka, — saaledes Lanceslangen (*Trimeresurus lanceolatus*), der lever paa Øerne Martinique og St. Lucia og opnaar en Længde af 2 M. og en Tykkelse som en Mands Arm. Den er mere eller mindre rødlig gulbrun, hvilken Farve kan gaa over i Graabrunt og Sort; desuden har den flere Striber og Pletter, og enkelte Exemplarer er prægtig røde paa Siderne. Den hersker i Krat og Skove, og endog der, hvor der bor Mennesker, som dyrker Landet, kan ingen sorgløst afkøle sig i Skyggen af et Træ. Lanceslangen er nemlig overordentlig almindelig paa begge Øerne og udbredt overalt lige fra Strandbredden til de i Skyer indhyllede Bjærgtoppe. Man ser den svømme i Floderne, gynges paa Trægrenene og færdes ved Krateret af ildsprudende Bjerge. Den nærmer sig Byerne og trænger paa Landet ikke sjældent ind i Husenes Indre, naar disse er omgivne af Buske og højt Græs. I det dyrkede Land udgør de tætte Sukkerrørsplantager det yndede Opholdssted for denne frygtelige Slange; men den er ogsaa almindelig i alt Slags Krat. En Klippehule, et hult Træ, et af Rotter eller Krabber gravet Hul tjener den til Bolig, og desuden findes den ogsaa i Landboernes Stalde og Huse; thi om Natten færdes den vidt omkring, endog paa Veje, der om Dagen er stærkt besøgte af Mennesker. Naar Lanceslangen hviler, hvilket netop er Tilfældet om Dagen, ruller den sig sammen med Hovedet i Midten, men farer, naar den forstyrres, lynsnart frem imod Fjenden, omtrent saa lang den er, og ruller sig derpaa igen sammen. Gaar man i nogen Afstand omkring den, drejer den sig, uden at man ret ser hvordan, altid saaledes, at den stedse vender

Snuden imod en. Naar den bevæger sig, holder den Hovedet højt og faar derved et smukt og stolt Udseende.

Ungerne kryber frem, saa snart Æggene er lagte, men de fleste omkommer, da de endog dræbes af saa svage Dyr som Høns; Langeslangens Frugtbarhed er imidlertid saa stor, at alle Tab erstattes, da den faar fra 20 til 60 Unger. Saa længe Langeslangen er ung, lever den af Øgler, senere af smaa Fugle og tilsidst mest af Rotter, der er blevne førte til Øerne med europæiske Skibe og har formeret sig der i en forfærdelig Grad; men Langeslangen tager ogsaa Fjerkræ og Pungrotter.

Paa Amerikas Fastland lever der to Arter, som er beslægtede med Langeslangen, nemlig Jararacaen og Labariaen, den første i Brasilien, den sidste i Guyana; de ligner hinanden meget og bliver indtil 2 Meter lange. Jararacaen (*Trimeresurus jararaca*) er graabrun med mørkere Striber og Punkter paa Forhovedet og er paa hver Side tegnet med store, mørke, trekantede Pletter, som har deres største Bredder ned imod de hvidgule Bugskinner og løber smallere op efter mod Ryggen, hvor de dels støder sammen med Spidserne og dels forbindes ved graabrune Pletter. Labariaen (*Bothrops atrox*) skelner sig fra Jararacaen ved, at Bugen er mørkere og paa hver Side er tegnet med et Par Rækker af hvide Pletter.

Jararacaen er den almindeligste Giftslange i Brasilien og er udbredt overalt, saavel i tørt, af Solen gennemvarmet Krat som i fugtige og mørke Urskove. Labariaen forekommer i hele Guyana, lige saa hyppig ved Kysten som i det Indre, ja den findes endog hist og her paa de store Savanner, uagtet den synes at foretrække tætte Skove for Stepper.

Begge disse Giftslanger er almindelig frygtede, og med Rette; thi anvendes der ikke straks kraftig Modgift (manganoversurt Kali) er deres Bid dræbende eller medfører i det mindste meget alvorlige Følger.

TUATARA-KRYBDYRET (*Hatteria*).

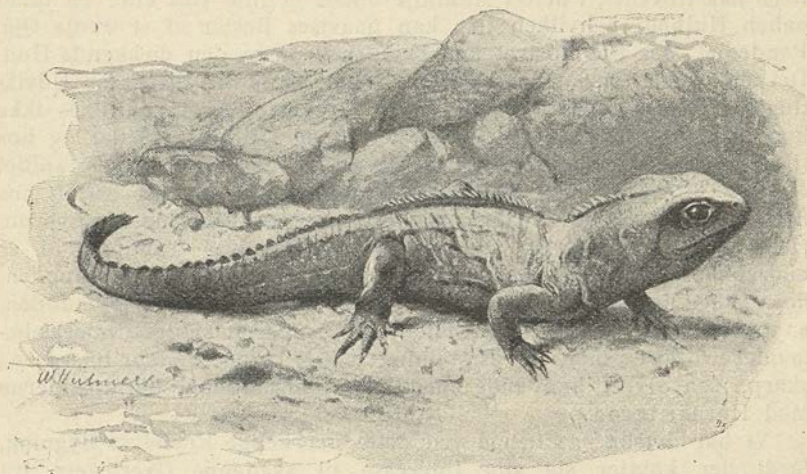
Ligesom Kulturhistorikeren og Antikvitetssamlere i afsides Egne kan gøre interessante Fund, saaledes hænder det, at Zoologen fra fjærne Øer finder Dyreformer, der er ligesom forglemte Rester fra en tidligere Jordperodes Liv.

Et saadant »forglemte« Krybdyr er Tuataraen, hvorm Dreyer skriver i »Vor Klodes Dyr«: »Paa nogle klipperige Smaaøer ved Ny-Zeelands Nordøstkyst træffes et Dyr, der indtager en lignende Stilling mellem Krybdyrene som Næbdyret og Myrepindsvinet mellem Pattedyrene eller Lungfiskene blandt Fiskene. Da Ødelæggelsens Vederstyggelighed kom over de Skarer af store og smaa Krybdyr, der i tidligere Afsnit af Jordens Udviklingshistorie befolkede

Hav, Land og Luft, da Dødens Engel opsøgte dem i hver en Krog, blev ét, saa vidt vides kun ét af dem, forglempt. Den i Forhold til de mange kæmpestore Former lille og ubetydelige Tuatara (*Sphegnodon punctatus* eller *Hatteria punctata*) fik Lov til at beholde Livet og nyde det gennem utalte Æoner paa Ny-Zeelands Klipper og stenede Strandsletter.

Maaske var Dødens Engel ikke mere naturkyndig, end at den lod sig narre af Tuataras Lighed med et stort Firben eller en lille Krokodille til at tro, at den hørte til de Krybdyr, hvem en fortsat Tilværelse var beskaaren. I saa Fald har denne Lighed været en sand »Beskyttelseslighed« for den, men Naturforskeren kan den ikke narre, han vil ved en nærmere Undersøgelse snart blive klar over, at Tuatara hverken er Firben eller Krokodille, men at den tilhører

Tuatara.

en Krybdyrorden for sig, sidestillet med de 4 andre. Og han vil se, at den ved visse Bygningstræk bærer Præg af høj Ælde og af at staa Padder og Fisk nærmere end noget andet, nulevende Krybdyr.

I Nutiden er Tuatara som sagt kun at finde paa nogle halvøde Klippeøer, hvor den bliver over $\frac{3}{4}$ M. lang. Men der er Grund til at antage, at den tidligere, inden den blev udryddet paa selve Hovedøerne af de efter dens Kød lystne Maorier, naaede en langt betydeligere Størrelse. Den har Firbenform, stort, trekantet Hoved, lang, sammentrykt, i Gennemsnit tresidet Hale, kraftige Lemmer og lange, klobærende Tæer. Dens Ryg og Sider er beklædte med smaa, spredte Skæl, mellem hvilke Huden er fortykket til grynde Smaavorter, dens Bug med større, firkantede, i Tværrækker ordnede Skæl, og ned ad Ryggens Midtlinie har den en Kam af Torne, der begynder paa Issen og ender foran Halen; denne bærer dog ogsaa

en Slags Midterkam, men den bestaar af lavere, stumpe, trekantede Knuder i Stedet for af spidse Torne. Rygkammen er gullig, og et Antal Pletter af samme Farve tegner det ellers sorte Dyr.

En Række Egenheder i Tuataras Skelet viser, hvor dyb Kløften er mellem den og vor Tids øvrige Krybdyr, men vi maa her nøjes med at fremhæve nogle Træk, der viser tilbage til en Tid, da der ikke var saa skarpt Skel som nu mellem Ordenerne. Dens Underkæbes to Grene er saaledes ligesom Slangernes ikke sammenvoksede, men kun forbundne med et senet Parti. Den har ligesom Skildpadder og Krokodiller Bugribben, der er til Stede i et Antal svarende til Bugens Skælrækker, med hvilke de er saa fast forbundne, at der dannes et sammenhængende Bugskjold. Om Fisk, Padder og visse uddøde Krybdyr minder dens for og bag hulede Hvirvellegemer, og oven paa Hovedet, i dettes Midtlinje findes et lille Hul eller en udad aaben Hulhed, i hvilken der kan paavises Rester af et tredje Øje, Pandeøjjet, der hos Fostret kan skimtes gennem den dækkende Hud. Det er ganske vist ubrugeligt, men det er et af disse for Udviklingsloven saa vigtige »rudimentære« Organer, der fornuftigvis ikke kan forklares som andet end Rester af en i tidligere Tider og hos fjærne Forfædre vigtig og nyttig Legemsdel. Det har sikkert spillet en væsentlig Rolle hos Hvirveldyrenes Aner, og det har endnu hos flere uddøde Krybdyrformer, navnlig hos Fiskeøglerne (Ichthysaurierne) været stort og seende. Ogsaa Tuataras Tandforhold er mærkelige. Som ung har den én Række Tænder i Undermunden, der griber ind i Mellemrummet mellem to Rækker i Overmunden, en paa Kæberanden, en paa Ganen; med Alderen stødes Underkæbetænderne bort, men til Erstatning bliver Kæberanden haard og skarp, saa Dyret kan bide med den omtrent som Skildpadderne med Hornkæberne.

Vi har dvælet saa længe ved dette mærkelige Krybdyrs Bygning, fordi der knytter sig stor Interesse til saadanne Overleverer fra Tider, da »Differentieringen« mellem Dyrene ikke var saa fremskreden som nu. Om dets Liv maa vi derimod fatte os kort af den gode Grund, at der kun vides lidet om det. Tuatara har Tilhold i Klipperevner og i Huler, der er gravede af den selv og ofte tillige bebos af en Havfugl (Skrofe), med hvilken den synes at leve i god Forstaaelse, skønt den nu og da forgriber sig paa sin fjerdede Værts nys udklækkede Unger. Den er væsentlig et Natdyr, men ses dog ikke sjældent at ligge og lade sig gennembage i Timevis af den varme Sol, ligesom den ogsaa elsker at ligge i Vandet, hvor den kan holde ud Timer igennem uden at aande. Insekter og andre Smaadyr udgør dens Føde, og den lægger Æg, 9 til 12 i Tal, som den anbringer i et af den selv paa en solrig Plads gravet Jordhul, og som først udklækkes efter 13 Maaneders Forløb.

PADDERNE.

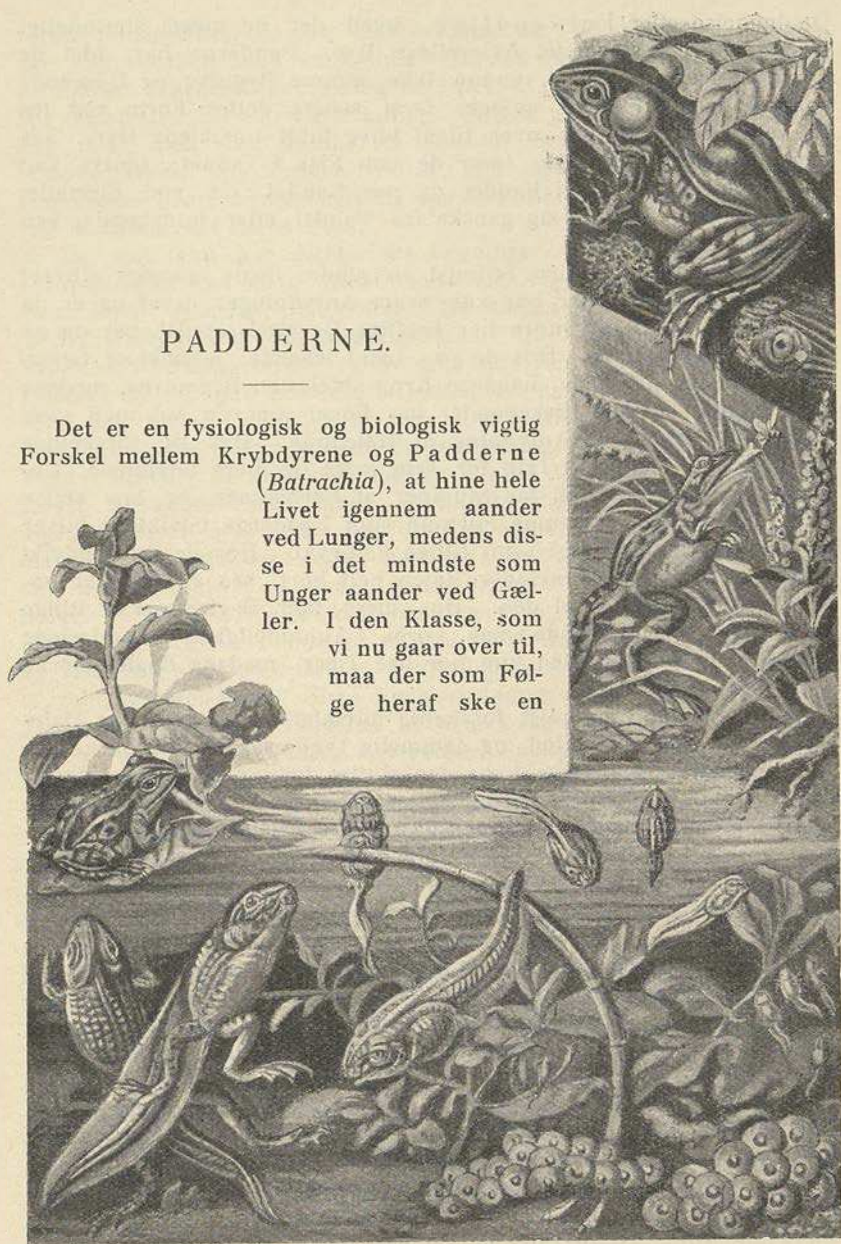

PADDERNE.

Det er en fysiologisk og biologisk vigtig Forskel mellem Krybdyrene og Padderne (*Batrachia*), at hine hele Livet igennem aander ved Lunger, medens disse i det mindste som Unger aander ved Gæller. I den Klasse, som vi nu gaar over til, maa der som Følge heraf ske en

Frø-Æg og Unger paa forskellige Udviklingstrin. Øverst ses en Han med 2 Blærer der kommer frem, naar den kvækker.

Omdannelse eller Forvandling, hvad der er meget almindeligt hos de lavere staaende, hvirvelløse Dyr. Padderne har, idet de kommer frem af Ægget, endnu ikke samme Bygning og Udseende som Moderdyret, men antager først senere dets Form ved fra Larvetilstanden at gaa over til at blive fuldt udviklede Dyr. Saa længe Padderne er unge, lever de som Fisk i Vandet; senere kan de opholde sig baade i Vandet og paa Landet, om end Flertallet af dem aldrig fjærner sig ganske fra Vandet eller fuldstændig kan undvære det.

Deres indbyrdes Form er højst afvigende; nogle mangler ethvert Spor af Lemmer, eller har kun svage Antydninger deraf og er da trinde som en Orm; andre har kraftige Bevægelsesredskaber og en bred, fladtrykt Krop. Hos de paa Land levende, lemmeløse Ormepadder ligner den hele, haleløse Krop aldeles en Regnorms, medens de i Vandet levende Fiskepadder har Form som en Aal med sammentrykt Hale og en Antydning af Halefinne. Hos de forskellige Slægter ses Lemmerne Trin for Trin mere og mere udviklede. Undertiden findes der kun faa Stumper af Forlemmer, og hos andre kun Baglemmer. I samme Forhold som Fødderne udvikles, bliver Kroppen kort og sluttet samt tillige fladtrykt. Hos de fuldt udviklede Frøer og Tudser svinder Halen helt bort, saa at der ikke engang er Spor tilbage af den. Hos disse faar Baglemmerne tillige en stor Overvægt over de smaa, korte, i Almindelighed indadtrejede Forlemmer, der i Reglen kun har fire Tæer, medens Baglemmerne som oftest har fem.

Ogsaa Huden er højst forskellig udviklet. Hos Frøer og Halepadder er den glat, blød, og temmelig tynd, saa at Musklerne ses igennem den hos de Dyr, hvor den slutter tæt om Kroppen. Mange har særegne Hudkirtler, der udskiller en skarp Vædske, der i større eller mindre Grad lugter som Løg. Disse Kirtler er i Almindelighed, som f. Eks. hos Tudser og Halepadder, fordelte over hele Kroppen, men tit er der ogsaa enkelte Steder, hvor de sidder tættere, som f. Eks. de saakaldte Ørekirtler paa Siderne af Halsen. — Den nøgne Hud og dens Kirtler er af overordentlig Vigtighed for Padderne Liv, og disse gaar til Grunde, naar dens Virksomhed forstyrres. Igennem Huden sker nemlig baade en Uddunstning og en Indsugning. Ved Forsøg har man saaledes paavist, at Frøer ikke alene optager Vand igennem Munden, men ogsaa igennem Huden. Men næsten lige saa stor en Evne, som Huden har til at indsuge, har den til at uddunste. Foruden rent Vand afgiver den ogsaa en fra den udskilt Slim. Hos Tudser og Salamandere er denne Udskillelse paa Grund af Mængden af Kirtler betydeligere end hos alle øvrige Padder, og den kan yderligere forøges, naar Huden pirres stærkt. Sætter man f. Eks. en Salamander eller Tudse paa svagt glødende Kul, udvikler Slimen sig saa rigelig, at Kullene kan slukkes; derfra skriver sig den ældgamle Fabel om, at Salamanderen skal være uforbrændelig. Det synes, som om Padden vilkaarligt kan

forøge Udskillelsen af den nævnte Slim og saaledes maaske bruge den som Vaaben mod en Fjende. Denne Vædskes stærke Lugt og betydelige Skarphed har endog bevirket, at Tudser og Salamandere har faaet Ord for at være giftige. Nogen egentlig Gift er Slimen dog ikke, men den fremkalder paa fin Hud en svag Smerte og brænder stærkt paa Tungen. Forsøg skal desuden have vist, at den kan dræbe Frøer, smaa Fugle og spæde Pattedyr (som Hundehvalpe) ved at indføres i deres Blod.

Da man kun har fundet faa Levninger af Padder fra tidligere Jordperioder, kan man ikke danne sig nogen sikker Mening om disse Dyrs tidligere Udbredelse. Nu findes de over hele Jorden med Undtagelse af de koldeste Egne. De trænger til Varme og Vand for at kunne trives, og de er endog fuldstændig afhængige af Vandet, da de, paa en enkelt Undtagelse nær, maa cpholde sig i det i den første Del af deres Liv. Den anden Livsbetingelse, Varmen, forklarer, hvorfor disse Dyrs egentlige Hjem findes imellem Vendekredsene. De holder sig næsten kun til ferskt Vand og undgaar Havet og andre salte Vande. I fuldstændige Ørkener findes der ingen Padder; men hvor der blot til visse Tider gives Vand, vil man kunne finde dem. Paa saadanne Steder tilbringer de nemlig den tørre Aarstid i en Dvale, enten begravede i Dynd eller i Jordhuler. I de hede Jordbælter, hvor der er en regelret tilbagevendende Regntid, forsvinder Padderne aldeles, naar den tørre Tid begynder, og viser sig atter som ved et Trylleslag, saa snart den første Regn er falden. Men i alle disse Egne er deres Antal dog kun ringe i Sammenligning med Mængden af dem i de vandrige Urskove, som Aar ud og Aar ind bevarer den samme Fugtighed, og hvis Trætøppe endog frembyder Steder, der egner sig for Paddernes Formerelse. Padderne er fremfor alle andre Hvirveldyr bundne til et og samme Sted. Deres Enemærker indskrænker sig ofte til et Rum paa kun faa Kvadratmeter; i en middelstor Dam, ja i en Vandpyt kan der leve Hundreder af disse nøjsomme Skabninger uden at faa Lyst til at udvandre; et eneste af Urskovens Træer kan huse andre Hundreder Aar ud og Aar ind, og det saa vel Larverne som de Gamle. Vandringer forekommer kun undtagelsesvis hos Padderne og sandsynligvis kun, naar et Opholdssted forandres i saa høj Grad, at det ikke længer frembyder de nødvendige Livsbetingelser.

Paddernes Liv synes at være endnu ensformigere end Krybdyrenes, skønt mange Padder er Dyr, som bevæger sig med Lethed. I Overensstemmelse med Opholdet i Vandet svømmer de, paa enkelte Undtagelser nær, overordentlig godt, og det ingenlunde alene som Larver, i hvilken Tilstand de paa en Maade lever som Fisk, men ogsaa som udvoksne Dyr, hvad enten Fødderne eller Halen er det vigtigste Bevægelsesredskab. Paa Land er Gangen højst forskellig; alle Halepadder humper krybende og tungt afsted, hvorimod de haleløse Padder bevæger sig i kortere eller længere Spring. Iblandt de sidste findes der endog Former, som kan klatre op i Toppen af

høje Træer; men Klatringen sker paa en anden Maade end hos alle andre Hvirveldyr, i det den bestaar af lutter Spring fra et lavere til et højere Hvilepunkt.

I én Henseende udmærker Flertallet af Padderne sig fremfor Krybdyrene. Thi medens kun faa af disse har en Stemme i dette Ords egentlige Betydning, besidder en stor Mængde Padder en næsten overraskende Evne til at frembringe mere eller mindre velklingende, høje og afrundede Toner. Det er deres Stemmer, som om Natten, om ikke overdøyer alle andre Lyde i Urskoven, saa dog uafbrudt ledsager dem, og det er dem, der fortrinsvis høres i vore Sommernætter. De har egne Redskaber, hvorved Stemmen forstærkes, og nogle Padder gør en saa omfattende Brug af Røsten, at de forstyrrer den natlige Stilhed. Det er imidlertid kun de gamle, som kan skrige, hvorimod Larverne og Ungerne er aldeles stumme. — Padderne har kun lidet udviklede Aandsevner og overgaar i saa Henseende næppe Fiskene. Man kan egentlig heller ikke sige, at de slutter sig sammen i Samfund; thi det er Opholdsstedet, som binder dem til hverandre, og ikke gensidig Tilbøjelighed. Kun faa af dem viser nogen videre Omsorg for Ungerne.

Sandsynligvis er alle Padder uden Undtagelse Natdyr. Deres Virksomhed begynder kort før eller i Tusmørket og varer til hen imod Morgen; om Dagen hviler de, men paa højst forskellig Maade. Medens nogle skjuler sig og holder sig rolige til næste Aften, bader andre sig i Solen og falder til Dels i en Søvn, som dog aldrig er saa dyb, at de lader sig overrumple af en Fare eller lader et tilfældigt Bytte undslippe sig. Men ogsaa disse Padder viser ved livlig Kvækken osv., at Natten er deres bedste Tid.

Føden staar i et bestemt Forhold til Forvandlingen. Alle Larver lever i Begyndelsen, i det mindste for største Delen, af Plantestoffer, hvorimod alle udvoksne kun lever af dyriske Stoffer. De gamle er altsaa fuldstændige Rovdyr. Byttet gribes ved et pludseligt Spring, klæbes fast til den fremstrakte Tunge og sluges helt; nogle Arter jager dog ogsaa efter de Dyr, som de har udset sig til Bytte. I øvrigt efterstræbes ikke alene andre Dyr, men ogsaa deres egen Slægt, ja endog deres egen Art. Ligesom hos Krybdyrene stiger deres Ædelyst, naar det bliver varmere i Vejret. Om Sommeren er vore Padder graadige Rovdyr; om Foraaret og Efteraaret æder de kun lidt, skønt man paa Grund af den forudgaaende eller efterfølgende Dvale skulde vente det modsatte.

Legetiden falder umiddelbart efter, at Padderne er vaagnede af Dvalen. Saa snart Legen er lagt, stiger de Padder, som ellers lever paa Land, op af Vandet for at færdes paa Markerne, Engene, Træerne o. s. v., indtil Kulden eller Tørken tvinger dem til at søge et Vinterkvarter.

Lige saa hurtig som Padden — i Reglen i faa Uger — gennemgaar Larvetilstanden, lige saa langsom er det fuldkomne Dyrs Vækst. Frøer kan først forplante sig, naar de er fem Aar gamle, men de

vedbliver at vokse og opnaar maaske først i det tiende eller tolvte Aar den fulde Størrelse; Salamandre kræver endnu længere Tid, førend de er udvoksede, ja Kæmpesalamanderen fra Japan bruger maaske endog tredive eller flere Aar dertil. Men til Gengæld varer ogsaa deres Liv meget længere end andre Dyrs, endog under Omstændigheder, som vilde have bragt andre Dyr Døden. Det er sandt, at Padder, som var indesluttede i Hulheder i Stene, har holdt sig i Live, naar der kun var Adgang for Fugtighed og en ringe Mængde Føde; man har iagttaget, at de hele Aar igennem har levet i kunstige, til Forsøg indrettede Rum uden at bukke under. De overgaar altsaa andre Hvirveldyr i Sejlivethed. Om enkelte Krybdyr ved vi, at afbrudte Lemmer, navnlig Halen, til en vis Grad kan erstattes, d. v. s. at der danner sig en Halestump, som imidlertid mangler Hvirvler. Hos enkelte Padder danner der sig derimod nye Lemmer med Knogler og Led, naar man lemlæster dem; og gentager man Forsøget, hjælper Naturen endnu en Gang! Saar, som ubetinget vilde have dræbt andre Hvirveldyr, besværer næppe Padderne; udtages Øjet af dem, danner der sig et nyt! Kun nogle af de laveste Havdyr besidder en endnu større Reproduktionskraft og Sejlivethed. En Salamander kan taale at indefryse i Is og kommer dog til Live, naar Isen tør op. Ja selv i Fjendernes Mave giver Paddernes Sejlivethed sig til Kende; man kan saaledes i Maven paa dræbte og opsprættede Slinger finde levende Padder, som kryber frem, selv om Baglemmerne er halvt fordøjede.

Padder lider under det samme Had, som med Rette eller Urette næres imod Krybdyrene, og dog er ikke en eneste Padde skadelig, og ikke en eneste af dem kan gøre Fortræd. Desuagtet forfølger man dem og dræber dem i blind Uvidenhed. Medens den kyndige Gartner freder om Tudserne, og Englænderen endog køber dem i Hundredevis for at rense sin Have for alle Slags skadelige Dyr, dræber taabelige Mennesker det »hæslige Kryb«, som, til alt Held, ved sin Frugtbarhed modstaar Forfølgelserne fra alle Sider.

DE HALELØSE PADDER.

Den, der kun en eneste Gang opmærksomt har betragtet en Frø, vil have en Forestilling om Paddeklassens første Orden; der findes nemlig kun meget faa Afvigelser i Legemsbygning i denne Afdeling.

De haleløse Padder er mindre end andre Padder bundne til et bestemt Sted, da deres hele Legemsbygning tillader dem en friere Bevægelighed. De færreste Arter lever bestandig i Vandet, hvor de har tilbragt deres Ungdom; de fleste strejfer om inden for visse, temmelig begrænsede Enemærker, for saa vidt de her finder den nødvendige Fugtighed. Orme, Snegle, Fiskeleg og unge Fisk udgør

deres vigtigste Føde; de større Arter vover endog at overfalde smaa Pattedyr og Fugle, men som alle ægte Rovdyrnaturer tager de kun levende Bytte. — I Almindelighed foregaar Larvernes Forvandling paa den Maade, at Baglemmerne først vokser frem, og at Halen lidt efter lidt skrumper ind og til sidst svinder helt bort. Til denne Forvandling medgaar der tre, fire, fem eller flere Maaneder, og efter den forlader Ungerne Vandet for at begynde at føre samme Leve-maade som de Gamle.

Løvfrøerne (*Hylae*) er slankt byggede og har, trods al Brogethed, mere eller mindre den samme Farve som Træernes Løv; de kendes let paa, at Spidsen af Tærne er udviklet til en Sugeskive, som tjener dem til at holde sig fast med paa glatte Flader. Løvfrøerne er de mest bevægelige og mest tiltalende af den hele Klasse og har paa Grund af disse Egenskaber i høj Grad vundet Menne-skenes Forkærlighed, saa at man endog holder enkelte af dem fangne i Værelser. I Europa har den artsrige Familie kun én Re-præsentant, nemlig den almindelige Løvfrø. I sydligere Lande findes forbausende mange Arter, og især har overordentlig mange hjemme i Amerika.

Saa snart Løvfrøerne har parret sig, forlader de det Vand, hvor de har lagt Æg og stiger op i Træerne, hvor de vælger sig passende Blade til Opholdssted, hvorfra de kan jage. Deres Farve ligner, hvor forskellig den end er, oftest det Løv, hvortil de holder sig; ja den retter sig sædvanligvis nøje derefter, da de fleste Arter har Evne til at skifte Farve paa en meget overraskende Maade, endog langt mere og meget hurtigere end den navnkundige Kamæleon. En Løvfrø, der ser grøn ud som det Blad, hvorpaa den sidder, kan snart efter antage samme Farve som Barken. Den, der har set de tropiske Egnes pragtfulde blaa, røde, brunplettede, i lige saa smukke som forskelligartede Farver prangende Løvfrøer, er maaske tilbøjelig til at tvivle om Farvernes beskyttende Betydning; men den, der med egne Øjne har lært disse Skovstrækningers Farvepragt at kende, vil forstaa, at selv den mest brogede Løvfrø lige saa godt som vor her hjemme kan finde Blade og Blomster, fra hvis Farve dens egen ikke kan skelnes. Dens egen Farvepragt er dog altid kun et svagt Genskin af selve Løvet, og dens brogede Tegning udgør dens bedste Beskyttelse imod de den truende Farer af den simple Grund, at kun et meget skarpt Syn kan opdage den.

Den almindelige Løvfrø (*Hyla arborea*), som er den mindste europæiske Frø, opnaar en Længde af 3,5—4 Ctm. Paa Overkroppen er den smuk bladgrøn, hvorimod den under nederen er graahvid. Hannen adskilles fra Hunnen ved den i Parringstiden mørke Strubehud, som kan pustes op til en stor Strubesæk; men uden for Parringstiden og den nærmest paafølgende Tid er Kønnene meget vanskelige at skelne fra hinanden ved ydre Mærker. I øvrigt varierer Farven efter Aarstiden og Hudskifterne. — Løvfrøen findes over en

stor Del af de danske Øer og paa Jyllands Østkyst; man kunde fristes til at sige, at den har omtrent samme Udbredelse som Nattergalen. Paa Bornholm er den almindelig, og desuden findes den i det sydlige og sydøstlige Skaane. Endelig er den udbredt over hele det sydligere liggende europæiske Fastland. I Parringstiden ses den flokkevis i Vandene; derefter gaar den op i Buskenes og Trærnes Løv og skjuler sig der. Den er en af de smukkeste Pad-der i Eropa, og behændigere end alle de andre, der har hjemme her. Naar det er smukt Vejr om Sommeren, sidder den paa Overfladen af Bladene; men regner det, tyr den om paa Undersiden, og

Løvfrø.

varer det fugtige Vejr den for længe, flygter den endogsaa af Frygt for Regnen — ned i Vandet! Den, som hører Løvfrøen skrigе i Buskene, kan let overbevise sig om, hvor vanskeligt det er at skelne det lille grønne Dyr fra dets Omgivelser. Det forstaar at føre sig sin Lighed med de grønne Blade til Nytte, thi det røber sig ikke ved at springe, men foretrækker ved en Fjendes Komme at trykke sig tæt ind til sit Blad og holder sig ubevægelig paa det, indtil Faren er forbi. Først i den yderste Nød bestemmer Løvfrøen sig til at springe, og det sker da saa pludseligt og saa behændigt, at den i Almindelighed er frelst. — Dens Føde bestaar af alle Slags Insekter, især Fluеr, Biller, Sommerfugle og glatte Larver. Ethvert

Bytte, som den æder, maa imidlertid være levende og bevæge sig; døde eller ubevægelige Dyr rører den ikke. Dens skarpe Syn og kendelig godt udviklede Hørelse underretter den i Tide om, at Myg eller Fluor nærmer sig. Den iagttager dem skarpt og sætter saa pludselig med et vældigt Spring efter dem, i de allerfleste Tilfælde med Held og altid saaledes, at den naar et andet Blad i Springet. Da den trænger til temmelig megen Næring, ligger den hele Dagen igennem paa Lur, endskønt dens egentlige Virksomhed først begynder efter Solens Nedgang.

I Almindelighed anser man Løvfrøen for at være en god Vejr-profet, og man tror, at den forudsiger Omslag i Vejret ved at skrige, — en Tro, der dog ikke er ubetinget rigtig. I Parringstiden lader den især sin høje Stemme høre, men den tier heller ikke om Sommeren og udstøder med oppustet Strubesæk sit, næsten som Bjælde-klang lydende Skrig, der minder om Cikadernes »Sang«. Den halve Nat igennem lyder dens »Kræh, kræh, kræh!« hvorledes Vejret end er; men ved Uvejr skriger den mere end ellers; under Regn eller i fugtigt Vejr tier den ganske stille.

Henimod Efteraaret forlader den Trætoppene, kommer ned til Jorden, hopper hen til det nærmeste Vandhul og skjuler sig i Dyn-det. I Almindelighed forlader Hannerne Vinterkvarteret imod Slutningen af April, og først en Ugestid senere viser Hunnerne sig. Omtrent tolv Timer efter at Æggene er lagte, har den Slim, der omgiver dem, opsuget saa meget Vand, at den bliver synlig. Legen danner uformelige Klumper og bliver liggende paa Bunden, indtil Larverne er udklækkede.

Løvfrøen er saa fordringsløs, at man kan holde den hele Aar igennem i et almindeligt Glas, naar man blot fodrer den tilstrækkeligt. Hertil vælger man Fluor og Melorme, fordi man har lettest ved at faa dem, men man kan ogsaa fodre den med andre Insekter. Efter en Tids Forløb lærer den sin Herre at kende. Et enkelt Eksempel har man holdt 22 Aar i Live — og det omkom endda ved et rent Tilfælde.

I Brasilien og Guyana lever der en af de største Løvfrøer, nemlig Kolbefoden (*Hyla faber*), der kaldes saaledes paa Grund af sine brede Hæfteskiver. Dens Krop er klodset, Hovedet fladt og bredere end Kroppen, og Lemmerne udmærker sig ved særlig Styrke. Farven er ensartet bleg lergul med en langs Midten af Ryggen løbende Stribe og desuden tegnet med enkelte uregelmæssige, fine sorte eller olivenbrune Streger; Bugen er jævnt gulhvid. Kolbefoden, som lever paa høje Træer med tykke Blade, især ved Flodernes og Sumpenes Bredder, bliver 8—9 Ctm. lang. I Regntiden vrimler Sumpene af disse Løvfrøer, og man hører da om Aftenen og om Natten lige til Daggry deres underlige, høje og metallisk klingende Stemme, der lyder som mange Blikkenslageres Hamren. Brasilianerne har i den Anledning givet denne Løvfrø Navnet »Smeden«.

En anden Art, Brasilianernes Sapo (*H. luteola*) er meget al-

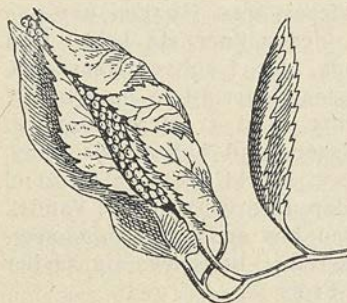
mindelig paa hele Østkysten af Brasilien. Den bliver kun 2,5 Ctm. lang, er gulbleg paa Over- og Undersiden, brunlig paa Hovedet og prydet med en mørk Linie fra Øjet til Skuldren. Hele Dagen og Natten hører man den, i Forhold til Dyrets Størrelse stærke Stemme, der lyder som et raat og kort udstødt »Krak, krak, krak!«. Denne Frø findes især imellem de vilde Ananasplanters stive Blade; thi her samler der sig altid Vand, ja endog under den største Tørke bliver der en uren, mørk Vædske tilbage, der dog efter vedholdende Regn bliver ren og drikkelig. I disse Vandsamlinger imellem Bladene lægger Frøen sine Æg, selv om Planten vokser som »Epi-fyt« højt oppe paa Træernes Grene.

Pungfrøen (*Nototrema marsupiatum*) viser, hvor mærkelig Løvfrøernes Forvandling kan være. I sin Form adskiller denne Frø sig ikke væsentlig fra de andre Løvfrøer, men Hunnen har paa Ryggen en Indkrængning af Ryghuden, der aabner sig bagtil som en Pung af omtrent 1 Centimeters Dybde, der i enhver Henseende minder om Pungdyrenes og virkelig ogsaa tjener til at optage Æggene i den første Tid af deres Udvikling. Det er meget sandsynligt, at det er Hannen, der bringer Æggene ind i Hunnens Pung, som under Udviklingen udvider sig meget stærkt og giver Dyret et uformeligt Udseende. Senere bærer Moderen Larverne ned i Vandet, hvor de fra nu af skøtter sig selv. Men hos andre Arter gennemløber Larverne hele Udviklingen i Moderens »Rugesæk« og kryber først ud af denne som smaa, firbenede Frøer.

Om saadanne mærkelige Forplantningsforhold hos fremmede Former af Løvfrøer skriver Dreyer i »Vor Klodes Dyr«: »Den ikkun 2 $\frac{1}{2}$ Ctm. lange *N. pygmaeum* fra Venezuela bærer" saaledes i sin Pung fra 4 til 7 meget store Æg, og det ser ud, som gaar den om med nogle store Kugler i en Sæk paa Ryggen. Sækken aabner sig med en stor Længdespalte, der efter nogles Mening opstaar simpelt-hen ved en Bristning, for at de store Unger skal kunne slippe ud; ud af den normale Aabning skal de ikke kunne komme. Dette lyder dog ret utroligt. Ind i Pungen kommer Æggene formodentlig ved Hannens Hjælp, men hvorledes dette gaar til, er endnu ikke iagttaget. — I Paraguays Moseegne forekommer en Løvfrø, som Indianerne med en Efterligning af dens Røst, der i Yngletiden, naar mange uafslædt raaber paa hinanden, lyder, som blev der slaaet Sten af et Dusin Mænd, kalder Woollunnkook (*Phyllomedusa hypochondrialis*). Den hører til en Slægt, hvis Poter ligner smaa Hænder, idet Indertaaen kan modsættes de andre; den bliver ca. 5 Ctm. lang og kan i udstrakt Grad skifte Farve efter Omgivelserne. Under almindelige Omstændigheder er den lysende grøn med hvid Bug og røde, mørkt tværsribede Lysker, men den kan paa faa Minutter ombytte den grønne Farve med dybt Chokoladebrunt, og dens Hud er efter Budgett endog i Besiddelse af en vis fotografisk Følsomhed. Naar den saaledes ligger i Solskin mellem Græs, hvis Straa og Blade kaster Skygger hen over dens Ryg, opstaar der der-

ved mørke Skyggetegninger, som først svinder lidt eller lidt, naar man udsætter den for fuldt Lys. Under Æglægningen opsøger Hunnen med Hannen paa Ryggen et ud over Vandet hængende Blad, paa hvis Overflade hun sætter sig fast. Saavel hun som Hannen griber med Bagpoterne fat i dets Kanter ude mod Spidsen og tvinger dem sammen. I den derved frembragte Fold lægger hun en Klump Æg, hvis geléagtige Omhylning er klæbende nok til at holde Bladet i i Stilling. Derefter flytter Parret sig lidt længere ind paa dette, medens de stadig folder Randene sammen; en ny Portion Æg bliver lagt og befrugt og saa fremdeles, til Bladposen er fyldt med omtrentlig 100 Æg. Larverne udklækkes hurtigt og har, naar de forlader deres Vugge ved at lade sig dumpe ned i Vandet, udviklet

Æg af en brasiliansk Løvfrø
Phyllomedusa Iheringi.

sig til smaa, fuldstændig gasklare og gennemsigtige Haletudser, af hvilke man ikke ser andet end de store, metalgrønne Øjne og en Plet af samme Farve mellem Næseborerne paa det Sted, der berører Vandskorpen, naar de, som Haletudser jo saa ofte gør, hænger i denne. Gennem-sigtigheden beskytter de smaa Puslinger ved at gøre dem næsten usynlige, og de grønne Øjne samt den grønne Snude tager sig, set ovenfra, ud som Vandplantblade. Siden hen bliver disse Haletudser grønne paa Over-, rosenrøde og sølvglinsende paa

Undersiden. — I det sydlige Brasilien forekommer *P. Iheringi*, af hvis Ægmasse vi bringer et Billede; af dette vil man se, at den til Hylstret benytter flere Blade.*

*

*

*

Frøernes (*Ranae*) velbekendte Familie er ikke saa rig paa Arter som den foregaaende, men den findes i stor Mængde udbredt over alle tempererede og varme Lande, hvor der træffes ferskt Vand.

De i Vandet levende Frøers Tilværelse er mere eller mindre ensartet og bestaar i et muntert Foraars- og Sommerliv med megen Sang, Støj og Glæde, et mindre behageligt Efteraarsliv og dernæst en Vintersøvn paa flere Maaneder dybt nede i Dyndet af de tilfrosne eller udtørrede Vande, indtil den varme Foraarsluft sprænger Isdækket, eller den første Regn opløder Dyndet. Hvor der Aar ud og Aar ind tilnærmelsesvis hersker det samme Vejr, giver de muntre Frøer uden Afbrydelse deres Koncerter til Bedste; i det vandrige Sydamerika hører man næsten hver Aften deres Kor, og ogsaa i Indiens fugtige Lavlande lyder det Aaret rundt. — Hos os kan Frøerne i det højeste blive noget besværlige paa Grund af den Ud-

holdenhed, hvormed de gentager de samme Toner; i andre Jordstrøg kan de virke ligefrem forstyrrende ved den til Dels meget støjende Musik; og medens de hos os levende Arter med fuld Føje henregnes til de nyttige Dyr, overfalder Familiens største Arter i Amerika og Indien ikke sjældent Fjerkræ og andre smaa Husdyr. Desuagtet har de egentlig intetsteds skaffet sig Fjender og bliver heller ikke som Tudserne betragtede med Modbydelighed. Tværtimod efterstræbes de i flere Lande som et Slags Vildt, paa hvis velsmagende Kød man sætter Pris.

Indiens Skove er i højere Grad end nogen anden Regions Svævedyrenes Hjem. Vi har allerede gjort Bekendtskab baade med Pattedyr og med Krybdyr, som paa Grund af Hudens Udvikling til Faldskærme med større eller mindre Ret har faaet Tilnavnet »flyvende«. Hvor vidunderlige disse Tilpashingsformer end forekom os, — med Flyveegern og Drager var vi dog paa Forhaand nogenlunde fortrolige. Mangen en Skolebog belærer jo derom. Men en flyvende Frø lyder som et Æventyr, opdigtet af en naiv Indfødt eller en sensationssøgende Rejsendes Fantasi. Man kan da tænke sig Wallaces Forbauselse ved en Dag under sit Ophold paa Borneo at blive præsenteret for et saadant, som det synes den Gang (1855) uanet Væsen. Han fortæller herom i sin Beskrivelse: »En af de mærkeligste og interessanteste Padder, jeg traf paa Borneo, var en stor Løvfrø, der blev mig bragt af en kinesisk Arbejder. Han forsikrede mig, at han havde set den komme ned i skraa Retning fra et højt Træ, som om den fløj. Ved at undersøge den fandt jeg, at Bagtæerne var meget lange og forbundne med Hud helt ned til den yderste Spids, saa at de i udspredd Stilling dannede en Flade, der var meget større end Kroppens. Ogsaa For-tæerne var indesluttede i en Hud, og Kroppen kunde pustes stærkt op. Ryggen og Lemmerne havde en dyb, skinnende grøn Farve; Undersiden og det inderste af Tæerne var gule, medens deres Forbindelseshud var sort med gule, straaaleformige Linier. Legemet var omtrent 10 Centimeter langt, medens hver Bagfods Hud, fuldt udbredt, dækkede en Overflade af 25 Kvadratcentimeter og alle fire Fødders Hud tilsammen omtrent 80 Kvadratcentimeter. Da Taa-spidserne er udvidede til Fasthæftningsskiver og altsaa viser, at Dyret er en ægte Løvfrø (se nedenfor), er det vanskeligt at tænke sig, at Tæernes overordentlig store Hud skulde tjene blot til Svømning, og Kineserens Udsagn, at det fløj ned fra Træet, bliver mere troværdigt. Dette er, tror jeg, det første Eksempel, man kender, paa en »flyvende Frø«, og det har stor Interesse for Darwinister, da det viser, at Variationsævnene hos Tæerne, — der allerede i Forvejen var blevne omdannede til Svømmebrug og til Fasthæftning under Klatring — har kunnet sætte en beslægtet Art i Stand til at bevæge sig gennem Luften paa Dragens Vis. Den synes at være en ny Art af Slægten *Rhacophorus*, der omfatter adskillige Frøer,

som er meget mindre end denne og har Tæernes Hud svagere udviklet.*

Siden Wallace stiftede Bekendtskab med denne første »flyvende Frø« — *Rh. pardalis* — har Videnskaben lært andre lignende Arter at kende, alle tilhørende samme Slægt. Langt den største Del af dem har hjemme i det sydøstlige Asien, medens de andre mærkværdig nok træffes saa langt borte som paa Madagaskar. Sammenligner man Billedet af Løvfrøen med Flyvefrøen er det meget forstaaeligt, at Wallace antager den for en til Trælivet særlig tilpasset Løvfrø. Den har jo dennes store Hæfteskiver og ligeledes den beskyttende Farve. Undersøgelser af dens indre Bygning har imidlertid vist, at den er nærmere beslægtet med den almindelige grønne Frø. Dette gør den

Flyvefrø.

forsaavidt kun endnu mere interessant, som det tilfulde godtgør, hvor stor en Tilæmpningsævine Dyrenes Organisation og Levevis kan være i Besiddelse af, idet det faktisk er Svømmehuden, der fra Svømmeredskab er bleven udviklet til en fortrinlig Faldskærm, medens samtidig Taa-spidserne er blevne udvidede til Hæfteskiver i Lighed med Løvfrøernes. Fra et oprindeligt Vanddyr er Flyvefrøen blevet et udpræget Trædyr. Denne Omdannelse er man tilmed i Stand til delvis at kunne følge, idet Svømmehuden hos et meget stort Antal af Slægtens Arter kun spænder over Tæernes inderste Halvdel, eller ikke en Gang saa vidt. I saadanne Tilfælde

kan den altsaa betragtes som en Faldskærm, der er i sin Vorden. Et Eksempel herpaa frembyder bl. a. en paa Ceylon levende Art, *Rh. reticulatus*, som vi dog nærmest nævner for dens mærkelige Opfostringsforholds Skyld og paa Grund af dens forbavsende Ævne til hurtigt at foretage et fuldstændigt Farveskifte. Tennent fortæller, at et af disse smukke Smaadyr, der havde sat sig paa en forgyldt Lampefod paa hans Spisebord, næppe blev til at skelne fra Ornamenterne, hvortil det klyngede sig. Intet Under da, at man én Dag kan træffe disse Frøer saa grønne som Blade og den næste Dag graa og plettede som Træbark. Om den Omsorg, disse Frøer viser for Yngelen, har Günther givet os interessante Oplysninger. Hun-

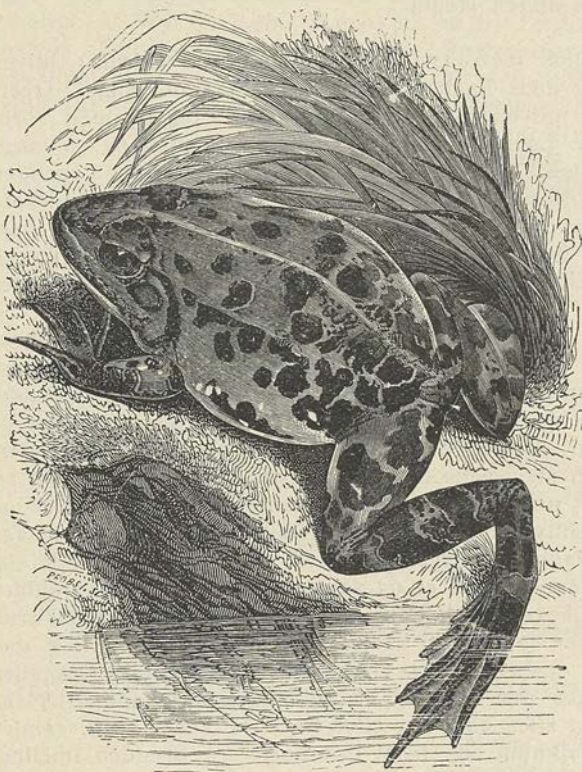
nen bærer sine Æg, — en Snes Stykker i Tal og paa Størrelse som Hampefrø, — fæstnede under Bugen, hvor de danner en fast sammenklæbet Masse og efterlader cellelignende Fordybninger i Huden. Det hele Forhold minder om vor europæiske Fødselshjælperfrøs Yngelpleje (se senere), men rigtignok med den Forskel, at det hos den ceylonesiske Fødselshjælperfrø er den Part, som er nærmest til det — Moderen — der bærer Æggene, og at disse er anbragte paa en anden Maade.

Vandfrøen eller den grønne Frø (*Rana esculenta*) bliver 5—8 Ctm. lang, og dens Baglemmer er 10—11 Ctm. lange. Overkroppens smukke, olivengrønne Grundfarve er tegnet med sorte Pletter og tre gule Længdestriber, en langs Rygraden og en langs hver Side af Kroppen. Bugen er hvidlig eller gul. Efter Legetiden viser Farven sig friskest, senere er den snart lysere, snart mørkere og spiller tillige mere eller mindre i det Brune: desuden er snart den ene og snart den anden Tegning fremherskende, da Striberne kan være mere eller mindre fremtrædende, Pletterne mere eller mindre tydelige o. s. v. De store Øjne har en gylden Øjering, og deres Udseende er klogt og muntret. Ikke blot Europa, men ogsaa Nordvestafrika og en stor Del af Vestasien er Vandfrøens Hjem. Hvor den forekommer, er den ofte tilstede i betydelig Mængde. Smaa, af Buske omgivne Damme med Aakander samt Grøfter, i hvilke der er Vand største Delen af Aaret, er dens Yndlingssteder. I Syden holder den sig gerne til Rismarkerne, der som bekendt en Tid af Aaret sættes under Vand. Den er en stor Ven af Varme og søger at opfange enhver Solstraale; om Dagen kommer den derfor altid op paa Overfladen og ligger der med Hovedet over Vandet og vidt udbredte Baglemmer paa et og samme Sted, eller ogsaa sidder den i Ro og Mag paa et stort Blad, et omkringflydende Stykke Træ, en fremragende Sten o. desl. Saaledes kan den sidde stille den halve Dag igennem, men forstyrres den eller lokkes den af et eller andet Bytte, springer den med et vældigt Sæt ud i Vandet. Naar Aftenen nærmer, sig eller naar det efter Regn er blevet svalt, samler hele Dammens Befolkning sig, helst lidt borte fra Bredden imellem Vandplanterne og begynder sin Koncert. Saaledes gaar det fra Midten af April til henimod Slutningen af Oktober, da Vandfrøen søger Vinterkvarter i Dyndet. I Sydeuropa viser den sig langt tidligere og forsvinder senere, og i Nordamerika holder den, hvor Vandplanterne ikke udtørres, ingen Vinterdvale.

Vandfrøen er et velbegavet Dyr, hvis Bevægelser vidner om Kraft og Behændighed, og hvis hele Færd tyder paa en vis Grad af Kløgt. Den forstaar saaledes at holde Øje med den sig nærmende Fjende, og for Storken flygter den over Hals og Hoved. Byttet fanges stundom med en vis Snildhed; Vandfrøen lurar paa det, svømmer forsigtig hen til det under Vandet og farer saa pludselig løs paa det. I Forhold til sin Størrelse maa den kaldes et farligt Rovdyr.

Den tager kun Dyr, der er levende, og hvad den ikke ser bevæge sig, griber den ikke. I Følge Jon. Collins Undersøgelser springer Vandfrøen aldrig paa sit Bytte; den sidder aldeles rolig, tæt trykket til Jorden, indtil den faar Øje paa et Insekt eller et andet lille Dyr. Da hæver den Forkroppen fra Jorden og støtter sig paa de udstrakte, skrævende Forlemmer; Øjnene spiles højt op og følger ufravendt Byttets Bevægelser, indtil dette er kommet saa nær, at

Spidssnudet Frø.

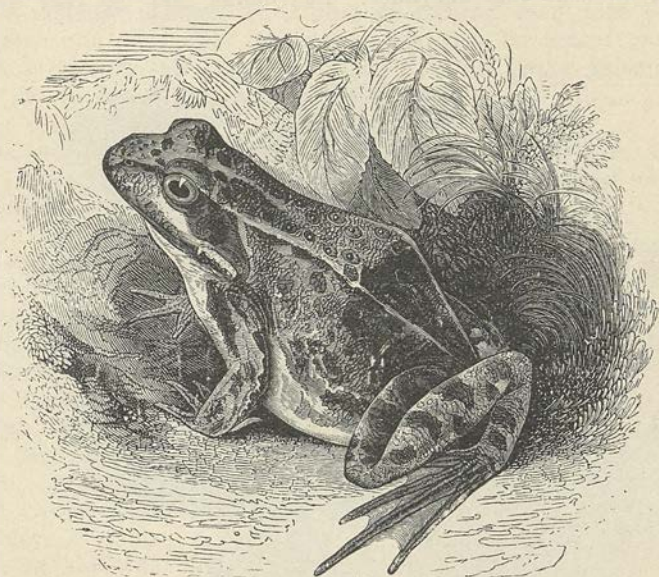
den kan naa det; Tungen slynges nu pilsnart ud af Munden og slaar med Overfladen af den fri Ende ned paa Ofret, der bliver hængende ved dens klæbrige Slim. I Almindelighed udgør Insekter, Edderkopper og Snegle den vigtigste Føde; men man paastaar imidlertid ogsaa, at gamle Vandfrøer sluger Muse- og Fugleunger, ja endog Ællinger, endskønt de næppe kan faa dem ned. I Fiskedamme skal de anrette temmelig megen Skade, da de ikke alene tager Ynglen, men ogsaa de Fisk, de kan magte.

Æggene lægges i Almindelighed i Førstningen af Juni og er forholdsvis smaa. Efter omtrent en Uges Forløb forlader Larverne dem. En Maaned senere, naar Larven er 6—7 Ctm. lang, er alle fire Lemmer helt udviklede, men endnu er Halen længere end Kroppen. Derpaa skrumper den efterhaanden ind og tabes tilsidst helt. Først efter omtrent fire Maaneders Forløb er Forvandlingen til Ende. Naar Frøen er paa femte Aar, har den opnaaet sin almindelige Størrelse, men vedbliver dog at vokse, muligvis lige til sin Dødsdag. — Vandfrøens Sejlivethed er overordentlig stor, og

endog betydelige Saar læges snart; Lemlæstelser kan den udholde i flere Timer. Alle Slags Rovdyr er dens erklærede Fjender: Odderen, Ilderen og Vandrotten tager den som et godt Bytte; Ørne, Musvaager, Ravne, Storke og Hejrer kender ikke til Skaansel overfor den, og lige saa lidt er dette Tilfældet med Gedder og andre Rovfisk. I hele Sydeuropa efterstræber endelig Mennesket ivrigt Vandfrøen, fordi dens Baglemmer (med Rette) anses for et velsmagende og sundt Næringsmiddel. Den jages især om Efteraaret, thi da er den ved bedst Huld.

De brune Frøer bliver lige saa store som Vandfrøen, men adskiller sig fra den baade i Farve og Levemaade. Steenstrup har

Butsnudet Frø.

skelnet imellem to Arter: Hedefrøen eller den spidssnude Frø (*R. oxyrrhinus*) og Græsføen eller den butsnude Frø (*R. platyrrhinus*). Af disse er den førstnævnte mere Mose- og Sumpdyr end den sidste, og saavel i Farvetegning som m. H. t. Svømmehudens Størrelse er der Smaaforskelligheder. Her vil vi imidlertid behandle dem under Et.

Den brune Frø er udbredt over hele Europa lige fra Nordkap til Italien. Imod Øst forekommer den til Japan, og i Alperne findes den endnu i Søer, som indtil Juli er bedækkede med Is. Denne Frø er den første, som vækkes af Dvalen, og dens Æg er allerede udklækkede, før dens Slægtninge har lagt Æg; de lægges allerede i Marts og er ikke saa talrige som Vandfrøens. Ved Lægningen

synker de til Bunds; men den dem omgivende Slim suger sig snart fuld af Vand, og de stiger da igen op til Overfladen, idet de danner store, tætte, slimede Klumper. Først 3—4 Uger efter Lægningen kryber Larverne ud af Æggene og svømmer om; men de vender af og til tilbage til Slimen for at leve af den. Tre Maaneder senere er Larverne blevne til fuldt udviklede Frøer, som derpaa forlader Vandet, ofte i saa store Flokke, at man kommer til at mindes den gamle Fabel om Frøregnen. — Den brune Frø opholder sig udenfor Parringstiden i Reglen langt fra Vandet, paa Marker og Enge, i Haver, Skove o. s. v., idet den paa varme Dage skjuler sig under Stene og Trærødder samt i Jordhuller og bliver der til Tusmørket, da dens Jagt begynder. Paa denne gaar det især ud over

Springfrø.

Insekter, nøgne Snegle og lignende Smaadyr. — I én Henseende staar den brune Frø langt tilbage for sine Slægtninge: den »synger« kun daarligt og kan i Sammentigning med Vandfrøen næsten anses for stum. Af Fjender har den maaske endnu flere end hin.

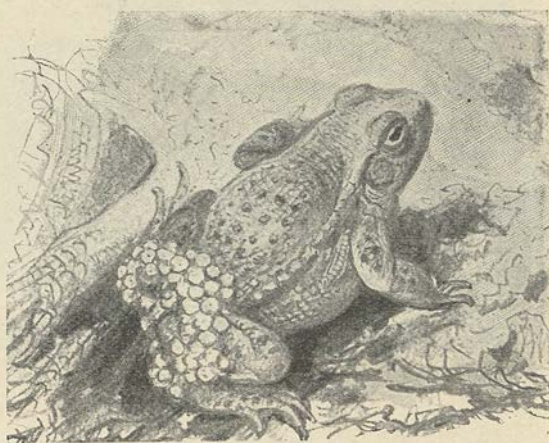
I 1892 opdagedes — saa sært det end lyder — paa den lille Ø Fænø en hidtil i Danmark ukendt Paddeart, Springfrøen eller den langbenede Frø (*R. agilis*). Senere er den fundet paa Fyn og Lolland, men selv i Tyskland er den sjælden. Dens overordentlig slanke Bygning gør det vanskeligt at fange den. Helst lever den paa fugtige, solbeskinne Engdrag.

Vore europæiske Frøer er Dværge i Sammenligning med visse amerikanske og indiske Arter og staar ogsaa langt tilbage for dem med Hensyn til Stemmens Kraft. En af Familiens mest udmærkede

»Sangere« er den nordamerikanske Oksefrø (*R. mugiens*). Den er 17—18 Ctm. lang og har 24 Ctm. lange Baglemmer. Oventil er den olivengrøn med store, mørkebrune eller sorte Pletter og med en gul Streg langs Midten af Ryggen; under Bugen er den gulhvid. Denne Frø hører hjemme i hele den østlige Del af Nordamerika, men den synes dog intet Steds at være saa almindelig som vore Frøer. Man finder den som oftest ved Floder, hvis Bredder er bevoksede med Krat, og her soler den sig ved Middagstid. I Par-ringstiden lader den sin vældige Stemme høre hele Natten igennem, saa at den bringer nervesvage Personer til Fortvivelse. Naar den er meget sulten, nøjes den ikke med Insekter og Snegle, men overfalder ethvert levende Væsen, som den tror at kunne magte. Den snapper saaledes mangan en Ælling og Kylling, men dens Graadighed bliver ofte dens egen Undergang, idet den let fanges paa Krog, og den bliver da selv spist, da dens Kød er meget velsmagende. Derfor skydes den ogsaa som andet Vildt.

Fødselshjælperfrøen (*Alytes obstetricans*) er et lille, omtrent 4 Ctm. langt Dyr, der er blaagraat paa Rygsiden og smudsighvidt underneden. Hidtil har man kun fundet denne Frø i Mellem- og Sydeuropa. I Frankrig er den almindelig, især omkring Paris, og ligeledes i Portugal og i Belgien. Den opholder sig i Jordhuller o.l. paa skyggefulde Steder. Dens Bevægelser er langsomme og klodsede som Tudsernes. Stemmen har en meget tiltalende Klang, omtrent som Lyden af en lille Glasklokke. Fødselshjælperfrøen

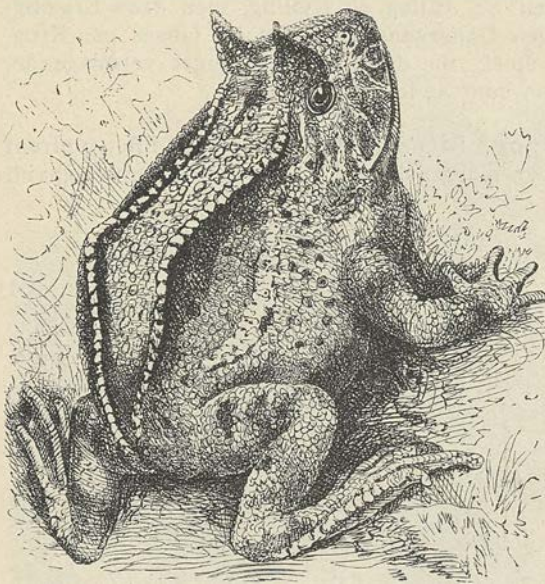
Fødselshjælperfrø.

har sit Navn af, at Hannen straks griber Æggene, naar Hunnen har har lagt dem, og vikler den Perlesnor, som de sammenklæbede Æg danner, om sine Baglemmer, saa at Snoringerne danner Figurer som Ottetal, og dette Bundt slæber den i flere Dage om med sig. Derpaa graver den sig ned i Jorden med sin Byrde og bliver der i flere Dage, indtil Æggene har naaet en vis Udvikling. Omtrent den ellefte Dag gaar Frøen ud i Vandet og frigør sig for Larverne,

som, hvad Formen angaar, næppe kan skelnes fra andre Frøers Haletudser og straks udvikler sig paa almindelig Vis.

Hornfrøerne (*Ceratophrys*) er amerikanske Padder, som udmærker sig ved Størrelse, ejendommelig Form og smuk Farve. Navnet har de faaet af en mærkelig Udvækst ved hvert Øje, som dannes af Øjelaaget, der er trukket ud i en høj Spids. *Itannia* (*C. cornuta*) er en stor, brasiliansk Frø, som bliver 10—14 Ctm. lang og hører til de pragtfuldeste Frøer. En bred Stribe langs Ryggen er orangegul og hist og her grønlig; paa Siden af Hovedet og paa Skuldrene er Huden tegnet med rødbrune Pletter. Kroppens Sider er graabrune med sortgrønne, med en rødgraa Rand omgivne

Hornfrø (Bogstavfrøen).

Pletter, og Skinnebenene er prydede med livlig grønne Tværbaand. Den gule Bug er bedækket med rødbrune Pletter. Denne Frø er udbredt over hele den sydlige Del af Brasilien fra Bahia til Rio de Janeiro, og findes desuden i Paraguay og i Guyana. Den holder sig helst til mørke, sumpe Urskove, men hopper forøvrigt omkring overalt, endog i de tørre Catingaskove. Naar *Itannia*'en har naaet sin fulde Størrelse, skal den kunne sluge en Kylling; Mus, Frøer, Snegle og andre

smaa Dyr æder den i Mængde. Naar det er stille om Aftenen, hører man til dens høje Stemme. Bogstavfrøen (*C. boiei*) adskiller sig fra den foregaaende ved Farven og ved en anden Stilling af Vorterækkerne, men ligner den iøvrigt i alt væsentligt.

Løgfrøerne (*Pelobates*) ligner Tudserne i Form, men har forholdsvis længere Baglemmer, hvis Tæer er forbundne med en stor Svømmehud. Løgfrøen (*P. fuscus*) er et meget broget Dyr, idet den paa Rygsiden er gulbrun eller lysgraa med mange smaa og store, mørkebrune, uregelmæssige Pletter, der snart løber sammen og snart staar enkeltvis. Løgfrøen holder sig ikke meget til Vandet og søger det maaske kun om Foraaret; om Sommeren færdes den

paa Land, især paa sandede Marker, idet den om Dagen skjuler sig i et tilfældigt eller selvgravet Hul og jager om Natten. Den springer rask, svømmer godt og besidder en stor Færdighed i at skjule sig i Dynd og Sand. Dens vigtigste Føde er Insekter og nøgne Snegle; muligvis tager den ogsaa unge Frøer. Løgfrøen har Navn af den Løglugt, den udbreder, og som er saa stærk, at Øjnene løber i Vand derved.

I Følge Collin er Løgfrøen ubetinget den sjældneste af de danske Padder, om det end er sandsynligt, at den paa Grund af sin skjulte og natlige Levemaade hidtil er bleven overset paa en hel

Klokkefrø.

Del Steder. I det øvrige Europa findes den i Sydsverige, Tyskland, Frankrig, Italien, Spanien, Rusland og Østrig-Ungarn.

Klokkefrøen eller Peder Okses Frø (*Bombinator igneus*) hører til en Slægt, som har en fast og ubevægelig Tunge. Huden er stærkt vortet paa Ryggen og smukt mørkegraa eller olivenbrun, medens den ligeledes vortede Bugside er blaasort med livlig orange-gule Pletter. Den bliver 4—4,5 Ctm. lang. Den er et ægte Vanddyr og opholder sig næsten hele Sommeren i alle Slags Vandpytter, Damme, Grøfter o. s. v., og kun hen ad Efteraaret ser man den noget hyppigere paa Land, hvor den da hopper rask afsted. I Vandet holder den sig i Reglen et Stykke fra Bredden med Hovedet halvt

fremstrakt; men ved den mindste Støj dykker den hurtigt ned til Bunds for at skjule sig i Dyndet. Holder man sig rolig, vil man snart bemærke, at Frøen kommer op igen og indtager sin tidligere Plads, idet den ser sig omkring. Dens »Sang«, som vel ikke er ubehagelig, men let kan trætte ved sin Ensformighed, høres som oftest først hen ad Aften og fortsættes hele Natten. Hver enkelt Tone har en vis Lighed med Lyden af en Glasklokke. Frøerne lader hver for sig i det højeste Stemmen høre tre eller fire Gange i hvert Minut og udstøder altid den samme Lyd; men da alle Hannerne udtrykker Velvære ved at skrige, opstaar den uafbrudte Musik, man hører. Paa Land søger Klokkefrøen, naar den bliver skræmmet, at undgaa sine Forfølgere ved at trykke sig til Jorden; dens Farve bevirker da nemlig, at den ikke let bliver set. Rører man ved den, bøjer den Hovedet saa stærkt tilbage, at Strubepartiet ses, og samtidig dermed lægger den Baglemmerne saaledes op paa Ryggen, at dens stærkt farvede Underside kommer til Syne, hvorved den faar et helt andet Udseende. I denne mærkelige Stilling bliver den liggende i nogle Minutter, indtil Faren er forbi. Som yderste Nødværge udsprøjter den fra Hudkirtlerne en Vædske, der ser ud som Sæbevand.

Dens Næring bestaar især af Insekter, Snegle og smaa Orme.

Der fortælles almindelig, at den navnkundige Statsmand Peder Oxse skal have indført denne Frø i Danmark. Man ved imidlertid intet derom; men hvad der kan tale for Rigtigheden deraf, er, at Klokkefrøen findes noget spredt i Danmark og er indskrænket til enkelte Steder.

* * *

Tudserne (*Bufo*) har fra Arilds Tid været Genstand for almindelig Afsky; faa Dyr er blevne mere ivrigt og uretfærdigt forfulgte. De adskiller sig fra de hidtil omtalte Padder ved fuldstændigt at mangle Tænder og ved at have en mere plump og sluttet Krop. De tykke Lemmer er næsten lige lange, og Huden er grov og vortet.

Tudserne lever i alle Jordbælter, men er talrigere i varme Egne end i kolde, holder sig kun til Vandet i Parringstiden og er fuldstændige Natdyr, som kun undtagelsesvis ses udenfor Skjulestedet, saa længe det er Dag. De bevæger sig langt fra saa let som Frøerne, men humper mere afsted, end de hopper, og svømmer daarligt, saa at de synes at være klodsede og langsomme, skønt de, strængt taget, ikke er nogen af Delene. Orme, Snegle, Insekter og smaa Hvirveldyr udgør den vigtigste Føde for dem, og de er i det hele til ikke ringe Nytte.

Ligesom andre Padder kan Tudserne ikke undvære Fugtighed i længere Tid, men i fugtige Rum kan de endogsaa ved meget knap Føde holde ud i hele Maaneder, ja Aar. Man har gentagne Gange fundet levende Tudser i Hulheder, som tilsyneladende manglede en-

hver Aabning, og disse Fund har fremkaldt allehaande Opdigtelser, men ogsaa bevirket, at der er blevet anstillet Forsøg, af hvilke det tilstrækkeligt fremgaar, at Tudsernes Sejliveth ingenlunde er saa stor, som man har troet, og at ingen af dem kan leve hele Aar igennem i et fra Luften afspærret Rum eller forblive i Live et Par Aar uden Føde. Samtidig dermed synes det ogsaa at være bevist, at man ved de tilsyneladende uforklarlige Fund af Padder i hule Sten ikke omhyggelig nok har undersøgt de paagældende Forhold. Fortællingerne om, at Tudser i hele Aarhundreder skulde have ligget indesluttede i en fast Stenmasse dybt nede i Jorden, maa derfor ogsaa anses for Fabler.

Skrubtudsen (*Bufo vulgaris*) bliver 8—12, og i sydligere Lande 12—20 Ctm. lang og 6—7 Ctm. bred. Hele Kroppen er besat med tykke Vorter og er af rødgraa eller rødbrun, undertiden af olivengrøn eller sortladet Farve, hist og her med utydelige Pletter; den har i det Hele en godt beskyttende »Jordfarve« (se Fig. S. 522). Bugsidene er lysegraa. Øjnene har en smuk orangegul Regnbuehinde.

Skrubtudsen er udbredt overalt; man ser den i Skove og Krat, paa Marker og Enge, i Haver, Kældere og Murhuller, under Stene og Træstammer, kort sagt overalt, hvor der kan findes et Skjulested eller indrettes et saadant. Den forstaar nemlig godt at grave i Jorden og færdes ud og ind i sit Smuthul ligesom en Ræv i sin Grav. Skrubtudsen holder sig helst til fugtige Steder med megen Skygge, og derfor ses den almindelig under Planter med brede Blade. Den skal foretrække stærkt lugtende Vækster, saasom Salvie og Skarntyde. Den er et ægte Natdyr og holder sig skjult om Dagen, undtagen naar en varm Regn har vædet Jorden, og Skyer dækker den besværlige Sol. Under saadanne Omstændigheder gaar den ogsaa paa Jagt om Dagen, hvad der ellers først sker nogen Tid efter, at Solen er gaaet ned. Men da det falder den vanskeligt at færdes vidt omkring, undersøger den saa meget nøjere sine snævre Enemærker og renser dem grundigt for alt Slags mindre Kryb. Som Følge af sin Klodsethed styrter den ofte ned i Kældre, Brønde, Gruber o. s. v. og kan da ikke komme op igen, men maa nøjes med den Føde, som tilfældig findes der, eller som falder ned til den. Til Trods for sin Graadighed rører den aldrig døde Dyr. — Man har let ved at iagttage, hvorledes Skrubtudsen fanger sit Bytte, da den ogsaa om Dagen snapper efter ethvert lille Dyr, som den kan naa. De fremstaende og meget bevægelige Øjne spejder til alle Sider, og Tungen slynges med en vidunderlig Færdighed imod Byttet, saa at dette kun sjældent undslipper. Forfejles det, eller bedøves det ved Tungens Slag uden at klæbes fast til den, snapper Skrubtudsen ikke tiere efter det, med mindre det paa ny begynder at røre sig.

Skrubtudsen tilbringer Vinteren i fjernt fra Vandet liggende, tørre Jordhuller. Imod Slutningen af September eller i Førstningen af Oktober kryber den, ofte i Selskab med flere andre, ned i tilfældige eller selvgravede Huller, hvor den beskytter sig imod Kul-

den ved at spærre Indgangen med Jord, hvorpaa den holder sig ubevægelig og stivnet indtil Marts eller April. Fra sit Vinteropholdssted kryber den straks hen til det første, det bedste Vandhul, hvor lille det end er. Æggene lægges i to lange Snore eller Strænge, der er saa tykke som et Halmstraa og indeholder flere Hundrede Æg. Strængene slynges om Vandplanter o. desl. og holdes derved nede i Vandet; tyve Dage efter forlader Larverne Slimen. Imod Slutningen af Juni er deres fire Lemmer udviklede, og de unge Tudser forlader da Vandet, skønt Halen endnu ikke er skrumpet helt ind. Undertiden viser der sig pludselig en Mængde Smaatudser, og

Find Tudsen

det er da en gammel Overtro, at de er »regnede ned fra Himlen«. Tudserne vokser meget langsomt og kan blive gamle.; man har saaledes haft Eksempel paa, at en Skrubtudse har tilbragt 36 Aar i Fangenskab.

Ved omhyggelige Forsøg har man godtgjort, at den Vædske, som Skrubtudsen sprøjter fra sig, ikke er Gift, og at heller ikke den Slim, som udskilles af Hudens Kirtler, har nogen skadelig Virkning, om den end kan frembringe Svie. Ikke des mindre dræber uvidende og dumme Mennesker en Del Skrubtudser, medens de engelske Have- dyrkere køber Tudserne i Snesevis for at holde dem i Væksthuse eller Drivbænke, hvor de udrydder en Mængde skadelige Smaadyr. Skrubtudsen findes overalt i Europa, med Undtagelse af de aller-

nordligste Dele, og desuden er den udbredt over Mellemasien samt Japan.

Den grønbrogede Tudse (*B. viridis*) er graalig med store, grønne Pletter. Jon. Collin beskriver dens Liv saaledes: »Ligesom de andre danske Tudsearter er den et Natdyr; den danner i saa Henseende en Overgang mellem Skrubtudsen og Strandtudsen, i det den mere end hin, men ikke saa udelukkende som denne færdes om Natten. Uden for Forplantningstiden har jeg aldrig truffet den i Vandet. Om Dagen holder den sig i Reglen skjult i Stendysser, Mursprækker eller Jordhuller, og først temmelig sent om Aftenen

gaar den paa Rov; man træffer den ude hele Natten, og den synes mest at foretrække sandede Steder (Strandbredder, Grusgrave o. l.) eller den umiddelbare Nærhed af menneskelige Boliger (vistnok for Møddingers og andre Affaldsdyngers Skyld) for ethvert andet Jagt-Revier. De voksne Individuers Bevægelser er meget forskellige fra Skrubtudsernes. De hopper aldrig og kravler kun sjældent, men løber meget hurtigt, idet de hæver Kroppen fra Jorden. I den usikre Belysning, hvori man som oftest kun faar Lejlighed til at se dem løbe, ligner de skuffende Mus, men de bevæger

sig kun stødvis, et lille Stykke ad Gangen; de hviler hyppig og lader Kroppen synke til Jorden eller sætter sig næsten paa Hug. — Den grønbrogede Tudse er ikke saa udbredt i Danmark som Skrubtudsen, men maa dog kaldes meget almindelig. Den synes fortrinsvis at ynde Smaaøer og Strandkanter, men er dog langt fra indskrænket til saadanne Lokalteter alene.«

Strandtudsen (*B. calamita*) bliver 5—8 Ctm. lang og er af olivengrøn Farve med en lysegul Midtstribe langs Ryggen; Bugsiden er graalighvid. Den opholder sig næsten altid i Vande, som er rige paa Rør. Dens Bevægelser ligner den foregaaende Arts, men er endnu mere museagtige og tillige hurtigere. Den skal klavre godt, men fører i øvrigt samme Levemaade som den grønbrogede Tudse.

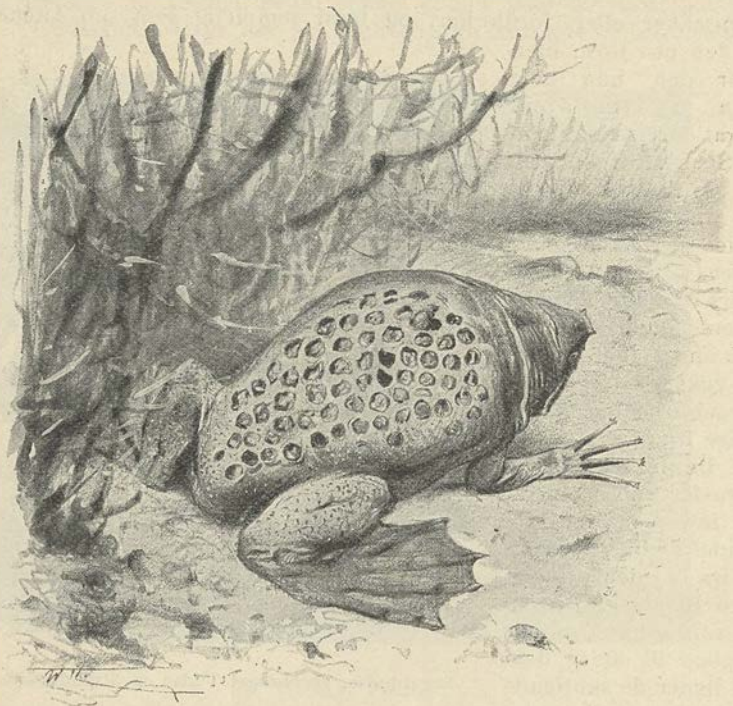

Skrubtudse, grønbrogede Tudse og Strandtudse.

Strandtudsen findes i Almindelighed i Nærheden af Havet, men kan dog ogsaa træffes inde i Landet og er saaledes temmelig almindelig ved Viborg Sø.

Til de saakaldte Kæmpetudser hører den amerikanske Aga (*B. marinus*), som er den største af alle hidtil beskrevne haleløse Padder. Den bliver omtrent 20 Ctm. lang og 10 Ctm. bred og overgaar altsaa i Størrelse mængden en Skildpadde. Den er lys graagul med store brunlige Pletter, Træernes Spidser er mørkebrune,

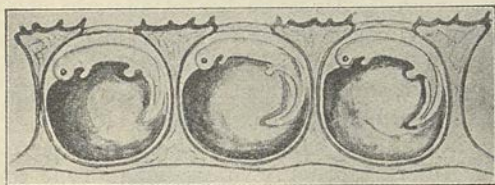
Pipatudse.

og fra Øjnene til Snuden strækker der sig ophøjede, rødbrune Ribber. Straks efter Hudsiftet ser den ret godt ud, men senere bliver alle Farver mørke og smudsige. Aga'en findes i hele Mellem- og Sydamerika samt paa de fleste derhen hørende Øer. Om Dagen holder den sig skjult, men saa snart det bliver køligt efter Regn, forlader den sit Skjul og viser sig i forbavsende Mængde, saa at man ofte ser Jorden bedækket med disse Dyr. Naar Aga'en tirres, udsprøjter den en klar Vædske, som frygtes meget af Landboerne.

Pipatudsen (*Pipa americana*), som har hjemme i Sydamerikas nordlige Egne, udgør tillige med en afrikansk Slægtning en egen

Familie, de Tungeløse (*Aglossa*), og udmærker sig ved en uformelig, næsten firkantet, særdeles flad Krop, et bredt Hoved, der gaar i et med Kroppen, svage Forlemmer med fire lange Tæer, der ender i flere Smaaspidser, og temmelig lange Baglemmer med fem store Tæer. Huden er meget rynket, og hos gamle Hunner er den endog fuld af Celler. Paa Overkæben har Pipatudsen to Skægtraade, og lignende Huddannelser findes i Mundvigene. Til Pipaens Hæslighed bidrager ogsaa de nær ved Kæberanden fremtrædende, stirrende Øjne, som siges kun at være meget lidt bevægelige. Kæberne

Gennemskåret Ryghud af Pipa-Hun. Unger med Blommesæk.

er tandløse, og Tunge mangler som sagt aldeles. Dyret er mørkebrunt. Hunnen skal blive indtil 20 Ctm. lang.

Pipatudsen er fremfor alt mærkelig ved sine Ungers ejendommelige Udvikling. Hannen indgnider nemlig Æggene paa Hunnens vortede Ryg, hvis Hud rimeligvis irriteres derved, saa at der dannes en Celle omkring hvert Æg. Cellerne antager snart en lignende Form som Biernes Voksceller og lukkes for oven, indtil Larverne har overstaaet Forvandlingen. Da sprænges Cellen, den unge Tudse strækker Hovedet eller en Fod frem og forlader til sidst Moderens Ryg.

HALEPADDERNE.

Halepaddernes Krop er mere eller mindre langagtig og trind. Hovedet er forholdsvis stort, i Almindelighed meget fladt, med en afrundet Snude og ved en tydelig Hals adskilt fra Kroppen. Halen er temmelig lang, trind eller sammentrykt og har undertiden en Hudbræmme. Lemmerne er klodsede som hos alle Padder, men omtrent lige lange. Forlemmerne har i Reglen tre til fire Tæer, medens Baglemmerne, der i øvrigt undertiden kan mangle, har fra to til fem Tæer. Huden er ligesom hos de andre Padder temmelig forskellig, enten fin og tynd, eller ru og vortet, eftersom Dyret mest opholder sig i Vandet eller paa Land. Hist og her er Vorterne samlede i Grupper og er ikke andet end stærkt udviklede Kirtler, der udskiller en ejendommelig klæbrig Slim, som ligner Æggehvide.

Farven er i Almindelighed mørk, som oftest dog med lyse Striber og Pletter.

Halepadderne er paa den nordlige Halvkugle vistnok lige saa udbredte som Frøer og Tudser, hvorimod de kun undtagelsesvis træffes paa den sydlige Halvkugle og f. Eks. ikke er fundne i Sydamerika. Dette kan muligvis forklares af deres skjulte Levevis. De fleste af dem opholder sig nemlig hele Livet igennem i Vandet; mange søger til dyndede Sumpe, og en Del lever endog i dybere Søer. De er alle uden Undtagelse Natdyr, som om Dagen holder sig i Ro, skjulte i Smuthuller eller hvilende paa Bunden af Vandet. Af den Grund er det heller ikke let at iagttage dem, og de kan, som vi ved fra de europæiske Arter, leve talrig paa et eller andet Sted, uden at man aner deres Tilstedeværelse. De Arter, vi maa opfatte som Landdyr, holder mest af mørke, fugtige Strækninger, der kun er lidet udsatte for Solens Straaler, altsaa især snævre Dale eller Skove, og her skjuler de sig under Stene og raadnende Træstammer eller i Huler i Jorden. Vandsalamandrene forlader kun af og til Vandet og skynder sig da snart tilbage dertil. Ligesom andre Padder og som Krybdyrene falder de i kolde Egne i Dvale om Vinteren, medens dette i varme Jordstrøg sker, naar Vandstederne udtørres af Heden. De er over al Maade sejllivede, saa at de kan tørre ind i Dynd og fryse fast i Is uden at lide noget derved; de kan endog flere Gange reproducere tabte Lemmer. De lever af Bløddyr, Orme, Edderkopper, Insekter og endog smaa Hvirveldyr og er i det Hele graadige Rovdyr. Paa den anden Side kan de dog ogsaa holde ud at sulte i meget lang Tid.

Landsalamandrene begiver sig til Vandet i Parringstiden og føder der Unger; Vandsalamandrene lægger derimod Æg, som de ved en Slim fæster ved Vandplanternes Blade. Alle disse Padder lever saaledes i det mindste den første Del af deres Liv i Vandet og forlader det først, naar Lungerne er fuldt uddannede. Saalænge de er Larver, har de forskellige Arter megen Lighed med hverandre.

Landsalamanderen eller Ildsalamanderen (*Salamandra maculosa*) bliver 18—23 Ctm. lang og er sort med store, uregelmæssige, guldgule Pletter — en Farvesammenstilling, der har biologisk Betydning som Advarselsfarve. Kirtelgrupperne paa Baghovedet og Vorterækkerne paa begge Sider, hvorfra der ved et svagt Tryk udsiver en hvid Saft, er især stærkt udviklede hos dem. Den har, paa Grund af sin ætsende Slim, mere end noget andet Dyr været Genstand for fabelagtige Opdigtelser. Allerede i Oldtiden mente man, — men med Urette, — at den var overordentlig giftig, og i Alkymisternes og Troldmændenes Sortekunster spillede den en fremragende Rolle. Blandt andet troede man, at en Ild slukkedes, naar en Landsalamander krøb hen over den, og at et brændende Hus kunde reddes ved, at man kastede et saadant Dyr ind i Flammerne.

Landsalamanderen har hjemme i Mellem- og Sydeuropa, og fin-

des desuden i Nordvestafrika og en Del af Asien. Den holder sig især til fugtige, mørke Steder og gaar om Dagen kun ud, naar det har regnet. Tørke eller Solskin virker saa stærkt paa den ved at unddrage dens Legeme den fornødne Fugtighed, at den udsættes for at gaa til Grunde. Den er meget langsom i sine Bevægelser saavel paa Land som i Vand. — Forplantningen er ret mærkelig. Idet Æggene lægges, brister Æggehinden, og den allerede nu med fire Lemmer forsynede Larve kan straks svømme om i det Vand, som Moderen har valgt til Opholdssted, og som for det meste er koldt Kildevand. Henad Efteraaret skrumper Gællerne ind, og de unge Salamandre søger da til Land. Kuldets Størrelse kan svinge imellem 8—42 Stykker. —

Landsalamander.

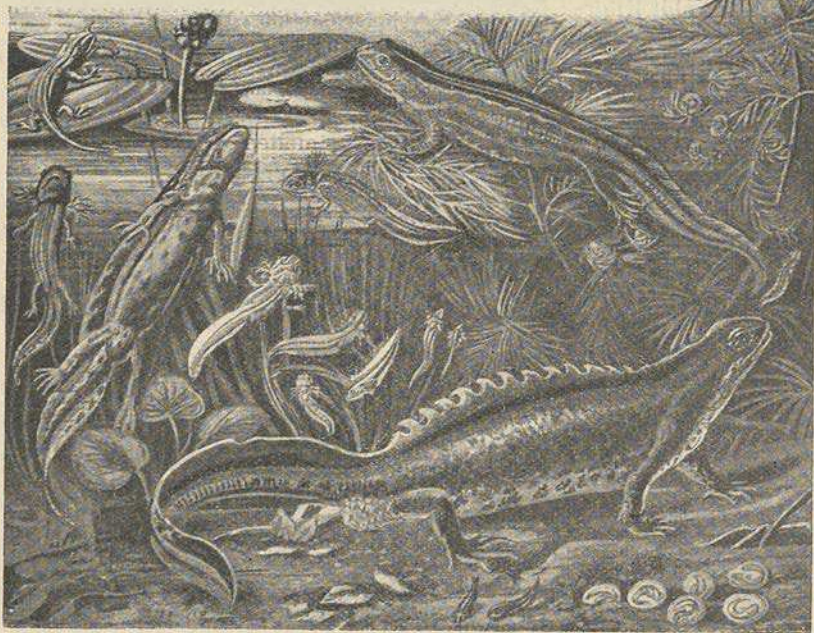
Alpesalamanderen (*S. atra*) ligner den nylig omtalte Art, men er ensfarvet sort og noget mindre. Den har hjemme paa Alperne i et Bælte, der ligger mellem 700 og 2800 M. over Havet. Den føder aldrig mere end to Unger ad Gangen, og disse er allerede ved Fødselen saa udviklede, at de har mistet Gællerne. I Levemaade stemmer den sorte Salamander for øvrigt overens med alle de andre.

Vandsalamandrene adskiller sig fra Landsalamandrene ved den sammentrykte Svømmehale, der hos nogle endog har en Hudkam. Forlemmerne har altid fire og Baglemmerne altid fem Tæer, der ofte er mere eller mindre forbundne ved en Hud. Alle Vandsalamandre opholder sig fortrinsvis i stillestaaende Vande, hvor de svømmer om med langt større Livlighed end Landsalamandrene. Deres Næring bestaar af alle Slags Smaadyr. De hidtil kendte Arter formerer sig ved Æg, og Larverne udklækkes, inden de endnu har Lemmer. Det er mærkeligt, at enkelte — den lille Salamander og en Bjærgform (*Trilon alpestris*) — i kolde Fjældvande forplanter sig, førend de har opnaaet fuldkommen Udvikling.

I Norden findes der to Arter, nemlig den store Salamander (*Molge cristata*) og den lille Salamander (*M. vulgaris*). Den første af dem bliver 13—15 Ctm. lang. Den har en vortet Hud, som paa Ryggen er mørk, men under Bugen pommeransgul med sorte Pletter; langs Siderne og paa Halsen har den hvide Punkter. I Parringstiden har Hannen en Hudkam langs Ryg og Hale, men denne Kam er afbrudt over Lænden og dybt delt i spidse Takker.

Den lille Salamander har en glat Hud og lysere Farver. Den er oventil lysebrun og paa Bugen hvidlig eller orangerød med sorte Pletter. Hannens Kam er takket og ikke afbrudt. Begge Arter er ægte Vanddyr og opholder sig i stillestaaende, klart Vand, der er omgivet af Krat. Lige saa klodsede de er paa Land, lige saa hurtigt færdes de i Vandet, hvor Halen er dem et vigtigt Bevægelsesredskab. Om Efteraaret forlader de Vandene for i Fællesskab at søge Vinterleje under Stene, Trærødder o. desl. Hunnens Æg klæbes enkeltvis til et i dette Øjemed ombøjet Blad, og der medgaar 3—4 Maaneder, inden Udviklingen er tilendebragt. I Førstningen tager de unge Salamandre meget smaa Dyr, især Orme og Larver, senere efterstræber de større Bytte, saasom alle Slags In-

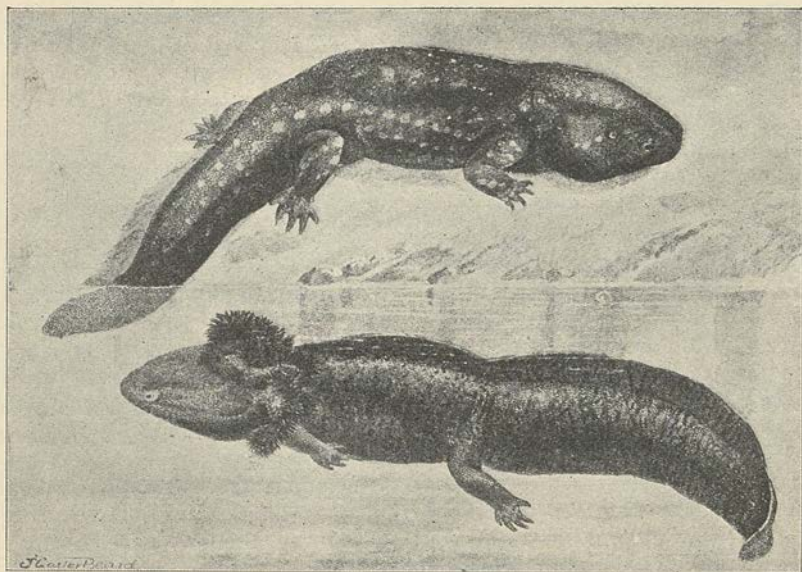
Vandsalamandre.

sekter der svømmer paa Overfladen af Vandet, Snegle, Regnorme, Frøer, smaa Fisk og maaske Larver af deres egen Art.

»Axolotlen« (*Ambystoma Axolotl*) er en i Nordamerika udbredt Landsalamander, hvis Livsforhold længe var uopklarede. »I Nærheden af Staden Meksiko,« fortæller den gamle Hernandez, »findes

der et Slags Fisk med blød Hud og fire Lemmer, der ligner Firbenenes, den er 15—16 Ctm. lang, ca. $2\frac{1}{2}$ Ctm. tyk og kaldes »Axolotl« eller »Vandspil«. Hovedet er fladt og stort, og Tærne ligner Frøernes. Af Farve er den sort og brun. Kødet ligner Aalens; det er sundt, velsmagende og spises saavel stegt som kogt.« I lange Tider lagde man ikke Mærke til disse Angivelser; dette skete først, da Dyret bragtes til England, og da Humboldt førte to levende Eksemplarer hjem med sig fra Meksiko. De havde samme Størrelse som en Landsalamander og samme Form som en Sala-

Axolotlens to Udviklingstrin.

manderlarve. Senere kom der mange andre Eksemplarer til Europa og man mente da, at Dyret aldrig naaede ud over Larvetrinet, og heri blev man bestyrket ved at finde andre Halepadder, der ligeledes kun kendtes som Larver. I 1864 fik Akklimatisationsselskabet i Paris saa seks levende Axolotler, og deriblandt en Hun, som blev sendte til *Jardin des plantes*, hvor der findes en stor Samling af levende Krybdyr og Padder. De levede her et Aar som andre Salamander-Larver; men i Februar 1865 begyndte Hunnen at lægge Æg og klæbe dem fast til Planterne i den Beholder, som var indrømmet Axolotlerne; 28—30 Dage senere kom Larverne frem, og i Begyndelsen af September havde de unge Dyr

næsten opnaaet de gamles Størrelse. Da viste der sig i Midten af September en paafaldende Forandring. Gællebuskene, Rygkammen og Halekammen skrumpede ind, Hovedets Form forandrede noget, og der dannede sig smaa, gulhvide Pletter paa Hudens mørke Grundfarve, kort sagt, Axolotlerne forvandlede sig paa samme Maade som Salamandrene. — Den mærkelige Kendsgæring, at Salamandre kan forplante sig som Larver, er iøvrigt ikke enestaaende, da man, som ovenfor bemærket, har iagttaget det samme hos andre Arter. Om nyere Iagttagelser over Axolotlen skriver Dreyer: »Ved Frk. Marie von Chauvins omhyggelige Forsøg er det nu bevist, at man let kan faa unge Axolotler til at omdanne sig videre ved lidt efter lidt at tvinge dem til at indaande Luft, men at man ogsaa kan holde dem paa Larvetrinet ved ikke at lade dem komme ud af Vandet. Man kan standse en begyndt Forvandling, og de allerede indskrumpede Gæller tager da paa at vokse ud igen, ligesom de ogsaa reproducere, naar man klipper dem bort. Dyrene bliver altsaa under disse Omstændigheder staaende paa Larvetrinet, uden at dette dog forhindrer dem i at formere sig. Hvor de Vande, de lever i, tørrer ind af og til, eller hvor de har let Lejlighed til at gaa i Land, der fuldender de regelmæssigt hele Omdannelsen; hvor de derimod lever i dybere, aldrig svindende Vand, og hvor Forholdene ikke byder dem Lejlighed til at forlade dette, der bliver de aldrig andet end Axolotler. — Som saadanne har de 3 Par fine, stærkt udviklede Gællebuske, Rygfinne, lang, sammentrykt Hale med rundtløbende Finnekamme, vel udviklede, men spinkle Lemmer og rundt, but tilspidset Hoved. Gennemsnitlig bliver de 20—23 Ctm. lange, skønt større Eksemplarer ikke er ukendte. Som fuldt udviklede Salamandre har de stort, fladtrykt og bredt Hoved med et vældigt Gab, store, fremstaaende, gyldne Øjne, stærke Lemmer med korte Tæer og lang, kun lidet sammentrykt Hale uden Finnekamme; Rygfinne og Gæller er forsvundne. De er nu mørkebrune eller blaasorte med mange gule Pletter og Prikker og med graalig Underside. Hannerne er, over en Bank taget, 15 Ctm., Hunnerne 22 til 23 Ctm. lange, og de opholder sig stedse paa Land undtagen i Yngletiden, da de søger til Vandet.«

*

*

*

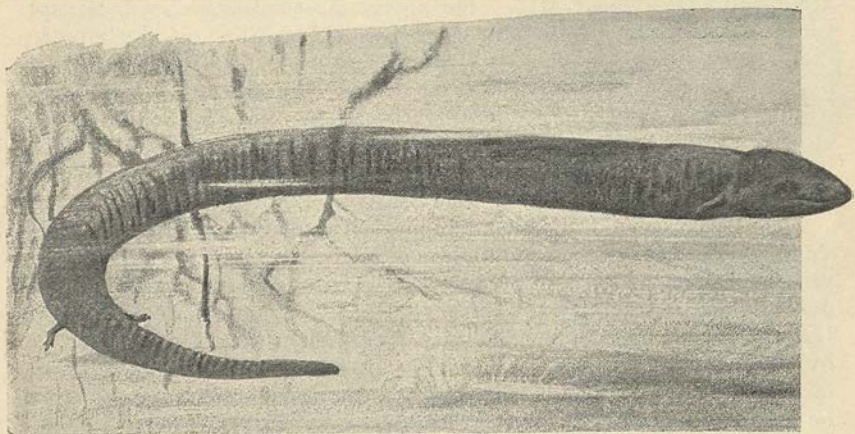
Fiskepadderne adskiller sig fra alle andre Padder ved, at de har baade Lunger og Gæller eller i det mindste en Gællepalte, et Hul paa hver Side af Halsen. Ligesom hos Fiskene er Hvirvlerne hule for og bag, og Øjelaag mangler. Halen er sammentrykt, og de er alle udelukkende Vand- eller Dynddyr, der ofte opnaar en betydelig Størrelse.

Til Fiskepadderne uden Gæller, der som Voksne kun aander gennem Huden og ved Lunger, og som aldeles mangler Tunge, hører

Menopoma (*Cryptobranchus alleghanensis*) fra Amerika. Den har fire temmelig udviklede Lemmer og ligner i Ydre en stor Salamander og har et fladt, fortil afrundet Hoved, en tyk, kødfuld Krop og en kraftig Hale. Af Farve er den mørk skifergraa, tegnet med sorte, uregelmæssige Pletter og en mørkere Tindingstribe, som strækker sig igennem Øjnene. Den lever i det sydlige Nordamerikas Floder og Søer, hvor den kryber og svømmer langsomt omkring. Dens Næring bestaar af Orme, Krebs og Fisk, og da den er meget graadig, bider den tit paa Fiskernes Krog.

Herhen hører ogsaa den store japanske Kæmpesalamander (*Megalobatrachus maximus*), der kan blive over $1\frac{1}{2}$ M. lang og er et overordentlig uformeligt og plumt Dyr. Gælleportene forsvinder med Alderen; det store, flade og brede Hoved er afrundet fortil,

Aalepadde.

Kroppen er temmelig flad og bliver endnu bredere ved en langs Siderne gaaende, tyk Bræmme. Halen er kort og sammentrykt, For- og Baglemmerne har henholdsvis fire og fem Tæer. Huden er nok noget ujævn, men maa dog kaldes forholdsvis glat; kun paa Hovedet sidder der kendelige Vorter. Farven er paa Rygsiden mørk graabrun og paa Bugen lidt lysere graa. Siebold opdagede Kæmpesalamanderen paa Øen Nipon og fik at vide, at den levede i Bjærgbække og dybe, rolige Vande, især i gamle Vulkaners Kratere. Den lever af Fisk, Frøer, Orme Krebs o. lign. og er et udpræget Natdyr. Æggene er paafaldende smaa og lægges i Snore. Kæmpesalamandren fanges af Japanerne og sælges som et yndet Vildt paa Torvene.

Aalepadder (*Amphiuma*) har man kaldt Medlemmerne af en anden Slægt, fordi deres Krop virkelig ikke er Aalens ulig, d. v. s. den er meget lang, og de fire Lemmer er saa korte, at de næppe

fortjener dette Navn, skønt de har Tæer. Man skelner imellem to Arter eller maaske Varieteter, nemlig den totaaede og den tre-taaede Aalepadde. De bliver begge henimod 1 Meter lang og er graalige med et grønt Skær, underneden lysere. De holder sig til Sumpe og andre stillestaaende Vande omkring New-Orleans, i Georgia og i Syd-Carolina, svømmer temmelig livligt, idet de bevæger sig omtrent som Aal og roder sig ofte ned i Dyndet.

Andre, endnu mere fiskeagtige Fiskepadder har Gæller og Lunger hele Livet igennem og en Tunge som Fiskenes. De har alle en meget lang Krop, som støttes af fire eller to svage Lemmer. Halen har baade foroven og forneden en Hudbræmme.

Hulepadden, Protevs'en (*Proteus anguineus*) er utvivlsomt et af de allermærkeligste Dyr. Den ligner Aalepadderne med Hensyn til sin lange Krop og de smaa, vidt adskilte For- og Baglemmer, men kendes let fra dem ved sin Geddesnude og sine smaa Øjne, der ligger skjulte under Huden og derfor ikke kan ses. Den har i Almindelighed en hvidlig eller bleg rød Farve, men denne forandres, eftersom Dyret udsættes mere eller mindre for Lyset. Nogle bliver da ensartet rødbrune, andre faar mørkere, i Reglen blaasorte Pletter. Der gives ogsaa Afarter med guldgule Pletter paa mørk Grund.

Hidtil har man udelukkende fundet Protevsen i de underjordiske Vande i Krain, især i Hulerne ved Adelsberg, i Magdalengrotten, ved Oberalben o. s. v. ligesom ogsaa ved Sign i Dalmatien. Bønderne, som meget godt kender Protevsen, fordi dens Fangst er en Indtægt for dem, fortæller, at man kun finder dette Dyr i Hulerne dybe Bugter og efter Regnskyl i de fra Hulerne stammende Vandløb. Man mener, at de alle kommer fra en stor underjordisk Sø og fra den føres til de andre underjordiske Vande.

De mærker saaledes straks, naar man kommer deres Føde i Vandet; de svømmer da lige løs paa den og griber den med en næsten aldrig fejlende Sikkerhed, saa at man bliver tilbøjelig til at tro paa en stor Udvikling af deres Lugte- og Følesans. Man kan jo nemlig ikke tiltro deres smaa, skjulte Øjne nogen videre Sekraft. I de underjordiske Huler har man opdaget flere ejendommelige Smaadyr, der tjener dem til Føde, og hos enkelte har man ogsaa iagttaget, at de gav Skaller af smaa Krebs og Muslinger fra sig.

Det varede længe, inden man blev klar over deres Forplantningsforhold. Herom skriver Dreyer i »Vor Klodes Dyr«: Først 1883 lykkedes det Marie v. Chauvin at kaste Lys over dem. I Maj Maaned skifter Hannerne til en vis Grad Farve, idet denne bliver mørkere, mere graalig, medens der paa Halen optræder to Rækker smaa lyse Pletter. Halen bliver tillige forsynet med en fin, kruset Hudbræmme, noget, vi kender fra vore almindelige Vandsalamandre, hos hvem alt dog er langt mere udpræget. Det kunde forbavse, at der saaledes hos blinde og i Mørke levende Dyr optræder »Parringsfarver«, men dels er disses Fremkomst maaske dybt begrundet i og

uadskillelig fra den Indvirkning, Brunsten har paa Dyrenes Organismer, dels maa de opfattes som endnu ikke tabte Rester af Forfædrenes Parringsdragt.

Hos Hunnen modnes nu Æggene, hvorved hendes Bug tiltager stærkt i Omfang, og de lægges ét for ét, idet de klæbes fast til Stene og Klippeflader. Hvorledes de befrugtes, vides ikke endnu. Efter ca. 3 Maanedes Forløb slipper Larverne ud af Æggene, temmelig stærkt udviklede, med Forlemmer, men med lidet udenfor Huden synlige Baglemmer. Iøvrigt ligner de de Gamle og har ingen større Forvandling at gennemgaa. Kønsmodne synes de dog først at blive sent, da de vokser langsomt og skal blive 20—30 Ctm. lange, inden de er forplantningsdygtige. De bliver i det første Aar rimeligvis 7—9 Ctm. lange, i det andet ca. 15, saa de større maa være mindst tre Aar gamle.

Protevs orienterer sig øjensynligt væsentlig ved sin overordentlig fine Følesans, der bringer den Bud om hver den svageste Strømning i det Vand, hvori den lever. Ogsaa af Lyset paavirkes den, selv naar det absolut ingen Varmestraaler indeholder.

At Hulesalamanderen nedstammer fra Former, der lever eller levede i Dagens Lys, viser dens rudimentære Øjne, men man kan ikke blandt de i dens Hjemstavn levende Salamanderarter paavise nogen, hvorfra den kan antages at stamme. Dette kunde tyde paa, at Arten har bestaaet som Huledyr i meget lange Tidsrum. Dens i flere Retninger larvelignende Udseende og Organisation peger hen til, at den tilhører en meget gammel Type, der har holdt sig fra saare fjærne Tider, fordi den levede under saa uforanderlige Forhold. De af dens Æt, der levede paa Jordens Overflade, skulde da, paavirkede af skiftende Omgivelser og Kaar, ved opsummerede, gunstige Varieringer være saa at sige løbne den forbi i Udvikling. At vi i Huler, der har bestaaet fra tidligere geologiske Perioder af, kan finde en og anden »Reliktform«, er ikke mere forunderligt, end at de hentes op fra dybe Haves Bund.

Dyndaalen eller Sirenen (*Siren lacertina*) minder ved Kroppens Form om Aalepadden, men adskiller sig fra den ved, at den kun har Forlemmer. Kroppen er lang og valsedannet, bagtil spids og sammentrykt. Sirenen har hjemme i Syd-Carolina, hvor den

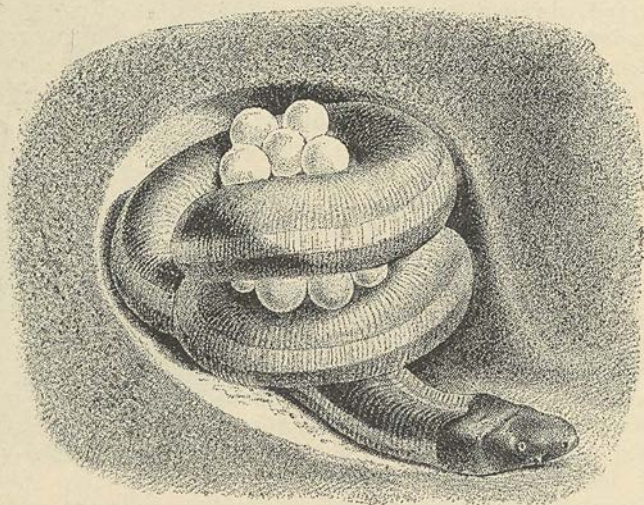
Protevs.

opholder sig paa fugtige Steder, især under gamle Træstammer, af og til klatrende om paa dem og deres Grene. Naar Vandstederne tørrer ud i Sommermaanederne, piber Sirenerne næsten som Ællinger, men højere og skarpere.

ORMEPADDERNE.

Medens de fleste Zoologer opfatter de lemmeløse, fra f. Eks. Frø-Typen saa uhyre afvigende Ormepadder som en særlig Orden, opfattes de af andre kun som et degraderet Sideskud fra Fiskepadderne, der af alle nulevende Former staar Paddeklassens Stamfædre nærmest. En meget væsentlig Lighed mellem de to Grupper finder vi i Hvirvlernes timeglasformede Bygning, som netop er af saa stor Betydning, fordi den peger tilbage mod Paddeklassens Afstamning fra Fiskene. Blinde er disse Dyr altid, og for Synsansen vilde de jo heller ikke have Brug paa deres underjordiske Færden. Som Erstatning bærer Snuden et fint mærkende

Rugende Ormepadde.

hos nogle tillige giftigt Føleorgan, der kan skydes ud og atter trækkes ind i en Fordybning i Huden. Denne er slimet og hos enkelte Slægter ganske uden faste Dannelser, medens man hos andre finder taglagte Skæl nedsænkede i Huden, — et Forhold, der bidrog til, at man oprindelig henværte disse Dyr til Slangerne. De har hjemme i de varme Dele af Asien, Afrika og Amerika. Hele Ordenen tæller kun én Familie (*Cœciliidæ*), hvis Slægter alle graver eller rettere borer i blød, fugtig Jord og ofte, ligesom Ormeøglerne,

lever i Myre- og Termitboer. I Modsætning til, hvad der ellers gælder Padderne, foregaar deres Forplantning efter en virkelig Parring; men medens nogle Ormepadder lægger Æg, er andre levendefødende. Som Regel udvikles der i begge Tilfælde gællebærende Larver, der en Tid lang — dog ikke umiddelbart efter Fødselen — opholder sig i Vandet og har Svømmehale, men senere bliver udprægede Landdyr for Resten af Livet.

Forøvrigt har man endnu kun utilstrækkeligt Kendskab til de forskellige Arters Udvikling og Livsforhold. Særlig fyldigt kendes de — takket være de to tyske Naturforskere Sarasins Undersøgelser paa Ceylon — for den her afbildede indiske Arts Vedkommende (*Ichthyophis glutinosus*). Hyppist findes disse henved 40 Ctm. lange Dyr i Nærheden af Vandløb, omtrent en Fod under Græsdækket, hvor de ernærer sig af Regnorme og underjordiske Slinger. Saa forandret er deres Paddenatur blevet, at de (som fuldvoksne) ikke blot aldrig godvillig opsøger Vandet, men endog hurtigt drukner, hvis man kaster dem ud deri! I en Jordhule, som Hunnen graver sig i Brinken, lægger hun omtrent et Dusin store Æg, der ordnes i en drueklaselignende Klump, udenom hvilken hun snor sig og ruger paa Pythoners Vis. Moderens Hudslim holder stadig Æggene fugtige, og tager man hende bort fra dem, udvikles der ingen Unger. Gennem den tynde Slimhinde opsuges ikke blot denne Slim, men ogsaa Vand fra den fugtige Jord, saa at Æggene efter endt Rugning er blevne meget større og har tiltaget fire Gange i Vægt. Indenfor dens Hinde ses den omtr. fire Ctm. lange Larve bevæge sig livligt, fremfor alt dens tre Par blodrøde, ydre Gællebuske, der tilligemed den sammentrykte, finnebræmmede Svømmehale og de smaa, kegleformigt fremspringende Antydninger af Baglemmer noksom viser dens ægte Paddenatur og giver en ny Bekræftelse paa den for Læren om Arternes Udvikling saa betydningsfulde Lighed mellem Individets og Slægtens Udvikling. Øjnene er store og veludviklede, hvad der beviser, at Ormepaddernes Forfædre har haft en anden Levevis. Efter at have mistet de ydre Gæller bryder Ungerne ud af Æggene og kryber ned i Vandet, hvor de svømmer om, indtil de omtrent har naaet de Fuldvoksnes halve Længde. I Udseende minder de nu om smaa Aal og aander ligesom disse ved at sluge Vandet og lade det passere gennem Gællehulerne og dissens ydre Aabninger. Nu og da stiger de dog op til Overfladen og indaander der direkte Luft, — en lagttagelse, der i Forbindelse med Tilstedeværelsen af Lunger allerede paa dette Tidspunkt er interessant, fordi Forholdet minder om de tvende Aandedrætsmekanismer hos Paddeklassens nærmeste Slægtninge blandt Fiskene, de senere omtalte Lungefisk.

Disse Ormepadders Udviklingshistorie giver et vægtigt Bidrag til Forstaaelse af deres Afstamning, og hvor beskeden en Rolle de ellers spiller i Naturen, har de dog en ganske særlig Interesse for alle, der søger Kendskab til Organismens Stamtræ.

INDHOLD.

FUGLENE.

	Side
Første Orden. SPURVEFUGLENE	3
Anden Orden. SKRIGEFUGLENE ELLER SPÆTFUGLENE.....	108
Tredie Orden. ROVFUGLENE	159
Fjerde Orden. HØNSEFUGLENE	204
Femte Orden. STRUDSFUGLENE.....	240
Sjette Orden. VADEFUGLENE	251
Syvende Orden. SVØMMEFUGLENE.....	311

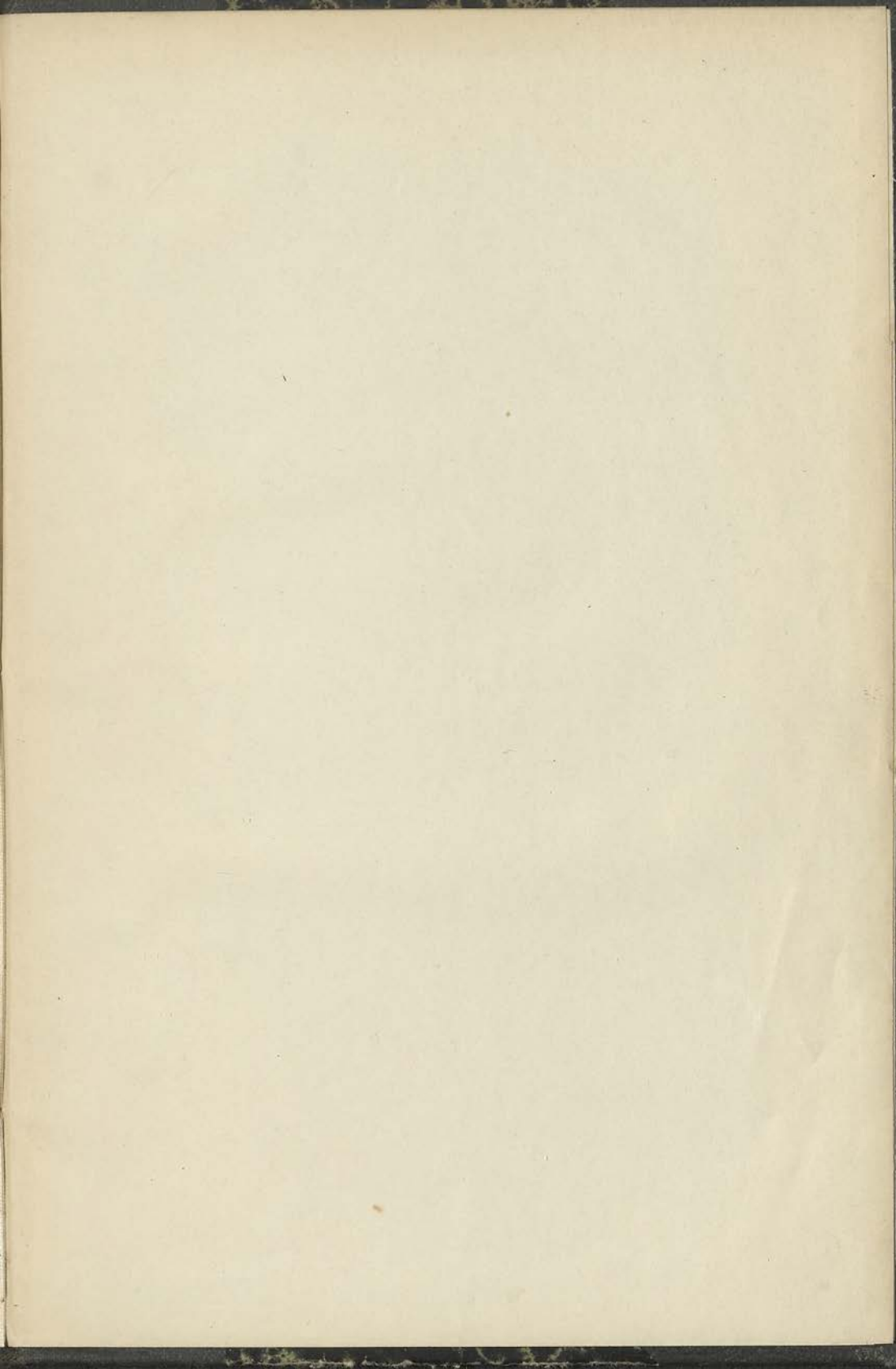
KRYBDYRENE.

Første Orden. SKILDPADDERNE.....	377
Anden Orden. KROKODILERNE.....	395
Tredie Orden. ØGLERNE	407
Fjerde Orden. SLANGERNE.....	440
TUATARA-KRYBDYRET	496

PADDERNE.

PADDERNE	501
DE HALELØSE PADDER	505
HALEPADDERNE	525
ORMEPADDERNE	534

INDEX

GENERAL

General Index	1
Index of Names	2
Index of Subjects	3
Index of Dates	4
Index of Places	5
Index of Events	6
Index of Documents	7

INTERVIEW

Interview with Mr. [Name]	8
Interview with Mr. [Name]	9
Interview with Mr. [Name]	10
Interview with Mr. [Name]	11
Interview with Mr. [Name]	12

APPENDIX

Appendix A	13
Appendix B	14
Appendix C	15
Appendix D	16

